DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Celâl-zâde Mustafa

SELİM-NÂME

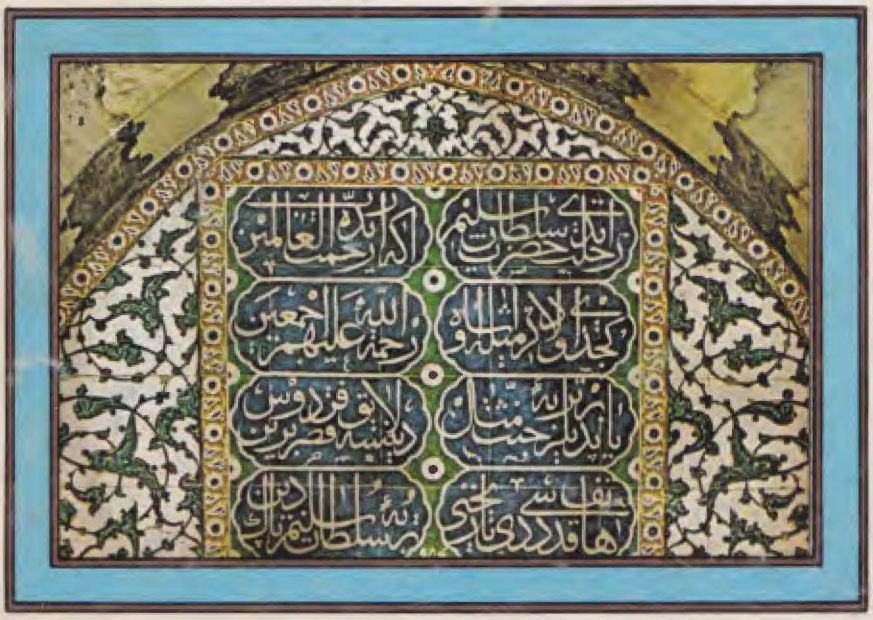

Hazırlayanlar
Prof.Dr. Ahmet UĞUR
Öğr.Gör. Mustafa ÇUHADAR

KÜLTÜR BAKANLIĞI ... 090 Temel Eser 154

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

SELİM-NÂME

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI/1182
1000 Temel Eser Dizisi/154

CELÂL - ZADE MUSTAFA
SELİM - NÂME

Hazırlayanlar
Prof. Dr. Ahmet UĞUR — Öğr. Gör. Mustafa ÇUHADAR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kapak Düzen/Nur OKAN

ISBN 975 -17- 0645.9

© Kültür Bakanlığı, 1990

Yayımlar Dairesi Başkanlığı'nın 29/8/1990 tarih ve 928. 1645 sayılı makam onayı ile ilk 5000 adet Başbakanlık Basımevi — ANKARA

Ücretsiz PDF kitap Arşivi: https://rantey.org

ÖNSÖZ

Celal-zade Mustafa'nın «Selim-name» adlı eserini iki kısım halinde ele aldık. I. Kısım transkripe edilen metin, II. Kısım ise, bugünkü dile aktarmadır. Okuyucuya kolaylık olsun diye iki kısmı bir arada sunduk ve sadece II. Kısma ait olan bir indeks verdik.

Eser, Osmanlı Tarihi'nin önemli bir bölümünü içermekte olup, gerek fetihler, gerekse Doğu'dan gelen fikir akımlarına karşı durulması bakımından çok hareketli bir döneme aittir. Bu bakımdan böyle bir dönemi, devrin tarihçisinden okumak, nesiller için ayrı bir değer taşımaktadır.

Eser ağır ve ağdalı bir Osmanlıca ile yazılmış olup, yer yer tamamen Arapça veya Farsça yazılmış mektup ve şiirler de bulunmaktadır. Cümleler bazan oldukça uzun, Arapça ve Farsça'da bile nadir kullanılan bazı kelimelerin dahi burada kullanıldığını görmek mümkündür. Yeni neslin anlayışına sunabilmek için yaptığımız bu sadeleştirmede elbette ki güçlükler olmuştur. Bilhassa uzun cümlelerde cümleyi parçalamak insicamı zedeleyebiliyor, tek cümle oluşu baş ve son arasındaki bağları zorlaştırıyordu. Bu arada üç dilden bol kelime kullanılıp sık tekrarlar yapılıyor, fakat değişik kelimelerle eş anlamlar pekiştirilirken, sadeleştirmede böyle bir şans olmadığı için ancak günümüzde kullandığımız aynı anlamı ifade eden sınırlı kelimelerle bunu yapmak bazan imkânsızlaşıyor, aynı kelimelerle tekrar ise sözün ahengini ve insicamını zedeliyordu. Bu bakımdan bu tarz ifadelerde bazan pekiştirmeler aynı güçte ifade edilememiştir.

Sadeleştirmede mümkün olduğu kadar eserin aslına uymaya çalıştık. Zira eserin, gününün özellikleri ile zamanımıza aksetmesi önemlidir. Lâfız ve kelimelerle cümle yapısı özellikleri, transkripe edilen I. Kitapta görülürken, bu II. Kitapta manâ özellikleri ile günümüze aktarılmış oluyordu.

Gerçekten eserde, devlet adamları, dinî liderlerden bahsedilirken kullanılan hitap, dua ve tavsifler ve hadiselerin sunuluşları, dost ve düşman ordu, kumandan ve halklarının tasvirlerindeki üslûbları bütün özellikleriyle görülmektedir. Bunları, sadeleştirmede ayni ile görebilmek için prensip olarak aslına imkân nisbetinde uyulmuştur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ağır bir ders yükü altında, Anadolu'nun mahrumiyetleri içinde bunu yapmanın güçlüğü de düşünülürse bazı tesbit edilecek eksikliklerin hoş görüleceğini umarız. Aslında hiçbir zaman hiç bir eser en mükemmel olamaz. Her eserin, her incelenişinde yeni eksiklikleri bulunur. Bu sebeple biz de eksiksiz olduğumuz iddiasında değiliz. Eser değerlendirilirken, güçlüğü de hesaba katılarak değerlendirilirse, yapılan çalışmanın önemsiz olmadığı anlaşılır.

Biz bu çalışmamızla, Kültür Bakanlığı'nın ilim âlemine ve Türk kamu oyuna kazandırmak istediği bu eserlerin sunuluşunda, yardımcı olmak istedik Bu sebeple de Kültür Bakanlığı'nın eserin hazırlanışı ile ilgili teklifini kabul ettik. Bu vesile ile büyük Türk Milleti'ne küçük bir hizmette bulunabilirsek kendimizi mutlu sayacağız. Bakanlığımıza ve yardımlarından dolayı, arkadaşımız Dr. Ahmet Gül'e teşekkür ederiz.

Öğr. Görevlisi
Mustafa ÇUHADAR

Prof. Dr.
Ahmet UĞUR

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İÇİNDEKİLER

Celal-Zade Mustafa ve Selim-Nâmesi, ... IX-X
Meâsir-i Selim-Hâî Mukaddime 1-21
Sebeb-i Te'lif-i Kitab 21-32
Kitabın Fasılları (Bölümleri) 32-35
Fasl-ı Evvel (1. Fasıl) 35-47
Fasl-ı Sânî (2. Fasıl) 47-52
Fasl-ı Sâlis (3. Fasıl) 52-59
Fasl-ı Râbi (4. Fasıl) 59-63
Fasl-ı Hâmıs (5. Fasıl) 63-65
Fasl-ı Sâdis (6. Fasıl) 65-69
Fasl-ı Sâbi' (7. Fasıl) 69-70
Fasl-ı Sâmin (8. Fasıl) 70-76
Fasl-ı Tâsi (9. Fasıl) 76-83
Fasl-ı Aşir (10. Fasıl) 83-87
Fasl-ı Hâdi-Aşer (11. Fasıl) 87-88
Fasl-ı Sânî-Aşer (12. Fasıl) 88-94
Fasl-ı Sâlis-Aşer (13. Fasıl) 94-101
Fasl-ı Râbi-Aşer (14. Fasıl) 101-112
Tâcî-Zadenin İstanbul Fetih-Namesi 112-126
Fasl-ı Hamis-Aşer (15. Fasıl) 126-161
Fasl-ı Sâdis-Aşer (16. Fasıl) 161-169
Fasl-ı Sâbi'-Aşer (17. Fasıl) 169-171
Fasl-ı Sâmin-Aşer (18. Fasıl) 171-173
Fasl-ı Tasî'-Aşer (19. Fasıl) 173-210
Fasl-ı Işrin (20. Fasıl) 210-214
Fasl-ı İhdâ ve'İşrin (21. Fasıl) 214-219
Fasl-ı İsna ve'İşrin (22. Fasıl) 219-224

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Mukaddime 225-247
Eserin Yazılış Sebebi 248-257
Kitabın Bölümleri 257-260
1. Bölüm 260-270
2. Bölüm 271-275
3. Bölüm 276-282
4. Bölüm 283-286
5. Bölüm 287-290
6. Bölüm 290-294
7. Bölüm 295-296
8. Bölüm 297-302
9. Bölüm 302-308
10. Bölüm 309-312
11. Bölüm 313-314
12. Bölüm 314-319
13. Bölüm 320-326
14. Bölüm 327-338
Tâci-Zadenin İstanbul Fetih-Nâmesi 338-353
15. Bölüm 354-389
16. Bölüm 390-397
17. Bölüm 398-400
18. Bölüm 401-402
19. Bölüm 403-440
20. Bölüm 441-445
21. Bölüm 446-450
22. Bölüm 451-455
İkinci Kısmın İndeksi 457-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

CELAL-ZÂDE MUSTAFA VE SELİM-NÂMESİ

1494 yılında Tosya'da doğan Mustafa Çelebi 1567 yılında vefat etmiştir. Tosyalı Kadı Celâl'in oğludur. «Koca Nişancı» diye bilinmektedir Yazar Selim devrinde yaşayan ve o devri iyi bilen bir kimsedir. Verdiği bilgiler, birinci el bir kaynak sayılan Vezir Piri Paşa'dandır. Eser Kanunî devrinde yazılmıştır ve yazar eserini yazdığı zaman 70 yaşlarının içinde bulunmakta idi.

Eserinde ağdalı fakat ağırbaşlı bir üslûp kullanmıştır. Eserine **Meâsir-i Selîm Hâni** ismini vermiştir. Divanda Reisül'-Küttâb ve Nişancı olarak çalışan yazar, bunu bir imtiyaz addetmiş ve diğer yazarların bilmediği malûmatı alarak eserine aktarmıştır. Bu bakımdan tabiî olarakda eseri, bu çeşit eserler arasında özel ve mühim bir yer almıştır.

Yazar davranışıyla, tam bir Selim taraftarıdır. Daima onu her yaptığı işte haklı göstermeye çalışmaktadır. Meselâ, Selim, aslâ babası Sultan Bayezid'e karşı gelip baş kaldırmamıştır. O sadece, babasını bir çıkmaz yola sevketmeye çalışan bencil vezirlerin, devlete açacakları zararlara karşı çıkmıştır. Onların politikalarına karşı gelmiştir. Babasından taht almak için esas çarpışan kardeşi Sultan Ahmet idi, vezirler ona alet oluyorlardı.

Hacim bakımından da bu eser, diğer Selim-Nâmelerden geniştir. Selim'in doğumuyla işe başlar ve hiç bir olayı atlamadan, onun ölümüyle bitirir. Olayların genel sıralaması ve anlatımdaki çok yakın benzerlik. Kemal Paşa-Zâde ile yazarı birbirine çok yaklaştırır. Buna göre, şu söylenebilir ki, Nişancı'nın Kemal Paşa-Zâde'den kaynak yönünden. belki de stil yönünden yararlandığı açıktır.

Ayrıca malumat bakımından, yazarın kullandıkları ile Feridun Bey'in **Münşeât-ı Selâtîn**'de kullandıkları birbirine çok benzemektedir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu da onun devlet dairesinde bulunduğu, devletin arşivini bir kaynak olarak kullandığı iddialarının doğru olduğunu gösterir bir delildir.

Eser iki kısımdan ibarettir. a - (1-221) varaklar arası. Selim-nâme'dir ve burada yazar eserine 31 varaklık bir giriş ile başlamaktadır. b - (221-494) varakları arası ise nasihat yollu hikâyelerden ibarettir. Burası daha başka bir çalışma konusudur. Konumuzla ilgisi yoktur.

Eserin yurdumuzda ve dünya kütüphanelerinde çeşitli nüshaları vardır. Biz bu çalışmamızda, The British Museum «Add. 7848» da bulunan nüshayı esas aldık ve eksiklikleri için de bir kaç nüshadan faydalandık. En çok, Arkeoloji müzesi No, 362 den yararlandık.

Eserde ayetlerin sure adlarını numaralarını ve manalarını vermedik. Sebebi ise, eserin bugünkü dilimize çevirisi de yine Bakanlığımız adına tarafımızdan hazırlanmaktadır. Her açıklamayı orada yapacağımızdan, burada sadece metni Türkçeye aktarmakla yetindik.

Eserde -**Aleyhi's-salâtü, Radıyal'lâhu'anhu**- gibi kelimeleri, bazan kısaca -**A.S., R.A.**- şeklinde verdik. Farsça ve Arapça mektuplarında Türkçelerini, ikinci eserde vereceğimiz için, burada vermedik. Eserin varak, **15-16, 139, 151 a**, da, kayma olduğundan, tekrar gibi verilmiştir. Fakat esasta bir hata yoktur. Olaylar ve seyri tamdır. Basımda düzeltilecekler.

Eser, Yavuz'un başa geçişi, İran savaşı ve daha başka konularda çok güzel malûmat verdiği hâlde, maalesef Mısır seferinde bekleneni verememektedir. Arapça mektuplar ve çok kısa olarak sefer anlatılmıştır. 221 varaklık eserin sadece (158a - 222a) 54 varaklık kısmı bu muhteşem seferle ilgilidir. Yazar eserinin içinde bize başka bir eser daha vermektedir. O da Tâcî-zâde Cafer Çelebi (Tuğrâ'î)'nin İstanbul'un fethi için yazdığı ve selim-nâme'nin (104a - 119a) varaklarını ihtiva eden kısımdır.

Eserin bilgi kaynağı için iki eserden bahsedilmektedir.

a — Kemal Paşa-Zâde'nin eserleri

b — İdris-i Bitlisî'nin eserleri

Fakat onun bilgi kaynağı, yukarda da söylediğimiz gibi, yer yer methettiği ve velinimeti olan Pîri Paşa'dır. Ondan eserinde sık sık bahsetmekte ve onu Yavuz devrinin bir nevi yapıcı mimarı olarak görmek-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tedir. Bundan başka, Kemal Paşa-Zâde, İdris-i Bitlisî, Tâcî-Zâde ve Halîmî Çelebi gibi şahıslardan da yer yer bahisler mevcuttur.

Bundan başka yazar, eserinde belde ve şehirlerden de yer yer bahsetmektedir. Seyyid-gazi, Konya, Diyarbekir, Bitlis. Haleb, İstanbul v.b.

Eser, arkaik, Türkçe kelimelerimiz, âded, anâne, inanç ve deyimlerimizle doludur. Millî tarihimiz için çok faydalı bir hazinedir(*).

Mustafa ÇUHADAR
Öğr. Gör.

Prof. Dr. Ahmet UĞUR
Öğr. Üye.

(*) Yazarın hayatı ve eserleri için, M.T. Gökbilgin IT «Celâl-zade» maddesi, 111 (61-63); İ.H. Uzunçarşılı, T.T.T. Belleten. XXII (1958); Ş. Tekindağ «Selim-nameler» T.E. Dergisi 1 (1970); Celâl-Zâde'nin bu eserin baştan 13 bölümlük kısmı C. Kerslake tarafından, «*A. Critical Edion and Translation of the İntroductory section and the first Thirteen chapters of the Selim-Name of Celal-zade Mustafa*» adı altında doktora tezi olarak hazırlanıp, 1975 de Oxford Üniversitesince kabul edilmiştir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MEÂSİR-İ SELÎM HÂNÎ
MUKADDİME

Hamdî ki, tâlibân-ı cevâhir-i dürer-i 'irfân ka'r-ı bihâr-ı ciddi-ü-ictihâda gavs ile sâhili beyân ve kenâr-ı 'iyâna getürüb tahrîr; ve senâyî ki, münşiyân-ı kelâm-ı i'câz-âyîn ve mübdi'an-ı bedâyi' -şinâs-u-mevâhib-rehîn sahâyif-ü-evrâka nakş-u-tezyîn içün tasdîr-ü-tasvîr itmişler envâ'ına nihâyet, esnâfına hadd-ü-gâyet yok, cümlesi hazret-i Ma'bûd-ı bî-zevâl ve Mahmud-u-Mescûd-ı lâ-yezâlin cenâbına nisâr olsun ki, mevâhib-i 'aliyyesi bârânı riyâz-ı havâtır-ı 'ibâda sârî-vü-mâtır, 'atâyâ-yı seniyyesi reşahâtı kulüb-i ahrâr-u-âzâda fâ'iz-ü-sâyirlerdir. **Celle zikrühü ve 'amme ihsânühü ve birrühü.**

Zehi Perverdigâr-ı sâni' ki, hakâyık ehlinin hadâyik-i ulûbini serv-i bâlâ-yı îmân ile müzeyyen, erbâb-ı dekâyikın riyâz-ı ezhân-ı bâ-bürhânlarını şakâyik-ı ma'ârif-ü-îkân ile serâser tâze gülzâr-u gülşen itmişdir. **Ta'âlâ şânühü ve behere bürhânühü**

Hâk-nişînân-ı zevâyâ-yı fakr-u-ihtiyâca **ve-ledeynâ mezîd** sa'âdeti ile nevîd-i ümîd idüb, râciyân-ı lüvan-ı rızâ-vü-ihlâs ve dâ'iyân-ı mâyide-i fevz-ü-ihtisâsa **ve le-'in şekertüm le-ezidenne-küm** irşâdı ile keşif-i kınâ' itmişdür. **'Amme nevâlühü ve 'azume şânühü.**

Ecrâm-ı 'ulviyyât-ı semâvâtı

kanâdîl-i zerrîn-i âfitâb-ı tâbân-u-nücûm ile ârâste eyledi. 'Atâyâ-yı cezilesine mazhar olan zevâtın sıfât-u-hâlâtı deycûr-ı zulumât-ı âfâtdan halâs bulub, tarâyik-u-sübül zîver-i safâ ile pîrâste [-vü-] pür-gül ola

Vasf-ı celâl-ü-cemâlinde mübârizân-ı meydân-ı fesâhatın zebânları lâl-ü-ebkem; nu'ût-ı sıfât-u-kemâlinde zümre-i kâşifân-ı esrâr-ı hüviyyet mebhût-u-zâr ve kudretleri mestûr-u-mübhem. Egerçi sâbıkân-ı 'arsa-ı ma'rifet ta'rîf-i celâlinde âyât-ı beyyinât ile sahâyif-i evrâkı pür-nakş-u-tezyin idüb, basâyir-i ashâb-ı enzârı eşiy'a-ı envâr-ı 'azamet-ü-ikbâli ile tenvîr itmişler; ammâ ol silsileye nihâyet ve râbıta-ı beyân-u-'iyâna gâyet olmaz.

Lâ-cerem, kelâm-ı fevâyid-encâm-u-sa'âdet-ihtitâm-ı «men ahabbe şey'en eksere zikrehü» mûcibince :

İlâhumdur komam zikrini dilden
Vücûdum itdi îcâd âb-u-kilden

Beni tevhîdi râhına düşürdi
Başa tevfîk-i etfâlin üşürdi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kamu zerrât-ı 'âlemdir şühûdı
Şehâdet eylerem birdir vücûdı

Nazîr olmaz ana yokdur şerîki
Muhakkakdır bu söz olmaz bir iki

Cihânın hâlikıdır zât-ı pâki
Yaratdı Âdem itdi cirm-i hâki

Anı 'irfân yolına sâlik itdi
Ma'ârif cevherine mâlik itdi

Lisânım hamdine gûyâ idübdür
Dil-i mecnûnaanı Leylâ idübdür

Mübârek nâmı halvetde celîsim
Hümâyûn zikridir dâ'im enîsim

Diler dergâhına dil 'arz-ı hâcât
İde göz yaşı ile bir münâcât

Ümîd oldur ki 'afv ide günâhın
Kabûl ide keremden âh-u-vâhın

Kamu din ehline rahmetler ide
Günehkâr ümmete şefkatler ide

Münâcât be-dergâh-ı mücibu'd-da'avât
ve Kâdi 'l-hâcât **-celle zikrühü-.**

Ey Ahad, kerîm, zü'l-celâl, ey Samed, vâcibü't-ta'zim-ü-pür-kemâl; ey nüfûs-ı ebrârı âsâm-u- ma'âsîden takdîs iden Kuddüs, ey kulûb-i ahyârı edânı-vü-akâsîye iltifâtdan tathîr iden Tâhir-i şefkat-me'nûs; ey rızâ-vü-kabûlün devleti matlûb-ı tâlibân-ı dergâh, ey likâ-vü-cemâl-i cemîlin sa'âdeti mahbûb-ı bîdârân-ı sehergâh; vey âsâr-ı hikmetin derk-ü-müşâhedesine sem'-ü-basar iki derece-i vesı'a, vey envâr-ı kudretin ziyâsına şems-ü-kamer iki rûşen talî'a:, ey kulûb-i erbâb-ı şevk şümûs-ı ifzalin ile münevver, ey meşâmm-ı ervâh-ı ashâb-ı zevk şemâyim-i merâhim-i nevâl-i bâ-kemâlin ile mu'atar; ey sad hezâr deryâ-yı 'ilm-ü- ma'rifetin girdabının şinâgerleri katarât-ı bihâr-ı zahhâr-ı visalinde garîk, ey hezârân hezâr fezâ-yı 'işk-u- muhabbetin bâdiye-yi-peymâları envâr-ı cemâl-i ifzâlin lem'ası-yle harîk; ey Hayy-ü-dânâ, vey Kayyûm-u-tüvânâ; ey şân-ı ma'âlî-nişânı a'tâfı envâ'- lutf-u- kerem birle mezkûr, ey 'ulûvv-ı merâtib-i eltâfı eşnâf-ı âlâ-vü-himem birle meşkûr-u-meşhur; ey cüd-u-ihsânı bendeler hakkında bî-endâze, ey riyâz-ı rûh-u-revân-ı müştâkân nesîm-i rahm-i cân-perver-ü-rûh-güsterin ile ser-sebz-ü-tâze; ey ekvâna kâf-u-nûn-ı **kün fe-yekün** ile mükevvin, ey nukûş-ı gûnâ-gûn-ı bûkalemûn

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ile elvân-ı kâ'inâtı mülevvin; evc-i felekde mevc-i 'acâyib-âsâr-ı hikmetin, fevc-i melekde güft-ü-gûy-ı kudretün; şeb-ü-rûz mazhar-ı 'atâyâ-yı nûr-u-zulmetin, şitâ-vu-bahâr nümûne-i esrâr-ı haybetin; cebîn-i cebbârânda dağ-ı 'azamet-ü- ihtişâmın, rikâb-ı cebâbire ve a'nâk-ı ekâsirede halka-ı dâm-ı da güft-ü-gûy-ı nâm-ı ârâm-encâmın; ey Mevcud-ı bî-'illet, ey Mabûd-ı intikâmın; câsûs-ı sâmi'ada cüst-ü-cûy-ı haber-i peygâmın, hatib-i nâtıka-da güft-ü-güy-ı nâm-ı ârâm-encâmın; ey mevcûd-ı bî-illet ey mâbûd-ı bî-âlet; ey Hâlik-ı nâr-u-nur, ey Râzık-ı mâr-u-mûr; ey sümûvv-i sermediyyetde ihâtât-ı basardan mukaddes-ü-'âli, ey 'ulûvv-i samediyyetde idrâk-i 'ukûl-ı beşerden münezzeh-ü-müte'âlî. **Takaddeset âlâ'ühü ve tetâba'at na'mâ'ühü.**

Ümîdim var cenâbından İlâhî
Ki sensin pâdişehler pâdişâhı

Niyâzım ola dergâhında makbûl
Günehkârum kapunda bende vü kul

Günehle ben siyâh itdim cemâli
Keremle sen beyâz itdin sakalı

Hidâyet ede Sırât-ı Mustakîmi
Yabana atma bu cân-ı sakîmı

Dem-i âhirde hem-râh eyle îmân
Dil-i nâlân bula ateşden âmân

Dirîg itme esirge lutf-u-pâkî
Cehennemden halâs it zerre hâki

Rahîmâ rahmetüne var delîlim
Umar çün rahmeti cân-ı 'alîlim

Ne denlü çok ise cürm-ü günâhım
Hele eksük değildir her gün âhım

Mukarrerdir zünûba i'tirâfım
İnen çokdur makâlât-ı güzâfım

İlâhî, **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** kelâm-ı behcet-encâmı cenâbında hezârân hezâr sa'âdetleri şâmil olduğı meşhûr kitâblarda mezkûr-u- mestûrdur. Enva'-ı günâh-û-zulümât ile rû-siyâh olan bendelerin, âsâr-ı hayâtları tebâh, merg-ü-mevte şu'rûr-u-intibâhları demînde, yedi belâ-yı sa'b-u-hatarnâke mübtelâlardır.

Biri zamân'ı inkıtâ'-ı silsile-i nefes-ki merg-i rûha vakt-i halâsı bend-i kafesdir, 'acabâ ol dem-i hayret-şiyem îmânla mı mürûr ider, yâ küfrân ile mi? İlâhî, ol hîn-i dehşet

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

âyinede, **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** sa'âdeti'yle cümle-i ümmet-i Muhammedi (salla'illâhü 'aleyhi ve sellam) müstes'ad eyle.

Bir dahi hatar-ı kabrdir ki, ol menzil riyâz-ı cennetden türbe-i nûrânî midir, ya huferât-ı nîrândan hufre-i târîk-ü-zulmânî midür? İllâhi, ol hücre-i hâki ziyâ-yı çerâğı pâk-ı **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** ile nurânî kıl **Fe-revhün ve reyhânün ve cennetü'n-nâ'im** fehvâsı-yle gülzâr-ı cinândan olmağı erzânî eyle.

Bir hatar-ı haşyet-pezir dahi Münker-ü-Nekîr su'âlidir ki, melekeyn-i sâ'ileyn biri luft ve biri ikâba mâ'ileyndürürler. Acabâ su'allerine cevâbda hatâ veya savâb mı ola? İlâhi, ol sâat-i pür-ıztırâbda, **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** mekâlini **yüsebbitü'-llâhü'llezine âmenü bi-'l-kavli'l-kavli's-sâbit** fehvâsına mutâbık olmağı müyesser kıl.

Bir hatar dahi zemzeme-i ba'sdir. Cümle-i mahlûkât 'arsa-ı 'arasâtda ictimâ'-u-ittisâl deminde âyâ rûy-ı 'ibâd anda beyâz veya sevâd mı ola? İlâhî, ol hâlet-i pür-dehşetde, **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** kelâmı ile mühtedî **ve yâ'ibâdî lâ havfün 'aleykümü'l-yevm** nidâsı-yle muhâtab olanlardan eyle.

Bir hatar dahi hengâm-ı hesâb-ı mûcibetü'l-'azâbdir. Defter-i muhâsebede mektûb olan hasenât-ı mergûbe mi veya seyyi'ât-ı ma'yûbe midür? İlâhî, ol zamân-ı inkılâbda, **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** kelâmının hürmeti içün **fe-sevfe yuhâsebü hısâben yesiren** deminde, kelâm-ı sa'âdet-encâmın muktazâsınca sühûlet-ü-yüsr ihsân kıl.

Bir hatar dahi ân-ı mîzân-u-terâzûdur ki, vezn-i a'mâl girân-u-sakıl mi, veyâ hafîf-ü-kalîl midir? İlâhî, ol dem-i mehâbet-şiyemde **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** makâlinin hakk-ı azameti içün, **fe-emmâ men şakület mevâzinühü** sa'âdeti ile müstes'ad olan zümreden kıl.

Bir hatar-ı 'azîm dahi menzil-ü-mekân-ü-âşiyâna sahrâ-yı firdevs-ü-cinân-ı bî-nazir mi, veyâ vâdi-yi şakâvet-mebâdi-yi cahim-ü-sa'îr midür? İlâhî, kelime-i tayyibe-i **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** hürmeti hakkı-çün, mecmû'-ı ümmet-i bâ-dâyet-i Ahmediye, kâffe-i akvâm-ı sa'adet-encâm-ı millet-i Muhammediyeyi, ol demlerde **sümme nüneccillezine·ttakav** zümresinden ser-efrâz eyle. Sırât-ı su'ûbet ıttıradın üzere berk-ı hâtıf gibi mürûr-u-cevâz 'inâyet [-ü-] müyesser eyle. Cümlemüzi sahrâ-yı behişt-i câvidâna geçürüp kâmrân kıl

Hikâyet : İlâhı, bir dervîş-i dil-rîş, fenâ-pezîr köhne câme-i hakîr ile, bir pâdişâh-ı zî-tevkîr meclisine varur. Ol şâh, dervîşin eski câmesine nigâh idüb, kendüye yakın geldügine 'ar ider, yüzin döndürür. Şâh nedîmlerinden birisi dervîşe 'itâb ile hitâb idüb, «Ey bî-edeb küstâh-u-şûh, bunun gibi köhne câme ile pâdişâh meclisine gelmek denâ'et-ü

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'ayb-u mezellet idügini bilmedin mi? Niçün edebsüzlük eyledin?» diyücek, dervîş cevâb virür ki; «Câme-i köhne-vü-çirkîn ile dervîşler pâdişâh nazarına gelmek 'ayb değildir; zîrâ ki dervişlikdir. Asıl 'ayb-ı küllî dervîş ol eski câme ile pâdişâh meclisinden âhir taşra çıkmakdır,» diyücek, ol şâh gâyet zarîf-ü-'âkıl-u-kâmil, kelâm-ı Hakk'a tâlib-ü-mâyil imiş, fi'l-hâl dervîşe hi'lat-i fâhire ile ihsân-ı vâfir ider.

İlâhî, ol dervîş-i hazîn câme-i çirkin ile pâdişâh-ı mecâzî meclisine gelüb, ma'kûl kelâm ile şâhâne câmeye mâlik oldı. Bende-i fakîr çâker-i hakîr altmış yıldan tecâvüz eyledi. Câme-i a'mâlim şûrîde köhne palas, libâs-ı ef'alim derîde-vü-şe'âmet-istî-nâsdır ki, girîbânı ma'âsî-vü-zellât-ü-günâh ile çâk-çâk, cümle-i cevânib-ü-etrâfı sunûf-ı seyyi'ât-ı lâ-yuhsâ ile âlûde dâmânı pür-hâkdır. Ol câme-i çirkînden gayrı libâsım, binâ-yı vücûd-ı ma'sıyet-âlûdeme vücûhât-ı ma'âsîden özge esâsım yok. Zarûridir ki, cenâbuna ol câme-i köhne ile pâ-berehne varsam gerek. Sen pâdişâh-ı kerîm-ü-rahîm, Hudâ-yı lâ-yezâl-ü-bi-zevâl-i 'azîmsin. Ümîddir, eski câme-i a'mâlimi hil'at-i behiyye-i ihsânuna tebdîl idüb, lutf-u-cûdun teşrîfâtı ile rahmetin hil'atlerini kâmet-i ma'sıyet-âyetime giydürüb, beni mesrur-u-şâd-u-ferahnâk eyleyesin.

İlâhî, deryâda lutf-u-ihsânın irişüb bârân-ı Nîsân ile sadef ağzına kût eyledügin bir katreye emr-i hâssın müte'allik olmağla dâne-i dürr-i semîn olur. Aslâb- zükûrdan erhâm-ı inâsa düşürdüğün katarât-ı hakâret-âyâta kudret-ü-irâdetin irişmegle ol katre bir cemâl-i mevzûn ve çehre-i gülgûn, âyîne-i âlem-nûmây-ı nâzenîn ve mir'ât-ı dil-güşâ-yı safâ-âyîn olur. Görenler dirler, **«tebâreke'llâhü ahsenü'l-hâlikîn.»** Derûn-ı asdâfda me'mûrun olan dürr-i meknûn gibi bu bende-i 'âsî'yi sâhibü'l-ma'âsî kalbinde katre-i îmânı mazûn eyledin, dürr-i yetîmim oldı. Kad-i girân-bahâsı ile, ümîddir, zî-câh-u-mağfûrunn olam. Ve bir katre hûn-ı pâ-mâl iken cûd [-u-] ihsânın ifzâli ile mevcûd oldum. Mezîd-i 'inâyât-ı bî-pâyânın ve tamâm-ı ihsânât-ı bî-hadd-ü-oranın zikrine zebân-ı bâhirü'l-bürhân ihsan eyledin. Mecâlis-i üns-şi'ârumda şeb-ü-rûz luft-u-ihsânın yâdı-yle evkât-ı huceste-âyâtım pîrûzdur. **Eş-şükrü lillâhi ta'âlâ.** Mercûdur, mezîd-i eltâfın ile zümre-i şâkirînden mahsûb olam.

İlâhî ve 'âlemlerin pâdişâhı, 'ibâd-ı re'fet-mu'tâdından herkes üç habs ile mevsûflardur. Biri habs-i şikem-i mâder, ki anda her biri kemâl-i refet-ü-'inâyetüne mahzar olub, katre-i âb-i na-pâk, zerre-i hakîr-i hâk iken, tasvîr-i hikmet-tesîrın ile ve mükemmelü'l-endâm musavver-i hüsn-encâm olurlar. Bir mesâbede cemâl-i 'azîm ile, ki anlar hakkında kelâm-ı kadîminde **le-kad halakna'l-insâne fî-ahseni takvim** bu yurdun. Bir habsleri, ki gehvâre-i tazyîk-kenâredir ki, bend-i dest-ü-pâyla mağlûller, gezend-i bî-akl-u-hûş ile ma'lûller iken, şîr-i gıdâte'sîr-i mâder ile muğtenimler, pür-huzûrlar, pister-i istirâhatde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

hâb-ı nevm ile pür-sürûrlar oldılar. Bir habsleri dahi kabr-ü-gûndur ki, bir sınıfı hûrşîd-i tâbdâr-ı 'inâyetinle hücerât-ı ravza-ı rıdvânından bir hücre-i rûşen, sınıf-ı âharı huferât-ı nîrân-ı âteş-'unvânından bir hufre-i 'azâb -u- mihendir. Ne'ûzü bi'-llâhi ta'âlâ. 'İbâd-ı mü'minîni ol devâyir-i 'azâb-me'âsirden dûr, 'usât-ı müslimîni 'ıkâb-ı elimden mu'âf-u-mestûr eyle. Ravza-ı rıdvânından olan kubûru, sâhibü'l-hablil-metîn itdügün Resûl-i emînin ümmet-i pür-hidâyetinden **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedün resûlü'llâh** ile zebânları pür-ta'am-u-sükkerîn olan za'îflere mahsûs eyle. Eknâf-ı 'inâyetinde elemden mahfûz-u-masûn olsunlar.

İlâhî! İsyân-u-tugyânım kesretinden garîk-i bahr-i hicâb olub, ümîd-ü-recâ kapularını kufl-i ye's ile mukaffel-ü-mesdûd olmadan ihtiyât iderem. Miftâh-ı rahmet-ü-re'fetin her bâb-ı müşkile fettâh-u-keşşâf idügi meşkûk degil. İlâhî! Bu mukarrerdır, mutî'-ü-âsî, dânî-vü-kâsî, cümlesi gark-ı deryâ-yı 'âtıfetindir; eyâ Gâfirez-zünûb' veya Sâtire'l-uyûb! Ol kilîd-i ye's ile me'yûs olmak ihtimâli olan kapulara eltâf-u-'inâyâtin miftâhları ile güşâd vir, meftûh olsun. Mücrim-ü-âsîlerin kulûb-i kurûb-mashûbları tolu şükr-ü-fütûh olsun.

Hudâyâ lutfun olsun destgîrim
Ki sensin pâdişâh-ı bî-nazîrim

Yaratmışdun bizi kâlû belâda
Günâh ile bu dem kaldık belâda

O demler ki bilinmezdi nişânım
Senin 'ilminde ma'lûm idi şânım

Yok iken cân-u-tende ihtisâsım
Var idi lûtfun ile üns-i hâsım

'Adem mülkinde ma'dûm olmış idim
Yakub hecr âteşi mûm olmış idim

Mukaddermiş hayâtım tâ ezelde
Tahallüf olmaz emrim lem-yezelde

Senindir ey Hudâ çok şükr-u- minnet
Fakîri itmedin bir ğayra ümmet

Muhammed ümmetinden itdin âhir
Zehî lutf-u-zehî ihsan-ü-zâhir

Kamu lutf-u-kamu ihsân senindir
Tenüm mahlûkun oldı cân senindir

Bunun şükri-yle gûyâ kıl zebânı
Geçürsün şükr ile dâyim zamânı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Vücûdüm mahz-ı lutfundur Rahîmâ
Keremler eyle erzânî Kerîmâ

Eserdür lutf-u-cûdundan vücûdüm
Beni dûr itdi kapundan hasûdum

Günâh altında mahcûbam hakîrem
Zünûb ile şermsâram fakîrem

Binâ-yı lutfunı yakma cahîme
'Azâbın âteşine itme hîme

'Azâba lutf-u-rahmin sebkat itdi
Hatâ ehline şânın şefkat itdi

Senin dergâhınadır ilticâmız
Karîn olsun kabûle her recâmız

Hikâyet : İlâhi! Evlîyâ-yı kirâmından Hasan Basrî-'aleyhi'r-rahmet-bir cenâze 'akabınca gûristâna varub, meyyiti hâke defnden sonra gûristân içinde bir mahalle oturup murâkabede iken, meger ol zamanda Ferezdak dimegle meşhûr, fısk-u-fücûr ile mezkûr kimesne var imiş, ırakdan İmâm-ı hûmâma nazar idüb, anın ef'âl-i hamîdesin bilürdi, kendünün ma'âsi-vü-fesâdını yadidüb giryân-u-nâlân oldı. İmâm hâlet-i murâkabeden kalkub yola girdi. Ferezdakı gördi, zâr-u-zâr göz yaşını döker. Hâlini sorub «Niçin ağlarsın?» didiler. Eyitdi; «Ey İmâm-ı hümâm, kendü hâl-i perîşânıma ağlaram. Âdemler size nazar iderler, "Ne hûb-u-zîbâ, sâlih-ü-fâyik kimse' ne fâcir-ü-pür-günâh diyü zemm-ü-tahrîk iderler, eğer rûz-ı kıyâmetde Ne fâcir/üpür/günâh diyü zemm-ü-tahrîk iderler, eğer rûz-ı kıyâmetde Hak tâ'âlâ dahi kulları ile bu vechile mu'âmele iderse, hâlüm müşkildir. Ana giryân-u-sûzânım.» diyücek İmâm eyitdi; «Yâ, hiç bir 'amelin var mıdur ki andan necât ümid eyleyesin?» Eyitdi; «Ey İmâme'l-müslimîn! üç nesneden ümîd-vâram: Birisi İslâm içinde şeyh-ü-pir oldum; biri dahi yetmiş yıldır tevhîd iderem; biri dahi 'isyânuma i'tirâfım var,» didi. İmâm pesend idüb, az geçmeden Ferezdak vefat idüb, İmâm 'âlem-i rü'yâda gördi. Ferezdak behişt sahralarında salınub hirâmândır. Hâlini sordı. Eyitdi, «Hak -sübhânehü ve ta'âlâ- mûy-ı sefidim ile yetmiş yıllık tevhîdime ve zünûba i'tirafım olduğına rahm idüb, beni cennete getürdi,» didi.

Yâ erhame'r-râhimîn! Hâl-i Ferezdak bu 'arsa-ı satranc-ı tugyân-u-fesâdda piyâde-vü-beydak olan mücrim-ü-'âsî-ı bi-revnak hâline muvâfıkdır. Mûy-ı sefîd ile şast sâl hidmet-i tevhîd, 'âle'l-husus ma'sîyete i'tirâf ile **yâ hafiyye'l-eltaf necci-nâ mimmâ nehâf** tazarru'ı ile 'inâyetin recâsındayım. İlâhî! Menâhîye iştigâlden halâs vir. Hakâyik-ı eşyâyı ke-mâhiye gös-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ter. Basar-ı basîretde olan ğaflet gışâvesin gider. Her çend müstağrak-ı envâ'-ı ma'âsî-vü-günâhım, emmâ gûyende-i **lâ ilâhe illâ'llâh, Muhammedü resûlü'llâh**'am.

Hikâyet : Bir gün bir gulâmı bâzâra satmağa getürmişler. Müşteriler görürler, gulâmın gözleri ahvel, desti şell, pâyı a'rec, kâmeti mu'avveç, cümle a'zâsı ma'yûb. Zebânı hâlini sorarlar; «Lisânı fasîh Zebânından ötürü satun aldılar.

İlâhî! Vakt-i 'arz-ı ekberde, dellâl-ı bâzâr-ı 'azametin hâlimi görüb, tefahhus-ı a'mâl idicek, diyeler ki; «Nazarı ahveldir, ya'ni harâma bakmışdır, Ve desti şelldir, eline câm-u-piyâle alub nûş itmişdir. Pâyı da mu'avvecdir, seyrân-ı bâdiye-i günâh-u-'isyân itmişdir. Bi'l-cümle her vechle ma'yûb-u-nâkısdır. Emmâ zebânında tevhîd-i Ahad, gönlinde 'ışk-ı pâk-i Sameddir» diyeler. 'İzzet-ü-vahdânîyetin hakkı-çün ma'âyib-ü-ma'âsîye bakma. Mücerred lisândan olan tevhîd-i mecîdin hürmetine vüfûr-ı merhametinle 'abd-i zelîlüni merhûm-u-sa'îd eyle. 'Azâb-ı şedîdüni dûr-u-ba'îd kıl. Günâhlarım ne kadar çok ve-firâvân ise, İlâhî! Rahmet-ü-şefkatin deryâlarına pâyân yok, Resûl-i güzîn ümmetinin 'âsîlerine Tersâ-vu-Yahûd'dan bedeller 'inâyet eyledüğün efvâhdan mezkûrdur. Kerem senin, 'inâyet-ü-merhamet senin, himmet senin, tûtf-u-mürüvvet-ü-şefkat senin.

Hikâyet : İlâhî, hakîr kullarından Hâtem bir gün da'vet-i 'âmm idüb, muhteşemân-ı 'Arab gelüb sadrda oturmışlar. Ni'met üzere imiş. Kapudan bir dervîş-i pâ-berehne dil-rîş gelür. Hâtem kendüsi kalkub, ol dervîşi cümlesinin üzerine geçürür. Muhteşemler dirler ki; «Yâ Hâtem! Bu bir fakîri üzerümüze geçürdün». Hâtem dir ki, «Siz kadr-ü-menzilet birle sadre geçdünüz. Bu hakîr gürüsne-vü-muhtâcdır. Ben keremim ile bunı makâm-ı 'ulüvve getürdüm,» dimiş.

İlâhî! Hâtem bir 'âciz-ü-miskîn bî-çârenin berehneligine, fakr-u-ihtiyâcına nazar idüb, rahm kıldı, sadra geçürdi, mahrûm olmağı revâ görmedi. Sen erhamü'r-râhiminsin. Yarın, **«yevme nahşürü'l-müttakîne ile 'r-rahmâni vefden,»** zühd-ü-takvâ ile mahşûr olan 'ibâd-ı muhlisînın, ki her biri **«fî-mak'adi sıdkın 'inde melîkin muktedir,»** erîkelerinde oturub, makâmları mu'ayyen ola. Biz bî-nevâları dahi anların sohbet-ü-dîdârlarından mahrûm-u-ba'îd itme. Bu 'âsî hakîrleri kemâl-i keremin birle sadr-ı 'izzete geçür. Hâtim senin hvân-ı sahâvet-ü-ihsânın simâtından hûşe-çîn-ü-gûşe-gir bende-i merhamet-te'sîrin idi. Sen sultân-ı eyvân-ı celâlet-ü-kibriyâsın. Mecâlis-i üns-i kuds-sîmâna hâzır olan derviş-ü-dilrîş bendelerin ne makâm ve sadra geçmek lâyik-u-sezâvâr idügine 'âlimü'l-esrârsın.

Hikâyet : İlâhî! Bir gün Mecnûn kemâl-i 'ışk-u-cünûn ile vecd-nümûn olub, mahalle-i Leylâ'ya mürûr eyledi. Kânûn-ı sînesinde âteş-i 'ışk müşta'il, sırr-ı müşâhede-i cemâl mahbûb-ı dil-ârâya müştagil, mestâne-vâr

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

her der-ü-divâra yüz urup, râst geldügi seng-ü-külûhı alub kokub, gözden eşk-i hûnîn revân iderdi. Sineden âh-ı sûzân çıkarurdı. Sordılar; «Ey Mecnûn! Der-ü-dîvâra yüz sürmekden ne gelür? Derdile nâle idüb, yüzüni hâke komakdan murâd nedür?» didiler. Mecnûn sevgend yâd eyledi ki, «Vaktî kadem-i sıdkile mahalle-i Leylâ'ya geldim. Anun kûyında Leylâ rûyından gayrı yüz görmezem. Nazarım müşâhede itdügi cümle rûy-ı Leylâ'dır. Andan özge manzûrum yok» didi.

İlâhî! Cümle eşyâya nazar-ı 'ibret-eser deminde, heme-i mevcûdât senin âsâr-ı kudret-ü-himâyetin ve netâ'ic-ü-semerât-ı 'âtıfet-ü-şefkatin idügi hâtır-ı fâtir-i melâlet-me'âsirde melhûz-u-merkûz olur. Bu tuğyân -u-zünûb ile zelîl, 'isyân-ı pür-âşûb ile dem-beste-vü-'alîl olan üftâdeni mecânîn-i cünûn-nasîb 'idâdından ma'dûd eyle, 'âşıkîn-ü-sâlihîn silkinde münselik kıl.

Hikâyet : Şeyh Şiblîden **-Kuddise sırruhu-** menkûldur. Dimişler; «Bir gice Ka'be-i mübârekede tavâf iderdim. Etrâf-ı matâf hâlî idi. Nazarım müte'allik olub, gördüm, bir 'Arab Rükn-i Yemânî'de turub söyler ki 'Ya Rabb! Bu mekândan gitmezem, tâ benüm sana olan mahabbetim gibi senin dahi bana mahabbetin var mıdır bilmeyince,» 'diyü niyâz iderdi. Ol anda Rükn-i Yemânî'den bir el peydâ oldı, üzerinde yazılmış ki, 'Sana ezelî mahabbetimiz mu'âhed idi. Ol mahabbeti şimdi tecdîd ile seni mükerrem eyledik, 'Pes a'râbî elini uzadub, ol dest-i mübâreke yapışub, hâmüş oldı. Üzerine varub gördüm, Rükn-i Yemânî'ye yüz koyub teslîm-i rûh eylemiş. Alnına sebz hattile yazılmış ki, «Sen bizim muhtârımız idin, sana mahabbetimiz var idi. 'Ahd-i kadım üzre seninleyüz» dimişler.

İlâhi! Ol 'Arab perde-i râzını fâş ile yolunda cân-pâş olmış. Manzûr-ı nazar-ı 'inâyetin olanlar lâ-büdd ser-efrâz, mülâhaza-ı âsâr-ı re'fet-ü-'inâyetinle sâyirden mümtâz idiklerinde iştibâh yok. Kulûb-i 'ibâd-ı ihlâs-mashûbunı âfitâb-ı mahabbetin pertevi ile nûrânî eyle, belki nûr anı eyle; behişt-i rahmet-siriştin ravzalarını anların cây-u-mekânı eyle, ya'nî mağfiret kânı eyle.

Hikâyet : Şeyh Hayr Nessâcı'n mürîdleri bir kilise seyrin idüb, Şeyhe gelürler «Kanda idünüz?» diyü su'âl idicek, kiliseye varduklarını haber virürler. Eyitdi, «Kiliseden ne getürdünüz?» Eyitdiler, «Şeyhâ! Kiliseden ne alınur?» Eyitdi, «Benümle gelün, görün ne alınur.» Müridler muvâfakat eylediler, cümle kiliseye gelüb, girdiler, gördiler kâfirler hazret-i 'İsâ sûretini **-'Alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi efzâlü't-teslim-** dîvâra tasvir eylemişler. Ana tapup 'ibâdet iderler. Şeyh yüzini ol sûrete karşu tutub, bu âyeti okudı: **E ente kulte li-'n-nâsi'ttahizû-nî ve ümmiye ilâheyni min dûni'llâh.** Hemân ol sâ'at kilisede yazılan sûretler bu hitâbın heybetinden aşağa dökülüb, dîvârın her zerresi feryâdlar eylediler. **Vah-**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dehü, lâ şerîkeleh kelâmı ile bülbül-i gûyâ oldılar. Tersâlar bu hâleti görüb, fi'l-hâl zünnârların kesdiler, Müslimân oldılar.

Ey dil-i gâfil, ey hâtır-ı mütekâsil, vey tab'-ı kevende-vü-câhil! Hiç bilür misin, nâm-ı hazret-i Celâl-i Ahadîyet -**Celle zikrühü-** ne nâm-ı ecelldir. Nâm-ı perver, câm-ı revh-güsterdür. Her gönle andan nûr, her câna andan sürûr gelür. Ne halka-ı vefâdur, her gûşede asılmış; ne nisâr-ı cûdu-'atâdur, her müştâka virilmiş. Ne âteş-i mahabbetdir ki dil-ü-cân-ı 'âşık anınla sûhtedür.

İlâhî! **Enînü'l-müznibîne ahabbü ileyye min tesbîhi'l-mukarrebîn** buyurmışsın. 'İnâyet-ü-merhamet deryâları katarât-ı bî-gâyât ile mâlâmâldır. Ol katrelerin tereşşühi ile erbâb-ı zünûbın gözleri eşk-i enîn birle püryaş, ashâb-ı günâh-u-nedem 'uyûnı sirişk-rîz-i gevher-pâşdır. Rûz-ı bâzâr-ı **terâ a'yünehüm tefîzu mine'd-dem'i** mukarrerdir, 'atâ-vu-ihsânın bahrleri mevvâc olur. Dilleri sûzân, gözleri giryân olan üftâdelerin çün ki enînleri tesbîh-i mukarrebînden mahbûbdur, rahmetin bezmgâhında anları mesrür, ravza-ı mağfiretinde her vechile şâd-u-pür-hubûr eyle ki, ism-i şerîfin Râhîm-ü-Gafûr'dur.

Bu hâlet cenâbuna ma'rûz-u-ma'lûmdur ki, cürm-ü-'isyân ile rû-siyâh olan 'ibâd-ı rahmet-penâhın içün kabâyil-i 'Arabdan bir şefî'-i 'âlî-neseb, bir zî-kadr-i refî'-i sa'âdet-haseb irsâl eyledin. Dîn-i mubîn âsumânının âfitâb-ı 'âlem-tâbı, şer'-i güzîn eflâkinin mâh-ı ziyâ-nısâbı; **innâ fetahnâ** feth-nâmesinin sâhib-menşûrı, **innâ erselnâ** tevkî'inin tuğrâ-yı zaferşu'ûrı; ve'ş-şemsi ve'd-du'â hurûcının nûr-efşân-ı mümtâzı, **yâ-sîn** ve **hâmîm** hil'atlerinin tırâz-ı lâzimü'l-i'zâzı; **sübhâne'llezî esrâ** mihmân-hânesinin zayf-ı güzîni, **innâ a'taynâ-ke'l-Kevser** havzının sâkî-yi mâ-i ma'înı; **fe-evhâ ilâ 'abdihi mâ evhâ** menşûrının 'unvân-ı kâşifü'l-esrârı, ve **mâ yentıku 'ani'l-hevâ** bürhânının müfîzü'l-envârî; **ebîtü 'inde Rabbı** menzil-gâhının mihmân-ı 'izzet penâhı, **lâ yenâmü kalbî** havâdisinin habîr-ü-âgâhı; lî **ma'a'llâhi vakt** savma'alarının imâm-ı hümâmı; **denâ fe-tedellâ** gülistânının bülbül-i gûyâsı, **kâbe kavseyni ev ednâ** gülzârının 'andelîb-i gulgul-nümâsı; **Âdemü fe-men dûnehü tahte livâî** hikâyetinin sâhib-'alem-i vâlâ-himemi; haber-i sıhhat-eseri **ve'nşakka. 'l-kamer** âyetinin mantûk-ı işâret-i pür-beşâreti; **ikra' bi-'smi Rabbike'llezî halak** fermânının mutâ'-u-me'mûrı, **mâzâğa. 'l-basaru ve-mâ tağâ** mefhûmının makbûl-ü-manzûrı; seyyid-i sâdât-ı beşer, şefî'-i günehkârân-ı 'arsa-ı mahşer; sultân-ı serâperde-i kâ'inât, bürhân-ı metîn-i cümle-i mevcûdât; sebeb-i âferiiş-i arz-u-semâ habîb-i lebîb-i Huda, eşref-i kâ'inât-u-mâ-sivâ; hvâce-i kevneyn, resûlü's-sakaleyn, şems-i münîr-i felek-i **kâbe kavseyn;** dürr-i deryâ-yı şefâ'at-ütevfîk, seyyâh-ı memâlik-i kurb-ü-hidâyet-refîk; mâh-rûy-ı hûrşîd-sîmâyı **ve'd-duhâ,** siyâh-mûy-ı gâliye-sâ-yı **ve'l-leyli izâ secâ;** sâhib-livâ-yı **ve le'l-âhiretü hayrün leke mine'l-ûlâ,** bürhân-ı 'âlî-re'y-i 'âlem-ârâ-yı **ve le-**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sevfe yu'tîke Rabbuke fe-terdâ; sultân-ı rüsül, bürhân-ı sübül; sedef-l dürr-i yetîm-i yakîn, yâkût-ı hâtem-i enbiyây-ı güzîn; bülbül-i gülzâr-ı iblâğ, 'andelîb-i ravza-ı **mâ-zâğ;** sadr-ı suffa-ı saffa-ı bedr-i kubbe-i vefâ; fass-ı hâtem-i enbiyâ, hatm-i sûre-i asfiyâ; sultân-ı taht-i ictibâ, bürhân-ı baht-i ıstıfâ; hâtemü'r-rüsül Muhammed Mustafa **-Salla'llâhu 'aleyhi ve sellem, mâ yemhû'n-nûru'z-zulem, bitakdiri'l-lâhi vâhibi'n-ni'am.**

Muhammed Mustafâ'dır nûr-ı 'âlem
Çerâğ-ı mürselîn ü âl-i Âdem

Muhammed Mustafâ Hakk'ın mutî'i
Günehkârın kıyâmetde şefî'i

Muhammed Mustafâ şâh-ı şeri'at
Hidâyetle meh-i burc-ı hakîkat

Muhammed Mustafâ gam-hvâr-ı ümmet
Şefâ'at-pîşe-i rûz-ı kıyâmet

Muhammed Mustafâ lutfa sirişte
Delîl olur tarîkiyle behişte

Muhammed Mustafâdır 'âleme rûh
Necât-ı ğarka-ı evzâradır Nûh

Muhammed Mustafâ açdı sebîli
'Usâtın rûz-ı mehşerde delîli

Muhammed Mustafâ halkın halîmi
Şerî'at Tûrının server Kelîmi

Muhammed Mustafâ 'arbın fasîhi
Melâhat mülkinin şâh-ı melîhi

Muhammed Mustafâ Hakkın resûli
Tarîke sevk ider ehl-i kabûli

Muhammed Mustafâ maksûd-ı kevneyn
Karîb-i Hak nedîm-i kâbe kavseyn

Şeb-i mi'râcda 'arş-ı mecîdi
Teferrücle bulub 'izz-i medîdi

Getürdi ümmete beş vakt namâzı
Namâz ile kabûl eyler niyâzı

İrüp Hak'dan 'atâyâ-yı'alîyye
Salât ile selâm olsun hedîyye

Ana vu âline ashâbına hem
Safâ-yı cân ile ahbâbına hem

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Hikâyet : Zamân-ı Benî İsrâ'ilde bir fâcir var idi, begâyet şûrıde-rûzgâr idi. İki yüzyıl mikdârı 'ömr sürüb, zamân-ı hayâtı fısk-u-fücûr ile mürûr itmişdi. Envâ'-ı zulm-u- fesâd ile meşhûr, esnâf-ı fısk-u-'inâd ile mezkûr idi. Vefât eyledi. Akrabâsı evinden çıkarub, ayağına ip takub, sürüyüb,lâşesini bir mezbeleye bırakdılar. Ol dem **Mûsâ Peygamber'e-'alâ nebîyi-nâ ve 'aleyhi efzalü't-teslîm-** Cibrîl-i emîn nâzil olub, hazret-i Rabbü'l-âleminden **-Celle celâlühü-** selâm-u-haber getürdi ki, «Benüm dostlarumdan birisi dünyâdan âhirete intikâl eyledi. Düşmenlerüm anı bir mezbeleye bırakdılar. Var, anı mezbeleden çıkar, tekfîn eyle. Beni İsrâ'îl'e teklîf it, namâzın kılsunlar. Ol bereket ile anları mağfûr ideyim,» didi. Mûsâ **-'Aleyhi's selâm-** fermân-ı ilâhî ile ol mezbeleye varub, gördi, ol fâcirdır ki iki yüz yıldan berü fısk-u-fücûr ile zamân geçürmişdi. Mütehayyir oldı, emmâ emr-i rabbânî muktazâsınca ta'zîm ile tekfînden sonra cenâb-ı Kuds-i ilâhîden **-'Azze ve celle-** ahvâlini sordı. Vahy-ı ilâhî nâzil oldı ki, «Belî, ol kulum envâ'-ı ma'âsî ile pür-günâh zillet-ü-'isyân ile sâhib-câh idi. Bir gün Tevrât'ı açdı, âhirü'z-zamân peygamberi Muhammed'in evsâfını okudı. Nâm-ı Muhammedî yazılan varakı öpdi, yüzine gözine sürdi. Ol eclden günâhlarını 'afv idüb, kendüyi zümre-i mukarrebândan eyledüm,» didiler.

Şad hezârân hezâr salavât-ı zâkiyât, ve tuhaf-ı tahiyyât-ı sâmiyât anun rûh-ı nâzenînine nisâr olsun ki, Seyyidü'l-mürselîn ve Hâtemü'n-nebiyyîndir ki, 'ummân-ı hakîkatin sebbâhı, meydân-ı tevfîkin seyyâhı, 'ankâ-yı Kâf-ı kurbet, şehsüvâr-ı eyvân-ı 'izzet, sefîr-i memâlik-i melekût, debîr-i mesâlik-i ceberûtdur. **Küntü nebiyyen ve Âdemü beyne'l-mâ'i ve 't-tîn** taht-gâhının şâh-ı bülend-âsârı, **ve mâ erselnâ-ke illâ rahmeten li'l-âlemin** eyvân-ı sa'âdet-bünyânının pâdişâh-ı kâmkârıdır. **Salavâtu'llâhi 'aleyhi ve selâmuhu.**

Muhammed'dir iki kevnün me'âli
Cihâna nûr-bahş oldı cemâli

Zemîn'den 'arşa itmişdir 'urûcı
Semâda geşt idüb cümle burûcı

Habîbi'dir Hudâ-yı lâ-yezâlin
Resûlidir o Şâh-ı bî-zevâlin

Serâser âsumân seyrân-gehidir
Fezâ-yı 'arş anın cevlân-gehidir

Melâ'ikden müfazzaldır vücûdi
Vücûdidir Hakk'ın ihsân-u-cûdı

Denâ bezminde zayf-ı kâmkâr ol
Sa'âdet tahtı üzre şehriyâr ol

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Risâlet mülkinin oldur emîri
Hidâyet ehlinin oldur zahîri

Türâb-ı merkadı kühl-i cilâdır
Mübârek hâk-i kabri tûtiyâdır

Liyâkatde şefî'ü'l-mürselîn ol
Kıyâmetde şefî'ü'l-müznibîn ol

Medîne şâhıdır sultân-ı Mekke
'Arab şâhinşehi bürhân-ı Mekke

Hudâ tevhîdinin oldur delîli
Günehkâr ümmete açdı sebîli

Anınla ehl-i îmân oldılar hep
Ümem hayline bürhân oldılar hep

Çalındı şark-u-garba kûs-i şer'i
Kamu kânûn-ı dîni oldı mer'i

Nigûn-ser kıldılar a'lâm-ı küfri
İçirdiler küfür ehline zehri

Akâlîm oldı İslâma müsahhar
Cevâmi' yapdılar mihrâb-u-minber

Ezân ile müşerrefdir minâre
İderler bâng-ı tevhîd âşikâre

Tolar îmân ile mü'min kulûbi
İderler tevbe vü terk-i zünûbı

Kitâblarda menkûldur. Hazret-i Ya'kûb ile **-'alâ nebiyyinâ ve'aleyhi 's-selâtü ve's-selâm-** oğulları Hazret-i Yûsuf Sıddîk'ın **-'aleyhi's-salâtü ve' s-selâm-** müddet-i firâkları temâm olub, nevbet-i visâl-i sa'adet-i ittisâlleri yüz gösterdi. Hazret-i Ya'kûb müte'allikâtını cem' eyledi. Yetmiş nefer idiler. Ba'zılar iki yüz nefer idi dimişler.

Bir rivâyetde dörtyüz yazmışlar. Mısr cânibine revân oldılar. Mısr'a bir menzil kalıcak, Yahûdâ'yi Mısr'a gönderdiler. Hazret-i Yûsuf'a haber virmek içün Yahûdâ Mısr'a varub beşâretler irişdirdi. Şâd-u-hurrem oldılar. Hazret-i Yusuf emr eyledi. Mısr'ı tezyîn itdiler. Tamamâm-ı 'askerini ârâste eyledi. Mısr'dan çıkdılar. Cümle sipâhı yetmiş fevc itdiler. Her fevci ikişer bin süvâr-i cerrâr idi. Sahrâya 'azm itdiler. Ya'kûb Nebî-'Aleyhi's-selâm-bir püşte üzerine çıkub turdı. Sipâh-i Yûsuf cevk cevk önünden geçdi. Şerâ'it-i hizmeti edâ itdiler. Tâirâkdan Hazret-i **Yûsuf-'aleyhi's-salâtü ve's-selâm-** zâhir oldı. 'imâr-ı 'mmurassâ' üzre oturub, yemîn-ü-yesârında Mısr'un 'ulemâsı ve hukemâsı saflar bağlamışlardı. Irakdan nazar-ı Yusuf-cemâl-pezer-i sa'âdet-esere irişdügi gibi, 'imâr-ı zer-nigârından

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kendüyi aşağa bırağub hâke ğâlatân oldı. Hazret-i Ya'kûb'un kadem-i sa-'âdet-makdemine düşdi. Hazret-i Ya'kûb dahi cemâl-i ferzend-i sa'âdet-mendi ile müşerref olıcak ol dahi kendüyi hâke bırağub iki müştâk didâr iki hasret âteşine yanmış giriftârlar buluşdılar, görüşdiler, kucaşdılar. Rivâyet iderler ki, ol demde Hazret-i Ya'kûb, bîş sâ'at mikdârı bî-hoş oldı. Ol esnâda ki, iki 'aşık-ı sâdık mu'ânaka eyledi.

Melâ'ike-i mele-i â'lâ, kerrübiyân-ı 'âlem-i bâlâ, kal'a-i semâvat-derîcelerine gelüb temâşâya nâzırlar idi. Zümre-i havrâ-i hüsn-ârâ cennet ğurfelerinin şerfelerinden şevk-u-zevk ile baş çıkarub, ol iki zâviye firâkda mahbûs-ı müştaklar ahvâline bakarlardı. Peyk-i Hazret-i Celîl-Celle celâlüh- ya'nî Cibrîl-i Emın, -'aleyhi's-selâm- yetmiş bin melek a'lây ile başlarında dâru'l-karâr-ı 'adin künûzinden tolu tabaklar getürüb, üzerlerine nisâr itdiler. Mela'ike-i mukarrabîn ortalarında ğulğule, kerrubîler cem'ileri arasına velvele peydâ oldı. Behişt-i berîn küngürelerinde hûrîler saflar çekdiler. Hâzin-ı cennet Rıdvân Daru's-selâm kapularına gelüb, hayret engüçtini dendâne koyub, Cenâb-ı Kuds-i İlâhîyeye-' azze şânuh- dest-i niyâz açub, ey ilâh-i kerîm ve Hudâvend-i vâcibü't-ta'zîm, bugün Yakûb ile Yûsuf kullarına itdügün mahabbet ve ri'âyeti hiç bir kimesne ile dahi idermisin didi. Fermân-ı ilâhî nâzil oldı ki: Ey Rıdvân 'izzet-ü-celâlim hakkı içün âhirü'z-zâman peygamberi Muhammed'ün ümmetinden her birine yetmiş bu denlü dostluklar ve ri'âyetler iderim, deyü buyurdılar. Çün Ya'kûb-'alâ nebiyyinâ ve'aleyhi't-tahâyâ- Mısr'a girdiler. Hazret-i Yûsuf-ı sıddîk tamâm-ı Mısr'ı mescîd-i câmi'a cem' idüb, kendüsi minbere çıkub, dergâh-ı Hakk'a hamd-ü-senâlar ile hutbe-i beliğa okuyub, server-i enbiya ve güzide-i asfiyâ Hazret-i Muhammed Mustafa'ya -salla'lâhu 'aleyhi ve sellem- salavât-ı 'azîme getürdi. Ba'dez-ân Hazret-i Yûsuf Mısr ahalisine hitâb idüb, siz kimlersiz didiler. Eyitdiler, cümlemiz senün kullarundur. Zîrâ, zamân-ı kahtda mecmu'-ı Mısr kendülerini buğdaya satub, Yûsuf'un kulları olmuşlardı. Eyitdi, imdi bilün ve âgâh olun ki, bu peygamber-i güzîde ki, Hazret-i Ya'kûb'dur, benim atamdur. Ben anun oğlıyım. Bu oğulları karındaşlarımdır. Bu pây-ı minberde oturan şeyh-i büzürk-vâr hurmetine cümlenüzi âzâd eyledim, didi. Ehl-i Mısr içinde gırîv-ü-feryâd olub nâleler itdiler. Bu esnâda sultân-ı erbâb-ı belâğât, burhân-ı ashâb-ı fesâhat, mu'inü'l-miskîn-eskenehu'llâhu ferâdîse cinanîh-rivâyet eylemişler ki, çün subh-ı kıyâmet ola, şakka-ı a'lâm-ı zer-beft-i âfitâbi, 'imâme-i ashâb-ı ensâb gibi devşüreler. Bu lâjiverdî kubbelerin ecsâmî hokkalarını, meydân-ı istığnâda seng-i bî-niyâzî ile şikeste eyliyeler. Bu küre-i hâkin ittisâlât-ı mefasılını **-hel yenzurûna illâ sayhatan vâhide-** sayha-ı sehm-nâkî ile bend bend cüdâ eyliyeler. Cümle mahlukât 'arsa-i arasâta müctemi' olalar. Fermân-ı Rabbi'l-'âlemîn ile **-'Azze ve cell-** Hazret-i Cibrîl-i emin, Cenâb-ı Seyyidi'l-mürselîn Muhammedü'l-Emin'in **-'aleyhi efdalu's-salevâtı ve ekmelühâ-** sağ ellerin tutub, ve Mîka'il **-'aleyhi's-selâm-** sol ellerin tutub,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ol hazreti Makâm-ı Mahmud'a irişdürüb, nûrdan bir 'âlî minber üzre koyalar. Cenab-ı Rabbü'l-erbâb'dan -Celle şânüh ve 'azuma burhâneh- hitab-ı sa'âdet- nisâb irişe ki, «ya ehl-i 'arasât! Ben kimim sizler kimlersiz? Heme-i mahlûkât çağrışalar ki, hudâvendâ! Sen bizim rabbimiz ve hâlikimizsin, bu cümle-i mevcudât 'âciz çâkirlerin ve kullarındur. Emrüne, fermanuna râm ve muti'uz,» diyeler. Fermân-ı 'âlî-şân sudur ve zuhûr eyliye ki «bu Nebî-yi ümmî hurmetine ana imân getüren kullarımdan cümlenüz âzâd kıldım, cennet derecâtını size in'âm-u-ihsân eyledim.» diyeler. Tahıyyat-ı 'anber-nesîm ve salevât-u-teslîmat-ı 'abher-şemîm, ol sadr-ı büzürk-vâr-ı sakaleyn, ve bedr-i nâmdâr-ı hâfikayn, sâhibü'l-kıbleteyn, hulasa-ı kâf-u-nûn-ı kevneyn, nedım-i harim-i harameyn, tâyif-i metâf-ı 'alemeyn, maksud-ı vücûd-ı 'âlemeyn, mansûr-u-memdûh-ı Bedr-ü-Huneyn, nedîm-i esrâr-ı envâr-ı ferkadeyn çabuk-süvâr-ı meydân-ı kâbe kavseyn olan Muhammed Mustafâ'nın -salevatu'llahı 'aleyhi ve selâmuh- merkad-ı münevveri-pâk ve mesned-i mu'attar-ı tâb-nâklarına nisâr olsun, ebede'l-âbâd

Odur hatm-i rusül şâh-ı mu'allâ
İdüb Hakk Kadr-i mirâtin mücellâ

Mu'azzam kıldı şânın enbiyâda
Mufahham itdi zâtın nafiyâda

Te'âla'llah zihî Hallâk-ı 'âlem
Kemîne bende-i fermânı âdem

Ne ihsânlar kılubdur mürseline
Nihâyet olmaz in'âmı eline

Muhammed Mustafâdur cümleye tâc
'Uluvv-i şân ile zî-bahr-i mevvâc

Hidâyet menziline pîşvâdır
Tarîkat sâlikine reh-nümâdır

Hümâyûn ismidir fettâh-ı maksûd
Lisânı ile zikri birle maksûd

Ferah-nâk eyle cânı yâdı ile
Meserret kapusın aç adı ile

Şerîf ismini vird eyle zebâna
Dilüni yakmaya nâra zebâne

Dilersen görmege Dârü's-selâmı
Hedâyâ kıl salât ile selâmı

'Azîz ismini yâd eyle seherde
Unutma şer'i fermânın kemerde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Var ise i'tirâfın haşr-ü-neşre
Yolundan şer'-i pâkin çıkma taşra

Eger şer'-i Râsû'le ümmet isen
Taleb-kâr-ı şefâ'at-himmet isen

Firâvân it cenâbına salâtı
Dilersen nâr-ı dûzahdan necâtı

Selâm olsun mübârek ravzasına
Kosa miskin nişânı anda sine

mâdıh-ı hayri'n-nebiyyîn, merhûm mu'inü'l-miskîn nu'ût-ı seyyidi'l-mürselîn de-'aleyhim salavâtu'l Meliki'l-mu'in-getürmüşler ki, rûz-i kıyâmet olub a'mâl-i 'umûm-i mahlûkât mizân-ı 'adâlet-nişânda mevzûn olıcak 'usât-ı ümmet-i Muhammed'den -salla'llâhu 'aleyhi ve sellem- bir mücrim-ü-âsim bir hatâ-ef'âl ve sâhib-i mezâlimin 'amelleri tartılub **-Fe emmâ men haffet mevâzînuhû fe ümmühü hâviyeh-** muktezâsınca dûzaha emrolunub, biçâre vâlih-ü-âvâre taraf-ı cahîme müteveccih ve revâne olur. Cehennem kapularına gelince kudret-i sultân-ı kerîm ve rahmet-i pâdişâh-ı rahîm ile seng-i azîm zuhûr idüb, cehennem kapusuna gelüb hâyil olub, râh-ı cehennemi teng eyleye. Zebân-ı fasîh ve beyân-ı melîh ile söyleye; Câh-ı Muhammed hakkı içün -sall'allahü 'aleyhi ve sellem- kasem iderim ki, bir gün bu Muhammedî -Eşhedü enlâ ilâhe illa'llâh ve eşhedü enne Muhammeden resulu'llâh- söyleyüb, vahdâniyet-i Hakk'a ve habîbinin nübüvvetine i'tirâf idüb, beni şâhid tutmuşdur, deyücek, Rabbü'l-erbâb tarafından -celle ve 'alâ-hıtâb-ı müstetâb nüzûl eyleye ki «Ey seng senün şehâdetin ile habîbim Muhammed'in ümmetinden bu 'asîye rahm idüb günahını bağışladım. Habîbim benden râzi ve hoşnud ola» diyeler. Zihî pâdişâh-ı mufahham; zihî seyyid-i veled-i Âdem! sebeb-i âferînişi âsumân-u-felek; bâ'is-i ârâyiş-ü- tezyîn-i zümre-i kuddûsiyân-u-melek; pâsbân-ı sa'âdet-nişân; şehr-i şerî'at-ı şehriyâr-ı livâ-keşân-ı 'asakir-i hakîkat; umde-i nükte-şinâsân-ı mesâil-i fadâyil; zübde-i mebâhis-i evrân-ı mehâfil-i evâhir-u-evâil muktedâ-yı vüfûd-ı nübüvvet; mühtedâ-i mihâd-ı fütûvvet, tabîb-i bîmârân-ı günâh; habîb-i lebîb-i bidârân-ı sehergâh mu'allem, be-ta'lîm-i-**fa'lem ennehü lâ ilâhe illâ'llâh-Allâhümme** be-tekrim-i **ve kefâ billâhi şehiden Muhammedün Rasulu'llâh-Allâhümme salli** 'alâ seyyidi'l-enbiyâ ve senedü'l-asfıyâ Muhammed'ün (S.A.V)

Hikâyet : Kâfirân-ı na'mâ-i ilâhî; ve câhidân-ı hazret-i nübüvvet-penâhî, makâm-ı 'inâd-u-istikbârda **-Allâhümme in kâne hâzâ hüve'l-hakka min'indike feemtır 'aleynâ hıcâraten mine's-semâ-i-** didiler. Ya'ni Din-i Muhammed hakk olub, râst-u-dürüst senun cânibinden gönderildi, ise, âsumândan bizim üzerimize taş yağdır, didiler. -Erhamü'r-râhimin **celle celâlüh-** Muhammedü'l-emîn hürmetine (S.A.V) **mâ kâna'llâhu li**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'azzibehüm ve ente fî-him- buyurdılar. Ya'ni :Yâ Muhammed, Hakk-sübânehû ve te'âlâ ol kâfirlere 'azâb virmek istemez. Mâdâm ki, sen içlerinde olasın. Zihî kadr-i bülend-i subbânî! Zihî fazl-ı ercümend-i rabbânî ki, ol hulâsa-i 'âlemiyân ve sülâle-i âdemiyân; cür'a-nûş-ı 'âlem-i seyr hırkapûş-ı **-Ve libâsü't- takvâ zâlike hayr-** şehsüvâr-ı meydân-ı zamâyir, şehriyâr-ı eyvân-ı Şefâ'atî **li'ehli'l-kebâyir min ümmeti-** bisât-ı inbisât **-sebbihi 'sme rabbike'l-a'lâ-** sefer-i sa'âdet-makarı **-Subhâne'llezi esrâ** Server-i Enbiyâ, râst-'ahd-ü dürüst-va'd ve 'azîz-kadr, ve Muhammed nâmı; Bu'l-Kasım, künyeti.

Ne şâh-ı 'âlem-ârâsın Muhammed
Selâm olsun sana Hakk'dan müebbed

Güzîn-i enbiyânin efdalisin
Muhakkak sâhib-i fazl-ı celîsin

Hudâ'dan rahmet oldun 'âlemine
Günâh-ı ümmetüne çek kalemler

Hudâdan rahmet oldun 'âlemine
Nazar kıl şefkat eyle mücrimine

Seni sultân iden bu arz-ı ferşe
Mübârek nâmını nakş itdi 'arşa

Şerîf isminde olan iki mîmün
Biri Rahmân'un -u- biri Râhîm'ün

Şeh oldun evvelîn-ü-âhirîne
Şefî' ol müznibîn-ü-müsrifîne

Mübârek nâmun içre harf-ı dâlin
Delîl oldı ana gelmez misâlin

Himâyet hâsıdır ikinci harfin
Temennâsı budur erbâb-ı serfin

Ya hadd-i milk-i rahmetdür meyânın
Ümîdidur kamu ehl-i cihânın

Seni mahbûb-ı mülk-ı sermed itdi
Ahad mîmiyle ismin Ahmed idi

Şerîf ismün mürekkeb harf-ı çâre
İşâretdur hümâm-ı çâryâre

Şerâyif-i tahıyyât-ı zâkiyât server-i kâyinatın **-'aleyhi efdalu's-salâtı ve ekmelüha-** âl-u-ashâbına nisâr olsun ki, Hakk -sübhânehu ve te'âla- Kitâb-ı Kerîm'inde ve fûrkân-ı 'azîminde **-Ve'llezıne ma'ahû eşiddâu 'ale'l-**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

küffârı ruhamâ'u beynehüm- âyet-i sa'âdet-gâyetinde ânların 'ulüv-ı şânlarına beyân buyurmuşlar ki, tefâsıli tefâsîrde mezkûrdur. 'Ale'l-husûs Çâryâr-ı kibâr-ı sa'âdet-âsârın **-rıdvânu'l-lâhi 'aleyhim ecme'în-** vâkı' olan hasâyis-i hamîdelerinden teyemmün ve teberrük içün bu Kitâb-ı Cemîlde bir mikdâr tafsîl olunsun ki, anlara cân-u-dilden muhibb-u-muhlıs olanların derecâtı mal'ûm olub mahabbetleri tezâyüd bulmağla kendülere fevâyid-i'azîme müterettib ola. Kur'an-ı'Azîmde **-Sâniyes'neyni iz hümâ fi'l-ğârı-** ayetinin mefhûm-ı sa'âdet -lüzumı ile müşerref olan Halîfe-i Evvet Ebû Bekr-i sıddîk, **-radıya'llâhu anh-** hakkında ehâdis-i nebeviyyede mestûrdur ki, Hazret-i risâlet- penâh (S.A.V) buyurmuşlar :

«İnsanda her mevcûd ki, vücûda gelur, mahlûk olduğı toprâkdan lâbud sürresinde bir mikdâr olur. Benümle Ebû Bekr bir toprakdan mahlûkdur.» Zihî se'âdet-i ebedî ve devlet-i sermedî, bunun üzerine fazîlet olur mı? Ve hem buyurmuşlar ki, «Kıyâmet gününde kızıl altundan üç kürsî konulur. Birinde Hazret-i İbrâhim, birinde ben, bir kürsî dahî ikimüz arasında ki, Ebû Bekr'ün ola. Bir münâdî nidâ eyleye ki, ne se'âdetlüdur ol gerçek dost ki, Habîb ile Halîl arasındadur diyeler.» Gerü server-i kâinât (S.A.V) buyurmuşlar ki, «Cümle dünyâda hayr üçyüz altmış hasletdur. Bir kimsede yalnız biri olsa cennete dâhil olur. Ebû Bekr eyimiş (R.A) Yâ rasûla'llâh, ol hisâlden bende bir nesne var mıdur? Gerü Server-i kâ'inât(S.A.V) dimişler ki, «Leyle-i Mi'râc'da semâvâtdan her asumâna ki, vardım, evvelâ benden Ebû Bekr'i sorarlardı. Cinânda benim içün bir derece yokdur ki, anun yanında Ebû Bekr'in derecesi olmaya. Kaçan ki, kıyamet güni ola. Allâhu te'âlâ evvelin-ü-âhirîni cem'eyleye. Arş içinden bir münâdi nidâ eyleye ki, Ebû Bekr-i sıddîk kandadır? Ol sâ'at hâzır olub 'arş önünde kıyâm eyliye. Diyeler ki, var cennete dâhil ol. Ebû Bekr diye ki, İlâhi benim muhiblerim vardır. 'İnâyet eyle. Allâhu te'âlâ diye ki, anlar günâhda isrâf itmişlerdir. Ebû Bekr diye ki, yâ Rabb, anları bana bağışla. Pes **Rabbü'l-'izze- celle celâlühu-** emr eyleyeler sen ve muhibblerin ve muhibbin muhibbleri ile cennete dâhil olun. Tahkîk ben Dürre-i Beyzâdan bir kubbe yaratdım. İçerüsinden taşrası ve taşrasından içerüsi görinür. Dört bin kapusı vardur. Her kapudan bir kapuya bin yıllık yoldur. Sen ve muhibblerin ve muhibblerin muhibbleri varın anda sâkin olın. Ne cânibe dilersenuz nazar idin» Ahbârda gelmişdir: Bir Yahûdî Ebâ Bekr'e (R.A) mahabbet iderdi. Bir gün Server-i Kâ'inât'ın (S.A.V) mübârek kapularına gelüb turdı. Rasûlu'llâh (S.A.V) ol Yahûdi'ye «Ne istersin» didiler. Eyitdi, «Yanınızda olan âdemi severin, ana nazar idiyem» didi. Ol sâ'at Hazret-i Hak'dan **-celle ve'alâ-** vahiy nâzil oldı ki, Yahûdî'nin cehennemde vâki' olan ğıllini ve kayd-ü-selâsilini ref, eyledim, Ebû Bekr'e mahabbeti içün didi.

Halîfe-i Sânî 'Ömer bin el-Hattâb (R.A) Ahbâr-ı Server-i Kâ'inâ'da (S.A.V) mestûrdur. Hazret-i Risâlet-penâh (A.S.V) buyurmuşlar, «Eğer

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

benden sonra peygâmber gelse idi, 'Ömer olurdı.» Bir gün Peyk-i Celîl (C.C) yâ'ni, Cibrîl-i Emîn (A.S) Server-i Kâ'inâta (S.A.V) didiler ki, «seninle cülûs itsem 'Ömr-i Nûh denlü zamân olsa 'Ömer'in fazâyilinden sana haber virsem, dögünmeye kudretim kalmaya». Gerü Server-i Kâ'inât (S.A.V.) buyurmuşlar. «İki vezîrim semâdadır ki, Sebra'il ve Mîkâ'il-ı Kuds-makarr. İki vezirim dahî arzdadır ki, anlar, Ebû Bekr ve Ömerdir, (R. Anhüma) Gerü bir haberde vâriddir ki Ömer (R.A) dört bin kilîsâ harâb idüb, islâmda dört bin yerde mescîd ihyâ itmişdir. Server-i kâ'inâtdan (S.A.V) mervîdir, buyurmışlar. «Ol gice ki, mi'râc vâki, oldı. Dünyâ âsumânından yetmiş bin melek Ebû Bekr ve 'Ömer'in dostları içün istiğfâr iderler. Ve ikinci gökde dahi gördüm yetmiş bin melek Ebû Bekr ile 'Ömer'e buğz idenler içün la'net iderler. Kerâmât-i 'Ömer'de nihâyet yok, fazâyilde bibedeldir.»

Kendüler buyurmuşlar ki, «Hasenât-ı Ebû Bekr'den ben bir haseneyim» Gâhî dirlermiş ki «Nolaydı ben sadr-ı Ebû Bekr'de bir kıl olaydım» Allâhu te'âlânın rahmeti anlar iledir.

Hâlife-i Sâlis, Hazret-i 'Osmân bin' Affân'dır. (R.T.A) Bir gün Server-i kâ'inât (S.A.V) buyurmuşlar ki, «Yâ 'Osman hılimde ve vakârda İbrâhim Peygâmber'e benzersin. (S.A. nebiyyinâ ve 'aleyh) Gerü Hazret-i Risâlet-penâh (A.S.V) buyurmuşlar ki «Cebra'il bana haber virdi ki 'Osman'ın nurı semâ ehline ziyâ virür.» Nitekim şems yir halkına rüşenâ virür» Server-i kâ'inât (S.A.V) bir cenâzeye hâzır olub, namâzın kılmadılar. Ashâbdan **-rızvânu'llâhı 'aleyhim ecme'in-** birisi sordı. Buyurmuşlar ki: Ol kimesnenün 'Osmân'a buğzı var idi. Gerü Rasûl (S.A.V) buyurmuşlar. «Mi'râc gicesi cennete dâhil oldum. Elime bir alma sundılar. Kesdim içinden bir câriye-i hüsnâ çıkdı. Kiminsin deyü sordum. Eyitdi, Halîfe-i mazlûm 'Osmân'ınım (R.A)

Halife-i râbi', murtaza 'Alî'dır (R.A **ve kerremâ'llahu vecheh.**) Tefsîr-i Sûrâbadi'de mezkûrdur. Kuran-ı 'azîmde on ayet-i kerîmede hazret-i velâyet-penâha işâret vardır. Anlar hakkında ahbâr-ı güzîne hadd-ü-nihâyet olmaz. Server-i kâ'inât (S.A.V) «Müslümânlar üzerinde 'Alî'nin hakkı, vâlidin veled üzerinde hakkı gibidur.» Gerü buyurmuşlar ki Ali'ye mahabbet itmek günâhları giderir. Nitekim nâr hatabı eklider. Gerü buyurmuşlar, «Yâ'Ali ben seyyidi'l-Arabım Sen, seyyid-i veled-i Âdemsin.» Gerü hulâsa-i mevcûdât (S.A.V) buyurmuşlar. «Bir kimesne kalbi ile 'Ali'ye mahabbet itse sülûsân'ı ümmetim denlü sevâb bulur. Bır kimesne kalbi ve lisânı ile mahabbet itse, cümle ümmetim mikdârı ecr bula» Ebû Hanîfe'den **-rahimehu'llâh-** Hazret-ı 'Ali'yi sormuşlar. Eyitmiş. Ne söyleyim anlar hakkında'ki, ekser-ı nâs anların havfi ile müslüman olmuşlardır. Anlar, Allâhu te'alâ havfinden müslümanalrdır. Üstâd İshâk bin Meşâd **-rahmehu'llah-** rivâyet eylemiş ki, «Ol zamânında'ki, cennet

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ehli beheşte girüb, mâyide-i huld üzerinde olalar. Ol ni'metleri yerler iken mukarreb ferişteler başları üzerlerinde hizmetde olalar. Vildân-ü-gılmân, sâkî olalar, önlerinde turalar. Kuşlar Tûbâ şâhlarında elhân-ı Dâvudî ile âvâzeler eyliyeler. Ol vakitde bir nûr zâhir ola. Cümle behişt ahâlisi ta'accüb eyleyeler, ta'âmdan ellerin çekeler. Meger vakt-i dîdâr-ı Mevlâdır diyeler. Batnân-ı 'arşdan bir nidâ gele ki, ehl-i cennet! kârınuzda olun tecelli nûrı değildır. Fâtıma-i Zehrâ'nın tebessümünden zâhir olmuş nûrdur ki, 'Alî nûrundadır diyeler. **-Kerrema'llâhu vecheh-**

Zebânâ 'anberîn eyle beyânı
Tolu misk-i huten eyle cihânı

Firâvân it selât ile selâmı
Huceste pür-safâ eyle beyânı

Nisâr-ı âl-ü eshâb-ı güzîn it
Sözün şîrin kelâmın şekkerîn it.

Habîb-i âlî cihân serverleridir
Kamu ashâb-ı halkın bihterîdir

Ebû Bekr-u-Ömer, 'Osmân-u-Hayder
Olubdur her biri bir mâh-ı enver

Nucûm-ı dîn-ı ezherdur sahâbe
Şerefdir anların zikri kitâbe

Olardır iki 'âlemden netîce
Senâye eyle sarf rûz-u-gîce

Olardır dîn-i islamın sütûnı
Şerî'at milketinin reh-nümûnı

Olardır serv-i bâğ-ı dîn-ü-dünyâ
Kemâl-ı vasf-ı medhı behcet-efzâ

Olardır hâdi-yi râh-ı şerî'at
Nucûm-ı ihtidâ şâh-ı şerî'at

Kamusı ğark ola Hakk rahmetine
Şefâ'atle Muhammed ümmetine

ve tahâyâ-yı gevâhir-nisâr ve teslîmât-ı 'anber-bâr-u-deryâ-şümâr. Sıbtayn-ı ezhereyn ve şemseyn-i envereyn. Envâr-ı zıyâ-âsâr feleklerinde neomeyn-ü-kamereyn. Her biri nûr-ı dîde-i sultân-ı kevneyn. Nûr-ı hadîka-i burhân-ı hâfıkeyn. Kurrat-i 'ayn-ı habîb-i zü'l-minen, sultânı'l-müttakîn, imâm Hasan ile Şâh-ı şehîdân-ı Kerbelâ, İmâm Hüseyin **-Nevvera-'llâhu madca'a-hümâ ve radıya'llâhu 'anhûma-** ki, iki nihâl-ı bağ-ı nübüvvet, iki serv-i bâlâ-yı ravda-ı fütüvvet, iki nev-bâde-i gûlzâr-ı beheşt, iki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

sermâye-i mecd ve bahâ-yı rahmet-i sürüşt, iki âfitâb-ı mâh-ı munîr, iki necm-i hüdâ-yı sa'âdet-te'sîrdururlar.

Bâkî 'Aşere-i mübeşşere-i kirâm ve sahâbe-i güzîn-i vâcibi'l-ihtirâm üzerlerine ki, hidâyet iklîminin serverleri, siyâdet-ü-sa'âdet tarîkatlarının rehberleridir. **-Rıdvânu'llâhı 'aleyhim ecme'in-**

Hasandur husn ile sultan-ı Âlin
Hüseyne rahmetî var zü'l-celâlin

Hasandur seyyid-i şübbân-ı cennet
Hüseyn olur behiştde şâh-ı ümmet

Hasandır ehl-i imâna serefrâz
Hüseyn olur şehîd-i şâh-ı mümtâz

Hasandır server-i erbâb-ı imân
Hüseyne cümle çâkir ehl-i'irfân

Hasan bir nûr-ı 'ayn-i Ahmedîdir
Hüseyn memsub-ı şâh-sermedîdır

Hasan necm-i cihân-ârâ gibidir
Hüseyn mihr-i safâ-sîmâ gibidir

Hasandır zîveri huld-i berînın
Hüseyn mahbûbı Hayru'l-mürselînın

Hasandır server-i Âl-i Muhammed
Hüseyndir mehter-i Âl-i Muhammed

Nişânı hâk-ı râh-ı Mustafâdır
Kemine bende-i Âl-i'Abâdir

Sebeb-i Te'lif-i Kitâb-ı Me'âsir-i Selîm Hânı :
Bâ'is-i Tasnîf-i Hitâb-ı Hikâyât-ı Hüsrevânî :

Erbâb-ı fazl-u-kemâlin çâkır-i kemîni, eshâb-ı sa'âdet-ü-ikbâlin 'abd-i kemterîni, ez'af-ı bendegân-ı şûrîde-hâl ve enhaf-i pâymâl-ü-şikeste-bâl, Mustafâ b. Celâl **-Setra'llâhu 'uyûbehû ve ğafara bi-lutfihî zünûbehu-** evvel-i neşv-ü-nemâ ve ibtidâ-i bulûğ-ı belağat-intimâda tahsîl-i fünûn-ı âdâb ve tekmîl-i 'ulûm-i ma'ârif iktisâba tâlib-ü-râğıb olub, zemânede bâ'ıs-i hayât-u-zindegânî ve sebeb-i âsâyiş-ü-güzerânî olur menâsıb ki, ebnâ-yı cinse münâsib idi, tedrîs-u-kazâ göründi ki, biri fakr-u-ihtiyâca enîs, biri mahzâ kazâdır. Birisinin netâyic-ü-fevâ'idi 'arf-ü-izâfet ki, sonı âfet birisinin hall-i 'avâyidi meşkûk-ı mahall-âşûb ve zarâfet. Ol iki tarîka sulûkin sâliki hemvâre havâye memlûk olur.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Lâ-cerem, pîşe-i tahrîr-u-kitâbet ki, mahz-ı vûfûr-ı râhat ve huzûrdan kinâyet olub, fevâyîd-i semerât-ı kalem, dâfi'-i envâ'-ı hümûm-ü-elemdir, tabî'at-ı sadâkat-u-emânet üzre ağrâz-ü-tama'dan hâlî kalîl-ü-kesîr, rızk-ı maksûma kâni' olub târik olursa ricâ ve su'âli lâ-şekke fihi, mertebe-i izzet-ü-rütbe-i sa'âdetdir. Pes ol tarîk-ı ğanîmet-refîk muvâfakat-ı rüşt-ü-tevfîk ile ihtiyâr olundı. İttifâk ol dem-i ferhunde-şiyem, zamân-ı devlet-i hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân-u-cennet-mekân, şehınşâh-ı firdevs-menzil ve hem-ser-i huld-nişînân, sultân-ı mihr-irtifâ-u-pâkzamîr gîtî-penâh-ü-hurşîd-irtifâ, vü âfitâb-te'sîr, humâ-yı hümâyûn-bâl-ı evc-i saltanat-u-rif'at, şehbâz-ı bâl-pervâz-i âşiyân-ı hilâfet-ü-'izzet dürre-i tâc-ı kemâlât-u-fedâyil, ğurre-i pür-ibtihâc-ı menâkib-ü-hasâyil, miftâh-ı gencîne-i fütûhât-ı 'azîme, misbâh-u-meş'ale-i deyâcîr-i elîme, ünvân-ı dîbâce-i şehriyârî, fihrist-i kârnâme-i hilâfet-medârî; mazhar-ı kelâm-ı 'amîmı'l-berekât-ı **-inneke le'alâ hulukın 'azîm-** cennet- menzîlet, merhûm ve mağfûrün leh, SULTÂN SELİM **enâra'llâhu burhâneh-** olub, 'atabe-i'aliyye-i 'Osmânî ve südde-i seniyye-i hâkânînin kadri, eflâk ile hem-ser, envâr-i refi'ati'l-'asârı, âfitâb-'âlem-tâb ile berâber idi. Zirâ manzûr-ı erbâb-ı himmet olan mücerred ehl-i kemâl, melhûz-ı ashâb-ı câh-u-celâlet-ri'âyet ve zevât-ı sütûde-hısâl olmuş idi. Ol âsitânede şerif olan fazl-u-hüner, ol devr -i sa' âdet-gavr içre mer'i ve mu'teber olan sıdk-ı sa'âdet-rehber idi. Câh câhilde idügi nâ-ma' lûm, kâm, kâmilde idügi mefhûm olub, hakîkat-i hâl, ol zamân dâyire-i emn-ü-emân idi. Zîrâ iki zât-ı sütûde-semevât, tevâmân-ı salâh-ı mülk-ü-millet husûsı hem-'inân olmuş idi ki, biri, **Pîri Pâşâ**-yı kâmrân; biri, nâzırü'l-ahkâm, Seyyid-i siyâdet-nişân idi **-Rahimehümâ'llâhu te'âlâ-** hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-Enâra'llâhu burhâneh-** anların vücûd-ı mevdûd larıyla kemâl-i iftihârda olub, cümle-i mühimmât-ı saltanatda, rây-ı rezînlerini refîk idinüb, mecmu'-ı levâzım-ı hilâfetde; ârâ-i sâyibe-i isâbet-nümâları, karîn-i tevfîk olurdı. Kemine, anlarun vüfûr-ı re'fet-ü-âtifetlerine mazhar, kemâl-i ri'âyet ve ta'lîm-i âdâb-ı saltanatda hüsn-i ihtimâmlarıyla zib-ü-fer bulup, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyâna hüsn-i terbiyet ile 'arz olunub, silk-i kâtibân-ı dîvân-ı sa'âdet-'unvâna münselik olmağla tahsil-i mübâhât olundı. Ba'dehü serîr-i saltanat-ı 'Osmânî ve taht-ı ikbâl -baht-ı hüsrevânî, hazret-i pâdişâh-ı bâlâ-mekân ve şehriyâr-ı bülend-âşiyân, dâver-i Dârâ-bende-i İskender, çaker-i kâmkâr-ı Hüsrev- ğulâm, Behrâm-ı behre-i kisrâ-nüker pâdişâh-ı Ferıdûn-haşmet-ü-Cemşîd-iktidâr, şâh-ı haslet-ü-Cem-câh-u-Nûşirvân-iştihar, Sultân-ı sa'âdet-şân-ı rüzgâr, hâkân-ı 'âlî-şân-ı mehâbetmedâr, kutb-ı dâyire-i fîrûzî-vü-serverî, hurşîd-i cihân-nümâ-yı mihterî, hâmi-yi beyzâ-i dîndâri-vü-müslümânî, câlis-i evreng-ü-erîke-i şer've nigehbânî, dürrei tâc-ı memâlik-sitânî, ğurre-i mübârek-cemâl-i âmânî, fihrist-i kitâb-ı hüsrevânî, dîbâce-vü-'ünvân-ı nâme-i cîhânbânî, râtıb-ı âyât-ı cihângüşâyi, nâsıb-ı râyât-ı 'âlem-ârâyî, mihr-i sipihr-i ikbâl-ü-sa'âdet, şems-i münîr-i âsûmân-ı siyâdet, sâhibkırân-ı rûy-ı zemîn, habl-i

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

metîn-i dîn-i seyyidi'l-mürselîn netîce-i şâhân-ı büzürgvâr-ı Âl-i 'Osmân, 'umde-i hüsrevân-ı rub'-ı meskûn-ı 'âlîşân, zıll-ı Hudâ-yı müste'ân, nizâmu 'ş-şeri'a, kıvâmü'l-ümmeti'r-refi'a, şâh-ı Mekke ve Kuds ve Yesrib, fermân-fermây-ı meyâne-i Meşrik-u-Mağrib, sultân-ı Rûm-u-Yunân-u-Mısr-u-Yemen, hükümrân-ı kişver-i Kûfe-vü-Basra-vü-Bağ'dâd-u-'İrâk-u- 'Aden, kâmi'-ı husûn-ı firengistân-u-Gürcistân-u-Alamân-u-Ungürûs, fâtih-ı Belğırâd ve Salankemân (Islan kemân) ve Budun ve Rodos, felek-rif'at mlelek-rütbet, hulâsa-i devr-i zamân, nizâmü'l-mülk Süleymân Şâh Hân ile müstes'ad oldı. **-Ebbeda'llâhu te'âlâ bi'd-devleti'l-ebediyye ve' s-se'âdeti's-sermediyye-**

İlâhâ anı şâh itdün'cihâna
Penâh itdün kapusın Hüsrevâna

Şerî'at milketine hâris itdün
Sitvar-ı esb-i devlet fâris itdün

Livâ-i kadri irdi âsumâna
Yüceldi mihre irişdi semâ ne

Ser-efraz eyledin devletler ile
Sarâyın toldurub, ni'metler ile

Firâvân eyledin milkiyle mâlın
Müşâbih eyledin mihre cemâlin

Girü ukbâda şâh eyle kerem kıl
Rahîmâ rahmetinle muhterem kıl

Muhammed Mustafâ'nın hürmetiçün
Kamu ehl-i safânın hurmet içün

Behişt icre ana taht-ı güzîn vir
Hadem olmağa hûr-ı nâzenin vir

Açık tut cennetin râh-u-sebîlin
İçir lutfunla âb-ı selsebîlin

Sene-i selâsîn ve tis'a-miyede pertev-i 'atifet-i şâhâne-i berterîn, karîn-i hâl-i bende-i kemterîn olub, riyâset-i küttâb-ı dîvân-ı 'illiyyîn-âşiyân ihsân olundı. Sâniyen, 'inâyet-i melik-i hallâk ile **-'azze şânuh-** hazret-i pâdişâh-ı sa'âdet-istihkâka feth-ı milk-i Irâk müyesser olub, Dâru'l-hılâfe-i Bağdad-ı behişt-âbâdda hizmet-i tuğrâ-yı sa'âdet-âsâ, himmet-ü-'inayet buyurılub, sâlhâ-yı firâvân hizmet-i nişân-ı 'âlî-şân ile behremend olub, sâlisen, sinîn-i 'ömr-i fenâ-nasîb, heftâda karîb olub, zamân-ı pırî ve şeyhuhat istilâsiyle ol hizmetden ma'füv olub, fırak-ı hud-dâm-ı'atabe-i sipihr-intizâmdan müteferrikalık 'inâyet olundı. Âvân-ı iş-tiğâl-i du'âda şikeste-beste, ba'zı müddevvenât inşâsına sarf-ı rûzgâr-u-evkât olundı. Husûsen **Kitâb-ı Tabakâtü'l-memâlik ve Derecâtü'l-mesâlik**

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ki, târih-i pâdişâh-ı heft-kişverdir, zamân-ı devlet-i kâhire, eyyâm-ı saltanat-ı zâhirelerinde vukû' bulan fütûhât-ı nâdirenin sıhhatı üzre tahrîr ve vâkı'ât-ı memâlik-i 'Osmâniyyenin vukû'ı üzre tafsîl-ü-tastîridir.

Tevârîhın şeh-ü-sultânıdır ol
Kelâmın şâhid-ü-burhânıdır ol

Hakîkat hâlidir şâh-i zamânın
Nihâyet şerhıdır râz-ı nihânın

Yazıldı şol ki vâki' mâcerâdır
Dimez 'âkil ana çün-ü-çerâdır

Sözün sıdkı dürr-ü-lü'lü gibidir
Letâfetde gül-i hoş-bû gibidir

Dürüst olsa sözün hâl-ü-me'âli
Cevâhirdir gevâhirdir le'âlî

Ol kitâb-ı müstetâbda, hazret-i pâdişâh-ı cihân-penâhın zamân-ı devletlerinde vukû' bulan havâdis-ü-ahbârın **-mehmâ emken-** tafsîli tahrîr olundı. Emmâ, müşârün ileyh, Selîm Hân-ı rahmet-âşiyânın **-Nevvera'llâhu merkadeh-** eyyâm-ı hilâfetlerinde vâki' olan ümûrın hakîkatı üzre tasvîr ve beyânı 'ale't-tafsîl 'âlemde mestûr olmayub, egerçi selefde ba'zı kümmel te'lîfât-u- tasnîfât yazub, şarh-u-'iyân eylemişler. Kendü tasavvur-u- pindârları ve hâricden istima' itdikleri gayr-i vâki 'ahbâr-ı güzâfı yazmışlar. Zîrâ ol târihde etvâr-ı saltanatda bir kâide-i mümehhede umûr-ı hilâfetde bir zâbıta-ı müşeyyede mer'î ve makbûl, derâhim-ü-dînâr intizâm-ı mülk, sikke-i feyz-irtisâm kavânîn ile meskûk, tarîka-i iltiyâm-ı ahvâl-i memâlik bir vech ile meslûk idi ki, anların hakâyikına bir vezîr-i a'zam ve bir tuğrâ-yı ğârrâ-yı 'âlem-ârây hizmetine mübâşir olan Nişancı ile kâtib-i dîvândan ğayrı ferdin ittılâ'ı olmazdı. Esrâr-ı saltanat ve etvâr-ı hılâfet, nihâyet mertebede mahfûz ve mazbût idi. Erkân-ı sâyire ve gürûh-ı mukarrabinden 'ukûl-i erbâb-ı şükûk-u-zunûn anın derkinde sâlik-i mesâlik-i cünûn idiler. Temhîd-i mukaddemât-ı âmâlde tasvîr olunan suver-u-timsâlde çehre-i maksûd nikâb-ı hikmet-intisâb sân-u-hıfz ile mestûr ve mahcûb olurdı. Fütûhât-ı A'câm-u-A'râb ki, **-inşâa'llâhu'l-azîz-** tavr-ı bedî' üzre tafsîl olunur, pâdişâhân-ı kadîmden kimseye müyesser olmuş degildir. Cümlesinin zuhûruna evvelen, 'inâyet-i Hakk; sâniyen, vesîle-i kâmile-i mutlak. İbtidâ-i umûrda esrâr-ı saltanat mekşûf olmayub, tedbîr-i teshîr-te'sîr ile mestûr ve mahfûz olduğıdır. Şâhlar umûrı âşikâr ve ma'lûm olursa, düşmân tedârik ider. Maksûd hâsıl olmaz. Kemîne-i hâksâr ol zât-ı büzürgvâr-ı sa'âdet-âşârın yümn-i himmet ve 'âtifleri ile ğarîk-ı ihsân-u-keremleri vâki' olub, şükrâne-i ni'met-ü-re'fet, lâzime-ı dâyire-i beşeriyyetdır. Hâtır-ı fâtıra 'azm-i

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

samîmi hutûr itdi ki, zamân-ı devletlerinde vâki' olan ümûr, 'alâ mâcerâ tesvîd-ü-tahrîr oluna. Ve hem merhûm müşârün ileyhin ahbâr-ı saltanatlarının sıhhatı üzre 'iyân-u-beyân olunmasına rûhâniyyetleri tarafından nev'-i işâret dahi olmağın anlar cânibine mezîd-i iltifâtları ve hüsn-i âtıfetleri ve kemâl-i muhabbet ve irâdetleri olan erbâb-ı devlet ve eshâb-ı sa'âdet-iktisâbın hâtır-ı 'âtır-ı safâ-me'âsirlerine teşyîd-i mebânî-yi sürûr-u hubûr içün temhîd-i makâlât ve teşyîd-i bünyân-ı tefâsîl-ü-hâlât olundı. Bu sefer-i hakâyik-me' âlde mestûr olan husûsiyyât, ahvâl-i icâd-u-ihtırâ' olmayub, vukû'ı üzre erbâb-ı ittılâ'dan olunan istimâ' olunan ahbâr ve sonra zamân-ı mübâşeret-ahkâmda müşâhede olunan umûr-u-âşârdır ki, sıhhatı üzre tahrîr olundı. Nazar-ı re'fetleri müte'allak olan erbâb-ı kabûl ve insâfdan me'mûldır ki, pîşe-i erbâb-ı cidd muktezâsınca mestûr olan ümûr güzâfa mahmûl olmayıb, mezîd-i 'inâyet ve re'fet-i hâssa ile makbûl olmuş ola.

Fazilet ehli kim 'âlî-himemdür
Hemîşe 'âdeti lutf-u-keremdür

Söze lâbüd tutar sem'-i kabûli
Tarîk-ı 'adlden itmez zühûli

Komaz insâf ceybîni elinden
İnâda irtikâb itmez dilinden

Kişi her emri hâl itmek gerekdur
Zünuni pâymâl itmek gerekdür

Bilenle bilmeyen olmaz berâber
Muvâfık mı mizâc-ı hâk-ü-sükker

İrâdet-i ilâh-ı 'âlimi'l-ğayb ve sâtiri'l-'ayb ve meşiyyet-i Hudâ-yı bî-şekk-u-rayb ile **-celle celâlüh ve 'amme nevâlüh-** devr-i Ebu'l-beşer Âdem'den berü **-'aleyhi salavâtu'llâhi'l-meliki'l-ekrem-** cihâna ne denlü padişâhlar, dünyâya ne mikdâr sâhib-i külâhlar gelmişler ise, tevârih kitâblarında cümlesinin şânları mezkûr, kamusının ârâ ve efkârı şâhnâmelerinde mufassal ve meşrûh, mastûrdır. Dîde-i insâf ile bakılsa, hüsrevân-ı 'âlem-penâh, Cem-câhân-ı sa'âdet-destgâh içinde nesl-i 'Osmân-ı cennet-âşiyândan, merhûm beheşt-mekân Sultân Selîm Hân-ı kâmrân mânendi bir pâdişâh-ı bülend-şân ve şehenşâh-ı ercümend-mekân gelmiş değildür. **-İnne âsârenâ tedüllü 'aleynâ-** kelâmının mefhûm-i hakâ'ik-penâhı bu ma'nâya şâhid-ü güvâhdur. Ol hüsrev-i 'âlem-medâr şehriyâr-ı kâmkâr-ı âfitâb-iştihârın **-enârâ'llâhu burhâneh-** taht-ı devlet-i merzibûm-ı Rûm'a istîlâları, ataları cenâb-ı huld-hırâm, kuds-makâm Sultân Bâyezîd Hân **-nevvera'llâhu markadeh-** birle vâki' olan mâcerâları, egerci efvâh-ı nâsda bir üslûb üzre mezkûr ve meşhûrdur. Belki erbâb-ı zevâhırın 'ukûl-ı kâsıraları irişdügi üzre risâleler ve kitâblar tasnîf idüb, merhûm müşârün ileyhe 'isyân-u

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

tuğyân isnâd iderler. Bevâ'is-i ümûrın hakâyikından kat'-ı nazar kendü pindârları muktezâsınca, mümâ-ileyh pâdişâh-ı mağfiret-destgâh hakkında etvâr-ı 'acibe üzre tertîbler tahrîr-u-tastîrler eylemişler.

Nazar kıl kâr-u-ahvâl-i cihâna
Olur ekser sühanda çok fesâne

Kelâm-ı hakdadur sıdk-ı makâlât
Vukû'-ı mâcerâ-vü-hüsn-i hâlât

Kabûl eyler anı her merd-i 'âkıl
'Ulûma olıcak idrâki şâmil

Zamân ehlinde azdur sıdka râğıb
Ğaraz-âmîz olur ekser metâlib

Asîr olmuş hakâyık bilme müşkil
Yolı ıhlâs-u-sıdkun cümle pür-kil

Söz oldur serv ğibi ola toğrı
Ya reh-rev gibi kim sa'd ola uğrı

Velî şimdi zamânın iktizâsı
Cihân ashâbının hüsn-i rızâsı

Olubdır mâyil-i hırs-u-mezemmet
Bulınmaz munsıf-âdem ehl-i himmet

Kedâm-ı sıdka itmezler vüsûkı
Olur ekser söze kizbün lühûkı

Yalan dirler sahîh olan kelâma
İnandırmak sözi müşkil 'avâma

Hakâyık bilmege tâlib degiller
Der-i 'irfâna hiç râğıb değiller

Usûli bilmeğe kâmil gerekdür
Sözün fehmine ehl-i dil gerekdür

Yazarlar bir bahâneyle kitâbı
İderler derc anda fasl-u-bâbı

Vukû'-u-sıhhatı maksûd olmaz
Ticâretdür yok ıssı sûd olmaz

İşidenler sanurlar anı gerçek
Gümân var sıdk evinde anı girçek

İrişsün tîr-i maksûdun nışâna
Kabûl it toğrı sözi ârifâne

Suhan pîrâyesidür sıdk-u-sıhhat
Güzelde hûb olur ger olsa 'iffet

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bu kazıyye memâlik-i Rûm'da derece-i nihâyette meşhûr, elsine-i inâsda müte'âref-u- mezkûr ve ba'zı münşe'at-ı efâzıl-u-kümmelde mestûr dur ki, merhûm Sultân Selîm Han Meğfûrün **-aleyhi rahmetü'l-meliki-'I-gafûr-** ataları sultân-ı mebrûr ve hakân-ı enîs-ı hûr olan Sultân Bâyezid **Han-'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğâfrân-** ile Çorlu sahrâsında ceng-ü-âşûb idüb, ol dârugırde münhezim-ü- mağlûb oldı dirler. Hâşa ve kellâ. Ol şehriyâr-ı fâzıl-u-'âkıl, ol pâdişâh-ı kâmkâr-ı şîr-dil ki, zâtında âfitâb-i falz-u- kemâl. devrinde bir cihângîr-i bî-misâl; 'ahdinde, Nûşırvân-ıcâh-u-celâl idi. Cenâb-ı şehâmet-me'âbları ol isnâddan pâk-u-mu'arrâ şân-ı me'âlî-nişânları ol vechile iftirâ ve töhmetden dûr ve müberrâdur. Ol bir pâdişâh-ı ekâlîm-küşâ ve milk-sitân bir hidîv-i pâk-rây ve Cem-nişân 'ale-l-husûs kemâl-i 'akl-ü-rây ile 'âlemde ferîd, kavâ'id-ü-rüsûm-i saltanat-ve kâmkârîde yegâne vü vahîd iken, peder-i büzürgvârına 'isyân-u-tuğyân ider miydi? Hakâ'ik-ı umûr-ı saltanatdan mahrûm ve cehl-küster, me'âsir-i hikmet-şi'âr-ı hilâ-fete şu'ûrdan bî-haber güzâf-gûylarun hilâf-ı vâki'isnâdlarıdır ki erkâm-ı kizb-i sarîhle merkûm olmuşdur. Bu i'tikâdı idenler, nâdânlar, şarâb-ı humk-u- cehl ile mest-ü-hayrânlardur. Ol âfitâb-ı tâbân ve mihr-i dırahşânun ol demlerde tab'-ı humâyûnlarında fi'l-cümle saltanata meyl-ü-nigerânları olsa, Rûmili dilâverlerinden, ol kûhsâr-ı şehâmet-ü-ikbâlün bebr-ü-arslanlarından ol denlü bahâdırlar, dilîrler, ejder-gîrler, zafer-te' sîrler, gurg-nahcîrler, şîr-nazîrler var idi ki, edna hücûm-u-işâret ile husûm/u-a'dâyı bi r anda târumâr, cümlesini esîr-i silsile-i hasâr iderlerdi. Husûsâ, zübde-i 'asker-i şîr-hücûm, kıdve-i bahâdırân-ı zafer-rüsûm, tüfeng-endâzlar, harb-ü-cengde serefrâzlar, kavî-diller, rezm-âzmâlar, mümtâzlar, meyân-ı gîrüdârda cânbâzlar, kemân-keşler, tîr-i pür-tâblar, düşmen-sitânlar, kahramânlar, a'dâ-kahr-u-dost-nüvâzlar, uğraşda çâpuklar, rezmde cerîler, civânbahtlar, yeniçeriler, hod ol âsumân-ı 'izz-ü-celâlün cân-u-dilden bendeleri, hulûs-ı niyyeet ve safâ-yı taviyyetle efkendeleri idiler. Şöyle ki, ol zamânda Sultân Selîm'in ceng-ü- cidâle nev'an rızâları olduğını bileler idi veya ma'reke-gâhda cemâl-i şerîflerini görelerdi, cümlesi yolına cân'u-baş nisâr idüb, hâk-i pây-ı semend-i zafer-peyvendine yüz sürelerdi. 'Ale'l-husûs ol zamânda kapu halkının âb-rûyları, 'asâkir-i zafer-me'asir-i 'Osmâniyânın güzîdeleri, rezm-hûyları, 'âlem-pûy-u-düşmen-cûyları, 'Ali Paşa ile Anatolı cânıblerine me'mûr olub, Gelibolu iskelesinden ol cânibe ubûr-u-mürûr eylemişlerdi.

Egerci zâhiren âşûb idi hâl
Cidâl-ü-cenge mansûb idi ahvâl

Kitâl-ü-rezm-ü-uğraş idi her sû
Dökilen toprağa baş idi her sû

Akardı câ-be-câ hûn cûye benzer
Ne cû bel Nîl idi Amuya benzer

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zemîne düşmişidi şîm-tenler
Kara toprak idi nâzik bedenler

İrişüb tîrler cânlar alurdı
Tamar ağzın açub kanlar alurdı

Velî bir asla makrûn idi ol hâl
'Umûm-ı nâsa mechûl idi minvâl

Yoğ idi pâdişâhun rezme kasdı
Kemân-ı cengi ol demlerde yasdı

Ataya çekmedi şimşîr-i bürrân
Şeri'at emrine itmedi 'ısyân

Cehâlet ehli itdiler şürûrı
Güneşden almak isterlerdi nûrı

Fiten peydâ idüb erbâb-ı şirret
Dilerlerdi ire şâha mazarrat

Hudâ hıfz eyledi anı belâdan
Emîn itdi vücûdını hatâdan

Diyâr-ı Rûma sultân oldı âhir
Şi'ar-ı dîne burhân oldı âhir

İdenler kasd ol şâh-ı cihâna
Kodılar cümle ser seyf-ü-sinâna

İden bulur dimişler bu meseldür
Lezîz-ü-pür-safâ kand-ü-'aseldür

Bilürdi anı bir dânâ-yı cevher
Vücûdı âfitâb idi münevver

Sipihr-i fazla hurşîd idi anlar
Diyâr-ı re'ye cemşîd idi anlar

Pirî Paşa idi zât-ı mükemmel
Zekâ-vü-fazl ile ol idi ekmel

Ebû Bekr-i Sıdîkın nesli idi
Hidâyet ni'metiyle besli idi

Anun takrîridür mastûr olanlar
Lisân-ı sıdk ile mezkûr olanlar

Rivâyet eylediler mâcerâyı
Ko bi'llâh sâmi'ân çûn-ü-çerâyı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Her kârın bir aslı, her kitâbın bir gûne ebvâb-u-faslı olur. Dânâlık hakâyık-ı umûra ittılâ'la olur. Tabîb-i hazık-u-'ârif, emrâz-ı 'alîle vücûhât ile vâkıf gerek, ki mizâcı elemden masûn, hâl-i tabî'at safâya makrûn ola. Pes usûl-ı kazâyâya vukûf pîşe-i erbâb-ı fazl-ı ma'rûf imiş. Ol zamânda âsitân-ı Bâyezîd Hânî'de **-'aleyhi'r-rahme ve'l-ğufrân-** vâki' olan erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat sâhib-i ağrâz olub dâ-ire-i 'adâlet ve insâfdan i'râz idüb, musâhabet ve ihtılâtları, erbâb-ı hevâ; mükâleme ve inbisâtları, eshâb-ı rızk-ü- riyâyla olub, merâtib-i 'izzete vusûl ile esîr-i câh-u-ğurur, emvâl-ü-esbâb-ı dünyâya duhûl ile mübtelâ-yı belâ-yı nefs-i zî-şurûr mesned-i devlette pür-sürûr olmuşlar idi. İnsâf yüzünden kendülerin a'mâl-i rediyyelerin tezekkür ve ta'ammuk eyleyüb, Sultân Selîm Hân-ı sa'âdet-nişân pâdişâh olursa, tahkîk makâmları, çâh-ı zillet; mesken-u-mekânları, ka'r-ı deryâ-yı mihmet-ü-meşakkat olacağın tamâm bilmişlerdi. Ol sebeb ile 'ale'l-ittisâl, Sultân Selîm Hân'ı sûret-i sadâkatde, pâdişâhlarına hayır-hvâhlık tarîkında merhûm Sultân Bayezid'e dâ'imâ gamz-ü-mezemmet idüb, «Tâlib-ı saltanatdur» deyü her zamânda 'ızz-i huzûrlarında isnâd-ı 'isyân ve muhâlefet iderlerdi. Vaktâ ki sıla-i rahme izn-i hâkânî virilüb, hükm-i cihân-mütâ' gönderilüb, âsitân-ı sa'âdet-âşiyân tarafına teveccühleri mukarrer olıcak, mesned-i vezâretde oturan sâhib-ı devletler, meclis-i hümâyunlarına arz eylemişler ki «Sultan Selîmin Rûmiline geçüb, sıla-i rahm itmeye istîzândan murâdı, taht-ı saltanat ümîd ve arzusu evreng-i devletdür. Hâliyâ, kasdi, cenâb-ı 'âlîşânınuza isâ'et görinür. Zîrâ, Akkırmândan berü Tuna suyunı geçüb, Rûmiline duhûl itdikde, üzerine elli binden ziyâde 'asker cem' olmuşdır. Murâdı saltanat idüginde iştibâh yokdur» deyü ğamz iderlerdi. Hattâ bu maslahat içün, külliyen Rûmili beglerini ve sipâh-ı zafer-penâhı cümle kapuya getürüb, ol pâdişâh-ı zafer-dest-gâha nusret içün envâ'-ı hîle ve efsânelere irtikâb itemişlerdi. Tahrîr-i havâdis-ü- a'ubâr iden erbâb-ı zevâhir esrârdan bîgânelerdi. Vâki' olan evzâ'-ı fitne-îkâ'i ğayr sûretde ibdâ' ve ihtırâ' itmiş lerdi. Vukû'-ı hâlden b'îd-u- dûr, 'alâyim-i sıhhat-u-hakîkatden metrûk-ü mehcûrdur. Bu bâbda çok güft-ü-gû olub, ol şehriyâr-ı âfâka Rûmilinde sancak tevcih olunub, kendülerün âsitane-i sa'âdet-penâha gelmemek emrinde, envâ'-ı sûretler, 'azîm sihirler keydler itmişlerdur. Bi'l-cümle, merhûm sultan Bâyezîdın 'izz-i huzûrlarına irişüb, sıla-i rahm edâsı bâbında hayli zamânlar te'hîr ve terâhî gösterdiler. Tafsîline kelâm tavîl olur. Murâdları bu idi ki, Sultân Bâyezîd Hân İstanbul'a varıcak Sultân Ahmed'i getürüb Pâdişâh eyliyeler. Külliyyen 'asâkir-i deryâ-iştibâh ile, hazret-i pâdişâh-ı behişt-aşiyânın üzerine varub, her ne tarîkla imkân olur ise mübâşeret eyleyeler. Hazret-i pâdişâh-ı sa'âdet-dest-gâh, bu hâle vâkıf-u-âgâh olub, gerü Cenâb-ı mu'allâlarına buluşmak mülâhazasında oldılar. Ol târîhde Sultân Bâyezîd Hân **-Enara'llâhu burhâneh-** Edirne şehrinde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olurlardı. Sultân Selîm Hân **-nevvera'llâhu merkadeh-** Edirne'ye yakîn geldiklerinde, mezkûr olan ğammâzlar 'izz-i huzûrlarına 'arz idüb, «Pa dişâh Selîm Hân'un hücûm-ü-kasdı hadden tecâvüz eyledi. Mahrûse-i Eidirne sahrâ'yı 'azîmde şehr-i mekşûfdur. Hisârına i'timâd olunmaz ve hem melhûz olan niyyet içün bari İstânbul'a varalum.» deyü tahrîk idüb, anlarun ifsâda irşâdlarıyla Edirne'den göçülüb, Çorlu etrâfına gelinüb, uğraş olduğı mahalde, Sultân Selîm hazretleri dahi ordû-yı hümâyûna mülâkî olacakları gün, merhum Sultân Bâyezîd Hân 'araba içinde imiş ler. İttifâk ol mahalde bir yokuş yer olub püşte üzerine çıkılur iken ba'zı erkân-ı devlet 'araba yanına yanaşub, Sultân Bâyzîd'e arz iderler ki, «Pâdişâhım 'arabayı döndürün şehzâdenin 'asker-i mehâbet-eserine nazar idin. Muradı sıla-ı rahim midür, yohsa ğayrı 'arzusı var mıdur ma'lûmunuz olur.» didiklerinde, merhûm müşârün ileyh dahi 'arabayı dündürüb yüksek yerden aşağaya nazar idüb görürler ki, Sultân Selîm ile bir alay-ı 'azîmü'ş-şân ve gürûh-ı pür-şükûh-ı bâhiru'l-burhân ki, yemin-ü-yesâr, 'asker-i encüm-şumâr, dilâverân-ı bahr-mikdâr bir heybet-ü-salâbet ile gelür ki, müşârün ileyh Sultân Bâyezîd Hân **-nevvera'llâhu markadeh-** 'adûy-ı fitne-cûyın ğâmz-ı fesâd-âmizi, düşmen-i fitne-ârzûnın reng-i kîne-engîzi hâtır-ı'âtır-ı safâ-mazâhırlarında tamâm yir itmiş imiş, ol hâleti gördükleri gibi şupheleri yakîne mütebeddil olub, mecâlleri kalmayub, pîrlik 'âlemleri kalb-i şerîflerine işti'câl bırağub, zamîr-i münir-i mıhr-te' sirlerine havf-u-haşyet ğalabesi ile hâtırları pür-infi'âl olıcak «Oğlumun bu hücûmı beni almağa, taht-ı sa'âdet-bahtımdan beni kaldurub, yabana salmağa olmuş gibi, bu tumturâk-u-tantana nedür? Hemân top urun, 'asker ceng itsünler» deyü emrettikleri gibi, toplar hâzır imiş, hemân ol sâ' at toplara ateş virilüb cihânı dûda müstağrak ittikleri gibi, hazret-i Sultân Selîm **-tâbe serâhu- ğârîk-ı** deryâyı hayret olub, toplar atılmağa etrâfda olan 'askerden kılıç çeküb harb-ü-kıtâle başladılar. Kendüler 'askere iltifât iderlerse, hengâme büyüyüb, âteş-i harb-ü-kıtâl firûzân olur, deyü hemân ol sa'ât yanlarında hâzır bulunan havâs ile 'askerden ayrılub, Kara Deniz kenârında olan Ahyolı İskelesi tarafına 'azîmet eyleyüb, 'acele ile anda ayrışub, hâzır gemiler var imiş, ber vech-i isti'câl süvâr olub, deryâdan Kefe câniblerine teveccüh eylemişler. Bu tarafdan 'asker hâlî kalub her biri bir tarafa perîşân olub, Bâyezîdîler bu hâlete meğrûr olub, «Sultân Selîm mağlûb olub kaçdı» deyü âvâzeler çıkarub, firâvan harekât ve cünbüşler, ceng-ü-cidâller, envâ'-ı muhâbere vü kıtâller vâki' olub, sûret-i hâl âyine-i rûzgârda bu vechile görünüb, bu esnâda bî-nihâye kanlar dökülüb, esbâb-u-âlât yağmalanub, hasâretler oldı. Ol ceng-ü-harbın vukû'ı bu vechile olmuş idi. Erbâb-ı fesâd ve hızlânın, birkaç ehl-i tuğyân ve 'isyânın sermâye-i şenâ'at-i fitne-âyetleri idi ki, zuhûr-u-burûz eyledi. 'Avâmm-ı halk Sultân Selîm'e isnad iderler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Sakın erbâb-ı şerrin hîlesinden
Ki müdmüd hâsıl olur kîlesinden

Karîb olma fiten ehline zinhâr
Elünle koma kendü koynuna mâr

Sana nush ile ya'ni pend iderler
Güneh ipiyle cânun bend iderler

Nasıhat-gûne eyler kelâmı
Virürler sözlere hüsn-i nizâmı

Olur ba'zı nasıhatde zararlar
Havâdis âteşi virür şererler

Nasîhat hasbeten li'llâh gerekdür
Gice seyrîne lâbüd meh gerekdür

Şürûr-engîz olursa ger nasîhat
Virür ol âdeme âhir fazîhat

Fesâd-âmîz olan nushı işitme
'Adûnun pendi ile hiç iş itme

Ğaraz ehliyle yâr olma bilişme
Sakın bî-mihr ile hergiz alışma

İşi ısmarla bir 'âkil asîle
Ki 'âkil düşmana olmaz basıla

Basar düşmanları 'âkil olanlar
Basılur düşmana ğâfil olanlar

Göre bî-aslı bend itdi Selîme
Ğadab öğretdi ol şâh-ı halîme

Vebâle koydı ol şâh-ı kerîmi
Ana işrâb ile cürm-i 'azîmi

Bu hâl örnek durur 'âkil alana
Kemâl-i fehm ile kâmil olana

Gerekdür âdemîde hüsn-i tedbîr
Kelâm-ı pür-ğaraz itmeye te'sîr

İricek 'âkilün sem'ine sözler
Basîret gözleriyle anı gözler

Bilür sıdk ile kizbi tab'-ı pâki
Kabûl itmez 'ulûmı ceyb-i çâki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ğaraz ashâbını mahrem idinme
Cehâlet ehlini hem-dem idinme

'Ulûmun aslı 'ilm-i saltanatdur
Kemâli ol 'ulûmun ma'deletdür

Elem çekme 'adil ehline yâr ol
İki 'âlemde dâyim kâm-kâr ol

Cihâna hükm iden sâhib-kırânlar
İyâs'ı tâc-u-tahtun kâmrânlar

Kamûsı bulmuş erbâb-ı 'ukûlı
Kapusında ulu olmışdı kulı

Ser-â-ser 'âleme hükm eylemişler
Belâğat ehli anı söylemişler

Velî nâ-dâna iden i'timâdı
Çıkarmışdur kamu elden bilâdı

Belâdet ehli mülkin düşmanıdır
Devâm-ı mülk-ü-devlet rehzenîdir

Ol şâh-ı iklîm-i ma'ârif-ü-dâniş ve pâdişâh-ı memâlik-ı latâyif-u-bîniş hazretlerinin **-enara'llâhu burhâneh-** kemîne-i hâlisü'l-fu'âdları hakkında mebzûl olan âsâr-ı 'âtıfet-i cemîle-i şâhane ve envâr-ı re'fet-cezîle-i pâdişâhaneleri mûcib-ü-müstelzim oldı ki, hengâm-ı hizmet-i sa'âdet-menzilet, evân-ı 'ubûdiyyet-i devlet mürettebetlerinde iken kendülerun vilâyet-i Trabzonda olan ahvâl-i zafer-me'âlleri; ba'dehu, taht-ı ferhunde-baht-ı 'Osmân'a cülûs-ı hümâyûnları ve âvân-ı hilâfet-i zafer-menkibetlerinde vâki' olan hâvâdis-ü-fütûhâtın sıdk-u-sıhhat üzre, menâkib-i 'aliyye-i sadâkat-makrûnları, kalem-i şevket-rakam birle merkûm ola. Tefâsîl-i ahvâl-i ferhunde-fâlleri, ü'cûbe-i hâlât-ı salâtîn'i zafer-şiyemdur, birkaç fusûl üzre terkîm-ü-tertîb olundı :

1. **Fasl-ı evvel;** Zât-ı hüceste-sıfâtlarının menâkib-i 'aliyyeleri ve hasâyil-i seniyyeleri beyânındadır.

2. **Fasl-ı sânî :** İbtidâ-ı neşe'ât-i husrevânî ve evvel-i nemâ-i hâkânilerinde taht-ı sa'âdet-bahtları olan medîne-i Tarab-efzûn Trabzonda sâkin ve mütemekkin iken vâki' olan, hâlât-ı meymenet-ğâyâtları, tafsîli ile ba'zı ahbâr-ı A'câm-ı 'ibret-intizâm husûsunda.

3. **Fasl-ı sâlis;** Ol esnâda memâlik-i mahrûse-i 'Osmânîde olan sipâh-ı zafer-penâh ahvâli ile 'atabe-i 'ulyâde olan vüzerâ'-i a'lâm-i 'acâyib-peyâm ahbarında.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

4. **Fasl-ı râbi';** Ol merz-i bûm-ı nusret-lüzûmda küffâr-ı sâhib-i kîn Gürce akın idüb, memâlik-i islâmiyyeden mübârizan-ı feth-nişân getürüb, memleket-i ma'mürenin kemâl-i intizâmı, âyîn-i 'adâlet-i dîn-i mübîn içün kavâ'id-ü-rüsûm-i hilâfetin
tamâm-ı iltiyâm-ı maslahat içün hüsn-i tedbîrlerinin takrîri beyânında.

5. **Fasl-ı hâmis;** Ferzend-i sa'âdet-mendleri sultân-ı havâkîn-ı rub'-ı meskûn, burhân-ı salâtîn-ı hılâfet-makrûn olan, hazret-i şâh Süleyman Hân'â **halleda'llâhu zılâle ma'deletihi 'alâ kâffeti'l-müslimîn-** livâ-i sa'âdet-ihtivâ talebi içün, âsitane i 'âlî-şân-ı Bâyezîd Hânîden **-nevvera-'llâhu merkadeh-** istid'â-yı ninâyet itdiklerinde ol bâbda vâki' olan mâcerânın tafsîli ve ba'dehû müşârün ileyh Sultân-ı 'âlî-şâna ibtidâ Kefe sancağı 'inâyet olunub, ol bahâne ile Trabzondan ferâgat eyleyüb, gemilerle deryâdan mahrûse-i Kefeye duhûl-i hümâyûnları beyânındadır.

6. **Fasl-ı sâdîs;** Havâkîn-i Deştden Kırım Tâtârının Hânı Mengli Giray Hân ile 'alâkat-ı sa'âdet-âyâtlarının tafsîli ve ol esnâda muşârun ileyhe Hânın oğulları Sa'âdet. Girayı anlara bağışlayub, bu mâbeynde sudûr bulan macerânın beyânındadur.

7. **Fasl-ı sâbi';** Tâ'ife-i Tââr ile mulâkâtdan sonra mâbeynde vâkı' olan hikâyât-ü-evzâ' ile Rûmiline geçüp Akkirmân iklimine vusûl bulub, âsitân-ı devlet-âşiyân-ı Bâyezîdiye **-enara'llâhu burhâneh-** sıla-ı rahm içün istîzân bâbında mektûb ile âdem gönderüb, ba'dehû 'atabe-i 'ulyadan ol husûs içün mevâlî-yi 'izâm zümresinden Sarugürz ki, bisât-ı fazl-u-kemâlde ferîd idi, cenâb-ı mu'allâlarına ol irsâl olınub, mabeynde vâki'
olan ahvâl-ü-sergüzeşt beyânındadur.

8. **Fasl-ı sâmîn;** Müşârün ileyh Sultân-ı behişt-âşiyânın Rûmiline hulûli ile karındaşları merhûm Sultân Ahmed ile sâyir şehzâdeler harekâtı ile memleketde ıztırâb-u-inkılâb olmağla vilâyet-i Anatolıda evbâş-ı Kızılbaşdan Şeytân Kulunın hurûcı, ol ma'rekede Anatolı beglerbegisi Karagöz paşanın zaye'ânı ve anda vâki'olan havâdis-ü-fesâdâtın tafsili beyanındadur.

9. **Fasl-ı tâsi';** Ol fitne ve fesâdın def'-ı şurur içün âsitân-ı şâmihu'l-bünyândan kapu halkı ile vezîr-i a'zam 'Ali Paşanın Anatolıya hulûli zümre-i tuğat ile ceng-ü harbi Ol esnâda zuhûra gelen vâkı'âtın tafsili beyânında.

10. **Fasl-ı 'âşır;** Merhûm müşârun ileyhin **'aleyhi'r-rahme ve-r-rıdvân-** âsitâne-i 'ulyâya ittisâl içün 'azîmet-i hümâyunları ve mabeynde babaları **ile** mulâkat esnâsında irâdet-i 'aliyye-i ilâhî ve meşiyyet-i seniyye-i nâ-**mütenâhiyle** sûret bulan harb-ıı-ceng husûsunda vâki' olan havâdis-i 'acîbenin tafsîlinde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

11. **Fasl-ı hâdi-'aşar;** Ol hâdiseden halâs bulub, gerü mahrûse-i Kefeye vusûlleri beyânında.

12. **Fasl-ı sânî-'aşar;** Anlara bu mâcerâ-yı dehşet-efzâ sûret-nümâ oldukdan sonra sultân Ahmedin taht-ı sa'âdet-bahşa inzivâ içün Kostantıniyye-i mahmiye civârında olan Maldepesine gelüb, 'atabe-i 'ulyâda ol bâbda vâki 'olan ızdırâbın tasfîlinde.

13. **Fasl-ı sâlis-'aşar;** Hazret-î pâdişâh merhûm, def'a-i sâniyede 'atabe-i 'ulyâya da'vet olunub geldiklerinde taht-ı 'Osmâna pâdişâh, evreng-i hilâfete sâhib-i câh-ü-memâlik-penâh ve sa'âdet-dest-gâh oldukları beyânında.

14. **Fasl-ı râbi'-'aşar;** 'Azîmet-i hümâyûnları vilâyet-i Anatolıya olub, hüsn-i tedbîr-i zafer-te'sîr ile Sultân Ahmedi getürüb, Yenişehir sahrâsında mukâtele-i Hüsrevânî olub, Sultân Ahmedün necm-i hayâtı, mağrib-i memâte vusûl bulub, andan mahrûse-i Burûsaya varub ba'zı şehzâdelerin bostân-ı hayâtlarına kahr-u-helâk nesîmlerini esdürüb, andan sonra ılğârla saruhân diyârına varub sultân Korkud ile vâki' olan ahvâl beyânında.

15. **Fasl-ı hâmisi-'aşar;** Taht-ı sa'âdet-bahta gelüb, Evvel bahârda mübârizân-ı kitâl ile sefer-i A'câme 'azîmet idüb, Tebriz ve Âzerbaycân ve Fâris Kisrâsı Şâh İsma'îl ile buluşub, kuvvet-i kâhire-i Hüsrevânî ile şevket-i şehâmetleri şâhlarını kesr eyleyüb, feth-i 'azîmden sonra hâk-i Tebrîz, ni'âl-i semend-i gubâr-âmîze yüz sürüb anda vâki' olan havâdis-i 'acîbe beyânında.

16. **Fasl-ı sâdisi-'aşar;** Ol sefer-i zafer-eserden mürâca'at idüb, Amasıyya tahtında kışlayup, Evvel bahârda 'asker-i zafer-peyker ile kal'a-i Kemâha varub, feth-u-fütûh ahvâli ve andan sonra vilâyet-i Türkmân ve Dulkâdiriyye vâlisi 'Alâ'i'd-devle-i fitne-şi'arın mâcerâsı beyânında.

17. **Fasl-ı sâbi'i-'aşar;** Tevfîkât-ı ilâhî irişüb, ol pâdişâh-ı hümâ-himmete Diyârbekir ve Kürdistân memleketleri feth olunub, ol diyârın ümerâsından 'atabe-i 'âlem-penâha gelüb itâ'at idenler ve ol memlekete 'asâkir-i mansûra ile beglerbegi ta'yîn olunduğu beyânında.

18. **Fasl-ı sâmini-'aşar;** Ol diyârlar meftûh olıcak şâh-ı 'Acem taraflarından harekât olub, anların def'-i fesâdları içün âsitân-ı muhalledü'l-ikbâlden 'asker gönderilüb, Kızılbaş hânlarından Kara Hân ile uğraş-ı 'azîm olub, vâki' olan fütûhât-ı cemîle husûsunda.

19. **Fasl-ı tâsi'i-'aşar;** Def'a-i sâniyede Evvel bahar olduğu gibi diyâr-ı şarka 'azîmet eyleyüb, bu esnâda Mısır sultânı olan Ğavrî nâm Çerkesin ahvâli beyânında olan tedbîrât-ı nusret-ğâyâtın tafsîli, tâ'ife-i Çerâkise ile âhirü'l-emr, mezâr-ı hazret-i Dâvud nebî (A.S) olduğı sahrâda vâki'

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

olan âşub-u-kitâlin ve Dâru's-selâm Şâm-u-Halebin fethi ve diyâr-ı Mısr ve Kuds-i şerîfin fütûhı ve iklîm-i Sa'îdden öte eknâf-ı mağrib-zemînden ba'zı vilâyetlerin ve Nûbe ve Habeş diyârlarının ve sâyir Arâbistân iklîmlerinin İskenderiyye ve Reşid ve Dimyât kal'alarının fethi ve teshîr-i küşâdı ve Haremeyn-i muhteremeyn ahvâli ve memâlik-i Mısrıyye fethinden sonra 'avdet-i hümâyûn idüb, Şâma gelicek, Pîrî Paşa'yı ser'asker idüb, Fırata irsâl eyledikleri beyânındadır.

20. **Fasl-ı 'işrîn;** sa'âdet-ü-ikbâl ile kendüler diyâr-ı Rûma azîmet itdikleri beyânındadır.

21. **Fasl-ı ihdâ ve 'Işrîn;** Diyar-ı Rûmda tâği ve bâğı-yı Celâlî dimekle ma'ruf, ehl-i 'isyânın hurucı, anların def'-i fesâdları içün 'asâkir-i zaferme'âsir ile Ferhâd Paşa gönderildügi husûsun beyânındadır.

22. **Fasl-ı isnâ ve 'işrîn;** Takdîr-î Hudâ-yı rabbi'l-âlemin ile **-'azze şânuh-** ol pâdişâh-ı melâyik-hısâlin fenâ-âbâd-ı dünyâdan, sarây-ı sürûr-âsa-yı'ukbâya irtihâlleri beyânındadır.

23. **Fasl-ı sâlis ve 'işrîn;** Hâtime-i kitâb ki, ba'zı hikâyüât-ı 'acibenin ârâyış-ü-zîveridir.

FASL-I EVVEL: Zât-ı huceste-sıfatlarının menâkib-i 'aliyyeleri ve hasâyil-i seniyyeleri beyânındadır.

Ol mihr-i cihân-efrûz-ı saltanatın 'âlem-i ğayben tulû'i ve dürr-i yektâ-yı hilâfetin sadef-ı şeref-efzâ-yı nihânîden zuhûrı, medâyin-ı Rum-ı sa'adet-lüzûmdan, Medîne-i mübâreke-i Amasıyyada olub, hîn-ı velâdetlerinde hikâyet-i 'acibe vâki' olub sadru'l-e'âlî, bedrü'l-mevâlı, âfitâb-ı münîr-ı âsumân-nişân sultân-ı serîr-ı kavâ'id-i imlâ, ferzend-i sa'âdet-mend-i merhûm Kemâl Paşa ki, ferîd-i 'ulûm ve vahîd-i rüsûm idiler. **-teğammedehu'llahu bi-ğufrânih-** ba'zı müellefâtlarında bey'ân itmişlerdir. Teyemmünen zikr olundı. Meger ol esnâda ki, müşârün ileyh hakân-ı behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu merkadeh-** 'âlem-i şehâdete kadem komışlar velâdetleri zamânında medîne-i Amasıyyada sarây-ı hakânî kapusına bir dervîş-i velâyet-endîş gelüb hüsn-i hâl üzre takrîr-i makâl eylemiş.

Velâyet burcının tâbende mâhı
Sa'âdet evcinin ferhunde şâhı

Dili esrâr-ı gaybın râz-dânı
Zamîri kâşif-i sırr-ı nihânı

perde-i ğaybda mestûr olan ahvâlden haber virüb, «Bu gün bu âsitân-ı devlet-âşiyânda bir ferzend-i devlet-mend, bir mevlûd-ı güzîn-i sa'âdet-peyvend toğsa gerekdir. Devleti çarâğının nurı, âfâkı münevver; revâyih-ı 'ıtır-âmîz-i sa'âdeti, dimâğ-ı 'âlemiyânı mu'attar ider. Atası yerine pâdişâh,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dûdmân-ı devlet-âşiyân-ı 'Osmâna, memâlik-penâh olur. Cism-i sa'âdet-resmi, ve beden-i meymenet-neşîmeni üzre yedi 'aded hâl-i hümâyûn-fâlı olsa gerek. Ol benler mikdârınca a'dâ-yı bed-nihâddan yedi nefer beglere gâlib olub muzaffer ve mansûr olur.» deyü beşâretler eylemiş. Fi'l-vâki' ol hilâl-i ferruh-cemâl, matla'-ı burûzdan zuhûr idüb, nûr-ı cemâli, şahn-ı sarây-ı dil-küşayı mânend-i huld-i berîn eylemiş. Ol ABDAL-ı mübârek-fâlın takrîri üzre vâkı'an beden-i behcet-neşîmenlerinde yedi hâl-i sa'd-iştimâl ile müzeyyen bulunmuş. Fi'l-vâki' yedi nefer eşhâsa muzaffer ve mansûr olsa gerek. **-İnşâa'llâhu'l-'azîz-** mufassalan meşrûh-u-mestûr olur. Zât-ı şerîfleri, menba'- yenâbî'-ı ahlâk-ı kerîme; vücûd-ı mevdûdları, serabistân-ı fazâyil-i 'amîme olub, tabî'at-ı hümâ-hasletleri, ma'den-i envâ'-ı fazl-u-kemâl ve kân-ı cevâhir-i câh-u-celâl idi. Zebânları gâyetde melîh; Lisânları, derece-i nihâyetde fasîh idi. Me'ânî-yi bedi'a ibdâ'ında, tab'-ı cevâhır-nisâr ile Sahbân-i zamân, inşâ-ı hayâlat-ı garikede zihn-i vakkad-ı sihr-ı mu'tâd ile Süleymân-ı devrân idiler. Fârisi ve Türki ve Tâtârî eş'ar-ı bülendleri meşhur-ı âbdâr ve selîs ğazeliyyât-ı sihir-simâtları, etrâf-ı 'âlem ve eşrâf-ı benî-Âdem içinde mezkûrdur.

Firâvân geldi şâ'irler cihâna
Felek evcini itmiş âşiyâne

Kelâmı her birinin cevher olmuş
Hüner eflâki içre ahter olmuş

Hayâlâtiyle dimişler ğazeller
Kimi Rûmî kimi Fürsî güzeller

Komuşlar âleme çok yâdigârı
Gülistân-ı kemâlâtın hezârı

Diküb her birisi bâğ-ı musaffâ
İçi pür-serv-i şemşâdiyle tûbâ

Kamudan tab'ı fâyıkdı o şâhın
Suhan milkîne han-u-pâdişâhın

Ol serv-i hırâman-ı bâğ-ı kemâl ve ol nihâl-i gül-zâr-ı ikbâlin lisân-ı fârisîde bir ğâzellerinin matla'-ı ğarrâsı, diyâr-ı Hindüstâna irişüb, ittifâk ol diyârda olan şu'arâdan EDÂYÎ dimekle meşhûr bir şâ'ir-i sâhir ki, fünûn-ı fezâyilde mâhir, nazîri nâdir idi. Ol matla'-ı zibâyı istimâ' idicek, karârı kalmayub, diyâr-ı Rûma 'azîmet eyleyüb, gelmişdi. Ğâlibâ, ol âfitâb-ı şevket-ü-iclâlin ba'zı esfâr-ı mehâbet-şi'ârlarını, hüsn-i nazm-i bedi'le tertîb itmişdır. Bu hâlât-i fazayil-iştihârdan ğayrı, tabî'at-ı şehâmet-âyetlerinde, celâdet-ü-şecâ'at bir mertebede meşhûd kavâ'ıd-i ikdâm, ve celâlet-ü-esâlîb-i bahâdiri ve besâleti kalb-i şeriflerinde bir mesâbede ma'kûd idi. Lâ şekke fihi, ol hâlet Sam-u-Nerîmânda mefkûd ve Rüstem-ü-İsfendi-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yârda ma'dûm ve na-bûd idi. Meydân-ı rezm-i zafer-cezmde, saf-şiken, hengâme-i 'azmde bebr ve merd-i şîr-efken idiler. Evkât-ı harb-u-ceng, yanlarında nevrûz-ı meserret-fürûz. Sâ'at-ı kıtâl-ü-saf-derî ve hengâm-ı cân-feşân-ı bahâdirî ve dilâverî, 'îd-ı pîrûzları idi. Tabî'atları gülzârı ol demde ser-sebz-ü-tâze olurdı ki, âşûb-u-ceng bülbülleri, ağsân-ı gîrûdârda efğân-u-ğulğuller idelerdi, zihn-i hümâyûnları bahârı ol zamânlarda hurrem ve dil-âvîz olub, açılurdı ki, bahâdırların âvâze ve zemzemeleri ile 'arsa-i kârzâr-ı ecel-medâr ve sahn-i ceng-ü-rezm-i cân-şikâr, memlû ve mâl-â-mâl ola idi.

Şecâ'at bende-i fermânı idi
Zafer nusret kulı kurbanı idi

Kamu efkârı masrûf idi cenge
Mehâbet gösterirlerdi nehenge

Eyüyi bulmak olmuşdı murâdı
Severdi cânı gibi yahşi adı

Bahâdır âdemî makbuli idi
Mürüvvet kapusında kulı idi

Kemâl ehline eylerdi nazarlar
Kaçardı kûh-ı Kâfa bî-hünerler

Himmet-i 'ulyâları, bir mesâbede bülend ve bir derecede sâmî ve ercümend idi ki, dîde-i 'ulyâ-menziletlerinde, saltanat-ı rûy-ı zemîn Kâf-be-Kâf zerre-vâr zîver ve ârâyiş-i tâc-u-nigîn ve şöhret-i şehriyârî ve cemşîd-âyîn, nazar-ı i'tibârlarında, hor ve hakîr ve bî-mikdâr idi. Mâl-u-mülk ve cevâhirin kadri, yanlarında **-Lâ-şey-** bütün 'âleme dâver-ü-pâdişâh olmadan bir hâtır-ı hakîri ğamdan âzâd eylemegi, yeg severdi. Menâsıb-ı 'ulyâya istihkâk, katında makbul ve müsellem olub, bir yararca müsselleme sancak ve mîrlik, makbulca piyâdeye 'âlî-dîrlik ve kişver-gîrlik virmek câyiz idi. Nâmerde iltifât idüb, muhannese hüsn-i nazar, yanında kan ile beraber, fürû-mâye bî-asl ve bir nefs-i hasîse hizmet buyurmak, cenâbında ulu günah, ve mertebe-i better idi. Her hızmete liyâkat gözetmekde, pehlevân, nüktedan-ı nâdân ile tekellüm ve hitâbdan 'ârî ve perhîzdiler. Pâdişâh-ı 'ârif ve kâmıran ve 'âlî-şân idi.

Bülend şân-u-bülend himmet eridi
Kapûsı âsumâna hem-ser idi

Hümâ-hemtâ idi 'izz-ü-şerefde
Dürr-i yekdâne olmuşdı sadefde

Fazâyilde ana yoğ idi sânî
Kemâl-ı fazla mazhar idi şânı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Belaget milkinin sultânı idi
Fesâhat tahdının, hakanı idı

Menasıb virmez idi ehl-i cehle
Ğazâb-nâk olmaz idi kâr-ı sehle

Sultânlar, tâc-u-tahtla iftihâr, 'âlem-medârlar, hükm-ü-hükûmet ve serverî ile sâhib-i i'tibârlardır. Ol şâh-ı iklîm-ı kemâl-ü-ma'ârif ve şehinşâh-ı memâlik-i fazl-u-letâyif, külâh-ı mâha baş indirmez, ve tâc-u-efserden'ar iderdi. Hıl'at-ı hılâfet-ü-saltanat, kâmet-i bülend-i pür-salâbetlerine istihkâk ile mevrûs olmuş iken, fakîrâne libâslar ve kisvetler ihtiyâr idüb, atlas ve dîbâ-yı zerrîn ve câme-i zerbeft ve şevket-âyîne, nigâhları yoğ idi. Cism-i şerîfleri, musavvâr-ı rûh; kâlıb-ı beden-i münîfleri, serâpâ gencîne-i fütûh idi. Rây-ı 'âlem-ârâları, kîtî-sitânlık mülâhazalarını 'îş-u-'işret-i berîne koyub, hord-u-hvâba harîs değiller idi. Şâm-u-seher cidd-ü-cehdleri, iktisâb-ı kemâlât-ı insiyye ve leyl-ü-nehâr sa'y-y-ihtimâmları, tekmîl-i me'ârib-ı kudsiyye olmışdı. Hâtır-ı 'âtırları, zevayâ-yı kulûbe pertev-i lutf-u-ihsân irişdürmege, seherden şâma varınca şems-i rahşân-ı zamîr-i münîrleri, şem'-ı nûr-âsâr idi. Giceden sabaha irişince, envâr-ı efkâr-ı feth-âsâr ile pür-nûr ve tâbân olurdı.

Hemîşe hâtır-ı sâhib-kırânî
Getürmekdi yed-i kabza cihânı

Hayâtî bergî yîl olidi efzûn
Musahhardı ser-â-ser rub'-ı meskûn

Cihân fermânına mahkûm olurdı
Nerîmanlar sözine mum olurdu

Diyâr-ı Purtukâl-u-Rîm-u-Rûsun
Leh-ü-Bulğâr-u-çeh-ü-Engürûsûn

Firanca şâh-ı İspânya Almân
'Umûmen cümle küffâr-u-Hırıstân

Müheyyâ eylemişlerdi Harâcı
Nukûd-ı 'umrinin olsa revâcı

Ser-â-ser hükmiderdi rûy-i arza
Cihân-ı râm iderdi nefl-ü-farza

Südde-i sâmiyeleri, bahr-i ehâlî-i 'ulûm-u-fünûn, ve 'atabe-i 'âliyesi, sükkân-ı eshâb-ı fehm-i sa'âdet-makrûn ve bâb-ı sa'âdet-intisâbları, mulâzımları erbâb-ı tabl-u-alem, ve dîvân-ı me'âlî-meşhunı, mübâşirleri sâhibân-ı tîğ-u-kalem idi. Memâlik-i Hindüstân-u-Çîn ve ekâlîm-i Kaşgâr-u-semerkand-u-Maçîn, kâffe-i hudûd-ı Fâris ve Horâsân ve Sıfâhan ve 'âmme-i

eknâf-ı Irâk-u-Azerbâycân ve Şirvân ve Gîlâna şa'şa'a-i âfitâb-ı heybet-intisâbları irişüb, sahâyif-i rub'-ı meskûn cerîdelerinde isimleri merkûm olan, erbâb-î 'irfân-u-hüner ve eshâb-ı ma'ânî-şinâsân-ı bahr-u-berr, 'atebe-i 'ulyâlarına irmeğe, tâlibü-müşâk idiler. Hâk-i 'Acem ki, menbet-i betnât-ı Husrevân-ı Cemdir, evâyil-i mi'e-i tâsiada, mazhar-ı fitne ve şûr-u-err olub, hurûc-ı tâyife-i surh-ı serbirle merkez-i âşûb ve herc-ü-merc ve nukûd-ı 'ümre mahall-i sarf-u-harc olıcak, bakâyâ-yı Âl-i Selçûkdan ve gürûh-ı pür-şükûh Bayındurlu ile Tâyife-i Akkoyunlunun be-nâmları ve sâhib-i ihtişâmları olanlardan ne mikdâr güzîde ve halis tâcdârları vâr ise, cümlesi bâb-ı sa'âdet-intisâblarına yüz sürüb, 'atabet-i 'ulyâları anlara penâh-ü-me'men olmuş idi.

Melâz idi selâtîne kapusı
Ulusun baş egüpdi hep ulusı

Ehâliye ri'âyetler iderdi
E'âlîye himâyetler iderdi

Irak idi kemâli olmıyanlar
Karîb olmışdı mâlı olmıyanlar

Hüner ehline eylerdi nazarlar
Kemîne bendesiydi tâc-verler

Kelâmından bulurdı tab'-ı pâki
Zer eylerdi nazarla kara hâki

Serîr-i 'Osmâna pâdişâh olub, Kisrâ-yı 'Acem birle kâruzârdan sonra memâlik-i Horasânda iklîm-i 'irfâna mâlik ve tarîk-ı nazm-ı âbdâra sâlik Emîn isimlü bir kâmil-i 'ârif, âsitâne-i sa'âdet-âşiyâna bu nâme-i behcet-hâmei göndermişdi.

Huve fettâhu'l-ebvâb li-külli melikin kerîm
Ve mennâhu'l-eshâb li-külli kalbin selim

Veberây-ı hızır-suy-ı hazret-i İskender-i sânî
Niyâz-ı bende-i û Hoca Mollâ-yı Sıfâhânî

Ey hilâfet serîrinin şâhı
V'ey'adalet sipihrinin mâhı

Ey Süleymân sıfat-u-'Îsi-dem
V'ey nebî-haslet-ü-velî-makdem

Ey Sehâ milkide sipehsâlâr
V'ey şeca'at memâlikide medâr

Ey Sikender-pe[illegible]Hızır-İlhâm
V'ey Mesîhâ-dem-ü-Kelîm-ü-kelâm

Ey diyânet cihânıgâ sultân
Şâh bin Şâh Hüsrev-i devrân

Ey yüzüng âfitâb-ı evc-i celâl
'Âlem ehli kaşıneda zer-misâl

Tâ zuhûr eyledin bu 'alem arâ
Tüşdi zevk-ü-sürûr âdem arâ

Çaldın irse cihânda kûs-i nuvîd
Yitti din ehliğa sadâ-yi ümîd

Hüsrev-i dîn-penâh şâh Selîm
Sadef-i dehr içre dürr-i yetîm

Tapdı hakk yolıda tarîk-ı Hudâ
Halleda'llâhu mülkehu ebadâ

Ehl-i islâmnı hidâyet kıl
Turuk-ı şer'i ri'âyet kıl

Bile kim 'adl-ü-dâd bar sana
Yâr bolsun çıhâr-yâr sana

Kilk-i din ehliğe emânsın sin
Mehdi-yi âhiri'z-zamânsın sin

Bâr'adl-ü-sehan üçün hayrân
Yüz tümen Hâtem ile Nûşirvân

Min dimen kim zemâne şâhısın
Belki sin kudret-i ilâhîsin

Böyle kim sinde bar feth-ü-zafer
Kudret-i hakkdur ne fi'l-i beşer

Sana ey şâh'arz-ı hâlim bar
'Arz iter imdi kim me'âlim bar

Lütf eylep Mining Murâdıma yit
Dâd-ı hvahın min imdi dâdıma yit

Bar idi meskenim Horasanda
Milk-i Hvarizm birle Balkanda

Kördim ise besî belâ-yı vatan
Buldım ol milkdîn cilâ-yı vatan

Dîn-sarâyın kûfr yıkdı tamâm
Kûfr din mesnedîde tutdı makâm

Bid'at-u-fisk yıkdı âlemni
Fısk hakdin ayırdı âdemni

Hânedânlar barısı boldı harâb
Kalmadı şer'içinde âb-u-nâb

Bağrımı küfr otı kebâb itdi
Din-ü-islamnı harâb itdi

Bende-i sünnî vü pâk-mezheb min
Peyrev-i 'ilm-i dîn-ü-mekteb min

Anun üçün bu bid'at ehlidın
Manga yitti cefâ vü tîğ-ı kîn

Manga tüşmedi bu belâ yalığuz
Mihnet-ü-cevr-ü-ibtilâ yalığuz

Kim ki sünnî idi cefâ gördi
Bu bid'at ehlidin ibtilâ gördü

Sindin ümmîd-vârdur 'âlem
'Âlem içindeki benî âdem

Rişte-i küfrini çikib üzgil
Kılıp islâm ilini tizgüzgil

İntizârın çeker Horasânlık
Kıl Horasânda dahî sultânlık

Yâr-ı muştâk sanga ehl-i 'Irak
Eyle kim cânğa ten irür müştâk

Mâverâu'n-nehr içre şâh-u-gedâ
Kıla-turlar sanga müdâm du'â

Ki sinin devletin füzûn bolğay
Düşmenin zâr-u-ser-nigûn bolğay

Devlet-ü-nusret ile 'azm eyle
Küfr def'in kılurnı cezm eyle

Kurtar islâm ehlini ğâmdin
Mihnet-ü-bid'at ile mâtemdin

Lutf ile hastalarğa dermân kıl
Hayr içün zârlarğa ihsân kıl

Ger cihânın nüvîdi sindîndür
Dîn ehlinin ümîdi sindindür

Hvâce-i hasta kim irür mahzûn
Bağrıtur kan eşkitür gülgûn

Yığlaben vuslatın tiler dâyim
Tıngrıdan devletin tiler dâyim

Ki vücûdın tapıp hayât-ı ebed
Küf-r-u-bid'at ehlini kılgây redd

Baht-ü-nusret sanga müdâm olsun
Devletin dahî müstedâm olsun

Elâ ey kâsıd-ı ferhunde-manzar
Selâmî ber ezîn kasır be Kaysar

Bi-gû ey pâdişâh-ı cümle 'âlem
Tuyî imrûz der merdî müsellem

Esas-ı dîn-i tu der dünyâ nihâdî
Tu şer'ı Mustafâ ber câ nihâdî

Mücedded geşt dîn ez himmet-i tû
Cihan der zîr bâr minnet-i tû

Eger milk-i şeri'at mustakîm-est
Heme ez devlet-i sultân Selîm-est

Zî-bîmet der tezelzül fârıs-ü-Türk
Çü efkendî zi sertac-ı Kızılbörk

Efkendî tâc-eş ez sarây-ı muzaffer
Figen uknûn be merdî ez ten-eş ser

Kızılbörk-est hem çün mâr-ı ef'î
Ser-eş-râ tâ-nigû pey nîst nef'î

Tûyî imrûz ez evsâf-ı şerîfe
Hudâ-râ-vu-Muhammed-râ halîfe

Revâdârî ki Gebrî Mulhîdî ded
Dihed düşnâm ashâb-ı Muhammed

Tû û-râ bi-şkenî ez-rûy-i merdî
Ser-eş-râ nâ-bürîde bâz kerdî

Eger gîren zemânî der selâmet
Bi-gîrem dâmenet-râ der kıyâmet

Çünin dîdem çü ahbâr-ı Peyamber
Ki Zülkarneyn be-der Rûm-ı Kayser

Be-zulkarneyn ez-ân hodrâ 'lem kerd
Ki milk-i Fâris-râ bâ-Rum zam kerd

Dû karn ü pâdişah ender cihân şüd
Be-Şark-u Ğarb hüm-i û revân şüd

Bi-yâ ez nasr-ı dîn kesr-i zam kün
Be-taht-ı Rûm milk-i Fâris zam kün

Ki şark-u-Ğarb-râ ez devlet-ü-kâm
Bi-gîred bâz Zülkarneyn-i İslâm

Zi ahbâr-ı melâhım der sâhâbe
Çünîn averde kâtib der kitâbe

Ki der İslam ba'd-ez karn bî-mer
Şeved bî-dâr zuikerneyn-i dîger

Tû ân dîn perver-ü-kişver-sitânî
Tû Zulkarneyn-i mev'ûd-i cihânî

Bi-yâ ez-rûy-ı 'âlem renc berdâr
Bi kûş zinhâr-u-mâr-u-genç berdâr

Murâd-ı men ezîn nî-genc-ü-mâl-est
Arz-i genc rızâ-yı Zü'l-celâl-est

Du karn erzân ki Zülkarneyn şüd şâd
Turâ sad-karn 'umr-i memleket bâd

İlâhî Kayser-i mâ seyr gerded
Çü Zulkarneyn 'âlem-gîr gerded

Zi nûr-ı 'adl-i û 'âlem münevver
Emîn âmîn bi-gû tâ rûz-ı mahşer

Âmîn bi'n-nebiyyi'l-athar
Ve 'âlihi'l-ezher

Ol pâdişâh-ı hümâ-câhın eyülikde nazîr-ü-emsâli, ol hıdîv-i sa'âdet-dest-gâhın şefkat-ü-ümerhametde 'adîl-ü-emsâli yoğidi. Merhûm Piri Paşa'-ya hıkâyet eylemişler: «Hakk subhânehu ve te'âla âbâ-vü-ecdâdım ocağına beni pâdişâh idicek. Hâlık-ı b-enbâz hazretlerine tazarru ve niyâz ile münâcâtlar eyledim, ki ey âsumân-u-zemînin hâlıkı, ey ins-ü-cinn ve vuhûşın râzıkı, ilâh-ı kadîm ve huda-yı kerîm, yer yüzünde Harem-ı hâssın olan 'Beytu'llâh ki, Ka'be-i sa'âdet-petnâhdır, iki cihân fahri habîbin Muhammed Mustafâ'nın mübârek mezârları, sa'âdetlü merkad-i hümâyunları olduğu Medîne-i Münevverenin bana Cârub-keşliğini müyesser it, deyü nice zamânlar yüzümi hâke sürdüm. Çok şükürler ki, Hakk subhânehu ve

Te'âlâ beni ol sa'âdetlere irişdirdi. Dünyâda murâd-u-maksûdum olduğu ümidlere vusûl buldum. Benim, 'Arabistân iklîmlerine mahabettim sâyir vilâyetler gibi degildir. 'Arab tâ'ifesi ki,

Allâhu te'âlanın ve Resûlünün konşılarıdır, anları gereği gibi ri'âyetler eyle» deyü vasıyyetler iderlerdi. «Yalınuz bu sa'âdet kime müyesserdir ki, Harameyne Şâh, küds-ü-Şâma pâdişâh ola.»

'Arab diyârını feth idüb geldükden sonra, âsitâne-i sa'âdetde Piri Paşadan gayrı vezîr yoğ idi. Dîn-ü-dünyâ umûrunda, saltanat-u-hilâfet ahvâlinde anlara, kemâl-ı i'tikâdları var idi. Fi'l-hakîka, cümle-i insânın a'kali, kâffe-i benî-âdemin efzal ve ekmeli idiler. Mahallinde eserleri tafsîl olunur.

Bu kemîne, kâtib-i dîvân-ı 'âlî olub, altı yıl mikdârı hizmetlerinde idim. Merhûm her gice tâ nısfu'l-leyle degin evlerinde dîvân iderdi. Masâlih-i müslimîni görüb, memâlik-i mahrûse-i pâdişâhîde olan mezâlim ve mehâyife 'ilim tahsîl idüb, giceler uyumazlardı. Bu bâbda sultân Selîmin bir vechile ihtimâm-ı hümâyûnları var idi ki, ekser gicelerde, iki üç def'a bir bahâne ile kapucılar gelüb görirlerdi. Mühimmât-ı müslimîni görürler mi? deyüp paşayı tecessüs iderlerdi. İrteleri, Dîvân-ı humâyüna varıb vakt olurdu. Sabahdan içerü girüb, öyle zamânına değil, gice gördikleri masâlıhı, cümle 'izz-i huzûrlarına 'arz iderlerdi. Memâlik-i islâmiyyede bir ahade zulum ve cevr olunduğuna rîzâları yoğ idi. Ve memlekette zulum ve cevr olduğını bilmemek, yanlarında ulu günah idi. Hakîkaten kendülerini pâdişâh bilmezlerdi. «Allâhu te'âlânın kemîne-kemter betndesi, yeryüzünde 'ibâdının muhimmâtını kayurmağa komuş edna efkendesiyem» deyü buyururlardı. Ve hem 'Arabistânın kadı' akerliğini Piri Paşaya emretmişlerdi.

Bir gün merhûm paşaya 'ulemâ-i Rûmdan ba'zı ulular, Mekke ve Medîneye Rûmdan kâzî göndermek münâsibdir didiler. Paşa dahî tezkire idüb, bu husûsı pâye-i serîr-i a'lâlarına 'arz itdiklerinde, buyurmuşlar ki, «Yeryüzünde Dîn-i Muhammedî (A.S.V.) zuhûr ideli tokuz yüz yıldan ziyâdedir. Mekke-i mu'azzama, Harem-i İlâhî; Medîne-i Münevvere, tâhtgâh-ı hazret-i risâlet-penâhîdır. Bu zamâna gelince hâricden anlara kâzî gönderilmiş midir? Mekke ve Medîne pâdişâhlığı, server-i kâ'inâtın evlâd-ı kirâmı ellerindedir. Ben ol memleketleri 'asker çeküb varub almadım. Anlar kemâl-ı inkıyâdlarından ve hüsn-i âdâb-u-ihsânlarından bana itâ'at-u-ikrâm, kemâl-ı inkıyâd-u-ihtırâm eylediler. Bu 'izzetin mükâfâtı üzerime lâzımdır. Şeb-u-rûz Allâhu te'âlâya şükür ve senâlar iderim ki Hakk subhânehû ve te'âlâ bana ihsân-u-lutuflar eyledi ki Mekket'de ve Medîne'de 'îdlerde ve cüm'a günlerinde hutbelerde benim ismim yâd olunur. Bu sa'âdeti bütün dünyâ pâdişâhlığına virmezem. Harameyn-i şerîfeyn

ehâlisine ne denlü himet ve 'âtıfet ve ri'ayet ve şefkat mümkün ve müyesser ise, diriğ itme. Lâkin zinhâr ve zinhâr, Mekke ve Medîne umûruna dahl-ü-ta'arruz eyleme» deyü emr iderlerdi. Bir gün dahî mahmiye-i İstanbulda idiler. Divân-ı hümâyûn olub, merhûm Paşa içerü girüb buluşduklarında, elfâz-ı dürer-bârlarından gevherler nisâr idüb, buyurmuşlar ki: «Kâfiristân iklîmletrinde memleketletr varmış. Derûnunda mu'azzam şehirler, muhkem ve hasîn bârûlar, 'âlî kal'alar, deryâlarda bî-nihâye ma'mûr ve dil-keş cezîreler olub, anların padişâhları kâfirlermiş. Küffâra lâyık mıdır ki, taht-nişîn olub, metletketler zabt eyliyeler! Ââlemde hükm-ü hükûmet eyliyeler! Ğâyret-i islâm yok mıdır? Anların tedârikin görmek hatırume lâyıh oldı. Bu bâbda senin dahî fikr-ü-tedbîrin nicedur? Neylemek gerekdır?» dimişler. aşa-yı merhûm dahî zekâ ve firâsetde pehlevân-ı zamân, 'ilm-i hıkmetde Büzürcmihr-ü-Âsâf-nişân idiler. Murâd-ı şerîflerini ma'lûm idinüb, dimişler ki «Emr-i'âli sudûr ve burûz iderse, mahrûse-i memâlik-i hakânîde beş-altı yüz mikdârı kadırğalar ve kalîta gemiler binâ olunsun» deyücek paşaya aferînler ve tahsînler eyleyüb, «Hemân emreyledim yapdur» dimişletr. Taşra çıkdılar. Fermân-ı hümâyûnı 'umûmen 'âleme i'lâm idüb, memâlik-i mahrûse-i pâdişâhide ol mıkdâr gemiler yapmak tedâriki içün yarak-u-esbâb görülmege ulaklar ile memâlike ahkâm-ı şefîfe gönderildi ve hem hâliyâ tersaneler olduğı mahal ol devrde cümle mekâbir idi. Hemân ol gün mübâşeret olunub, makbetreletrde vâk'i olan 'izâmı cümle imrâc idüb, bir yerde uzun harklar kesdürüb, necmû-ı kemükleri anda medfûn eylediler. Tersâne yerleri tathîr-ü-pâk itdirildi. Üç ay mikdârı geçüb, Venedik beglerinin âdemleri gelüb mektûb ibrâz itdiler. Bu hâlet-ü-haber kâfiristân iklimlerine irişdikdet dimişlerki «Sultan Selîm Hân 'Acemistân ve 'Arabistân iklimlerini feth eyledi. Şimden girü 'âzimetleri bizim memleketlerümüzedür. Anunla mukâbele ve mukâteleye iktidırımız yokdur. Bi'z-zatûrî olalum.» deyü nâmdar ve meşhûr olan Frengistân padişâhlarından o nsekiz nefer şâhân-ı küfr-penâh ittifâkla cümle thazînelerinde mevcûd olan cevâhir-ü-la'l ve yakût teberrükâtı çıkarub üçer yılık haraçlarıyla envâ'-ı tuhfeler ve heriyyeler yaraklayub, ilçiler ta'yin itdiler., deyü bildirdi. Takdîr-i Hudâ-yı kadîr ile **-'azze şânüh-** ol yıl memâlik-i vesîa-i Âhiret fethi içün, sefer-i rahmet-eser-i 'ukbâya 'azîmet itdiler. Menzilleri, gülzâr-ı na'im-âsâr-ı behışt; taht-ı sa'âdet-bahtları, erîke-i cennet-i mağfiret-sürüst ola. Bu makûle hikâyelerin nihâyeti yokdur. Tafsîl olunursa, kitâb tavîl olur. İhtisâr olundu.

Hümâyûn mertebe zât idi 'âlî
Olubdı câmi'-ı cümle me'âlî

'Azîmü'l-hulk idi pâk idi huyı
Gül-i handân idi lutfiyle rûyı

Eyüye eyülük iderdi mükâfât
'Adûye gösterirdi hışm-u-âfât

Virirdi düşmana namiyle lerze
Yaramaz âdeme şîr idi şerze

'Adâlet itmegi ğâyet severdi
Velî 'adl ehlini dâyim arardı

Zebûn idi zamânında selâtîn
İderdi ser-fürû cümle havâkîn

Mehabet salmış idi yeryüzine
Hudâ bir hâl virmiş idi özine

İlâhın sun'-ı pâkiydi cemâli
Viriibdi devletine Hakk kemâli

İrişse devrine eyler mudârâ
Ferîdûn veya Zulkarneyn-ü-Dârâ

Şâhlara cümle hısâlinden ehemm, pâdişâhlara mecmû'-ı mekârimdan elzem-ü-akdem, mahallinde cûd-ü-sahâ ehline kemâl-i ihsân-u-'atâdır. Ol bir hâlet-i mahbûb ve haslet-i hûb-u-merğûbdur. Anınla serefrâz olan hîdîv-i sahâ-sâz, cihânda mümtâz olur. Bir vücûd ki, hızâne-i tab'ında gevâhir-i cûd mevcûd ola 'âlemde mahbûb-u-mevdûd olur. Her zât-ı 'âlî-simât setr-çeşme-i sahâ ve hasenât ola, cihânda mazhâr-ı eltâf-ı hazret-i Vedûd olmağla, 'avâkıbi mahmûd olur. Ol pâdişâh-ı hazâyin-feşân ve hâtem-nişân, ol hüsrev-i iklîm-i lutf-u-ihsân bir mesâbede cömerd ve sahi, milk-i ihsâna şâh; zâviyet-i lutfa ahî idilerki, ol hadde nefzûn-u-ziyâde mertebe ve dâyire olmaz. Vâki' olan seferlerde ki, her biri nâdire-i âfâk olub, ne şark-u-ğarbde ve ne şimâl-ü-cenûbda ol vech ile 'asâkir-i deryâ-misâl, bahârırân-ı zafer-nevâl-ünusret-iştimâl müctemi' olduğı nâ-ma'lûm-ü-meşkûkdur. 'Atabe-i 'ulyâlarında olan sipâhı bî-girâna haşem-ü-hadem-i ferâvân-ı bahr-nişâna defe'âtle 'alâ vetchi'l-umûm bahşişler ve ihsânlar eylemişlerdir ki, muhâsib-ı 'ukûd derkinde lâl ve ta'yîni 'ayn-ı mühâldir.

Keff-i deryâ-nevâli feyz iderdi
Ğamû men'u-ref'-i ğayz iderdi

Cerîh-ı fakra kor nâfi' merâhîm
'Atası bu degil ola derâhim

Saha-vü-cûdı virmekdi hazâyin
'İbâda bezl idûb genc-ü-defâyin

Esirgerdi 'ibâdı şefkat ile
Toludı kalb-i pâki rahmet ile

Zemâne bulmuş idi istikâmet
Ra'iyyet dâmen-i adlinse râhat

Zamânında zulüm ma'dûm olupdı
Dil-i zâlim eriyüb mum olupdı

FASL-I SÂNÎ : İbtidâ-i neşeât-i Hüsrevânî ve evvel-i nemâ-i hakânîlerinde, taht-ı sa'âdet-bahtları olan medîne-i tarab-efzûn Tırabzonda sâkin iken, vâki' olan hâlât-ı meymenet- ğâyâtları ile ba'z-ı A'câm-ı 'ibret-iltiyâm beyânındadır. Takdîr-i hikmet-pezîr-i Hakk ile **-celle celâlüh-** Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-tağammedehu'llâhu bi ğufrânih-** ibtidâ-i devlet-i sa'âdet-menziletlerinde, makarr-ı haşmet hümâyunları memleket-i ma'mûre-i Tırabzon olub ki, semt-i şikâlde, Deryâ-yı Sevâd kenarında bir iklîm-i cennet-i na'îm-ü-âbâddır, bir cânibi, vilâyet-i Çetrkets-ü-Gürcistân, bir tarafı, vilâyet-i Şirvân-u-Gîlâna karib cengelistân vet kûhistândır. Bir semti dahî, metmâlik-i Acemistândan vilâyet-i Âzetrbaycân'a muttasıldır. Ol vilâyetler, hazret-i hâkân-ı Ebu'l-feth ve'n-nasr, zübde-i 'Osmâniyân olan, sultân Muhammed Hân-ı huld-âşiyânın şimşîr-i berrân-ı memâlik-sitânları ilet feth olunmuş vilâyetdır. Taht-ı 'Osmanî ve serir-i âlemgir-i giti-sitânî, Padişah-ı 'illıyyin-mekân Hazret-i Bâyezid Hân cennet-âşiyân ile müstes'ad olduktan sonra evlâd-ı emcâd-ı devlet-nijadlarının her birine memleket ve iklîm taksîm olındıkda diyâr-ı ni'met-âsâr-ı Trabzon makdem-i hümâyûn-ı sultân-ı salâtîn-i rub'-i meskûn, şâh Selîm Hân-ı sa'âdet-makrûn olmış. **-nevvera'llâhu merkadehü-**

Hümâ idi o milke sâye saldı
Güneş idi şeref burcında kaldı

Kudumiyle sa'âdet buldı milket
Dökildi 'âleme tohm-ı 'adâlet

Eser yoğ idi devrinde sitemden
Mizâc-ı milk masûn idi elemden

Ayak basmazdı bî-gâne haremde
Şikâyet yoğ idi gürk-ü-ğanemde

Müreffehdi re'âyâ sâyesinde
Bulurdı ribhı herkes mâyesinde

Ol esnada vilâyet-i mezbûret ile hem-civâr olan memâlik-i A'sem, Akkoyunlu dimekle ma'rûf bir tâyifeye râm olub, ol iklîmlerin pâdişâh-u-sultânları, etrâf-u-ek-nâf-ı metmâlikin hükkâm-ü-hâkânları idiler. Cümle-i merz-i bûm-ı Acem, müsahhar-ı hükûmet-i ferhunde-şiyemleri olmuş idi. Her biri tâc-u-nigîn ile şöhre-i âfâk idiler. Sevâlif-i eyyâm-ü-sinîn ve sevâbık-ı a'vâm-u-intizâm-âyînden berü ol diyârlarda hukûmet-karîn olmuşlardı. Lâkin zamân ile meyânlarında ri'âyet-i şer'-i mubîn nâ-mer'i ve mefkûd, aralarında himâyet-i sinîn-i Seyyidi'l-mürselin (A.S.V.) bi'l-kül-

liye meslûb-ü-mefkûd idi. 'Adâlet-ü-himâye-firâşları basît-ı zemîn mestûr-ü-ğâyr-i mefrûş olub, dimâğ-ı hükkâm-u-salâtin, revâyih-ı hevâ-vüheves-birle medhûş idi. Temhîd-i şerây'i islâmda nisbet-ü-ağrâz, şerîk-ühem-'innân; ve teşyîd-i mebânî milkde ta'assub ve ârâ-i zemân, dâhil-üder-meyân olduğu zâhir-ü-âşikâr olub, 'ale'l-husûs ol evânde Kâdî 'İsâ dimekle ma'rûf şahsın zuhûrı masâlır-ıu-saltanat umûrına duhûli ile merâsim-ü-kavânîn-i mülkde temâm ihtilâl-âyîn-i nazm-i karîn memleketde neşr-i fesâd-ü-delâl olmuşidi.

Şeri'atde fütûr oldı 'Acemde
Diyânet kalmadş ol milki- Cemde

Esâs-ı şer'i yıkdılar temelden
Tehî oldı cihân hüsn-i 'amelden

Gidüb pîrler yigitcikler irişdi
Umûr-ı milkete zenler karışdı

Serîr-i 'izzete çıkdı erâzil
Denîler oldı ebrâra mu'âdil

Bilenle bilmeyen oldı berâber
Fürû-mâye kiçiler geçdi mehter

Nazar kalmadı üslûb-ı kadîme
Bakardı her kişi kalb-i sakîme

Lâ-cerem, sünen-i kadîme-i Rabbânî, tarika-i mahmûde-i subhânî üzre tebdîl-i devlet lâzım, intikâl-i sa'âdet, mühimm-ü-mütehattim oldu. Takdîr-i 'aliyye-i ilâhî ve meşiyyet-i seniyye-i nâ-mütenâhî üzre, silsile-i saltanata müteşebbis olanlar, cümle, 'âlem-i bekâya irtihâl; mecmu'îsi, sarây-ı sürûr-ı uhrâya intikâl ile, 'Acemin her tarafından olan serîr-i izzete birer züll-i dûnı her cânibde olan taht-ı sa'âdet-bahta bir zelıl-i zillet-makrûm geçüb, pâdişâh-ı kâmrân oldılar. Milk tehî kalub, her sakîmu-eblehi sâhib-i serîr eylediler. Esbâb-ı nazm-u-intizâme halel gelüb, umûr-ı saltanat ahvâli mühmetl-ü-muhtell kaldı.

Bu esnâda dûdman-ı Erdebîlden Şâh İsmâ'îl ki, zümre-i asfiyâdan sâhib-ı râz-ı hafî, vetlâyet-penâh hazret-i Şeyh Safî **-nevvera'llâhu merkadeh-** neslinden iken, ataları Şeyh Haydar, ümîd-ü-sevdâ-yı saltanat-birle hem-'inân-u-hem-ser olmağın zemânında şâhân-ı 'Acem birle sitîz-ü-ceng idüb, âhir maktûl oldukdan sonra, Şâh İsma'îl semt-i Gîlânda sağîr bir mahalde gizlenüb kalmış iken, kudret-i Hayy-i Kadîr **-celle zikruh-** şânına dest-gîr olub, tarîk-ı saltanata vülûc ile dûdmân-ı 'Acemi tehî bulmağın hurûc eyledi. Az zamân içinde çok hânedânların çarağ-ı devletleri fitîline intifâ virüb, memâlik-i kesîre içinde cevr-ü-cefâ kendilerinde ihtifâ var

iken, bâd-i intikâm ile fitne ve fesâd âteşlerine işti'âl virüb havli iklîmlere ve memâlike istilâ ile şâh-ı memâlik-penâh oldı.

Selatîne virüb dehşet hurûcı
Mübâh itdi dem-ü-hamr-u-fürûcı

Yeni bir tarz peydâ eylediler
Mizâc-ı dîni pür-dâ eylediler

Bisât-ı zulmi yaydılar cihâna
Hakâret virdiler cümle mihâna

Uzatdılar dil Ashâb-ı Rasûle
Hevâ ile göç itdiler usûle

Te'âruzlar idüb nefl ile farza
Yapışdılar kemend-i sebb-u-rafza

Müstevli oldukları memâlikde mesâcid-u-cevâmi'i istabl-ı sütûr, kavânîn-ı şer'-i kavîm nukudını kîse-i tahkîre koyub, nikâb-ı cevr-i elîm ile cemâl-i dîni mestûr itdiler. Mecmû'-ı ekâlîm-i 'Acem pür-herc-ü-merc olub, her ne mahalde bir sünnî pâk mezheb, ehl-i 'ilm-ü-edeb var ise, vücûdlarını hedef-i şîmşîr idüb, 'ömrleri nukûdını hâke salub cümle hurûc eylediler. Hudûd-ı şarka a'lâm-ı bağyile gâlib, kemâl-i galabe ve istilâ ile teshîr-i rûy-i zemîne tâlib-ü-râğıb odılar. Basît-ı arzda **-menem diğer nîst-** âvâzelerini salub, sâhib-kırânlık tarıklarına sâlik olub, fi'l-hakîka çok memâlik ve ekâlîme mâlik oldılar. Ğurûr-ı debdebet-i kişver-gîri vet zuhûr-ı kevkebe-i 'âem-teshîri-birle hudûd-ı Trabzondan ba'zı mevâzı'a dahi ta'arruz kasdine techîzli 'asker eyledi. Lâkin hazret-i pâdişâh-ı behşit-âşiyânın şa'a-i mihr-i ikbâlleri etrâf-ı Tırabzona pertev salub, zilâl-ı zafer-nevâlleri ta'arruz-ı a'dâya siper-ü-perde olub, bir nice def'a cânibeynden ceng-ü âşûb dahî olub, ma'reke-gâh-ı zafer-dest-gâhda sipâh-ı nusretpenâh-ı selîmîler muzaffer-ü-mansûr olub, cünd-i 'adûv makhûr oldı.

Çeküb 'asker gürûh-ı Rafz-u-İlhâd
Dem-â-dem eylediler kasd-ı ifsâd

İdüb çok imtihânı nice def'a
Meded olmaz belâ seyrini def'a

Hezîmet buldılar olub girîzân
Kaçub kurtuldılar üftân-ü hîzân

Muhannes sîne tutmazmış çü tîre
Mukâbil ola mı rûbâh şîre

Revâ olmaz edânî ola mansûr
Güneş toğsa döyer mi nûra deycûr

Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyının **-nevvera'llâhu merkadeh-** tabî'at-ı hümâgîrudâra hiç netsne hâyil değildi. Erzincân şehdi Tırabzona karîb olub, eknâf-ı 'Acemde tebeddülât vet tağayyürât olub, ol esnâda vilâyet-i Erzincân hâli bulunub, ol diyâra bir dâruğa koyub zabt itdirdiletr. Sonra merz-i bûm-ı 'Acem pûr-ı Erdebîl elinde meftûh-u-müsetllem olıcak «Milket-i Erzincân dahî 'Acem hudûdundandır. Bizim şimşîrimiz ile feth olınmışdır» deyü vilâyet-i Erzincâna ceyş-i 'azîm getürüb, kahr ile ol tarafları zabt itdiler. Hazret-i pâdişâh-ı behiştâşıyân bu husûsa kemâl-i infi' âlde olub, rây-ı meymenet-ârârları muktezî oldı. «Asker-i memâlik-gîr ve mücâhidân-ı feth-te'sîr ile Erzincâna hulûl eyliyeler. Binâ'en 'alâ-zâlik, eyâdî-i hümâyûnlarında olan memâlikden ve etrâf-u-eknâfdan mehmâeimken, 'asker-i fîrûz-fer, mübârizân-ı feth-âver cem'idüb, kendüler, bi' z-zât ceyş-i bî-girân-ı encüm-nişân ile Erzincan üzerine varub, zâbıtân-ı 'Acem ile bî-nihâye ceng-ü-harb idüb, şimşîr-i revângîr ve tîğ-i merg-te'sîr ile fesîh-i cihânı'adûye teng idüb, kuvvet-i kâhire-i Hüsrevânî ile Erzincânı fetth idüb, 'inâyet-i Fettâh-ı Celîl ile **-'azze şânuh-** nasr-ı cemîl müyesser olıcak ol diyârları zabt-u-teshîr itdiler. Lâkin bu husûs, cenâb-ı cennet-mekân-u-huld-âşiyân babaları, merhûm ve mağfûrün leh Sultân Bâyezîd Hânın **-enarâ'llâhu burhâneh-** metrzîleri olmayub, detfe-âtle ahkâm-ı cihân mutâ' gönderüb, vilâyet-i şarka mute'allik olan ezârî ve nevâhîye dahl olunduğuna rizâ'yı hümâyûnum yokdur.» didikleri ecilden tab'-ı güzînleri rizâ-yı vâlid-i kâmkârlarına mutî ve tâbi' idi. Ol ecilden sonra ol cânibe ta'arruza mâyil olmayub, eknâf-ı 'Acemden el çekdiler. Hazret-i pâdişâh-ı Nerîmân-satvetin kemâl-i şecâ'at ve mehâbetleri kulûb-ı a'dâda kûh-ı şükûh, hâtır-ı haşyet serâyiri düşmânda cerâhat etnbüh olmağla, gördiler ki, hudûd-ı Rûmda bir sedd-i sedid, kendü âşiyânları civârında bir hümâ-ı sa'd-fâl, bâşe-i ikbâlde bir şîr-i ferîd, kühsâr-ı cidâl içindet bir betbr-i sayal-nuvîddır, anunla kitâl-ü-ceng ol dilâver-i cân-âver ile retzme âheng, hâkikaten, kesr-i şîşe-l nâm-u-nengdır deyü, 'adâvet-ü-sitîzi terk idüb, ilçiler gönderüb, meyânlarında mahabbet-ü-musâfât, aralarında meveddet-ü-muvâlât olmağa ikdâm-ü-ihtimâm eyleyüb, etrâf-u-cevânibde olan vilâyetlerin fütûh-ü-istihlâsına meşgûl ve mütesaddî oldılar.

Barışdılar Kızılbaş ile ol dem
Kılıç çıkmaya kından akmaya dem

Mukarrer ideler sulh-u-sâlahı
Ra'iyyetler bula dâyim felâhı

Vilâyet emnola olmaya vahşet
Zevâle irişe resm-ı kudûret

Kabûl oldı niyâz iki tarafdan
Kapular açdılar silk-i şerefden

'Acebdir savlet-ü-şimşîr 'acebdîr
Edât-ı havf âteşden lehebdür.

Hazret-i pâdişah behişt-âşiyânın **-enâra'llahu burhaneh-** şân-ı rif'at-makâmları bülend ve âsumân-vüs'at hatır-ı 'âtır-ı cevâhir-irtisâmları ercümend-ü-keyvân-i himmet idi. Zamîr-i mûnîrleri devâyir-i rûy-ı zemînde olan ekâlim-ü-memleketler gibi, mebsût, ve vasi' olub, her gâh kârbân-ı firâset ve efkârları menâzil-i 'ulyâ-yı kemâlatda konub, göçüb, cevâhir-i me'ârif-ü-ikân ve gevâhir-i fezâil-ü-'irfân ele getürmege tâlib-ü-câlib, her zamânda sipâh-ı merâm-u-ârzu ve huceste-fercâmları, cem'-i cünûd-ı meârib ve âmâl-i ferhûnde-fâl itmekle, teshîr-i memâlik kılub, himemi mashûb kılmaga heves-nâk ve râgıb idiler. Tab'-ı hümâyûnları, hem-vâre, kesb-i kemâl, zihn-ı safâ-makrûnları dâyimâ mülahaza-i se'âdet-iştimâlde olmağın cümle-i ânât-ü-hînleri, erbâb-ı 'ulûm ve 'irfân ile musâhabete mahsûs, mecmû'-i evkât-ı meserret-karînleri ashâb-ı tevârîh ve îkân ile ülfet ve ittihâde münhasır ve mahsûr olmuş idi.

NAZM

Cihanda benzemez nesne 'ulûma
Kuru yerler şebîh olmaz kurûma

'Ulûm ile cihân olur musahhar
Nitekim mihrile dûnyâ münevver

'Ulûm ile gedâlar şâh olurlar
Hilâl iken irişmiş mâh olurlar

'Ulûm ile olur maksûd hâsıl
Vücûd-ı nûrla rûşen meşâ'il

Tedarükdür 'ulûmun baş-u-buğı
Ki hüsn-i fikr olur devlet uruğı

Nazar-ı sa'âdet-eserlerinde bu kazıyye ma'lûm vet zâhir ve müberhen, bu mesele-i hakâ'ik-rüsûm gün gibi meşhûr ve rûşen ki, 'alemin fenâsı, muhakkak ve binânın bekası gayr-ı musaddak, sayf-u-şitâ mürûrda, leyl-ü-nehâr muttasıl 'ubûrda, sultânlar getlüb geçmekde, pâdişâhlar konub göçmede, lâkin cümle umûrun vücûda gelmesi, esbâb ile, her hâneye vülûc-ü-dühûl, feth-i bâb ile, mecmû'-ı müşkilatın inkişâf-ü-halli kitâb iletdir. Lâ-cerem, güzîde-i nâs olan fırka-i nâciye-i 'ülemâ, şân-ı sa'âdet-iktibâs zümre-i fuzalâ vet büleğâ olduğına binâ'etn, merhûmun ol diyârda ihtilâtları erbâb-ı 'ulûm ile olub, hâlât-ı cihâna ittila' sebîllerine sâlik, hu-

sûs-ı saltanat ve hilâfet diyârarının evsa' vet esem vilâyetlerine mâlik olub, rây-ı cihân-ârâları, cümle-i hâlâta şâmil ve vâkıf, efkâr-ı sâyibe-i isâbet-nümâları heme-i etvâr-ı cihân ve cihâniyâna mutafattın ve ârif idiler.

NAZM

Zamîri levh-i mahfûz-ı me'ânî
Önünde âşikâr emr-i nihâni

Rumûzât-ı cihâna oldı vâkıf
Kamû esrâra düşdi zihr-i'ârîf

Cihângirlik umûrın bildi bi'z-zât
Nedir öğrendi bildi sulh-u-âfât

Fünûn-ı saltanatta mâhir oldı
Semâ-i lutfa ebr-i mâtır oldı

Şumûli oldı fikrinin nükâte
İrişdi 'ilmi hâl-i kâyinâte

FASL-I SÂLİS : Memâlik-ı mahrûse-ı 'Osmânîde olan sipâh-ı zafer-penâh ahvâli ile 'atabe-i 'âlem-penâh-ı hâkânîde müretteb olan vüzerâ-i 'izâm-ı 'acâyib-peyâm beyânıdur. Südde-i 'Osmâniyyede taht-nişîn olan selâtîn-i kirâm-ı 'Osmânî ve havâkîn-i fihâm-ı cihân-bânî, pâdişâhân-ı iklîm-i 'adâlet-u-nısfet ve kişver-gîrân-ı memâlik-i ihsân-u-mürüvvet imişletr. Her birinin eyyam-ı hümâyûnlarında vukû' bulan mâcerânın tafsîli ma' lûm-ı tıbâ'-ı selîme-i ma'ârif-şinâsân-ı belâğat-şî'âr ve mefhûm-ı zamâyir-i hikmet-serâyir-i fezâyil-iktibâsân-ı fesâhat-disândır. Memâlik-i küffar-ı hâk-sâr-ı dalâlet-tebârdan şimşîr-i berrân-ı zafer-nigâr, tîğ-ı kâti'i'l-a'nâk-ı cân-güzâr ile iklimler ve memleketler feth idüb, ve ne âsumân-irtifâ'-u-hümâ-bürûc kal'alar ve hisârlar küşâd kılub, livâ-yı islâm-ı sa'âdet-fercâmı evc-i 'illiyyîne efrâşte eylemişlerdir. Dîn-i mübîn emrinde ikdâmları ve tervîh-i şer'-i güzîn husûsunda ihtimâmları ârâyiş-i safahât-ı şühûr-u-dühûrdur. Fütûhât-ı cemîle ki, anlardan sudur ve zuhûr itmişdir, ne kurûn-ı mâziyede ve ne edvâr-ı sâbikada anlarun emsâl ve nazâyiri vâkı'ât-u-havâdisin vukû'i ğayr-i meşhûrdur.

NAZM

Livâ-yı şer'i mansûr eylemişler
Çerâğ-ı dinî pür-nûr eylemişler

Nigûn-ser itdiler a'lâm-ı küfri
Urub taşa sıdılar câm-ı küfri

Çalîpâlar üşendi sındı nâkûs
Şerî'at mumı ile yandı fânûs

Kilîsâlarda oldı cây-ı İncîl
Makarr-ü-menzil-i Âyât-ü-Tenzîl

Şeref virdi Ezânlar bâm-ı deyre
Gelürlerdi melekler cümle seyre

Husûsâ setrver-i şâhân-ı gazâ-âyîn, burh;n-ı selâtîn-i mağfiret-güzîn, âbırûy-ı selâtîn-ı 'Osmâniyân, misk-bûy-i havâkîn-ı kuds-nişînân, sezâvar-ı rahmet-i bî-niyâzî, fâtih-i Kostantiniyye merhûm Sultân Muhammed Hân Gâzî **-enâra'llâhu burhâneh-** bir pâdişâh-ı seref-râz-ı memâlik-penâh-ı hümâ-hem-râz idi ki, şâhlarda emsâli nâ-yâb ve ma'dûm, kişver-küşâlarda akranı mefkûd ve nâ-ma'lumdur. Zamânında livâ-i şer'-i mübîn, kubbe-i 'ayyûka, belki sertâc-ı dâ'ire-i 'illiyyîne çıkub, cihânda ne ana mânend bir pâdişâh-ı 'âlem-penâh, cenâbına şebîh bir Hüsrev-i memâlik-niğâh gelmiş değildir. Ecmel-i fütûhâtına feth-i Kostantiniyye şâhid-ü-guvâhdir, ki bu şehr-i cennet-şekl-ü-Firdevs-misâl, hakîkaten rûy-i zemînde hâl, 'arsa-i kâinat içre pây-ı zîbâ-yı dünyâya zerrîn-halhâldır. Dîn-i islâm ile küffâr-ı liyâm 'arasında sedd-i sedîd-i Zü'l-karneyn, misâlinde bahreyn-i mütekâbileyn, meyânında fâsıla-i 'acîbe-vü-bârû-yı sedîddir ki misali ma'dûm ve nâ-bedîddır.

NAZM

Cihânın 'arsasında yok misâli
Behişt-i Hulde benzerdir cemâli

İki bahr üstüne şehr-i mu'azzam
Çekilmiş rûy-ı arza sûr-ı a'zam

Müzeyyendir bürûciyle hisârı
Semek üzre esâs-ı üstüvârı

İçinde varidi kûh-i bülendi
Göze azmar nihâvend-ü-mirandi

Nice vâdileri sahrâları var
Nice meydânları zîbâları var

Serâlar-vâr mahallâtı ser-â-ser
Mu'allâ şeh-nişînler evce hem-ser

'Adîl olmaz Mısır bir küçesine
Girer germ olıcak gerdûnesine

Ayasofya misâlidir cinânın
Yüzi suyı durur rûy-ı cihânın

Ya Eyyubın safâ-yı kabr-i pâki
Zer itmişdir hakîkat rûy-ı hâki

Tarâvetler ki konmuş Üsküderde
Behişt-'i Adne benzerdir nazarda

Sarâ-yı şâh menzildir sürûra
Döner her suhdem deryâ'yı nûra

Kalatası Frengistâna benzer
Ten-i zîbâ içinde câna benzer

Memâlik-i mahmiye-i Rûm, bi-'inâyeti'l-Meliki'l-Hayyi'l-Kayyûm, dîn-i mübîn-i Ahmedi ve şer-' mübin-i Muhammedi **-aleyhi's-salâtü ve'selâm-** padişahlarının sarây-ı sürür-encâmı ve taht-ı mu'allâyı felek-makâmıdır, bilâd-ı cennet-âbâdının her şehri me'vâ-yı mücâhidîn, kurâ-yı behişt/nihâdıdîn ile memlû, her cânibi, fuzala'yı ehl-i yakîn ile toptolı savâmi'-ı kudsmecâmi'i, şûyûh-ı sâlikîn ile müşerref ve musaffâ cevâm'-i nûr-levâmi'i, erbâb-ı rusûh-ı mâsikin ile müzeyyen-ü-mu'âlladır. Tâyife-i cetnâdı murâbıtlar, ğâziletr, sipâh-ı zafer-penâhı, mücâhidler ne mücâzîlerdir. Merhûm sultân Bâyezid Hân **-'aleyhı'rrahme ve'l-gufrân-** zamânına gelince, 'atabe-i 'ulyâ-yı 'Osmâniyetde, 'âdet ve kanûn, cümle-i şâhân-ı 'âlî-şânın kapuları mesdûd olmayub, mekşûf olub, her pâdişâh-ı sa'âdet-me'lufın 'izz-ı huzûr-i metvfûrı'l-hubûrlarında tedâbir-i saltanat ve kazayâ-yı mücâhidîn müşâvere olunan erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanatları ol zemânenin merdûm-zâdeleri kemâl-i ma'ârif-ü-fezâyil ile ma'mûr âzâdeleri olub, hakîkaten müslümanlar, pâk-i'tikâdlra, nisbet-ü-ta'assubdan 'ârî hakk-şinâslar, merhamet istînâslar, sâlih ve mütedeyyinler olurlardı. Cenâb-ı şeriflerinde hakdan 'udûl ulu günah, tarîk-ı irtişâya sülûk, büyük cerîme, yanlarında karanluk çâh idi. Bu evsâf ile ma'mûr ve mevsûf olmayınca kimetsnet, pâdişâha vezîr olmazdı. Merdum-zâde asîl olmayub, lâkin 'atabet-i ulyalarında beslenüb, âdâb-u-ta'lîm ile mürebbâ, fazâyil-ü/ma' ârif ile ma'mûr ve mu'allâ olmuş betndelerden kimesne irişürse ki, vezârete tamâm müstahakk velâyık ola, ana dahî ol makâm-ı mu'allâyı dâyimâ 'ulemâyı ketndületre musâhib kılub, efâzil ile meşveret, erbâb-ı kânûn ile hüsn-i mu'amele ve muvâfakat iderlerdi. Efrâd-ı âferideden ferde zulm-ü-te'addi itmege veitirmege rızaları olmayub, 'âlem tolusı mâlu-menâl olsa, sîm-ü-zer ve cevâhire iltifatları olmazdi. Zemânlarında meyl-ü-nisbet ve ta'assub-u-ğazab ve hiyânet-ü-irtişâ ile kimseye mansıb vermekden ulu günâh ve cerîme yoğ idi. Cümlesi câdde-i şer'-i kavîme müti' ve münkâd, kavânîn-i kadîme üzre mesâlih-i müslimîni görmekde

insâfa mu'tâdlar idi. Bu tarıkler ile ârâste oldukdan sonra memâlik ma' mûr vet re'âyâ mesrûr ve düşmenân-ı mülk-ü-millet makhûr idi. Bu menzile-i 'ulyâya irişüb, tamâm müstehak olmayınca kimesneye vezâret virmezlerdi. Ve'atabe-i 'âlem-penâh-ı 'Osmânîde kadr-i celâl-ü-'azamet ve merâtib-i bethiyye-i saltanat-u-hilâfet ki, bu makâm ve menzilet-i 'ulyâya irişmişdir, la-şekke fih, netâvic-ü-esbâb-ı hayr-intisâbı, mecmu'-ı mühimmat-ı saltanat vet mesâlih-ü-ahvâl-i hilâfet, debîri sâyib-i tedbîr, ve kâtib-i mâhir-i Âsaf-nazîrin 'uhdesinde olduğı iledir

NAZM

Debîr-i kâmilin tığ-i zebânı
Ser-â-ser feth ider mülk-i cihânı

Debîr-i kâmilin rây-ı metîni
Ala câyizdurur rûy-i zemîni

Debîr-i kâmilin destinde aklâm
Olur gâhî 'acebdır ejdehâ-fâm

Gehî lutfiyle cân-perverdürür ol
Mezâka şehd ile şekkerdurur ol

Debîr-i kâmilin her nefs-i tîbı
Merîz-ı milketin olur tabîbi

Setyf-ü-kalem tev'emân, hâme-vü-hançer şerikî'l-'inândır. Sübût-i da'vada ikisi bile beyyine-i kavîme, zuhûr-ı netîce-i seniyyede, herbirisi mukaddime-i müstekîmedir. Anlarsuz kıvâm-ı mülk, mertebe-i hulkdur. Lâkin kalemde menâfi' kesîr, kalem-i mübârek-zamîr rûşenâ-yi mülke şems-i mûnîr, izâle-i deycûrda, bedr-i müstenîrdır. Kalem ile şimşîr bulunur, seyf ile kalem bulunmaz. Zirâ kılıcın kârı, harâblık, virânelik, bî-dadlıkdır. Kalemin sûdı, ma'mûrluk ve şenlük ve âbâdlıktır. Ol zamâna gelince ekâlîm-i 'Osmâniyyenin hakikaten hüsn-i intizâmı, birkaç vezîr-i Âsaf-nazîr ve birkaç debîr-i bî-nazîr-i sihr-teshîr ile olmuşdur.

Bârî, evâyîl-i saltanat-ı Bâyezid Hânîde, üslûb-ı kadîm, bir mikdâr sûrilü gelüb mukarrer iken, merhûmun mizâcında nev'-i fütûr, i'tidâl-i tabî'atda kusûr olmağın, ahvâl-i memlekete kasd-ü-şu'ûra iltifat itmeyüb, giderek âsitâne-i sa'âdetde vezârete istihkâk mulâhazası metrûk olub, Amasıyya'da şehzâde iken içerü hizmetlerinde olan ba'zı bendelerini tizcek mertebe-i bâlâya irişdürüb, vezîr, tâyife-i tavâşîden ba'zını dahî serîr-i sadârete getürüb, müşîr-i sahib-i tedbîr eylediler. Sarâyda perverde olmuş hâlî zihnler, merâsim-i saltanatda 'âmiler üslûb-ı hilâfetde kem-nâmîler, tedâbir-i umûrda kâsırı'l-'ukûl-kâlîli'l-fühûm, ârâ-î intizâm-ı mülkde za' ifi'l-kuûb vet nahîfi'l-ulûm kimesneler, serîr-i vezâretde hükûm-pezîr ve kazâ-te'sîr oldılar.

Vezîr oldı geçüb sadra sabîler
'Ulûmi görmemiş bilmez ğabîler

Degiller âşina 'ılm-i 'azîze
Mukârin olmamış ehl-i temize

Ma'ârifden tehîler bî-haberler
Nedir bilmez biri 'ayb-u-hünerler

Zer-ü-ziver sever altûna meftûn
Hevasnâk-u-kemîne kemter-u-dûn

Fazayilden yok egninde libâsı
Turur mirât-ı kalbı üzre pası

Ol vârûn bahtların makâm-ı mu'allâya 'uruçları ve zât-ı mefâsîd-simâtın zevâyâ-yı tasarrufât-ı milke vülûçlarıyla zâtlarında envâ'-ı kibr-ü-ğurûr, tabî'atlarında esnâf-ı mefâsid-ü-şürûr zuhûr idüb, az zamân içinde debdebe-i hukûmet serveri, kemâl ve dâd ve dihiş ve mehteri-birle zî-şân ve kâmrân oldılar. Menâsıb-ı 'ulyanın, nasb-u-'azli, ellerinde, cevâhir-ü-a' mâlın hall-ü-küşâdı zimmetlerinde mutlakı'l-'inân olmağla, bilmedikleri umûrı ehlinden sormağa'âr idüb, kendü tabayi'-ı hevâ-perestleri muktezasınca 'amel kılmağı kâ'ide-i merzıyya ve tarîka-ı meri'yye 'addedüb, bir yini üslûb peydâ ve cedîd kanûn hüveydâ kıldılar. 'Adâlet-ü-nısfet-umûrı matrûh, irtişâ-vü-nisbet ve ta'assub kapuları meftûh, tîğ-u-tîr-i cevr-ü-'udvân ile re'fet ve şefkat ecsâmını merîz ve mecrûh eylediler. Kadîmden 'âlî mansıblar, şeca'at-medâr, şehâmet-şi'âr olan yarar vet şîr-merd merd-i dilîr olanlara teccîh olunu-gelmiş iken, ol etvâr ve kâ'ide metrûk olub, hter Türk sipâhîve emîr, kanda bir bedbaht ve şakî ve gümrâh var ise, ehl-i kadr ve sahib-i tedbîr oldı. Denîler her mahalleye kedhudâ küştenîller her vilâyete mutasarrıf ve râfi'i'l-livâ oldılar.

Cefa-vü-cevr şâh oldı zemâna
Yürütdi 'asker-i zulmı cihâna

Bozuldı her kavâ'id oldı metrûk
Tarîk-ı irtişa mekbûl-ü-meslûk

Emîr oldı 'alemler çekdi rüşvet
Müşir oldı emire meyl-ü-nisbet

Cihâna kaldurub baş sîm ile zer
Za'îf oldı kuvâ-yı 'adl yekser

Kopardılar şeri'atden nice taş
'Adâlet hânesini yıkdı evbâş

Hususâ vilâyet-i Anatolı ve Karaman ve Rûmda vâki' olan tîmârların kadîmden kâ'ide-i mukarraraları olub, bir tîmâr mahlûl olsa virilmezdi, illâ mahalline. Mahall-i tîmâr dahî kılıca yarar olub, merd-i şeci' ve bahâdır ve şîr-merd olmak gerek idi ki, kerrât ile bahâdırlığı sâbit ve muhakkak olub, uğraşlarda başlar kesüb, dilâverliği zâhir olmuş ola. Mahlûl tîmârlar anun gibilere virilüb, bu tarîkla mahalline virilen timârlarda asla ve kat'â pişkeş ve rüşvet alınmazdı. Ol devrde bu üslûb ve tarîk külliyyen ferâmûş olınub, tîmârlar bâzâr-ı irtişâda mezâda çıkub **bi'a men yezîd** olunur oldu. Tavîla tavîla esb-ü-esterler, katâr katâr mâyeler ve üstûr-nerler virilmeyince tîmardan behre-ver olmazlardı. Timâra müstehak ve yarar olan bahâdır ve dilâverlerin yanlarında ismi havâric ve ecnebî olub tîmâr virmezlerdi. Ol eclden zikr olunan vilâyetlerde sipâh ahvâli mükedder olub, muhannesler hüsn-i iltifat ile derecât-ı 'ulyâya su'ûd itdiler.

Dilîri cümle ma'zûl eylediler
Hevâ derbendine yol eylediler

Süyûfı bilmeyen oldı sipâhi
Dilâver yerine geçti tebâhî

Ferâğat oldı müstevlî cüyûşe
Bahâdır benzedi hargûş-ü-mûşe

Mezâda çıkdı her Tîmâr-ı mahlûl
Gözi insâf-u-lütfün oldı ma'lûl

Terakkî buldı rüşvetle denîler
Tutuldı gül gibi elde ganîler

Vüzârâ-yı ma'siyet-âranın ef'âl-i seyyi'et ve şenâyi'a irtikâbları kemâl derecede zâhir ve şâyi'olub, memâlik-i islâmiyyede nukûd-ı intizâm ve sermâye-i iltiyâm temâm telef ve zayi' olduğı meşhûr olmağla merhûm Sultân Bâyezîd Hânın bu husûs ma'lûmları olmuş. Bir gün vetzîrler 'izz-i huzûrlarına girdiklerinde, merhûm Piri Paşa ol zamânda Anatolı câniblerinde hizâne-i 'âmire defterdârı imişler, hikâyet iderler di. Hemân içerü girdiğimiz gibi pâdişâhın mizâc-ı şerîflerinde nev'an 'alâmet-i hışm ve ğazab olub vezîrlere hitâb-ı 'itâb-âmîz idüb didiler ki «Hakk sübhânehû ve Te'âlâ ben kuluna saltanat hizmetini ihsân eyledi. Taht-ı yedimde olan re'âyânın cümle ahvâli yarın kıyâmet günündet benden sü'âl olınacağı hod ma'lum ve muhakkakdır. Ben dahi sizi ihtiyâr idüb, cümle umûrımı şize i'timâd eyledim. Takdîr-i Hakk ile mizâcımda fütûr-ü-'acz olduğı eclden cümle umûrum kendim görmek müyesser değildir. İşidirem taşrının ahvâli tamâm muhtell olub, atam zamânında sürilügelen 'âdet ve kanunları cümle tebdîl ve tağyir idüb, ahvâl-i memleketi bilenlerden sormayub, siz hod okumuş yazmış masâllih-ı saltanat sürmüş pîrler, kâmiller değilsiz.

Pâdişâhlık ve vezâret ahvâlini kimden gördünüz? hacenüz kimdir? Pîşkeş ve hedâyâya tama' idüb, kendü muradınız üzre kapumda yetni kânûnlar, tâze bid'atlar tertîb ve ihdâs eylemişsiz. Sipâh ve ra'iyyet cümle müştekîller olub, memleket ahvâli mükedder olub, dürlü dürlü bid'atler, envâ'-ı cevr-ü-zülmler ihtırâ' eylemişsiz, deyü işidirim. Âhiretde bana yatacak yer komayub, yarın kıyâmet gününde Hakk kâdî olıcak ne cevâb virürem? Hal müşkildir. Niçün mukayyed olmayub zulme rızâ virürsiz?» deyü dirhemler idicek, vezîrlerin her birisi bildikleri üzre sahîh ve sakîm cetvâblar virüb, bu esnâda çok güft-ü-gû olmuş. Cümleden aşağa olan vetzîr ki, ismine Mesîh Paşa dirlermiş. Ol fi'l-cümle dâyire-i 'aklda olub, sevâb hatâyı fark idermiş. Merhûmun huzurunda yerinden kalkub dimiş ki, «Devletlu pâdişâhım sana memleketin ahvâlini, ve vezîr olan kullarunun 'âdet ve hasletlerini vukû'ı ve sıhhati üzre, emrûn olursa, 'izz-i huzûra 'arz ideyim.» detyücek, «Söyle» deyü icâzet virmişler. Dimiş ki, Ol zamânda vezîr-i a'zam olan içün, «İşte bu kulun erbâb-ı 'iş-u-'işretden olub, Leyl-ü-nehâr fisk-u-fücûrâ meşgul olub, ğayet güzide tabi'at-küşâ, keyfîyet-bahş Rûmî ve Frengî şarablar ele getürmekde pehlevân-ı rûzgârdır. Şeb-u-rûz cidd-ü-cehdi, yârânı ile meclisler kurub, simân-beden sâkîler elinden mey-i hoşgüvâr nûş ider. Hoş-elhan-ü-şîrkîn-zebân hoşhanlar, terennüm-nüvâz sâzendeler ile gülüb oynamakda. Cümle ihtimâmı ana masrûfdur.» ve ikinci vezîr içün «Bu kulun dünyâ-perest sîm-ü-zetr sever, cevâhirdost kimesnedir. Leyl-ü-nehâr sanâyi'-u-pîşesi cem'-i mâl ve menâldır. Bâzergânlar ile ihtilât, hâcegiler ile inbisât idüb, fevâyid-ü-mürabaha ile hâsıl-ı zer ve dür-âmed yollarının ahvâlini kayurub, gencîne-şinâs hazîne-iktibâs düşen menâsıb ve cihâtı **«bi'a men yezîd»** itmekde zemânenün Kârunıdur. Karnını mâl ile doldurmağa müsâ'îdır.

Üçünci vezîr içün, «Bu kulunuz şikâr-dostdur. Şâm-u-seher at üzerinden inmeyüb, murad-u-maksûdı sayd-ı vuhuş, gökde uçan kuşları tutub bî-cân itmege mest-ü-bî-hûşdur. Ol kayd ile mukayyed olmuş derd-mendir. Gâyet eyü tazılar ve iz izler garrâ ve bî-bedel zağarlar besleyüb laklak-şikâr, turna-gîr, sayd-alur toğanlar ve çâkırlar, şâhinler, balabânlar ve atmacalar avlatmak 'ulûmını öğrenmiş. Ol bâbda nazîr ve akranı yokdur. Muttasıl ol hevâ ve heves üzredir.

Ve ben kulun dahi merîzu'l-mizâc olub, ayak zahmetine mübtelayım. Her gâh etıbbâye hükemâya müraca'at idüb, marazın 'ilâcı mizâcımın sıhhat ile imtizâcı emriyle mukayyedim.

Defterdâr efendiler, hod, mübârek dâmenine pek ve muhkem yapışub, mâl tahsil idelum deyü seni sürüyû sürüyû cehenneme alub gidiyorlar. Memleket ahvali müşkildır. Re'âya pâymâl-i cevr-u-zulm olmuşlardır. Her taraf âh-u-vâveylâ ile tolmuşdır. Size Âhiret gerekse bu memleketin

hâlin görür kimse kayur.» deyü kelimât itdikde merhûm Sultân Bâyezîd Hân girye idüb, «Gerçek söylersin» deyü gözlerinden yaş revân olmuş. Çıkub gitmişler. Vezîrlerin bu sözler gûşlerine girmeyüb, gülüşmüşler. Girü kadîmî üslubları üzre olub, kat'â müte'essir ve mahcûb olmamışlar. Devlet-i dünyâ ile mağrûrlar imiş.

'Aceb hikmetdürür bir tarfe üslûb
Olurmuş ba'zılarda akl-ı meslûp

Hevâya meyl-ü-dünyâya mahabbet
Cehennem ateşine kasd-ü-niyyet

Kişi cânını atmak oda müşkül
Ya düşmek, çâh içine o da müşkül

Civânlık bir belâ-yı müstakildir
Ser-â-ser yolları seng-ü-çakıldır

Basîret çeşmini a'mâ iderler
Tağaful gözlerin binâ iderler

FASL-I RABİ' : Ol metrz-i bûm-ı nusret-lüzûmda, küffâr-ı sâhib-i kîn Gürce akın idüb, memâlik-i islâmiyyeden mübârizân-ı feth-nişân götürüb, memleket-i ma'mûrenin kemâl-i intizâmı, âyîn-i Dîn-i mübîn içün, kavâid-i rüsûm-i hılâfetin tamâm-ı iltiyâmı içün hüsn-i tedbîrlerdir. Bu evzâ' ile sipâh-u-ra'iyyet ziyâde müşevveş ve muztarib'l-hâl olub, feryâd-u-enînlerini gûş ider bir ehl-i hûş bulunmayub, memleketin her tarafı ve her cânibi zulm-ü-sitem âteşleri ile sûzân, mazlûmlar gönülleri nâr-ı cevr ile büryân, hâtırları perişân olub, yukaruda zikr olunduğı üzre vilâyet-i 'Acebde Kızılbaş ta'ifesi zuhûr idüb, Akkoyunlunun re'âyaya sitem ve zulm idenleri cümle kırılub, Anatolı cânîblerinin ba'zı yerlerinden tâ'ife-i Kızılbaşa varmış âdemler olub, bu memleketde vâki' olan metzâlim ve mahâyifi işidüb, akvâm-u-akrabâsîna haberler gönderüb, «Ol tâyife ra'iyyete 'adl idüb ve dirliği, yârar ve şîr-merde virürler.» deyü bildirmegin, Rum halkının ekseri ol cânibe meyl edüb, yer 'Aceme mektublar ve kağıtlar gönderüb, fesâda mübâşeret itdiklerini vilâyet-i Trabzonda hazret-i pâdişâh-ı behîşt-âşiyân **-teğammede hu'llâhu biğufrânih-** 'Aceme hem-civâr olmağın ma'lum idinüb, görmüşler ki, 'atabe-i 'ulyâda olan mutasarrıfânı saltanat ve mübâşirân-ı umûr-ı hilâfetin nazar-ı kimya eserleri cümle kul tâ'ifesine olub, hasab-ü-neseb sahibleri olan merdüm-zâdeler ve ocak etrleri detrecât-ı 'ulyâda olan menâsıbdan mahrûm kalub, hâssa tîmâr etmegi yarara virilmeyüb, bî-asl-ü-bî-hamiyyet denîlere, hasîs ve cehl güster küştenîlere, ma'ârifden hâlî ve 'ârî, hedâyâ-nisâr ve irtişâ-şi'âr nâdânlara muhanneslere tevcîh olunmağla, dilâverler ilerü gelmekden me'yûs olub, cümle havâtıra ıztırâb geüb, ehâli-yi metmleket taraf-ı düş-

mene ilticâ itmeğe başlayub, bir nice zamân mürûr iderse fitne-vü-fesâd olub, def'i da'ire-i imkânda olmaz detyü, tabî'at-ı safâ-hassiyetlerinde 'ırk-ı ğayret ve hamiyyet mütekâzî ve müteharrik olub, dûdmân-ı vilâyetden bu âteş-i sûzânı âb-ı nâb-tedbîr ile muntafî kılmağa, âyine-i tab'-ı münirlerinde sûret-i betdî'a müntekiş vet mürtesim olmış. Ana binâ'en Anatolıya ve Rûm ve Karaman diyârlarına âdemler gönderüb, civârlarında olan «Gürcî kâfirlerine akınım vardır, toyumlukdan safâlu olan civânlar ve dilîrler gelsünler» deyü mecma'larda ve bâzârlarda nidâ ve tenbîh eyleyüb, umum-ı nâsa bu ahbâr-ı meserret-âsârı i'lâm eylemişler. Memâlik-i mahmiyede vâki' olan şehirlerden ve kasabâtdan ve kurâdan ve konar göçer erbâb-ı ahbiyeden cihâd ve ğazâdan safalu olan merdân-ı kâr ve hizebrân-ı kâr-zâr Trabzona sefer idüb, bu bahâne ile hayli dilâverler, ğazâ-perverler, cihâd-ziverler anda varub, cem' olmışlar. Gürûh-ı enbûh olub, kendü zât-ı sa'âdet-iştimâlleri hezârân şevket ve übbehet ve iclâl ile süvâr olub, 'asker-i zafer-nevâl ile cihâd fi sebili'llâh niyyetine vilâyet-i Gürcistanın bir tarafına akın idüb, erbâb-ı küfr-ü-kîn üzerlerine hücûm eylemişler. Bir memleket-i vesî'a tûlen ve 'arzan pâymâl-ı huyûl-ı bâd-pây ve leked-kûb semend-i sür'at-fezây kılub, ma'mûresin harâb, ve virân-âbâdını me'vâ ve âşiyân-cuğd-ı fenâ-tüvân, etfâl-ü-'iyâlini ve sıbyânını seby-ü-esîr emvâl-ü-metâ' ve esbâbını ve zıyâ'ını ser-cümle yağma ve tâlân ile ğuzâtı muğtenim ve sîyr eylemiş.

Toyumluklar olub bî-hadd-ü-vâfîr
Esîr olmuş 'aceb etfâl-i kâfir

Eline râyegân girmiş ğuzâtın
Ğazâ rehberleri ceyş-i kümâtin

Güzeller nâ zenînler ğonca-femler
Hırâmân serv-kadd gül-bu sanemler

Alınmış çok semen-simâ cevârî
Ferâh-bahş-u-safâ-behcet civârı

Perî-ruhsâra ve hûrâ şemâyil
Müca'ad-kâkil-ü-'anber-selâsil

Pür olmuş içi ordunun periden
Semâ-veş mâh-u-mihr-ü-müşterîden

Ğaza-yı ğarradan müraca'at idüb gelürken ğuzât-ı zafer-simât hakkında 'âtifet-i cemile-i şâhâneleri zuhûr-u-bürûz idüb, âdet-i kadîm-i 'Osmâniyân üzre ğazâda ele giren esîrlerden penc-ü-yek alınmak 'âdet-i mukarrere iken, ol 'âdeti ğâzîlere in'âm-u-ihsân idüb, aslâ ve kat'â ol bâbda nesne aldırmadılar. Bu cihatden anda olan mübârizlerün hazret-i pâdişâh-ı sa'âdet-hemrâha mahabbet ve ihlasları mezîd ve mevfûr olub, devâm-ı devlet ve imti-

dâd-ı 'izzetleri du'âsına meşğul olub herkes eltâf ve ihsânlarını ol sefer-i nusret-rehberde vâki' olan hasâyil-i hamîdelerini şerh-ü-beyân idüb, medh-i güzînlerini vird-i lisân iderlerdi. Anatolıdan ve Rûm ve Karamandan gelen bahardırların 'ayân ve tdilâverlerinden ba'zılarını huzûr-ı hubûr-âsâlarına getürüb, elfâz-ı dürer-bârlarından gevherler nisâr idüb, buyurmuşlar ki, «Atam âsitânesinde olan bî-hünerler tarrârlar, mâl-ü-menâle tama'-kârlar hedâyâ ve pîşkeşleri ma'bûd idinürler, taparlar belâya mübtelâlardır. Ecdâd-ı 'izâmım devirlerinden berü âsitânemize hizmet idegelen metrdûm-zâdeler ve yarar ve güzîde pehlevân ve nâmdar yiğitleri ilerü getürmekden el çeküb, dâyimâ terbiyet-ü-ihsânları kul tâyifesine munhasır olub, kuldan ğayriye mansıb virmedikleri içün vilâyet ve memleketimiz halkının yararları Kızılbaş tayifesine meyl eyleyüb, ol âsitânet ile buluşmak üzre olmuşlardır, deyü işidüm, Gürciye akın itmegi ol ecilden ihtiyâr idüb, sizi getürmekden murâd bu idi. Benim nazar-ı ferhünde-eserim sizin tayifenüzedir. Dedelerimiz zamânlarından berü bizet nasihetler ol vechiledir ki, âsitânemizde asıl kulumuz, yolumuza sadâkat üzre cân-u-bâş oynayub bize yoldaşlık ve hizmet idenlerdir. 'Âlî mansıblar ve yarar dirlikler anlarındır. Hakk sübhânehû ve te'âlâ ben kuluna devlet erzânî iderse, benim nazar-ı 'âtifet-eserim merdûm-zâdeleredır. Hüsn-i iltifâtım, yarar vet güzîde kılıç uran pehlevânlaradır. Kullarumuza ne minnet, anlar hâlis bendetletrdur. İçlerinde müslümân ve ehl-i insâf, pâk i'tikâd, dindâr, fazâyil-şi'âr olanları ilerü çekmek gerek. Yohsa kuldur deyü bî-hünerlere, hasîs ve denîlere i'tibâr idüb, yaramazı âdem itmek pâdişahlık 'alâmeti değildir. Merdûm-zâdelerden yüz çevirmek revâ olmaz. İnşa'allahu te'âlâ ben bu niyyet üzre ber kararım. Her birinüz yerlüyerünüze varub, benim bu i'tikâd-ı pâk üzre olduğumı vilâyetünüzde olan yararlara, dilaverlere tenbîh edüb, bildirün. Kızılbaş cânibine meyl-ü-mûhabbetden vaz gelsünler. deyü te'kidler eylemişlter. Cümlet ol ğazâda olan dilâverler yerlüyerinet varub, Hz. âdişâh-ı behişt-âşiyanun **-teğammedehu' llahu bi-gufrânih-** vech-i mestûr üzre buyurdukları kelimât-ı se'âdet-âyâtı, vilâyet-ü-memletketlerinde hikâyet ve rivâyet idüb, ol hümâ-yı evc-i sa'âdetin zikr olunan ğazada gördükleri eltâf ve 'inâyetlerin cümle-i 'âleme bildirüb fâş eylemişler. Bu evzâ'ı işidüb, gûş tutanlar, cân-u-dilden ol âsitânenin kulu olub, mecma'-ı nâs olan mekânlarda ve meclislerde ozanlar Türkiler çıkarub,

Yüri Sultân Selim meydân senindir

kelimâtını zikr ider oldılar. Mecmu'-ı kâinât arasında eyüliklerini, dilâverliklerini söyleyüb, şecâ'at-ü-şehâmet ile meşhûr-ı zamân olub, dillerde söylenen evsâf-ı şerifeleri olub, cümle-i ehl-i islâm bu hikâyet ile ümindvâr olub, kızılbaş taraflarını ferâmûş itdiler. Zihî tedbîr-i güzîn zihî asâr-ı şehriyârî-vü-büzürg-vârî hezârân hezâr tahsîn-ü-âferîn

Göre tedbîr-i şâh-ı bî-misâlî
Ne şeh sâhib-kırân olmışdı idi

Kimesne nâmını zikretmez idi
O semt hiç kimesne gitmez idi

Bu tedbîr-i güzîne itdi ikdâm
Şeh-i dünyâ-sitân 'izz-ü-ikdâm

Bülend oldı cihânı tutdı nâmı
İçirdi her dilâver ana câmi

Sevildi cân gibi oldı mahbûb
Der-i devlet-me'âbı düşdi matlûb

Âsitân-ı Bâyezîd Hânîde olanlar, bu âvâzei istimâ' ile mekânları ğuşşa-vü-ğam, menzilleri cây-i hüzn-ü-mâtem oldı. Cümle 'âlem ol pâdişâh-ı Cem-hisâl'in bende-i direm-harîdeleri olub, dillerde nâm-ı hümâyûnı dilâverlik ile 'adet-i merziyeleri tamâm merdânelik ve erlik ile meşhûr olduğuna reşk-ü-hasedden mübtelâ-yı renc-i 'azîm oldılar. Bildilerki, nâdânlık def terleri dürilüb, emrâz-ı bî-i'tibâr-ı devlet ile merîz-u-hasta olan dilâverân-ı ğayret zinde olub dirildi. Nâm-u nişân erenleri hücûm-ı evbâş-ı nâtırâş-ı zilletistinâs ile tağılub perâkende olmışdı. Ol pâdişâh-ı melek-şân-u-izzet-nişânın zuhurî ile bir yere gelüb, dirildi. Ma'lum idindiler ki, âfitâb-ı devletleri küfüse düşüb, zevâle karîb oldı. Ol bî-rûhlar harekât-ı mezbüh gibi Sultân Ahmed cânibine intisâblarını âşikâr idüb, südde-i devlet-me'âb-ı Bâyezîdîde olan erbâb-ı hâcâtın ümidleri hâsıl olmağa Sultân Ahmedin şefâ'atini vesîle idinüb, cümle-i erbâb-ı âmâlî ol âsitâneye göndürüb, makâsıd-u-murâdât husûlini ol kapıya munhasır itdiler. Sultân Ahmedin şefâ'ati olmayınca bir maksûd hâsıl olmazdı. Ol eclden erbâb-ı mesâlihin cümlesi Sultân Ahmed dergâhına mülâzemet ve ilticâ idüb, ber murâd olurlardı. Ol nâdanlar bu tarîka yapışıb halk-ı 'âlemi Sultân Ahmed tarafına meyl itsünler deyü tedbir etylediler. Fi'l-vâki' sayir şehzâdelerden Sultân Ahmedin 'uluvv-i şânı mal'lûm oldı. Kapu halkının cümlesi anın cânibine müncezib olub, 'inâyetine ittikâ eylediler. Bi-hasebi'z-zâhir pây-ı taht-ı saltanat Eultân Ahmedin olacâğını herkes i'tikâd idüb, ğayrıya ihtimâl virmez oldular. Nâdânlar takdîr-i hikmet-pezîr-i Hudâ-yı kadîrden -celle şânuh- ğafiller idi. Hayy-i Kayyum-u-sabûrun perde-i ğaybde mestûr olan irâdet-i 'aliyye ve meşiyyet-i seniyyeleri ne tyüzden zuhûr ideceği hatır-ı fâtır-ı mefâsıd-mezâhırlarına hutûr itmezdi. Lâ-yezâl âsitane-i 'aliye-i Bâyezîdîde, hazret-i padişâh-ı behişt-âşiyanın inkisar-ı şehâmet-ü-ferzâneliklerine ve Sultân Ahmedin izdiyâd-ı şevket-ü-'izzetlerine mehmâ emken tâlib-ü-râğıblar olub, ol bâbda sa'y-ü-ictihâdda taksîr itmezlerdi.

Hudânındır meşiyyet hükm-ü-takdîr
Muradın eyleme zihninde tasvîr

Kusûrdur ki eyle i'tirâfı
Nice câri olur gör âb-ı sâfî

Fesâda olma yâr fitne-engîz
Hatâdan ictinâb-ü-eyle perhîz

Tevekkül eyle dergah-ı Hüdâya
Boyun tut cân-u-dilden her kazaya

Reh-i Hakdan çıkub gitme yabâna
Yerinde bekle dâyim âşiyane

FASL-I HÂMİS : Ferzend-i sa'âdet-mendleri sultân-ı havâkîn-i rub'-ı meskûn, burhân-ı selatin-i celâlet-makrûn olan hazret-i şâh Süleymân Hâne, Livâ-yı sa'âdet-intimâ talebi içün, âsitân-ı 'âlî-şân-ı Bâyezîd-hânîden istid'â-i 'inâyet itdiklerinde bol bâbda vâki' olan mâcerânın tafsili ba'dehû müşârün ileyh Sultân-ı 'âlî-şâna ibtidâ kefe cancağı 'inâyet olunub, ol bahâne ile Tırabzondan ferâğat eyleyüb gemiler ile deryâdan mahrûse-i Kefeye duhûl-i hümâyûnları beyânındadır.

Îzid-i müte'âl ve Hudâ-yı lâ-yezâlin **-'azze-şânüh-** 'ibâd-ı re'fet-mu'tâdları hakkında müyesser olan âlâ ve na'mâya hesâb ve add olmayub, eltâf-ı bî-gîrânı lâ-yu'addır. Cümle-i bedâyi'-ı aliyyesinin eltaf ve ahseni evtâd-ı devlet-nihâddır, ki anlar ile bâğ-ı zindegânî mamûr ve âbâd ve gülzâr-ı 'umri, dâ'imâ gül gibi şen ve şâddır. Oğul dîdeye nûr ve sermâye-i sürûr, oğul vücûd bedeninin tâc-ı seri, meserret-ü-behcet gülistanlarının zîb-üferidir. Hazret-i Hakk sübhânehü ve te'âlâ, pâdişah-ı behişt-âşiyâna **nevvere'llâhu merkadeh-** bir sülâle-i sa'âdet-nevâle, pâk bir ferzend-i güzîn tâbnâk-i sâhib-i idrâk ihsân eylediki, çehre-i münîri âfitâb-ı tâbân, ruhsâra-i bî-nazîri şems-i dırahşân, bir zat-ı bâ-berekât-ı hümâ-sıfât, bir cism-i nûr-resm-ü-ürûşen-simât, bir tab'-ı 'âlî-şân-ı zü-fünûn bir zihn-i cevâhir-kân, hakikatde dürr-i metknûn se'âdet semâsının necm-i firûzânı; devlet asümânının hurşîd-i tâbânı; 'izzet-ü-rif'at hâtemlerinin nigini; ikbâl-i devlet tahtgâhının mekînî; rûy-i zemîn serverlerinin güzidesi; devr-i güzîn ve 'ahd-i nâzenîn hüsrevlerinin nûr-ı dîdesi; hazret-i Süleymân şâr-ı kâmbîndur. **hallede'llahu zılâle ikbâlini ilâ Yevmi'd-Dîn-** Nihaâl-i bâğ-ı kâmrânî, semere-i secere-i cihân-bânı vâki' oub, l'ahd-i şebâb ile kânıyâb olub, setrv-i bostân-ı ikbâl idi. Kadd-i bâlâüa irişti. Lâ-budd kâmet-i mevzûn-ı sa'âdet-makrûnlarına hil'at-i lıvâ-yı bethcet-intihâ mühimm ve lâzım olduğuna binâ'en, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-enara'llâhu burhâneh-** ataları Bâyezid Hân **-nevvera'llahu merkadeh-** âsitânına âdem gönderüb, Tırabzon civârında Şebhânet Kara Hisârının sancağını istediler. Vaktî ki,

âdemleri mektûb ile 'atabe-i 'ulyâya irişüb, vezirler pâye-i serîr-i a'lâya 'arz idüb, nâdânlar livâ-yı mezbûr içün, «Sultân Ahmede yakındır, nâgâh anların rızası olmıya» deyü işrâb idicek Sultân Ahmede ulak gönderüb, istîzân itdiletr. Kabul itmeyüb, cetvâbları gelicek, Tırabzona hükm gönderüb, «Livâ-yı mezbûr oğlum Ahmede karîbdir. Âhar livâi tedârik idüb, 'arz eyle» didiler. Hükm-i hümâyûn, 'izz-i huzûr-ı mevfûri'l-hubûrlarına varub, ma'lûm-ı 'ulûm-ı kerimeleri olıcak, tekrâr 'arz-nâme-i sa'âdet makrûn gönderüb, Bolı sancağını istediler. Tekrâr Sultân Ahmede bildirüb, anı dahî kabûl itmeyicek, geri hükm-i şerîf gönderilüb, «Bir ğayri cansak tedâdik idün.» didiler. Bu def'a murâd-ı hümâyûnları Kefe sancağına müte'allik olub, 'arz idicek, ol tevakku'ları makbûl olub, şehzâde-i sa'âdet-nevâl hazretlerine livâ-yı kefe 'inâyet olındı. Bu zamâna gelince memâlik-i islamiyyede olan 'âmme-i müslimîn vüzerâ-i mezâlim-ârânın ârâ-i fâsideleriyle kemâl-i iztırârda olub, intizâm-ı vilâyet kemâl-i ihtilâlde iltiyâm-ı mülk-ü millet nâ-mer'i ve mühmel olmağla **-İnne'llâha 'azîzün zü'n-tikâm-** muktezâsınca zarûret icâb eyledi ki, tebdîl-i devlet-i tahtgâh-ı 'Osmânî, vücûd-ı pâdişâh-ı cedîd-i cihân-penâh ile müstes'ad ola. Vüzerâ-i ma'siyet-ârânın tedâbir-i fâsideleri ana mü'eddi ve müncer oldı ki, Sultân-Ahmedi serîr-i sa'âdete geçürüb, pâdişâh eyliyeler. Bu husus gün gibi meşhûr olıcak hazret-i pâdişâh-ı behişt-mekânın 'ulûm-ı kerîmelerine ma'lûmı olub, ve hem hazîne-i kemûnde mahzûn olan cevâhîr-i takdîr-i Hazret-i hakîm ve cemîlin **-celle şânuh-** zuhûra gelmesi mukadder idi. Devlet-ü-ikbâl ile Tırabzondan kat'-ı alâka idüb, deryâdan, mahmiye-i Kefe câniblerine 'azîmet itdiler.

Gemilerle münakkaş oldı derya
Direkler bağ içinde serv-âsâ

Açılmış berg-i güldür bâd-bânı
Binâ-i behcetine bâd-bâni

Gemiler tayra benzerdi uçarlar
İdinmişler nesîmî bâl-u-perler

Derûnı ma'den-u-kân-ı cevâhir
Tolı la'l-ü'-le'âlî-vü-zevâhir

Gülistân eylediler rûy-i bahri
Kılubdı misk-ü-'anber bûy-ı bahri

Müsâ'ade-i hevâ-yı sa'd hübûh-ı ilâhî, ve muvâfakat-ı nesîm-i sehergâhî birle gemiler, lîmân-ı dâru'l-emân kefeyet ber-murâd ve kâmyâb vusûl bulub, demur kodular. Mahmiye-i Kefe Tâtâr-ı sa'âdet-yâr iklîmlerinin ab-rûyı ve sertâcı; Deşt-i Kıpçâk memleketlerinin tâ vilâyet-i Rûs-ı makûsme'-nûse varınca; ve bir cânibi hudûd-ı Ye'cûc ve me'cûc-i fitne-fânûsa iri-

şince memâlik-i vesî'a ahâlisinin melâz-u-melce' ve minhâclarıdır. Kenâr-ı bahrdet Kefe, bârû-yı mu'azzam ve hısn-ı hasîn-i evc-i munazzam, hisâr-ı büzürkvâr-ı gerdûn-medâr ve kal'a-i üstüvâr-u-semek-karâr, dâr içinde Frenk kal'ası dimekle meşhûr bir sûr-i memdûd-ı âsumân-burûc ki, câbe-câ kulel-ı felek-'urûc ile ma'mûrdur. Limânı üzerine havâle bir sarâ-yı zîbây-ı sürûr- bahş ve behce-nevâlesi ki, âfâk-ı cihâna nâzır, ma'mûre-i zemînde misâli nâ-yâb ve nâdirdir. Sa'âdet-ü-lkbâl ile ol sarây-ı ğarrâ-yı safâ-efzâya duhûl ilet her kûşesi, numûne-i u'cûbe-i Dâru's-selam, cevânibi ve etrâfını cennet-nişân-u-firdevs-peyâm eylediler.

Kefe milkine toğdı mihr-i enver
Cihan oldı kudûmiyle münevver

Nesim-i tıkâl esdi cihâna
Kudûret gitmege oldı behâne

Hayât-ı tâze buldı Deşt-i Kıpçâk
Safâ kesb eyledi ser-cümle-âfâk

Zıyâ geldi zemîne nûr-ı ferden
Zalâmın bili bükildi seherden

Ser-â-ser toldı âfâka meserret
Cemâlin 'arz kıldı 'adl-ü-re'fet

FASL-I SÂDİS : Havâkîn-ı Deştden Kırım Tatarının hânı Mengli Giray Hân ile buluşub, mulâkât-ı sa'âdet-âyâtlarının tafsîlidir.

Meşiyyet-i ilâhîde **-'azze şanuh-** hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânı Kefe câniblerine sevk, esbâb-ı 'âdiye-i rabbânîden rahmet-i âlemiyâna zevk olub ol âfitâb-ı din-ü-devlet, nûr-ı dîde-i saltanat-u-hilâfet, dûdmân-ı 'Osmânîde söyünen çırâğ-ı din-i islâmı rûşen-ü-tenvîr, ekâlîm-i Rûm-ı devlet-lüzûm-u-şerî'at-rüsûmda, mübâşeret-i zâlimân-ı sitem-pîşe ve mübâderet-i mu'ânidân-ı dalâlet-endişe ile âyine-i dîne 'arız olan ğubâr-ı dalâleti giderüb, rûy-ı musaffa-yı safâ-efzâsını pâk-u tathîr itmek idi. Lâ-cerem, ol me'ârib-i sa'âdet-menâkıbın vücûd-u-zuhûra gelmesi, ol cânibde vâki' olan Tâtâr Hânî ile hüsn-i mülâkâta mevkûf olub, zarûret-i hâl îcab itmegin, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu merkadeh-** şehzâde-i kâmyâb-ı sa'âdetme'âbı mahrûse-i Kefede koyub, kendüler sa'âdet-ü-ikbâl ile ol târihde Tâtâr iklimlerine hân olan merhûm Mengli Giray Han ile buluşmağa ol cânibe 'âzimet itdiler. Müşârün ileyh Mengli Giray Han sulb-u-sâdık mütedeyyin ve müslüman, ahvâli şeri'ate muvâfık pâk i'tikâd-u-selâmet-nihâd, sünni-yi sahîh-mezheb, hân-ı kâmkâr, velî-meşreb ve mü'eddeb kimesne idi. Merhûm Sulhân Bâyezid Hân **-enara'llahu burhâneh-** ile uhuvvet-i sâdıka üzre olub, mabeynlerinde merâsim-i hullet tamâm mü'ekked ve mümehhed olmuşdı. 'Atabe-i 'ulyâlarında yazılan nâ-

melerde «Cenâb-ı uhuvvet-meâb» deyü yazılırdı. Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-teğammedehu'llâhu bi-gufrânih-** Kefeden çıkub anlar cânibine hüsn-i teveccüh-i 'âlî buyurduklarında, müşârün ileyh Hân dahi vâkıf olub, 'asker-i Tâtâr-ı sa'âdet-nişâriyle heme-i etba' ve eşyâ'-ı şevket-şi'âriyle evlâd ve mecmû'-ı sultânları ve a'yân-u-oğlanlarıyla ve mirzâlarıyla istikbâl eylediler. Enva'-ı i'zâz ve ikrâm-ı hâkânî ve esnâf-ı'izzet-ü-ihtirâm-ı cihânbânî üzre merâsim-i mihmânîde kemâ yenbâğı hizmetler itdiler. Nüzl-ü-ferâvân çeküb, ri'âyet-ü-ihtirâmda taksîr itmediler. Mülâkâtları sebeb-i âsâyiş-ü-behcet ve bâ'is-i envâ-ı meserret oldı.

Buluşdı Hân ile Şâh-ı mübeccel
Şeh-i kişver-küşâ hâkân-ı efdal

Ferâvân eylediler 'arz-ı eşvâk
Zuhûr itdi kemâl-i hüsn-i ahlâk

Ri'âyet lâzım olmuşdır 'amûya
'Amûya mihreden girmez tamuya

Mahabbet-âfitâbı lâli' oldı
Miyâna mihri mührün lâmi' oldı

Mübârek pîr idi ol Hân-ı ma'sûm
Cenâb-î Hakda olmuş ola merhûm

Vaktîki hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân, vech-i mesfûr üzre Tırabzondan kazâ-i vatar eyleyüb, cümle-i evlâd ve etbâ'ı ile Kefe cânıblerine teveccüh eylediler. Sultân Ahmedin zamîrine ğumûm-u-hümûm müstevli olub, kemâl-i haşyet ve iztırâb üzre oldı. Hâtırına hutûr eylediki, ol cânıblerden Rûmiline râh-u-tarîk olub, «Karındaşım ol semtleri penâh idinüb, saltanat umûrına bî-iştibâh mübaşeret eyledi» deyü bî-huzûr oldı. Meğer sultân Ahmedin yular Kasdı Sinân Paşa dirler, bir lâlâsı varidi. Fi'l-cümle hakâ'ik-i umûra ittilâ'î ve âğâhi olub, rây-ı rezîn ve fikr-i metîn sâhibi idi. Lâkin ahvâl-i sıdk-me'âline kimesne kulak tutmayub, muktezâ-yı devr-i zamân ola 'âkıl ferzâneye sefih ve ahmak umûr-şinâs ve hakâ'ik-istinâs âdeme dîvâne, ve yanşak câhile uslu, fehime delü, nâ-dâna kâmil, kâmile câhil, bî-'akla ehl-i hûş, 'âkile medhûş ve serhoş dirler. Mezbûrun kelimâtına ol zazânda kat'â iltifât ve i'tibâr itmezlerdi. Meğer sâbıkda hazret-i behişt-âşiyân Tırabzonda iken şehzâde-i cihân-penâh, Süleyman Şâh-ı sa'âdet-destgâh hazretlerine Şebhâne Karahisâr sancağını isteyüb, Sultan Bâyezîd Hân ol husûsı Sultân Ahmede bildürüb, müşâvere itdügi zamânda, sultân Ahmed rizâ virmedikde, ol zamânda müşârün ileyh lâlâsı feryâd idüb, «Pâdişahın karındaşının bu murâdına mâni' olma, Şöyle ki, razı olmıyasın bî-huzûr olub, Kefe sancağını ister. Rûmiline geçer, sonra bî-huzûr olursun.» dimiş imiş. Ol vakit lâlânın kelimâtına gûş tutmayub,

akibet-endîş degiller idi. Ba'de zamân bu hâlet-i'ibret-me'al vücud bulıcak, muşârün ileyh lâlâsı fırsat bulub, «Bu husûs olacağını size işrâb itmiş idim, ğaflet itdünüz. Hâliyâ vâki' oldı. A'zam-ı mesâyibdir, bari bir çâre ve tedbîr idelüm.» deyü eshâbı ile meşveret eylemişler. Âhire'lemr bu vechile tedârik itmişler ki, «Sultân Selîm tenhâ Tâtâr içinde Rûmiline dâhil olmaz illâ Tâtâr mu'avenet ve murâfakatı ile müyesserdir. Tâtâra bir dâm kurub, ol sebeb ile hâtırını bu cânibe râm idelüm.» deyü hâna bir mektub yazub, envâ'-ı tazarru'ât eyleyüb, «Karındaşım Selîm sizin cânibinize iltică eyledi. Maksûd-u-murâdı, Rûmili taraflarına 'ubûrdur. Hazret-i Hânın mu'âveneti olmayınca iktidârı yokdur. İşte Hân hazretlerine fakîrâne tuhfemiz olsun deyü, bir berât-ı 'âlî-şân kitâbet iderler ki, 'umûmen Kefe vilâyetinde vâki' olan memleketler, mecmu'-ı şehirleri ve kasabâtı hususâ birkaç pâre meşhûr ve nâm-dâr hisârlariyle cümle sizin olsun. Mâlikâne tasarruf idin. Tek karındaşım ol cânibe geçermen» deyü envâ'-ı telettufâtla tazarru'lar ve niyâzlar eylemişler. Bu husus içün müstakil âdem dahî ta'yin idüb göndermişler.

NAZM

'Acebdur kalb-i mâyil irtişâya
Anınçün tîz irişürler kazaya

Geçürür demleri hayretler ile
Diler şâh olmağa rüşvetler ile

Şeh olmaz 'adle mâyil olmayınca
Zamîri zulme hayil olmayınca

Olur bâkî cihânda pâdişâhlık
Olursa râh-ı şer'a reh-nümâlık

'Adâlet pâdişâhın ziveridir
'Adil cevherdurur şeh müşterîdir

İttifâk hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu merkadeh** ol zamânda Hân ile buluşdukları eşnâda, Sultan Ahmedin bu âdemisi dahî anda varmış. Sultân Ahmedin mülk-nâmesin müşârün ileyh Hâna irişdürüb, hakîkat-ı hâl ma'lûm olıcak Hânın kalbine dağdağa düşüb, müşevveşü'l-hâtır olur, karındâşımuz bir pâdişâh-ı 'azîmü'ş-şânın, sülâle-i menkibetnişânı, hânedânımıza sâye-i sa'âdet bırakdı. Memleketîmiz cemâl-i cihânârâsıyla müstes'ad oldı. Murâd-u-ârzusı ne idüği henüz ma'lum olmadı. Rizâ-yı şerifi Rûmiline geçmek olursa, ana mâni' olmak şânımıza lâyik değil. Şerâ'it-ı mürüvvetden dûr ve mehcûrdur, deyü perîşan-hâl olıcak, ol zamânda Hânın Muhammed Giray adlu bir ferzend-i na-halefî var idi. Tabî'atı, şerr-u-şûra mâyil, şânı, humk-u-fesâd, kendü, zübde-i erâzil idi.

Sultân Ahmedin vech-i mesfûr üzre mülk-nâmesin göricek, hürrem-ü-şâd olur. Han olan atasına hitâb ider ki, «Ahmed Sultân bize bunca 'inâyetler idüb, bu denlü memleketler ve vilâyet ve hisârlar ihsân ve temlîk idüb, mülk-nâme göndermiş. Bu re'fet-ü-'âtıfet mukâbelesinde bize lâzımdır ki, karındâşını tutub anı mesrûr-u-pür-hubûr ideyüz.» deyü hitâb-âmîz-ü-fesâd-engîz sözler söyledükde, Hân-ı âtifet-nişân anın bu mülahaza-i mefsedet-me'âlini defiçün «Oğul maksûd-u-murâdın kal'a ve memleket ise, şâh Selim Hân dahi senden diriğ eylemez, andan dahî iste» deyü hatırnişan eylemiş. Bir şah hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânı ziyâfet için cem'iyyet-i hass idüb, âdet-i âtâriyye üzre meclis-i 'azîm olub, bal aşamışlar. Ol bezm-i hass üzre Muhammed Giray ayak üzre kalkub, elinde peymâne-i niyâz ve meskenetler ile söyleyüb, «Selim Sultân atanın zamânı az kalub, taht-ı Rûma pâdişâhlık senindir. Serîr-i devlete cülûs itmek karîbdir. Ol zamânda senden bir nesne ötünirin kabul eyle» didiklerinde, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân cevâb virüb «Han zâde maksûd-u-matlubu-nuz nedir?» didiklerinde, «Kefe vilâyetlerini ve içinde vâki' olan hisârlarıyle ve iskeleleriyle bize temlik eyle eyyam-ı devletinde biz tasarruf idelüm..» didiklerde, hazret-i pâdişah behişt-âşiyân **-enara'llahu burhâneh-** lisân-ı 'azbi'l-beyanlarından cevâhir-i dürernisâr idüb, buyurmuşlarki, «Hân-zade biz pâdişâhlaruz. Pâdişâhların 'âdet-ü-kânûnlarında ve kadîmden ma'mûlûn bih olan törelerinde vilâyet ve memleket bağışlamak yokdur. Pâdişâhlar memleket alurlar, kimesneye memleket virmezler. Cevâhir-ü-sîm-ü-zerr ve la'l-ü-yevâkit ve esnâf-ı güher ve nukûd ve emni'a ve esbâb ve zıyâ'-ı hüsrevâneden her ne istersenüz diriğ olunmaz, virilsün. Tek vilâyet ve memleket murâd idinme» dimişler. Hân oğlı dahî oturub, hazret-i pâdişâh behişt-âşiyan dahî kalkub otak-ı hümâyûnlarına teveccüh itdüklerinden sonra mezkûr Muhammed Giray atası Hâna 'itâb-âmiz hitâb ider ki «Bu yovcağının kelimâtına nazar itdün mi? Sultân Ahmed iki aylık yoldan ırakda iken bize memleketler, kal'alar ihsân idüb, mülk-nâme gönderür, bu kendü elümiz altında avcumuz içinde iken kelimatını işitdün mi? Bu yaman yovcağıdur. Bize memleket virmek degil, i'tikâdım budur ki, pâdişâh olursa bizim memleketlerümizi dahî alur, fırsatı fevt itmez, elbette bunu tutarım.» deyü kalkub, Hân men'idegördi. Çâre olmayub, 'askerini cem'a teveccüh eylemiş. Hân anın bu evza'ına münfa'il ve melûl olur. «Sâhib-i şirret ve fesâddur. Men'ile memnû' olmaz. İşte 'asker tedârikine gitdi.» deyü kendüler ile olur. Küçük oğulları ki, sa'âdet Giray dirlerdi. Sâhib-i 'akl-u-hûş bir civân-ı fehîm-ü-dânâ ve 'âkibet-endîş, henüz tâze-'umr-ü-sâde-rû, gül-'izâr-u-gül-çehre, kemân-ebrû, lâyık-ı taht-u-tâc, cemâli bezme şem'-u-sirâc idi. Müşârün ileyh Hân, hemân ol gice mezbûr Sâhib Girayı getürüb, «Oğul, ben seni Selîm Hâna bağışladım. Milk-i Rûmın saltanatı ona lâyıkdır. Babasının vakti âhir olmuşdur. Pâdişâhlık anındır. İşte karındâşın meclis-

den kalkub gitdi ki, 'ales-sabâh 'asker ile üzerine vara. Kasdi ve niyyeti yamandır. Sen hemân Selîm Hâna iriş. Bu gice bizim toprağımızdan kalkub, Özü dirler bir sunun kenârındadürürler. Ale't-ta'cîl gice ile öte Akkirman taraflarına geçsünler.» deyü nasîhatlar iderler. Ol anda Sa'âdet Girayı gönderüb, nısfı'l-leylde hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân huzûruna irişür. Hânın cevâblarını takrîr ider. Hasb-i hâl ma'lûm olıcak, ol su üzerinde gemiler hâzır imiş. Ber vech-i isti'câl, cümle tevâbi-u-levâhıklarıyla sabaha degin sudan berü yakaya mürûr ve 'ubûr iderler. 'Ale's-seher müşârün ileyh, Muhammed Giray, otuz bin mikdarı Tatarlarıyle ordu olduğu yere gelüb, görürlerki, ol makâmda kimse yok, hâlîdur. Te'accüb eyleyüb, yerlü yerine varurlar. Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân bu hâletlere şükr-i bîpâyân idüb, dâmen-i selâmete irişmişler.

NAZM

Hüdâ hıfz eyledi şâhı belâdan
Masûn oldı vücûdı her kazâdan

Hüdâ fazlına itmişdi vüsûkı
Selâmet tarfına oldı lühûkı

Hudâ 'avnîne iden i'timâdı
Tayanmağa bulur tizcek 'imâdı

Hudâdan ğâfil olma itme ğaflet
Virür ğâflet kişiye haylı mihnet

Hudâdan her nefes kendin ayırma
Emîn ol şerr-i a'dâdan kayurma

Bi'z-zarûrî Rûmiline teveccüh lazım gelür. Fikredüb merhum Sultân Bâyezîd Hâne mektub yazarlar. «Bunca zamândan berü sa'âdetlü cemâl-i şerifinüz müşâhedesinden mahrûm olduk. Sıla-ı rahm cümle-i vâcibâtdandır. Hâliyâ bendenüz ol ümid ile Kefe câniblerine 'azîmet eyleyüb, hâliyâ Akkirman taraflarına gelindi. 'Avâtıf-ı 'aliyye-i hâkâniyeden ümiddir ki, icâzet erzânî oluna,» deyü, tazarru'lar ve niyâzlar eylediler. Ve müstakil âdem dahî gönderdiler.

FASL-I SÂBİ : Tayife-i Tâtâr ile mülâkâtdan sonra mâbeynde vâki' olan hikayet-ü-evzâ' ile Rûmiline geçüb, Akkirman iklîmine vusûl bulub, Âsitân-ı Bâyezîd Hânîye **-enâra'llahu burhâneh-** sıla-i 'Osmâniyye ki, kadîmden medâr-ı dîn-i islâm ve melce-i ğâziyân-ı sa' âdet-fercâmdır, ol târîhde vüzerâ-i sâhib-i evzâr ve duhûl-i sudûr-ı günâh-âsâr olan nâdânlar ile menâzil-i evsân-âsâm ve merâsıd-esnâm cevr-ü-cefâ-encâm olmuşdı. Lâbüd takdîr-i melik-i Kadir ile **-azze şânüh-** mahmiye-i İstanbulda zelzele-i azîme ki, kıyâmetden nişân-u-'alâmet idi, bir gice zâhir-ü-peydâ olub, Medîne-i

Kostantıniyye hisârı ki, sûr-ı mahdûd nice ferâsıh-ı ba'îde-i müştemil dîvâr-ı serefrâz ve mahdûddur. Kûh-ı şükûh kulleler, cebel-misâl bârûlar ve burclar ile meşhûn kal'a-i metîne-i 'u'cûbe-i rü'b'-i meskûndur ol. Ol şeb-i musîbet-efrûz ve hayret-engîz, ve leyle-i vahşet-âsâr-ı rast-hîzde câ-be-câ rûy-ı zemîn ile müstevi, her kulle-i felek-burûcunda mesken-i rif'atde olan ahcâr-u-seng, hâk-i hakîr ile hemreng olub, toprağa münzevî oldı. Evc-i hevâya merfû' olan bülend binâlar, 'âlî ve felek-peyvend minâreler yıkılub hâdise-i 'acîbe olmışdı. Harâb olan yerleri ta'mîr olunca cümle-i memâlik-i mahruseden ustâdlar, bennâlar, bî-nihâye ve bi-kıyâs cere-horlar getürdilüb, yapılmak esnâsında iken, merhûm Sultân Bâyezid Hân **-enara'llahu burhâneh-** Edirne şehrine varub anda karar itmişlerdi. Hz. Pâdişâh-ı behişt-âşiyânın mektûb ile âdemleri Edirnede gelüb, 'atabe-i 'ulyâya vusûl bulub, hakîkat-i hâl ma'lûm olıcak, âsitâne-i sa'âdetde olan vüzerâ-i mezâlim-arâ ve erkân-ı bed-gümân-ı hîle-medâr bu evzâ'a bîhuzûrlar olub, hükm-i 'âlîşân tesvid itdiler ki, Hâliyâ 'atabe-i âlem-penâha mektûb gönderüb sıla-ı rahm içün âsitâne-i sa'âdet-penâhıma gelmege isticâze eylemişsin, bu husûsa icâzet memnu'dur. Sana ruhsat virilürse sayir karındaşların dahî murâd idinürler, her biri yerlü yerinden kalkub, harekât üzre olurlar. Memâlikde âşub-u-fitne peydâ olur. Çünki bu ümid ile ol câniblere geldin, Rumilinde her ne mahalli taleb ve ihtiyâr idersen sancak tarîkıyle sana tevcih olunsun gelmege icâzet yokdur. deyüb bu ahvâli i'lâm içün 'ulemâ-i a'lâmdan kadı-'asker olmuş Sarıgürzi risâlet tarîkiyle gönderdiler. Müşarün ileyh Rasûl'izz-ı huzûr-ı mevfûri'l-hubûrlarına vusûl bulub, emr-i hümâyunı iblâğ itdikde, pâdişah-ı behişt-âşiyân **-nevvera'llahu markadeh-** Sarugürze hitâb-ı müstetâb itmişler ki «Mevlânâ 'ibâd-ı Hakdan bir bende on, onbeş yıldan berü peder-i büzürg-vârını görmese, sıla-i rahm ki, vâcibâtdandır, evâmir-i 'aliyye-i ilâhîye inkıyâd içün ol bende sıla-ı rahme 'azîmet eylese şer'an ana men' câ-iz midir? Senden istiftâ iderim» didikde ol merd-i fâzıl ve dânâ-yı kâmil, «Şer'an kimesne mâni olamaz» deyü cevâb viricek, «Çünki bir emr-i meşru' olub, bi-hasebi'ş-şer' memnû' olmıya seni niçün gönderdiler, ve sen ne maslahat içün ta'b ve zahmet çeküb, geldün?» deyü' itâb itdüklerinde Mollâ mülzem olub, «Murâd-ı hümâyûnunızı ve ma'kûl cevâb-ı hümâyûnlarını alub, südde-i sa'âdet-bahşınıza i'lâm ve 'arz ideyim.» deyü mevâ'îd-i cemîle ile müraca'at eylemiş. Südde-i sa-âdete gelüb, husus-ı mâcerâ, ma'ruz-ı 'atabe-i 'ulyâ olıcak, bâb-ı sa'âdet-me'abe gelmege hüsn-i icâzet erzâni buyurulmuş.

FASL-I SÂMİN: Müşârün ileyh pâdişah-ı behişt-âşiyanın Rumiline hululi ile karındaşları merhûm sultân Ahmed ile sâyir şehzâdeler harekât itmekle memleketde ıztırâb-u-inkılâb-ı 'acîbe olmağla vilâyet-i Anatolıda, tevâbi'-ı Kızılbaş-ı evbâşdan Şeytankulının hurûcı ve ol âvânda Anatolı

beglerbegisi Karagöz Paşanın zıyân-u-helâki ve anda vâki' olan havâdis-ü-fesâdâtın tafsîl-ü-beyânındadır.

Bu cânibden Sultân Ahmedin hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânun **-teğammedehu'llâhu bi-ğufrânih-** husûslarında Tâtâr Hâni cânîblerine 'arz-ı irtişâ ile melhûzı olan âmâl-u-merâmın bâzâr-ı revâcda kesâdi olduğı ma'-lûmları olub, sa'âdet-ü-ikbâl ile Akkirmân taraflarına vusûllerini istimâ' idicek, sabr-u-karâr-ı 'askerleri târumâr, behcet-ü-'îşleri zamânı, pür-zeh-ü-mâr olub, enîsleri, ğusse ve endûh-u-ğâm; celîsleri, hüzn-ü-hicrân-ü-mâ-tem olmuş. Bi'z-zarûrî Medîne-i Amasıyyadan hârice hurûç idüb, sipâh-u-'asker cem'ıne mübâşeret eylemişler. Sultân Ahmed vilâyet-i Karamana 'âzîmet eyleyüb, tabi'atları âşûba mâ'il, zihinleri serâsîme olmağla huzûra hâ'il, hazînesi ebvâbını meftûh ve mekşûf idüb, cem'iyyet-i erbâb-ı süyûf itmekde. Bir karındaşları dahî ki, Anatolı vilâyetinin muzâfâtından Teke sancağının vâlisi olan Sultân Korkud idi., tab'ında fi'lcümle zekâ ve kâbiliyyet olub, 'ulum-u-funûna tâlib, ba'zı fezâ'il-ü-ma'ârife râğıb idi. Hakikaten edânî-nüvâz ve erâzil-perest olub, emmâ kâr-ı cihâna dîde-i hikmet-bîn ile nâzır idi. 'Akibet-ı umûr fikrinden hâlı olmaz idi. 'Alemin etvârını müşâhede idjb, atası dergâhının a'yânı südde-i 'Osmânînin mecmû'-ı erkânı sultân Ahmede tâbi' ve mu'înler idügini bilüb, bi-hasebi'l-'âde nisâb-ı saltanatdan kendünün nasîbi **mahrûmluk** idügini mülahaza idüb, istîlâ-yı cünûn ve iztırâbdan bir def'a deryâdan gemiler ile Mısr sultânına varub, anda bir Çerkes-i nâ-kesin dest-bûsin eyleyüb, pâdişâh-zâde-i devlet-nisâb iken birer züll-i dûne ser-füru eylemiş, bî-ğayret-ü-hamiyyet idi. Sonra bir def'a merhûm Sultân Bâyezîd Hân ol Çerkese ilçiler gönderüb, getürdüb, Teke sancağını virmişlerdi. Ol dahî merhûm behişt-âşiyânın **-nevvera'llahu merkadeh-** hâdiselerini ve Sultân Ahmedin Amasıyyadan Karamana geldügini istimâ' idicek, ârâm-u-karârı ıstırâba tebdîl idüb, kapusı halkı ile kalkub vilâyet-i Saruhan tahtgahı olan Ma'nisa şehrine geldi. Etrâf-u-cevânibde olan şehzâdeler harekât ve inkılâb itmekle, ehâli-yı memleket ve vilâyet ayak üzre gelüb, meger zikr olunan Teke vilâyetinden bir bedbaht-ı ser-nigün, bir dalâlet-şi'ar müfsid-i fesâd-meşhûn var imiş. İsmine Şeytânkulı dirleşmiş. Bir mağarada sâkin, tarîk-ı şerre sâlik, bir kûh-sâr-ı mezellet-medârda mutavattın, hizâne-i fesâda mâlik imiş. Şehzâdelerin harekâtı ve inkılâblarını işidüb, görür ki, memleket hâlî, hâris yok, meydân-ı saltanatda kimesne görünmez, fâris yok. Tabi'atında şehriyârlık tama'ları gâlib görinür. Tavakkuf itmeyüb, hemân havâlisinde vâki' olan erbâb-ı fesâdla kalkub hurûç eyledi. Re'âyât-ı şeytânı kaldurub, a'lâm-ı iblîs-i pür-telbîsi âşikâr eyledi.

NAZM

Cihânı buldı hâli pâdişehden
Görinür nesne yok tâc-u-külehden

Kamu şehr-ü-vilâyet boş ve hâlî
Füru-mâye çoğalmış yok e'âlî

Görünmez 'âlemin hiç şehriyârı
Kamu terk eylemişler kâr-u-bârı

Açûk kalmış kapusı intizâmın
Harâmî mâlını almış nizâmın

Anılmaz dilde hiç nâm-ı şerî'at
Dökülmüş toprağa câm-ı şerî'at

Şehirlerde ve kasabat-u-kurâda, cibâlde ve yaylaklarda ve obada ne denlü eşirra-vü-etrâk ve ne mikdâr levend-u-nuhusted ve çâlâk varısa, kaldurub, müslümanlarda buldukları atları ve katırları cebrile nehb-ü-hasâret eyleyüb, cümle-i erâzil atlanub, suvâr-ı mecmu'-u levendât ve haşerât, mükemmel ceyş ve emîr ve tâcdâr olub, cevânibde ne mikdâr vilâyet ve memleket var ise, cümlesini urub, mâl-u-menâli, esbâb-u-eskâli yağmaladılar. Muhâlefet ve mu'ânedet itmek istiyenleri, şîmşîr-i kîn ve tîğ-ı merg-âyîn ile vücûdlarını nâ-bûd itdiler. Müddet-i kalîlede ol diyârlra şâh-u-emîr olup, asker-i ferâvânla tuğyân ve 'isyân itdiler. Gelüb mukâbele itmek isteyenlere, kuvvet-i kâhire ile ğâlib ve haşmet-i bâhire ile kâtil ve sâlib oldılar. Zulm-ü-udvân çırağlarına tamâm iştiğal virüb, memleketi cevr-ü-sitem ile mâl-â-mâl itdiler.

NAZM

Yüridi fitneler tabl-u'alemle
Cihânı toldurub cevr-ü-sitemle

Ser-â-ser ceng-ü-âşûbîdi 'âlem
Kıtâl-ü-rezme meşğul idi âdem

Akardı hûn-ı nâ-hakk her tarafda
Gümüş altun idi sahn-ı telefde

Açıldı perde kalmadı nisâda
Virildi 'âlemin nazmı fesâda

Şarâb-u-hamr içildi âşikâre
Harâmî başladı sayd-u-şikâre

'Asiler gürûh-ı enbûh olub, haşmetde kûh-şükûh idiler. Ol diyârlarda a'lâm-ı dalâl baş kaldurub, Anatolının dâru'l-mülki olan Kutahiye şehrine 'azîmet eylediler. Yemîn-ü-yesâr vâki' olan memâlik-i islâmiyye ahâlisine envâ-ı zulm-ü 'ud vânlar eylediler. Memleket ser-â-ser herc-ü-merc olub, 'âkibetü'l-emr hücûmları ol şehr-i meşhûra olıcak, anda beglerbegi olan Karagöz Paşa dahî vücûdı kâmeti libâs-ı idrâkden 'arî, ma'ârif-ü-fazâyilden 'ârî ve beri' memleket-ârâlığa liyâkat ve istihkâk. fazl-ü-kemâl ile olduğundan bî-haber olmışdı. Zikr olunan tâğilerin kendü üzerine hücûmını istima'idüb, mehmâ-emken ol cevânibde olan sipâh-u-'askerden bir mikdâr âdem cem' idüb, kemâl-ı ğururundan 'aduyı sebük sallayub, düşmanı zayıf ve hor gördi. Kendü tevâbi'-ı hezîmet-me'âsirinden Nokta dimekle ma'rûf bir uğraşa irsâl eyledi. Ol herîf nokta-i cîm-i cehl idi. Uğraş kârubârını sehl sanub, 'usâta mukâbil oldı.

NAZM

İki leşker buluşdı ittifâkî
Sadâ virdi kılıçlar çâk çâki

Yudılar elçeküb cân ile serden
Hadeng-ı tîr gibi kim siperden

Tüfekler ra'd-u-bark idi nazarda
Açardı şakbeler cân ile serde

Ğırîv-i kûs ile esbün sahîli
Küdûret virmişidi kalbe haylı

Cigerde yir idüb selmanı seyfin
Bilerdi kana diş dendânı seyfin

Sinânın demreni olmışdı hûnîn
Kılıçlar eyledi yüzini rengîn

Zemîne Türklerden leş döküldi
Çözüldi türbelerden keş döküldi

Bir vechile tarâka-vü-âşûb olmışdı ki, ma'reke-gâh ve 'arsa-i ceng içinde bedenler manend-i meydân-ı pür-seng idi. İki cânib-den bî-nihâye âdem küşteleriyle rûy-i zemînde püşteler zâhir oldı. Âhirü'l-emr zümre-i 'usât ve fırka-i tuğât anlara ğâlib olub, kavm-i dâll-ü-gümrâh bu tarafdan olan sipâhı soyub, mağlub eylediler. Nokta edevât-ı harbı rabta kâdır olmayub, münhezim oldı. Meksûr olan fırka Karagöz Paşaya gelüb, 'akiblerince düşmen-i nâ-bekâr ve 'aduy-ı bed-rûy-u-hîle-kâr dahi irişüb, bi'z-zarûrî paşa-yı nâdân anlar ile buluşub, sırf tâb-u-tevân itmek lâzım geldi. Kütahiye şehrinin önünde sa[illegible]lar bağlayub, 'adûy-ı kîne-cûy ile

berâber oldılar. İki hasm-ı zor-âver ve zor-bâzû iki dilâver-i tünd-hû ve rezm-ârzû meyânlarında münasebet gerek. İki cânibden üştür-i mest gibi kabza-ı şimşîre dest urub, rûy-ı düşmeni döndüre. Karagöz Paşa ile 'adû-yı bed-râ mukâbil oldukları sa'at, bî-asıllar gurîze-âheng tarafı düşmende olan hücûm-ı cihânı anlara teng idüb, fi'l-hâl benatü'n-na'ş gibi târumâr olub, Karagöz Paşa meydânda ferîd-ü-yektâ ve vahîd-ü-tek kalub, düşmen-i nâ-bekârlar irişüb, Paşayı fi'l-hâl atdan yıkub, zerrîn şimşîrini ve murassa'-u-cevher-dâr hançerini sâyir esbâb ve âlât-ı gîrânbahâsını soyub, 'uryân itdiler. Kütahıyye hisârının önünde 'azîm siyâsetler ile katl eylediler.

NAZM

Şehîd oldı şehâdet buldı zâtı
Medîd ola behişt içre hayâtı

Cehâletle sanurdı ola câvid
Hâlat-ı dünyevîden kesdi ümmîd

Liyâkat olmayınc' a'lâ gözetme
Edeb tâcını giy başa göz itme

Ululuk mesnedi 'âriflik ister
Atun yirine hiç bağlanmaz ester

Değilken 'izze lâyık geçme sadra
Değilken mâhtâb öykenme bedre

Güher olduğı yokdur seng-i yâbis
Emir olmaz ahurda merd-i sâyis

Eğerci Karagöz Paşa'nın şânı bülend fezâyil-ü-mâ'ârif ile zâtı fi'l-cümle **ma'mûr ve ercümend degil** idi. Velî Anatolı beglerbegiligi kadîmden menâsıb-ı 'ulyânın şerîf-ü-eşrâfı, makâmât-ı esnânın latîf ve eltafı idi. Anatolı sipâhileri 'atabe-i 'ulyâ-yı 'Osmâniyede Din-i mübîn-i islâmın sâbıkları, erbâb-ı 'ızz-ü-cihâdın mümtâz ve müstesnâ fâ'ikları idi. Her gazâda şirler, düşmen-gîrler, her cihâdlarda a'dâ-teshîrler, 'Ali-nazirler, meydân-ı dârugîrde dilîrler olub, dûdmân-ı küfrün âteş-efrûzları, Çelipâ-vü-salîb kenîsâlarının süzendeğân-ı pür-sûzlarıdır. Tâli'-ı sa'd-karrînleri dâimâ karîn-i nasr-u-zafer olagelmiş iken, bu def'a irâdet-i **«el-hükmü li'llahi'l-aliyyi'l-kebîr»** ümiddır, **«el-umûru merhûnetün bî-evkâtihâ»** muktezâsınca gerü muzaffer-ü-mansûr olurlar. Bari bu hadise'i 'uzmâ ve vâkı'a-ı kübrâ vasıtasıyle memâlik-i islâmiyyede bî-nihâye fetreler zuhûr eyledi.

Sultân Ahmed saltanat ümidi ile bunca lâf-u-güzâf urub, 'ale'lhusûs ayağı rikâbda pâdişâhlık sevdâsıyla şâm-u-seher cüst-ü-cûda iztırâbda idi. Henüz kendü memâlik-i mevrûsesi içinde yanında bunca tevâbi'-u-hadem, bi'l-cümle 'asker-i kevâkib-şümâr-u-encüm-haşem birle hazır-u-müheyyâ iken, birkaç Etrâk-ı bî-idrâkin 'isyân-u-tuğyânları oldı. İrişüb şimşîr-i zafer-te'sîr ile ol âteş-i pür-tâb-ı fitneye itfâ virmege kâdir olmadı. Cümle ehl-i islâmın ma'lûmı oldı ki, Sultân Ahmedin kâmet-i bî-dirâyetine hilkat-i saltanat elyak ve ahrâ değildir. Cümle bu ahvâl-i serâperde-i takdîrde mestûr olan ümûrun zuhûrı içün mukaddemât-ı feth-u-futûhdur ki, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânın **-nevvera'llahu merkadeh-** âfitâb-ı devletleri şa'şâ'asıyla rûy-i zemîn, hâssaten memâlik-i Rûm-ı sa'âdet-rüsûm, nasr-karîn, münevver-ü-pür-nûr, havâtır-ı ilhâm, me'âsir-i erbâb-ı islâm-ı nasr-encâm, kemâli ile mübtehiç ve mesrûr olsa gerekdir.

NAZM

Cihâna toldı âşûb ile fetret
Kulûbe 'ârız oldı havf-u-haşyet

Cihân pûr-şûr olub döndi furûne
Sığındı câ-be-câ âdem husûne

Belâ cûyı akub başladı cerye
Yüce tağlara göçdi ehl-i karye

Döküldi hûn-ı nâ-hakk çok zemîne
Nihâyet yoğıdı âh-u-enîne

Haramî başladı Kat'-ı tarîka
Zarûret oldı yollarda refîka

Müsülmânlar düşübdi hüzn-ü-derde
Yüzi açtı iken çok ehl-i perde

Bozuldı cümle âyîn-i hirâset
Alan alanun oldı yok siyâset

Büyûta girdiler yağmâ-yı mâla
İrişdi ma'delet şems-i zevâle

Ğanîler oldı fakr ile gedâlar
'Adem milkîne gitdi kedhüdâlar

Kesildi başlar kanlar dökildi
Kocaldı ma'delet bili bükildi.

FASL-I TÂSİ' : Ol fitne-vü-fesâdın def'-i şürûrı içün Âsitân-ı Şâmihu'l-bünyân-ı Bâyezîd-Hânîden kapu halkı ile vezîr-i a'zam 'Ali Paşanın Anatolıya hulûli, zümre-i tuğât ile ceng-ü-harbi, ol esnâda zuhûra gelen vâkı'âtın tafsîli beyânındadır.

Vilâyet-i Anatolıda vâk'i olan havâdis-i 'acîbe ve inkılâbat-ı gârîbe ki, Âsitâne-i hilâfet-âşiyân-ı Bâyezîdîde **-'aleyhi'r-rahmetû ve'l-ğufrân-** mesmu' ve ma'lûm oldı.

Erkân-ı memleket ve a'yân-ı saltanat olan kimselerin ol sadr-ı 'âlî-kadri güzâf 'add idüb, makâm-ı memleket-gîri ve kişver-küşâyiye liyâkat ve istihkâkları kulları yoğiken, mücerred kendü tabâyi'u-ukarayıhlarında merkûz olan hevâ-vü-heves reh-nümâlarını pîş-kadem tutub, kemâl-i ihtişâm ve ğurûr ile tasarrufat-ı ımûr-ı 'âleme meşğul olmuşlardı. Merhûm Bayezîd Hân **-enara'llahu burhaneh-** pâdişah olub, firdevs-mekân-u-huld-âşiyân, mağfûrun leh, sultân Muhammed Hânın **-'aleyhi'r rahmetû ve'r-rıdvân-** evreng-i sa'd-âhengine geçdikde, âsitân-ı muhalledü'l-ikbâl-i 'Osmânîde, erbâb-ı fazl-u ifdâl ve ashâb-ı ma'ârif-ü kemâlın bast ittikleri kavânin-i 'adâlet-âyîn ki, resm-i kadîm üzre mukarrer olub, mürur-ı zamân ile halel-pezîr olur degil idi. Kemâl-i gaflet-ü-ihmâlden ol intizâmı kendülerin vüfûr-i ihtimâmları ile turur zannedüb, mağrûr olmuşlardı. Âtiyede gelecek, âfât-ı müfide'tü'l-ihtilâlden ğâfiller idi. Zamânlarını 'iş-u-nûşe, ruzgârlarını cem'-i emvâl-ü-metâ'-ı esbâbe, 'ahd-u-devrlerini sayd-ü-şikâre sarf idüb, fitne-vü-fesâd yollarını kat'u-sedde mecâl-ü-kudretleri yok idi. Olmadığını dahî bilmezlerdi. Lâ-cerem ahvâl-i memleket bir mesâbede muhtell ve mu'attal olduğın işidicek, deryâ-yı hayrete ğark oldılar. Tabi'atları hazînesinde gevâhir-i 'ırfân yok ki, nazm-u-intizâm-ı milk metâ'larını satun alalar. Fehm-ü-firâsetleri ta'mîr-i şukûk-fesâda dâniş-pezîr ve üstâd degiller ki, dâru'l-emân mülkün yıkılan yerlerini yapub âbâd eyliyeler. Tedbîr-ü-tedârikleri bâzirğânı, sermâye-i tasarrufât-ı mülki müflisler eline düşürüb, zâyi' eyledi. Bakıyye-i emvâl-ı firâset kalmadı ki, ticâretlerinde fâyide ve sûd ola. Bu hâdise-i acîbenin vukû'undan serâsîme ve mest olub, şeb-ü-ruz mulahaza ve maksudları Sultan Ahmedi getürüb, pâdişah itmek idi. Rûzgâr el virmeyüb, bir tarafdan melâhidenin memlekete hücûmı, bir tarafdan havret-i pâdişâh-ı behîşt-âşiyânın Rumiline geçrügi anları mecnûn-u-şeydâ eyledi. Vezîr-i a'zam 'Ali Paşa ki, tâyife-i tavâşîden tabî'atında fi'l-cümle insâf olub, haslet-i sahâ ile meşhûr idi. Sâyirleri ile ittifâk eylediler ki, «Asıl maksudumuz Sultân Ahmed ahvâlidir, 'isyân ve tuğyân iden melâhide husûsı dahi murâdımıza muvafık vâki' oldı. 'Atabe-i 'ulyâda olan 'asker-i zafer-peykerin yararlarını ve yeniçeri dilaverlerinden birkaç bin güzîde ve şîr-merdlerini alub, Anatolıya geçelüm, vâki' olan mühimmat-ı saltanatı görüb, Sultan Ahmedi getürelim» deyü mu'âhede eylediler. Binâen 'alâ hâzâ

kapu halkının atlusının gâyet ile güzîde ve yararlarını intihâb eyleyüb, dört bin nefer süvâr'ı dilâver-ı hizebr-karar-u-hasm-şikâr ve ferîdun-vakâr-u-Cem-iştihâr ihtiyâr ettiler. Ve yeniçeri şehbâzlarından, ol tâyifenin mümtazlarından dahi dört bin nefer-i tüfeng-dest a'dâ-şikest, ma'reke-huy-u-rezm-cûy berk-tavr-u-ra'd-kâr. 'debdebe-ibdâ'-u-ğulğule-ihtırâ', düşman-sayd, zafer-kayd, âteş-fürûz ceng-sûz, harb-dân-u-kitâl-şinâs, tîr-endâz-u-kavs-iktibâs, civânlar ile ve bâki esbâb-ı kârzâr ve âlât-i gırûdâr ile mükemmel-ü-müretteb, mahrûse-i Edirne'den çıkub, Gelibolı iskelesine müteveccih oldılar. Leyl-ü-nehâr sürüb ol ma'berden güzer kılub, Anatolıya 'ubûr itdiler. Cihân hengâmeden pür-âşûb, âvâze-i dilîrân ile nesîm-i cenüb pür-hübûb oldı. Nihâyet-i emelleri, Sultân Ahmed ile mülâkât idi. Anun tarafına azîmet eyleyüb, günlerde bir gün ordusuna karîb menzile vusûl bulup, 'âkibetü'l-emr iki hasret-keşîdeler birbirine mülakât ile cemâl gösterdiler. Egerçi, hüsn-i ittisâl, vâki'-i melâl, şeref-i visâl râfi'-ı kelaldur, velî hâtır-ı hazîne-i infi'al, zamîr-i gencine-i hüzn-ü-kelâl olıcak, ol visâl sebeb-i âşûb-u-melâl olur. 'Ali Paşa ile sâyir ihvânı mesâlih-u-mühimmât-ı saltanata iştığâlı latife ve lâğv 'add idüb, hâtime-i ahvâl-i mülke nazardan göz yumub, 'avâkib-ı umûr-ı hilâfete şu'ûrdan ğaflet itdiler. Memâlik-i Osmaniyye'de enazm-u-nizâm-ı leşkeri mağlûb ve meksûr, 'adâlet-ü-nısfet-ı ceyşleri menkûb ve makhûr oldı. Hazret-i padişâh-ı behişt-âşiyânın **-teğammedehu'llâhu bi-ğufrânih-** kemal-i istihkâkına iltifât itmeyüb, Sultân Ahmed cânibine meyl itmekle ihtilâl-i mülk olduğuna nihâyet-mertebe münfa'il ve melûl olmuşlardı. 'Ali Paşa Sultân Ahmed ile hîn-ı ittisâlde, su'ûbet-i hâl(i) müzâkere ile derûn-ı cândan âh-u-efğân iderlerdi. İstîlâ-yı kemâl-i hayretden düşmen ahvâlini ferâmûş idüb, hevâ-vü-heves tarîklarında ümind ve melhûzları olan saltanat-ı fâniye ahvâlini söyleşmek, birbiriyle musâhabet ve ihtîlât idüb dertleşmek içün ziyâfet esbâbın görüb, 'îşe mukayyed oldılar.

NAZM

Şeh olmağa iden sa'yile âheng
Gerekdir eyleye balinini seng

Huzûrı terk ide kılmaya 'işret
Sakına itmeye nadâna ülfet

Karîb olmaya yanına ğâbîler
'Akıldan dûr olur dirler sabîler

Cemâl-i devlete 'âşık olanlar
'Alîlik tekyesinde şık olanlar

İdüb terk-u-koyub cân ile başa,
Harîs olmak gerek dâyim savaşa

'Arus-ı câhın umanlar visâlin,
Unutmaz hâb-ı çeşmiyle hâyalin.

İrişmek isteyen dürr-i yetime,
Düşer nâyâb olur bahr-i 'akîme.

Cihana şâh olursan ber-geşîde
Muhannes çehresine açma dîde.

Kulak tut hak söze ger'âkil isen,
Kabul eyle anı ehl-i dil isen.

Odur âdem ola kâmil sözünde,
Hasedle buğz olmaya özünde

Ola hayr ehli dâyim korka Hakdan,
Gözile fark ide başı ayakdan.

İde 'afv hatâ ile günâhı,
Göre hazır kamu yerde ilâhı.

Tama' -kâr olmaya itmeye hısset,
Cürüm erbabına kılmaya şiddet.

'Adâlet eyleye şer'ile dâyim,
Bile hakkı ide def'-i mezâlim.

Ma'arifden tehî âdem degildir,
Reg-i ahmakda olan dem degildir.

Kıl üzredir esâs-ı nazm-ı 'âlem,
Olur tab'ına nâdanın o mübhem.

Budur 'âlemde nâ-dânın nişânı,
Diye dânâya bilmezdim de anı.

Kamu nâdân geçer sarrâf-ı gevher
Zen-i cehle olubdur kendi şevher.

Döküldi saltanat arz-ı zemîne,
Raiyyet başladı âh-u-enîne.

Yakîn oldî ki şehlik gîde elden,
Harâb oldı vilâyet cümle yelden.

Şu denlü yığdı her hûn-ü-tebâhı
Mübârek boynuna bâr-ı günâhı

Cevâbı haşr içinde haylı müşkil,
Çok olsa basmağa pâyı komaz gil.

Şu şehler kim cihânda gördiler renç,
Koyub taht ile tâcı saçdılar genç.

Kamusı eblehe yar olduğıçün,
Harîminde güli hâr oldığıçün.

Vücûdı olmasa Sultân Selîmin,
Sa'âdet menba'ı şâh-ı kerîmin.

Alurdı milketi düşmen ser-â-ser,
Fütûh-u-nasr olımazdı müyesser.

Mezkûr olan müfsidîn gördiler ki, 'Ali Paşa ile vâfir gürûh-ı müslimîn gelüb üzerlerine harb-ü-ceng âteşin yaksalar, bunca zamândan berü temhîd-ü-teşyîd itdikleri fesâd-u-fitne binâlarını yıksalar, gerek. Lâ-cerem tedâriklerin görmek yanlarında mühim ve lâzımdır. Ana binâen rây-ı fesâd-ârâları ana müncerr oldıki, bir mikdâr memleket içine çekilüb, Ali Paşa anları tâkib itmek lâzım gelür. Ne veçhile harekât iderlerse ana münâsib devâ kayırub göreler. Ser-hadd-i memâlik olan Şâh-ı 'Acem taraflarına revân oldılar.

Bu cânibden Sultân Ahmed ile konaklık emri temâm olub, hazret-i Pâdişâh-ı Behişt-âşiyân **-'aleyhi'r-rahmetü ve ve'l-ğufrân-** husûslarında hâsıl olan infi'âl-ü-hayret uykusundan uyanub, istimâ' eylediler ki, üzerlerine geldikleri düşman göçüb gitmiş, Ali Paşanın zâtına haclet 'ârız olub 'adûy-ı fitne-cûy nâgâh halâs ola. İtdügi fesâdât yanına kalıb, kendüye şeyn-ü-'ar müteveccih ola deyü, bî-huzûr olub, Sultân Ahmede vedâ idüb, kendüyle olan 'askerle düşmenin 'akabine düşüb, leyl-ü-nehâr ol müfsidleri ta'kîb eyledi. Mülâhaza kıldı ki, anlar sebük-bârlar muttasıl kaçub gidüb uzamakda, kendü ile olanların ekseri piyâde ağır 'asker, hareketleri te'ennî üzeredir. Bu tarîkla olursa anlara irişilmez, 'aduv kurtulmak lazım gelür, bu kâr-ı sa'b bu vechile yüz gösterdi, nice itmek gerek? deyü gârîk-ı deryâ-yı hayret ve dembeste-i lücce-i fikret oldı. Tedbîr-i umûrda erbâb-ı hıbret-ü-basîret ile meşveret lâzım idüginden bî-haber kendü tabî'at-ı cehâlet-eser kimesne idi. Bu mekûle hâlâtda erbab-ı fazl-u-kemâlden isti'ânet mühimm idüginden ğâfil, bi'l-cümle tedârik-i mühimmâtdan kâsır-u-zâhil idi. Kendü emsâli mukârin ve musâhibleri ile ittifâk itdiler ki, ardına düşdüğümüz düşmene ne i'tibâr, bir bölük murdâr cimrîler, Türkler, Kızılbaşlardır, kaçdılar. Hemân piyâde olan yeniçerilerden bir mikdârını atlandurub müfsidleri kaçurmıyalım, deyü tedbîr itdiler. Ana göre bir mikdâr yeniçerileri atlandurub, sâyir hazır olan sipâh ile göz yumub, müfsidlerin ardlarınca ilğâr eylediler. Perde-i

takdîr-i Hakda mestûr olan umûrdan gâfiller bî-haberler, dest-i ümidi dergâh-ı bî-niyâza tutub, cebîn-i tazarru'ât-u-enîni hâk-i zemîne koyub, Cenâb-ı Bârîden feth-u-fütûha zârî itmekden zâhil ve bî-hünerler, i'timatları cehl ile, kuvvet-i bâzûya istinâdları nâ-dânlığla haşmet ve câh-ı ârzuya idi. 'Ale'l-ittisâl yürütüb, gerüye nazarları yok idi. Sipâh-u-'asker bu vechile isti'cale döymeyüb, ziyâde muztarr oldılar. Menâzil-ü-merâhilde dökülüb, kaldılar. Atı yenice olanları paşadan ayrılmayub, bir mikdâr dilâverler ile göz karardub yortum itdiler. Düşmen dahî ırak degil idi, Gökhânı nâm mahalde 'akibetü'l-emr irişüb, ulaşdı. A'dâ-yı bed-rây içinde iş görmüş 'âkıl müfsidler idi. Bunların vech-i mesfûr üzre ardına bakmayub hücûmlarından bildiler ki, harb-ü-darb umûrunda nâdanlar mağrûrlar, ceng-şinâslık husûsunda ğafil ve bî-haberler. Toyumluk ümindi ile mesrûrlardır. Hücumlarından ol hâleti hüveydâ uğurlarından rezâlet-ü-hamâkat nişânları peydâdır. 'Alâyim-üasârdan ma'lûm idindiler ki, zafer-ü-nusret kendülerindir. Ana binâ'en öz 'askerlerinin tedârikin idüb, yemîn-ü-yesârlerini erbâb-ı gîrûdârlârını tekmîl, pîş-peslerini ashâb-ı ceng-ü-neberd ile ârâste tahsîl itdiler. Zâhirde mağlûb, şekl-ü-sûret-i firârda; lîkin ma'nada üstüvârlık ile ârâyış-ı sabr-u-kârârda idiler. Bunları bakub görenler, turmazlar kaçarlar, perr-ü-bâlı dökülmüş ve yolunmuş kuşlara benzer, düşüb turub uçarlar dirlerdi. Yorgun argın atı yorulmuş zebûnları gerüye koyub, natüvân ve zayıf şikeste-beste hastaları bırağûb, ilerüsü muttasıl kaçmak şeklinde idiler. 'Ali Paşa 'askerlerinin önü bunlara irişüb gördiler. Bir bölük Türk, mürg, başlarında külâh-u börk, ilerüsü gerüsine bakmayub kaçmakdadırlar. Hemân paşaya hallerini 'ilâm idüb, «Düşmana irişdük ve uruşduk, zebûnlar dûnlar, alınması âsân bir bölük, cimriler, tulengîler, ancak devlet-ü-sa'âdet ile be-cidd yürün irişelim cümlesini tar-u-mar ideriz, deyu hoş-âmed kelimât ile Ali Paşaya cür'et gösterdüb uçurdular. Göz karardub, etrâf'u-cevânibi cüst-ü-cû itmedin ve gerüde olan 'askerin ahvâli nicedur, kim gelmişdır, kim gelmemişdir bilmedin, 'ale'l-'amyâ düşmanın üzerine düşdiler. 'Adû-yı fitne-cûy dahi ma'lûm idindi ki, Paşa karîbdir, 'ale'l-fevr gerüye dönüb, alaylar bağlayub, şimşîrler, tîğler çekdiler. Nizeler, gönderler ile sahrâyı neyistâna dönderdiler. Tabl-u-nakkâreler çalub ve 'alemler kaldurub, Paşaya mukâbil oldılar. Derd-mend Paşa bu hücûm-u-hîycâdan ğâfil, savaş ve 'asker görmüş degil. Ne alay ve ne 'asker ne sağ ne sol ve ne tüfeng-endâz var. Hemân yanında hâzır bulunan bir mikdâr sipâh ile kılıç çıkarub, savaşa başladılar. Atlu olan tüfeng-endâzlar tüfenglerine âteş virüb, ânide bezm-ü-rezm kurdular. Meydân-ı ceng na'ra-i dilîrân ile pür-âvâz-i mehâbet-âheng oldı. Cânibeynden tîğ-u-şimşîrlerin çak çakı merg-ümevtle hem-râz, hançerler, sinânlar, tırler cigerler delüb, hûn ile demsâz oldı ki, bir an içinde ma'reke-i dil-âşûb ve ceng-ü-harb-i âteş-mashûb

peydâ oldı ki, âdem bedenleriyle sahn-ı zemîn münakkaş-ı hûnlar, cûylar olub, kılıçlar ser-keş idi. Her tarafdan koşma ve döndürüşme, her köşe ve semt alışma ve virişme, bir vechile ceng-ü-neberd oldı ki, 'âlemin mizâcı pür-âlâm-u-derd oldı.

NAZM

Hevâ âşüfte-vü-dem-beste-i ceng,
Zemân olmışdı efğân ile hem-reng.

Şu resme akdı kan ruy-ı zemîne,
Gören sanurdı altundan defîne.

Yahud gûya zemîn üzre ezüb hûn,
Kazâ nakkaşı yazmış nakş-i gülgûn.

Yüzi hâkin ser-â-ser sürha benzer,
Kızarmış ya şafakdâ çarha benzer.

Giren meydana ta pâ kan olurdu,
Giren meydana ta-pâ kan olurdu,

Kılıç urmağa giden pehlevânı,
Hemân hâke koyardı pehlev anı,

Fığân-u-nâleler eylerdi surnâ,
Düşer hâke civân-u-pîr-u-bernâ

Samem geldi sadâlardan rü'ûse
Kulak tutmazdı kimse tabl-u-kûse.

Ser-â-ser rezm yeri küşte oldı,
Ne küşte küştelerden püşte oldı.

Teberlerle bedenler oldı mecrûh,
Sufûf oldı sayılmaz 'asker-i rûh.

Firâra arka virdi sîne döndi,
Kılıçlar heb gedildi sîne döndi.

Bahâdırlar idüb haylı savaşı,
Eli ayağı kırdı kesdi başı.

'Aceb bâzâr idi cân satulurdı,
Şarâba zehr ile semm katılurdı.

Meydân-ı rezme bir mikdâr sustlük 'âriz olub, dilîrlerin menzili zâhirde hâk, bahâdırların cânı behişt-i berînde mihr-i tâb-nâk oldı. Nâ-merdler hod, ol hengâmede selâmet yakalarında dâmen-gîr olmışlardı. Sevâlif-i

eyyâmdan Paşa ile üns iden yâr-u-karînları ğâyib ve nâ-ma'lûm. Paşanın etrâfı hâlî kalub, yemîn-ü-yesârında görünen a'dâ pîş-ü-pesde manzûr-u-hüveydâ olan düşmen-i bed-râ bildi ki, 'âlemde dost-ı sâdık ve yâr-ı muvâfık kalîl ve kemdir. Yanında yâr yok. Rikâb-u-'inânın tutar hizmet-kâr yok. Cevher-i zâtı girdâb-ı belâya mübtelâ. Câm-ı vücûdı meksûr-ı seng-i cefâdır. Belki sehm-i ecel-te'sîr ile cisminde cerâhat tîr olub, zarûret-i hâl ile rivayet iderler. Üç def'a kendüsi düşmenin alayına at salub, envâ'-ı celâdet-ü-şehâmetler göstermiş. 'Akîbetü'l-emr meyâne-i düşmende esîr-i merg olub, kârubâr-u-vezâreti terk eyledi. Rûh-ı pür-fütûhı tayr-ı kuds-i ilâhî, eân-ı 'azîzi mihmân-hâne-i rahmet-i nâ-mütenâhî semtine tayerân eyledi. Milk-i Rûma düstûr-ı vakûr iken nâ-dânlıkla birkaç meşhûr cimrinin elinde helâk, eyvân-ı felek-âşiyân-ı 'Osmânîde Asaf-mekân iken, bilmezlikle birkaç bî-dîn-ü-bî-insâfların destinde pâymâl-ı kabza-i hâk oldı. **-El-hükmü li'llâhi'l-'aliyyi'l-kebîr-teğammedehu'llahu bi-ğufrânih ve eskenehu dâra cinânih-** Lâbud hâl-i dünyâyı fânî-i âhir-ı 'adem görmez misin? Ol şarâb-ı fenâ-nûş eyliyen âdemdir.

NAZM

Fenâdır bu cihânın devleti hep,
Ser-â-ser mihnet ancak rif'atı hep.

Tutarsın başını evc-i felekde,
Görürsin anı tâbût-u-kelekde

Cihâna Husrev-ü-Dâra, Cem olsan,
Ferîdun-u-Kubâda hem-dem olsan.

Süleymân-u-Sikender olsa yârın,
Felek eyvânı olsa sahn-ı dârın.

Çü âhır menzilin zîr-i zemîndir,
Başa hâk-i siyeh tâc-u-nigîndir.

'Ali Paşayı gör Âsaf geçerdi,
Cihân ehli önünde kef geçerdi.

Ne yerde kodı âhir başını gör,
Kim oldı yâr ile yoldaşını gör.

'Ali paşanın sûret-i hayâtı, memâte mütebeddil, şevket-i âsafiyyeti simât-ı merge mütehavvil oldı. Nâm-u-nişânından eser, satvet-ü-ihtirâmından haber virür kimesne yok. Gûyâ cihâna gelmedi. Bir dem serîr-i sadâretde şâd olub gülmedi. Bir an içinde vücud dâyire-i zuhûrdan matrûh ve nâ-bûd bir sa'atda kevkebe-i ikbâli ufk-ı sa'âdetten sukût ile mefkud oldı. Tâyife-i eşrâr, 'asker-i hezîmet-şi'âr âlât-u-u-esbâb-ı harb-ü-cengleri

ile muğtenen-ü-toyum olub, Husrevânî zerrîn-şimşîrler ve hançerler, keyânî cevşenler ve sîmîn zırhlar ve haftânlar, zer kemerler, altun üsküfler, bâd-pâ, nesîm-seyr esbler, tâzîlere mâlik oldılar. Ol gürûh-ı mekrûhun serdârları olan mezkûr Şeytânkulu dahî nice olduğu ma'lum olmayub, hemânâ 'asker-ü-Paşaya inhizâm geldiği gibi, tâyife-i nümâserînin dahî sebzezâr-ı ikbâlleri tündbâd-ı fenâ ile târumâr olub, cem'iyetleri perişân göründü. Ğâliba Server-i kâyinâtın **-salla-'ullahu 'aleyhi ve sellem-** hâdîs-i şerîfleri muktezâsınca, ki buyurmuşlar: «Allahu Te'âlâ'ya bir kavmin şerrinden isti'âze iderim ki, cem'iyet itseler müteferrik olmıyalar, ve müteferrik olsalar, kimlerdir ve ne yere gitdikleri ma'lum olunmayub bilinmiye» dimişler. Ğâliba hikmet-i Hakim-i Ezel ve kuhret-i Kadîr-i lem yezel de bu hâdise-i âzimenin zuhûrunun neticesi, hazret-i pâdişah-ı behişt-âşiyânın **-enara'llahu burhâneh-** devlet-ü-ikbâllerinin 'alâyim-ü-delâyili idi. Evvelâ Hakk-subhânehû ve te'âlâ-hazret-i pâdişah-ı behişt-âşiyânın te'bîd-i devlet-ü-sa'âdetleri için takdîr-i hikmet-te'sîrlerinde mukadder olan vâkı'âtı âlem-i şehâdete getürdü. Hâdise-i Paşa ile Sultân Ahmedin hâtırı perîşan ve pür-ğam, südde-i sedîdi nâlbedîd olmağla, enîsi ğumûn-u-elem vâki' oldı.

NAZM

Kamû takdîr İlâh-ı lâ-yezâlin,
Kamû hikmet o Şâh-ı bî-zevâlin.

Anundur cümle eşyâda tasarruf,
Hakîkat bil sakın itme tavakkuf.

'İbâda dâyima eltâfı ma'tûf,
Zuhûrı emrinin esbâba mevkûf.

Göre Şâh Selîmin devleti çün,
Cihâna intişâr-ı şevketi çün.

Ne hâletler zuhûr itdi cihâna,
Arada hikmetidir heb behâne.

FASL-İ 'ÂŞIR: Merhûm müşârün ileyh cennet-makânın **-'aleyhi'r-rahme ve'r-rıdvân-** 'âsitâne-i 'ulyâyâ ittisâl için, 'azîmet-i hümâyûnları ve babaları ile mülâkât ümidinde iken erbâb-ı tezvîrin telbîsleri ile sûret bulan harb-ü-ceng husûsunda vâki' olan havâdis-i 'acîbenin tafsîlidir: 'Ali Paşanın mâcerâsı ki, bu suretde libâs giyüb, kavânîn-i ma'delet-âyîn-i intizâm-karîne haylı in'ikâs göründü. Anatolıda, mezkûr olduğu üzre, envâ'-ı âşûb ve şürûrun zuhûrı ile mizâc-ı milke haylı fütûr geldi. Sultân Ahmed şehzâde-i büzürg-vâr-ı satvet-medâr olub, saltanat-ı Rûma kemâl-ı isti'dadla musta'id idi. 'Ale'l-husûs üzerinde bînihâye 'asker-i

hurşîd-fer ile kapusı halkı kemâl-i haşmetde pür-zînet-ü-zîver iken ol Hâricîlerin hurûsı ile memlekette ğubâr-ı fitne-vü-feşâd, âsumanâ 'uruc eyledi. Anatolı beglerbegisi Karagöz Paşa dâyire-i vücûddan çıkub, ser-hadd-i 'ademde ma'dûm, sâniyen 'Ali Paşanın nâm-u-nişânı kilk-i fenâ ile sahîfe-i belâda merkûm oldı. Bu ümûrı nazar-ı'itibârla manzûr olsa, a'zâm-ı mesâyib ve ekber-i nevâyibdır, bu mâbeynde sultân Ahmed hâb-ı ğâfletde nâyim, sevm-ı bîbâki ve bî-ğayretî birle sâyim olduğundan, cümle-i kulûbe bâ'is-i nefret ve 'âmme-i nâsa sebeb-i vahşet vâki' oldı. 'Atabe-i 'ulyâda kendünün hevâdârları ve püş-ü-penâhları dahî insaf ile ta'yîb idüb, herkes yanında ma'lûm oldı ki, ihyâ-yı milke 'İsa-nefes degil, bağ-ı vacûdda hâr-u-hasdır. Belâdeti derece-i nihâyetde ğabâveti menzile-i bedâhetde oldı. Şer'an ve aklen kendünün üzerine lâzım ve müteveccih olan 'âşâyiş-ı 'âleme müte'allik umûra asla mukayyed olmayub, ol husûsa irtikâb **-bivechin mine'l-vücûh-** tab'ına lâyıh olmadı.

NAZM

Şecâ'at şehlere bir feyz-ı Hakkdır,
Giri ders-i güzîn 'âlî-sabkdır.

Şeca'atla alur şehler cihânı,
Şeci' olur cihân sâhib-kırânı.

Şecâ'at şehlerin tâc-ı seridir
Bahâdır şâh 'âlem serdâridır.

Olursa şâh mâyil darb-u-harbe,
Hükûmet gösterir şark ile ğarbe.

Şecâ'atle bulur şâhân fütûhı,
Olur hisse 'adûnun kabz-ı ruhı.

Şecâ'at bulmadır 'âkil vezîri,
'Adâletde ola dâyim zahîri.

Hattâ bir gün sultân Ahmed içerüde kendünün hevâdârları tabî'at-ı hâssı ile mürebbâ olan hân-ı bî-'ukûl ki, ravza-ı cehâletde bitmiş bî-meze bükûldur, anlar ile musâhabet ve ihtilât iderken, ya'nî zâtı, şecâ'at ve şâhamete mâyildir, şânında hüner-güsterlik, tabî'atında milk-perverlik var imiş disünler deyü, anlar ile mükâleme ve müşâvere eylemiş ki, «Karındaşın Korkud babamın rızâsı yok iken diyâr-ı Mısra 'azîmet eyleyüb, Çerkes beglerine varub, anlar ile münâsebet eyledi ki zamân ile kendüye mu'în ve zahîr olub, püşt-ü-penâh olalar. Ol ber günâh-ı bir günâh dahî sancağı olan Teke ilinden bi-lâ-icaze kalkub Saruhana geldi. Anın harekatı ile Şeytânkulı hurûç itdi. Bu denlü fesâdâta sebeb-ü-bâ'is

oldı. Ana bir gûş-mâl itmek lâzım gibi gelür. Hatırıma hutûr ider ki, varub itdugi cerâyimin cezâsını kendüye gösterem» deyücek, mahrem-râz olan ğulâmlar ki, tâb-ı âfitab-ı terbiyet-birle mürebbâ degil, hamlardır, kelâmına tahsîn-ü-âferin idüd, merâm-ı istihsâna karîn olıcak ol tarafa 'azîmeti tahkîk ider. Karîb olan havassından fi'l-cümle, dâyire-i 'akılda olan bir hızmet-kârı «Bu husûsa mübâşeret itdünüz, atanuzun rızâsı var mıdır? ol tarafa 'arz idin. Hüsn-ı icâzet olursa teveccüh idin, ve illa, bir fetret-ü-âşûbe dahî siz sebeb olursız» deyücek, ma'kûl görüb, 'atabe-i 'ulyâya 'arz ider. Babası kabûl itmeyüb, «Yeründe oturub, bu re'ye rizâ virmiyesin» dimişler. Ferâğat eyledi. Bi'l-cümle bu âsâr ile sultan Ahmed mebğûz-ı nâs olub, cümle-i enâm hazret-i pâdişah-ı behişt-âşiyân taraflarına meyd idüb, hisâl-i 'amîmeleri elsine-i nâsda mezkur olur oldı. Kendüler dahî yukarıda zikr olunmuştur, bu esnâda Edirne civârına gelüb, kendüler ile mülakât arzusunda olub, lâkin erkânın Sultân Ahmede tâbi' olan eşhâs-ı havâss mülâkâta rızâ virmeyüb, vaktâ ki Ali Paşanın inhizâmı ve sermâye-i 'umrinin ihtitâmı, haberi geldi, cümle Rûmilinin sipehsâlarları âsitâne-i 'aliyyede müctemi' olmışlardı. Divân idüb, çok güft-ü-ğûdan sonra tedbîr-ü-ittifâkları buna mukarrer oldı ki mu'accelen Sultan Ahmedi getürüb pâdişâh eyliyeler. Asıl makâm-ı sadrda olan rızâ virmeyüb, Anatolıda olan düşmen çünki nâ-bedîddir, Sultân Ahmede vilâyet-i Karamanı virelim. Sultân Selim Hâna Rumilinde Semendre sancağını tevcih idelüm, her biri sancağına varsunlar deyü takrîr eyledi. Merhûm Sultân Bayezid Hân, zikrolunan kelimâtı istimâ' idüb, vüzerânın makbûl ve pesendleri olan, pend ile âmil olursa, gerü kendülere merâsim-i saltanatda karâr lazım gelür. Dimâğında umûr-ı saltanat îfâsına tâkat-u-kudret yoğidüğini bilüm, ümerâya hitâb-ı müstetâb eyledi ki, «Rızâ ve murâdım maksûd ise benim pâdişâhlık itmege mecâlim kalmadı. İhtiyarımla saltanatı oğlum Ahmede virdim. Min ba'd pâdişâhınuz oldur tedârükin eylen» didi. Vüzerâ ve erkân-ı devlet ve kâffe-i ümerâ-i 'atabe-i gerdûn-vüs'at cân ile emirlerine imtisâl itmege bi-esrihim, im'ân-ı ğılâz-u-şidâd eylediler. Cümlenin ittifâkı buna müncer oldu ki, Sultân Bâyezîd Hân Edirneden göçüb, mahmiye-i Kostantîniyye'ye varub, Sultân Selîm hazretlerine livâsına varmak emroluna. İmtisâl iderse hoş ve illâ, mahrûse-i Edirne taht-ı kadîmdır. Anda münzevî ola. Hudâvendigâr-ı 'âlem-medâr İstanbula varub, Sultân Ahmedi da'vet eyliye, getürüb pâdişâh olduktan sonra 'âmme-i 'asâkir-i zafer-me'asir ile Sultân Selîm üzerine varub anları ref' eyliyeler. Bu üslûb üzre ittifâkları mukarrer olub, sene-i seb'a 'aşara ve tis'a mi'e evâhirinde ki, âhir-i Rebî'ayn idi, 'izz-ü-ikbâl ile İstânbula teveccüh itdiler. Bu ahvâl-ı vizr-me'âli hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-enara'llâhu burhâneh-** ma'lum idinüb, tedbîrden ferâğat olunursa 'ırz-ı saltanata noksân ve Sultan Ahmede hirmândır, deyü tekrâr

ceng-ü-harbe istizân itdiklerinde merhûm Sultân Bayezîd Hân, Sultân Selîm içün lafz-ı dürer-bârlarından «Hakk sübhânehü ve te'âlâ anı hatarlardan saklıya deyü» du'â itdükleri muhakkakdır. Zikrolunan nâ-dânlar, «Muhârebe ve mukâteleye emr vârid oldı» deyü ümerâya tenbih itdüler. Vaktî ki, Çorlu civârına varduklarında keyfiyet-i ceng hususunda sâbıkda zikrolunduğu üzre vuku' bulub, mukaddemâ bu hâlâtı tesvîd idenler, hakâyik-ı umûra ittıla'dan mahrûmlar, taraf-ı sıdk-u-râstdan münhârif-ü-meyşûmlardır. Mahz-ı mefhûm, nass-ı sa'âdet-eserdır. Dimişler, bilenlere bilmeyen olmaz berâber, Lâ-büdd pendârlârı muktemuktezasınca, tahrîr-ü-beyan eylemişlerdir. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-nevvera'llâhu merkadeh-** ceng-ü-peykâre bi-vechin mine'l-vücûh-rızâları ve mübâşeretleri vâki' olmamışdır. Hakikaten cenge fi'l-cümle safâları olsa, memâlik-ı 'Osmâniyye dilâverleri, tiğ-zenleri, şemşîr-keşleri, tuğulka-pûşları, zırh-bedenleri, Erdüvân-misâl ve Nerîmân-veşlerinin cümlesi ol âsitân-ı ikbâl-âşiyânın bende-i direm-harıdeleri cân-u-dilden çâkır ve ğulamaları, muhlıs-ı sadâkat-fercâmları, kemîne-i hâkister-ihlâsları idiler. Ednâ işâretleri ile, mukâbil olanları ta'me-i tığ-ı zafer-nasîb iderlerdi. dâyimâ ittikâaları hazret-i Hallâk-ı kâ'inatın **-azze şanuh-** kemâl-i eltâf-u-merhametlerine menût idi. Gerü kalblerini kaza ve kader-i Hakka **-'azze ve celle-** rabt idüb, menzil-i tevekkülde şabit-kadem idiler. Ümidleri askerine şâhlık emrini 'inâyet-i Hakka tefviz ve taklîd idüb, ricâları vilâyetlerinin pâdişâhlığını irâdet ve meşiyyet-i İlâha **-celle ve 'alâ-** teslîm eylediler. Sultân Bâyezîd Hân **-aleyhi'rrahme ve'lğufrân-** Edirneden çıkdıkları esnâda, Sultan Ahmed'e tâbi' olan paşalar, hazret-i Sultân Selîm üzerinde otuz bin mikdârı 'asker vardır deyü, hevfdan lerzân olub, 'arz iderler ki, «Pâdişahım Selim Hân üzerinde bî-nihâye leşker-i şîr-şikâr, hadden ziyâde ve efzûn merdân-ı kâmkâr ve kârzâr vardır. Ordûy-ı hümâyûna dahi karîbdir. Âsitnâne-i sa'âdet-âşiyâna tâbi' olan begler kullarunuz vecih ve münâsib gördükleri budur ki, hazret-i pâdişüh-ı 'âlem-penâh anların üzerlerine varub, vücûdlarını mahv-ü-nâ-bûd ideler, ki Sultân Ahmedin sebze-zâr-ı âmâli, ser-zebz-ü-tâze ola» didiklerinde Hazret-i Bâyezîd Hân **-nevvera'llahu markadeh-** bu tedbîr-i şakâvet-pezîrin kâyiline hışm-gûne cevâb-ı müstetâb virüb «Bana işrâb itdügün husus emr-i Hakka mutâbık mıdur? 'âkıl kendü nûr-ı dîdesi üzerine varır mı ?Meşru' mıdır?» deyü kelimâtından i'râz idicek, ol sefîh-i bî-bâk ve sâyir-i bî-idrâk Hakîkat-i hâl ve sıdk-ı mekâl oldur ki, mezkûr ve mestûrdur. Bu minvâl-i hakikat-me'âli tasdik itmeyüb, tekzîb iden bîhûşlara şâhıd ve hüccet bu yeter ki, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân ile bî-nihaye ümerâ-i 'azîmü'ş-şân husûsa selâtîn-ı A'câm neslinden hayli be-nâm mahâdırân-ı saf-şiken ve şimşîr-keşân merd-efkenler var idi, çünki ihtiyârları ile ceng-ü-harb oldı. Bari anlardan ve bunlardan nâm-dâr bir kimesne hîn-i kitâlde ve

esnâ-yı mübarezetde düşmek gerek idi. Bu husûs karîne-i tâmmedır ki, cenge rızâları yok idi. Erbâb-ı cehl cengde itdükleri tefâsîl, mahza lâf-u-güzâfdır.

FASL-I HÂDÎ 'AŞER : Ol hâdiseden halâs bulub, gerü mahrûse-i Kefeye vusûlleri beyânındadır. Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânın **-tağammedehu'llahu bi-ğufrânih-** i'tikâdları, pâk; zamîr-i münîrleri, menbâ'-ı idrâk idi. Meşiyyet-i ilâhîde **-'azze ve celle-** her emrin vucuda gelmesi bir vakte merhûn, rûz-ı pîrûzun zuhûrı, tulû'-ı âfitâba makrûndur. Gördiler ki, takdîr-i ilâhide devletleri çırağı pür-nûr olub, rûşen olmağa bir sâ'at-i sa'd lâzımdır. Tevekkuf iderlerse, ceng ulaşub atalarına 'ısyân-u-tuğyân görinür. Hemân ol dem teveccühleri 'inânını Karadeniz kenârında olan Ahyolı şehrine munsarıf kıldılar. Anda varub mevcud olan gemiler ile râkibü'l-

râkibü'l-merâkib olub, deryâdan dâru'l-'adl mahrûse-i Kefe taraflarına 'azîmet-i'âli-nehmet eylediler.

NAZM

Hübûb itdi sabâ şâm-u seherde,
Nesîmin oldı ikbâli eserde,

Kudumiyle o şâh-ı nîk-bahtın,
Sezâ-vârı kamû tâcile tahtın

Ser'â-ser cennet oldı rûy-i deryâ,
Gül ile toldı ğüyâ sahn-ı sahrâ.

Salub sâye geminin bâdbânı,
Güneşden sakladı şâh-ı cihânı.

'Acebdur bahre sevk itdugi Eübhân,
Cüyûş-i hûta dahi itdi sultân.

Baş üstine o şâhı tutdı mâhı,
Önünce gösterirler rast-ı râhı.

Belâdan sakladı Hakk fülk-i Nuhı,
İrişdirdi Kefe cismine rûhı.

Bir vakt-i mübârek-i yümn-âsâr, bir sâ'at-ı sa'd-ı sa'âdet-şi'ârda, mahrûse-i Kefe limânına vusûl bulub, sıhhat-u-ikbâl ve selâmet-i iclâl ile sarây-ı safvet-efzâya duhûl itdiler. Ol vilâyetin dide-i fırâk-dîdesi, ğubâr-ı vahşet-âsâr-ı hayretden mübtelâ-yı belâ-yi derd-i remed idi. Hâk-pây-ı tûtiyâ-hâsiyyet-meded irişüb, gözleri açıldı. 'Ale'l-husus, hâtır-ı safâ-mazâhır şehzâde-i cevân-baht, sultân Süleyman şâh, sevâvâr-ı tâc-u-taht,

gül gibi açılub, cemâl-ı dilârây-ı peder-mirât-ı kablerine cilâ, âyine-i zamîr-i münîrelrine behcet-ü-safa virdi. Eğerçi hâtır-ı 'âtır-ı derya makâtırları küdûrât-ı zamaniyyeden fi'l-cümle muğber, zamîr-ı münîr-i âyîne-nazîrleri, ğubar-ı vahşet-âsâr-ı devr-i pür-cevr ile mükedder gibi idi. Lâkin 'inâyât-ı 'aliyye-i rabbânîye vüsûk-u-i'timâdları muhkem-u-râsıh olmağın hablü'l-metîn-i tevekküle yâr idiler. Serâ-perde-i takdîrde mestûr olan her ne ise zuhûr ider, deyrü râh-ı ümide müterakkib ve müterassıd oldılar. Ol diyârlarda vâki' olan mühimmât-ı mülk-ü-saltanat ve 'âmme-i 'avâyid-i nısfat-u-'adâlet kapularını açub, masâlıh-ı enâmı görmege meşğul oldılar.

FASL-I SÂNÎ 'AŞER : Bu mâcerâ-yı dehşet-efzâ, sûret-nümâ olduk-dan sonra sultân Ahmed'in taht-ı sa'âdet-bahşa inzivâsı içün Kostantıniy-ye kurbunda, Maldepesine gelüb, 'atabe-i 'ulyâda ol bâd'ba vâki' olan ıztırâbın tafsîlıdur. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-nevvera'l-lâhu markadeh-** bu hâlet-i 'ibret-âyet çehre gösterüb, ba'dehu merhûm Sultân Bâyezîd Hân mahmiye-i Kostantiniyye'ye gelüb, cümle Rumili sipehsâlârları, 'atabe-i 'âlem-medârda hâzır olub, mukaddemâ vâki' olan ârâ-i mefsedet-intimâları muktezâsınca, Sultan Ahmedi getürüb, pâdişâh itmek tarîkinin üslûbunu meşveret eylediler. Sultân Bayezîd Hân **-nevvera'llahu burhâneh-** 'ahd-i kadiminde ber-karâr ve üstüvâr olduğu cihetden, Sultân Ahmed'e nâme yabılub, İstanbul'a da'vet itdiler. Nâ-gâh ğâyr-i vâki' ola deyü kendü dahi müstakil âdem gön-derüb, pâdişahın enâmil-i müteberrikeleri takbîline istîzan eylemiş. Vârid olan mektubûna Bâyezîd Hân mesrûr-u-şâdmân olub, dest-bûs-ı sa'âdet-me'nûsı içün hüsn-i icâzet ihsân olunub, menşûr-ı meserret-huzûr dahi virildi. Ber mûcib-i emr-i 'âlî, Sultân Ahmed İstanbula 'azîmet eyleyüb, kenâr-ı bahre karîb Maltepesi dimekle ma'rûf mahalle gelüb, otâğ kurub derûnı, behcet-ü-sürûr ile mâl-â-mâl; zâtı gencîne-i ferah; tab'ı, hazîne-i gevâhir-âmâl, taht-ı saltanata cülûs ümîdi; ârâyiş-i zamîri. evreng-i hilâfet-me'nûs müyesser olmak ricâsı, nakş-ı nigin-i hâtır-ı he-ves-gîri oldı. Şeb-ü-rûz 'îş-ü-nûşda ğussa-ı ahvâl ve ğumûm-ı rüzgârı ferâmûşda Sultân Ahmed ol tarafda mesrûr ve şâd, Bâyezîd Hân sarâ-yı behcet-efzâda oğlunun cemâli ile müşerref olmağa iştiyâk ile ber-murâd ikisinin bile emelleri sarây-ı ma'mûr ve âbâd. Cümle-i erkânı kâmrân, ve 'âmme-i a'yân-ı 'atabe-i 'âlî-mekân sultân Ahmed'e envâ'-u-esnâf-ı teberrukât-ı 'aliyye yaraklayub, altun üskuflü, murassa' kemerlü, Yû-suf-cemâl, gûl-hadd-ü-serv-misâl, semen-çehre, hüsn-behre kullar, hid-met-kârlar, gevâhır-i 'âlî-kadr la'l-ü-yavâkıt-murassa'lar, nevî nevî, sı-nıf sınıf âvânîler, katâr, katâr murassa'-zeyn ve murass;-licâm ester-ler. ve esbler, bi'lcümle **-Lâ'aynün reat ve lâ üzünün semi'at-** gûnâğun-pîşkeşler ve hediyyeler ihzar eylediler Sultân Bâyezîd Hân **-nevvera'llâhu**

merkadey-'ın tekrâr vüzerâ-vü-a'yânı ve cümle sancak begleri 'izz-ı huzûrlarına girüb, Sultân Alımed ne keyfiyet ile gelüb, mülâkât itmegi müşâvere eylediler. Rây-ı müşkil-küşâları bu vecih üzre mukarrer oldı ki, Sultân Ahmed İstanbula geçüb, divân-ı hümâyûn ola. 'Âdet üzre el öpdükden sonra ser-'asker idüb, 'asâkir-i zafer-me'asir ile Sultân Selîm üzerine göndereler. Zihî tasavvur-ı bâtıl, zihî hayâl-i mühâl, umûr-ı 'acîbe ve hâlât-ı bedî'adandır ki, mevâhib-i 'aliyye-i ilâhîye mazhar olanlar, tasarrufât-ı umûr-ı 'âlem, hazret-i Hakkın idügine celle ve 'alâ münkirler olub, serâperde-i ğâybde, mestûr olan, a'mâl ve vâkı'at-ı ef'âl ne yüzden münkeşif-ü-'iyân olcağın bilmezlerdi.

'Acebdir 'âdeme ğâflet Hudâdan,
Gözin yummak kişi şerm-u-hayâdan.

İşe cehd eylemek haksuz hatâdır,
Ferâmûş eylemek Hakkı belâdır.

Dimezler 'âlemin var pâdişâhı,
Dü-kevni mâsivânındır ilâhî.

Hususa saltanat bir mevhibetdir,
Şeref-efzâ-vu-âlî-menkibetdir.

Sadefdîr saltanat, şeh dürr-i meknûn,
Ne cevherdir dürr-i gayb icre mahzûn.

Cihâna şahlık Hakk hizmetidir,
Kime ihsân iderse minnetidir.

Sultân Ahmedî olan paşalar, cümhûr-ı ekâbir-u-a'yân, 'âmme-i mu'înân-ı 'atabe-i esâmî-mekân her vechile hazırlar olub, ittifâk eylediler ki, gice ile cümlesi Sultân Ahmedi istikbâl idüb, 'ale's-seher gelüb, 'atabe-i 'ulyâya mülâki ola. Lâ-büd irâdet-i 'aliyye-i rabbânî ve meşiyyet-i seniyye-i sübhânî muktezi oldı ki, serâ-perde-i takdîr-i Melik-i kadîrde **-'azze şûnüh-** merhûn olan ümûr ki, mutazammın-ı mesâlih ve mühimmât-ı cümhûrdur, 'âlem-i hafâdan vuzûha ve derece-i kümûndan zuhûra gele. Asitâne-i 'aliyye-i 'Osmâniyyede olan cemâhir-i ğüzât-ı ğazâ-te'sîrden tâyife-i Yeniçeri ki, sütûn-ı dîn-i mübîn ve 'imâd-ı müstekîm-i şer'-ı güzîn olub, saff-ı heycânın güzînleri, peş-kademleri, gürûh-ı sâhib-i şükûh-ı ğüzâtın haşmet-âyînleri ve âlâ-himemleri şevket ve mehâbet âsumânının encüm-i haşemleri, bâzâr-ı nazm-u-intizâmın sikke-i ikbâl ile meskûk dînâr-u-dirhemleri, mülk-ü-iklîm bedenlerinde tîr-ü-sinân-ı 'udvân ile hâsıl olan cerâhâtın şifâ-pezîr olur devâları ve merhemleridır. İrâdet-i 'aliyye-i ilâhî ve meşiyyet-i seniyye-i nâmütenâhî birle ba'zı hususiyyât ki, mutazammın-ı umûr-ı intizâm ve iltiyâm-ı memleket, ve müstelzim-i ahvâl-i terfih-i berâyâ ve ra'iyyet ola, vücûda ve zuhûra gelmesi emrinde anlar esbâb-ı 'âdî olageldikleri mu'ayyen ve

zâhırdır. Bu kazıyye-i merzıyye dahi ehl-i islâm içinde güneşden azhar, âfitâbdan rûşen ve enver idi ki, saltanat-ı 'ulyâ-yı südde-i 'Osmâniyye Sultân Selîm elyak ve evlâ her vechile sezâvâr-u-ahrâ idi. Zîrâ dahî Tarabefzûnda iken, âvâze-i 'adâlet-ü-ikbâli şeş-cihât-ı kevne münteşir ve muzâhir olub, Sultân Ahmed'in şeb-ü-rûz iştigâli 'iş-u-'işrete, leyl-ü-nehâr cidd-ü-ihtimâmı ehl-ı sâz-u-söz ile sohbete idi' Ale'l-husûs bu def'a hâdis olan havâdisde mâhiyyeti ma'lûm olub, cihân sahifesinde ismi bî-dâdlık ile meşhûr olmışdı.

Hisâlinden bilinür hâli zâtın,
'Amel mirâtıdır dirler sıfâtın.

Uzatma sûfiyâ sen taylasanı,
Kişiyi bildürür tayy-ı lisânı.

Ma'ârif gencinin sâhib-künûzi,
Kelâmından bilür mahfî rumuzı.

Cehâlet ehli itse ketm-i esrâr,
Fazâyil ehline ma'lûm ahbâr.

Bilinür san'atın ehli işinden,
Bahâdır âdemîler cünbüşünden.

Sultân Ahmedin pâdişâhlık tahtına oturmağa lâyık idügi bir âkilin hâtırına hutûr, serîr-i sa'âdet-masîr-ı 'Osmâna mustahak idügi ednâ hakîrin zamîrine mürur ider değildi. lâkin merhûm Sultân Bayezîd hânun **-'aleyh'r-rahme ve'l-ğufrân-** evlâd-ı kirâmı ve ebnâ-ı vâcibü'l-ihtirâmı aralarında nazar-ı iksir-te'sîrleri ve kemâl-i merâhim-i 'aliyye-i re'fet-pezîrleri Sultân Ahmed câniblerine ekser olub, her zamanda vüfûr-ı enzâr-ı 'inâyet-asârları anlar tarafına lâyıh ve fâyih olduğı ecilden ol târihde 'atabe-i 'aliyye-i hâkânî ve südde-i seniyye-i 'Osmânîde ümûr-ı saltanat ve memâlike mübâşir olan erkân-ı 'atabe-i sâmî-mekân-ı hüsrevânî ve a'yân-ı südde-i sa 'âdet- nişân-ı 'Osmânî dahî anların hâtır-ı 'âtır-ı sa'âdet-mazâhirleri içün Sultân Ahmed câniblerine mâyiller olub, hakikat-i hâlde istihkâk ve liyâkat câniblerine, bi'l-cümle taraf-ı hakka nâzırlar dogiller idi. Hak sübhânehü ve te'âlâ mâlikü'l-mülk ve sabûr, 'ibâdının ef'âl-i seyyiesini tızcek zuhûra getürmez. melik-i ğafûrdur. İrâdet-i 'aliyye-i rabbânî muktezî oldı ki satvet-i kâhire-i ilâhî, kudret-i bâhire-i nâ-mütenâhî zuhûr ve bürûza gele. Ol ecilden Yeniçeri şehbâzlarının kulûbuna ilhâm-ı Hak beşîr olub, içlerinde ârifler, dânâlar, Hak ile bilüşler ve âşinâlar, 'ulûm ile ma'mûr 'âlimler, ve fâzıllar, salâh-u-takvâ ile meşhûr 'âkiller ve kâmiler, 'ilm-i ledünnî ile aşinâ-nâsikler, sâlikler, kurbet-ü-velâyet iklîmlerine karîb müttakîler, mâlikler, ve kerâmât-i 'adîde ile mükemmel sâlihler, 'azîzler, şüyûh-ı mütekaddimîne irişmiş çille-keş pîrler ehl-i temyîzler, mesâcîd-ü-cevâmi'de i'tikâf-keşîde 'âbidler, Hankâh-u-savâmî'de ve zevâyâda sükûn ider zâhidler çokdur.

Sultan Ahmed ki, yarın İstânbula gelür geçer didiler. Ol gice, ibtidâ-i şebden vakt-i 'işâya varınca Yeniçeri odalarında olan dilîrler velâyet te-sîrler, a'dâ-teshîrler, şîr-nazîrler, Aristo-tedbîrler ictima' idüb, a'yân-ı devletün ve ümerânın Sultân Ahmed câniblerine tevessül ve intisâbları mahzâ hatâ savâbdandur. Anı serîr-i felek-nazîr-i «Osmâna geçürüb, padişâh eylemek ulu günâh ve zenb-i medîd olduğını fikr idüb, Selîm Hân gibi âdil pâdişâh âsitâneden merdûd-u-dûr, Sultân Ahmed gibi muhannes serîr-i mülke geçüb, şâd-u-mesrûr olmak dûdmânımızda olan ğâyret-ü-hamiyyete sezâvâr olmaz. Ocağımız Hak penâhı, yatak ve turağımız şerî'at dest-gâhıdır deyü mülâhaza ile ittifâk ve ittihâd eylediler ki, kalkub Sultân Ahmedi getürmek isteyen paşaların evlerini basub, yağma ve talan eylediler. Ve ol gice Sultan Ahmedin lâlâsı İstânbulda yatmış idi, hemânâ vakt-i 'işâda ol Hızır-demler, râfi'-ı cevr-ü-sitemler, Rüstem-haşemler, Cenâb-ı Hakka şâkirü'n-ni'amler ki, muhakkak cünûd-ı Hak-lâ-şekke fih-sipâh-ı vâcibü'l-mutlak idiler, yarak ve yasakları ile müretteb ve mükemmel oldılar .Gürûh-ı enbûh ve cünûd-i sa'âdet-şükûh. Allâh, Allâh âvâzesiyle İstanbulun derunını pür-sâdâ-yi sa'âdet-penâh eylediler. Bölük bölük olub, berk-ı hâtif gibi irişüb, içerüsin ve taşrasın nehb-ü-hasâret itdiler. Esbâb ve tecemmülât-ü-emvâlden ve cevâhir-i murassa'ât-u-sîm-ü-zerden her ne var ise yağma ve talan eylediler. Bu hücûm-ı sa'âdet-rüsûmdan kendüler gice ile şehir içine kaçub pinhân oldılar. Ve Sultan Ahmedin lâlâsı olduğı mahalle dahî segirdüb kendüyi ele getürüb cümhûr ile ana hıtâb-u-'itâb eylediler ki «şimdi seni şimşîr-i cân-gîr ve tîğ-ı merg-te'sîr ile bi-cân ideriz. Ol efendin diyen bî-ğayret-ü-nâmûsa iriş, Rûm tahtına pâdişâhlık güzâf, serîr-i 'Osmân'a uruc mahza laf degildir, bunca zamândan berü Amâsıyya taht-gâhında şâh olub atası devletinde pâdişâh idi. Biz anı âdem sanub dâyima devleti âsitânesine yüz sürüb, 'arz-ı niyâz iderdik. Memleket-i islamiyyede bir tâyife-i bî-dîn-u-mezheb gürûh-ı zâlimîn ve hâsîrîn ve bî-edeb hurûç itdiler. Bunca kanlar dökülüb, hânumânlar harâb itdiler. Rikâb-ı saltanata hakâretler düşürdiler. Anatolı Beglerbegisi ve 'atabe-i âlem-penâhda vezîr-i âzâm olan 'Ali Paşayı katl-ü-kahr eylediler. Kendünün üzerinde bî-nihaya 'asker-i zafer-rehber vâr iken islam ve dîn düşmanlarını kahr-ü-kam'a kâdir olmadı. Lekelek ihtiyâr idüb, ğayret ve hamiyetsiz iken, şimdi saltânat mı ister? Bî-'âr-u-ğâyret, ne yüzîyle geldi.? Devlet âsitanesini hâlîmi zan eyledi? Bu ocak erenler meydânı, pehlevanlar hânedânıdır. Bunda olan gazîler Dîn-i mübîn-i Ahmedînîn kulları çâkerleridir. Biz anı saltanata kabûl itmek ihtimâli yoktur. Var haber eyle başını alub kanda giderse gitsün» didiler. Mezbûr lâlâsını bu haberi iletmek içün öldürmeyüb halâs itdiler.

Sa'âdetle şeb-ı kadr idi ol şeb,
'Urûc itmişdi burc-ı sa'de kevkeb.

Mübârek vaktidi bir sâ'at-i hûb,
Ğazâ-yi ğâziyân olmışdı mahbûb.

Söyindi fitne-vü-şerrin çarağı,
Yakıldı ateşe kalmadı yağı.

Sükûn itdi oturdı bâd-i fitne,
Dögündi zulm evinde zâd-ı fitne.

Emîn oldı cihân havf-ü-hatarhan,
Tolu olmışdı âşub-u-şererden.

Ol gice lala, Sultân Ahmed'e irişüb, bu ahbârı işidecek cânına ateş düşüb, cihândan bî-zâr, saltanat ümidiyle gülzâr olan tab'ı, pür-hâr oldı. Hemân ol sâ'at Maldepesinden bâr-u-bengâhı kaldurub, gerü Karaman vilayetine 'azîmet itdi. Hâtırında bu ma'nâyı mukarrer eyledi ki vilâyet-i Karamana varub mukaddemâ Karaman vilâyeti hâkimi olub, vefât iden karındaşı Sultân Cihân şâhın oğlı Sultân Muhammedi kendüye yâr idinüb, mukaddemâ Anatolı ve Karaman ve Rûm diyârlarını zabt-u-feth idüb, müstakil pâdişâh ola. Sultân Ahmed sabâveti 'âleminde hâlî-zihin iken, erbâb-ı 'ulûm-u-'irfân ve ashâb-ı fünûn-u-îkân ile müsâhameyüb ve bilmeyüb ve ögrenmeyüb bîşe-i saltanat cümle sanâyi'in es'ab ve düşvârı ve mecmu'-ı eşyânın ahfâsı ve müşkil-şi'ârıdır. Anı bir pîr-i kâmilden öğrenmeyince bâlâsına dest-rest yokdur. Yüce âsumâna el irişir mi? Yüksek sehâbe kalkmak ile bulut tutulur mı? Deryâ-yı bî-girâne el sokmak ile balık sayd-u-şikâr, nûr-ı âfitâb olmayınca şeb-i târ içinde çehre-i hob âşkâr mı olur? Sultân Ahmed saltanatı babasının in'âm ve ihsânı ile olur bilurdi. Şeb-ü-rûz fikr-ü-firâseti 'iş-u-nûş, leyâl-ü-nehârda arzusı ğonca-lebler dehânını bus ile serv-kadler meyânını derâğuş idi. Sadâ-yı kanûn ile âvâze-i tanbûr ve kopuz, nâle-i rebâb ve efğân-ı çenk-i pür-sûz istimâ'ı yanında 'id-ü-nevrûz idi. Zabt-ı memâlik ve hıfz-ı hirâset-i mehâlik, ahvâl-ı düşmen-ü-'aduv, rûz-ı hisâb-u-Kıyâmet ve Mîzân-u-terâzu ne idügini bilmezdi. Pâdişâhlık, hemân cevâhir-i âbdâr ile müzeyyen ve murassa', licâm ile üstüvâr bedevî atlara süvâr olub, vahşîler şikâr itmek sanurdı. Esbâb-ı devlet ve 'izzete istinâd, dünyâ-yı denînîn câh-u-celâl ve temaşasına hayrân ve i'timad itmişdi. Halvet-sarây-ı hâtırına 'arus-ı maksudı bûs ve kenârdan ğayrı kârı yoğıdı. Bu cânibden sabâh olub İstanbulda vüzerâ sarayları alân ve tâlân olub, mahallât-u-bâzarlar kemâ kân yerlü yerinde emn-ü-emân, pâdişâh âsitânesinde dahî dîvân olub, sudûr-u-erkân makamlu makâmına geçüb, vezîrler 'arz-ı ahvâl

için içerü girüb, gice vâki' olan havâdisi cümle takrîr idüb, 'ızz-ı huzur-ı pâdişâhîde günâh ve taksîrlerine 'özr ve i'tirâf idûb, «Pâdişâhım saltanat emri sizin ve bizim ittifâkımızla olmaz imiş. Takdîr Hakkındır. Cümle mâl ve menâlımız gice nehb-ü-ğâret, devletinizde kazanduğımuz mâmelek cümle yağma ve hasâret olundı. Başımız halâs olduğına şükürler ideriz» didiler. Ve yeniçeri ağası dahî pâye-i serîr-i a'lâyâ girüb ,gice olan havâdisden haber açub, didi ki «Hakîkat-i hâl budur ki, 'asker-i zafer-peyker Sultân Ahmedi getürmege rızâ virmek muhâldir. Şöyle ki rızâları üzre olınmaya dahî ziyâde fesâda bâ'is olurlar.» deyücek, Bâyezîd Hân'ın **-'alyhi'r-rahme ve'l-ğufrân-** mizâclarında ahmâl-ı saltanat götürmege kudret-ü-tâkat kalmamış idi. Vüzerâyla söyleşüb, Sultân Selîm Hân **-nevvera'l-lâhu mer kadeh-** için âsitâne-i sa'âdete gelmek bâbında, hükm-i cihân-mütâ 'ile Yeniçeri yayabaşlarından dört nefer dilâverler ta'yîn olunub, irsâl olundı. Te'yîdât-ı Hayy-i Kadîr ile **-'azze ismuh-** Sultân Ahmed ahvâli digergûn olub ümid-i saltanatdan ana ferâğ hâsıl olub, Karaman'a varmak ile ol bir karındaşı Sultân Korkud'a korku 'ârız olub, kendünün üzerine varmak ihtimalin virüb, havf-ü-haşyette iken Sultân Ahmede tâbi' ve tâlib olanların tâli'leri pest-ü-vârûn, arzuları hırmân ve yasa makrûn oldı. Lâ-cerem bu gûne aşûb ve fitneye dahî câzimler olub, zât-ı fesâd-simâtlarında mukarrer ve merkûz olan hamâkat ve dîvânegî muktezâsınca gördiler ki, Sultân Ahmed'e saltanattan arz, ber-taraf olub, Sultân Selîme mukarrer oldı. Sultân Korkud'a 'ale'l-hitfye mektûblar gönderüb, «İşte Sultân Ahmed ahvâli böyle oldı Sen dahî Sultân Bayezîd Hân oğlısın. Şayed tâli'in hümayûn olub saltanat sana intikâl eyleye. Şek ve şübhe kalmadı, pâdişâhlık hususı 'askerin hüsn-i ikdâm ve kemâl-i ihtimâmlarına mufavvaz ve merbût imiş. 'Ale'l-husûs Yeniçerinin mübâşereti olmayınca müyyesser degil imiş. 'İnâyet-ı Hakka tevekkül eyleyüb, sûret değişdürüb, tenhâca gelüb, Yeniçeri odalarına döşenüb içlerine girmekle tazarru' ve niyâz itsenüz ihtimâldir, Pâdişâh olasız, ve yahud Sultân Ahmed üzerine göndermek için mukarrer ser-asker olursız.» deyü tahrîk itdiler. Ol dâhî Sultân Ahmed'den ihtiyât üzre idi, hemân mektûb vardığı gibi, dâire-i beşeriyet muktezâsınca ihtimâl-i devlet hâtır-ı 'âtırına sürer ve behçet beşâretlerini tebşîr eyleyüb, ârâm ve kararî kalmayub, cümle tecemmülâtını dökûb, iki üç âdemi ile mahmiye-i İstanbul'a gelüb, geçüb, Yeniçeri odalarına dâhil oldı. Yeniçeriler anı gördiler ki, bir şehzâde-i civân-baht câmi'aları içine gelüb oturur. Sultân Korkut idügini bilüb, gürüh gürûh gelüb, yed-i 'ulyâsını takbîl idüb, merâsim-ı 'ubûdiyyeti yerine getürüb, bu haber-i meserret-eser Sultân Bâyezîd Hânın sem'-i şerîflerine irişüb, hâtır-ı müniflerine dağdağa ârız olub, sebeb-i kudûm-ı behcet- lüzûmlarından istihbâr itdiler. «Sultân Ahmedden havf idüb geldüm» deyü cevâb virüb, birkaç gün turub, âhirü'l-emr Midillü sancağı 'inâyet olınüb, ol semte 'azîmet itdi. Lâkin anda varmayub gerü Sarûhan diyârına varub,

anda temekkün eyledi. Tabî'atları sipâhî-meşreb olmayub, kâ'ide ve uslûbları tarîka-i 'ilim ve edeb idi. Zâtları gencîne-i ma'ârif ve defîne-i 'ilm-ületâyif idi. Hatta «Mesâyil-i Şer'iyye müştemil-i Korkud Hâniyye» dimekle ma'rûf mü'ellefleri bir kitâb-ı şerif dahî vardır.

Belâgat olsa zat-ı şehde meşhûr,
Ne zibâdur olur nûr üstüne nûr.

'Ulûm-u-şi'r şehler zîverîdir,
Nıgin-i devleti tâc-ı serîdir.

Olur şi'r ile a'lâ şân-ı şâhın,
Dimişler şi'r terdir cânı şâhın.

Mukarrer şi'r olur meyve lisâna,
Ne tatludur ana yokdur bahâne.

Şu'ûrı olmasa eş'âra tab'ın,
Misâlidir hemîn derrende seb'ın.

FASL-I SÂLİS-'AŞER Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu markadeh-** def'a-i sâniyede 'atabe-i ulyâya şeref da'vet olunub, sa'âdet ve ikbâl ile geldiklerinde taht-ı 'Osmâna pâdişâh, evreng-i hilâfete sâhib-i câh ve memâlik-penâh ve sa'âdet-destgâh olduklarıdır.

Yine gîlg-i huceste gel beyâna,
Felek evcinde eyle aşiyâna.

Hümâ-tayr ferhunde fâl ol,
Sözünde tûtî-i şekker-makâl ol.

Belâğat evcine pervâza başla,
Güzelsün şiveler kıl nâza başla.

Hikâyet eyle şâhun kıssasından,
Nasîb olan letâyif hissesinden.

Ne şeh 'âlemlerin sâhib-kırânı,
Livâ-i rif'ati tutdı cihânı.

Ola şimşîrinin bir dem ki berkı,
Yakardı serteser evreng-i şarkı,

Eger şehbaz-ı tığı irse Ğarbe
Frengistân düşerdi ceng-i harbe

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enâra'llâhu burhâneh-** Kefe tahtında müreffehu'l-ahvâl, hâtır-ı safâ-mazâhirleri Cenâb-ı Hakka merbût, tevekkül ve istinâdları bisâtı sâha-ı sahfe-i kabûl ve rızâda mebşût olmuş-

dı. Nagâh bedraka-ı tevfîk-i ilâhî ve mübeşşir-i beşârât-ı nâ-mütenâhî zuhûr idüb, 'atabe-i 'ulyâdan da'vet-i hümâyûn içün irsâl olunan nâme-i meserret-mazmûn ile gönderilen yayabaşları südde-i sa'âdet-makrûnlarına vusûl bulub, vukû'bulan mâcerâyı evvelden âhire hikâyet idüb, ğubâr-ı pây-ı behcet-efzâları dîde-i remedresîde-i milke iktihâl ve tûtiyâ içün dergâh-ı mu'allâda matlûb, 'inân-ı 'azîmet-i nusret-hâtimetleri, sudde-i gerdûn'udde taraflarına munsarıf olmak ğayette merğub olduğın rivâyet itdiler. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân -nevvera'llâhu markadeh- Cenâb-ı Hakk'a **-celle ve 'alâ-** mahâmid-i ferâvân ve şükr-i bî-pâyân edâ, idüb, ikbâl-i devlet-vâr 'asâkir-i nusret-şi'ârla, teveccüh-i hümâyûn-ı sa'd-makrûnların savb-ı İstanbûl-ı sa'âdet-şümûle mebzûl ittiler.

Şeb-u-rûz eyledi kat'-ı merâhil
Gülistanidi konduğı menâzil

Önünce pişvâ ikbâl-ü-nusret
Yanınca hem-'inanı feth-u-'izzet

Yüz urub pâyına herdem rikâbı
İderdi devletine intisâbı

Nesim olmıştı hem-râh-ı divânı
Saba bulmuşdı baht-ı kâmrânı

Ğubâr-ı râhı çıkdı âsumana
Ferâhdan gökde ister âşiyâne

Bir sihr-i sa'âdet-eser ve ziyâ-semer, bir vakt-i huceste-cemâl ve ferhunde-peykerde ki, âfitâb-ı talâyi'i zafer-nisâb ile feth-i iklîm-ı şark, ziyağark küşâd-ı memâlik nûr-ı fark içün, hink-ı zuhûra süvâr, a'lâm-ı şa'şa'a-i 'âlem-şi'âr kaldurub izhâr-ı ğulğule-i envâr ve îsâr-ı debdebe-i seher-âsâr eyledi. Ya'nî sabah olub iklîm-i leyl-i deycûr-zeyl, ve milket-i şeb-i zulmet-ta'b içre nice sâ'âtden berü leşker-ı zalâm ve haşmet-encâm ile Rûy-i zemine müstevlî olan şâh-ı siyeh-sipâh nâ-bedîd ve 'âdem-penâh olmuşdı. Ol rûz-ı fiyrûz-ı nûr-firûzda, bir mübeşşir-i ikbâl-ü-câh-u-devlet, bir müjderes-i beşâret-intihâ-vü-behcet-menzilet, 'atabe-i 'ulyâya nüzûl idüb, hazret-i pâdişâh-ı behişt-aşiyânın **-nüvvira kabruh-** sa'âdet ve ikbâl ile 'atabe-i devlet-nevâle irişdiklerini haber virdi. Nice zamân idi derûne-i şehr-i İstanbul 'ateş-ı ğumûm-u-hümûm ile yanub ğam-kîn ve melûl hayli demler idi cümle-i havâtır-ı ehl-i islâmda şâdî ve sürûr yerine ğussa-vü-âlâm ve perîşânî duhûl ve hulûl eylemişti. Bu âvâze-i ferruh-nevâl ve şâdî-ittisâl, bu sît-u-sadâ-yı dil-küşâ ve tarah-zidâ ile vech-i vecîh-i dünyâ ve ruhsâra-i zîbâ-yı 'âlem şâdân ve hande-rû oldı. Havâtîr-ı cümle-i ehâlî ve mevâlî, kâffe-i asâğır-u-e'âli, mecmu'-ı enâm ve hâlayik, 'âmme-i nâs-u-sıbyân ve mürâhik gül gibi açulub hurrem ve şâd cümle kaygulardan kurtulub âzâd

oldılar. Merhûm Sultân Bayezîd Hânın **-enara'llâhu burhâneh-** dahî hâtır-ı âtır-ı safâ-mazâhirleri hurrem, tabîat-ı hümâyûnları süsûra mahrem olub, cümle vüzerâ ve erkâna, 'umûmen 'asâkır ve erbâb-ı dîvâna emr eylediler, envâ-ı ta'zîm ve iclâl ile istikbâl idüb, Yenibağçede şâhâne otaklar, pâdişâhane vsâklar kurub, envâ'-ı tezyîn ile ol mahalli behişt-berîn itdiler.

Süvâr oldı yine erbab-ı dîvân,
Sipâh-ı Cem-haşem Dârâ-i devrân.

Ferîdun-u-Kubâd-u-Hüsrev-i Key,
Cem-ü Cemşîd-ü-İskender pey-â-pey.

Diyar-u-mülk-ı rezmin pehlevânı,
Şecâ'atle şehâmetle keyânı

Saf-ender-saf gürûh-ı Şir-ü-gürkân,
Müsellah pür-kemân-u-tîr-ü-peykân.

Dilâverler dem-i heycâda ejder,
Girürler âteş-ı cenge semender.

'Acem milkine heybetler salanlar,
Mısır ocağını yile virenler.

Kağan arslanları ruy-i zeminin,
Temâşâcısı şehr-i Dergüzinin

Ol rûz-ı pîruz, sâlis-ı 'îd-i nevrûz idi. Mecmu'-ı erkân-ı bülend-mekân ve a'yan-ı saltanat-ı bâhiru'l-burhân, kâffe-i huddâm-ı bârgâh-ı vâlâ-makâm, mecmû'-ı münbitân-ı 'atabe-i 'aliyye-i 'illiyîn-irtisâm, cümle mutavattınân-ı Dârı's-selâm İstanbul, ve 'amme-i muhteşemân-ı Dâri'l-hilâfe-i sa'âdet-şümûl, ol mâh-ı bedr-ı 'izzet-ü-ikbâli hezârân hezâr ta'zîm-ü-iclâl ile istikbâl eylediler. Amme-i Yeniçeri gürûhı ki, şevketde bülend-kûhlar gibi serefrâz, 'uluvv-i câh ile keyvân-menziletler, akran-u-emsâlden mümtazler, na'rapeydâ berk-hüveydâ tüfeng-endâzlar, 'arsa-i rezmin ra'dları sâ'ıka-âvâzlardır, künbed-i fîrûze-gün-i gerdûn içinde olan ğuzâtın güzideleri, a'sâr-ı zâhiratü'l-âsâr ve ezmine-i medîdetü'l-etvârda meşhûr olan mübârizlerin pesendideleri ve nur-dîdeleri alây alây, saf saf, cavk cavk, gürûh gürûh, selamlayub, önünce pûyân oldılar. Du'â-yı müslimîn ve senâ-yı müvahhidîn sahife-i arzdan cevv-i semâya 'urûc idüb, **-lâ şekke fih-** ebvâb-ı semâya dühûl ve vülûc idüb, bakarr-ı icâbet-i Hakka vusûlde iştibâh yoğıdı. Cevânib-i tarîk-i beşâret-refîk, etrâf-ı râh-ı sa'âdet-tevfîk, cümle-i Ehl-i İslâm ve Nesârâ ve Efrenc, mecmû'-ı Yahûdî ve 'âmme-i esıhhâ ve ehl-i renc külliyen tarık-u-sübülde **-mâ halaka'llah-** temâşâya nigerân ve senâgûylar olub, nidâ-yı beşâret-i mü'eddâ-yı **Yâ racceka'llâh** ile beyne's-semâ ve'l-arz memlû ve mâl-â-mâl olmışdı.

Du'â-yi ceyş 'uruçitdi semâya
Tazarru'la el eçtılar Hudâya.

Devâm-ı devlet ile pâdişâh ol,
Re'âya kullaruna 'adl-hâh ol.

Hudâ göstermesün her giz zevâlin,
Ola ser-sebz gül-bergi cemâlin.

Medîd itsün Hüdâ zillin hemîşe,
Du'ân olsun bize herdemde bîşe.

Tutub yüz göklere her ân-u-her hîn,
Du'âya cümlesi dirlerdi âmîn.

Ol zamanda Yenibağçe sahrâ-yı memdûdet'l-fezâ idi. Otağ-ı felek-rif'at ile anda sükûn ve ikâmet eylediler. İrtesi dîvân-ı hümâyûn olub, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-teğammedehu'llahu bi-ğufrânih-** süvâr olub, hezârân şevket ve übbehet ve ikbâl ile pâye-i serîr-i a'lâya girüb, merhûm Sultân Bayezîd Hânın eyadi-yi meserret-mebâdîleri takbili ile müstes'ad olub, kemâl-i 'âtifet-i übüvvet-şi'ârı üzre hüsn-i re'fetler gösterüb, mâbeynde çok güft-ü-gû olub, âhiru'l-emr Bâyezîd Hân Cenâb-ı Hakka **-celle ve 'alâ-** el kaldurub, elfâz-ı dürer-bâr-ı şefkat-şi'ârlarından ikbâl-ü-devletlerinin imtidâdma du'âlar eylemişler. Ba'de-hâzâ, kalkub gerü makâm-ı şeriflerine mürâca'at eyleyüb, bu esnâda vüzerâ ve a'yân kemâ kân ittifâk-ı sâbıkları üzre esnâ-yı musâhabetde gerü Sultân Bayezîd ile meşveret ve ittihâd itmişler ki, Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyâna ser'askerlik ihsân olırub def' eyleyeler. Bu ittihâd üzre divândan çıkub doğrı hazret-i pâdişâh-ı rub def' eyleyeler. Bu ittihâd üzre divândan çıkub doğrı hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-nevvera'llâhu merkadeh-** âsitânesine inüb, 'izz-i huzûr-ı mevfûrı'l-hubûrlarına yüz sürüb, «Emr-i hâkânî var» deyü âmme-i 'asâkir-i hümâ-fere tenbih itmişlerdi, cümle gürûh-ı kûh-şükûh hâzır olub, vezîrler cenâb-ı hudâvendigârdan takrîr itmişler ki, «Memâlik-i mahrûse-i hâkânîde bunca eşırrâ ve müfsidîn hurûc idüb, âsumân-ı fitneye 'urûc itdiler, Sultân Ahmed anların def'ine kâdir olmadı. Re'âyâ ve berâyâ âşüfte-hâl, ehâlî-yi islâm pây-ı semend-i erbâb-ı dalâl altında pâymâl olmışlardır. Fermân-ı hâkânî anın üzerine müncer oldı ki, 'umûmen ecnâd-ı muvahhıdîne baş ve ser'asker olub, Anatolıya geçüb, bâğîlerin zulüm ve dalâletlerini dâmân-ı memleketden kat' idüb, vilâyetin emn-ü-emânına sa'-yi cemîl gösteresiz» didiklerinde Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân ayak üzre gelüb, mecmu'-ı 'asâkir-i fîrûzî-mezâhir meclis-i hümâyunlarında idiler, 'askere hitâb-ı müstetâb buyurdılar ki «Fi'l-vâki' memleketimiz eyâdi-yi zâlimân ile harâb-u-yebâb olub, karındâşım Ahmed bunca serâmed-i 'askerle ol câniblerde iken def'-i a'dâda ihmâl ve tekâsül idüb, düşmenin def'ine kâdir olmadı. Atam pâdişâh-ı 'alîyyü'ş-şân ben bendesini size ser'asker

idüb, fermân eylemişler ki, Anatolıya mürûr eyleyem, ben her vechile hazır ve âmâdeyem, siz dahî esbâb-ı ceng-ü-harb ile müheyyâ olun» deyü buyurduklarında, Yeniçeri içinde ba'zı müte'kellim dilâverler söz ehli hünerverler olub, «Hayır pâdişâhım, kulların ser'asker olduğunuza rızâ virmezler. Serîr-i saltanat himmet olunursa fermân-berüz, ne hizmet olursa bende-i kemterlerüz» didiklerinde, hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-nevvera-'llâhu merkadeh-** vüzerâya hitâb-ı müstetâb itdiler ki, 'askerin cevâblarını 'izz-ı huzur-ı mevfûru'l-hubûrlarına 'arz eyliyeler. Vezîrler süvâr olub, pâye-i serîr-i a'lâya gelüb, sûret-i mâcerâyı takrîr itdiklerinde, Sultân Bâyezîd Hân «Mâdâm ki dâyire-i sıhhatdayım kimesneye saltanat virmezem» deyü cevâb vericek, vezîrler «Pâlişâhım kadîmden ni'metin ile perverde olmuş bendelerüz. Şimdi çıkub 'asker-i hurşîdfere, husûsa Yeniçerilere bu cevâbı deyücek mukarrerdir ol sa'at bu kullarunuzı şimşîr-i hûn-gîr ile bî-cân iderler. Kanumuz devletlü pâdişâha helâl olsun bu arada bizi bî-cân eyle bu kelimâtı çıkub, anlara dimege kudret ve tâkatımız yokdur» dîde ve göz yaşını döküb ferâvân mâtem ve yaslar idicek, Bâyezîd Hân dahî giryân olub, bi'z-zarûrî zimâm-ı saltanatı hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânın **-nevveral'lâhu merkadeh-** dest-i hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnlarına teslîm iderler.

Vezîrler bu ahbâr-ı meserret-âsâr ile taşra çıkub, cümle 'asker-ü-cüyûş Bâb-ı Hümâyûnda hâzırlar idi. Pâdişâh oldukları haberleri istimâ' ile sene-i semâne 'aşer ve tis'a mi'e Saferinin sekizinci güni Yevmi's-Sebt idi. Cihâna zemzeme ve ğulğule peydâ olub, kâyinât içine bir şâdî ve sürûr, bir beşâret-i pür-hubûr peydâ oldı ki, herkes dîvân kapusundan tâ Yenibağçeye varınca mânend-i murğ-u tuyûr uçmakda idiler. Bir an içinde Yenibağçe Dâru's-Selâm ve Dâru'l-Huld olub, âsumân-rif'at felek-bestat otaklar ve sâyebânlar kurılub, çetr-i hümâyûn-ı 'Osmânî tutulub ve 'âdet-i sâbıka üzre cümle Yeniçeriler hâzır ve âmâde olub havlıların kurdular. 'Alem-ı mehterleri, tabl-u-kûs-i husrevânî ve nakkâre ve sancı gîtî-sitânî birle 'âlem ve kâyinâtı pür-hurûş eylediler.

Tulû, itdi cihâna mihri- enver,
Kudûret gitdi dünyâdan ser-â-ser.

Cihâna düşdi şâdîden eserler,
Ferahlar virdi dünyaya haberler.

Kulûbe oldı müstevlî meserret,
Kuruldı bezm içildi câm-ı behcet.

Ferahnâk oldı 'âlem gitdi ğâmler,
Kadeh dönsün içilsün câm-ı cemler.

Nesîm indi, safâlar virdi dehre,
Süruriyle irişdi şehre behre.

Çün tetarrufât-ı umûr-ı 'âlem re'-yi cihân-ârâlarına müsellem oldı, lâ-bud ataları şâh-ı cihân-penâhın selâmet-i hallerine intizâm ehemm-i mehâm idi, ve hem kendülerin rizâ-yı hümâyûnları üzre mahrûse-i Dimetoka ki, belde-i hoş-hevâ ve şehr-i letâfet-intimâdır, anda mütekâ'id olmak idi murâd-ı şerîflerine muvâffık. Sâl-be-sâl sekiz kere yüzbin akçe ile Dimetoka'i anlara oturak tevcih idüb, Yeniçeriler ağası Yunus Ağayı onlara lala ta'yîn itdiler. Ol gice esbâb-u-mühimmât külliyen tedârik olunub, 'ale-s-seher Bayezîd Hân **-nevvera'llâhu merkâdeh-** araba ile çıkub Dimetoka câniblerine teveccüh itdiler. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân sa'âdet ve ikbâl ile taht-ı mu'allâ-yı sa'd-bahta münzevî oldılar. 'Amme-i fuzalâ-i fezâyil-intima, kâffe-i sulehâ ve meşâyih-ı ma'ârif-âşinâ, kâffe-i ehâlî 'atabe-i sipihr-müvâsâ gelüb, mübârek-bâd-ı saltanat içün el öpdiler. Ebvâb-ı hazâyin ve defâyin meftûh tutulub, mübârizân-ı saff-şiken, mücâhidân-ı a'dâ-efken olan kapu halkına ve 'âmme-i Yeniçerilere bahşîş-i 'âmm kılub cümle-i kulûb-i 'ibâdi menba'-ı rıza ve şükrân-u-reşâd eylediler. Tasarrufât-ı umûrda kemâ yenbağî âsâr-ı külliye zuhûra getürüb, ahvâl-ı 'atabe-i 'aliyye-i 'Osmânîye, umûr-ı südde-i seniyye-i hâkâniyye tamâm muntazam oldı.

Harâb idi binâ-i mülk-ü-millet,
Nizâmın cevheri bulmazdı kıymet.

Yapıldı kasr-i dîn-ü-oldı ma'mûr,
Esâsı zulm-u-cevrîn düşdi meksûr.

Firâr itmişdi dünyâdan 'adâlet,
'Adil yirine geçmişdi dalâlet.

Yine tahtına geldi 'adl-u-re'fet,
Cemâlin 'arz kıldı rahm-ü-şefkât.

Mücedded oldı yine Dîn-i Ahmed,
Ola şeh devleti, dâyim müşeyyed.

Erbâb-ı kemâl-ü-fezâyil sâl-ı saltanata güzîde ve makbul tarihler düşürdiler. Cümleden biri 'ulemâ-i Rûmdan Mevlâna Nihâi ki, ser-âmed-i 'asr idi, anların bir kasîde-i ğârrâları âhirinde mestûrdur.

Şol zaman k'olmışdı Hicretden 918,
Heftüm-ı Mâh-ı Safer Şembeh güni şâh-ı kerîm.

Tahtgâh-ı Rûma geçdi fazl-ı Bismillâh ile,
Halka rahmet sûretin gösterdi Rahmân-ı Rahîm.

Şâd olub dil bu du'âyı kıldı târîh oldı râst,
'Adlile bu mülki dilşâd eyliye Sultân Selîm.

Merhûm cenet-me'âb, Sultân Bâyezîd Hân **-aleyhi'r-rahme-** Dimetokaya gider iken Edirne civârında Söğütlü Dere nâm konâğa vardıklarında, ol pâdişâh-ı rahmet-penâh-ı lebîbin 'ömürleri, devletinin âfitâbı mağrib-i fenâya karîb, tûşe-i bakıyye-i hayâtları sâyil-i merg-ü-mevte nasîb olmuş imiş. Esâs-ı âşiyânları anda temâm olub, rûh-ı pür-fütûhları rahmet-i Hakka vusûl bulub, sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvelinin on yedinci güni, 'âlem-i bakâya irtihâl itdiler. **-El-hükmü li'llâhi'l-'aliyyi'l-azîm. İnna li'llâhi ve innâ ileyhi râci'un-**

Muhakkakdır bu dünyanın fenâsı,
Eceldir âdemin âhir libâsı.

Degil âzâde, kimse mîr-ü-şehden,
Giyer âhir kaba hâk-i siyehden.

Sarây-ı şâh imiş sahf-ı zemînin
Olaser menzili huld-i mübînin.

İre Hakk rahmetine rûh-ı pâki,
'Abîr-u-anber ola cümle hâki.

Enîsi hûr ola cennetler içre,
Ğarîk-ı nûr ola rahmetler içre.

Mahall-ı mezbûrda, âyîn-i kavîm-i Hüsrevân-ı rahmet-nedîm üzre bedenleri tekfîn olınub 'araba ile mahmiye-i İstanbul'a getürilüb, dâhil-i belde-i merkûmede binâ itdikleri câmi-i cennet-üslûb ve mescid-i mahbûb-ı rahmet-mashûb ki, bünyân-ı kavim, behişt-harîm, esâs-ı pâk, melâyik-mukîmdır, erbâb-ı hâl lisânlarında mezkûr ve ğâyetde meşhûrdur ki, kubbe-i a'lâsının derûnı nûrla memlu ve müzeyyen imiş. Bâ'isini dirler ki câm'-i mübârek binâ olundığı zamânda ne mi'mârlar üzerlerinde mu'temedler ve ne ırğâdlar işletmege mü'temenler olub herkes murâdlarınca işlerimiş. Tamâm olunca bir hâtır îzâ ve âzâr ve bir kese ta'n-ü-derd -ü-i'tizâr olmamış. Binâsının harcı mâl-ı halâldan imiş kı masûndur ihtilâlden.

Ne câmi' cennetü'l-me'vâya benzer,
Ki her bir camı bir bedr aya benzer.

Kıbâbı toptolu nur-u-münevver,
Buhûriyle dimâğ olur mu'attar.

İçi Kur'an-u-zikr ile toludır,
Mübârek ismine Hakk'ın ğuludır.

Hatîb itse Hudâ nâmını ezber,
Musavver nûr olur, mihrab-u-minber.

Ağız açmış iki yüksek minâre,
Hudâ birliğini dir âşikâre.

Üzerlerine bir 'âlî türbe-i münevver-i müseddes yaptılar. Kanâdil-i nûr-âyîn ile mukaddes, re's-i rahmet-ünsleri tarafına masahif-i kerîme ile müşerref, 'âdet-i ma'rûfe üzre bekciler ve cüz-hânlar tertîb itdiler. Muvazzaf şâm-u-seher ol türbede kırâ'et-i Kur'ân ve Tenzîl ile rûh-ı fütûh-bahşları içün hatm ve du'âlar iderler. **-Takabbela'llâhu kabûlen hasenen-**

FASL-I RÂBİ' 'AŞER : 'Azîmet-i hümâyûnları vilâyet-i Anatolıya olub, hüsn-i tedbîr-i zafer-te'sîr ile Sultân Ahmedi getürdüb, Yenişehr sahrâsında mukâtele-i husrevânî olub, Sultân Ahmed'in necm-i hayâtı mağrib-i memâte vusûl bulub, andan mahrûse-i Burusaya varub ba'zı şezâdelerin bostân-ı hayâtlarına kahr-ü-helâk nesimlerini esdürüb, andan sonra ilğârla saruhan diyârına varub, Sultân Korkud ile vâki' olan ahvâl beyânındadır.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enara'llâhu burhâneh-** hemân serîr-i sa'âdete cülûs ile, nâmûs-ı şeri'at ihyâsına mübâşerette oldılar. 'Ilm-i 'âlem-arâlarına bu ma'nâ, âfitâb-ı cihân-tâb gibi rûşen ve 'iyân idi ki, a'zam-ı erkân-ı saltanat ve ehemm-i kavânîn-i hilâfet iki rükn-i rekîne mevkûfdur ki, anlar sütûn-ı dîn ve 'imâd-i sakf-ı metîn-i Seyyidülmurselîndır, **-'aleyhi's-salâtü ve's-selâm-** ki, birisi sadr-ı dâ'ire-i tedbîr ve mişkât-ı münîr-i 'arsa-i teshîr olur, vezîr-î Âsaf-nazîr-ı sâfî-zamîr, müşîr-i 'adl-pezîr-i nısfet-zahîrdır. Biri dahi bir debîr-i fezâyil-te'sîr ve me'ârif-tenvîrdır ki tab'ı, âyine-i cihân-nümâ ve zihni mir'ât-i sâf-ı suver-numâ ola. Bu ikisine mâlik olan padişâh, iki cihânın bile fethi tarîkine sâlik olur. Biri dünyâ, biri âhiret ki, vezir ve debîri sahîh ve pâk olan şâhlar cümle rûy-i zemîne pâdişâhlar, 'âmme-i rub'-ı meskûne sâhib-külâhlardır. Vezîr ve debîri nâkısu'l-'akl olanların makâmları, mesken-i düşmen; nişîmenleri taht-ı 'adû-yı reh-zendır. Tevârîh kitâblarının bütûni ve kavle şâhid ve burhân, kümmel-i mütekaddiminün **-'aleyhimu'r-rahme ve'r-rıdvân-** müellefâtlarının mezâmîn-i sıdkkarînleri, bu hâle delîl-i bahîru'l-burhândır, vezîr ve debîr husûsunda kâmillerin kelâm-ı sıdk-encâmlarına nihâyet yokdur, tafsîl olunursa sühan tavîl olur. **-El-'ârifü yekfihi 'l-işâreh-** Hazret-ı pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-tayyeba'-llâhu serahu-** bu ma'nâyı tahkîk idinüb, takdîr-ı Hayy-i kadır ile **-celle zikruh-** tâli'-i sa'âdet-metâli'ları müsâ'id ve sa'îd olub, mahzâ devlet-ü-sa-'âdetlerinin 'alâmet-ü nişânı idi ki, ol 'asırda iki zât-ı bî-nazîr, iki nefs-i sa'âdet-te'sîr mevcûd idi. Biri mahz-ı eltâf-ı vâhibi'n-ni'am, Piri Paşa-yı mükerrem, ve biri fırka-ı belâğat-nisâbın emîri ve seyyidi ki, ism-i sedîdleri SEYYİDİ olub, kâtib-i dîvân-ı 'âlî-şân idi. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân ol iki güzîde-i nev'-i insânın kemâl-ı mahâret ile âdâb-ı saltanatda hüsn-i tahâretlerine 'ilm-i 'âlem-arâları şâmil olmışdı. Hemân ki, taht-ı saltanata cülûs itdiler, enzâr-ı 'inâyet-âsârları anlar cânibine merbût olub, cümle-i mühimmât-ı hâkânî ve kâffe-i masâlih-ı gîtî-sitânîde mürâce'âtı anların

kemâl-i dâniş ve 'irfânlarına itmişler idi. Çünki 'inâyet-i bî-nihâyet-i ilâhî mürâfakati ile bisât-ı ma'delet ve cihân-bânî müyesser oldı. Anatolı cânib-lerinde Sultân Ahmedin muktezâ-yı ıdrâk-ı dûni ve müsted'âyı 'akl-ı zebûnı üzre gördi ki, serîr-i sa'âdet-pezîr-i hâkânî, vücûd-ı mevdûd-ı sultânî birle ârâste oldı. Lâ-büdd yanında olan dûnler tedbîr ve tedârik eylediler ki, ol cevânibde olan 'asker ve sipâhı zarûrî der-i pâdişâhlarına müti' ve münkâd olurlar. Bu vilâyetlerde Kızılbaş tâyifesine nihâyet yok, oğullarından birisini Kızılbaş idelüm, tâc-ı şâhî giysün, az zamânda üzerine vâfir Kızılbaş cem' olur. Hâzır sipâh-u-cünûddur. Anlar ile Sultân Selîme mukâbil oluruz deyü, tedârik idüb, ana binâ'en evlâd-ı kirâmından büyük oğlı Sultân Murâd'ı bu husûs içün kasdile Kızılbaş tâyifesine mütâba'at ve inkıyâd itdürüb, başına tâc-ı surh giyüb, âyîn-i İslâmı terk itdürdüler. Ol tâyife hürrem-ü-şâd olub, evvelden, 'ale'l-hufye âlât-ü-esbâb ve kârzârları hâzır idi, hemân hurûc idüb, Sultân Murâd üzerine ictimâ' eylediler. Birkaç gün içinde üzerine yigirmi binden ziyâde müsellah âhen-pûş ve div-huruş Evbaşlar cem' oldı. Sultân Murâd anlara istimâlet idüb, «Gelün atam Sultân Ahmed üzerine varalım ana mu'âvenet ve imdâd idelüm» deyücek, ol tâyifenin hulefâsı ve piş-kademleri ve a'yânı rızâ virmeyüb, «Bizim şâhımızın hüsn-i icâzetiyle hurûç itmedin sen tâc-ı şâhî giyüb, ol tarîkı ihtiyâr itdügin eclden sana mütâba'at eyledik, bir işdir oldı, önüne düşelüm, şâh âsitânesine varalum, şâhın dest-bûsi ile müstes'ad ol. Şâhımız izn ve icâzet virürse ferman-berdâr olalım, yoluna cân-u-baş oynayub, atana dahî mu'âvenet idelüm» deyü hâh-u-nâhâh vilâyet-i A'câme revân oldılar. Bî-nihâye ceyş'i pür-tayş idi. Sultân Murâdla Şâh İsm'ail âsitânesine vardılar. Bir yad pâdişâh-zâde ile sipâh-ı 'azîmdır geldiler. 'Adet-ü-âyînleri üzre mahfîce Sultân Muradı tutub bî-cân eylediler, emmâ zâhirde anın yerine birini gösterüb 'alâniyen bu husûsı mektûm eylediler. Sultân Ahmed dahî ol cânibden ümîd-vâr olub kendüye mu'âvenet içün oğlı ile bî-nihâye 'asker gelür deyü intizârda oldı. Bu taraftan hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân dahî tahta geçtiler zarûrî Sultân Ahmede iztırâb müteveccih olub, ihtimâldır ki Kızılbaşa varub, anlara ittibâ' ide, ve câyizdır ki, vilâyet-i Mısra varub, Çerâkiseye ilticâ eyleye, ve yahud Firengistâna teveccüh idüb, küffâr-ı hâk-sâra itâ'at kıla. Be-her hâl dâru'l-İslâma mûcîb-i mazarrat ve ihtilâl olur. Rikâb-ı saltanata envâ'-ı hakâret ve mezellet düşer. Âdemin karındaşı 'aduv elinde, kişinin birâderi düşmen ilinde olursa mağlûb olur. Kalbinde olan esbâb-ı huzûr cümle yağma ve menhub olur. Kable'l-vukû' tedârik olunması sebeb-i âsâyiş-i erbâb-ı imân olduğı eclden hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyân **-nevvera'l-lâhu merkadeh-** bu a'zam-ı devâhî ve musîbât ve es'ab-ı melâhim-ü-mudıllâtın tedâriki husûsını müşârün ileyh Piri Paşayla kâtib-i dîvânâ açub, buyurmuşlar ki «Saltanat-ı dünyevîden mak-

sûd-u-murâdım, erbâb-ı dîn-i mübînin âsâyiş ve refâhiyyetleri, ashâb-ı İslâm-ı sa'âdet-âyinin vüfûr-ı istirâhatlarıdır. Hayli zamândır ki babam zamânından berü memleket-i islâmiyyeden herc-ü-merc gitmeyüb, âteş-i ğayret, ciğerim kebâb, hâne-i ârâm ve huzurı yakub hârâb-u-yebâb eylemişdır. Sultân Ahmed memleketden çıkub kaçub, dîn-ü-devletimiz düşmanlarının birisine varub ilticâ iderse, hâl müşkildır. Bu dânın ilâcı, âb-u-âteşin imtizâcı ne ile müyesser ola?» deyücek. Merhûm Paşâ-yı sa'âdet-ârây cevâbında dimişler ki, «Egerçi dîn-i mübînde kizib ma'yûb hilâf-ı vâki' nesneye irtikâb memnû' ve meslûbdur. Emmâ âsâyiş-i ra'iyyet ve refâhiyyet mülk-ü-millet içün tecvîz olunmuşdur. Sultân Ahmedin dimâğı ârzû-yı saltanatdan henuz hâlî degildir. Âsitâne-i sa'âdetünüz huddâmının cümlesi kadîmden anlar cânibine mensûblar idi. Mu'âhedeleri peyvendi muhkem olmuşdı. A'yân-ı hademe-i südde-i vâlâ taraflarından anlara mektûblar tesvîd olunub gönderilsün ümiddir i'timâd idüb hârice meyl itmeye» didiklerinde, bu tedbîr mizâc-ı hümayunlarına hoş gelüb, bir gice içinde üstâd kuyumcular getürüb, kapu halkının a'yânı ve cümle Yeniçeriler yayabaşlarının ve bölük başlarının ve kedhudâlarının isimlerini kazdurub mühürler peyda eylediler. Müşârün ileyh debîr-i bî-nazîr-i darâ'at-üslûb mektub tesvîd eyledi ki, mazmûnı budur: Devletlü pâdişâhımız Ahmed Hân hazretlerinin ma'lûmlarıdır ki, bu âsitânede vâki' olan cümle hizmetkârlarınuz ni'metinuz ile perverde olmuş kemîne kullarunuzdur. Ğayrı âsitâne bilmeyüb, atanuz merhûmun hayr du'âları muktezasınca cümlesinin meyl-ü-mahabbetleri sizin cânibinüze idi. Bu esnâda takdîr-i Hakk ile ba'zı husûs içün Yeniceri kullarunuz arasında kelimât ve ihtilâf olub, saltanat emrinde bir kazıyyedir, vukû' buldı. Karındaşınuz gelüb, aramıza girüb, pâdişâh oldı. Emmâ hayf hezârân hayf ki, hatâya irtikâb itmizüş. Cümle kullarınuz perîşân ve peşîmanuz. Şimdi sefer yarağın görüb üzerünüze teveccüh itmek isterler. Râh-ı şerîfinüz gubârı gözlerimüz tûtiyâsıdır. Hâtır-ı 'âtırınıza zerrece ğubâr getürmeyüb, mukâbil olasız. Ol sâ'at cümlemiz dönüb, karındaşınuzı ele virirüz. Fermân-ı şerîfinüz nice olursa cân-u-başımuz yolunuza kurbandır.» Bu târîkla mektûbları yazdurub ve âdemler bulub, Sultân Ahmed taraflarına gönderdiler. Varıcak şâd-u-hurrem olub, kemâl-i i'tikâd ile mü'tekid olub, mukâbeleye 'azîmeti mukarrer eyledi. Hazret-i pâdişâh-ı behişt-âşiyânın 'alâyim-i devlet-i kâhireleri ve emârât-i sa'âdât-ı bâhireleridir. Vaktâki Sultân Ahmed'e ol mektûblar varub, vusûl buldukda, musâhiblerinden ba'zı hakîkat-ı hâl üzre ihtimâldir, yücek, merhûm cevâb virmiş ki, vâki'a muhtemeldir, sahîh ola, câyizdir, sakîm olub, ğayr-i vâki' ola. Eger sahîh ise bize nâfi'dır. Ğayri vâki' ise, anun dâhî nef'i kendümize 'âid ve râci'dır. Fi nefsi'l-emr zâtımızda ğûrûr olub, cihân devletini âsîb ve fütûrdan dûr ve mehcûr kıyâs iderdik. İçerü kendü yanımızda mürebbâ olub, âsumândan zemîni fark eylemez,

deryâ-yı ğurûra müstağrak hakikaten evzâ'-u-etvâr-ı âlemi bilmez 'acemi tâifesine vucûd virüb, ilerü çekdik kendüleri âdem sanub bizi bir yola çektiler ki, ötesi karanluk çâhlardır. İşimiz âh vâh oldı. İşte bu hâlete irişdik. Karındâşım Selîm bunlara musâhib ve nedîm olmayub, kanda ehl-i kemâl ve ma'rifet var ise, anları musâhib ve hemdem idindi. 'Âkibet anı ne mertebeye ilettiler. Şimdi ben hâlimi fikr iderem. Bana üç nesne görünür: Biri Mısra varub, Çerkese bende olmak, biri Kızılbaş olub, dinden berî ve efgende olmak. Biri pâ-berehne dervîş ve dilenci veyâ sâzende olmak. Eger bu kağıdlar sahîh olursa devlet bizim. Sahîh degil ise, Çerkese bendelikden ve Kızılbaş olub dînde efgendelikden ve dilencı olub sâzerdelîkden, kendü karındaşım elinde şehîd olub, dünyâ yüzünde çekdügim şermendelikden, husûsâ bir hef'a cehâlet ile bunca fitne ve fesâdlara sebeb ve bâ'is olduğum günâhlardan halâs olmak yeg gelür ki, Âhiret vebâlinden bir pâre kurtılub, Hakk rahmetine lâyık ve sezâvâr olam, dimişler.

Ğârîk-ı nûr ola kabri ser-â-ser,
Şefâ'at eyleye yarın Peyember.

Günahın avide Rabb-i kerîmi,
Müyesser ide Râh-ı müstakîmı.

Yatağı cennet-ü-hûr ola yârı,
Tola nûr-ı ilâh ile mezârı.

Münevver ide Hakk envârı ile,
Müşerref eyleye dîdârı ile.

Diyen âmîn du'â-yı bî-riyâya,
Hemîşe yâr ola lutf-ı Hudâ'ya.

Öyle olsa bu tarafdan hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enârallâhu burhâneh-** dahî sa'âdet ve ikbâl ve 'izzet ve kâmrânî ve iclâl ile öte yakaya teveccüh-i hümâyûn ve 'azîmet-i zafer-makrûn idüb, devlet-ü-ikbâl râyâtını meftûh ve mekşûf itdiler.

Müheyyâ oldı keştîler 'ubûra,
Sabâ müstâğrak olmuşdı sürûra.

Gemîler bâdbân açdı hevâda,
Uçar gûyâ ki 'ankâlar semâda.

Kürek yaydı kadırğa oldı cenbân,
Geçürdi 'askeri her dem şitâbân.

Hiyâm ile kenâr-ı bahr toldı,
Mehâbetle kıyâmet güni oldı.

Geçerdi Üsküder şehrine 'asker,
Tolubdı şîr-i nerden bahrile berr.

Baht-u-ikbâl ile taht-ı mu'allâya cülûs-ı sa'âdet-me'nûs itdiklerinde Kefe eyâletine mutasarrıf olan şehzâde-i cihân-penâh, âzâde-i sa'âdet-destgâh, gülbün-ı gülzâr-ı saltanat, serv-i dilârâ-yı gülistân-ı hilâfet, mihr-i cihântâb-ı serverî, âfitâb-ı nûr-ı nikâb-ı mehterî, nûr-ı bâsıra-ı mülk-ü-iklîm, nûr-ı hadîka-i 'izz-ü-tekrîm, gevher-i iklîl-i şehriyârî, dürr-i gîrân-bahâ-yı kâmkârî, ber-güzîde-i şâhân-ı cihân, ser-defter-i Hüsrevân-ı mihân, 'adudı'l-hilâfet-i 'izzet-penâh, nizâmü'l-mülk, Süleymân Şâh **-hallada'llâhu zılâle ma'deletihi-** câniblerine hükm-i cihân-mutâ' gönderilüb, mahrûse-i İstanbul'a da'vet olunmuşlar idi. Ol hükm-i 'âlem-ârâ müsted'âsınca râkibü'l-merâkîb olub, nice eyyâm sahn-ı sîne-i deryâ, ol âfitâb-ı bahr -güzeşte taht olmuş.

Ne keştî bir hümânın âşiyânı,
Şeref burcı meh-i tâbân mekânı.

Nesîm olmuş önünce peyk-i ikbâl,
Refîk-u-hem-'inânı 'izz-ü-iclâl.

El üstine götürmiş bahr şâhı,
Deniz milkînin olmış pâdişâhı.

Süleymân tahtına dönmiş o keştî,
Dem-â-dem bâd ile eylerdi geştî.

Visâli bahrine acırdı gûyâ,
Anunçün telh-kâm olmuşdı deryâ.

Nâgâh bir mübeşşir evkâd-ı şâdmânî ve müjde-resân-ı sâ'ât-i ferhânî 'âlem-i ğâybden zuhûr idüb, ol mâye-i sürûr-ü behcet ve sarmâye-i hubûr-u-meserretin kudûm-ı sa'dlerüni haber virdi. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-tağammeda'llâhu bi-ğufrânih-** evkât-ı sürûr-âyâtları envâ'-ı şâdmânîye karîb olub, Cenâb-ı Bâriye **-'azze şânühu-** mahâmid-i 'aliyye takdîm itdiler. Cümle-i kulûb-ı 'ibâd, gül gibi açılub, mesrûr ve dilşâd oldılar. Mecmû'-ı erkân-u-a'yâna emr olundı. Kudûm-ı meymenet-şiyemlerini istikbâl eyliyeler. 'Âmme-i e'âlî-vü-esâfil, kâffe-i ekâbir-ü-esâğır ve emâsil kadırğalar, büzürg ve küçek kâlitalar, fâyik kayıklar, murğ-tayarân sandallar, pür-revnak uçar zavraklar, yökrek burmalar ile deryâ yüzi mâl-â-mâl olub, mihr-i sipihr-i ikbâli istikbâl eylediler. Her cânibden ra'd-âvâz, sâika-sâz toplar atılub, Üsküdâr sahrâları, Rûmili yakaları püşte-vü-tâlâl cümle cennet-misâl olub, temâşâya nigerâh oldılar.

O gün benzerdi Rûz-i Haşr-ü-neşre,
Kamu ins-ü-melek çıkmışdı taşra.

Temâşâ itmege şâh-ı cihânı,
Ne şeh belki cihânın rûh-u-cânı.

Sa'âdetdır mübârekdir kudûmı,
Müşerref eylemişdır milk-i Rûmı.

Hümâyûn zâtı Hakkın sâyesidir.
Vücûdı ma'delet sermâyesidir.

Mu'ammer ola 'umr-i nâzenîni,
Musahhar ide ser-tâ-ser zemîni.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu merkadehu-** 'asker-i zafer-rehberiyle Üsküdar ma'berinden güzer-ı makarr olmağla, şehzâde-i cihân-penâhı **-müdde zılluh-** mahmiye-i İstânbul'da nâyib-i menâb ve kâyim-i makâm olmaları bâbında, fermân-ı cihân-mutâ'-ı hâkânî şeref-sudûr bulub, bir dem ki, âfâk-ı zemîn-ü-zemâne mevsim-i Rebi' ile tâb-u-tevân gelüb, 'âlem, Bahâr-ı lâde-'ızâr ile rengîn ve sebz-pûş, cihân ser-â-ser nebâtât-ı müsmirü'l-hayât ile nemâda pür-hurûş idi. Her dıraht pür-nihâl ve şükûfe, etrâf gülistân-u-çemen, gûyâ ki şehr-i Kûfe, cihânın ğârrâlığı, 'âlemin zîbâlığı gülşen, kûşelerinde bülbüller pür-nâle ve ğulğuller, zemîn ser-tâ-ser benefşe ve çığdem ve gül, ravza-ı bâğ-u-râğ hemvâre nergis ve lâle ve sünbül, gülşen yollarında susenler saf saf râh-zenler, gülzâr-u-çemen taraflarında şükûfelerden envâ'-ı semen-sîmâlar, sîmîn-bedenler. Cihân, nümûne-i bağ-ı behişt, 'âlem, ser-â-pâ gûn-â-gûn, bûy-ı dil-âvîz ve cân-âmîz ile 'anber-sirişt idi.

Ser-â-ser sebz idi sahnı zemînin,
Mîsâliydi hemîn Huld-i Berînin.

Hevânın müşk-bû idi dimağı,
Sabâ şebden üfirmişdi çarâğı.

Fığâna başladı murğ-ı seher-hîz,
Hurûş-ı cûşe hiç itmezdi perhîz.

'Alem çekdi çemende serv-ı ra'nâ,
Çiçekler ceyşini itmege yağma.

Sefer eyyâmıydı geldi çemenler,
Açılmışdı çiçekler yâsemenler.

Kılıçlar çekdi sûsenler neberde,
Siperler tutdı nergîsler seherde.

Elinden hâr-ı bî-dâdın gül ağlar,
İder âh-u-fiğanı bülbül inler.

Kazâ kâdısı fasl itmez nizâ'ı,
Miyâncı der olurlar sulha sâ'î.

Kesilmez dâmen-i gülden 'acebdir,
Karîb olur hayâsız bî-edebdir.

Çü gül mahrem idinmiş bî-hayâyı,
Sebeb oldur bulurlar tîz fenâyı.

Ol dem-i mübârek kadem, vakt-i hümâyûn-ı sa'âdet-şiyemde, hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enara'llâhu burhânehu-** bir semend-i tayr-seyr ve bâd-pâ bir hink-i kavâyim-i hayr-u-sabâ - hemtâya süvâr olub, a'yân-ı südde-i vâlâ-makâm ve erkân-ı 'atabe-i 'ailyye-i sa'âdet-nişân bi-esrihim tapuya hâzırlar, tüfekciyân-ı berk-sâz-u-ra'd-âvâz iki cânibden dizilüb, gûyâ semâ-i haşmetde encümler, kevkebler, âsumân-ı mehâbetde süreyyâ-cem' ve ra'd-meşreblerdir. Ve aralarında tâzî-süvâr tğulga-pûş ve bahr-cûş ve ejder-hurûş civânlar, neheng-cengler, sâz-u-selebleriyle pürkemân-u-tîr-hadengler müheyyâ olub, a'lâm-ı 'âlem-gîr ve râyât-ı nusret-te'sîr ve zafer-tenvîr açub, iskeleye vardılar. Kâffe-i mü'minîn-ü-mü'minât ve müslimîn-i müslimât esvâk ve büyûtde ve menâzırda bi'l-cümle âfâk-u-etrâf ve eknâfda du'â ve senâya lisân-u-zebân gûyâ ve nâtık idi. Cülûs-ı pâdişâh-ı se'âdet-serîr içün

Tonandı bir kadırga taht-ı 'âlî,
Felek altında işlenmez misâli.

Açarsa bâdbân murğ-ı hevâdır,
Nesîmiyle sabâya âşinâdır.

Göriin yaya hemân bir sîle benzer,
Revân olmakda gûyâ yîle benzer.

Yürür bahr üstüne seyrânlar eyler,
Uçar kuşlar gibi tayrânlar eyler.

Taşı keştî içi bir şehr-i ma'mûr,
Makarr-u-tahtgâh-ı şâh-ı meşhûr.

Sa'âdet-ü-ikbâl ile kadırğaya kadem-i hümayûn basub, İstanbul ve Kalata yakaları tâ Beşiktâşâ varınca mabeynde olan keştîlerden erbâb-ı deryâ toplar ve darb-zenler atub şenlikler ve şâdılıklar eylediler. İstanbuldan Üsküdara âdem geçüren burmalar, hod, deryâ yüzüni toldurub emvâca sebîl münsed, deryâ hâlî, digergûn; rûy-i bahr, münakkaş bir bisât-ı bukalemûn idi. Üsküdâr iskelesi cümle-i a'yân-ı kâmırân ve kâffe-i erbâb-ı dîvân-ı sa'âdet-'unvân bi'l-cümle 'asker-i encüm-hisâb ve dilâverân-ı kâmyâb ile memnû idi. Devlet ve kâmrânî birle kadırğadan çıkub, semend-i sa'âdet-rikâba süvâr olub, çavuşân-ı du'â-gûyân sürûş ve şân-ı

senâ cûyân âvâze ve gülbâng-i «yâ racceka'llâh» künbed-i gerdûnı toldırub, erkân-ı kamrâna ve a'yân-ı ümerâ ve serbendeğan-ı gürûh-ı 'âlem-sitâna selâm virüb, otak-ı hümâyûna duhûl itdiler.

Tutuldı çetr-i şâhî kondı ordı,
Gurûh-ı tığ-zen-i ceyş idi her sû.

Hiyâm ile sar-â-ser toldı sahrâ,
Sökün itdi sipâh-ı 'âlem-âra.

Gice şenlikler itdiler tüfekle,
Zemîn ber-hem idi tas-ı felekle.

Tüfenk âvâzesiyle toldı 'âlem,
Aceb şeydâ serâsîmeydi âdem.

Şu denlü yakdılar gönderde mumı,
Semâda kimse görmezdi nücûmı.

'Ale-t-tevâlî göçülüb hazret-i pâdişâh-ı sürûş-refîk-u-zafer-tevfîk, mahrûse-i İznîkdan geçüb Yenişehir sahrâsına duhûl idicek, Sultân Ahmed dahî vech-i mesfûr üzre kendü ile olan 'askerini müheyyâ ve ârâste eyleyüb, ceng-ü harbe mütesaddî oldılar. Ol cânibden Sultân Ahmed sipâh-ı bî-girân ile bu tarafdan hazret-i pâdişâh-ı cihân-penâh, leşker-i encüm-şümâr-u-berk-güzerân ile ol sahrâda buluşub, mukâbil oldılar. Hayli ceng-ü âşûb ulaşub, bir mikdâr kılıç kana bulaşub, ma'reke-gâh-ı cân-tebâh içre tîrler bedenlerde yirler idüb, demrenler luhûm-ı cânı yirler idi, Tığlar tâs-ı mürg-istînâs olub, şecere-i rûh ve cânı turmayub, biçerler, yahayyât-ı fenâ-bahs idiler ki, nüfûs-ı kazâ içün, metâ-ı revânı kesüb, biçerlerdi. Yâ, erre-küşân-ı mevt-resân idi ki, 'umr ve hayât tahtalarını binâ-ı taht-ı kubûr için toğrayub, biçerlerdi. Nîzeler, sinânlar lisânlar uzadub, cigerlerde hunrîzler, nisâller, peykânlar, hadengler derbend-i luhûm-ı insânîde belâ-engîzler, tüfengler, hod kazâ-ı âsûmânî-mânendî dil-sûzlar, cân ve ten avlarını harâbe virmege âteş-efrûzlar idi.

Dem-i heycâ irişdi ceng ulaşdı,
Süyûfun lehcesine kan bulaşdı.

Harâm iken virildi kana destûr,
Gedâ ile bir oldı mîr-u-düstûr.

Dönübdi berka seyfin şu'â'i,
Alurdı cân iderdi intifâ'ı.

Tüfeng-ü-topları meydâna girdi,
Yuvaklıklar segirdüb câna girdi.

Duhân ile keder geldi hevâya,
Hicâbından nikâb asdı semâya.

Dökildi dem perîşân oldı tenler,
Zemîne pâymal oldı bedenler.

Cümle tomturâk ve tantananın âhiri, fırâk ve fenâdır. Ol ma'reke-gâh-ı merg-te'sîrde takdîr-i Hayy-i kadîr ile **-'azze şânühû-** Sultan Ahmedin **nev-**bahâr-ı 'umri hazâna irişmiş imiş, esnâ-ı ceng-ü harbde tutulub, serv-i bâlâ gibi vücûdı bükülüb, şücûda vardı. Hayât-ı ğoncaları verd-i hanhân olmağa irişmeyüb, izdihâm-ı hâr-ı nâ-hemvâr-ı memât ile soğulub huşk oldı. Ârzû-yı bûy-ı saltanat-ı Rûm ile meşâmmı mu'attar iken, şe'âmet-i ye's-ü-hirmân ile ol hizmetden mahrûm düşdi. Âhir deminde te'yîdât-ı ilâhî karîn-i hâli olub, zamîr-i münîri fitne ve fesâd taraflarına mâyil olmayub, sebeb-i istirâhat-ı re'âyâ ve berâyâ içün vücûdını çerâğ-ı mevte fitîl, zât-ı müstecma'iş-sıfâtını, câmi'-i şehâdete kandîl eyledi. Menzil-i sa'âdet-sirişti, ravza-ı 'ulyâ-yı behişt; makâm-ı rahmet-karînî, Huld-i berîn; güzer gâh-ı ma'firet-penâhı, firdevs-ü-Kuds; sohbet-gâh-ı safâ-destgâhı, bezm-i kurbet-ü-üns olmuş ola. **Tağammedehu'llâhu bi-ğufrânihi, ve edhalehü'l-cinâne bi-ihsânihi-**

Sultân Ahmed emrî tamâm olub hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-nevvera'llâhu merkadehü-** hâtır-ı 'âtır-ı safâ-mazâhirleri, refâhiyyet-i re'âyâ ve intizâm-ı umûr ve ahvâl-i berâyâya müncezib ve muta'allık olub, bu def'a karındaşlarıyla bi'z-zarûrî vukû, bulan havâdis-i 'azîmeden ciger-hûn, nihâyet mertebede müte'ellim ve mahzûn, safâları ğumûm ve hemûma makrûn oldı. Ol esnâda ba'zı karındaşları oğulları dahî varidi. Nâgâh anlar dahî hâric-i vilâyete firâr itmegle memâlik-i 'Osmâniyyede âşûb-u-fitne ola deyü ihtiyat itmegin Sultân Ahmed alınduğı sâ'at bu emri kimesneye ifşâ itmedin kendüleri bi'z-zât ilğâr tarikiyle mahrûse-ı Burûsa'ya varub, henüz anlar hâb-ı gafletde iken karındaşları oğlı Sultân Şehenşâh oğlu, Sultân Muhammed'i ve Sultân 'Alemşâh oğlı, Sultân 'Osmân'ı ve Sultân Mahmûd oğulları Sultân Mûsâ ve Sultân Orhân ve Sultân Emirhanı, 'ale'l-hufye cümlesini ele getürüb, mahza eknâf-ı diyâr-ı İslâmda münzevi olan cümle-i enâmın hüsn-ı intizâmları ve kemâl-ı iltiyâmları içün vücûd-ı mevdûdlarını karîn-i tahta-i tâbût idüb, rûh-ı revânları ârâin-i cennetde mukîm oldılar. Anlar ahvâli bertaraf oldığı gibi, 'asâkir-i zafer-me'âsirden ba'zı huddâm intihâb eyleyüb, kendüler sâlet-i Saruhan diyârına ilğâr ile teveccüh-i hümâyûn itdiler. Ol taraflarda Sultân Korkud sâkin olduğı yere irişüb, henüz vâki' olan kârubâr-u-havâdise Sultân Korkudun vukûfı yoğiken anı dahî müsâir-i sefer-i Âhiret ve mukîm-ı zâviye-i hasret eylediler.

Cihâna virme gönli bî-vefâdır,
Mülûkün menzili taht-ı fenâdır.

Huzûr-ı saltanat bir bâde benzer,
Karındaşı kişînin yada benzer.

Cihân içün karındaşa kıyarlar,
Bıçak ile ciger cismin kıyarlar.

Bunı te'lîf iden görmeye rahmet,
Refîkı olmaya üns ile selvet.

'Acebdir saltanat rengîn kıssa,
Zehî vahşet-nümâ teşvîş-ü-ğussa.

Birisidır iki çeşmin bırâder,
Biri layık mıdır kahride ezber.

Göre şehzâdeler 'izzetde idi,
Kemâl-i şân ile rif'âtde idi.

'Azîz-i Mısridi şehr-ü-diyâra,
Ğurur itmişler idi kârubâra.

Civânlar kâmurânlar idi cümle,
Kamu ğîtî-sitânlar idi cümle.

Kodılar hâke âhir cümle başı,
Tola mûr ile kabrin içi tâşı.

Behişt içre enîs-i hûr olalar,
Günehden pâk-u-hem mağfûr olalar.

Diyen âmîn emîn olsun belâdan,
Hudâ hıfz ide cümle ibtilâdan.

Cümle şehzadeler ahvâli ber-taraf olub husus-ı saltanatda müzahim-ü-münâzi' kalmayub, mecmû'-ı a'da-vü-düşmen makhûr ve telef olıcak 'atabe-i ulyâda olan a'yân-ı vüzerâdan birisi dahî tîğ-ı ğadab-te'sîr ve şimşîr-i merg-tebşîr ile diyâr-ı 'adem-teshîrine irsâl eylediler. Sa'âdet ve ikbâl ile göçüb dâru's-saltanatı'l-'aliyyede taht-ı ikbâl-baht-ı hümâyunı teşrîf itdiler. Rây-ı 'âlem-ârâları şehzâde-i civân-baht-u-cihân-gır, sezâvâr-ı tâc-u-taht-u-serîr, übbehet-ü-ikbâl âsumânına mihr-i münîr' sa'âdet ve iclâl âfâkına şems-i müstenir, evreng-i saltanat-niğînine fass-i bî-nazîr, 'adâlet ve nısfet cemenleri cûybarına lafâfet-ü-tarâfet virmeğe hurşîd-i âftâb-te'sîr, nasîri'l-milleh, zahîri'l-ümme sultân Süleymân Şâh-ı mübârek-zamîr hazretlerine livâ-yı sa'âdet-masîr ve taht-ı baht-şi'âr-u-sa'd-iş'âr ve yümn-teshîr tedârik olunmak hususu na müte'allik, oldı. Memâlik-i mahmiye-i hakâniyye,

ekâlim-i mahrûse-i 'Osmâniyyede livâ-yı Saruhan-ı güzîn -diyâr-u-iklîm, vilâyet-i Cennet-i Na'îm, memâlik-i firdevs-i Nesîm, âb-u-hevâda bî'sânî, yaylakları behişt-i Berîn, bostanı, kuhsârları rûh-perver cân-âsâ, bâd-i sabâ, makarr-u-mekânı, husûsâ Boztağ dimekle meşhûr bir tağ-ı cennet-ferağı ve yaylağ-ı firdevs- çarağı vardır ki, bir zamanda bir şâ'ir-i sâhir, bir küll-i mâhir anun hakkında kelâm-ı mu'ciz-nizâm buyurmuşdur.

Ekmeh ez sad sâle reh mûyî bi-bîned nîmşeb,
Ruz eger serma keşed kühl ez ğûbâr-ı Bozdağ

Cümleden ol sancağı evlâ ve enseb, ahrâ ve akreb görüb, eyâdi-i huddâm-ı vâlâ-makâmlarına taklîd ve tevcîh olındı. Ol diyârın tasarrufât-ı vâkı'at-ı umûrı içün bir lala-yı ma'ârif-şinâs, bir vezîr-i sa'âdet-iktibâs muhim ve lâzım oldı. Ol tarihde 'atabe-i 'ulyâ-yı 'Osmâniyede defterdârlık hizmetinde iki zât-ı 'adîmü'l-misâl, iki cevher-i gîrân-bahâ-yı fazl-u-kemâl var idi ki, biri Piri Paşa-yı mezkûr ve biri cenâb-ı şehâmet-me'âb-ı ma'ârif-tiktibâs, zu'l-fazli'l-ekmel, sâhibü'l-lutfi'l-ecmel Kâsım Paşa ki, ol devirde olan fuzalânın âb-ı rûy-ı kemâlat ve 'irfân sahiblerinin 'anber-simât-u-misk-bûy, zamîr-i münîri, ma'den-i fazl-u-kemâl, hatır-ı 'âtır-ı müstenîri, yenâbî'-i mecd-ü-iclâl, 'ulûm-ı evvelîn ve âhirini hâvî ve câmi', fünûn-ı zâhirî ve bâtınîde mu'dalâtı hallâl, müştebihatı râfi', tab'-ı nakkâdı, horde-şinâs ve nuktedân, kâmil, şîrîn-kelâm; zihn-ı lutf-ı mu'tâdı, hayâl-engîz-ü-güher-rîz fâzıl, rengîn-peyâm idi. 'Adâlet ve nısfetde, hod, Lokmân-ı bî-nazîr, latâfet ve kıyâsetde Aristo-tedbîr, tedâbîr-i umûrda, Âsaf-rây, hall-i mübhemâtda müşkilküşây; kavânînda fehmi metîn; kavâid-u-âyînde zihni muhkem ve rasîn; hakâyik-i umûra muttali' ve vâkıf; serâyir-i meknûnnâtta, dânâ ve 'ârif. Ol devrde ikisi bile efzal ve a'kal idiler. Müşârün-ileyh Kâsım Paşa şehzâde-i civân-bahtın lalalıkları hizmetine ta'yîn olunub, berât-ı hümâyûn-ı ihsânı ile defterdâr-ı emânet şi'ar dahî virilür. Ağalıkları, çavuşları, solakları, cümle levâzım ve mühimmâtları, Kânûn-ı 'Osmânî üzre tertîb olunub, hizâne-i kâmile ve cebehâne-i 'âmire virilüb, dîvân-ı 'âlişân-ı sâmî-mekân-ı hüsrevânîye dest-büs-i sa'âdetme'nûs ile müstes'ad olub, livâlarına teveccüh itdiler.

Şeref geldi o milk-i taze-bahta,
Mekân oldı sezâ-yi tâc-u-tahta.

Müdâm olsun şerefle 'izz-ü-câhı,
Ehibbası ata göge külâhı.

Müdâm olsun serîr-i devlet üzre.
Ola dâyim devâm-ı 'izzet üzre.

Masun olsun belalardan vücûdı,
Hır;mân ola dâyim ser ve cûdı.

Zilâlinde cihân âsûde olsun,
'Adusı dâyimâ fersûde olsun.

'İnâyet-i Rahmâniyye karîn olub, memâlik-i 'Osmâniyye kemâli ile muntazam olub, vilâyet herc-ü-mercden masûn, memleket, fitne ve fesâddan ve ıztırâbdan me'mûn oldı. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enâra'llâhu burhâneh-** tamâm mukayyed olub, bekâ-yı milkde vâki' olan rahneleri mi' mâr-ı 'adl ve re'fet ile âbâd ve ma'mûr idüb, etrâf-u-eknâf-ı milk tamâm huzûr ve istirâhat üzre oldı. Tabî'at-ı hümâ-hasletleri tamâm hakîm-i hâzık idi. Mizâc-ı sakîm-ı milke nazar itdiler. 'Atabe-i 'ulyâlarında olan bendelerinden müşârün-ileyh Pîri Paşadan a'kal ve enseb kimesne olmayub, salâh-u-sedâdi husûslarında mirâren tecrübe ve imtihânlar eylediler. Vücûdın kemâl-ı fazl-u-kâ-biliyyet ve tamâm-ı 'ilim ve hilm ve divânet üzre müzeyyen ve muhallâ bulub, nazar-ı iksîr-te'sîrleriyle manzûr olmağa evlâ ve ahrâ idügine tamâm-ı i'tikâd ile mu'tekid oldılar. 'Ahd-i Bâyezîd Hânîde **-nevvera'llâhu merkadeh-** bir sâhib-i fazl-ı celî ve kemâl-i 'âlî dahî var idi. Zât-ı berekât-sımâtı, yenbû'-ı zulâl-ı fazâyil, tab'-ı güzîn-ı sa'dâyâtı, serceşme-i bedâyi'-u-hasâyil; hazîne-i cevâhir-inşâ ve defîne-i leâlî-imlâ; ibdâ-i me'ânî-i i'câz-âyinde üstad-ı kâmil; ihtırâ'ât-ı hayâlât-ı sıhr-ı karînde, hace-i büzügvâr-ı efâzıl; fünûn-ı kasâyid-ü-eş'ârda, Sahbân-ı rûzgâr ve Hassân-ı bedâyi'-şi'âr idi. 'Atabe-i 'ulyâ-yı kâmrânîde hizmet-i tuğrâ-yı ğarrâ-yı hakânî üzre olub, ol devrin 'ulemâ-i a'lâminden ferîdüd-dehr ve vahîdü'l-'asr idi. Fi'l-hakîka, kelimât-ı manzûm ve mensûrı dürer-i âbdâr-ı hakkâyık-şi'âr olub, TÂCÎ-ZADE dimekle meşhûr, ism-i sâmileri CA' FER hakkan, kemâlât-u-fazâyilde zî-fer idiler. Bedî' ve ğârib inşâları ve müellefâtı diyâr-ı Rûmda mevcûd olub, efâzıl-u-kümmel 'idâdında ma'dûdlar idi. Lâkin mizâclarında nev'an zerâfet ve denâ'et olmak isnâd iderler di. Hattâ pâdişâh-ı beşiht-âşiyân **-enara'llâhu burhâneh-** babaları ile buluşmak sûretinde olan mâcerâ ki, hakîkati üzre beyân-u-'iyân olunmuşdır. Ol tarîhde anlar nişâncı imişler. Sultân Selîm Hân basılub, gitdi deyü haber virdükleri esnâda mezbûr içün, Sultân Ahmede mâyil olduklarından ötüri **«seg be-sahrâ dîdî»** deyü ol tarihde meşhur idi. Gâlibâ ol töhmet ile müttehem oldukları ecilden, sonra kahr-i Hüsrevânî ile makhûr olurlar. Yerinde beyân olunsa gerekdir. Anların fezâyil-i sâfiyelerinde dîde-i insâf ile nazar olunsa, hob-tab'-u-sâfî-zamîr imişler. Sezâvâr-ı rahmet-i bî-niyâzî, merhûm Sultân Muhammed Hân-ı Ğâzi **-enara'llâhu burhâneh-** mukaddemâ, Medîne-i Mahmiye-i Kostantiniyye'yi feth ettiklerinde ol hikâyeti beyân, teshîr-i cemîl ile, ğâzâ-yı 'azîmü'ş-şânlarını 'iyân içün tafsîl-ı bedî' eylemişlerdir. Teyemmünen bu kitâb-ı mustetâbda tastîr ve tahrîr olundı ki, sâmi'îne sürûr-u-behcet hâsıl olur. **-el-Hamdü li'llâhi'l-lezi sadaka va'dehu ve nasara 'abdehü ve e'azze cündeh. Ve's-salâtü ve's-selâmü 'alâ Nebiyyihi Muhammedin kütibe 'aleyhi'l-kıtâlü ma'a ehli'l-kufri ve'd-dalâl ve lâ**

nebiyye ba'deh. Ve'alâ âlihî ve eshâbihi'l lezine sa'av fi-i'lâ-i kelimeti'llâh ülâ'ike hümü'l mukarrabûne 'indeh. Ba'dehu muhaddisân-ı havâdis-i rûzgâr ve müfessirân-ı âyât-ı takallübat-ı edvâr ve müzekkirân-ı menâkıb-ı pesen-dide-i eşrâf-ı kirâm ve mukarrirân-ı me'âsir-i hamîde-i eslâf-ı 'izâm şöyle hikâyet kıldılar:

Bir subh ki, râyet-i küfr-ü-zulmet nigün-sâr olub, talâyi'-ı nûrdan kevâkib-i deycûre inhizâm-u-inkisâr gelmişdi Ya'nî Hüsrev-i nîmrûz, âfitâb-ı 'âlem-efrûz, mesned-i pîrûze kevn-i ufkîden tal'at-ı nûranî gösterüb, 'âlem sarayını tîre diller gönli gibi mükedder iken, tâb-hâne-i kulûb-ı ehl-i irfân gibi cemâli pertevinden rûşen-ü-münevver kılmışdı. Ol subuh cihângerden-keşlerinin serefrâzı Sultân Muhammed Hân Gâzî **-rahmetu'llâhi 'aleyhi rahmeten vâsı'a-** birr-ü-ihsânı berr-ü-bahre mütenâvil olub, şarkan ve ğarben, bu'den ve kurben 'âmme-i re'âyaya ki, vedâyi'-i hallâk-ı berâyadır, âsâr-ı adl-i şâmili vâsil olmağiçün serir-i 'anâsır-pâye ve sipihr-sâye üzre karâr idüb, tâk-u-dergâh ve eyvân-u-bârgâh dîdâr-ı ferhûnde-ahter ve cemâl-ı pâkize-manzarından şeref-ı tâm bulmuşdı. A'yân-ı devlet ve erkân-ı saltanat ve serheng ve huccâb ve ümerâ ve nüvvâb, menâsıb iktizâ itdügi üzre derecelü derecesın gözleyüb, yerlü yerinde ârâm itmişlerdi. Âyîn-i Sultânî ve kânûn-i 'Osmânî üzre şîlân-ı şâhî çekilüb ve ni'am-ı nâmütenâhî dökülüb, ta'âm yinüb, ve du'â kılındıktan sonra vüzerâ-yı sâyib-rây, umûr-ı cümhûr-ı enâm ve masâlıh-ı havâss-u-'âmı, hâk-i pây-ı şerîfine 'arz itmek içün, 'izz-i huzur-ı sürûrbahşlarına girüb, sa'âdet-i bâr gâh-ı felek-iştibâh ile müstes'ad olmuşlardı. Kazâya görilüb, icrâ-yı evâmir-ü-nevâhî ve tenfîz-i ahkâm-ı pâdişâhî kılınmağiüçün kalkub, yine divân-hâniye rücû' itdikleri vakit, hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** bunları şeref-i hitâb-ı müstetâb ile müşerref kılub, lisân-ı 'azbü'l-beyânına ki kilîd-i gencîne-i eltâf-ı ilâhî ve miftâh-ı hazîne-i fütûhât-ı nâmütenâhîdır, bu söz câri oldı ki, müddet-i medîd ve 'ahd-i ba'îddır ki, âyine-i zamîr-i münîrimde bir sûret mürtesem olmuşdır, anı sizin le müşâvere murâddır ki, **mâ sa'ade men istağna bi-re'yihi ve mâ-şakâ men isteşâra** beşer her ne denlü sâhib-i fikr ve ferâset ve ehl-i rey ve kiyâset olursa dahî hiç bir zamânda ana ehli ile müşâvereden istığna câyiz degildir. Server-i kâyinât ve hulâsa-ı mevcûdât **-'aleyhi efdalu's-salât ve ekmelü't-tahıyyât-** nefs-ı kudsiyyesi ile cümle-i mahlûkâttan mümtâz iken, fahvâ-yı şerif-i **-ve şâvirhüm fi'l-emri-** ile me'mûr oldukları bu ma'nâya tamâm delîl-i kâtı' ve burhân-ı sâti'dır. Vüzerâ bu kelimâtı işgâ idecek erbâbu'd-devle

Hâtır-ı şâhın tecelli câmidır
Her ne kim yerunsa Hakk ilhamıdır.

Padişâh-ı 'âlem-peânhın rây-i sâyibî verâsında bu kullar fikreylemek muhâl ola. Güneş katında zerreye ne vücûd? Deniz yanında katraya ne mecâldir? Fe-emmâ işâret-i pür-beşâret-sâdır olduğı takdîrce ki, **-el-me'mûrü**

ma'zûrûn- imtisâlen li'l-emri'l-'âlî, sahîh-u-fâsid, râyic-u-kâsid hâtır-ı fâtire her ne lâyih olursa, 'sultânımın ayağı toprağına ki, cevâhir-i iksîr-i sa'âdetdır, 'arz olunsun, deyü cevâb virdiler. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** dürc-i cevâhirden kulf açub, 'dahî söz yerine dürler nisâr idüb, didiler ki: «âbâ-i kirâmım ve ecdâd-ı 'izâmım **-enâra'llâhu berâhînehüm-** çün yakîn bilmişler 'ki, dünyâ devleti müebbed olmaz ve cihân-ı fânîde kimesne bâkî ve muhalled kalmaz. Enfâs-ı insânî ma'dûd ve ebvâb-ı hulûd mesdûddur. Hılkat-u-âferînişden maksûd, kişi Hakk te'âlâyı bir bilüb, mümkün olduğı denlü ecelden, mühlet oldukca ânın der gâhına takarrüb tahsîl itmege sa'y-ü-cehd eylemekdir. Akreb-i vesîle-i takarrübi dahî ashâb-ı güzînden Ebu Sa'îd-ı Hudrîden **-radıya'llâhu 'anh-** rivâyet ider. Dimişler ki: Hazret-ı risâlet-penâh **-salla'llâhu 'aleyhi ve sellem-** bir kimesne geldi. Rasûlu'llâhdan su'âl eyledi: Nâsin efdali kimdir? didi. Server-i kâinât -S.A.V.- didiler ki: Nâsin efdali şol mü'mîndir ki, nefsi ve mâlı ile Allâhu te'âlâ yolunda ğâzâ eyliye. Pes 'âlem-i kevn-ü-fesâdda tarîka-i ğazâ-vü-cihâdı bilüb ve bulub, müddet-i 'ömürleri nihâyet bulunca ya degin ashâb-ı küfr ve dalâlet ile mukâbele ve mukâtelede dakika fevt itmemişler. Eyyâm-ı hümâyûnlarında bir yıl mürûr itmedi ki, anda bir ulu ğâzâ itmediler. Rûzgâr-ı hümâyûnlarında bir şehr olmadı ki, anda küffâr ile bir hadise-i 'uzmâ kılmadılar. Hâlîyâ ben dahî isterim ki, amelen bi-kavlihi Te'âlâ **-ülâ'ike'llezne heda'llâhu fe-bi-hudâhümu'ktedih-** silkine meslûk eyleyib, mahdum-ı kuvâ-yı zâhir-ü-bâtın ve sultân-ı bâhiru'l-burhân-ı meşâ'ir, yani ruh-ı 'azîz ki, mutasarrıf-ı buk'a-i ten ve müdedbir-i milk-i bedendır, bîğûle-i tabîat ve merhale-i heyûlâ ve suretden güzed kılub, 'âlem-i 'ulvîde nüfûs-ı müfârekata mülhak olunca,

Beyt

Piş-ez-în ki ın cân 'ozr âver fürû-mâned zi-nutk
Pıı-ez-în ki în çeşm-i 'ibret-bîn hemîmâned zi-kâr

İ'lâ-i kelimetu'llah ve ihyâ-i sünnet-i Rasulu'llâh itmege makdûrumı sarf eyleyem. Tâ dünyâda mûcib-i zikr-i cemîl, ve 'ukbâda bâ'is-i ecr-i cezîl vâki' ola. Öyle olsa, belde-i tayyibe-i Kostantıniyye 'ki, Bâğ-ı İrem andan bir kûşe ve Süreyyâ-tâk bostânında bir kemterîn hûşedır, ismi ve resmi ile illerde meşhûr ve dillerde mezkûr ve kütüb-i-tevârîhde mestûrdur. Ne vechi vardır 'ki, anun gibi menzil-i şerîf ve makâm-l-latîf benim vasat-ı memleketimde ve 'arsa-i vilâyetimde olub, dahî eyyâm-ı devletimde küfr ocağı ve bâğîler yatağı ve tâğîler turağı ola? El-hâsıl niyyetim ve himmetim anun üzerine mukarrer ve musammem olmuşdur. Bu yıl Evvel-baharda ki, bâd-i subhle ğonca kal'aları meftûh olub, kûhsâr hûn-ı lâle ile müstağrak ola, 'inân-ı 'azîmeti anun fethine mün'atıf ve munsarıf kılam. Şöyle ki, takdîr muvâfık-ı tedbîr ola. Ol maslahat tamâm olmayınca bir

mühimm-i âharın itmâmına şürû' itmeyem. Sizün dahî bu bâbda fikrünüz ve re'yinüz ne ise 'arz eylenüz» deyü emreyledi. Ehvâ muhâlif ve ârâ mutehâlifdir. Teğâyûr-i ahvâl ta'âruz-ı akvâle mü'eddî olub, vüzerâdan şol ki, isâbet-i raviyyet ve selâmet-i cibillet ve istıkâmet-i tabî'at ve firâset ve kiyâset ve ferzânelik ve celâdet ve şecâ'at ve merdânelik ile mavsûflar ve ma'rûflar idi, bu fikri ğâyet istısvâb idüb, mukaddemât-ı husûlüne mübâşeret itmege tahrîk ve tahrîs eyledi. Ba'zısı dahî binâsının rezânetini ve medâhil-ü-mehâricinin su'ûbet ve metânetini mülâhaza itmekle vehmin 'akla mu'arazasına yol virüb, ele girmesi, sayd-ı 'ankâya mümâsil; istihlâsı, feth-i kal'a-i sipihre mu'âdil 'add eyleyüb, husûsundan ferâğat itmegi evlâ gösterdi. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** bunların ihtilâfın göricek munkabız olub, cevâbında şöyle bast-ı kelâm itdi ki, «Mümteni'-i 'âdîlerin husûlüne irâdetu'llâh müte'allik olıcak cem'-i kâinât hilâfına sa'y eyleseler müfid olmaz. Yine bir kaziyye-i sehletü'l-husûle ta'alluk-ı irâde munazzam olmasa, cümle-i âlem vücûd virmege kasd eylese zafer bulunmaz. Bu hususda i'timâdım ne vefret-i mâl-u-menâl ve ne kesret-i ecnâd-u- ebtâl ve ne tekâsür-i esbâb-ı ceng-ü-cidâl ve ne tevâfür-i edevât-ı harb-ü-kıtâledir. Belki mahza Hakk'ın lutfına ve 'inâyetinedır. Garaz-ı aslî dahî ızhâr-ı şe'âyir-i İslâmdır, gayri değildir. Eger ol kal'anın benim elimde feth olması mukadder olmuş ola. Burc-u-bârûları seng-ü-hâkdan degil, âhen-i pâkdan dahî olursa, âteş-i hışm-u-kahr ile eridüb, mum gibi nerm eyliyem. Ve eger meşiyyet-i Hakk bir dürlü dahî olursa ki, **mâ küllü mâ yetemenne'l-mer'ü yüdrikühu Fecri'r-riyâhu bi mâ lâ teştehi's-süfünü,** hele Bârî ben niyyetimle müsab olmak mukarrerdir. Emmâ hâşâ ol Kerîm padişâhın lutf-ı 'amîminden ki, bir kemîne bendesi niyyet-i hâlisa ile bir hayr murâd içün cenâbına teveccüh eyleye dahî ol anı mahrûm ve nâ-ümîd eyliye» didi. Vüzerâ hazret-i saltanat-penâhdan bu vechile ikdâm müşâhede idicek muhâlefet idenler hadî temâm muvâfakat idüb, kamusı yek-dil ve yek-cihet olub fermân pâdişâhındır didiler. Hemân ol günden tertîb-i mühimmât ve tahsîl-i edevât olmağa emr oldı. Merdân-ı kâr ve ümerâ-yı 'âlî-mikdâr tehiyye-i esbâb-ı âdî itmege ki, müstelzim-i terâcu'-ı tâli'-ı e'âdîdir, felekü'l-bürûc gibi hizmet kuşağın iki yerden kuşandılar. Şuna bil bağlandılar ki, bir yılda hâsıl olacak hizmet, bir ayda; ve bir ayda vücûd bulacak maslahat, 'bir günde temâm ola. Gerdûn-peyker, kamer-lenger, şihâb-rîsmân, sehâb-bâdbân gemiler işletmege ve sengîn-dil, kavîbeyâkil, sâ'ika-bâr, ejdehâ-kirdâr toplar dökülmege ve tedvîrât-ı kevâkib-misâl, küriyyü'ş-şekl, mustedîru'ş-sath taşlar yonulmağa şurû' olundı. Ve beglerbegilere ve sancak beglerine ve subaşılara ve sâyir 'asâkir-i nusret-me'âsire, bi-esrihim ahkâm-ı şerîfe yazılub gönderildi ki, çemen-i pîrûzî seliyle ârâste olub, leşker-i reyâhîn 'arsa-i bostâna cem' olduğı eyyâmda, fülan mevzi'da müretteb ve mükemmel düşmân yarağıyla müctemi' olub, şeref-i bisât-bûs ile müşerref olalar. Ve maslahat erleri dahî giceyi gündüze zamîme ve gündüzı giceye temîme kılub, bir lah-

za ve bir sa'at taksîr ve tehâvün göstermeyub, cemı'-ı mâ-lâ büd olanı bahara degin bî-kusûr ve küsûr hazır ve müheyyâ eyliyeler ki, hiç bir vechile bir cüzvîye dahî tevekkuf kalmadı. Çün nevrûz-ı Sultânî leşker-i ezhâr-ı büstânî 'arz eyleyüb, lâlelerden sahrâ yüzine kırmızı visâklar ve bulutlardan tağlar başına vâlâ serâperdeler tutuldı. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** emr eyledi ki, visâk-ı sultânî ve serâperde-i Süleymânî kûh-ı hâmûn-ı sahrâyı müşerref eyleye. Emr-i 'âlî mücebince ol gün otâk gidüb yarındası seher-gâh ki, nergiz-i âl zer eline sîmîn-şeşper ve benefşe-i ferîdûn firdevsine gurze-i gâv-peykr alub ve leşker-i bî-şumâr-ı şükûfe-merâkîb, şâhsâr-ı eşcâra süvâr olub, 'arsa-i çemenlerde saflar çeküb durdular. Ağalar begler kapu halkı ser-â-ser hadem-ü-haşem sâz-u-selebleriyle at arkasına gelüb, alay ile dergâh-ı mu'allâya vardılar. Her çend ecrâm-ı 'ulvî 'âlem-i süflîde mü'essir-i hakîkî degil idügi beyyindir, fe-emmâ cümle-i 'âlem ger bâlâ-vu-zîr çün musahhar-ı emr-i takdîrdir, ahyânen mehâmil-i 'inâyet-i ilâhî ve delâyil-i sa'âdet-i nâ-mütenâhî olmak **-li-ta'lemû enna'llâhe 'alâ külli şeyin kadîr-** 'aklen câiz olduğu sebebden mehere-i 'ulûm-ı nücûm şâhın hurûcı içün bir vat-i mübârekde hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** suffa-ı taht-ı sâmînî, hâne-i zerrîn-zîne tebdîl idüb, bir şîr-savlet, peleng-heybet tâzîye ğazâ niyyetine süvâr olub esed burcundan güneş tulû ider gibi Dâru'l-hilâfeden taşra geldi. Sana idün ki, şehâmet ve ferzânelik sûret-i âdemîde müteşekkil, veya şecâ'at ve merdânelik kâlıb-i insânîde mütemessil olmuşdı. Zamân ve zemîn hezârân âferînler okuyub, kazâ ve kader lisân-ı hâl ile bunı didi kim.

Dırahşende tîgat 'aduv-sûz bâd
Direfş-ü-sinân ez-tû pîrûz bâd

'Âlemler çözüldi, tabl-u-nakkâreler dögüldi. Kesret-i nufusdan cihân dayyiku'n-nefs olub, müsâdeme-i sileh-u-sinândan hevâ dayyiku'n-nefes oldı. At ayağından kalkan toz çeşm-i âfitâbı kör idüb, tantana-i tanîn-i nây-ı rûyîn gûş-i felek-i esîri ker kıldı. Çün bu kerr-ü-ferr-ü-şevket-ü-'azamet ile biraz yüriyüb gelüb visâk-ı hümâyûna nüzûl itdi. Etrâf-ı 'âlemden **-ehlen bi-hâzel- kâdını-** âvâzesi 'ayyûka çıkdı. Birkaç gün ol, menzil-i mübârekde karâr idüb, Rûmili ve Anatolı begleri ve serverleri ve dilîr ve safderleri ki, Süleymân-dîvleri, her birinin korkusundan kan kaşanurdı. Ve ebr-i matîr ber-çehendeden her ne mikdâr ağzı ile kılıç dahî tutarsa anları yâd idicek, hayâsından der-dökerdî Gelüb ol vâdi-i eymende sa'âdet-i 'atabe-i bûse vusûl buldılar. Bu menzilden fahrü'l-ümerâ'il-kirâm kapudana dahî hükm-i hümâyûn gönderildi, ki bu emr-i cihân-mütâ' kendüye vasıl olıcak, bir ân dahî tevekkuf itmeyüb, seher-geh, mellâh-ı kazâ ve kader, zevrâk-ı zerrîn-mihr-i enverî nûrdan bâdbân ile tezyîn idüb, Deryâ-yı Ahdara revân eyliye, mecmu'-ı sefîneleri, merdân-ı kârzâr ve dilîrân-i peykâr ve top ve tüfeng ve nâvek ve çarh ve zenberek ile mükemmel donadub, dahî

ğâzîler mekânı Gelibolu limanından çıkub, deryâ yüzinden varub, İstanbulı muhâsara eyliye. Andan sonra ayruk iki gün bir yerde ârâm itmeyüb, mâh-ı mencuk-ı râyât-ı fethâyât, her gün bir menzili müşerref kıldı. Çün müddet-i seyr nihâyet bulmağa karîb olub, kal'aya bir menzil yîr kaldı, cebecibaşıya emr oldı ki, cebehâne sandukların açub davudî zırhlar, derbendî cebeler, müzehheb haftanlar, zerîne bergüstüvânlar, Mısrî kılıçlar, Dimaşkî hançerler, Şâmî çomaklar, frengî nacaklar, dahı bunun emsâli yât-u-yarakdan gereklü olanı çıkarub, kapu halkına üleşdüre. Sâyir leşkere dahî tenbih olundı. Yarın cümlesi müretteb ve mükemmel ceng yarağıyla atlanub, dîn düşmanlarına temâm cebe göstereler. Çün sabâh oldı Hüsrev-i rasyarkân sipâh-ı küfr-ı zalâmı münhezim kılub, hisâr-ı nilgûn-âsumânı musahhar kılmağıçün nûrdan leşker çeküb, yüridi. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** sâz-u-selebî ile tamâm ârâste, yanında bir şimşîr-i âb-şekl-ü-âteş-fi'l, bâd-nihâd, hâkî-nijâd ki **-Ve enzelnâ'l-hadîde fîhi be'sün şedîdün ve menâfi'u li'n-nâsi-** anın şanında münzel. Ve kemer bendinde bir deşne-i zehir-âbdâr ki, merrîh-ı hûn-âşâm ana dil-beste ve zâr. Ve belinde perr-i hümâ' ile müzeyyen bir hümâyûn-fâl, bilinki kurbaın Zû'l-Karneyn mekânı, ve tîr-keş-i mürğân-ı **ülî ecniha** âşiyân, visâk-ı zafer-vifâkından taşra gelüb, bir râhvâr-ı bark-reftâr-ı cihân neverd ve deryâ güzâra ki, yâ kenâr-ı hadîka-ı Kudüste Burâkla hem-tavîle olub, sebze-i cûybâr-ı Firdevs ile perverde olmuş. Kavâyim-i de'â-yim-i 'ızz-ü-ikbâl, ve na'l-i zer-nişânı feth-u-nusret 'îdına gerden ve gûşi ta'vîz ve müzehheb ile gonca-i nesrîn gibi mutayyeb, ve kılâde-i zerrîn ile ki, mıntıka-i pervîn gibi mükevkeb ola, müzeyyen ve muhallâ suvâr oldı. Anı görüb, Alperenler dahî 'aduv kasdine âteş gibi âhen içinde ğark olub, ve dîlîr ve dilâverler nilüfer gibi cevşen-i âb-gün içinden baş çıkarub cemî'-i leşker at arkasına geldi. Ve şol şehbâzlar ki, fezâ-yı ma'rekede şerer gibi âteşîn-bâl ile pervâz iderlerdi. Kollu kolun gözedûb, her biri yerlü yerinde ârâm eyledi. Alaylar yasandı, sarflar bağlandı. Erarslan ile pîşe-vü-kûh toldı. Kalb-ü-cenâh düzilüb, sufûm-ı meymene ve meysere kesret-i rimâh ve 'alemlerden neyistâna şebih oldı. Her tarafdan tabl-u-kûs ra'd-ı bahârî gibi gürledi. Ve harîr-i surh bayraklardan hevâ lâlezâre benzerdi. Ni'âl-i matâya bejâ-yı süreyyâya mahrem ve zerrât-ı hâkî âfitâb-ı 'âlem-tâba hem-dem itdi. Çün bu mehâbet ve salâbet ile ol 'azîm leşker gelüb, hisâra karşu alaylar bağlayub turdı, bunların heybetinden denizdeki balıklar cevşen-pûş ve na'l-i sütûrdan zemîn ser-â-ser âhen-pûş olub, küffâr-ı hâksâr **-hazelehümu'llahu-** u'b-ü-hirâsden **-Dâkat 'aleyhimü'l-ardu bi-mâ rahubet-** kavline masâdak düşüb, cihân-ı ferâh gözlerine çeşm-i mûr gibi, teng-ü-târ oldı. Fe-emmâ yine kal'alarının ahkâmına binâ'en Batrik ve Kıssîslarından işidigeldikleri kelimâta ahkâm virüb, şöyle ki, yeryüzünde 'abede-i 'İsâ ve millet-i Mesîhâ ve tâyife-i Nasârâdan bir ferd kalmasa ve cümle 'âlem bi-esrihim 'aduv olub, bu hisârun fethine mücidd olsalar ne mümkündür ki kimes-

ne bir taşını alabile, fe-keyf ki, her yanadan mümidd-ü-mü'avîn buluna, deyü temâmet-i Frengistân, belki cemî'-i Hırıstıyân beglerinden kendülere mu'în-ü-zahîr ve yâver-ü-nasîr i'tikâd eyleyüb, cenge ikdâm gösterdiler. Niçe niçe müşâverât-ı kesîre ve muhâverât-ı kebireden sonra ârâ-yı fâsideleri şuna müncer oldı ki, iki fırka olalar. Bir fırka cânib-i bahrı saklayub bir fırka dahî taraf-ı berri gözleye. Zîrâ deryâ yüzinden gönderilen gemiler dahi gelüb cânib-i bahrden kal'ayı hısâr itmişlerdi. Bu rây üzerine mukarrer oldılar. Leşker-i islâm dahî gelüb, kal'aya nazar salub, gördiler, bir hısn-ı hasîndır ki, bedenleri burc-ı eflâke mümâs olub, esâs-ı mümehhedi püşt-i gâv-ı mâhiye temâs bulmuş. Kûh-ı Elburz ve Kâf kullelerinden kinâyet düşünüp, çâh-ı bijen didikleri kandaklarından 'ibâret olmuşdu. Ve vus'at ve fushatı bir derecededır ki, kangı tarafından nazar olunsa tûl-u-'arzını ihâta itmekden hiss-i basarî kâsır ve yarak-u-yatla bir vechile mâl-â-mâl ki, beyânında zebân endîşe mütekâsırdır. Biraz temâşa itdikten sonra konmağa 'azîmet kıldılar. Hazret-i saltanat-penâh içün -rahimehu'llâh-mecd-ü-cihâtı 'âlî visâklar kurulub, Yeniçeri dâyiresin mıntıka-kirdâr havlı bağladı. Ve bâkî ekâbir-ü-asâğır, vadi'-u-şerîf cevânib-i erbe'asın kollukolun gözedüb, yerlüyerin ta'yîn eylediler. Şol kadar serâperde ve bârgâh kuruldı ki, zemîn üftâde mehrûy şâhid, mihrî ve mâhî görmeğe nâ-ümîd oldı. Ve hayme-vü-hârgâh müzâhamesinden hisâr içine yağmur gibi yağdı. Safîr-i tîr-i İslâm çerîsinden ahâlî-yi rine ol müzayakadan kuruldı. Ol gün ârâm itdiler. Yarındası, fermân-ı kaza-cereyân sâdır oldı ki, ekâbir-ü-asâğır-ı 'asker-i nusret-me'âsir metrisler düzmege ve toplar kurmağa ve nakibler itmege ve handekler toldurmağa mübâşir olub, cenge ağaz eyleyeler. Emr-i 'âlî mucebince bu maslahatlar tamâm olub, nevâyir-i harb-ü-kıtâl işti'al buldı. Topun dûd-ı duhânı ebr-ı sâ'ika-bâr olub göklere ağdı. Ve nâvek ve çarh ve zenberek, gâzîler elinden hisâr içne yağmur gibi yağdı. Safîr-i tîr-i İslâm çerîsinden ahâlî-yi kal'aya **-eyne mâ-tekûnü yudrikkümü'l-mevtü ve lev-küntüm fî-bürûcın müşeyyedeh-** haberin tebliğ içün revâne olurdı. Her köşeden mancınıklar **-Ve enzelnâ 'ale'l-lezîne zalemû riczen mine's-semâ-ı bi-mâ-kûnû yefsukûn-** âyetini tilâvet eyleridi Ve şaykalar ve pezta'îler **-Fihi zulümâtün ve ra'dün ve barkun-** her birinin sıfat-ı kâşifesidir. Pey-â-pey düşmen üzerine atılub kelime-i **yec'alûme esâbi'ahüm fî-âzânihim mine's-savâ'iki hazera'l-mevti-** ol bed-berlerin masdûka-i hâlleri düşerdi. Hevâyî-toplar ejderhâlar gibi ğıjgurub, gökyüzüne su'ûd itdikce mübeşşir-i devlet-ü-ikbâl-i zafer-ü- nusret beşâretlerin virirdi. İnüb bî-hadd-ü-kıyâs kimesne helâk idicek, zinde kalanları **-fe'ehazetkümü's-sâ-'ikatü ve entüm tenzurûne-** hâletin müşâhade iderlerdi. Bir müddet bu üslûb üzre savaş olub, dîvârlar yıkılub yeryer gedikler açılub, nevâsî-yi ahvâl-i küffâr-ı füccârda, sırr-ı 'azîz-i **ve duribet 'aleyhimü'z- zilletü ve'l-meskenetü ve bâ'û bi-ğâdabin mina'llâhi zâlike bi-ennehüm kânû yekfürûne bi-âyâti'llâhi-** gündengüne zâhir-ü-hüveydâ olma-

ğa başladı. Deryâ cânibinden dahî gemiler gelüb, şehri haylı tazyîk itmişlerdi. Velî Ğalata ile kal'a mâbeyninde vâki' olan boğazda zincîr olmağın hisârın her tarafı kemâ hüve'l-maksûd muhâsara olmamışdı. Meger bu şehr zînetde bir şâhid-i ferhunde olmağın her kişi visâlin arzu idüb, dâmemine el uzatmasun deyü, kadîmü'l-eyyâmdan hifz-u-hirâseti ve ağyârdan siyâneti, bahr-i azîmü'l-kadr olduğundan ötürü, ana tafviz olunmuşdı. Ol dâhî kemâ yenbağî hâris-ü-hâfız olub, kimesneyi dâyiresine uğratmaz imiş. Fe-emmâbahr ile sefîne arasında hazret-i Nûh (A.S.) zamânından berü münâsebet-i dîrine olmağın iğmâz eyleyüb, ana mukârenete yol virürmiş. Bu husûs lâcerem bahre cerime addolunub, te'dîben boğazına zincîr urmuşlar. Ol zincir sefînelerin dahî men'ine sebeb olub, ol sebebden gemiler yol bulub, murâd üzre hisâra yakîn gelmezlerdi. Rây-ı sâyib-i hazret-i salt-anat-penâh **-rahimehu'llâh-** bu hususda dahî 'âsâr-ı 'acibe izhâr idüb, emreyledi ki, cerr-i sakîl ilminde mâhir ne kadar merd-i hüner-ver ve mühendis-pîşe kimesneler var ise cem' olub, kudrtelerin bezl idüb, sanatların harc eyliyeler, bir tedbîr ideler ki, gemiler nice deryâda seyr eylerse hâk-i tîre üzrinee dahî revân olmak câyiz ola. Egerçi bu kazıyye ğâyet sa'b-u-düşvarlığından 'alâ ceryi'l-'âde muhâle karîb bir ma'nâdır, emmâ **-Kullün müyesserun li-mâ hulika leh-** üstâd-ı cihânlar ve hüner-pîşe kârdanlar makdûrların sarf eyleyüb, dürlü tasnîfler itdiler ki, 'ukul tefekküründe hire ve serâsîme olur. Ol tasnîfler sebebi ile sefîneleri kûh-u-sahrâda dahî hareket itdürüp, bir mevzı'dan 'ubûr-u-mürûr itmek mukarrer ve muhakkak oldı. Çün edevât-u-âlât külliyyen tamâm olub, bir ednâ cüzvîye dahî bivechin mine'l-vücûh tevakkuf kalmadı. Bir sabâh Kâdir-i ber-kemâl, ya'nî Hazret-i Melik-i müte'âl, 'âlem halkına kudret-ü-cemâlin izhâr idüb, felek-i hurşîd-i tâbdârı, firâr-ı kûhsâr-ı künbed-i devrâne kıldı. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llah-** buyurdı ki, kırk elli pare gemi top ve tüfenkler ve nâvek çarlı ve zenberekler ve dilîr ve dilâverlerle tonanub, yelkenler açub, tuğ-u-alemler çözülüb, tabl-u-nakkâreler döğülüb, küffâr-ı bed-kirdâra karşu Galâta kafasında vâki' olan püşteden ki, firâzı çarh-ı berîne irmiş ve nişîbi, ka'r-ı zemîne girmişdır, yörüdüb, deryâyâ indirdiler. Bu tedbîr ile hisâr deniz tarafından dahî murâd üzre muhâsara oldı. A'dâ-i dîn-ü-devlet **-demmerehümü'llâh-** İslâm çerîsinin bu kuvvet ve kudret ve ferr-ü-şevketini görücek hayâttan kat'-ı ümind idüb, cân-ı şîrînden nevmid oldılar. Bir kasd eylediler ki, tarîk-ı sulh-u-salâhı pîş tutub, emn-ü-emân ve ahd-ü-peymân ile hisârı teslîm eyliyeler. Yine tesvîlât-ı şeytânî ve hevâcis-ı nefsânî dimağların fesâda virüb, deryâ cânibinden cânlarına az müddetde meded yetişmek ricâsına birkaç gün te'hîr itmegi evlâ gördiler. Ol esnâda bir iki günden sonra ma'nâ-yı **-senestedricü hüm min haysü lâ-ya'lemûn-** sûret-pezîr olub, küffâr-ı hâk-sârın hevâlarına muvâfık deniz yüzünden dört pâre kûke ki her birinin derûni, vus'atde füshât-ı dünyâya mutetâbık ve direkleri

mihver-i eflâke mutabık, gölgeleri burc-ı delve mümâs, yelkenlerinden ebr-i tîre ve sıla-ı kerpâs- resenleri medd-i duhûra müvâzî ve lengerlerinin her şâh-ı servi gâv-ı zemîne müsâvî, 'afârit-i şeyâtîn ve tavâğıyt-ı celâ'în ile meşhûn ve 'uddet-i ceng-ü-peykâr ve âlât ve esbâb-ı kârzârla ser-â-ser ârâste ve pîrâste. Kal'a halkına takviyet ve mu'âvenet maslahatına gelüb, hisâra girmege hücûm eylediler. Sefâyin-i ehl-i İslâm her çend men'ine tasaddî idüb, def'ine mutasaddî oldılar, lîkin kadırğa ile kûkenün yerden göğe tefâvüti olmağın mecâl ve zafer müyesser olmayub, ne kadar ciddü-cehd eylediler ise nufîd olmadı. Mecmû'ısı gelüb iskeleye vusûl bulub, kal'aya duhûl eylediler. Bu hâleti göricek leşker-i İslâma biraz ıztırâb-u-tedaccür ve infi'âal-ü-tahayyur müstevli olub, fırka, fırka oldılar. Şunlar ki, evvelden bu fikri istısvâb itmemişlerdi, **-Kâlû lâ-tâkata lene'l-yevme bi-câlute ve cünûdih-** ve anlar ki, ğâzve ve cihâd niyyetine kemer-i ciddü-ictihâdi Hak yolına muhkem kuşanmışlardı, **-kul li'l-lezîne keferû seyuğlebûne ve yuhşerûne ilâ cehenneme ve bi'se'l-mihâd-**âyetin tilâvet idüb, Müslümanlara kuvvet-i kalb virürlerdi. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llah-** bu hâle muttali' olub, buyurdı. Dîvân oldı. Cemi' begler ve serverler ve dilîr ve saf-derler gelüb yerlüyerinde karâr eyledi. Bunlar istimâlet vidüb, eyitdi kim, bu üç dört pâre gemi gelmekle şikeste-hâtır olub cenge süstlük göstermek revâ degildir. **-Ve lâ tey'esû ve lâ tahzenû ve entümü'l-a'levne-** Şimdi kırduğunuz kâfir ve şimdi hazîmet kılduğunuz leşker degildir. Gazv-ü-cihâd emr olunalı tarihinden berü küffârın rikâbı gâzîlerin süyûfunun kırabıdır. Kimse ecelden mukaddem öldüğüne ve ecel yetişdükden sonra def'ina çâre bulmaduğına **-izâcâ'e ecelühüm lâ yeste'hırûne sâ'aten ve lâ yestakdimûn-** âyeti şâhid-i 'adıdır. Pes düşmanın çokluğundan ne ğussa ve ne ğam çekmek gerek. Ne sûğ-vâr ve dijem olmak gerek. Şöyle ki, derece-i şehâdet nasîb ola, sa'âdet bizim. Ve ger küffârı kahrideyüz dünyâda zikr-i cemîl, 'ukbâda ecr-i cezîl bulayuz, devlet bizim, er olan düşmandan kocunmak ve Müslümân olan kâfirden yacınmak hemîn **-ve lâ tehinû fî'ibtiğâi-l-kavmi in tekûnû te'lemûne fe innehüm ye'lemûne kemâ te'lemûne ve tercûne mina'llâhi mâ lâ yercûn-** âyet-i kerîmesini sem'-i rizâyla ısğâ itmemege râci'dir. Eger onların mu'îni küffâr-ı melâ'în ise, minnet Hudâya ki sizin melâ'ike-i müsevvimîndır. Ahir-i kâr ölmek mukarrer oldukdan sonra bin yıl bed-nâmlık ile sağ olmakdan bir gün eyü adla zindeğânî idüb, gitmek evlâ-ü-ahrâdır. 'Ale'l-husus ki, nass-ı kerîme **-fe-kâtilû evliya'eş-şeytânı inne keyde'ş-şeytânı kâne zaîfen-** feth-u-zafer bizim olduğına beşâret dahî itmişdir, deyü bu yüzden nice ehâdîs-ü-âyat ve mesel-ü-hikâyât dahî nakl-ü-rivâyet eyledi. Ekâbir-ü-a'yân ve ümerâ-vü-erkân pâdişâhdan bunun gibi kelimât işidicek, cümlesine cedid-kuvvet ve servet gelüb, du'âlar idüb didiler ki, «Cemî'i başımız, cânımız senin yoluna fedâ, ümîdimiz dâhi oldur ki, düşmen ne kadar âteş gibi tîzlenürse de, Hakk'ın 'inâyeti ile toprağın yile savurub pâdişâh devletinde âbrûlar tahsîl ideyüz» deyü hizmetler itdiler, yerlüyerine gittiler.

Hazret-i saltanat-penâh dahî **-rahimehu'llâh-** kalkub hâss otağına varub halvet otururken fikret idüb, eyitdi: «Handekler ise ol tolmuşdur ki, üzerinden 'ubûr mumkündür, ve hisâr dahî bir mikdâr yıkılmışdır, ki Hazret-i saltanat-penâh dahî **-rahimehu'llâh-** kalkub hâss otağına varub halvet otururken fikret idüb, eyitdi: «Handekler ise ol kadar tolmuşdur ki, üzerinden 'ubûr mumkündür, ve hisâr dahî bir mikdâr yıkılmışdır, ki gediklerden cevâz-u-mürûr câyiz olmuşdır. Te'hîr olıcak mebâdâ deryâ yüzinden dahî küffardan mu'âvin gelüz, halka za'f- kalb târî olmağa sebeb ola. Hemân vec-i vecîh oldur ki, **-ve fi't-te'hîri âfâtun-** kavlinden tecennüb idüb, **el-ğarazu temürru merre's-sehâb** -mefhûmını mülâhaza idüb, dahî fırsatı ğânimet bilüb, Hakk celle ve 'alâ dergâhından isti'âne ve seyyid-i kâ'inâtın -'aleyhi's-salâtü ve's-salâm- ruh-ı pür-fütûhundan istiğâse eyleyüb, bir gün önürdi istihlasına himmet ve fethına 'azîmet eylemek gerek. Pes emreyledi ki, 'asâkir-i nusret-me'âsir şeşenbeh güni ki, Seb'a ve Hamsin ve Semâni-mi'e Cemâzye'l-ûlâsının yigirminci günidir, hisâra yüriyişdır deyü tenbih oluna. Münâdîler ordûy-ı hümâyunda nidâ kıldılar ki, her kim ki, mukaddem geduge çıka, eger dirlik tasarruf itmemiş kimesne ise, 'âlî-himmetler olub, ziyâdece cihet ola, ve eger dirlik yiyenlerden ise, tîmâr-eri ise, büyük subaşı olâ; eline hükm-i şerîf dahî sadaka oluna. Tâ nesli münkariz oluncaya degin evlâdı ve ekbâdı devlet-i Âl-i 'Osmânîde ki, tâ kıyâmet bâkî ve pâyende olsun, her zamanda mer'î ve muhterem ola. Leşker-i zafer-rehber yürüyiş günin ma'lûm idincek, kamusu yek-dil ve yek-cihet olub, cenge muntazır oldılar. Düşenbeh günü olıcak müslümânlar câmelerin pâk idüb, vasıyyet-nâmelerin yazdurub, ğazâ niyyetine hâzır-u-müheyyâ oldılar. Ahşam olub, felek ordusunda nücûm-ı münevverden hezârân şem'-ı ziyâ-küster zuhûr idicek, ordûy-ı hümâyûnda dahî şenlikler ve şâdîlıklar sûretin gösterüb, 'âmme-i leşker çadırları önünde ferâvan şem'ler yakub her köşeden tehlîl-ü-tekbîr âvâzı göklere direk oldı. Belki bu şem' sûretinde zâhir olan, gökdeki yıldızlar idi ki, ol ğavğa ve galebeden serâsîme olub, yeryüzine dökülmüş idi. Bir zaman bu üslûb üzere şenlik ve şâdîlik itdikden sonra bir lahza dahî halk yatub âsâyiş eyledi. Çün gicenin sülüsâni geçüb, sülüs-ı âhiri kaldı, **-ve mev'idü hümu's-subhu eleyse's-subhu bi-karîb-** deyu her kişi yerinden kalkub, gazâ niyetine sâz-u-selebin kendüye râst itmege başladı. Hazret-i saltanat-penâh dahî **-rahimehu'llâh-** ol vakt-i mübârekde kalkub, ferâyiz-ü-sünen-i vüzûyı tamâm-ı ri'âyet ile abdest alub, iki rik'at nâfile namaz kıldı. Andan Hakk dergâhına teveccüh-i hâlis ile niyâz eyleyüb, didi: İlâhâ, Girdigârâ! Melikâ 'Perverdigârâ-! 'Alîm-ü-allâm pâdişahsın. Habîr-ü-âğâhsın ki, hasm-i bed-kirdâr ve düşmen-i nâ-bekâr **-kulhuva'llâhu ahad. Allâhu's-samed-** âyeti, vahdâniyyetüni gün gibi muzhır **-lem yelid ve lem yûled ve lem yekün lehû küfüven ahad-** kelimesi, zat-ı mukaddesine şebîh-u-'adîl yoğduğın i'lâ-yı savt ile münbî ve muhbir iken

inkâr-ı küllî eyleyüb, zen ve ferzend ve hvîş-ü-peyvend nisbetin idüb, sâlis-ü-sülüse isnâd eyleyen zâlimlerdir. İnkırâz zamân-ı 'İsâdan berü ve nüzû-i Cibrîl ve vürûd-i vahiy ve tenzîle ikrâr itmeyüb, **ve len yestenkife'l-Mesîhu en yekûne 'abden li'llâhi vele'l-melâ'iketü'l-mukarrabûne-** kavlini tasdık itmiyen bîdînlerdendir. Usûl-i nâ-pâkları **-ve mübeşşiren bi-rasûlin ye'ti min ba'dî'ismuhû Ahmed-** âyetin evrâk-ı İncîl'den mahveyleyüb, kendüler dahî **-mâ seını'na bi-hazâ fi-âbâ'ine'l-evvelîn-** mefhûmını temessük idinüb, **-Entüm ve âbâ'üküm le-fî dalâlin mübîn-** hitâbiyle muhâtab olan pelîdlerdendir. Ben kemînenin dahî maksûdı **-Kâtilü'l-lezîne lâ-yüminûne bi'llâlı-** emrine imtisâl itmekle **-ve câhidû fî-sebili'llâhi hakka cihâdih-** zümresinden ma'dûd olub, elimden geldikce sana lâyık 'amelde bulunmağa sa'y eylemekdir. İrâdet senin, kudret senin, 'inâyet senin, kuvvet senin, **-ve'llezîne câhedû fınâ le-nehdiyennehüm sübülenâ-**beşâreti mûcebince benden taleb ve ricâ, senden tevfîk-u-rızâ deyü çok tazarru'lar idüb, âhir münâcâtını **-Rabbenâ efriğ 'aleynâ sabran ve sebbit akdâmenâ fe'nsurnâ 'ale'l-kavmi'l-kâfirîn** -âyetiyle hatm eyledi. Çün tîr-i du'âsı pür-sıdk-u-safâ ile ârâste idi, rastı hedef-i icâbete musâb oldı. Seher vaktine degin bu tarîkla namâz-u-niyâzda oldı. Sepîde-dem ki, cihân pehlevânı subh-ı sîmîn-amûd eline alub, dervâze-i ufuk leşkerine 'azm eyledi. Hazret-i saltanat-penâh dahî -rahimehu'llâh-farîza-i subhı edâ itdükden sonra, ğâzâ niyyetine sâz-u-selebin kuşanub, hisâr fethi kasdına eline bir zerrîn şeşper alub, at arkasına geldi. 'Alem-i mukaddesi sutûn-ı bârgâh-ı felek-i atlas olub, erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat rikâb-ı hümâyûnuna cem' oldılar. Sancaklar çözüldi, tabl-u nakkâreler döğüldi. Gâziler ,dilâverler hâzır olub, ceng kolayın gözlerler idi ki, hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh-** emreyledi ki, leşker yürüye. Taşı toprağı, yat-u-yarağı bana, bâkî mâl-u-menâl ve üsârâ ve esbâb ve rızk her ne var ise ğuzâta yağma didi. İbtidâ hemân toplar ra'd-vâr na'ra urub, düşman tarafına hücûm eyledi. Zulmet-i dûd-u-duhân subh-ı sâdıkı tekzîb eyleyüb, ğurre-i ğarrâ-yı rûzî, turrâ-i sevâd-ı şeb-i deycûra mübeddel kıldı. Ol zulmet içinde gâzîler dahî her tarafdan toplar akabince yüridiler. Bir lahzadan ki, zulmet-ı dûd mürtefi' olub, gözgözi gördi. 'Müslümânlar hisâra mücâvir ve kâfirler, tamâm esbâb-ı harb ile gedüklerde hâzır bulundular. Ceng-ü-âşûb ulaşdı. Aşağadan yukarudan ejderhalar gibi harbeler birbirine düşdi.

Çü müjgân-ı hûbân dü saf rezm sâz
Yekîn der yesâr-u-yekî der firâz

Her köşeden oklar atılub ma'şûk-ı sehî kaddinden cüdâ düşmüş 'âşık-ı münhanî-kâmet gibi yâylar pey-â-pey egilmege başladı. Sinân-ı âteş-feşân zebân-dırâzlık iderek cânibeynden ğâvğâ kopardı. Kılıçlar ortaya çıkub meyâncı oldılar, ki fasl-ı husûmet ideler, madde-i nizâ' münkatı' ola. Her bir sancaklar yüzlerin göklere tutub, mansûr-u-muzaffer olmağ içün hâcet

dilerlerdi. Ve taraf, taraf tuğlar baş açub, küffâr mağlûb-u-makhur olmağa du'alar eylerlerdi. Surnâlar feth-u-zafer-i islâm çerisine mukârin olsun deyü derd ile nâlişler kılurlardı. Ve tabl-u-unakkâre-vü-kûs, bülend-âvâz ile Müslümânları cihâda tahrîk-ü-tahrîs idüb, her kişiye kuvvet-i kalb virürlerdi. Egerçi kal'a halkı kunbaralar ve sebetlerle neftler bî-hadd-ü-şümâr ğâziler üzerine perrân itdiler. Emmâ dilâverler yanar oda girür yüz döndürmez dilîrler ve safderler idi, müfîd olmadı. Âfitab-ı cihân-ârâ bu hâdisei temâşâ itmegiçün henüz manzara-ı ufka kadem basmamışdı kim hikmet-i hidâyet nusrat bi's-sabâ zuhûra gelüb, sabâyı nusret **-ve lekad nasarakümü'llahu fî mevâtine kesiretin-** mehebbinden tenessüm eyleyüb esdi. Edirne kapusu cânibinde olan gedikte kitâl iden gâziler kâfirlere gâlib gelüb, beş-on ğâzî dîvâr üzerine çıkub, sancak dikdi. Tekbîr-ü-tehlîl ve temcîd-ü-takdîs âvâzı serâdan süreyyâya irişdi. Anı görüb her tarafdan begler ve serverler ve 'âmme-i leşker göge su'ûd ider du'â-yı müstecâb gibi burûce 'urûc idüb, kazâ-yı âsumânî gibi hisâr içine döküldiler. Ayruk küfür ehlinde mukâvemete tâkat, cidâle mecâl kalmadı. Ru'b-u-hirâs müstevlî olub, müslümanların sâyesi dahî gözlerine âdem görünüb, ğâzîler şehir içine bölük bölük olub, dahî kâfirleri gürûh gürûh önlerine bırağub, taraf taraf kırmağa başladılar. Etfâl-ü-sıbyân ve 'avret-ü-oğlânı bu hâleti göricek kaçub kılîsâye koyuldılar. Yümn-i kudûm-i ehl-ı İslâmdan her künişt hûr-ü-ğılmân ile bir yed-i hurrem-behişt oldı. Hazret-i saltanat-penâh dahî **-rahimehu'llâh-** şol mikdârat üzerinde karâr idüb, turdı ki, mukaddemâ baş kesen serverler ve diri yarar kâfir getüren dilâverler gelüb şeref-i pâbûs ile müşerref olub, gelen başları atı ayağı önünde ki, solıcan-ı feth ve pîrûzîdir, top gibi yuvaldılar. Ve ğâzîler dahî pişden önden birer birer esir çıkarı başladılar. Bu sûreti göricek kalbi mutma'in olub, devlet-ü-sa'âdet ile atdan inüb, secde-i şükr itdiler. Andan otağa varub, bir lahza ârâm eyledi. Ol gün küfr ehline Rûz-ı 'Arasât olub, yoldaşa degil, karındaş karındaşa bakmayub, ata oğuldan, oğul atadan bîzâr olub **-Yevme yefirrü'l-mer'ü ehîhi ve ümmihî ve ebîhi ve sâhibetihi ve benihi-** haseb hâlleri düşüb, her kişiye Cânı kaybusı ve başı kayğusı olub, ol subh-ı sâdıkdan tâ vakt-i ğurûba degin leşker-i zafer-yâb-ı Türk, zerrîn-külâh-ı âfitâb gibi tîğ-zenlikler eyleyüb, zükûrin tu'ma-i şîmşir ve inâsin, beste-i zîncîr ve etfâl-ü-evlâdın, giriftâr-u-esîr kılub, **-fece'alnâ 'âliyehâ sâfilehâ-** fahvâsının misâli hâricde münkirlere tenvîr itmek içün şehrin altını üstüne döndürüb, zîr-ü-zeber kıldılar. Nass-ı kerîm-i **-ve ahreceti'l-ardu eskâlehâ-** şol denlü hazâyin-i medfûn ve defâyin-i mahzûn zuhûra geldi ki, ğayri Bârî Te'âlâ ki **-lâ yahfâ 'aleyhi şey'ün fi'l-ardı ve lâ fi's-semâ'i-** kimesne hesâbın bilmez. Şol kadar sîmîn-sâk, zerrîn-nitâk, güneş-tal'at, mâh-ruhlar tutuldı ki, şumârı beyâna sığmaz. Latîf-ü-zîbâ ve beyzâ-vü-hasnâ hûrâ-sıfat hâtunlar ki, her birinin boynı kulağı cevâhir kâni ve âsetîni gümüş hemyânı idi. Lü'lü'lâle gibi ser-â-ser ipe dizildi.

La'li, güher-rîz; dil-âvîz; kâmeti, gül budağı, pistânları gonca-ı nev-hîz dü-şîzler ki, âyîneden özge kimse mislin görmiş değil, ve sivâr-ı halhâlden ğâyri bir ferd sâ'id-ü sâklarına irişmiş degil. Küffâra sevâvâr degil idi. 'Sa'âdetlü cânlara nasîb oldı. El-hâsıl ahşama degin ordû-yı hümâyûn mâl-ı ğanâyim ile mâl-â-mâl olub, rûy-ı zemîn peri sûretlü ma'nî-dâr sanemlerden rişk-i nîğâr-hâne-çîn oldı. Gerden-u-ğuş sahrâ-ı sîmîn-beden mahbûb oğlanlardan ki, **-keennehüm l'lü'nün meknûn- zîb-ü-zînet** buldı. Çadırlar, serv-i gül-endâmlar ile şeref bulub, ma'nâ-yı dilpezîr-i-**hûrün maksûrâtun fi'l-hıyâm- sûret gösterdi.** Frengîkemhâlardan ve mülevven dîbâlardan ve reng-â-reng kâlâlardan 'arsa-i cihân sıfât-ı gülistan şeklin bağlayub, mürvârîd-i âbdâr velü'lû-yı şehvâr rîk-i beyâbân ve katre-i bârândan çoğ idi. Şol denlü evânî-yi zerrîn ve sîmîn var idi ki, ol mikdâr çemenlerde semne-ü-nesrîn yoğ idi. Bir vechile ğânîmet oldı ki, ğâzîler altunı gül gibi siperle üleşdiler ve ğonca gibi rengîn kumaşlardan hayme-vü-hargâh toldurdular. Ol ğazâda bulunanlara bir vechile ğınâ geldi ki, sığâr-u-kibâr mânend-i cûybâr 'ömürleri oldukca sîmî su gibi harc iderlerdi. Hattâ şimdi dahî beyne'n-nâs mesel olmuşdır. Bir kimesne bezl-ü-isrâf yolun tutsa, «İstanbul yağmasında bilemiydün?» dirler. Bu üslûb üzre doyumluklar olub, ğâzîler sâlîmîn ve ğânimin çadırlarına gelüb, ol-gice yerlüyerinde neşât-u-sürûr ile âsâyiş itdiler. Seher-geh pâdişâh-ı ekâlîm-ı seb'a-semâvât, zeberced-serîr kal'a-i nuh-kulle, düvâzdeh-burc-ı eflâk-müstediri temâşâ itmek kasdine, hınk-ı sipihr-i bâd-mesîre süvâr olub revâne oldı. Hazret-i saltanat-penâh **-rahimehu'llâh**-hisâra girüb seyretmek içün süvâr olub, ümerâ-i kirâm ve huddâm-ı encüm-ihtişâmı çep-ü-râst ve half-ü-kuddâmdan pâdişâhı, hale mâhı devreyler gibi ihâta kılub, çavuşlar, **tarrıkû-** gûyân-ı kaza-vü-kader, yemîn-ü-yesârdan nigerân ikiyüz mikdârı serv-bâlâ güzîde solaklar, âyîn-i 'Osmânî üzre önünce yayan revâne oldılar. Çün bu kerr-ü-ferr-ü-şevketle ve haşmet-ü-câh-ü-'azametle gelüb, şehre girdi. Etraf-ı müvesse'a ve esvâk-ı mürebbe'a ve mevâzi-ı 'acîbe ve emâkin-i ğâribe ve ribâ'-ı latîfe ve bikâ'-ı menî'asını ser-â-ser gezüb ve şeref-i eyvân ve kusûr-ı rasînü'l-bünyân ve büyût-i renğîn-hışt ve me'âbid-ü-künişt-i pâkize-siriştlerin tamâmet seyr eyledi. Âhir Ayasofiye dimekle ma'rûf menzil-i 'azîm ve ma'bed-i kavîme gelüb gördi. Rif'at-i kadrle aktâr-ı 'âlemde iştihâr-ı seyyâr bulmuşdır. Devlet ve sa'âdet ile salınına kadem basdı, gördi, bir 'âlî-makâmdır ki, 'ulûv-i şânı ve summuv-i mekânı diller ile şerh-u-beyân olunmaz

'Anâsır nerdubânındır kapusında
Zuhal bir karataştır yapusında

Vüs'atde meydân-ı endîşeden pehnâdır ve kühen-sâllikde âbâ-yı felekî ile berâber

'İmâret olmamışken rub'-ı meskûn
Bu 'âlî-kubbe vaz olmuş hümâyûn

Her dîvârı bir sedd-i İskender, her tâkı bir çarh-ı zemîn-lenger, her kûşesi bir buk'a-ı dilârâ ve her hıştı, bir câm-ı cihân-nümâ, her tabakası menzil-ü-me'vâ-yı İsâ. Tarsîs-ı bünyânı ve te'sîs-i erkânı bir derecede ki halel-pezîr olmaz. **-Lev büsseti'l-cibâlü ve'n-şakkati's-semâ'ü-** İzâr-ı dîvârı gûne-gûne mermerlerden. Her birine vezni mikdârı sîm-ü-zer harç olunmuş.

Ola sütunları mihver-i aktâr-ı eflâk
Ruhâm-ı ferşî âyîneden musaffâ-vü-pâk

Bu ferşün mermerinde olan emvâc
San itmiş sahnını deryâ-yı mevvâc

Kubbesi, sipihr-i mu'allâya hemtâ, sıvası, mutallâ-ı horde-i mînâ, bunun gibi «âlî binâyı temâşâ idicek, eserden mü'essire ve ma'lûlden 'illete istidlâl yolından buna sebeb-i zâhirî olanın ahvâline intikâl idüb, bu kadar kudret-ü-kemiyyet ile cihân milkinde şunun gibi âsâr, bedîdâr itmiş durur. Rûzgâr-ı cefâ-kâr, 'âlem sahîfesinde anun dahî nâm-u-nişânından eser komadığın mulâhaza eyleyüb, dehrün gaddârlığı ve devrîn sitemkârlığı 'ilm-i şerîfinde mü'ekked olub dahî «Hudâyâ, pâdişâhâ! çün sağır-ü-kebîr ve şâh-u-vezîr, kimesne bâkî kalmaz. Sana hezârân-ı hezâr minnet ki, hele bâri ben kulunı bunun gibi bir feth-i 'azîme sebeb kıldın» deyü biraz şükür-ler eyleyüb, ol makâm-ı mübârekin câmi'-i kebîr olmasın emreyledi. Şehri tamâm temâşâ itdikden sonra dönüb devlet-ü-ikbâl ile yine otağına geldi. Şehrün ta'mîri hem-hvâbe-i zamîr-i münîri olub, karışduran Süleymân dimekle ma'rûf bir yarar ve mu'temed kulunı subaşı nasb eyleyüb, buyurdı ki, «Memâlik-i mahrûseden her kim ki gelüb bu belde-i tayyibede vatan tutub ikâmet niyyetin ide, her kangı evi murâd-u-ihtiyâr iderse, sâbıku'z-zikr subaşından tezkire alub, südde-i murâd-bahşa gele. Milk-nâme-i hümâyün sadaka oluna ve hisârın fethinde ıtev'-i ihmâl-ü-tekâsül ve iğmâz-ü-tekâhül itmekle mu'ahaz-u-mu'âteb olması lâzım gelen kimesneler babında, muktezâ-yı saltanatla 'amel eyleyüb, anın gibi sa'y-ü-ğüşişde taksîr itmeyüz, şecâ'at ve merdânelik idenleri dahî hâlluhâline göre ri'âyetler idüb, îfâ-yı mevâ'id ve istîfâ-yı makâsıd kılub kusûr kalmadı. Ve müsellem-ü-yaya sancakları beglerine emrolundı ki, handekleri pâk idüb, hisârın toplar sademâtından ma'lûl-u-harâb olmuş yerlerini yapub, evvelki hâlinden dahî yekrek eyliyeler. Andan sonra leşkere, disâr-u-nusret-şi-'âra icâzet virüb, kapu halkı ile dönüb gerü makarr-ı sa'âdet ve müstekarr-ı hilâfât dâru'l-'zz-i Edirneye gelüb, karâr eyledi. Bu feth-i celîlin ve hakk yolunda sa'y-ı cemîlin haberi etrâf-ı âleme münteşir olub, evliya-i saltanat-ı 'Osmânî mübtehec-ü-mesrûr ve a'dâ-yı dîn-ü-devlet ve kâmrânî mütehayyir-ü-makhûr vâki' oldı. Bu beşâret-i sa'âdet-işâretin

sît-ü-sadâsı bir vechile hıtta-ı rub'-ı meskûne velvele bırakdı ve bir yüzden bünyân-ı kür-ü-şikâka zelzele saldı ki, dimâğında temerrüd-ü-tâ'annüd sevdâsı olanlar dahı baş ve cânı korkusundan îtâ'at-u-inkiyâd kemerin bağlandı. Eyyâm-ı hümâyûnunda bunun gibi me'âsir-i hamîde ve menâkib-i pesendîde izhâr idüb, zikr-i cemîli 'âlem dilinde dâstân oldı. Şevket-ü-'azameti ve kadr-ü-celâl-ü-haşmeti halk nazarında ez'âf-ı muzâ'af olub devleti topı âfitâb-ı 'âlem-tâb gibi göklere ağdı. Hakk sübhânehü ve te'âlâ ol merhûm-u-mağfûrı **-İnne fi'l-cenneti mi'ete derecetin e'adde-hallâhü li'l-mücâhidîne fî-sebili'llahi mabeyne'd-dereceteyni kemâ beyne's-semâ'i ve'l-ard.** Mûcebince ğuref-i firdevs-i a'lâda ni'am ve âlâ-i rahmet-ü-mağfireti ile muğtenem kılmış ola. Anun rûh-ı mutahharı ve cümle-i ğuzât-ı müslimîn ve murâbıtîn-ı muvahhıdînin ervâh-ı mukaddeseleri içün Fâtiha-i fâyiha okuyanları Hakk subhânehû ve te'âlâ merhûm ve mağfûr eyleye. Dâru's-selâm köşelerinde mesrûr eyleye. Âmîn diyenler belâdan emîn ola. **Bîlutfihi ve keremihi.**

FASL-I HÂMİSİ-'AŞER: Taht-ı sa'âdet-bahta gelüb Evvel-baharda mübârizân-ı sa'd-fercâm ile sefer-i A'câma 'azîmet-i zafer-encâm idüb, Tebrîz ve Âzerbâycân ve Fâris ve Irâk kisrâsı şâh İsmâ'îl ile buluşub kuvvet-i kâhire-i Hüsrevânî ile şevket ve şehâmetleri şâhlarını kesr idüb, feth-i 'azîmden sonra hâk-i Tebrîz ni'âl-i semend-i ğubâr-âmîze yüz sürüb, havâdis-i ğarîbe beyânındadır.

Elâ ey! gilg-i 'anber-bârı Rûmun,
Güher-efşanlık olmuşdur rüsûmün.

Lîsânın Mantıku't-Tayr-i hoş-elhân,
Beyânın olsa câ'iz bülbül-i cân.

Dimegle feyz-i misk olur meşâma,
Hedâyâ olsa lâyık Mısr-u-Şâma.

İrişür sözlerinle rûha râhat,
Makâlin câna 'ayn-ı istirâhat

Hikâyet eyle şâhın kıssasından,
Rivâyet eyle nusret-hıssesinden.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-ravvaha'l-lâhu rûhahu-** âlâ-i hubûr-ı âsâr-ı rahmâniyye ile hissedâr-u-behremend, na'mâ-i sürûr-îsâr-ı sübhâniyye birle ferahnâk-ü-sûdmend-ü-ercümend oldılar. Hevâ-yı hoş-hırâm-ı emniyyet-ü-âmâl hem-nefes-i subh-gâhî vâki' olub, sahn-ı gülistân-ı hurrem-sarây-ı saltanat, sersebz-i ferhunde; rûy-ı sahâyif-i bustân-ı behcet-fezâ-yı hilâfet, nukhât-ı anber-simât ile tâze ve misk-bûy oldı. Meydân-ı vesî-ı milk, ğubâr-ı sadâ-yı ağyârdan pâk-u-masûn, 'arsa-ı menî'a-iklim, âvâze-i ğussa-endâze-i düşmenden hırâsde makrûn düşdi. Sipûh-u-'asker, encüm-

den efzûn, huddâm-u-haşem, hadden bîrûn; esbâb-ı nasr-u-fîrûzı, bî-hadd-ü-bî-kıyâs, âlât-ı zafer-ü-behrûzi müheyyâ ve huzûr-istînâs, hazâyin-i mevfûre **Lâ-yu'addü ve lâ-yuhsâ,** defâyin-i mahsûre, mükemmel-ü mustaksâdur. Lâbüdd bir cânibe 'azîmet-ü-hücûm ve bir iklîm-ü-vilâyetin fethine kads-ı zafer-lüzum, cümle-i vâcibâttan görinüb, 'urûk-ı hamiyyet-i saltanat ve satvet-i şâhî her vechine muteharrik ve cünbân oldı.

Civânı devlet-u-ikbâl-u-hemden,
Sa'âdet-yümn ile ahvâle mahrem.

Hazîne bî-nihâyet mâl vâfir,
Süyûf-ü-tîğ keskün 'azm kâhir.

Müheyyâ 'asker-ü-bî-hadd-ü-meymûn,
Tüfeng-endâz-u-tâli' sa'd-ü-meymûn.

Zemâne hem-'inân-u-devr münkâd,
Sarâyı ihtişâm ma'mûr-u-âbâd.

Şehenşâh-ı mu'azzam hân-ı 'âdil,
Şeh-ı gîtî-küşâ Sultân-ı kâmil.

Niçün 'azm itmiye feth-i cihana,
Odur lazım olan sâhib-kırâna.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enara'llahu burhâneh-** sâbıkda Tırabzonda iken bir zât-ı adîmü'l-misâli kendülere karîb ve hemden, bir vücûd-ı mahmûdu's-sıfâtı üzerlerine musâhib-ü-mahren itmişlerdi ki, ma'ârif-ü-'ulûm ile âşinâ, salâh-u-zühd ile muhallâ, sâhıb-i hilm-ü-takvâ isimleri HALİM-İ Nedîm-i Selim idiler. Fazl-u-kemâl ile ferîd-ü-yegâne, meziyyett-i câh-u-celâl ile vahîd-i ferzâne olub, rây-ı metînde, fikri güzînde sâbık idiler. Zamân-ı Bâyezîd-Hânî'de 'atabe-i 'ulyâya Kürdistân diyârından gelmiş bir efdâl-ü-a'lem-i nâs ki, dakâyık-dân-u hakâyık-şinâs tab'-ı guzîn ile 'allame-i 'asr-u-zamân ve fikr-i metîn-ü-nâzenîn ile ferîdü'd-dehr ve nâdire-i devrân, zât-ı hamîdetü's-sıfâtları, şerâyif-i a'mâl-i sâlihât ile 'azîz-ü-nefîs, 'umde-i erbâb-ı 'ırfân, zübde-i ashâb-ı takdîs, ism-i sa'âdet-resmleri MEVLANA İDRİS idi. Fazl-u-kemâl ile netîce-i âhiru'z-zamân, ârâ-i sâyibe efkâr-ı sâkibe ile hulâsa-i devrânı, ezmine-i sâbıkada bî-nihâye fâzıllar ve devr-i kadîmde lâ-yu'add ve lâ-yuhsâ, zû-fünûn kâmiller, egerçi gelmişlerdir, nâ-ma'dûd her birinin me'âsiri, mü'ellefâtlarından ma'lûm ve mevcûddur. Mevlânâ-i müşârün ileyh, cümlesinden efdâl-ü-a'kal, mecmû'îsinden dânâ ve ekmel idüği zâhir-u-bâhirdır. Bu kelâm şâhid-i 'âdil, bu husûsa güvâh-ı bî-iştibâh-ı fâsıl, müşârün ileyhin salâtîn-i mağfiret-karîn-i Âl-i 'Osmân içün yazdukları târîhdur ki, gürûh-i tevârîh her 'akil şehâdet, her 'ârif-ü-dânâ, sarf-ı kiyâset ider.

Ma'ârif mülkünün deryâsıdır ol
Fezâyil cennetü'l-me'vâsıdır ol

Ma'ârif gülistânının gülidir,
Hayâlât-i güzînin bülbülidir

Terennüm-birle toldurmuş cihânı
Safâya mazhar itmişdir zamânı

Hadâyıkdır içi ezhâr-ı hoş-bû
Gül-ender-gül şakâyik serv-i dil-cû

Tevârîhin şeh-i encüm-sipâhı
Me'ânî şâhının zerrîn-külâhı

Cevâhır gencine benzer sutûrı,
Temâşâsı virir kalbe sürûrı.

Halâvet var sözinde sükkerîdir,
Fasahât-çeşminîn nûr-u-ferîdır.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-enâra'llâhu burhâneh-** sa'âdet-ü-ikbâl ile dâru's-saltanatı'l-'aliyye, mustakarri'l-hilâfeti'l-behiyye, mahrûse-i Edirne-i mahmiyede karâr itmişlerdi. Her çend zikrolunan fuzâla-i isâbet-ârâ ve 'ukalâ-i saffet-efzâ ile esnâ-i muhâlata ve ihtilâtda, hüsn-i iltifât-u-inbisât ile meşveret itdiler, ve kendü zamîr-i münîr-i âfitâb-te'sîrlerinde mülâhaza ve fikrettiler ki, âyâ 'inân-ı 'azîmet-ikbâl-i zafer-me'âlleri ne cânibe munsarıf ve mün'atıf kılına? Memâlik-i mahmiye ve ekâlîm-i mevkiyenin cânib-i cenûbı, Mısr-u-'Arabistân; taraf-ı şarkı, vilâyet-i 'Acemistân; taraf-ı şimâli, Gürcistân ve vilâyet-i Tâtârdan ıklîm-ı Rûs-ı menhûs ile hudud-ı Ye-cûc Me'cûc; cânib-ı garb cümle kâfiristân ve vilâyet-i envâ-ı Nasârâ-yı küfr-ârâ ile Memâlik-i Frengistân; nice bihâr-ı ğarâib-âsâr içinde cezâyir-i dehşet-serâyirde husûn ve kıla-ı müşeyyede ki, fi'l-hakîka cism-i 'ibret-makrûn-ı rub'-ı meskundır. Bi-haseb-i zâhir küffâr-ı dalâlet-şi'âr ile ğâzâ ve cihâd, âyîn-i sa'âdet-karîn-ı âbâ-vü-ecdâd-ı cennet-nihâddır, ol semte nazar ve nigerânde, envâ'ı menâfi-i nâfi' muhakkakdır. Vilâyet-i Mısr-u-'Arabistân küffârları egerci, Dâru'l-islamdır. Ol diyâr-ı sa'âdet-âsârın dâru'l-mülki olan Medîne-i Kâhire'ye kazıyye-i bâhiredır ki, Çerâkise-i Nâhisenin istîlası tavr-ı 'akl-ı ulu'l-elbâba muhâlif bir fasl-u-bâbdır, ki tedâriki vaktine merhûndur. Emmâ vilâyet-i A'câm ve şark ki, fesâd-u-fitne ve şürûr bahrine ğârkdır, dâyimâ ol hıttaya şâh olan selâtin-i sâbıkanın halleri ne ise tevarîh kitâblarında mestûrdur. Kurûn-ı evvelînde vâki' olân Kisrâ-yı A'câmın gûn-â-gûn evzâ'-ı ğârîbleri ki, zuhûr itmişdir, ol diyâr-ı celîlü'l-i'tibâr dâru'l-İslam olalıdan yedi-sekiz yüzyıl mikdârı 'Acemistân iklîmlerinde âyîn-i şer'-i kavîm-i r ebevî, etvâr-ı kavânîn-ı gü-

zin-i Mustafâvî (S.A.V) meslûk ola gelüb medâyin-i İslâmiyyede cevâmi'-u-savâmi'de hutbeler okunub, çâr-yâr-ı güzîn **-rıdvânu'llâhı 'aleyhim ecme'în-**yâd olunub, merâsim-i din-i mübîn ma'mûr-u-âbâd olmuşdı. Ekâsire-i mâzıyeden Akkoyunlu ve Bayındırlu zemânlarında zimâm-ı mülk nâ-dânlar eline düşüb, merâsim-i şer'-u-dînde tamâm ihtilâl görünüb, ol diyârlar zulm-u-dalâl ile mâl-â-mâl olıcak, meşiyyet-i Hudâ-yı 'azze ve celle ile etrâf-u-eknâf-ı 'Acemin silsile-i saltanatı cûdmân-ı Erdebîlden şeyh Haydar oğlı şâh İsmâ'île müyesser-ü-mukadder olub, ol vilâyetlere mutlak şâh-ı cihân-penâh olıcak zâtına sezâvâr-u-elyak bu idi ki, saltanat-ı A'câme mâlik oldı, ecdâd-ı'izâmı tarîkına sâlik olub, şer'ı mübîn-i Ahmedi, tarîk-ı sa'âdet-karîn-i Muhammedî üzerine (S.A.V) sâbit-kadem olub, kendüden mukaddem olan selâtîn-i şerî'at-âyîn yollarından çıkmayub, âsâr-ı İslâmı tebdîl-ü-tahvîl itmeyeydi. Serîr-i saltanata cülûs idicek, sürûr-ı şeyâtîn-ı İblîs-i menhûsle me'nûs olmuş, ba'zı Etrâk-i bi-idrâk ile üns-ü-ictimâ' idüb, tarîk-ı dalâlete sülük eyledi. Sanâyi'-ı rafz-u-ilhâd ki, pîşe-i erbâb-ı dalâl-u-fesâddır, ol tarîka i'tikâdla zulm-u-dalâl iklîmlerini ma'mûr-u-âbâd eyledi. Cevâmi'i hidâyet-savâmi'i âhûr-ı devâbb kılub, Ashab-ı güzîn-i Rasûle (S.A.V) sebb-ü-la'n ile bir bâtıl mezheb ihtırâ' idüb, ŞİʼA dimekle meşhûr sebîl-i şenî'a şüyû' virdiler. Cenâb-ı celâlet-me'âbım taht-ı tarabefzûn Trabzonda iken anlar karîb olub, «Hallerine vâkıf ve muttaliam. Zamân elvirüb, devletleri müsâ'id olursa, rûy-i zemînden etvâr-ı İslâmı ref' idüb, yeryüzinden ehl-i imânı bertaraf iderler. Dîn-i mübîn-i Ahmedî metrûk, küfrden eşedd ve edall bir sebîle meslûk olur. Küffârın dîn-i dalâlet-karînleri ma'lumdur. Kâfirin günâhı mücerred şirk, bunların murâdları, âb-ı nâb-ı dîn-i pâke idhal-ı çırk. Kâfirin eşedd-i âsâmi risâlet-i seyyidü'l-enâme inkâr; bunların maksud-ı dalâlet-fercâmları, Server-i kâinâtın (S.A.V) yâr-ı ğârı olan enîs-i ğâm-küsârı ile sâyir sahâbe-i kibârına **-Lâ-'an şey'in-** buğz-u-'adâvetlerini âşikâr itmekdir. Kâfirin cerîmesi, Kurân-ı 'azîme hilâf, bunların eşref-i makâsıd-ı 'amîmeleri, dîn-i mübin-i sa'âdet-karîne ihtilâfdır. Kâfirin aksay-î merâmları, ahkâm-ı İncîli temhîd, bunların cüll-i ihtimâmları, merâsim-i tenzîli bozmakda teşdîd. Kâfirlerin ümidleri, tertîb-i salîbi ri'âyet, bunların temennâları, şer'-i Habîbi bozub, ihânetdir. Ben bildügim oldur, mâdâm ki, ol tâyifenin bu sebîle sülûkleri olub, tarîka-i dalâletden tevbe ve inâbetleri olmıya, her vechile küffâr-ı hâksârdan eşedd ve eşerr. **-Min cemî'i'l-vücûh-** füccâr-ı nâr-karârdan edall ve ebterlerdır.» deyü tafsîl-ı kelâm idicek, sâmi'îne mecâl kalmayub, cümlesi ol cânibe 'azîmet ma'kûl ve makbûldur didiler. Ba'zı erbâb-ı savâb bu râyı mustahsen görüb, işâretleri ana müncer oldı ki, bu husus a'lemü'l-'ülemâdan su'âl, müfti-i dîn-i mübînden fetvâ olına. Ana binâen bu suret-i ahvâl tesdîd olunub, ol târihde müfti'l-müslimîn olan 'âlîmden istiftâ itdiler. Salâtîn-ı şer'-âyînin teveccüh-i müveccehleri ol tâyife üzerine olmak meşrû'i dügin cevâb virdiler. Pes hazret-i pâdişâh-ı

behişt-âşiyânın **-nevvera'llâhu markadeh-** 'inân-ı 'azîmet-i zafer-hâsıyyetleri, merz-i bûm-ı A'câma mukarrer olub, memâlik-i mahrûse-i 'Osmâniyyede olan 'umûmen beglerbegilere, râyât-u-'alem ashabı olan ümerâ-i kibâra, alây beglerine, mîr-'alemlere, bi'l-cümle, sipâh-ı zafer-penâha ve cünûd-i nusret-destgâha, sabâ-seyr-ü-nesîm-sûr'at ulâklar ile ahkâmı hümâyûn-ı zafer-makrûn gönderildi ki, cümle cünûd-ü-sipâh ve kâffe-i erbâb-ı sa'âdet-penâh esbâb-ı sefer-i 'azîm ile müretteb-ü-mükemmel rûz-ı nevrûz-behrûz-ı zafer-pîrûzda bâb-ı keyvân-mekân-ı Husrev-devrânda hâzır-u-müheyyâ olalar.

Haberler oldı ceyş-i müslimîne,
Sa'âdet ehline erbâb-ı Dîne.

Mükemmel ideler esbâb-ı cengi,
Cebe cevşen zirh-ı şâmî frengî.

Kılıçlar tığlar Mısrî-vü-Rûmî,
İde def'-i e'âdî-vü-husûmi.

Yarak-u-yâtı tekmîl eyliyeler,
Hurûc-ı 'azmi ta'cîl eyliyeler.

Çıkub, nevrûz-i pîyrûze sipâhi,
Müzeyyen ideler ordû-yı şâhı.

'Asâkir-i mansûrenin zahâyîr-ü-kuvveti nufûs-ı devâbb ve çârpânın vukûf-u-sükûti içün memâlik-i mahrûse-i hâkâniyeden nüzl-i ferâvân bahş olunub, kuzata ahkâm-ı kaza-cereyân irsâl olundı. Kemân-dâr ve tîr-endâz ve şîmşîr-ğazab rezm-dân ceng-şinâs ve âteş-lehep, pür-sâz-u-seleb on bin mikdârı piyâde 'Azâb yazılmak içün dahî medâyin-i İslâmiyyeye kullar ta'yîn olınub, gönderildi. Hukkâm-ı memâlik masâlıh-ı bünyân-ı mesâlik me'mûr oldukları umûrda cüll-i ikdâm ve sarf-ı ihtimâm idüb, zuhurâ getürüb, vakt-i Bahâr irişince tekmîl-i mühimmât eylediler, Rûmilinin 'asâkir-i zafer-me'asiri Gelibolı ma'berinden ve huddâm-ı 'tabe-i sâmî-menzilet mahrûse-ı Kostantıniye-i mahmiye iskelesinden 'ubûra me'mûr oldılar. Vaktâki Nevruz-ı pîrûz nusret-efrûz karîb olub, 'alâyim-i Nevhahâr-ı zafer-âsar ve delâyil-i Sayf-ı cedîd-i nusret-şi'âr ma'lûm-u-âşikâr oldı. Yanî 'asâkir-i Zemistânî ceyş-i Nevbahâr-ı Hüsrevânı kudûmuna âgâh olub, hing-ı girîze süvâr olub kaçmakda oldılar. Hevâya i'tidal gelüb, nesîm-ü-sabâ mübeşşirleri, kudûm-ı sultan-ı Nevbahârı cihâna tebşîr ile sürûra beşâretler eylediler. Seyyibât ve havâtîn-i zemîn etfâl-ı nebâtâta hâmile ve âbisten-i sebze-zar-u-reyâhîn güzelleri cihâna 'arz-ı cemâl idecek demler irişdi. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın -N.A.M.- ârâm ve karârları cebini çak cenâb-ı vâhibü'l-atâyâdan zafer-ü-nusret ümidi ile seherlerde yüz yire kovub kemâl-i giryeden mübârek gözleri nem-nâk idi. Hâtır-ı 'âtır-ı safâ-

mazâhirleri te'yîdât-i ilâhiye zamîr-i münîr-i hidâyet-me'âsirleri fütühât-ı nâ-mütenâhiye muterakkıb ve muntazırlar idi. Ğâlibâ mübeşşi-rât-ı ilhâmât-ı samedânî ve müjde-resân-ı nasr-şi'âr-ı yezdânîden beşâretler mesmû'ları idi. Bir sabâh-ı şâd-inşirâhda dîvân-ı sâmî-mekân-ı Hüsrevânî idi. A'yân-ı âsitân-ı bülend-şân, vüzerâ-yı sâmî-mekân, 'atabe-i 'âlî-'unvân cem' olmuşlardı. Fermân-ı 'âlî-şân-ı pâdişâhî zuhûr itdi ki, sene-i 'işrîn ve tis'a-mi'e Muharremü'l-harâminin yigirmi üçünci güni otâk-ı felek-rif'at, sefer-i 'azîmü'ş-şân-ı nusret-rütbet niyyetine çıkub müteveccih olalar. Ol rûz-ı pîrûz, Yevmü'l-isneyn idi. Seherden cümle a'yân ve vezîrler, kâffe-i huddâm 'atabe-i zafer-serîrler, serhengân-ı nusret-te'sîrler, süvâr-ü-piyâde cüvânân-ı şîr-nazîrler, tüfengciyân-ı ra'd-sâz-u-berk-tenvîrler, dilâverân-ı memâlik-sitân-i iklîm-teshîrler, zor uran düşmangîrler, bi'l-cümle sağır-u-kebîrler, dîvân-hâne-i hümâyûn sahrâsına hazırlar. Debdebe-i 'âlem-sitân ve ğulgule-i heycâ-nişân ile kevn-ü-mekâna dehşet-ü-ıztırâb müstevlî olmuşdı. Evân-ı tulû'-ı hurşîd-i âsumân, hengâm-ı zuhûr-ı âfitâb-ı nûr-efşân-u-dırahşânda, ol neyyir-i ufk-ı devlet ve ikbâl-i mihr-i dırahşende sipihr-i câh-u-celâl, pâdişâh-ı kâmran-ı deryâ-nevâl, semend-i zafer-'înân-u-nusret-rikâb, bir hıng-ı saba-seyr-ü-nesîm-intisâba süvâr olub, bâb-ı hümâyûndan taşra 'arz-ı cemâl idicek, çavuşân-ı muhîtübbehet, serveş-ü-şân-ı deryâ-mehâbet- ğulğule-i du'â, ve zemzeme-i senâyı evc-i 'illiyîne irişdirüb, râyât-ı feth-âyât-ı 'Osmânî, a'lâm-ı 'âlem-gîr-i hâkânî feth olunub, şöhre-i âfâk olan sancaklar açıldı. Keykâvus-âyîn kösler, danclar sûr-ı kıyâmet-rû borular çalınub, âvâze-i tabl-u-nefîr-i Hüsrevânîden samâh-ı cihân pür-ğulğule idi. Velvele-i 'azîme ile taraf-ı İstanbula 'azîmet-i hümâyûn eylediler. 'Ulemâ-i a'lâm-ı medîne-i Daru's-selâm Edirne, fuzalâ-ı fazl-irtisâm-ı şehr-i Kudüs-mertebe, şuyûh-ı sâhib-ı rusûh ve makbûlü'd-du'a, sûfiyân ve pîrân-ı silsile-i niyâz-intimâ, sâyir salihân-ı kûşe-i 'uzlet ve 'abidân-ı me'âbid-icâbet, dervişân-ı zevâyâ-yı zarâ'at-u-ibtihâl, dil-rîşân-ı menâzil-i fakr-u-fâka-i sa'âdet-iştimâl, taraf taraf, câ-becâ durmuşlardı. Cenâb-ı müfettihu'l-ebvâba taazarru'ât ile el açub, du'âlar itdiler.

Hudâ mansûr ide zât-ı güzînin,
Ki sensin nâsırı dîn-i mübînin.

'Alem çözdük Rasûl eshâbı içün,
Muhammed Mustafâ ahbâbı içün.

Muzaffer ol, mü'ebbed ol Hudâdan,
Özün mahrûs ola dâyim hatâdan.

'Azîz-ü-kâmyâb ol devlet ile,
Ferahnâk ol fütûh-u-nusret ile.

'Adalet kıl cihân mahkûmun olsun,
'Acem milki ser-â-ser Rûm'un olsun.

Cemm-i ğâfîr-i mü'minîne selâmlar virüb yemîn-ü-yesâra i'zâz-u-ihtirâm ile sâyilin ve dervîşlere ihsânlar ve in'âmlar eyleyüb, cümle kulûbı şâd-u-mükerrem kıldılar. Devlet-ü-ikbâl ve ferr-ü-iclâl ile kat'-ı menzîl idüb, otâk-ı hümâyûna nüzûl eylediler. 'Ale'l-ittisâl göçülüb, mâh-ı mübârek Saferü'l-muzafferin ikinci güni, dâru's-saltanatı'l-'aliyye, makarrı'l-hilâfeti's-seniyye, mahrûse-i Kostantiniyye **-huriset 'anil'l-'âhâtı ve'l-beliyye-** eknâfına vusûl ile, otâk-ı hümâyun-ı zafer-makrûn, Fîlçayırı civârında Respine köprüsinde konub, kâffe-i 'ulemâ-vü-fuhûl ve âmme-i 'ulemâ-i fezâyil-ü-ma'ârif-şümûl, cümhûr-ı asker-i mansûr, gürûhı mübârizân-ı rezm-şu'ûr, mecmû'-ı sanâdîd-î sa'âdet-kadem, cümle-i ekâbirân-ı nusret-haşem, râyât-ı zafer-âyâtı istikbâl idüb, dâyirân-ı devâyir-i takvâ-vü-salâh, ve zâyirân-ı neşîmen-ı zühd-ü-felâh, tâliyân-ı Kur'ân-ı 'azîm olan, ğurûh-ı huffâz, cevâmi'-u-mesâcid ve savâmi'-u-me'âbidde, nasâyıh-ğuy olan zümre-i nâsihîn-ü-vu'âz, bi'l-cümle sağir-u-kebîr, 'umûm-i nâs, ebvâb-ı şehr-iktibâsdan çıkub, tarîk-u-sebil mâl-â-mâl müslimîn, ravzalar, bağlar, kûçeler, serâlar, ser-â-ser mü'minîn. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân, sa'âdet-ü-ikbâl ile, ol gürûh-ı meymenet-şükûh arasına uğrayub, yemîn-u-yesâre hüsn-i iltifât-ı meserret-sımâtile selâmlar virüb, hüsn-i niyâzlar ve iltiyâmlar göstericek gürûh-ı İslâm-ı sa'adet-penâh **-'aleyke 'avnu'llâh-** kelâmına gûyâ olub, bir cânibde du'â, bir tarafda âmîn, bir köşede niyâz, bir semt içinde tazarru' ve enîn idi.

Şehâ 'azmin fütûha hem-ser olsun,
Musahhar kıl cihân fermân-ber olsun.

Hudâ-yı lâ-yezâl olsun penâhın,
Çıkarsun âsumâna 'izz-ü-câhın.

Çü mahbûbundur, ahbâbı Habîbin,
Senin nusret ola dâyim nasîbin.

Tuvânâ-vü-serefrâz ol seferde,
Mu'înin Hayy ola dâyim hazarda.

Muti' ola cenâbuna 'adûlar,
Kapuna feth-u-nusret koya rûlar.

Sâ'âdet-ü-ikbâl ile mahall-i mezbûrda yigirmi üç gün oturub, masâlıh-u-muhimmât-ı sefer-i mübârek-seyr görmekiçün tevakkuf-u-sükûn gösterüb, vilâyet-i Rumili ki, küffâr-ı hâksâr ile mülâsık, 'abede-i esnâm-ı nâr-karârla hem-civâr-u-ulaşukdur. Lâ-cerem, muhâfazası muhimm-ü-lâzım olmağın şehzâde-i cihân-penâh, güzîde-i havâkîn-ı sa'âdet-dest-gâh, sultân Süleymân Şâh **-e'azze'llâh ensârahu-** vilâyet-i Saruhandan kalkub, Mahmiye-i Edirne câniblerine gelüb, Rûmilinin hıfz-u-hırâsetinde olalar, deyü, anlar cânibine emr-i 'âlî sudûr-u-bürûz

eyledi. Bu esnâda Rumilinin 'asâkir-i mansûrasiyle ümerâ-yı nusret-intimâ ve sâhibân-ı elviye-i zafer-efzâ mütaharrik olub, ordû-yı hümâyûn-ı zafer-makrûne vusûl içün mahrûse-i Gelibolı iskelesinden, leyl-ü-nehâr 'ale'l-ittisâl Anatolı yakasına geçmek üzre idiler. Dâru's-saltanat-ı 'aliyyede görilecek mühimmât-u-eşğâl dahî, kemâ yenbeğî, görilüb, 'atabe-i 'ulyâ huddâmı dahı İstanbul iskelesinden Üsküdâr yakalarına geçmek fermân olunub, keştîler ile rûy-ı deryâ nahlistâna dönüb, şihâb-ı rîsmân ve sehâb-ı bâdbân madanalar ile at gemileri ejder-süvâr, kürek-pür, kuvvet-hemser ğadırğalar, kalıtalar ve kayıklar ile, murg-tayr sabâ-seyr bermeler, sandallar ile 'asker-i nusret-medâr, 'ale'l-ittisâl 'ubur-u-mürûrda oldılar. Üsküdâr yakaları cibâl-u-sahrâlar püşte-vü-tilâl, hiyâm-ı gerdûn-misâl ile mâl-âmâl olub, ordû-yı hümâyûn vaz' eylediler. Bir subuh ki, şâh-ı gürûh-encüm-ü-kevkeb, Hürev-i şark-eyvân-u-Hâver-haseb, matla'-ı nûr-ı burğu'dan tâli', pertev-i envâr-ı şa'şa'a-âsârı cihâna lâmi' oldı. Ol sabâh-ı zafer-felâh-u-nusret-inşirâhda zıll-ı Hudâ-yı âsumân-u-zemîn ve sâye-i perverdigâr-ı Rabbi'l-âlemın, hazret-i pâdişâh-ı zafer-'inân-u-nusret-karîn, hıdîv-ı taht-makâm-u-evreng-nişîn, mahz-ı eltâf-ı Rahmân-u-rahîm, nizâmu'l-hilâfe Sultân Selîm **-nevvera'llâhu merkadeh-** sarây-ı sürûr-me'âb-u-cennet-intisâblarından taşra gelüb, bir esb-i güzîn-i zafer-rikâb, bir semend-i bâd-pâ ve nesîm-şitâba ki, likâ-vü-sûretde, bir hûb-ı mahbûbu'l-cemâl; heybet-ü-sîretde, mahz-ı rûh-ı perî-misâldir. Kavâyim-i erba'a üzre mahlûk bir cism-i bedî'ul-eşkâl perr-ü-bâl ile gûyâ tayr-ı 'adîmü'l-emsâldir. Zeyn-i hümâyûnı, envâ'-ı cevâhir-güzîn ile müzeyyen licâm-ı zafer-fercâmı, şakâyık-u-yakût-ı bedâh-şânî ile mülevven, rikâb-ı sa'âdet-intisâbı zerrîn, bâkî esbâb-u-tecemmülâtı, şâhâne ve nâzenîn, hâzır-u-âmâde idi. Sa'âdet-ü-ikbâl ile, suvâr olub, ol hînde zırhtenler, toğulga-pûşlar, menzile-i kurb-u-ihtisâsda melâyik-i menzilet-sürûşlar, hümâyûn-âvâz-u-mübârek-sadâ çavuşlar, du'a ve niyâz zemzemelerini kubbe-i eflâke irişdürüb, **yâ racc aka'llâh** nidâsiyle hezârân-hezâr sitâyişler ve alkışlar eylediler. Râyât-ı zafer-pîşvâ ve a'lâm-ı 'âlem-sitân-u-nusret-intimâdan zerrîn-ser, mesâhif-hem-ser, 'âlî-şân-ı keyvân-mekân-ı 'Osmânî sancaklar yer yer çözüldi. Tabl-u-nakkâre-i Hüsrevânı-i danclar, kûslar döğüldi. Âteş-efrûz, düşman-sûz yeniçeriler ellerinde mârşekl-ü-nâr-ta'me tüfenkler ki, âlât-u-esbâb-ı girüdâr cenglerdir, ol hînda fitillerine âteş virilüb, cihâna ğulğule, âfâka velvele virdiler. Cümle-i 'ulemâ-i kirâm ve mecmû'-ı fırka-i fuzalâ-ı sa'âdet-irtisâm, 'âmme-i nâs ve halâyik-u-ümem, kâffe-i enâm-ı Rûm ve 'Arab ve 'Acem, tarâyik-u-sübülde tâ iskeleye varınca cem'-cem' gürûh gürûh turmuşlardı. Pâdişâh-ı İslâm cümlesine hüsn-i iltifât ile selâm viricek, 'âmme-i müslimîn du'â-yı icâbet-karin eflâke çıkarub, niyâzlar ve temennîler itdiler. Sa'âdet ile iskeleye varub, bir burâk-ı bahrî-heykel ve deryâ-menzil, bir taht-ı sa'âdet-nişîmen-ü-hümâ-mahfel kadırğa hâzır ve müheyyâ idi, cülûs-ı hümâyûn idüb, kürekleri deryâya yayılub, müteharrik ve cünbân olıcak, hisâr-ı İstanbul ile Galata ma-

beynlerinde ne mikdâr keştîler ve Topḥâne-i ma'mûre önünde tâ Beşiktaşına varınca, kenârlarda olan kûkelerden bârçelerden bark-zemzeme, ra'd-ğulğule toplara âteş virdiler. 'Âlemi ser-â-ser pür-dûd-u-sehâb, cihânı makarr-ı ıztırâb-u-inkılâb eylediler.

Yüzi deryânın olmışdı münakkaş,
Hevâya râm idi emvâc-ı serkeş.

Kadırğalar hümâ idi uçardı,
Buğazı mürg gibi tîz geçerdi.

Demür kodı irişdi Üsküder'de,
Hümâyûn ola şânı bahr-u-berde.

Koyub bahri, suvâr oldı semende,
Açıldı bir gül-i tâze çemende,

Denişdi taht-ı bahrı bâd-pâye,
Mübârekdir koriya saldı sâye.

Vüzerâ-vü-erkân, ümerâ-vü-a'yân bi-esrihim iskelede tapulayub, gürûh-ı 'asker-i hümâyûn-fer, yesâr-u-yemînde ser-fürû eylediler. Otâk-ı behcet-nıtaka şeref-nüzûl ile kâmkâr oldılar. Sahn-ı zemînde gûyâ bir şehr-i mu'azzam ve nâzenîn peydâ oldı. Hazret-i pâdişâh-ı behişt/âşiyân bu kârubâr -u-dehişt-âsâra dest-rest ile cenâb-ı Hakka **-celle ve 'alâ-** şükürler ve niyâzlar takdîm itdiler. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-nevvera'llâhu markadeh-** tab'-ı şerifleri hakâyik-şinâs ve hâtır-ı 'âtırları dakâyik-istînâs idi. Deryâdan Anatolıya 'ubûrundan sonra Pîrî Paşa merhûmı, huzûr-ı 'ubûr-bahşlarına da'vet idüb, «Hakk subhânehû ve te'âlânın 'inâyet-i bînihâyetine tevekkül-ü-i'timâd iki cihân fahrinin, **-'aleyhi's-saltâtu ve's-selâm-** mu'cizât-ı sa'âdet-âyâtlarına tevessül-ü-istinâd eyleyüb, mahzâ ri'âyet-i nâmûs-ı Ashâb-ı güzîn için bir şuğl-i 'azîme niyyet-ü-mübâşeret ve bir kâr-ı müşkil ve düşvâra 'azm-ü-mubâderet eyledim. Mahzâ mevhibet-i ilâhîdır ki, asker-i zafer-peykerim, nâmütenâhî, hayvânât-u-mevâşî lâ-yu'add ve lâ-yuhsâdır. Serhâdd-i Rûmdan çıkılub, hâk-i eknâf-ı 'Acem, summ-ı semend-i ğâziyân-ı sâ'âdet-mend ile ğubâr-âmîz olıcak, 'Acem egerçi hayli memâlikle istîlâ ile mağrûrdir, cayizdir, gelüb, râyât-ı zafer-âyâtım ile mukâbil olub, ceng-ü-cidâl eyliye. Emmâ ekser-i ihtimâl haşyet-i debdebe-i 'asker-i hümâyûn-hisâlden nev'i havf-ü-ihtiyât itmegin, öte çekilüb, hamiyyet-i saltanat muktezâsınca ta'kib olunursa, 'askere zâd-ü-zevâde husûsunda muzâyaka ve ıztırâb çekile deyü hâtırıma vehm 'ârız oldı» deyü buyurduklarında, mâbeynde çok kîl-ü-kâlden sonra âhir hüsn-i müşâvere ile 'Acem şâhına bir nâme-i hümâyûn tesvîd olunmak münâsib görilüb, müşârün ileyh, nişancı Tâcî-zadeye emreylemişler. Ol dahi bu vechile Fârisî nâme-i 'ibret-meşhûn inşâ eyledi ki sûreti budur:

-Kâla'llâhu'l-melikü'l-'allâm. İnne'd-dîne 'inda'llâhi'l-islâm -ve men yebteğî ğayra'l-İslâmı dînen, felen yukbele minhü, ve hüve fi'l-âhireti mine'l-hâsırîn. Fe men câ'ehû mev'izatün min rabbihî fentehâ felehû mâ selef, ve emruhû ilâ'llâhi ve men 'âde fe'ülâ'ike eshâbü'n-nâr hüm fî-hâ hâlîdûn. Allâhümme' c'alnâ mine'l-hâdine 'l-mühtedîn ğayri'l-mudıllîne ve'd-dâllîn. Ve salli 'alâ seyyidi'l-'âlemîne Muhammedini'l-Mustafâ en nebiyi'l-emîn ve âlihî ve sahbihi ecme'în. Emmâ ba'd, în hıtâb-ı müstetâb ez cenâb-ı celâlet-me'âb-ı mâ ki, kâtilü'l-kefereti ve'l-müşrikîn, kâmi'-ı a'dâ i'd-dîn merğâm-ı ünûfi'l-ğarâyimin miğferü'l-havâkîn, sultânu'l-ğuzât, ve'l-mücâhidın, Ferîdün-fer, İskender-der, Keyhusrev-'adl-ü-dâd, Sultân Selîm Şâh bin Sultân Bayezîd Hân bin Sultân Muhammed bin Sultân Murad Hânem. Be-sû-yı tû ki, fermân-deh-i 'Acem, sipehsâlâr-ı a'zâm ve serdâr-ı mu'azzam, Dahhâk-ı rüzgâr, Dârâb-ı gîrûdâr, Afrâsyâb-ı 'ahd emîr İsmail-i nâmdârî somt-i zuhûr yâft tâ habîr-u-âgâh-bâşî ki, fi'l-i fi'âl-i ber-hakk ve sun'-ı eCvâd-i mutlak- celle celâlüh- her çend mu'allel bi'l-ğaraz nîst. Mutazammın-ı mesâlih ve hükm-ı nâ-mütenâhîst. Kemâ verede fi'l-ki-nîst. Mutazammın-ı mesâlih ve hükm-ı nâ-mütenâhîst. Kemâ verede fi'l-kitâbi'l-mübîn: **Ve mâ halekne 's-semâvâti ve'l-arda ve mâ beynehuma lâ'ibîn.** Hikmet-i hılkat-i insân kı, ayn-ı âyân ve nukâve-i cihân ve hulâsa-ı ekvânest, Hilâfet-i İlâhîst. Kemâ kâla 'azze ve celle. **Ve huve'llezi ce'aleküm halâyife fi'l-ardı.** Emmâ ez-ân cihet ki, efrâd-ı in-nev' be-câ ma'iyyet letâfet-i ruhâniyyet ve kesâfet-i cismâniyyet-i mazhariyyet, esmâ-i mutekâbile râ kâbiliyyet dâred. Terettüb-i gâyet ve tahakkuk-ı hilâfet-i bî-itâ-'at. Şerî'at-ı mukaddese-i vâlâ, hutta-ı nübüvvet 'aleyhi efdalü's-salâti ve ekmelü't-tahıyyât sûret ne-bended. Her âyine şerâyi'-i nebevî, fevz-i sa-âdet-i du-cihânî ve sebeb-i mağfiret-i câvidânîst. Pes her ki, ez mutâve'ât-ı ahkâm-ı ilâhî ruhtâbed ve ez dâyire-i inkiyâd-ı evâmîr-i yezdânî bîrûn âyed. Ve hetk-i perde-i dîn ve hedm-i şer'-i mübin râ kıyâm nûmâyed. Ber kâffe-i müslimîn 'umûmen ve selâtîn-ı 'adl-âyîn husûsen vâcibest ki, nidâ-yı **-yâ eyyühe'l-lezîne âmenû kûnû ensâra'llâh-** bi gûş-ı hûş bi-nüvisend ve der def'-i mekâyid ve ref'-i mefâsid-i an-müfsid, be-hasebi'l-istitâ'ah ve'l-imkân becân ğûşend. Maksûd ez-in teşbîb-i ânest ki, gâh tefrika-i cemâ'at-ı Bâyındırıyye be hükm-i

Çu bîşe tehî gerded ez nerre-şîr
Şeğâl ender âyed be bîşe dilîr

Ez tarîk-ı te'addî emâret-i bilâd-ı şark râ ki, mutasaddî geştî ve zi günc-i mezellet fermân berî be suffa bâr-ı haşamet fermân dîhî, kadem-nihâdî ebvâb-ı zülm-ü-bîdâd-râ ber-rûy-ı müsülmân bâzkerde-i zındıka-vü-ilhâd-râ bâ yek-dîger izdivâc-ü-imtizâc dâdî, ve işâ'ât-ı fitne-vü-fesâd-râ şi'âr-u-disâr-ı hod sahtî. 'Alemhâyı sitemkârî ber-efrâşdî. Şâhî ve fermân revâyî, berhaseb-i devâ'î hevâ-yı nefs-ü-rağabât-i tabî'at, hall-ü-kuyûd-ı şerî'at ve

itlâk ez-nevâmîs-i millet pindâşdi mekâbih-ı ef'âl ve mesâvi-yi ehvâlet çün ibâhet-i fürûc-ı muharreme ve irâkat-i dimâ-i mükerreme, ve tahrîb-i mesâcid-ü-menâbir ve ihrâk-ı merâkid-ü-mekâbir, ve ihânet-i 'ulemâ-vü-sâdât, ve ilkâ-i mesâhif-i kerîme der ğâzûrât, ve sebb-i şeyhayn-i kerîmeyn (R.A. hümâ) heme be hadd-i tevâtür peyvest. Eimme-i dîn ve 'ulemâ-i ehl-i yakîn rıdvânu'llâhi 'aleyhim ecma'in.

Küfr-ü-irtidâd türâ bâ-etbâ'-ü-eşyâ'at ki, mücibeş katl-est ve sebyi 'alâ rüûsi'l-eşhâd muttefakü'l-kelâm ve'l-aklâm bi esrihim fetvâ dâdend Mâ-niz be cihet-i takviyet-i dîn ve i'ânet-i mazlûmîn ve iğâset-i melhufîn ve itâ'at-ı evâmir-i ilâhî ve ikâmet-i nâmûs-ı pâdişâhî be cây-i harîr-ü-berniyân-ı zirh ve haftân pûşîdîm. Be'inâyeti'l-lâhi te'âlâ ve husn-i tevfîkih be elviye-i zafer-dîsâr ve 'asâkir-i nusret-şi'âr ve şîrân-ı kârzâr ve dilîrân-ı hancer-güzâr ki, çün tîğ ez niyâm-ı gazab berârend. 'Umr-i adüv müdebbir râ kâti' be derece-i tâli' girâyed. Ve çün tîr be gümân kîn der ârend sehmü'l-mevt hasm-i burc-ı kavs der-âyed. Der şehr-i safer hateme bi'l-hayri ve'z-zafer ez deryâ 'ubûr fermûdîm. Bedân niyyet ki eger te'yîd-i Bârî 'azze ve celle yârî küned. Be ser pençe-i kuvvet-i dest-i kâmkârî, dest-übâzu-yı sitem kârıyet ber künîm ve'z sırr-ı kudret veserverî sevdâ-yı safderî ez ser-ı serâsîmet beder künîm. Mefâsid-ü-şerr-ü-şûret ez ser-i aceze -vü-miskînân ber dârîn be-zân âteş ki, der hânumânha zedeî ez dûdmânet ber ârîm ki, **men zere'al fitene hasada'l-mihan-** Çün kable's-seyf teklîf-i islâm be hükm-i şerî'at-i mustafavîst (A.S.V.S) în nâme-i nâmî hilye-i tahrîr ve tahbîr yâft lâ raybefîh nufus-ı âdemî zâd-mütefâvid-est ki **en'-nâsü me'âdinü ke me'adini'z-zehebi ve'lfiddatı** melekât-ı rediyye der ba'zı mîzâc tabî'atîst. Kâbil-i zevâl nist ki, zengî bi Süstend, ne gerded sefîd. Ve der ba'z âvîst ez müzâvelet-i şehevât ve mümâreset-i hasâyis ve ihmâl-i tabî'at nâşist. Û-râ imkân-ı izâle-est. Ezân göfteend ki, fitne-yi eşrar bete'-dîb-ü-ta'lîm-i ebrâr ez makule-i ahyâr bâşed. Binâ ber ihtimâl-i sânî eger hodrâ der silk-i zümre-i **-Ve'l-lezîne izâ fa'alû, fâhişeten ev zalemû enfüsehüm zekeru'llâhe ve's-tağferû bi zünûbihim.** Münselik ve menhût kerdânîm. Ve der her hâl Hudâ-yı müte'âl râ hâzır ve nâzır dânî ez kârhâ-yı bed ve girdârhâ-yı nâ-savâb ve siret-hâ-yı zişt peşîmânî nümâyî ve ez derûn-ı dil ve samîm-ı cân ve tevbe-vü-istiğfâr der âyî. Ve-ân vikâ'-u-kilâ' ki zemîneş der zemân-ı pîşîn sümm-i sütûr-ı leşker-i mansûr-ı mârâ rûy-mâlîde ve-ez ni'âl-i matâyâ her gûşe ez-ân nevâhî halka-i efkende gî be-gûş keşîde bûd. Ez muzâfât-ı memâlik-i Mahmiye-i 'Osmânî mahsûb dâşte. Bendeğân-ı sudde-i 'azamet-penâh-ı mârâ bîsyârî sa'âdet-i turâst. Ez nuvvâb-ı kâmkâr ğayr ez nigûyî ve dil cûyî ve 'atıfet-ü-hoş-hûyî, diger çîzî ne bînî ve eger çünân ki,

Huy-ı bed der tabî'atî ki nişest,
Ne reved cüz be vakt-i mörg ezdest.

Bedân a'mâl-ı kabîha ve ef'âl-i fadîha musırr ve mücidd bâşî. İnşâ'allâhu 'l-e'azz 'arsa-i ân memleket ki, ez rûy-ı teğâllüb be dest-i tasarrufet istadeest. An karîb muhayyem-i ordû-yı 'asâkir-i nusret-me 'âsir-i mâ hâhed şüd. Müddetîst ez ğâyet sebükbârî sevdâ-yı serdârî der serdârî, ve'z fart-ı hodrâyî da'vâ-yı cihân-gîrî ve kişver-küşâyî be-zebân ârî çü merdî be meydân-ı merdân der âyî ki, her çi nihâde-i perde-i takdîrest be zuhûr mî âyed **-ve'l-emrü yevmeizin li'llâh ve 's-selâmü'alâ meni'ı-tebe'a'l-hudâ.** Nâme-i hümâyûn yazılub, diyâr-ı 'Aceme irsâl olundı. Mâh-ı Saferin yigirmi birinci güni Maltepesine konuldukda vilâyet-i Rûmili kenârlarında küffâr-ı hâksâre mülâsık olan livâlardan Bosna sancağı ki, güzîn-i elviye-i islâm-ı sa'âdet-encâmdır, anda vâlî olan Sinân Paşa ki, güzîde-i mîrân-ı Dârâ-nışân-u-serâmed-i ümerâ-i 'azimü'ş-şân; şecâ'at-ü-ikbâlde, bî-sânî; şehâmet-ü-iclâlde, 'âdîmü'-l-misl; 'âdû-gîrlik ve düşmen-sitânlık, câmesinin girîbânı idi. Hayl-u-hademde, bî-'adîl; huddâm-ü-haşemde, sâhib-i tekmîl; ümerâ içinde, mümtâz; emsâlinde, her vechile, fâyık-u-serefrâz idi. 'Avâtıf-ı 'aliyye-i şâhâne ile şânını bülend eyleyüb, Anatolı Beglerbegliği anlara ihsân olundı.

Rûz-be-rûz, 'asker-i fîrûz-ı şevket-efrûz ile yürünüb, Yenişehr sahrâsına nuzûl olundukda, Rûmili 'askeri ki, sipâh-ı mübârek- 'azm, dilâverân-ı şîr-rezm dururlar, gelüb, ordûy-ı hümâyûn-ı zafer-makrûna mülâkî oldılar. 'Asâkir-i zafer-me'âsîr ez'âf-ı muzâ'af vâki' oldı.

Karışdı bahre deryâ-yı mu'azzam,
Ne deryâ rezme şîrân cenge dayğam.

Dilâverler 'adû-keşler hüner-ver,
Serefrâzân düşmen-gîr-u-server.

Hizebr-ü-ejder itse ceng-ü-savaş,
Olur sahn-ı zemîn pür-hûn-u-pür-baş.

'Adûya seyf-i kâti' düşmana tîr,
Kemân-ı sehmi ile câna te'sir.

Süvârân semend-i bâd-pâdır,
Zaferle hem- 'inân-u-âşinâdır.

Baht-ı sa'îd ve ikbâl-ı cedîd ile göçilüb, 'asker-i nâmdâr-ı seyl-reftâr ile her nehâr-ı feth-iştihârda, bir menzil-i behişt-âsârı müşerref kılub, her leyl-i zafer-zeylde sipâh-ı müslimîn evkât-ı salihâtı, hayr a'mâl ile muvazzaf iderlerdi. Sa'âdet-ü-ikbâl ile sene-i mezbûre Rebî'u-evvelinin onyedinci güni, dâru'l-mülk-i Anatolı olan, Kutahiye mahmiye civârında, mezârât-ı müteberrike-i sâdât-ı 'izâmdan **-'aleyhim rahmetü'l-meliki'l-'allâm-** siyâdet-me'âb-ı sa'âdet-nisâb, merhüm ve mağfûrün leh, Sultân Seyyid Ğâzî **-nevvera'llâhu merkadeh-** hazretlerinin me-

zâr-ı mağfiret-âsârları ki, merkez-i envâr-ı ilâhî ve mehbit-ı esrâr-ı nâ-mütenâhîdir.

'Uyuna tûtiyâdır hâk-i pâki,
Velâyet şâhıdır her sîne çâki.

Mücerredler makâm-u-menzilidir,
Berehnepâ ışıklar mahfilidir.

'İmâretdır ziyâfet-hânesi var,
Konuklarlar 'aselle dânesi var.

Konan rahat olurlar tekyesine,
Açar her hizmete dervîş sîne.

Penâhı ehl-i fakr-u-ihtiyâcın,
Toyar karnı pilav ile her acın.

Nişangâhîdurur ol mülk-i Rumun,
Güneşdır fi'l-mesel şâhı nücûmun.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu merkadeh-** mezâr-ı müteberrikelerini ziyâret ile dervîşlere yüzbin akçe ihsânlar ve 'âtıfetler itdiler. Fukarâya lâ-yu'add ve lâ-yuhsâ tasadduklât-u-şefkatler eylediler. Erbâb-ı mahabbetden olan 'âşıklar, turâb-ı ni'me'l-âbına yüzler sürüb, mezâr-ı nûr-âsârı hezârân niyâz ile takbîl-ü-tebcîl itdiler. Sadakât-ı hâssa ve in'âmât-ı 'âmmeden zâviyede münzevî olan dervîşler fakr-endîşler, muhtâclar, dil-rîşler, ashab-ı züllü-ü-teşvişler, vâfir mâla mâlîk olub, sebîl-i hüsn-i ma'âşa sâlikler oldılar.

Andan sa'adet-ü-ikbâl ile teveccüh eylediler. Mâh-ı mübârek Rebî'ul-âhirin ikinci Urfetözi nâm menzilde konulmuş idi. 'Asker-i hümâyûn-ı zafer-ferîn izdihâm-u-kesreti badden efzûn, dâyire-i tafsîl-ü-takrîrden bîrûn idi. Cümle cihât-ı 'âlem, ser-â-ser ordu; kâffe-i rûy-ı zemîn hıyâm-ı pür-tınâb; cibâl-ü-tilâl sahrâlar, huyûl-u-çârpâ-devâbb ile memlûdur. Yollarda mürûr-u-'ubûr, müşkil; halk, kemâl-i ıztırâbda; tabâkât-ı 'asker-i deryâ-fer, vech-i ma'âşetlerinde vüfûr-i inkılâb göründi. Lâ-cerem, mesned-i vezâretde olan vezîrlerden Dukagin-Oğlı Ahmed Paşaya ba'zı Rûmili 'askerlerinden ve Anatolı sipâhîlerinden ve Yûnân-zemîn dilâverlerinden yigirmi bin mikdârı sipâh ifrâz olınub, râyât-ı feth-âyâtdan mukaddem, Medîne-i Sivasa varmak emrolundı.

Mâh-ı mezbûrun yedinci güni 'avâtıf-ı 'aliyye-i pâdişâhâneden, mülâzımân-ı dergâh-ı 'ulyâya biner akçe bahşîş-ü-'inâyet olundı.

Ba'dehü 'ale'l-ittisâl göçilüb, mâh-ı mezbûrûn tokuzuncı güni Diyâr-ı Karamana vusûl bulunub, Dâru'l-'izzi ve'l-ikbâl Medîne-i Konya, zılâl-ı râ-

yât-ı meymenet-âyât ile müstezill oldı. Otâk-ı hümâyûn, cenâb-ı velâyet-menzilet-ü-hidâyet-menkıbet, pîşvâ-yı evliyâ-yı kerâmet-şi'âr, muktedâ-yı asfıyâ-yı safvet-medâr mazhar-ı füyûzât-ı hayy-ı kayyumı, sâhibü'l-mesnevî MEVLÂNA Celâlü'd-dîn-i Rûmî **-kuddise sırruhu'l-'azîz-** hazretlerinin mezâr-ı nûr-menzil, markad-i sürûr-mahfilleri olduğı sahrâda vâki' olub, şehr-i mezbûr dâru'l-mülk-i Yûnân olub, hakkan budur ki, rûy-ı zemînde asfıyâ-yı fihâm ile her tarafı tobtoludur.

Makarr-ı evliyâ hâk-ı güzîni,
Karaman ilinin fass-ı nigîni.

Nola mazhar ola nûr-ı Hudâya,
Mübârek hâki mesken evliyâya.

Husûsâ kabr-i Mevlânâ-yı kâmil,
Mukarrer nûr olur her demde nâzil.

Mübârek toprağıdır 'anber-âmîz,
Makâm-ı dil-küşâ-yı Şems-i Tebrîz.

Temâşâsı virür kalbe safâlar,
Bulur cân-ı alîl anda şifâlar.

Hazret-i pâdişah behişt-âşiyân **-nevvera'llâhu markadeh-** a'yân-ı kâmrân ile mezârât-ı müteberrikei ziyâret, ervâh-ı müsmiru'n-necâhlarından envâ'-ı fütûhât-ı ilâhiyye ricâsiyle kâmyâb-u-şâd, fukarâ-yı müslimîne, tasaddukât-ı 'amîme-i şâhâne ile ber-murâd oldılar.

'İnân-ı teveccüh-i müveccehleri, semt-i Âzerbâycâna munsarıf olub, her rûz-ı pîrûz zafer-firûzda tabakât-ı 'asker vefretde, her dem ve sâ'atde etrâf-u-cevânibden, cünûd-ı zafer-vüfûd ordıya vürûd ile sipâh kesretde oldı. Gülğule-i cünûd-ı Hudâ-penâh ve zemzeme-i dilîrân-ı meymenet-destgâh, bir mesâbeye ve bir mertebeye irişdi ki, tâyırân-ı hevânın perr-ü-bâlinde kudret mefkûd olub, hevâda uçub gider iken, asker üzerinden geçüb gitmege mecâlleri kalmayub, hengâme-i askerden uçmağa, cevv-i a'lâda iken kaçmağa tâkatları dükenûb, göz karardub, kendülerin aşağa pür-tâb iderlerdi. 'Arsâ-i zemîn, dilâverân-ı şîr-i kemîn ile mâl-a-mâl cibâl-u-tilâl, mesîr-ü-penâh ğânğıran-ı cidâl-ü-kitâl olmışdı.

Mâh-ı mübârek Cemâziye'l-evvelinin üçünci güni Üskübçe Hanı dimekle meşhûr mahalle konulmuşdı. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-enara'llâhu burhâneh-** deryâ-yı 'âtıfat-u-re'fetleri cûşân olub, Rûmili ve Anatolı 'askerlerinden tîmâr tasarruf iden cünûd-ı zafer-vürûda her binde elli akçe bahşîş-u-in'âmlar itdiler. Sipâh-ı nusretpenâh, hoş-dil ve şâdgâm oldılar.

Cemâziye'l-evvelin yedinci güni Sinob sancağı begi şehâmet-me'âb Karaca Paşa ki, mir-i 'âkil-ü-kâmyâb, şecâ'at ve kârdânlıkda meşhûr ve 'âlî-cenâb idi, sipâh-ı zafer-dest-gâhdan beşyüz nefer-i dilâverân-ı nusret-câh ve bahâdırân-ı zafer-hem-râh ile düşmandan haber almak içün, irsâl eylediler. Sivas civârında ki, Serhadd-i memâlik-i 'Osmânıdır, Mâh-ı Cemaziye'l-evvelin sekizinde paşalar, cümle-i 'asâkir-ı mansûra mükemmel-u-tamâm olanları ayru ve âlât-u-esbâblarında noksanı olanları başka defter eyleyüb, 'umûmen sipâh-ı bî-girân-ı bahr-nişâna âlem mütehammil görünmedi. Lâ-cerem, noksanı olanlardan kırk bin nefer mikdârı er, ifrâz olunub, İskender Paşa-oğlı onlara serdâr ta'yîn olunub, fermân-ı Âlî-şân sudûr eyledi ki, etrâf-ı Sivasda penâh-gâh idinüb, turalar. Ol mahalde zikrolunan Dukagin-oğlı Ahmed Paşa dahî gelüb, ordû-yı hümâyuna mülâkî oldı. Ve cümle defâtir ve ahmâl-u-eskâl-i Hüsrevânî bir mikdâr tahfif olunub mahmiye-i Sivasda konuldı.

Serhadd-i Rûm, nihâyet-i menzilgâh-ı sipâh-ı zafer-lüzûm-u-nusret-rüsûm vâki' olub, hubûd-ı Azerbâycâna duhûl olundı. Aslâ düşmândan ahvâl-ü-eser peydâ degil. Gûya ol iklîmlere hâkim-ü-mâlik, ma'dûm, sebil-i hıfz-u-hırâsete sâlikün vücûdı emri mevhûmdur. Mülk hâlî ve mu'attal, haşyet-i gulğule-i 'asker-i kıyâmet-eserden zabt-u-hırâset ahvâli, emr-i mühmel göründi. Lâ-cerem, şâ'şâ'a-i süyûf-ı zafer-me'lûfden mukaddem, kulûb-i a'dâya lem'a-i tîğ-i zebân ile işrâb-ı şerer, me'âsir-i şâhân-bahr-u-berdir. Ma'a-hazâ, âyîn-i zafer-karîn-i cihân-bânî, resm-i kavim-i nusret-nedîm-i gîtî-sitânî üzre menâzil-i 'adîde kat'-u-tayy kılınub, aslâ taraf-ı kisrâdan ahbâr-u-âsâra ittilâ' müyesser olmadı. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-enâra'llâhu burhâneh-** 'arak-ı hamiyet-i saltanatları mütehârrik-ü-cünbân olub, şâh-ı mağlub-u-cebân câniblerine bir hükm-i 'âlî-şân-ı 'ibret-nişân dahî tesvîd olundı:

İsma'îl-i Bahâdır **-aslaha'llâhu şâneh-** misâl-i lâzımü'l-imtisâl vâsıl olıcak ma'lûm ola ki, hetk-i perde-i islâm ve hedm-i şeri'at-ı Seyyidi'l-Enâm itmekle **-'aleyhi's-salâtü ve's-selâm-** kıyâm-ı tâm gösterdiğin hadd-i tevâtüre irişüb, nokta-i tînet-i mazarrat-nihâd ki, merkez-i dâyire-i fitne-vü-fesâddır, safha-i rûzgârdan azfâr-ı hançer ve tîğ-i âbdâr ile anı hakk-ü-tirâş eylemek, 'âmme-i selâtîn-i ülü'l-emre ve kâffe-i havâkın-ı zevi'l-kadre, cümle-i vâcibâtdan idügine, e'imme ve 'ulemâ **-eksera'llahu emsâlehüm ilâ yevmi'l-cezâ-** bi-esrihim fetvâ virüb, ana binâ'en mahzâ ihyâ-yı merâsim-i dîn-i Muhammedî ve imzâ-yı kavânîn-i şeri'at-ı Ahmedî içün (S.A.V) leşker-i bî-şümâr-u-hasm-şikâr ile senin kasdine diyâr-ı şarka teveccüh-i hümâyûn eyleyüb, deryâdan 'ubûr olunduğı zamânda, hitâb-ı müstetâb gönderüb mazmûn-ı şerîfinde tağallüb cihetinden taht-ı tasarrufunda olan arâzı ve nevâhî sa'âdet-i zıll-ı zalîl-i husrevânem ile müstezil olıcak er isen meydâna gelesin. Hakk sübbanehu ve te'âlânın meşiyyet-ü-irâdeti niye müte'allik

olmuş ise, zuhûr bula, deyü buyurmuşdum. Bundan ğaraz birkaç önündiden, sendâhî mütenebbih olasın tedârikün idesin, ğâfil bulundum, taht-ı yedimde olan 'askeri cem'itmege eyyâm müsâ'ide olmadı deyü 'üzr-ü-bahâne itmiyesin pes, müddet-i medid ve 'ahd-i ba'îddir ki, ni'âl-i matâyâdan, cirm-i zemîn hâne itmiyesin, pes, müddet-i medid ve 'ahdi- ba'iddir ki, ni'âl-i matâyâdan, cirm-i zemîn âhen-pûş, tanîn-i nây-rûyendeden, rûy-i cihân pür-hurûş olub, siyyemâ, Azerbâycânda olan tilâl-ü-cibâl, nişân-ı sütûr-ı leşker-i mansûr ile sipihr-i pür-hilâl olmuşken, senden ne nâm-u-nişân peydâ ve ne vücûdundan eser huvâydadır. Bir vechile mestûru'l-hâlsın ki, vucudun ve 'ademin 'ale's-sevâdır. Kılıç da'vâsın idenlerin, siper gibi belâlara göğüs germek dâyim pîşesi, serverlik sevdasında olanların, zahm-i tîğ-uteberden sırtartmamak her nefes endişesi olmak gerek.

'Arûs-ı milk kesî der kenâr gîred dest,
Ki bûse ber leb-i şimşîr-i âbdâr dihed.

Hazer, selâmetde perde nişînlik ihtiyâr idenlere erlik adı hatâ, ölümden korkan kimesnelere ata binmek ve kılıç kuşanmak nâsezâdır. Hâliyâ bu mesâbede ihtifâ ve bu derecede zâviye-i hamûlede inzivâ ki, sebeb, ağleb-i ihtimâl, kesret-i leşker-i bî-kıyâsdan istîlâ-yı ru'b-u-hirâsdır. İmdi bu ma'nânın izâlesi içün, 'asker-i zafer-rehberden kırk bin mikdârı er ifrâz olunub, Kayseriyye ile Sivas mâbeyninde ikâmet emrolunmuşdur. Hasma irhâ-yı 'inân, tevsi'-i dâyire-yi meydân bu denlü olur, bundan artuk olmaz. Eger zâtında fi'l-cümle ğâyret-ü-hamiyyetden şemme-vü-eser var ise, gelüb, 'asâkir-i nusret-me'âsire mukâbil olasın. Ezel-i âzâlde mukadder olan her ne ise ma'raz-ı bürûzda cilve-gir ola. **İnşâ'allâhu te'âlâ-ve's-selâmu 'alâ meni't-tebe'a'l-hüdâ.**

'Asker-i süreyyâ ictimâ' ile 'Acem sınurına girilüb, hâk-i Rûma vedâ' olundukda, cebehâne-i 'âmireden sipâh-u-'askere âlât-ı ceng-ü-harb virilmek emrolunub, Cebeciler ağası ve kedhudâları ve kâtibleri, cebehâne sanduklarını açub, Dâvudî ve Derbendî zırhlar, Husrevânî cevşenler, pülâdi pîrehenler, müzehheb haftânlar; zerrîn bergustuvânlar; Rûmî vi Hindî kılıçlar, şimşîrler, Frengî ve şâmî nacaklar, çomaklar, ve zerrîn-kabza kemânlar; hadeng-ı cân-âheng ile pür-tîrler; mihr-sîne siperler; Hindî ve şâmî demrenlü gönderler; cân-rubâ harbeler, berk-lem'a sinân-ı şâhâne tâc-ı ser-tuğluklar; sâyir âlât-ı ceng-ü-harb, esbâb-ı gîrudâr-u-darb, müheyyâ idi, 'askere tevzi' itdiler. Kadd-ü-kâmetde, âdemî; mehâbet-ü-heybetde şîre mütemessil, lehce-vü-libâsda eşkâl-i 'acîbe ve suver-ı ğarîbe ile müteşekkil gûn-â-gûn eşhâs-ı mehâbet-şi'âr, zâhir-u-peydâ oldı. Her cism-i âhen-ten, hadîd-beden, ellerinde muheyyâ âlât-ı düşmân-şiken, aduv-efken; bahâdırân-ı şimşîr-zen cân-feşânân-ı mürg-fen idiler.

Işık başda demür pîrâhen oldı,
Sipâhîler musavver âhen oldı.

Ne âhen sûretâ mir'ate benzer
Şu'â' ile gice mişkâte benzer

Mübârizler kavî diller ecel-bahş,
Mehâbetle sadâda ra'd-u-yâ rahş.

Vağâ meydânının gürk-ü-pelengi
Dem-i heycâ-vü-rezmün bebr-ü-cengi.

Elinde rumh alur câniyle ruhı,
Rîmâhında komuşdur Hakk fütuhı.

Mâh-ı Cemâziye'l-evvelin yigirmi birinci güni KEMAH mukabelesinde AKDEPE dimekle ma'rûf konakda, vilâyet-i Erzincan kedhudâsı imiş bir şahıs âsitâne-i sa'âdet-âşiyâna gelüb, itâ'ât eyledi. Ve ahâlî-yi vilâyet tarafından kendülere emân ihsân olunmak ricâ eyledi. 'Asâkir-i hümâyûnfer, etrâf-u-cevânibi talan ve hasâret itmiyeler. 'Asâkir-i mansûra envâ'-ı zahâyir-ü-me'kûlât ihzâr olunmuşdur, getureyin deyü tekeffül itmegin emân ihsân olunub, 'asâkir-i deryâ me'âsirden ol memlekete zarar ve ziyân irişmiye deyü nöbetciler ta'yîn olundı.

Şâh-ı 'Acem gerü, ikbâl-i şâh-ı ferîdûn-haşemden serâsîme olub, 'asker-i cerrâr-hüner, bir ahvâle gelüb, mukâbele iderse, haşiyyet-i istîlâ-yı mübârezân-ı Rûm-ı ejder-hücûmdan âşufte ve deng, kendü vilâyet-ü-memleketine mürâca'at iderse, mülâhaza-ı rusvây ve gayret-ü-hamiyyet-i girîzden bî-mecâl-ü-teng olub, gâlibâ, ğulğule-i sipâh-ı zafer-külâhdan kalbine kemâl-ı hayret müstevlî olmağla, âsitân-ı muhalledü'l-ikbâle bir mektûb-ı 'acîbü'l-üslûb-ı 'âmiyâne, bir nâme-i denâ'et-hâme-i ma'yûb gönderüb, mâh-ı mübârek cemâziye'l-evvelinin yigirmi beşinde râyât-ı hümâyûn-ı mübârek-fâl, YASSIÇEMEN nihâyetinde DEPEBAŞI dimekle meşhûr mahalle irişilmiş idi. Ol menzilde şâh-ı «Acem tarafından ilci şeklinde bir âdem zâhir olub, ol nâmeyi ibrâz idüb, bir hokka ile ma'cûn getürdi, nâmesinin fehvâ-yı ra'b-nümâsı müş'ir ki, şânı süflî hulâsa-i me'ânî-yi ğârîbeti'l-mebânisi müşîr ki, menzile-i 'aklı ğâyet denî ve hakîr rezli imiş ki, bu mekûle kelimât ile şân-ı denâ'et-nişânından haber virmiş, vârid olan şahıs envâ'-ı 'azâb-ı cân-âşûb ile mu'azzeb olub, katlolundı. Ol esnâda cevâb-nâme-i hümâyûn yazılub, irsâl olundı.

İsmâ'îl-i Bahâdır, **-Eslaha'llâhu şâneh-** Tevki'-i vâcibü'l-inkıyâd ve'l-ittibâ' vâsıl olıcak ma'lum ola ki, dergâh-ı sa'âdet-destgâhıma mektub gönderüb, cür'ete müte'allik kelimât idüb, izdiyâd-ı cür'ete bâ'is olur nesne irsâl olundı ki, gelmekde musâra'a idesiz. Biz dahî intizârdan halâs olayuz deyü bildirmişsiz. Ma'lûm oldı. İmdi biz zâtımızda konulan, hâlet-ü-

cibilletimizde olan cüreti 'amele getürüb, mesâfe-i ba'îdeden senin kasduna leşker-i bî-girân-ı zafer-nişân ve râyât-ı feth-âyât-ı nusret-'unvân ile merâhil-ü-menâzil kat' idüb, gelüb, havme-i hükûmetinde olan memlekete duhûl itdük, Âyîn-i selâtîn-i ülî'l-emr, ve mezheb-i havâkın-ı zevi'l-kadrde pâdişâhların taht-ı tasarruflarında olan memleket, menkûhası mesâbesindedir. Rücûliyyetden hıssesi, fütüvvetden behresi, belki, derûnünde fi'l-cümle zehresi olan kimesne kendüden ğayri bir ferd ana ta'arruz itdüğine tahammül itmek ihtimâli yokdur. Öyle olsa, bunca gündür, 'asâkir-i nusret-meâsir memleketune dâhil olub, kâmurânlıklar iderler. Henüz senden ne nâm-u-nişân peydâ ve ve vücûdundan eser hüveydâdır. Hayâtın ve memâtın 'ale's-sevâdır. 'Arîzî cüret kesbetmege hâcet kimde varidüğine zâhir-hâl tamâm şâhiddir. Vâkı'-ı kaziyye budur ki, şimdiye değin senden bir fi'l vücûda gelmemişdır ki, andan celâdet ve merdânelik fehmoluna. Sûrete gelen 'amel dahî ser-â-ser semere-i mekr-ü-hiyeldir. Şekk yokdur ki, cüret-i 'ârıziyyenin eseri ancak telbîs-u-tedlîs olur, ğayrı olmaz. Mübtelâ olduğun derdin devâsı hele ma'lûmın imiş, ol makûle nesne isti mâl itmek ile kuvvet-i kalb tahsîl ider imişsin ğâyet mücerrebin olanı dâyim isti'mâl eyle. Bâşed, mukâbeleye cür'et koymağa bâ'is ola. Bu cânibden dahî, sana 'inâyet bilürsen fevka'l-hadd olmuşdır. Senin za'f-ı kalbin izâlesi içün leşker-i zafer-rehberden kırk bin er ifrâz olunub, Sivas ile Kayseriyye mâbeyninde tevâkkuf emrolunmuşdur. Hasme mürüvvet ancak bu denlü olur. Eger min ba'd, dahî ber-karâr-ı vaz'-ı sâbık, günc-i zâviye-i ra'b-u-hirâsda münzevî olasın, erlik adı harâmdır. Miğfer yerine mi'cer, zırh yerine çadır ihtiyâr eyleyüb, serdârlık ve şâhlık sevdâsından ferâğat eyliyesin.

Zi-tû-în-kâr ber-nâ-yed
Tu-be-in-kâr bernâyî

Bu vechile kelimât-ı dürer-bâr-ı şâhâne ve ta'rîzât-ı dehşet-âsâr-u-heybet-şi'âr-ı hıdîvâneden zebân-i halleri gûng-ü-lâl, mizâc-ı kalb-ı za'f-imtizâçları zayîf-ü-şürîde ve şikeste-vü-bî-mecâl olub, zâtlarında ne leşker-i ferhunde-fâl-ü-deryâ-misâl ile mukâbeleye iktidâr-u-kudret ve ne padişâh-ı behişt-âşiyân **-Enâra'llâhu burhâneh-** âsitânesine, hüsn-i tazarrû' ve ibtihâl ile 'arz-ı zarâ'ata tüvân-u-kuvvet, olub, **muzebzebîne beyne zâlik-** kabîlesine intisâb idüb, Vâdi-yi kemînden çıkmayub, menzile-i ihtifâde muhtefî, leyle-i inkisâr-u-hayret ve hacletde zulmet-nişîn olub, âteş-i celâdet-ü-cüretleri bâd-i hevâya ra'b-u-hirâs ile muntafî oldı.

Ne şule göstere her necm-i âkil
Mehâbet-mihrine olmaz mukâbil

Nücûmun yıldızı yokdur güneşle
Bir olmaz değme dilber mâh-veşle

Egerçi zerrenin olur zuhûrı
Güneş tâbından almak ile nûrı

Velî ol lem'anın yokdur karârı
'Adem iline tîz eyler firârı

Berâber olmaya seng ile gevher
Şebîh olmaz mukarrer hâke cevher

Mâh-ı cemâziye'l-evvelin yigirmi altıncı güni, Erzincân kurbunda Türkmân beglerinden Ferâhşâd Beg, Mîr-i islâm-nijâd olub, sünni-i pâk i'tikâd idi, kenduye tâbi' olan ecnâh-ı pûlâd-beden, bahâdırân-ı âhen-ten ile etrâf-u-cevânibe cüst-ü-cûda imişler. İttifâk şâh-ı 'Acem tarafından, Tercan vâlisi imiş, Mîr Ahmed nâm mülhide rast gelürler. Sitîz-ü-cenge ikdâm, harb-u-darbe ihtimâm eylemişler. Muhkem âşûb-u-kıtâl ve muharebe-vü-cidâlden sonra Ferahşâd ğâlib, zümre-i ilhâd, mu'tâd, mağlûb olub, ol serefrâz-ı mücâhıd-ü-ğâzî, mezbûrı, tevâbi'-u-levâhıkıyle tutub, der-zincîr eylemiş. Mahall-i mezbûrda, ordû-yı hümâyûn-ı zafer-makrûna getürüb, me'âsir-i zafer-mehâsini, hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın 'ızz-ı huzûrlarına 'arz olub, hıdemât-ı meşkûr, mesâ'i-yi cemîlesi makbûl-u-manzûr oldı. Emir-i mezbûr silsile-i hasâretde ma'dûd olub, vücûd-ı nâ-mevdûdı 'âlemden mefkûd kılındı.

Ğurre-i Cemâziye'l-âhirde dahi, Karaman beglerbegisi Hemdem, âsitâne-i sa'âdet-bahşın kadimi 'ibâd-i muhtereminden iken, ahvâl-i 'asker-i zafer-ferden ba'zı husûsda bî-edebâne kelimât itmegin, tîğ-i âbdâr-ı siyâset-medâr ile maktûl olub, Karaman beglerbegi Zeynel Paşa'ya ihsân olundı.

Mâh-ı cemâziye'l-âhirin sekizinci güni ESKİ DERE dimekle meşhûr yurt ki, sâbıkân, Fâtih-ı Kostantıniyye, cenâb-ı cennet-menzilet pâdişâh-ı rahmet-menkibet, sezâvâr-ı mağfiret-i bî-niyâzî, merhûm Sultân Muhammed Hân Gâzi-**Eskenehu'llâhu ferâdîse cinânihi-** ğaziyân-ı 'Acemistân, ve dilâverân-ı Rüstem-nişân ile 'Acem şâhî olan Uzun Hasan ile muhârebe ve mukâtele idüb, mansûr ve muzaffer olduğı mekândır. Anda konulub, hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân, mecmû'-ı 'asâkir-i nusret-nişân, ol mahall-i dârugîr ve makâm-ı mübârek-i zafer-te'sîr ğâziyân-ı Rûma menzil-i sa'âdet-ü-zafer ve mahall-ı te'yîdât-ı hudâ-yı 'azze ve cell olduğına şâd-u-kâm olub, bu def'a dahî fütûhât-ı ilâhî karîn, râyât-ı islâm-ı zafer-destgâhı olmasına fâl-ı meymenet-misâl eylediler. Yanya sancağı Begi Mustafa Beg ve Tarabzun sancağı begi Muhammed Beg Rumili ve Anatolı ma'zulleri ile vilâyet-i 'Acemden olan kılâ'-u-husûnden kal'a-i metîne-i Bayburdun feth-üiçün irsâl olundular.

Mâh-ı mezbûrun on sekizinde Söken nâm karye kurbunda konulmuş idi. Gürcistân ümerâsından Mirza çabuk ki, âsitân-ı devlet-âşiyânın kadî-

mî muhlisleri zümresinden idi. Anın tarafından âdemleri vârid olub, vâlî-yi Türkman olan 'Alâ'id-devlenin karındaşı oğullarından iki nefer dilâverler, sâbıkan 'Acem şâhına varub, sonra kaçub müşârün ileyhe varmışlar imiş. Anları irsâl eylemiş, gelüb, mezîd-i 'inâyât-ı Hüsrevâneden behre mend oldılar.

Mâh-ı Cemâziye'l-Âhirin yigirmi sekizinci günü Tana sazı dimekle ma'rûf yurd ve mekân, mahall-ı utâk-ı zafer-vifâk-u-nusret-nişân olmuşdı. Takdır-i Hayy-ı kadîr ile **-'Azze şânuh-** hengâm-ı seher-i 'ibret-eserde cism-i âfitâb, girdâb-ı küsûfe düşüb, rûy-ı hurşîd-i cihân-tâb, nikâb ile tülû' eyledi. Mehere-i erbâb-ı nücûm, sipâh-ı hezimet-rüsûm, 'asker-i şark üzre hucûm ider. Tâli'-i sa'd-lüzûm, mücâhidân-ı Rûmundur didiler.

Ol günün irtesi, kılâ'-ı meşhûre-i A'câmdan, Kal'a-ı Bâyezîd ahâlisine ğulğule-i asker-i zafer-nüvîdden ki, nişâne-i **hel min mezîd-** müşâhid idi, hücûm-ı 'asâkir-i vahşet-me âsir-birle kemâl-i dehşet müstevli olub, gelüb 'atabe-i 'âlem-penâha şeref-i itâ'ât gösterüb, mutî'-u-münkâd oldılar.

Bu esnâda 'asker-i 'Acem, deşt-gırîz ve ihtifâda muhtefî olub, lem'a-i vücûdlarında eser, bi'lkülliye muntafî oldı. Meger şânlarında kemâl-ı cehl-ü-ğurûr, fehm-ü-iz'ânları dâyiresinde vüfûr-ı kusûr olub, zirâ zamân-ı kalîlde müsâ'ade-i tâli'-i sa'd ile zî-baht suffa-ı rezâletde sûfîler iken safvet-ı şân ile şâh-ı kâmrân ve sâhib-ı tâc-u-taht oldılar. Merzibûm-ı Âzerbâycân ve 'Irâk ve Fârise, hudûd-ı Gîlân ve Şirvân ve Isfahâna, belki, ba'zı devâyir-i Horasâna mâlik, şimşîr-i zafer-te'sîr ile kîtî-sitânlık ve sâhib kırânlık tarîkine sâlîk idiler. Meydân-ı heycâda önlerine turur düşman kalîl-ü-nâyâb olub, sahrâ-yı girudârda karşularına mukâbil olur 'aduv görünmeyüb, dâyima kemâl-ı zafer-birle kâmyâb olurlardı. Aralarında kârbân-ı Rûm gelür, ğanâim ile muğtenim oluruz deyü mesrûrlar. Toyumluk ve serefrâzlık ümîd-ü-recâları ile pür-hubûrlar idi. Etrâf-u-eknâf-ı 'Acemden bî-nihâye leşker-i şe' âmet-fer, 'asker-i rezâlet-zîver cem' itmişlerdi. 'Âmme-i sultânları ve hânları ve halîfe ve hulefâları sağîr-u-kebîr Kızılbaşları ser-â-ser etbâ'-u-evbaşları bi'l-cümle mecmû'-ı sâhib-ı vazifeleri müctemi'ler idi. Hazret-i padişâh behişt-âşiyân dahî devlet-ü-ikbâl ve şehâmet-ü-iclâl ile 'ale'l-ittisâl yürüyüb, hâk-i milk-i 'Acem, ni'âl-i sütûr-ı leşker-i mansûr ile sahâyif pür-nukûş; tilâl-ü-cibâlin yüzi, hırâş; summ-ı sipâh-ı kıyâmet-hurûş ile, soyulub, gûyâ, 'ıhn-i menfûş idi. Düşmenin ahvâl-i fezâyih-nevâline ittilâ'-u-vukûf ahbâr-ı cevâsîse munhasır-u-mevkûf olub, ol zamâna gelince kisrâ tarafının keyfiyyet-i halleri muhtefî ve mektûm olub, gûyâ, cihândan vucûdları ma'dûm oldı. Be vechin mine'l-vücûh, düşman ne cânibde idikleri mechûl, câsûslar gelüb, gidüb, haber getürmek hususı, mutlaka mukayyed-ü-

mağlûl oldı. 'Asker-i cemşîd-fer, kemâl-i kesretde, dilâverân-ı zafer-nişân, mezîd-ü-vefretde idiler. Diyâr-ı 'Acemde, zahâyir, kalîl-ü-kem, hâk-ı yubûset-şi'ârının giyâh-u-nebâtât bitürmekte zebân-ı tâkâtı ebkem olmağın, hayvânât-ı askerin 'işleri bî-zâd-ü-'alefsüzlükden ğâyet ile mükedder ve telef oldı. Pây-ı sütûrda na'l-ü-mîh kalmayub, ol demler, bir aceb ta'rîh oldı. Husûsân, piyâde 'Azab 'askerinin dilaverân-ı tüfeng-dest olan yeniçeri tâifesinin pâbuçları dögünüb, pâyları birehne ve boş kaldı. Dihkânîler gibi zarûret-i hâl ile çaruklar döğünüp meşye ikdâm iderlerdi. 'Askerin her vechile tâb-u-tevânları za'îf ilerü gitmege tâkat-u-mecâlleri mahîf oldı. Lâ-cerem, zebânları dirâz olmağa başlayub, bu vilâyetlerde düşmanın nâm-u-nışânı ma'dûm. Vücûdları emrim evhûmdur. Maksûd-ı nâ-ma'lûm içün kanda giderüz deyü, mülâhaza-ı me'âl ile kîl-ü-kâle düşdüler. Zâhirde hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın emrine muhâlefeti izhâr itmezler. Velî derûnde bî-tâkat oldılar. Hattâ yeniçeriler alay ile giderken pây-u- kademelerinde eskimiş ve yırtılmış çarukları tüfenkler üzerine asub gösterir oldılar. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın -**Teğammeda'llâhu bi-ğufrânihi**- hâtır-ı âtır-ı deryâ-mekâtırlarına ğumûm-u-hümûm müstevlî olub, ahvâl-i asker bu cevhile muzâyaka ve inkılâbda, a'dâ ve düşman taraflarının ahbârına ittilâ' müyesser olmayub, vücûdları zîr-i zemîn-i nâ-yâbda, bu kıssa-ı nâdireti'l-vukû' ve emr-i müşkil-i bâhiri'ş-şuyû'un behişt-âşiyân -**Enara'llâhu burhâneh**- merhûm tahsîn-ü-âferînler idüb, 'ale'l-fevr, huddâm-ı bârgâh-ı berîn-iştibâhdan, dûdmân-ı Dulkadirlüden şehsüvâr-oşlı 'Alî Beg ki, merd-i kâmrân, fârisü'l-hayl, pehlevân-ı zî-şân, nâşiru'z-zeyl-i fehm-i güzîn ile meşhûr, ve nâm-dâr, 'akl-ı rezîn ile üstüvâr, mehâbette 'Alî-şi'âr idi, ol anda anları cenâb-ı şeriflerine getürüb, «Ali Beg düşmân nâ-yâb-u-ma'dûm, hakîkatte halleri mechûl ve nâ-ma'lûmdur. Ahbâr-ı câsûs ile hallerine muttali' olmak sebili, kat'a maktu' ve mesdûddur. 'Alîlik idüb sana tâbi' olan dilâverân-ı a'dâ-sitan ile bu gice ilgâr idüb, beherhâl taraf-ı a'dâdan bir yarar dil getürmege ikdâm-ü-ihtimâm eyle. Hızmetin şükrâna karîn olur» diye telettuflar buyurduklarında müşârün ileyh, 'Ali Beg fermân-ı 'Âlî-şâna imtisâl idüb, ol gice Dülkadirlinin yararlarından yüz mikdârı dilâverler ile ilğâr eyleyüb, sabaha karîb zamânda şâh İsmayil ordusuna yakın tevâbi'-u-levâhıkiyle müctemi' olub mecmu'-ı hânları, sultânları ile meclis-i şarâbda 'iş-ü-nûşe meşğûl, şâh-ı Rûmun 'asker-i hoceste-rüsûm ile kendü memleketine dühûli sebebi ile perişân ve melûl olub, tedârik-i ahvâl-i düşmanda imişler. İttifâk hânlarından bir mu'azzam hânı ziyâde mest olub, «Sabah dahî karîbdir» deyü icâzet ile kalkub otağına giderken mecmu'-ı huddâmı ve tevâbi'i bî-akl-ü-hûşlar. Cümlesi evkâr-ı mest-ü-serhoşlarmış. Bu esnâda müşârün ileyh 'Ali Beg ol cemâ'at-ı mest arasına güzeşt eyler. Kızılbaş hanının ârâm ve karârı yok gâh atdan yıkılur, gâhî turur. Huddâmı dahî kezâlik, mest-ü-harâblar.

Hemânâ 'Ali Beg fırsat bulub, ol mest hânı ata bindürür gibi olub bir dilâverin atı ardına bindürüb kenâra cekülürler. Sabah olur 'asker-i şâhdan ayrılub, gitdükleri günün irtesi hân-ı mezbûrı mukayyed-u-mahbûs hazret-i pâdişâh-ı zafer-âlûsun nazar-ı sa'âdet-me'nûslarına irişdürürler. Ahbâr-ı şâhı andan istifsâr iderler. Şâh ne mahalde idüğin bilürler. Hemân 'asker-i mansûr ile üzerine hücûm iderler. Talâyi'-ı 'asker-i sa'âdet-metâli' dahî irişüb, şâh karavolları ıle bulışurlar. Ma'lûm idünürler ki, 'asker-i Rûm-ı mübârek-kudûm irişdi. deyü girîze, mecâlları ma'dûm olur. Bi'z-zarûrî alaylar yaşıyub, yemîn-ü-yesâr asker-i bî-ferrini üstüvâr idüb, harb-ü-cengleri mukarrer oldı. Bu cânibden 'asker-i cerrâr-ı 'aduv-şikâr ve dilîrân-ı hançer-güzâr-u-feth-iştihâr dahî bildiler ki, düşman hâzır-u-mukâbil, 'aduv mevcud-ü-mücâdildur. Ğâzîler, mücâhidler ki, **-fi-sebili'llâh-** ğazâ-vü-cihâd niyetine bunca zamândan berü germ-ü-serd rûzgâr çeküb, dîn-i mübîn-i Ahmedî ve mahabbet-ü-ihlâs-ı çaryâr-ı muhammedî 'aşkına **-A.S.S.-** taşlar yasdınub, hâkler döşenmişlerdi. Meydân-ı ğazânın 'âşıkları, ebvâb-ı cihâd-ı sa'âdet-ictihâdın güzîde-vü-fâyikları mülakât-ı 'adûdan şâdumân-u-ferâhnâk olub, tâclarını âsumâna doğdürüb, şenlikler ve şadilıklar eylediler. Gürûh, gürûh gâziler, zırh-hil'atlar, cevşen-pûşlar, deryâ-hurûşlar, şimşîr-destler, mülhîd-şikesler, nize-yedler, siper-döşler, muzafferler, müeyyedler, Rumili şahbâzlarının koçakları, post-pûşları, çıkrık mahzûmlu, delüleri başları yüklü kartal kanatları ile tonanmış müşekkel ve mevzûn, dîvâneleri, perr-ü-bâl-i murğ ile kendüye zib-ü-ziver virmiş mehîb-sûret, merdânleri, gûrğ-kürklü, peleng-libaslu, neheng-nıreng kaplanları, sâhib-ı nâmus-u-neng, zeng-i çeng arslanları, süvâr oldılar. Zerrîn-ser âsumân-hemser, sancâklar serefrâz ve haşmet-nümâ-ı 'Osmânî-' alemler çözilüb, zaferfürûğ tuğlar yürüyüb, tabl-ü-nakkare-i Hüsrevânî çalınub, dançlar, kösler nâle ve efğânda, borular, nafîrler feryâd-u-fîğânda, toplar ve tüfengler âvâzesi, ahâli-yi şarkı, ğarka virmek içün ra'd-ü-berklar idi.

Ol rûz-ı pîrûz, sene-i işrîn ve tis'a-mi'e Recebü'l-müreccebinin ikinci çihâr-şembe güni idi. Çaldıran sahrâsında vakd-i duhâda iki cânibden iki 'asker-i deryâ-cünbûş ve bar-cûş mukâbil oldılar. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân, sadr-ı leşkerde âfitâb-ı tâbân ve mihr-i dırahşân gibi leme'ân olub, cânib-i yemînde Anatolı serverleri ki, sedd-i sedîd-i dîn ve esâs-ı üstüvâr-ı seyyidi'l-mürselîn dururlar, Beglerbegileri hünerber-i meydân-ı girûdâr, ğazanfer-i heycâ-medâr, sinân Paşa-i kâmkâr ile Anatolıya tâbi' olan, ümerâ-i nâmdâr ve küberâ-i 'âlî-mikdâr saflar koşanlar, alaylar bağlayub, yüridiler.

Taraf-ı yesârda, Rumili askeriyle ğâziyân-ı nusret-şi'âr, mücâhidân-ı zafer-âsâr, muheyya ve üstüvâr olub, 'âdet-i kadîme-i Hüsrevânî üzre, tertîb-i rezm-ü-ceng-i zafer-aheng itdiler. Sa'd-u-sâyika-âvâze top arabaları

birbirine zencirler ile ma'kûd ve ârâste, anlar akablerince tüfeng-destler, a'dâ-şikestler, ra'd-heybetler, berk-savletler, şîr-şevketler, nerîmân-heybetler, deryâ-yı heycâya nehengler, Rüstem-rezmler, Ferîdun-cengler, hümâ-himmetler, semâ-rif'atler, nâr-efruzlar, düşman-sûzlar, mübârek-ruzlar, şem'-i dîn üzre rakkâşlar, pervâneler, fetîle-i rûh-efrûzda mücmerîler, cân-u-ten bezlinde çapuklar, cerîler sürüş-gürûh, melâyik-şükûh YENİÇERİLER, saf-ber-saf, kat-ber-kat tavr-ı 'acîb üzre, pâdişâh behişt-âşiyân önünde müretteb oldılar. Kemân-keşân ve tîr-endâz, üsküf-pûşân-ı zerrin-sâz, zafer-vifâk-u-nusret-ittifâk, güzîde-i âfâk, cevânbaht SOLAKLAR, cevânib-u-etrâfı şah-ı cihân-penâha siper-ü- hâris idiler. Pâdişâh-ı zafer-destgâhın kafasında, hod, sağ-u-sol mübârizân-ı peleng-eşkâl ve ejder-nevâl dilîrân-ı neheng-sadme ve şîr-cidâl hümâmenziller, hümâyûn-mahfiller, kevâkib-şümârlar ve encüm-'adûlar, cevşen-pûşlar, âhen-rûlar, deryâ-hurûşlar, siperdûşlar, tîğ-zenler, düşman-şikenler, kemân-kabza, harbe-yedler, nîze-destler, kaza-karînler, rezm-hemnişînler, a'dâ-şikestler, ra'd-tanînler, berk-âyînler, zafer-pîşvâ, sa'âdet-hemtâ, nusret-nasîbler, SİPAHİLER, SİLAHDARLAR, ĞARİBLER, mükemmel ve müretteb harbe-ârâste, önlerinde tertîb-i ceng ve heycâde-merdâneler, muhassinât-ı rûz-u-vağâda yegâneler, yesâr-ü-yemînde âlây-ı tezyîn-rezmdâr-u-saf-âyîn, vağâ-şinâs ve üslûb-temkîn, boz toğan-dest vakâr-şikest, ilkâ-i fermâne-suruşlar, ruh-sitânlar, cân-fürûşlar, bezm-i ceng-i merg-âheng içinde câm-nûşlar, ra'd-sadâlar, ejder-hurûşlar, sinni'l-merâtib güzîde ÇAVUŞLAR, tertîb-i kârzâr-ı zafer-medârda bâhûşlar, alaylar düzerlerdi.

Şâh-ı 'Acem dahî 'askerini iki saf idüb, Dıyârbekir hâkimi Ustâcluoğlı nâm hânını, cânib-i yemînde olan Anatolı 'askerine mukâbil; kendüsi zübde-i 'asâkir-i nohost-me'âsir ile sol kolda Rûmili sipehsâlârları üzerine havâle olub, iki bahr-i bî-girân birbirine koyıldı. Sipâh-ı islâm ile gürûh-ı liyâm mücâdil-ü-mukâtil oldılar. Dûdmân-ı âteş-i ceng eflâke keşîde oldı. Kemân-ı mürg-i nişândan atılan tîrler hevâya sakt-ı sehâb-ı hâyil olub, nisâl-i sihâm ile ebdân-ı insânî mecrûh, her tîr-i dil-gîrin nişânı tabele-i rûh idi. Sade-rû şimşîrler, pûlâd-beden tiğler, ellerde 'uryân, cân-sitân ve rûh-efken sinânlar, nîzeler, gönderler hevâda cevelânda, darb-zen yuvalıkları, 'Acem kulaklarını arayub, bulub, nakdîne-i 'umurlerini telef hayâtları nebâtlarını hayvânât-ı 'ademe 'alef iderlerdi. Tüfeng dâneleri meydân-ı ceng içinde, âlet-i hengâme olub, uğraşa gelen kızılbaşları nâgâh, serâsîme ve sersâm idüb, hâke ğaletân iderlerdi. Kızılbaşlar, birkaç tarîkla mest-ü-medhûylar. Zâhirde, keyfiyet-i şarâb ile, pür-humâr haraâblar, medhûşlar, ma'nâda, hamd-ı ğurûr ile âlüde mahmûrlar, bâdenûşlar idi. Evbâş-ı A.câm-ı fitne-encâm ile uğraş-u-savaşa me'lûf olub, mücâhidân-ı Rûm-ı hoceste-rüsûmun etvâr-ı rezm-ü-cenglerinden âgâh olmayub, ğâfiller idiler. İbtidâ-i hücûmlarında piyâde 'azab gürûhuna, rast ge-

lüb, ol tâyife cümle alef-i şîmşîr olub, Kızılbaşların yararları anda hedef-i tîr-i mürg-te'sîr oldılar. Her tarafda âşûb-u-gîrudâr, her cânibde ğavğâ-vu-harb ve ateş-peykâr zuhûr idüb, istidâd-ı ceng-i sultânî birle hevâ dil-i teng olub, tâ vakd-i 'asr olunca kıtâl-i gârib ve rezm-i 'acîb olmışdı. Sahrâ-yı Çaldıran, pür-laşe-vü-leş; 'arsa-i ceng, ser-â-ser mürde-i merg-i ceyş idi. Gûyâ ki, bârân-ı 'azîm idi, hâk ile hûn, âmîhte bir 'aceb ma'cûn idi. Atlar sahîli, merdânlar na'rası şimşîrlerin çakçakı; girânser gürzlerin boztoğanların tumturâkı; nefîrler, borular âvâzı; dehiller, tabllar, kûbler fığanı; toplar, tüfengler, harbe-zenler sedâsı; 'âleme ğulğule; cihâna velvele bırağub, ol rûz-ı yevm-ı kıyâmetin misâli, ol ma'reke-i hevl-nâk, arsa-ı «Arasâtın nevâliydi. Âhirü'lemr, 'inâyet-ü-mevhibet, ve eltâf-ı bîğâyet-i hazret-i Âferîde-kâr **-Celle zikruh-** karın-i hâl-ı hazret-i padişâh behişt-âşiyân olub, himem-i 'aliyye-i seyyidi'l-mürselîn ve şeref-i mu'cizât-ı bâ-hidâyet-i Hâtemi'n-nebiyyîn ile **-S.A.V-** 'uluvv-i 'atifet-i çâryâr-ı güzîn, 'ale'lhusûs sümüvv-i re'fet-i halîfe-i cihârom, imâm-ı hümâm, celiyyü'l-menâkib, Hazret-i 'Alî bin Ebî Tâlib **-K.A.V-** ve **-R.A-** Yâr-ı Ğâr-ı pâdişâh-ı 'âlem-medar olub, gâlebe ve imdâd-ı ruhâ-niyetleri ile, fitne-i eşrâra cihân, zindân ve mahbes; sahrâ-yı vesî'a-ı Çaldırân anlara fenâ-kûslarını Çaldıran olub, muzayyaku'l-hâl ve şürîde-kafes oldı, gördiler, 'arsa-i ceng dilâverân-ı nusret-âheng ile mâl-â-mâl, rezmgâh-ı 'Osmânî bir kal'a-ı rasîn ve bârû-yı metîndir. Aslâ inkılâb ve ıztırâb yok. Râyât-ı zafer-âyât ve a'lâm-ı nusret-simât yerlüyerinde. Kendülerin gürûh-ı mekruhları mestûr ve ma'dûm. Livâ-i nuhust-ihtivâları nâ-ma'lûm, cem' ve şümülleri nâ-bedîd-ü-perâkende çeşm-i zemâne, hâl-i perişânlarına giryân ve pür-hande. Bu hâlet-i'ibret-âyet ile şâhları nedîm-i âh ve hezîmet-penâh olub, hemân ma'rekeden ru-gerdân, her vechile üftân-ü-hıyzân ve girîzân oldı. **-Cân-ı men bakâ-yı men-** deyü Tebrîz taraflarına râh-ı girîze düşüb, cânını girdâb-ı fenâdan halâs eyledi.

Anatolı beglerbegisi üzerine varan Ustaçlu-oğlı ol tarafda belâ-yı 'azîme uğrayub, cümle tevâbi've levâhıkı ve muzâfâtı ile a'zam-ı âfâte mübtelâ olub, serefrâz-ı dîn-i mübîn olan Sinân Paşa elinde makhûr-ü-maktûl olub, sâyirleri Şîrân-ı ma'reke-i islâmın sademât-ı nusret-âyâtlarıyle cümle mahzûl oldılar. Ol gürûhdan kimse necât bulmayub, bi-isrihim helâk, ecsâm-ı cahîm makâmları, hem-ser-i hâk oldı. Bir ğâzî-yi mücâhid, Ustaclu-oğlu adına olan mulhid-i mü'ânidin ser-i bî-sa'âdetini kesüb, Sinan Paşa'nın atı ayağına gerdân eyledi. Şâh-ı girîz-penâhın a'yân-u-ümerâsından kâzı 'askeri ve sâhib-i sadr vekil-i saltanatı olan 'Abdu'l-Bâkî; ve Bağdâd hâkimi Hulefâ Beg, ve Herat ve Horasan hâkimi Lâla Beg; ve Hemedân hâkimi Tekelü Yegân Beg; ve Sultân 'Ali ve Köse Hamza; ve Korucıbaşı, ordûy-ı hezîmet-pûylarını yağma-vü-talan, yüzleri dönen melâhideyi, gürûh, gâziler, to'me-i tîğ itdiler.

Vedâ' itdi niyâmına kılıçlar,
İrişdüği Kızılbaşı kılıçlar.

Suyûf ortaya düşdi kârzâra,
Kıyâmetdir irişdi kârzâra.

Geçer rengi devâ sabbâga döndi,
Zemîn cân tutmağı çün ağa döndü.

Şikârîler salur câna toğanı,
Kızılbaşın başı yir boz toğanı.

Uçar şahbâz idi her tîr-i dil-gîr,
İderdi konduğı dem câna te'sîr.

Kemândan ayrılub sehmin hadengi,
'Aduv başına kordı sehm-i sengi.

Sadâ'yı top olupdı ra'da hem-ser,
Hevâ-yı cân-feşânı rîh-ı sarsar.

Ğıriv-i darbe-zenden 'akl meslûb,
Nevâsi cân-sitân-u-ğulğul-âşûb.

Ne yire irse sanki saf-şikendir,
Nasibi düşmanın zâr-u-mihândır.

Hünerden tîğ gösterdi nümûne,
Yeri seyrâb itdi cûy-ı hûne.

Bedenlerde şu denlü itdi eşme,
Ucı tîğın olupdı kâna çeşme.

Şu denlü urdı let kalkana nîze,
Siperler dönmişidi eski bize.

Seküler mâre benzerdi dökülmüş,
Egilmiş belleri kat kat bükülmüş.

Kızılbaşa urub darb-ı rimâhı,
Olardan aldılar fevz-ü-felâhı.

Olupdı nîzeler fessâd-ı dem-rîz,
Kan aldırmağa gelmiğ ehl-i tebrîz.

Döğüşdi Rumili gerçekleri çok,
Seküler oynaduben atdılar ok.

Kıvâmî yaylarını yasdılar hep.
Kızılbaşa sırıklar basdılar hep.

Cihânı tutmuş idi ol gün âfet,
Kızılbaş üstüne kopdı kıyâmet.

Kılıç elde ider azm-i kızılbaş,
Anı görür hemân hâke koyar baş.

Kazâ'yı nâ-gehânîdır tüfengler.
Kemîn içre turub a'dâyı bekler.

Kırıldı bî-hisâb ehl-i 'Acemden,
Gice şâdân idiler câm-ı cemden.

Humârî bilmediler mevt olurmuş,
Zamân-ı 'umre fırsat fevt olurmuş.

Şah-ı hezîmet-sipâh Rûmili 'askeri üzerine 'azîmet itmişdi. Ol kolda ğubâr-ı ceng-ü-harb âsumâna peyveste olub, âvâze-i dârugır ile semâvât-u-zemîn arası pür-sadâ-vü-tanîn idi. Buhâr-ı hûn ile rûy-ı hevâ muğber, meydânda lem'a-i tîğ-u-şimşirden mübârizân-ı cân-âver her vechile sâhib-ı kerr-ü-ferr idiler. İştidâd-ı harb-ü-ceng içinde Rumeli beglerbegisi Hasan Paşaya sehm-i ecel irişüb, şehîd oldı. Rûh-ı revânı sebil-i cinâna âheng eyledi. **-Rahimehu'llâhu' aleyhi rahmeten vâsi'ah-** Andan ğayrı Mora sancağı begi ile 'ale'l-husûs, uç beglerinden Malkoçoğlı 'Alî Beg ve Tur 'Ali Beg, 'âlem-i şehâdete kadem koyub, sebîl-i Âhirete revâne oldılar.

Taraf-ı 'adûden mahbûs olan nufûs-ı hezîmet-menûsı getürüb, siyâset ğâh-ı hâkânîde 'alef-i süyûf-i nusret-me'lûf idüb, cümlesini kılıçdan geçürdiler.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-Enâra'llâhu burhâneh-** fütuhât-ı behiyye-i bî-nihâye ve nasr-ı 'azîz-i bi-lâ-ğâye ile şâd-u-mesrûr, hâtır-ı 'âtır-ı safe-mezâhırları gül gibi açılub, pür-hubûr oldılar. Cenâb-ı Hakk **-Celle ve 'alâ-** envâ'-ı şükürler ve senâlar takdîm idüb, cebhe-i mübâreklerini seccâdeye koyub, **-ta'zîmen li-fethi'llâhi te'âla-** secdeler eylediler. Cenâb-ı bârîye **-'Azze ve celle-** niyâzlar tazarru'lar kıldılar. Ğâzîler, mücâhidler, murâbıtlar, dahî feth-i 'azîm ve fevz-i kerim ile mansûr-u- muzaffer olduklarına mesrûr ve dilşâd oldılar.

Şâh-ı girîz-destgâh, ma'reke-i cân-tebâhdan çıkub, firâr idicek, pîşvây-ı mübârizân-ı zafer-pîşe, muktedâ-yı bahâdıran-ı nusret-endîşe şehsûvâr-oğlu 'Ali Beg şîrân-ı düşmân-şikâr ve zafer-nasîb ile şâhı ta'kîb eyleyüb, 'akablerinden irişüb, esbâb-u-âlât ve tecemmülâtlarını dökdürüb, râ-

yât-ı şe'âmet-âyâtlarını, tuğlarını sancaklarını, a'lâm-ı hezîmet-i'lâmlarını cümle alub mülhakât-u-havassından yarar ve güzîde beglerinden haylı eşhâs tutub esîr-i silsile-i hasâr eylemiş. Şâh kenâr-ı ma'rekeden tarîk-ı firâra sulûk ile **-men necâ bi-re'sihi fe kad rebiha- muktezâsınca dâ**men-i halâsa güçle dest-ü-res bulmuş. Müşârün ileyh 'Ali Beg, fütûhât-ı ğârîbe ile mü'eyyed ve mansûr olub, ordu-yı hümâyûna vusûl buldı şâhun sancakları re'âyâtı ma'kus, tabl-u-'alemleri kösları ile geturüb teslim eyledi. Cümle-i cünûd-ü-'asker, kâffe-i mübârizân-ı zafer-fer tecemmülât-ı A'câm ile sâhib-i merâm olub, toyumluklar eylediler. Sîm-ü-zer kîseler ile degil himyânlar ile, lü'lûler, dürr-i yetîmler torbalar ile ğırârlar ile bulunub, ğâzîler nukûd-u-cevâhiri ölçekler ile ve kîleler ile, taksîm idüb, üleşdiler. Sîmîn-beden, nâzik-ten, gül-bû, hilâl-ebrû güzeller; lâle-'izâr ve ğonca-fem, gül-ruh, müzellef hub-rular; 'anber-kâkül, peri-cemâl, lûpû-dişlü, la'lîn-leb, ebrû-hilâl sanemler; serv-kadd, ve gülhadd, sîrîn-zebân ve hokka-dehân, gül-rû 'Acemler, nâz-u-şivêde mâhirler ve kâmiller. Terennüm-gûylar, ğâzal-honlar, mahbûblar, hûblar, ehl-i diller, tutulub, husûsân hûrâ şemâyil, nâz-u-'işve hasâyil, cemâlde cemîl, husn-ü-ğarrâ ile hûra 'adîl, nâzik-meyân, sünbül-zülf, müşk-bû, zerrînhalhâl ve 'anberîn-kîysû, zîbâ-rûy ve fülfül-hâll, ğonca-leb, hokka-dehân, serv-misâl, pür-zarâfet, nâzenîn-kâmet şıvedâr ve ğamze-kâr seyyibât-u-ebkârdan hande-rû-u-gül-bûş kızlar ve hâtunlar, bedenleri sîmîn, saçları altunlar, bî-nihaye tutulub, ezvâc-ı şâhîden dahi bir şûh-nâzenîn-i gül-berg-ü-semen-sîmâ, bir serv-i hîrâmân ve sîmğâb ve kadd-i muntehâ, şekilde perî, şemâyilde hûri, hüsinde Belkîs, meyânında mur, gül-rûy ve gül-'izâr ve gül-çehre, hande-rûy ve şîve-kâr ve nâz-behre, cemâl-i cezîli benzer müşkât-ı nûra, ism-i cemîli dahî TACLU HÂNUM dimekle meşhûr imiş, ele gelüb hazret-i pâdişâh bedişt-âkiyânın meclis-i üns-şi'ârlarına getürdiler.

İttifâk sâbıkâ Tuğrâî olan, sâhib-i tahrîr ve inşâda hüner-ver, TÂ-CÎ-ZADE Mevlânâ CA'FER, ol tarihde südde-i sa'âdetle Ğâzı 'asker olub, huzûr-ı şâhîde bulundılar. Anların, beyne'l-enâm, zen-dostluk ile iştihârları var idi, ol sebeble, mezbûre hâtunı anlara ihsân eylediler. Vilâyet-i Rûmda mütemekkine olub kaldı.

Doyum oldı çerî esbâb-u-mâle
Götürdiler murad üzre nevâle

Müzeyyen idi hayme sîm-ü-zerle
Toludı kîseler dürr-ü-güherle

Murassa'-tığ-u-hançerler ser-â-ser
Surâhîler, kadehler tolı cevher

Zer-ü-sîmîn kemerle zîb-i ğilmân
Müzehheb tâclar esbâb-ı nisvân

Licâm-ı hob ile la'lîn şakaklar
Siyâb-ı hass ile altun kuşaklar

Harîr esbâbı envâ'-ı metâ'î
At oğlanı iderdi ibtiyâ'i

Ucuz erzân itdiler kumaşı
Kimisi Isfehânî kimi Kâşî

Şikâr oldı güzîde esb-ü-tâzî
Tavar ile toludı tağ-u-yazî

Ğanîmet gösterüb yüz her zelîle
Pür olmışdı şütürlerden tavîle

Ğanî oldı ğına geldi fakîre
İdindiler nihâyetsüz zahîre

Hazret-i pâdişâh bedişt-âşiyân dîvân-ı hümâyûn idüb, vüzerâ ve erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat, beglerbegiler ve ümerâ-i kirâm ve sipehsâlâran-ı 'izâm ve a'yân-ı Bâb-ı 'Âlî ve serhengân-ı südde-i zafer-tevâlî, rü'ûs-i sipâh-ı zafer-penâh, bi'l-cümle ekâbirân-ı 'asker gelüb, pâye-i serîr-i a'lâlarını tekbîl idüb, nusret-ü-ikbâl içün mübârek bâd itdiler. Tabl-u-nakkare-i Husrevânî çalınub, kûslar, nefîrler âvâze-i beşâret-efzâyı çarh-ı berîne iletdiler. Rûz-ı mesâf-ı nusret-ittisâfda tutulub, mahbus olan, tâyife-i nisvâna hayât ihsân idüb, cümlesini âzâd eyledi.

Anatolı beglerbegisi Sînân Paşa, Rûmili beglerbegisi olub, Zeynel Paşa Anatolı ya geçüb, Husrev Paşa Karaman beglerbegisi oldı. Hezâyin-i'âmire sanduklarını meftûh idüb, 'âmme-i ümerâ ve a'yâna yollu yolunca hıl'atlar in'âm itdiler. 'Âmme-i kapu halkına ve yeniçerîlere bahşîş-i 'âmm eyleyüb, erbâb-ı tîmâra terakkî itdiler. Cümle-i enâm ber-murâd-u-şâdkâm olub, ekâlim-i ma'mûre-i Rûma, ğehzade-i cevânbaht **-Tale bakâhu-** hazretlerine ve sultân-ı Mısra, medâyin-i islâmiyyeden, dâru's-saltanatı'l-'aliyye, mahrûse-i Kontantıniyye ve Edirne ve Burusa-i ma'mûre kadılarına ve sâyir kuzât-ı müslimîne ve serhadd-i islâm olan Mora ve Bosna ve Semendre ve Hersek sancaklarına ve havâşî-yi huddâm-ı haraç-güzar iden Eflâk ve Boğdan beglerine ve selâtîn-i şevket-karînden vilâyet-i Tâtâr-ı sa'âdet-şi'âr hânına ve akyâl-i Nasârâdan Liye ve Çîye ve Rus ve Engürus vilâyetleri kırallarına ve Cezâyir-i Frengîstândan Venedik ve Sakız beglerine bi'l-cümle memâlik-i mahrûse-i hâkâniyye bu feth-i 'azîmi'ş-şân içün beşâret-nâmeler yazılub, sabâ-seyr ve nesîm-sür'at ulaklar irsâl olundı.

Ol menzil-i mübârekde iki gün oturak olub, üçünci gün devlet-ü-ikbâl ve se'âdet-ü-iclâl 'âmme-i 'asâkir-i zafer-âmâl-ü-nusret-nevâl ile göçülüb, vilâyet-i 'Acemistânın tahtı olan Medîne-i Tebrîz, zılâl-ı a'lâm-ı İslâm-ı feth-engîz ile müstes'ad olmag içün, ol semte 'azîmet-i hümâyûn itdiler.

Mâh-ı mübârek Recebün dokuzuncı güni Medîne-i Tebrîzi zabt-u-hıfz içün, Vezîr Dukagîn zade ile defterdâr-ı hızâne-i âmire Merhûm Pîrî Paşayı ta'yîn idüb, Tebrîze gönderdiler. Menâzil-ü-merâhil tayy olunub, bir rûz-ı peyrûzda ki, sâlis-ı 'îd-i Nevrûz idi. Hazret-i padişâh-ı meşrik-sitân-u-'Acem-gîr, Husrev-i hâver-taht-u-hılâfet-masîr, cümle-i cünûd-i Rûm-ı sa'âdet-rüsûm kâffe-i asâkir-i- a'da-sûz ve kazâ-hücum ile etrâf-ı şehr-i Tebrîze vusûl bulub, Surhâb dimekle ma'rûf, ma-hall-i rahât-encâma nüzûl ittiler. Ûtâk-ı hümâyûn-ı zafer mak-rûn, kurulub, cevânib-i erba'a hıyâm-ı 'asker-i zafer-râm ile ma'mûr-u-ârâste oldı. Medîne-i Tebrîzin 'ulemâ ve sulahâsı, meşıyıh-u-sâdâtı, meşâhîr-i havâss ve a'yân-ı 'avâmın, eshâb-ı ticârât ve a'mâlî, erbâb-ı mübâye'ât ve emvâlî, büzürk ve küçükleri, havâce-gîleri, zî-sanâyi'-u-pişeverleri, eşrâf-ı 'ibâdı, şüyûh-ı rüşd-ü-reşâdı, ağniyâsı, fuka-râsı, ahvârı ve 'ibâdı, bi-isrihim, taşra çıkub râyât-ı zafer-âyâtı hezâ-rân-hezâr 'izzet-ü-iclâl ile istikbâl eylediler. Hazret-i pâdişâh-ı cihân-penâhın atı ayağına girân-bahâ dîbâlar, zerrîn ve sîmîn kumâşlar, me-ta'lar, pür-safa ve zîbâ kâlâlar döşeyüb, envâ'- ta'zîmât ve gûn-â-gûn tekrîmât ile 'izzetler ve du'âlar ve alkışlar itdiler.

Huddâm-ı 'atabe-i sipihr-i serîrden, şehr-i Tebrîzi zabt-u-hıfz içün kimesneler ta'yîn olunub, daru'd-darbında pâdişâh-ı hümâyûn-bahtın ism-i sa'adet-resmlerine sikke-i hümâyün kazılub, cevâmi'-i hidâyet-sa-vâmi'inde, nâm-ı hümâyûnlarına hutbe-i şerîfe okunub, resm-i meşrû'-ı dîn-i mübîn üzre hutbede server-i Asfiyâ ve seyyidü'lEnâmın **-'Aleyhi's-selâtü ve 's-selâm-** çihâr-yâr-ı güzînleri, yâd olunub, her vechile tarîka-ı is-lâm ve sünnet meslûk kılınub, merâsim-i şenî'a-i Şi'a mehcûr-ü-metrûk olub, temâm-ı âyîn-i dîn-i Muhammedî tecdîd kılındı. Bu zamâna ge-lince kürûr-ı eyyâm-u-leyâlî ile bahâr-u-sayf mürûr idüb emâret-i şitâ ile ümûr-ı şitâ yüz göstermege başlayub, rüzgârda i'tidâl ber-tarâf olub, hevâda ihtilâl zuhûr eyledi. Hâtır-ı 'âtır-i ilhâm-mazâhirlerinde ol kış Tebrîzde sükûn idüb evvel-bahârda be-her hâl şâh-ı Şi'a-âmâli tarîk-ı sedâda getürmek niyyet ve sevdâları âfitâbı lâmi' oldı. Lîkin 'asker-i 'asker-i hümâyün-ı zafer-makrûn, cunûd-ı İslâm-ı nusret-meşhûn levâzı-mının nihâyeti olmayub, Tebrîz ve nevâhîsinde ol umûr-ı şâkka görülmek mutlaka müte'azzir ve müte'assir oldığı âfitâbdan rûşen oldığı ecilden, ol dâ'iyeden ferâğat olunub, 'inân-ı 'azm-i hüsrevânî girü Rûm-ı meyme-

net-rüsûm taraflarına munsarıf olmağa 'azîmet buyuruldı. Emmâ medîne-i Tebrîzden bir mikdâr mehere-i erbâb-ı sınâ'at, Mahrûse-i İstanbul'a armağan içün sürgün ta'yîn olunmak husûsuna fermân-ı 'âlî-şân-ı pâdişâhî müte'allik oldı. Anda vâki' olan erbâb-ı kemâlâtdan bir mikdâr hocalar ve üstâdlar yazılub, mâh-ı Receb-i mesfûrun yigirmi üçünci güni sâbıkân şâh-ı Horasân olan Bedi'u'z-zamân Mirza ile Horasândan gelmiş erbâb-ı hırfeti sürgün idüb ve üzerlerine kullar konulub, sa'âdet-ü-ikbâl ile olmahalden şeref-i mürâca'at olundı. Gürcistân semtlerine karîb tarîk-ı âhârdan teveccüh-i hümâyûn itdiler.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-Tağam medehu'llâhu bi-ğufrânihi-** mukaddemâ mahmiye-i Tarabzunda iken ol cevânibin yollarını ma'lûm idinmişlerdi. Zahâyir-ü-me'kûlâta vüs'at olduğı yerlerden ki, ğayr-ı meşhûrdı, 'Asker-i nusret-eser birle ol tarafdan teveccüh-i hümâyûn-ı zafermakrûn eyleyüb, şa'bân-ı şerîfin ikinci güni Nahcevân civârına konulub, şehr-i mezbûr halkı egerçi kısvet-i Müslümânîde sûretâ ehl-i İslâm olub, lâkin şi'âr-ı şer'da envâ'-ı kabâyıha şâri'lar ve Râzîlar olub, sünnîler pâk mezheb olmayub, hakîkaten Rafâzîler olub, ol ecilden ğâret-ü-hasâret olundı.

Mâh-ı mezbûrun sekininci güni dahî Revân dimekle meşhûr şehre gelinüb, 'asker-i mansûr, nısfu'l-leyl idi yağmaya 'azîmet-ü-meyl idüb, **-fece'alnâ 'âliye hâ sâfilehâ-** muktezâsınca ma'mâmuresini harâb-u-yebâb eyleyüb, ol gün hizmet-i vezâretde Mustafa Paşa ma'zûl olub, on birinci gün dahî. Tâlin nâm kal'a civârına konulub, ahâlisi 'isyân-u-tuğyân üzre oldukları ecldcn, 'asker-i mansûr üzerine düşüb, bir gün bir gice kıtâl-ü-ceng olub, âhirü'l-emr müstakil yeniçeriler elinde meftûh oldı. Olanca esbâb-u-emvâli talân, ehâlisi tu'ma-i şimşîr-i barrân oldı.

Yigirmi beşinci güni Öngi suyı kurbine konuldukda ma'zûl olan Mustafa Paşa yerine Merhûm Pîrî Paşa vezîr oldı.

Ramazân-ı şerîfin altıncı güni Sınur nâm karye sahrâsına nüzûl olunub, Rûmili ve Anatolı ve Karaman ve Rûm 'askerine ve iki bin nefer yeniçerîden mâ'adasına destûr-u-icâzet virildi. Ve mukaddemâ Bayburd kal'asına irsâl olunan 'asker-i mansûr dahî anda varduklarında, ahâli'yı kal'a ile sitîz-u-ceng idüb, âhiru'l-emr kal'a-i mezbûre **-bi nusreti'llâh-i te'âlâ-** meftûh olmuşdı. Ve Keyfî nâm kal'a dahî, şimşîr-i bürrân-ı zafer-nişân ile alınub, yevm-i mezbûrda ikisine bile zabt-u-hırâset içün yeniçerîler gönderildi.

Ramazân-ı şerîfin tokuzunci güni Çayır-ı kerkît nâm mahalde vezîr-i a'zâm olan Hersek-zâde ile müşârün ileyh Dukagin-oğlı Ahmed Paşa ma'zûl oldılar. Zâhiren ol havâlîde olan kurayı ba'zı müfsîdler ğâret

eylemişler. «Asker niçün zabt olmadı» deyü mezbûrlar, ğâdab-ı Hüsrevâniye mazhar oldılar.

'Ale'l-ittisâl göçilüb, şevvâl-i mübârekin beşinci güninde vilâyet-i Rûmun dâru'l-mülki olan Amasıyya şehrine nüzûl olundı. Mürûr-ı zamân-ı sayf ile kudûm-i şitâ karîb olub, 'âleme 'asker-i zimestân mehmân-u-dayf olmuşdı. Nâcâr, Medîne-i mesfûrede kışlamak lâzım gelüb, yeniçerîye icâzet virilüb, kapu halkı ile kış tedâriki görilüb, ikâmet-i hümâyûna niyyet olundı.

Kadîmden salâtîn-i 'Osmaniyyenin, sarây-ı behcet-efzâları varidi Sa'âdet-ü-ikbâl ile girüb sükûn itdiler.

Hazret-i pâdişâh behişt-aşiyânın te'lîf-ü-tasnîf idükleri güzâf değildir. Muktezâ-yı akl-ı Selîm üzre fikr-ü-te'emmül olunursa bu kazıyye ma'lûm-ı güneş meşhûrdur, ki sol pâdişâhlar ki, Hakk sübhânehû ve te'âlânın kendüye lutf-u-ihsânını bilüb, pâdişâh-ı hakîkî Hakk Te'âlâ olub, kendü anun bendesi ve çâkeri idügine cân-u-dil ile ikrâr-u-i'tirâf idüb, Hakk Te'âlâ kullarına gönderdüği peygâmberlere inanub, yalandır dimeyüb, inzâl itdügi kitâblar muktezâsınca 'amel itmiş ola. Ol pâdişâh dünyâda sâhib-kırân olub, ne vechile âsârı olduğı kitâblarda mestûrdur. Emmâ ol pâdişâhlar ki bi'l-küllîye Hakk sübhânehû ve Teâlâyı ferâmûş idüb, nefsânî hâletlere uyub, ğâflet ile rüzgâr geçürmiş ola. Anların 'âkibetleri niye müncer olub, devletleri zâyil, sa'âdetleri âfitâbı mağrib-i fenâya irişüb, ğâfil olduğı dahî mezkûrdur. Pâdişâhların devlet-ü-sa'âdetleri vezîrlerinin ve musâhiblerinin kemâl-i 'akl-ü-diyânetleri ve hüsn-i emânet-ü- sadâkatları ile ma'lûmdur. Vezîrler pâk i'tikât müslümânlar ve sâlihler, umûr-ı 'âleme dânâ-vü-'âlimler gerek ki, ol pâdişâhın devleti günden güne efzûn ola.

İşte merhûm Sultân Selîm Hân **-Enara'llâhu burhâneh-** bu hâletlere vâkıf-u-dânâ olub, ataları merhûm Sultân Bayâzîd Hân **-Nevvera'llâhu merkadeh-** zemanlarında vezîrler, tedbîrde ve islâmda, ehl-i hüsrân **-Enârâ'llâhu burhâneh-** tab'ı 'âlî-şânları bülend, zihn-i bâlâ-mekânları ercümend idi. Tabâyi'-i insânî mütefâvit olub, cümlesi bir hâletde olmadıkları tamâm bedîhi ve zâhirdir. Ba'zı mîzâc ğâyet ile 'âlişân halk olunmuştur. Ba'zısının tabî'atı alçak fehm ve idrâki za'îf ve süstdür. Süregeldigi üslûbı ri'âyet idek âlur, Mekke kâfirleri gibi ki, Hazret-i Risâletin (S.A.V.) mu'cizâtını gördiler. Nâçâr olub, imâna gelmek lâzım olıcak «Nicidelüm? âbâ ve ecdâdımızı bu dînde bulduk» deyü iğvâ-yı şeytâna uyub, ol bahâne ile imâne gelmeyüb, dalâletde kaldılar. Hakk subhânehu ve te'âlâ 'âlem-i kâ'inâtı halk idüb, mevcûdât-ı zâhiri ki, müşâhiddir görinür, herbirinde mahsûs ümûr olur ki, anı idrâkle hakâyik-i eşyâya ittilâ' hâsıl olur. İdrâk za'îf olursa hâl müşkildir. Ol ecilden Hakk

subhânehû ve te'âlâ peygâmberler gönderüb, kullarına kitâblar ile evâmir-ü-nevâhiyi beyân eylemişlerdir. Ol emîrleri tutmak 'ibâda lâzımdır. İşte bu lüzûm dâyireleri erbâb-ı 'ukûl-i kâmileye virilmişdir. Herkesin aklı ol makâma irişür degildir. Devr-i Âdemden bu zamâna gelince ne denlü tabakât-ı ümem mahlûk olub, gitmişdir. Cihâna ne miktâr peygâmberler, âleme ne mertebede sultânlar ve pâdişâhlar hükmetmişlerdir. Mecmu'îsinin ahvâli ve ahbârı Kurân-ı Kerîmde ve Ehâdîs-i Nebeviyye ile ma'lûmdır. Aklen kitâblar oldukları cihetden ahvâl-i memlekete, şûr-u-inkılâba düşmüş idi. Merhûm Sultân Selîm Hân pâdişâh olmasa, milk-i Rûm elden gitmiş idi. Lâbüd merhûm sefer-i Tebrîzden mürâca'at idüb, mahall-i mezbûre gelince, kendü devlet-ü-sa'âdetleri içün, vezâret ahvâlini tashîh itmek tedârikine olub, rây-ı 'âlem-ârâları ana müte'allik oldu ki, ol târihde âsitâne-i sa'âdetlerinde olan bendelerde vezâret hizmetine lâyık ve müstehakk, merhûm Pîrî Paşa olub, anlar dâyiresinde ve mertebesinde âkil-ü-dâna kimesne yok idügi ma'lûm ve muhakkakları oldı. Husûsâ, sefer-i A'câmda vukû' bulan zafer-ü nusret anların rây-ı sa'âdet-efzâları inzimâmı ile olduğın bilmişlerdi. Bu vechile âsâr-ı şerkât-ü-'inâyetleri zuhûr-u-bürûz idüb, Pîrî Paşa vezîr olıcak, ol târihde vezâret hizmetinde olan Dukagin-Oğlı dimekle meşhûr, Ahmed Paşa, Sultân Bâyezîd Hân devrinde anların terbiyeti ile mürebbî olub, ihtilâl-i milkden bî-haber, esâlîb-i saltanatdan ğâfil ve bî-hüner kimesne idi. Anların vezâretine bî-huzûr olub, devr-i Selîm Hânı, Bâzeyîd Hân zamânına kıyâs idüb, fesâd-u-fitneye mübâşeret idüb, yeniçeri tâyifesini tahrîk eylemişler. Bir gice nâğâh yeniçerilerin ğulusi olub, ba'zı paşaların, husûsi ile Pîrî Paşanın ve mezkûr olan Hâlîmînin evleri basılub, esbâb-u-mâlları yağma ve talan olub, kendüler kaçub halâs buldılar. Bu hâdisenin vukû'undan hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın **-Nevvera'llâhu merkadeh-** hâtır-i 'âtırları muğber olub, mezkûr olan Dukagin-zade ile mukaddemâ Şâh İsmâ'il hâtunını ihsân itdikleri kadı'asker TACÎ-ZADE CA'FER in sebzezâr-ı hayâtlarına nesîm-i siyâseti esdürüb, safvet-i şânlarını nükhet-i hazâna tedbîl itdiler. Müşârün ileyh Halîmî Çelebi dahî hizmet-i sa'âdet-menziletlerinden dûr olub, makâm-ı kadîmleri olan Kastamonı şehrinevarub, ikâmet itdiler. Ba'de zamân gerü hizmetleri ile müşerref oldılar.

Dimiş ol kim dilinde vardur uzluk,
Eyü eylük görür yavuz yavuzluk.

Eyülük huyı ile sen eyü ol,
Ğam-ı dünyâyı çekme bî-kayu ol.

Eyüler buldı 'âlemde necâtı,
Eyüler 'ümrine görür sebâtı.

Eyülerdür bulan fazl-ı ilâhî,
Eyülerdür cihânın pâdişâhı.

Eyü oldur karîn ola eyüye,
Ola râhat ferâğatle uyuya.

Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân ol kış sa'âdet-ü-ikbâl ile Amasıyya'da iken şâh-ı 'Acem cânibinden risâlet ile 'Abdü'l-vehhâb nâm emîr gelüb, südde-i sa'âdet-bahşlarına 'arz-ı ihlâs idüb, vâki' olan mâcerâ'yı muhâlefetden i'tizâr ile hatâyâsından istiğfâr eylemiş. Vârid olan mektûbuna fârisî cevâb ile hükm-i cihânmütâ' irsâl olunub, resûlüne hüsn-i 'inâyet ile ri'âyetler olunub, icâzet verildi. Sûret-i nâme-i sa'âdet-intifâ' budur. Kitâb-ı miskîn-nikâb, sa'âdet-iktisâb, siyâret-intisâb, haşmet-şi'âr, übbehet-disâr, Emîr İsmâ'il nâm-dâr **-Aslahâ'llahu şânehû-** be-vesadat-i fahri's-sâdât, menba'i'l-ğırrı ve's-sâ'âdât, mîr Abdü'l-vehhâb **-Kütibet selâmetühü-** semt-i vürûd yâft ve şeref-i mütâla'a-i hümâyûn reşîd, ve mazmûnât-ı mektûbâ-teş bes-haseb-i **-ve le kad ahatnâ bî-mâ ledeyhi hubrâ-** Heme be-mülâhaza peyvest. Çün der-Dîn-i islâm ve şerî'at-i seyyidi'l-enâm (S.A.V.) cevâb-i kitâb ve redd-i tahıyyet-ü-selâm, ber-muktezâ-yı nass-ı kerîm **-fe izâ huyyiytüm bi-tahiyyetin fe-hayyü bî-ahsene minhâ ev ruddû-ha-** ve fahvâ-yı binâ-yi 'azîm **-inne li-cevâbi'l-kitâbı hakkan-** kerd. Ez-cümle-i vâcibât-est ve kabîl-i müfteridâd-est sath-ı meydân-ı sahâyif-ı beyaz-ı miskîn hitâm cevelân-geh zede-i aklâm, kitâb-ı müceste-erkâm geşten ve 'inân-ı tekâver-i vasıtî'yi hoş-hirâm, suy-ı tahiyyet-ü-selâm ve hitâb-ı ferh-peyâm mun'atıf-u-munsarıf-bûden lâzım âmed. **Va'llahu'l-muvaffıku li's-savâb- ve ileyhi'l-merci'u ve'l-meâb** Ba'de ez ittihâf-ı hidâyet-peygâm ve ihdâ-yı teslîmât-ı sa'adet-fercâm an-hâ mîreved ki, Çün dest-i kudred çün iklîl-i celili'l-kadr **-inna'llahe-s-tafâhü-** ber târik-i mübârek manihât ve 'inâyet-i izdî hazret-i 'aliyye-i mâ-râ fi-mâ beyne mesned-i nişînân-ı evreng **-kün tüm hayra ümmetin uhricet li'n-nâsi te'mürûna bi'l-marûfi ve tenhevne ani'l-münker-** serefrâzî dâd. Bâ-vürûr-u-ferr-u-şevket ve fart-ı esbâb-u-'uddet ve kesret-i sipâh-u-haşem ve hayl-ü-hadem ve kadr-u-'azamet ve bastat-i kudret ber-muktezâ-yi fermûde-i **-fe kezâlike yectebîke rabbüke-** ez-selâtîn-i kâm-kâr ve havâkın-ı nîgû-kâr ber-güzîde ber-âyîne be şükr-i ni'met-i 'uzmâ ve mevhibet-i kübrâ siyânet-i nevâmis-i îlâhî ve himâ yet-i şerâyi'-i hazret-i risâlet- penâhî-râ **'aleyhi efdalü's-salavâti ve ekmelü't-tahiyyât** kıyâm-ı tâm nümüden-i himmet-i 'âliyye-i mâ-râ farz, vâcibi'l-edâ-şüd. Pes her câki meşâri'-i şer'-i kavîm ez-ta'arruz-ı erbâb-ı hevâ, tağayyürî pezîred. Ve mevârid-i din-i müstakîm ez-vürûd-i mübtedi'ân, fi'l-cümle kudûretî yâbed. İslâh-u-işgâr-ı ân **'alâ kadri'l-imkân** 'azemât-ı mülükâne-i mâ-râ lâzım âmed, Çün rûz-nâme-i devlet-i Bayındıriyye be-encâm resîd. Ve bisât-ı saltanat-ı îşan ki, tûl-u-'arz, Irâk-u-Azerbâycan

fürû güzeşte bûd. **-Ke dayyi's-sicilli-** matvî geşt ve kevkeb baht-u-ikbâl ez-'ufk-ı sırr-ı 'azîz. **-ve yestahlif min ba'diküm mâ yeşâ kemâ enşe'eküm min zürriyeti kavmin âharîn-** tabîden girift. Kadem-i takaddüm pîş-i mülûk-i ân diyâr nihâdî. Ve külâh-ı kâmkârî be-dest-i tağallüb-i cebbârî ez-müfârık-i vülât-ı ân-akdârî ber-bûdî. Ve li-'ademi'r-ricâl ve hulivvi'l-meydân gûy-ı kâm rânı ber vefk-ı 'irâdet, dırahm-i cevkân-ikdidâr der'âverdî. Ve kadr-ı ni'met-ü-vilâyet ve hakk-ı devlet-ü memleket-râ tarîk-ı pesendîde nesüpürdi. Ve ber-sünen-i 'adl-ü-insâf nergîz pey ne-bürdî medâris-i 'ilm ve menâbir-i zikr ve bikâ'-i hayr ve mevâ'iz-i va'z münderis sahtî

Beyt

Ger harâbî nişân-rây büdî
Bûm-râ sâye-i hümây büdî

Ve der bâb-ı temeyyüz ve hill-ü-hürmet bisyâr ber-reftî. Kelime-i tayyibe-i **Men ehalle ma harrama'llâhü fakad kefere-** be-sem'i kabûl-ü rizâ ne-şineftî ber-in ma'nâ şâhid-i kavî ân ki hilâf-ı mefhum-ı nass-ı mübîn **-ve en tecme'û beyne'l-uhteyn-** râ der ma'raz-ı iştibâhat daştî. Heme mekâbîb i ef'âl ve mesâvi-yi ahvâlet. Be-hadd-i tevâtür peyvest. **-fe-lizâlike-** ğayret-i dîn ve kuvvet-i müsülmânî bâ'is-i teveccüh-ı râyât-ı feth-âyât-ı sultânî şüd. Bâ-vücûd-ı în hâl 'inâyet-ü-merâhim-i pâdişâhâne der bâre-i şümâ pîş ez-pîş reft. Vaktî ki şehbâzân-ı Rûm ki, her yekî hengâm-ı şikâr-ı hasın, Ger fezâ'yı ma'reke-ü-gîrûdâr, Çün şerâr be-bâl-i âteşîn pervâz künend. Ve mânend-i ecel-ı mev'ûd be-hîç vecih ber-ne gerded. Ve hem çün gazâ-yı mübrem be-hîç def' rûy-ber-ne-tâbed. Ez-halîc-i Kostantiniyye 'ubûr fermûrîm. Pend-nâme mutazammın-ı va'd-ü-va'îd, be-herbehîne-vü-rukûd ve ta'biye-i cünûd der âyîne ihtimâl-i aklî ve hayta-i fehmi rûy nümâyed. Ez-kuvvet be-fi'l der-âverdî. Pîş'i ehl-i insâf in-emr'st-i hatîr ve 'inâyet-est-i büzürg. Ve diger çün ser-hadd-i memleket, merkez-i râyât-ı devlet ve menzil-i âyât-ı feth-u-nusret şüd. 'Arz-ı leşker fermûdîm. Mikdâr-ı pencâh-hezâr merd-râ bâz kerdânîdîm. Tâ vesvâs-ı ra'b-u-hirâs pâre-i ezdilet bîrûn âyed. Ve imkân-ı iltikâ-i fieteyn rûy nümâyed. Hasm-râ irhâ-yi inân ve tevsî'-i dâyire-i meydân bîş-ez-în ne-bâşed. În hitâb-ı müstetâb nîz ez-rûy-i şefkat-ü-merhamet pend-nâme-est. Müştemil-i çendîn nasîhat eger sa'âdet yâr bâşed, Ebvâb-ı işğâ be-mesâmîr-i hizlân mesdûd ne-kerded. İnşaa'llâ hü te'âlâ külâh-i sürhra ki, gûyî habâbîst, ez-deryâ-yı dalâlet be-ser-âverde, Veyâ girdâb-ı cehâlet-est ki, çendîn müstemendân ez-bîm-i cân der û ser-fürû bürde. Çün hevâ-yi kibr-ü-ğurûr ez-ser bi-endâzî ve ez-sebb-i şeyhaân-i kerîmeyn be-tevbe-vü-istiğfâr der-âyîn. Ve ber-ân iltizâm nümâyî ki, der zamân-ı selâtîn-ı Bayındıriyye yad-i Çihâr-yâr (R.A.H.)

gâh edâ-yı hutba der her buk'a ve her hitta be-çi tarz bûd. Be-ez-ân üslûb mağr-i mer'î der her husûs ma'rûf ez münker ve me'mûr ez menhî temeyyüz ve tebâyün kerded. Ve kantara ki ber-rûd-i Aras hest. Ve der aktâr-ı 'âlem ve-çobân köprüsi meşhûr-est. Ser-hadd-i memleketeyn bâşed. Her dü-birâderânî kerd hilâf-ü-nizâ' ez-meyân ber-hîzed. Ve ğubâr-ı mu'âdât be-zülâl-ı cân-bahş hüsn-i muvâhât fürû ne-şîned ve lâ-yezâl rihâl-i hulûs-u-niyyet ve safâ-yı tavîyet ez-cûybâr-ı iblâğ-ı rüsül-ü-resâyil-i musâfât-âyât-ı sersebz-ü-reyyân ve ravzât-ı-dî-lü-cân ez tenessüm-i nesemât-ı mufâvezât-u-mülâtafât tâze-vü-handân bâşed. Ve ger Çünân çi ez fart-ı tehevvür-i hod-râyî ve vüfûr-ı teheddük-ü-sebük-bârî ve bad-peymâyî şive-i temerrüd ve tarîka-ı ta'annüd pîş-gîrî yek-bâr dest bürd. Leşker-i cerrâr dîdeî ki, ebr-i âteş-bâr dest-i 'adû bend-i Ğulâmân-i hazret çi sâ'ik-hâ ber sered bârîd. Ve sarsar-ı hamilhâ-i kûh-efken mübârizân-ı dîn-ü-devlet çi rûdhâ ez-harmen hestî. A'vân-ü-ensâret ber-âverd. Pes ez-hezîmet-i düşmen ber 'akeb rânden. Eger resm niyâgân büzürg-vâr-ı mâ bûdî. Veyâ tebdîl-ü-tağyîr siyer-i eslâf-ı 'Alî tebâr râ hâtır-ı 'âtır-ı cihân-bânî ki, meşrık-ı neyyirâti'l-hâmât-ı Rabbânîst. Fi'l-cümle cevâz bûdî Hudây dâned ve men dânem ve tû hem mîdânî hâlet çün bûdî. Cây-ı te'emmülest-ü-tefekkür ve mahall-i ve dânâyân-ı kâmil ber-haseb-i **-ve şâvir hüm fi'l-emr-** der-inkâr müşaveret bisyâr kün ve ez pend-i dil-pezîr.

Kıt'a

Be-ters ez çik şîrî zî-şîr efkenân
Dîlîrî mekün bâ'dîlîr efkenân

Kûzen-i civân gerçi bâşed dîlîr
'İnân ber ki ber tâbed ez-nerre-şîr

Hisse bergîr ba-serpençe âhenîn zor âverî tarika-ı hired-mendî ne-bâşed ve sitîz şîşe bâ-seng-i hâre şîve-i hîşten dârî netüvâned bûd. Yakînen bî-dân ki,

Beyt

Eger cüz be-kâm-ı men âyed cevâb
Men-û-tiğ-ü-meydân-u-Efrâsyâb

-ve mina'llâhı'n-nasru ve't-tevfîk ve bi yedihi ezminetü'-fethi vettahkîk-»

Bu nâme-i sa'âdet-mazmûn, irâd iden âdemî ile girii kendüye irsâl olundı. Şehsüvâr-oğlı 'Alî Bey, merd-i meydân-ı dilâverî, hizebr-i 'arsa-ı hünerverî, sâhib-i rây-ı metîn ve fikr-i güzîn idi. Hazret-i padişâh behişt-âşiyân yolunda baş-u-cân oynayub, hadden efzûn yoldaşlıklar idüb, hidemât-i 'amîme-i hüsrevâneden mesâ'i-yi cemile zuhûra getürmişidi.

Memâlik-i Karamaniyeden ana Kaysarı sancağı 'inâyet olunub, ana hem civâr olan Bozok vilâyeti akâlîm-ı Türkmâniyyenin âb-ruy idi, 'Alâid devle oğlu Süleymân Bey tasarrufunda idi. Müşârün ileyh 'Ali Bey Kaysariyye livâsına vâlî olmağla müşârün ileyh Süleyman Bey ile mabeynlerinde muhâlefet-ü-mübâyenet vâki olub, evkât-ı meserret-âyâtları sîtîz-ü- 'udvâna mütebeddil olub, tarafından niçe def'a cenk u muhârebe, mâbeynlerinde bürûdet-u-mukâtele vâki' olub, âhir'il-emr müşârun ileyh 'Ali Beg ana gâlib, taht-ı yedinde olan memleketi zabtına tâlib olub Bozok vilâyetlerini bi'l-külliyye zabta getürüb mezbûr Süleymân Beg ânın elinde seyf-i meslûl ile maktûl oldı.

FASL-I SÂDİS-' AŞER ol sefer-i zafer-eserden mürâca'at idüb Amâsya tahtında kışlayub evvel-bahârda 'asker-i nusret-peyker ile kal'a-i Kemâh'a varub feth-u-fütûh ahvâli ve andan sonra vilâyet-i Türkmân ve Durkadiriye vâlisi 'Alâ'üd-devle fitne-şi'ârın mâcerâsı beyânındadır. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **enâra'llahü burhâneh** âfitâb-ı devletleri tâbân, hurşîd-i se'âdetleri dirahçân olub Şâh-ı 'Acem ki salâbet-ü-heybet ile ol târîhde huvrev-ü-cem olub sahib-kîrân-ı 'âlem geçinürdi, fi'l-hakîka zamân-ı karîbde te'yidât-ı ilâhî ile çok diyârlara kisrâ ve pâdişâh olmuşdı. Bu def'a hâdis olan rezm-i Çaldıranda hezimet kûsını çaldıran olmağla câm-ı şevketi şikest, kadr-i salâbet-ü-heybeti dûn-ü-pest olmağla Pâdişâr-ı behişst-âşiyânın âvâze-i saltanat-ü şehâmetleri şeş-kûşe-i la Pâdişâh-ı behişt-âşiyânın âvâze-i saltanat-ü-şehâmetleri şeş-kûşe-cihâna zelzele sît-ü-sadâ-yı mebâbet-efzâ-yı hüsrevâneleri basît-ı rub-ı meskûne velvele bırakmağla fermân-ı şerîfleri âfâkda iştihâr bulub, hassaten âsitâne-i se'âdet-âşiyâneleri bir vezîr-i âsaf-nazîr-ı mübârek-tedbîr ile kâm-kâr oldı. Lâ-büdd sâhib-kıranlık ve gîtîsitânlık umûrına mübâşeret levzâzım-ı cihân-bânî ve şerâyit-i hüsrevânîden göründi. Binâen 'alâ hâzâ etrâf-u-cevjnibde vâki' olan vilâyetlerin kilidi kal'a-i Kemâh olub hakîkaten bir hisar-ı nâm-dâr müesses'ül-bünyân, bir hışn-ı üstüvâr-ı mükemmel'il-erkân idi. 'inân-ı 'azîmet-i şâhâne ve zimâm-ı teveccüh-i mülûkâne ol semte mukarrer olub, etrâf-u-cevânibe cümle-i mübârizân-ı saff şiken, bahâdırân-ı 'adüvv-efgen sâz-u-selebleri'yle müretteb-ü-mükemmel düşmen yarâğıylâ hazır olmak emr itdiler. Her semte nesîm seyr ulâklar perîşân eylediler. Sene-i ihdâ ve 'ışrîn ve tis'a-mi'e rebî'ul-evvelinin beşinci güni Mahmiye-i Amasya'dan râyât-ı ferhunda-âyât ki tevfîk-u-zafer reh-numâları te'yîdât-ı Hâlik'ıl-beşer **Azze şânühû** muktedâlarıdır, ser-efrâz oldılar. Göçülüb savb-ı Kemâha ol dem 'azîmet-i zafer-hâtimet-ü-teveccüh-i nusret-'âkıbet buyurdılar. Vakt-i seherden süvâr olub, yemîn ve 'asâkir-i cerrâr-ı devlet-şikâr ile sahârâ ve berârâdan mürûr olunmak ile seyrân-ü-temâşa ile her rûz bir câ-yı behcet-fezâyı ma-

kâm-u-mekân-i leyâlîde bir mahall-i cennet-fezâyı menzil-ü-âşiyân idüb Kemâl-i dil-hûşı ve sürûr-u-huzûr tamâm-ı istirâhat-ü-âsâyiş ile tahsîl-i envâ'ı hübûr eylediler. Devlet-ü-ikbâl ile menâzilden mürûr ve merâhilden 'ubûr idüb mübârek rebî 'ul-âhir ayının beşinci güni etrâf-ı Kemâh-a nüzûl idüb ordû'yı zafer-şümûl ile ol taraflar nümûne-i 'arsa-i 'arasât oldı. 'Asker-i zafer-pîşe dilâverân-ı feth-endîşe ile sahrâ ve cibâl mâl-âmâl oldı. Kal'a-i Kemâh, kulel-i cebel-misl ile meşhûn, bârûları hısn-ı sipihr-nümûn zîr-ü-bâlâ-burûc-ı evc-i 'urûc ile memlû, içerüsi evbâş-ı kızılbâş-ı mezâhib-hırâş ile toptolu, handekleri su'ûbet-nümâ-yı câ-yı helâk kulleleri hevâ-hem-ser-i karîn-i evc-i eflâk bir hisâr-ı bülend 'asîr-ül-mürûr, bârû'yı ercümendi madîku'l-'ubûrdur. 'Asker-i mansûr-ı sa'd-huzûr ol konâğa konulduğı sâ'at şîrân-ı 'arsa-ı cenk dilîrân-ı rezm-âheng, ejder-neheng hisârı seyr ider gibi etrâfına güzeşt itmişlerdi. 'İnâyet-i Hakk ile hisâr-ı üstüvâr-i su'ûbet-makrûn 'uyûn-ı zafer-meşhûnlarına âsân ve sehl görinüb bilâ-mehl câ-be-câ kal'aya hücûm itdiler. Yeniçeri dilâverlerinin tüfeng-endâzları, ki, sürûş-ı gayb ile hemrâzlar, melâyikce ra'd-ü-berk ile dem-sâzlar, meydân-ı gazâda serbâzlar, 'arsa-i rezm-gâhda cân-güdâzlardır, bilâ-ihtiyâr cenge mübâşeret-ü-ikdâm eylediler. İçerüde mahsûr olan erbâb-ı şürûr kal'anın su'ûbet-ü-metânetine i'timâd kendülerün tarîka-i şecâatde merdâneliklerine i'tikâd idüb içerüden dahî ceng-ü-harbe bâdî düşdiler. Kal'anın câ-be-câ topları ve darbzenleri ve tüfengleri var imiş. Yer yer çatladur patladur oldılar. Tîr-endâzları dahî var imiş. Hüsûra hücûm iden dilâverân-ı Rûm-ı nusret-lüzûm üzere tîrler perrân iddiler. Bi'l-cümle cânibeynden ceng-ü/darb bir mikdâr suret-vezîr oldı 'Asker-i mansûrun gerüsi işleyüb kal'a-yebâb, aşûb-şitâb, bürûc-efgen bârû-şiken, sâ'ıka-savt ve ra'd-âvâz, berk-şîve seng-endâz hüsrevânî toplar koyulub zafer-mashûb düşmen-kûp gulgul-nevâ âşûb-peyda bâd-mürûr şuûn-zuhûr âhen-pürtâb ra'd
gul-nevâ âşûb-peyda bâd-mürûr şuûn-zuhûr âhen-pürtâb ra'd şitâb darb-zenler cevânib-ü-etrâfından târâkalar kopardılar. Giderek hengâme bu yed-i 'âlem-i tumturâk ile pür-gulgule, cihân nevâ-yı dilâverân-ı zafer-nişân ile tolu velvele oldı. İçerüde olân melâhide şürîde-hâl ü-dem-beste sademât-ı ceng-i dilâverân ile sersâm-ü-serâsîme ve hasta olub kal'a, başlarına zindân, hisâr, kendülere mahbes, tâkatları nâ-tüvan oldı.

Göründi gözlerine kal'a zindân,
Kîyâmet kopdı gûyâ anda her ân.

Hisâra yağdı bârânı tüfengün,
Derûnen âteş atdı nârı cengün.

Beden ardında ceng iden kızılbâş,
Atardı nâ-gehânî eşige bâş.

Uşurdılar Kızılbâşa hadengi,
Virürlerdi cigerde kâne rengi.

Tuyûrı benzer idi sehâba,
Nüzûl eyler kızılbâşa 'azâba.

Üşerdiler hisâra darb-zenler,
Bir oldı kal'a içre merd-ü-zenler.

Yuvâlıklar hisâra şöyle üşdi,
Ne denlü surh-ı ser var ise düşdi.

Yuvâlık yoluk itdi ceng-ü-harbi,
Kızılbâşa olub mergün nihengi.

Mecâli kalmadı uğraşa evbâş,
Ururdı darb-zenler atduğı taş.

Kuruldı toplar kopdı kıyâmet,
Kızılbâş üstüne düşdi şe'âmet.

Kızılbâş ugradı muhkem belâya,
Uçurdılar bedenler heb hevâya.

Yakardı toplar hışn-u-burûcı,
Burûcun göge çıkmışdı bir ucı.

Rûz-ı mezbûrda zamân zuhra gelince ceng olub, ol dem-i zafer-şiyemde gâzîler hisâra zenbûr gibi üşüb, kal'a bedenlerine urgânlar atub, nerdibânlar itdiler. Her tarafdan kal'aya koyuldılar. Şimşîr-i ecel-te'sîr-ü-tîg-i düşmen-sûz-cân-gîr ile olanca kızılbâşları tu'mei şimşîr itdiler. Derûn-ı hisâr ol ân zafer-nisârda tolu 'asâkir-i cerrâr-ı nusret-şi'âr oldu. Burc-u-barûlarına 'Osmânî sancaklar ve bayraklar dikûb kûslar, nefîrler çaldılar. Kapuları açub cumhûr-ı 'asker-i fîrûz-fer kâffe-i gâziyân-ı nusret-rehber içerü girüb şenlikler ve şâdîlikler itdiler. Kızılbâşlarun mâl-ü-menâllerin yagmâ ve garât eylediler. Bî-nihâye toyumluklar olub, cümle tevâbi'-u-levâhıkıyla meftûh-u-müsehhar oldı. Mudâfât-u-mülhakatı cümle-i mêmâlik-i mahrûse-i 'Osmânîden ma'dûd oldı. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Berreda'llâh madca'ahu'** asker-i mansûra bahşişler ve ihsânlar eylediler. Kemâh vilâyetini müstakıll sancâk idûb, livâ-i zafer-ihtivâsını Karaycın oğlına ihsân-ü-in'âm eyleyüb müstekill-ı mahrûsa-i Kemâha mu'temed-ve-kâdî ve diz-dâr ve müstahfızlar ta'yîn idüb, etrâf-ı memâlik-i mahrûsaya feth-nâmeler gönderdiler.

Kemâhın bir gün içinde güşâdı,
Çıkardı evce göğe âdı.

Cihâne virdi gulgul heybet-i şâh,
'Adem râhına gitdi ceyş-i gümrâh.

Kemâh oldı evcin sedd-i sedîdi,
Ol idi milket-i maşrıkın kilidi.

Ana tâbi' olan yerler tamâmı,
Kemâlinde bulub hüsn-i nizâmı.

Mutî' oldı ser-â-ser cümle halkı,
Giderdiler gönülden bugz-u-delkı.

Müsahhar oldı hayli mülk-ü-iklim,
Bulub fermân-ı şâhı 'izz-ü-ta'zîm.

İrûb Hakdan 'inâyat-i 'âmîme,
Memâlik oldı Rûm üzre zamîme.

Memâlik-i mahrûse-i hâkâniye civârında vâki' olan memâlik-i Türkmâniye ki vâsi' ve ma'mûr memleketdür. Bir cânibi vilâyet-i 'Arabistâne bir tarafı Diyârbekr ve Âzerbâycâne mattasıldur. Ol diyârda kadîmden hâkim-ü-pâdişâh olan 'Alâ'üd-devle ki zâtın muhîl-ü-hîle-kâr kimesne olub, bir cânibden vilâyet-i Rûm havâkîni ile münâfikâne üslûb üzre münâsebet eyleyüb bir cânibden selâtîn-i Mısr ile muvâfakât-u-ülfet tutub, belki ekseriya elinde olan memleketde hutbe ve sikkei Mısr sultânı âdına okutub, hakîkat üzre anlara tâbi' geçinürdi. Bir cânibden dahi zikr olunan Âzerbâycân ve Diyârbekr hâkimleri ile dost derilüb, bi'l-cümle mâ-beynde hayli vilâyetlere hükm idüb, mübâlaga 'askere kâdir idi. Zî-kuvvet-üşân olub, Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'llahu burhânehu** vilâyet-ı Tırabzonda iken ana müvâfakat eyleyüb, bir maslahat içün hükm-i şerîf irsâl itseler, 'ammim deyü hitab iderlerdi. Bu def'a serîr-i saltanata cülûs-ı hümâyundan sonra diyâr-ı 'Acem 'azîmet-i 'alî-nehmet itdüklerinde mezkûr 'Alâ'üd-devle'ye bu vechile hükm-i cihân-muta' göndermişlerdi. Cenâb-ı emâret-meâb rif'at-rikâb sebbâk-i gâyât-ül-'ulâ nişâb-ı râyât il-mecd ve'l-i'tilâ felekiyyü'l-celâl melekîyyü'l-hisâl, el-muhtass bi-mezîd-i 'inâyet'il-meliki'l-müte'âl 'ammim 'Alâ'üd-devle Beg hazretleri kâm-rân, **Dâmet-me'âlühû** selâm-ı meveddet-peyâm ve tahiyyet-i mahabbet- i'lâm ki mahz-ı 'âtıfet-i pâdişâhîden sâdır olur. Mütâle'a kılınub, 'avâtıf-ı şâhâne ve 'avârif-i mülûkânem sizün husûsunuzda şâmil-i ahvül ve muhassıl-ı âmâl mülâhaza oluna. Bade zamir-i münîrinüze inhâ olunan ol dur ki Erdebil oğlunun ol vilâyetlerde hetk-i perde-i dîn ve hedm-i bünyân-ı şer-ı mübin itdügi **ke'ş-şems fîkebid'is-semâ** rûşen-ü-hüveydâ olmağın, **lâ-hemme li-ehemm'id-dîn** fehvâsını şi'âr-ü-disâr-ı cân-ü-dil idünüb Hazret-i zıll-i ilâhî, magrifet-penahî merhûm babam Sultân Bayezid Han **'Aleyh'ir-rahmetü ve'l ğufrân** ol fı'e-i câfiyenin şerr-u-şûrını müslümanlar üzerinden def'-u-ref' itmege mirâren mekâtib-i muhâlesat-ı esâlîb ile cenâb-ı mekremet-meâbınuzdan tahrîş-ü-tahrîk vâkî' olmuşdı. Fe-emmâ ezel-i âzâlde bu maslahatın itmâmına hüsn-i 'ihtimâm ve husûs-ı merâmın îkâ'ına

kıyâm-ı tâm zât-ı melâyik-i melekâtıma mukadder olmagın bu ma'nâ anların zemânında müyesser olmamış idi ki, **el-umûru merhûnetün bi-evkâtihâ** hâliyâ ber mûcib **fe-izâ 'azemte fe-tevekkel'ale'llah** hak sübhâne hüve te'âlâ'ya tevekkül idüb ve hazret-i seyyid-i kâ'inâtın **'Aleyhi's-salâtü ve-'s-selâm** mu'cizâtına tevessül eyleyüb mahzâ tevkît-i dîni müstakîm ve ihyâ-yı kavânîn-i şer-i kavîm maslahatı içün râyât-ı hasm-şikâr kaldurub, leşker-i bî-hadd-ü-şümâr ile daryâdan 'ubûr idüb, 'an-samîm'il-kalb ol tâyifenin kal'u-kâm'ı içün diyâr-ı şarka tevecüh itmişemdir. Recâ-i vâsık ki bu 'azîmet-i hümayunun fâtihası mukârin-i te'yîdât-ı ilâhî ve hâtimesi zâmin-i fütûhât-ı nâ-mütenâhî olmuş ola. İn-şâ'-Allahü te'âlâ 'iyle olsa, bu cihâd-ı ekberde vazî'-u-refî', sagîr u-kebîr her kim bile bulınursa, zann-ı gâlib, sa'y-i meşkûr olub, merhûm-u-magfûr olmakdır. Fe-li-hâzâ selâmet-i fıtrat ve safâ-yı 'akîdet ve sudde-i 'azîmet-penâh-ı 'Osmânîye irsen ve iktisâben müteakkid olan husûsîyyet ve hulûs-ı niyyetinüze nazar ve bunun emsâli mesâlih-i 'uzmâ ve mühimmât-ı kübrâda cbâ'ân-cedd idegeldügünüz hıdemât-ı 'atîde ve meâsir-i hamîdeye binâen sizlere dahî bu sefer-i mübârekde bile olub, mesûbât-ı gazv-ü-cihâddan hazz-ı evfâ ve nasîb-i müstevfâ ile behre-mend-ü-mahzûz olmak münâsib, bel vâcib görinür. Şöyle ki; ve **'aleyke bi'l-cihâd** mefhûmunı nakş-ı nigîn-i zamîr-i münîr idinüb, mesârr-ı hazar üzerine tercîh-i meşâkk-ı sefer ihtiyâr oluna, te'ârüf-i ezelîden münbe'iş olan mevâdd-ı meveddet-i lem-yezelî mülâkât-ı sûrî, mülâtafât-ı huzûrî sebebi ile kemâ-yenbagî mütezâyid ve mütekâsir olur. Bu ma'nâ-yı fevk'al-hadd ve'l-add mucib-i feyezân-ı 'avâtıf-ı hüsrev-âne ve müstevcib-i telâtum-ı emvâc-ı Kulzüm-ı zehâr-ı mülûk-âne vâkî olur. Mülâhaza oluna ve ege za'f-ı mizâc veyâ 'ârıza-i uhrâ bu ma'nâya mâni'-i kavî ve 'âyik-i gavî olıcak olursa, evkât-ı müstetâbede ve mezânn-ı icâbet-i de 'avât-ı müstecâbede 'asâkir-i islâm muzaffer-ü-mansûr olmagiçün hayr du'âya iştigâl gösterile ki **ed-du'âü hayrun min cünd'il-vegâ** emma taht-ı eyâletinüze karîb olan mevâdî' ve arâzi muhayyem-i ordu-yı hümâyun olıcak, leşker-i zafer-rehbere zahîre göndermek bâbında hüsn-i ihtimâmınuz mebzûl olub, sa'y-ü-ikdâmınuz zuhûra gele bu nâme-i hümâyun kendüye vardıkdan sonra zâhiren mütâba'at ve inkıyâd gösterüb, lâkin hakîkaten tabî'atı istiklâl üzre olub, dîn-ü-diyânet taraflarına imtisâlde noksânı oldugı ecilden mukayyed olmayub, hazret-i Pâdişâh-ı behişt-âşiyân taraflarına ne kendüsi ve ne oğullarından ve ümerâsından kimesne göndermeyüb, fârig'ül-bâl oldı. Hazret-i Pâdişâh-ı behişt-âşiyân sa'âdet-ü-ikbâl ile yanından geçüb diyâr-ı Şarka varub düşmen ile buluşub kâr-u-zâr-ı 'azîm vâki' olub nusret-i Hakk ile **Cell ve 'alâ** fütûhat-ı 'azîme yüz gösterdi. Mezkûr 'Alâ'üddevle kendü vilâyetinde makâm-ı temerrüd-ü-'inâd içre ser-keşlik eyledi. Belki 'asâkir-i mansûra 'akablarınca vâki' olan hüzlden ba'z-ı menâzilde ümerâ-vü-'asâkirinden dest-dırâzlık dahî vâki' olub,

vâfir nüzül yağmâ ve hasâret itdiler. Ve hem zamân-ı sâbıkda sultân Ahmed taraflarına ziyâde ihtisâs idüb, ol cânibe fart-ı mahabbet-ü-ihlâs üzere olmuşdı. Ol ecilden dimâğında nev'an dehşet-ü-haşyetden mevcûd idi. Lâ-cerem hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'llâh burhaneh** cânib-lerine teveccühde ictinâb ve ihtiyât üzere oldı. Lâ-büdd bi-haseb'iz-zâhir ana güşmâl-ı şerâyit-ü-levâzim-i cihân-penâhîden görinüb, evâmir-i 'aliyye-i hâkâniyyeye imtisâlde muhâlefet itdügi dercce-i hidâyetde idi. Nâ-gâh vâsıta-i hacâlet-ü-havf ile tugyân-u-'ısyân üzere olub, memâlik-i islâmiyyede fitne-vü âşûbe mübaşeret eyleyib, Fesâd-ı küllî zuhûr ide, deyü ihtiyat olunmağın lâzım geldügi tedârigi görilüb, vilâyet-i Türkmâniyye dahî Memâlik-i Ma'mûre-i 'Osmâniyyeden ma'dûd olub, ol diyarın ehâlisi dahî râyât-ı islâmiyye zılâlinde müstezill olmağla müreffehü'l-ahvâl olalar. Rây-ı 'âlem ârâ-yı gitî-sitânı ol husûsa masrûf buyuruldı ki şîr-pîşe-i heycâ, gazanfer-i zafer-fer-i meydân-ı vegâ Sinân Paşa onbin mikdârı dilîrân-ı memâlik-güşâ ve bahâdırân-ı nusret-intimâ ile 'Alâ'üd-devle üzerine irsâl oluna. Fi'l-hakîka mezbûr hâr-ı gül-istân-ı ma'dalet-ü-insâf hâşâk-i 'arsa-i cevr-ü-i'tisâf olub, ihtilâf-ı deryâyle leclâc-ı nifâk, câblûsî ve medâr ile câsûs-ı mazarrat-u-şikâk idi. Bu esnâda hazret-i Pâdişah behişt-âşiyân muharebe-i Çaldıranda hem-'inân-ı nasr-ü-kâmran olıcak cümle-i kulûbe haşyet-i cân müstevli olmak ile 'Alâ'üd-devle sersâm-ü-bî-ser-ü-sâmân olmuşdı. Yohsa hadd-i zâtında ejder pişe-i tugyân, hizebr-i fırsat endîşe-i 'ısyân idi. Bî-nihâye 'asker-i iblîs-şân-u-şeyâtîn-nişân cem'ine sâhib-i kudret-ü-tüvân idi. Memâlik-i Türkmâniyye ıstıhâhınca taht-ı yedinde olan vilâyetler seksen bîn tügnek idügi meşhûrdur ki vakt-i hâcetde her tügnekden bir müsellah-ü-süvar-ı üstüvâr ât-ü-tonı ile mükemmel bir şîr-i ner çıkardı. Şöyle ki; bu fırsatda mecâli olub, halâs bula idi. Sonra ele gelmek cidden muhâl olub, memleketinin feth-ü-teshîri dâyire-i imkânda olmazdı. Bu ma'nâya hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânun vukûf-u-ıttılâ'ları olmagın fermân-ı 'âlîşân-ı Pâdişâh-î zuhûr idüb, Sinân Paşaya-ı kâm-kâr 'ale'l-fevr dilîrân-ı düşmen-şikâr ile ilgâr tavrında Mâh-ı mübârek rebî'ül-âhırın yigirmi altıncı gününde irsâl olundı. Kendüler dahî 'asâkir-i 'âlem-sitân ve ceyş-i bî-girân-ı deryâ-nişân ile 'akablarınca hücum itdiler. Mûşârun ileyh Sinân Paşa ki, şir-pîşe-i cenk ve neheng-i gûh-ı nusret-âhenk idi, nehârı leyle, leyli nehâra zamm idüb kesr-i 'adû-yi hezîmet-cûş içün 'feth-i râyât-ı fütûh- âyât eylemişdi. Fer-ü-ikbâl ile 'Ala'üd-devle vilâyetlerine güzeşt idüb ni'âl-i matâyâ-yı leşker-i düşmen-şikest ile meyâne-i gûh-u-deşt pây-mâl-ü-pest olmuşdı. 'Alâ'üd-devle bu hâlet-i dehşet-âyete vâkıf ve muttali' olub, hücûm-ı haşyet-i cân-ü-ser dehşet-i istîlâ-yı 'asker-i zafer-ferden taht-ı tasarrufunda olan vilâyetlerin sipâh-u-'askerini cem' itmege mecâl-ü-tüvânı nâ-yâb garka-i deryâyı şitâb olub, yanında bulu-

nan ceyş-i hâzır Türkmân-ı hezîmet-nişân ile vasat-ı vilayetinde bir kûh-ı 'asîr'ül-mürûra ilticâ idüb, cibâli penâh idindi. Gâfil-ü-gûden idi 'asker-i teshîr-fen dilâverân-ı 'adüvv-efgen, şîrân-ı düşmen-şiken hücûmuna âsmân hemser, bârûlar bülend-ü-bâlâ gerdûn-peyker kal'alar hâyil olmazdı. Kûh-u-cebel ne denlü 'asîr ve bülend olub fark-ı Ferkadâne peyvend iderse dahî bahâdırân-ı zafer-semend ve nusret-kemend dilîrân-ı 'adüvv-sitân-ı ercümend önlerinde sahrâ'yı fesîh'ül fezâ idi. 'Alâ'üddevle miskin ve derd-mend, bu ma'nâdan gâfil, mübtelâ-yı belâ-yı hezîmet-ü-gezend olmuşdı. Bir câ-yı sa'b-nâk ü-hevl-nâke arka virüb, ümind-i halâs-ü-necât ile mazhar-ı 'ukûbet-ü-âfât olmuşdı. Ahvâli Sinân Paşa'ya ma'lûm olub şîrân-ı ejder-hücuûm ile üzerine düşdi. Göz açdurmayub, berk-i hâtıf gibi irişdi. 'Asker-i mansûr mânend-i tuyûr ol cebel-i 'asîrden mürûr idüb, tumturak tüfeng-i ejder-âhenk ile gûş-ı cebel samem-i mahal olmuşdı. 'Alâ'üd-devle'ye irişüb ser-i kûha 'urûç itdiler. Şimşîr-i zafer-te'sîrler niyâmdan hurûc eyledi. 'Alâ'üd-devle miskin gördi ki dâmân-ı kûh Şîrân-ı gazanfer şükûh ile mâl-â-mâldır. Göze görünen lem'a-i şimşir, yukaru bakılsa sehâb-ı tîr dir. Kendü'yle bir mikdâr güzîde 'asker-i Türkmân pûr-tîr-ü-kemân mevcûd idib Gördi tâb-ü-tüvân-gürîz mefkûdur. Zarûrî 'inân-ı teveccühi döndürüb şîrân-ı ceng-cû 'asker-i zaferhû-yla mukâbil ve rû-be-rû oldı. Sinân Paşa ile bir mikdâr tüfeng-destler, hakk-perestler, şîr-mestler, düşmen-şikestler nâr-efrûzlar 'azm-i zafer-hücûm feleklerinde encümler sitâre-pîruzlar nusretrûzlar ejder-kemînler şîr-'arînler hizebr-gînler, kemân-keşler, merg-çeşler, sa'd-tali'ler, müşterîler, a'dâ-gîrler rezmde kavîler, cengde cerîler, mübarek şîyem, hümâyun-kadem yeniçeriler var idi. Ol sâ'at saflar bağlayub, rezm-i hüsrevânî kılındı. İki cânibden hayli demler âşub-u-ceng ile 'arsa-i rezm-gâh pür-şür-u-teng oldı. Sîne-i kûh ve dâmân-ı cebel lâşe-i Türkmân-ı pür-hiyel birle mâl-â-mâl cû-yı hon ile sebîller pür-sübül olmuşdı. Âhir'ül-emr tevfik-ı Rabbânî ve feth-i karîb-i sübhânî celle ve 'alâ karîn-i hâl-i pâdişâh-ı meymenet-hisâl vâki' olub, 'asker-i şâhî muzaffer ve mansûr ceyş-i Türkmân mahzûl-u meksûr vâki' oldı. Esnâ-i ceng-ü harbde 'Ala'üddevle'nin dahî bâşı kesilüb, a'lâm-ı hezîmet-encâmı ser-nigûn oldı. 'Asker-i mansûr ordısını tâlân-ü-yağmâ idüb, tevâbi'i ve levâhıkı ve ümerâ vü a'yânı **bi-isrihim** silsile-i hisâr oldılar.

Hasârât irdi ceyş-i Türkmâne,
Nişâne oldılar tîr-ü-kemâne.

Sadâ eyler cebel savt-ı tüfenge,
Vire ger meyyiti âşûb-u-cenge.

Serâser leş tutubdı kûh-u-tâgı,
Kırıldı hâke düşdi cümle tâğî.

Dem-i hûn anda ırmag idi ol dem,
Kıyâmet güni bu çağ idi ol dem.

Savaş oldı döküidi hâke lâşe,
Nihâyet yoğ idi yer üzre bâşe.

Tâgın emvât ile dâmânı toldı,
Toyumlukdur alan alanın oldı.

Tolu âdem leş idi bîşelerde,
Kızıl kân idi akan peşelerde.

Şu denlü dökdiler kân kûh-sâra,
Bahâr olsa dönerdi lâle-zâra.

Kılıçlar teşne idi toydı kâne,
Ser-nîze îdi bâşa âşiyâne.

Bedenler zahm-ı nîze ile teberden,
Dögilürdi meded irmez siperden.

Tüfengün dânesi satıldı câne,
Bilerdi dişlerîn tîğ üstûbâna

Eyken çok tutmagın kâne agızda,
Süyûfün tebdi dendânı ağızda.

Kılıç agzı gedildi pîre döndi.
Yüreklendi bahâdır şîre döndi.

'Ala'üddevle'nin bâşı kesildi.
Kemân-ı devleti sindi yasıldı.

Gurre-i Mâh-ı mübârek Cemazi-ye'l-evvelde utâk-ı hümâyun-ı zafer-makrûn Göksû Çayırına kondukda Sinân Pâşa cânibinden müjde-i feth-i büzürgvâr içün ahbâr-ı behçet-şi'âr vârid olub, 'Alâ'üddevle'nin ser-i bî-se'âdeti ile dört nefer oğullarının ve otûz nefer ümerâ vü'ayânının başları gelüb 'alemleri ser-nigûn Ordu-yı hümâyuna irâd itdiler. 'Asker-i zafer-behcet içre enva'-ı şâdîlikler ve meserretler zuhûra gelüb, şenlikler eylediler. 'Alâ'üddevle vilâyetlerinin eyâletini müşârûn ileyh şehsüvâroğlı 'Alî Bege ihsân itdiler. Türkmân vilâyetleri dahî cümle-i muzâfât ve nevahîsiyle Memâlik-i Mahrusa-i 'Osmâniyeden mahsûb oldı. 'Alâ'üddevlenin başını Mısr Sultânı Kânsû Gavrî taraflarına gönderilüb Mâh-ı mesfûrun altıncı güni 'avâtıf-ı 'aliyye-i hüsrevâniyyeden Müşârun ileyh Sinân Pâşaya vüfûr-ı rahmet-i şâhâne mebzûl buyurılub vezârât ihsân olundı, Vezîr-i a'zam oldılar. Mâh-ı mezbûrun on üçüncü güni der-gâh-ı 'âlem-penâh kullarına ve yeniçerilere biner akşe in'âm olunub 'asâkir-i mansûreden Anatolı ve

Karaman ve Rûm 'askerine icâzet-i hümâyun virilüb, utâk-ı hümâyun-ı zafer-makrûn dahî Kaysarı Câniblerine teveccüh eyleyüb Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân feth-i cemîl ile şâd-mân ve mesrûr olub, Cenâb-ı müftih'il-ebvâba-**'azze şânuh-** mehâmid-i firâvân takdîm itdiler. Se'âdet-ü-ikbâl ile dâr'üs-saltanat'il 'aliyye mahmiye-i Kostantıniyye **sînet 'an'ir-rezâyâ ve'l beliyyeh** taraflarına teveccüh itdiler. Menâzil-i 'adîdeden ikbâl-ü-devlet ile mürûr idüb, sıhhat-ü-ü'âfiyet ile taht-ı se'âdet-bahtlarına şeref-nüzûlü-iclâl eylediler.

FASL-I SÂBİ'-AŞER, tevfikât-ı ilâhî irişüb Pâdişâh-ı hümâ-himmete Diyârbekr ve Kürdistân memleketleri feth olunub, ol diyârın ümerâsından -utbe-i 'âlem-penâha gelüb itâ'at idenler ve ol memlekete 'asâkir-i mansûre ile Beglerbegi ta'yîn olundugı beyânındadur. Kürdistân ümerâsından Hâcı Rüstem dimekle ma'rûf emîr-i zî-şân-ı diyânet ehli sünnî ve müslimân olmağın mukaddemâ Şâh İsmâ'îl elinde mezbûh-u-katîl olub, vilâyet-ü-memleketlerin anlar zabt itmişlerdi. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın -**Enâra'llâhu burhâneh-** tâli'-ı hümâyunları karîn-i feth-ü-zafer vâki' olub, fütûhât-ı hudûd-ı a'câm ile mansûr-u-zafer-fercâm oldukları ecilden Şâh İsmâ'îl-i Erdebilinin dest-ı hayf-ü-ta'addîleri il ehâyib-ü-hâsir olan vilâyet-ü-memleket be-nâmları ve vâlîleri cümle âsitâne-i islâm-âşiyâne ilticâ itmişlerdi. Mezbûr Hâcı Rüstemün Pir Hüseyin nâm pur ki secâat-ü-şehâmet meydânının hizeber-i mansûrı, diyânet-ü 'iffet iklimlerinin şîr-i 'ârîn-i mebrûrı idi, gördi ki devlet-ü-ikbâl-u-pîrûzı Hazret-i Pâdişâh-ı behişt-âşiyân câniblerine râci'-u-müteveccih olub, âsâr-ı büzürgvârı hüsrevânîleri masîit-i cihâna mebsûtdur, terk-i diyâr idüb, gelüb, südde-i se'âdet-bahşleri huddâmından olmağı kendüye devlet-ü-se'âdet 'add idüb, bâr-gâh-ı cihân-penâhları türâbına yüz sürüb, kâpularında kul olub, cümle-i ânât-u-sâ'âtını hizmetlerine mabzûl eyledi. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân dahi nazar-ı iksîr-te'sîrleri ile manzûr idüb iltifât-u-ri'âyetler ile şânlarını mu'azzez-ü-mükerrem eyleyüb, hâlet-i fürû-mâyeleri hûsn-i iltifât-ı şeref-i gâyât ile sâmî vü bülend evkât-ı za'f-ı simâtları merâhim-i 'aliyye-i hüsrevâne ile kuvvet-pezîr olub, bermurâd-u-ercümend oldılar. 'Avâtır-ı 'aliyye-i cihân-bânîleri karîn-i hâli olub, âtasının ülkesi kendüye ihsân olundı. Berât-ı hümâyun-ı se'âdet-makrun in'âm itdiler. Hıfz-u-hırâset-i memleket hususunda kuvvet-i sâmî-rütbet dâhî tedârik idüb, emr-i 'âlîleri üzere müşârun ileyh ol câniibe revâne olub, varıcâk anda hâkim-ü-dâver olub, vilâyetlerini ke-mâ yenbagî zabt-u-hiraset eyledi. Âsitân-ı se'âdet-nişâne intisâb ile kâm-bîn-ü-kâm-yâb dest-i düşmen dâmân-ı mülkden kûtâh-u-ba'îd 'alâkai a'dâ ta'arruz-ı vilâyetden nâ-peyda vü nâ-bedîd oldı. Cevânib-i-etrâfında olan ümerâ-i Kürdistân bi-isrihim Hazret-i Pâdişâh-ı behişt-âşiyân câniblerine ilticâya başlayub, câ-be-câ ümerâ-i nâmdar 'atabe-i'âlem-medârlarına ihtisâs

itdiler. Hâssatan, Memâlik-i Kürdistânın evsat-u-a'lâsı ki gâyetde şerîf-ü-nefîs olub, Bitlîs dimekle meşhûrdur. Âb-u-hevâ da bî-misâl-ü-bî-bedel, ahâlîsi erbâb-ı dîn ve ehl-i sünnet ve cemâ'atden, eşref-i kabâyil ve müslimîn idiler. Ol zamanda hâkim ve vâlisi olan Şeref Beg ki emîr-i zî-şân-ı nâm-dâr ve şecî' ve bâhir'ul-burhân olub, ümerâ-ı Kürdistânın eşca' ve akvem-i, vâliyân-ı memâlikpenâhın serefrâz-u-akdemi idi. Südde-i sa'âdeti fuzalâya ma'den-u-menba', 'atabe-i vâlâsı 'ulemâya mesned-ü-mecmâ' idi. Husûsâ fâzıl ve kâmil 'allâme-i asr ve zübde-i efâzıl, 'umde-i erbâb-ı takdîs, 'adîm'l-emsâl Mevlânâ İdrîs ki, şamme-i fezâyil ve kemâlâtı mezkûr. dîde-i insaf ile nazar itdiler, Rûy-i zemînde hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân dergâhı denlü mu'azzezâsitân olmaz. Lâ-cerem ol dergâh-ı mu'allâ ve bârgâh-ı a'lâya izhâr-ı 'ubûdiyyet ve îsâr-ı âsâr rakıyyet idüb, müşârün ileyh idrîs 'atabe-i 'ulyâlarına mülâkî olub, muzâfât-ı Diyârbekr'den, kılâ'-ı hasîneden sekiz 'adeb burûc-ı bülend ve bârû-yı felek-peyve'dden kal'aların miftâhları ile ashâb-ı 'atabe-i 'ulyâya itâ'at-u-inkıyâd eylediler. Lâzım geldi ki ol diyâr-ı behcet-âsârâ huddâm-ı 'atabe-i vâlâ-menziletden bir emîr-i kebîr nâmdâr, bir kâm-kâr-ı ma'dalet-âsâr ve menâkib-şi'âr irsâl oluna Ol târîhde şeref-inzâr-ı kîmyâ-âsâr ile manzûr-u-melhûz hüsn-i i'tibâr-u-kemâlı iltifât-ı hidîvane ile mübtehec ve mahzûz Muhammed Paşa idi ki, Bıyıklı dimekle ma'rûf ve mezkûrdur. fi'l-hakîka zâtında enva'-ı kemâlât-u-hüner, tabî'atında esnâf-ı zekâ ve hüsn-i nazar bir vechile mevcûd, şân-ı mekârim-nişânı mazhar-ı lutf-i vücûd idi. 'Adle mâyil, evâmir-i şer'-i mübîne mutî'-kâyil bir zât-ı bahâdır ve şîr-merd ve şecî-u-hakîk bi't-tab' müşfik ve kâmil ve şefîk, hisâl-i hamîdeyi câmi', elviye-i 'adl ve insâfı râfi', bünyân-ı mezâlim-u-'udvân-u-hayfi dâfi'-u -râfi', zât-ı mükemmel-ü-ma'mûr, şahs-ı mübeccel ve sehâ ile meşhûr idi. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **-Nevverâ'llahu merkadeh-** anların her vech ile eyûlüklerine i'tîmâdları var idi .Fermân-ı hümâyunları şeref-sudûr emr-i 'âlîleri bürüz-u-zuhûr eyledi ki vilâyet-i Diyarbekr ve Kürdistanın eyâleti mezkûr Muhammed Pâşaya müfevvez-u-mukarrer ola. Binâen 'alâ-hâzâ menşûr-ı pür-nûr, mûcib'üs-sürûr ve tevkî'-i refî'-i müstelzim'il-hubûr yazılub, hila'-ı kâmile-i hüsrev;neden enva'-u-esnâf-ı hil'atler râyât-ı islâm-ı sa'âdet-encâm berât-ı zafer-âyet ile a'lem-i nusret-i mertebetifâz olunub, irsâl olundı. 'Âmme-i evâmir-u-nevâhîden nâ-yib-ı menâb-ı saltanat cumhûr-ı mekârim-'âtıfet, zamâyimde mûşîr-i'âlî-mertebet eyledi. Mühimmât-ı saltanat ve vâcibât-ı hilâfet içün hazâyin-i mevfûre ve cihâz-ı nâ-ma'dûde ihsân itdiler. Def'-i e'âdî vü düşmen ve ref'-ı husûmât-u-mihan bâbında kifâyet mikdârı 'asker ki, herbiri şîr-ı ner ve vega-güster, heycâ-manzardur. Bî-hisâb-u-bî-şümâr huddâm-ı zafer-girdâr ta'yîn itdiler. Müşârun ileyh dahi fermân-ı 'âlî-şân üzre 'asâkir-i derya-nisâb ve fevz- nasîb, şîrân-ı düşmen-şikâr ve a'dâ-ta'kîb ile ol merz-u-bûma vüsûl bulub, Medîne-i Âmid ki me'vâ ve menzil-i murâbıt ve mücâhiddır.

Bir hisâr-ı hasîn-üstüvâr bir sûr-ı 'asîr'ül-mürûr ve s'ûbet-medârdır ki misâli; ma'dûm ve nâyâb; nazîri; nâ-ma'lûm; burûc-u-bârûları, bî-hisâb, nehr-i şatta havâle olan tarafları; hod ser-efrâzî de hem-'inân-ı sehâb, bünyânı; metîn esâsı; ka'r-ı zemînde cebel-i sengîn binâ-yı mebsût ve mefrûş; burûc-ı felek-sakfî; zî-büyût ve nukûşdur. Ol belde-i metîne, me'vâ ve makar oldı müslimîne. Müşârun ileyh Muhammed Pâşa 'asker-i mevz-intimâ ile içerüye dühûl idüb, 'ulemâ-i fuhûlden bir kâdi-yi 'adâlet-şümûl dahî nasb olunub, şerâyi'-i din-u-islâm, mer'i, uslûb-u-kavânîn-i memâlik-i 'Osmâniye mecrî ve mahmî kılındı. Ana tâbi' olan kıla'-u-husûn cümle mazbut-ı 'asâkir-i zafer-meşhûn olub, ümerâ-i Kürdistânın selâmet-i dîn-u-islâm üzere olanları cümle tâbi'-u-mutî'olub, İl oldılar. Âmid-i mahrûseye karîb olan kal'a-i Mârdin ki, Mârdin illerinde kalub ahâlisi itâ'at-u-inkiyâd itmediler, 'ışyân-u-tuğyân üzere oldılar, Muhammed Pâşa tarafından ol hisâr-ı bülend-i kûh-mânendin fath-u-istihlâsı içün sâ'ika-sâz ve senk-endâz âteş-efrûz sayha-dem-i kıyâmet-âvâz, kal'a-kûp darb-zenler ve toplar ile bir mikdâr neheng-hurûş cevşen-puş berk-savlet, ra'd-heybet, ğulğule-âşûb ve ceng-pîşe velvele-peydâ ve rezm-endişe Yeniçerîler ile 'asker-i feth-eser, dilâvere-ân-ı şîr-peyker gönderildi. Varub, kal'a içinde olan şâhîler ile tokuz ây mikrârı leyhl-ü-nehâr ceng-ü-harb oldı. Âhir 'inâyet-i hak ile **celle ve' alâ hübûb-ı** nesîm-i zafer birle çerâg-ı devletlerini cereb itdiler. Fütûhât-ı ilâhî yüz gösterüb, kal'a-i mezbûra dahî feth-u-teshîr olunub, kâdi ve kal'asına dizdâr nasb olunub, andan gayri ol diyârda olan kılâ'-u-husûndan Musul ve Ruhâ ve Erganî ve Pâlû ve Tâvak Kerkûk vilâyetler dahî cümle tevâbi ve muzafâtları ile alınub, damâim-i memâlik-i mahmiyeden kılındı. Bu esnâda memâlik-i a'câmdan hayli iklîmler kuvvet-i kâhire-i hüsrevânî ile meftuh olub, dâmân-ı mülkden eyâdi-yi a'dâ matrûh oldı.

FASL-I SÂMİN-'AŞER, Ol diyârlar meftûh olıcâk şâh-ı 'Acem tarafından harekât olub, anların def'-i fesâdları içün âsitân-ı muhaledi'l-ikbâlden 'asker gönderüb, kızılbâş hânlarından Kara Hân ile uğrâş-ı 'azîm olub, vâkî'olan fütûhât-ı cemîle beyânındadur. 'Acem şâhına gayret-u- hamiyyet müstevlî olub, sipâh-ı cerâr-ı iklîm-ğüşâ ile Muhammed Pâşanın Diyârbekre istîlasından ziyâde bî-huzûr ve munkalib'ül-ahvâl olmağın bi'z-zarûrî ol cânibe sîpâh-ı 'Acemden bir serdâr-ı büzürgvâr ile ceyş-i 'adüv-şikâr gönderilmek dâ'iyeleri ğâlib, olmağın havâkîn-i'acemden Kara Hân dimekle meşhûr ve nâmdâr kimesnei baş-u-buğ idüb, bî-nihâye cüyûş-ı 'acem-birle Diyârbekre gönderilmek mukarrer ve muhakkak olduğı bâr-gâh-ı alem-penâh, Pâdişâh-ı sa'âdet-dest-gâhda ma'lûm olıcak 'atabe-i 'illiyîn-i mekân-ı hüsrevâniyyeden ol cânibe bir mikdâr huddâm-ı dırğım-ı intikâm gönderilmek bâbında fermân-ı cihân-

mutâ'-ı hâkânî zuhûr itdugi eclden südde-i sa'âdet-i meâbda sipâhi oğlanları zümresinden bir fırka-i fütûh-nisâb-u-zafer-intisâb ile ol zümrenin ağası bu hizmete ta'yân olunub, gönderildi ve vilâyet-i Yunân ki, Karamân dimekle ma'rûfdur anda vâkî' olan sipâh-ı nusret-penâh ile begler-begileri cenâb-ı şehâmet-meâb, şecâ'ât-nisâb Hüsrev Pâşayı kâmyâb dahi ol hizmete ta'yîn olunub, Diyârbekr savbına revâne oldılar. Bu 'asker-i feth peyker anda varınca Kara Hân dahî güzîde 'asker-i 'Acem-birle Diyârbekre dâhil oldı. Rûm-u-'Acemden iki havk-ı ceng-âheng, iki pîl-ı heybet-neheng hurûş itmekle beydâ-yı intizânı-ı mülk haylice teng vâkî' oldı. Nihâyeti'l-emr bunlar varub, anlar gelüb, Âmide karîb bir sahrâda mukâbil olub ru-be-rû iki 'asker-i tünd-hû biri birine girdiler. 'Azim ma'reke ve büyük uğraş ve elîm mehleke, oransuz sâvâş oldı. Toplar hengâmesi darb-zenler, tüfengler sadâsı, âtlar sahîli, âvâze-i merdân-ı neberd-ü-gîrûdâr ğulğule-i hây-ü-hevâ merg-şi'âr, mevt-âsâr rûz-ı kıyâmetden nişân idi. Şirşîrler, tîğler der-kâr kemânlar, tîrler, nîzeler ruh-sitân ve cân-şikâr idiler, taraf taraf koşmalar akatrmalar câ-be-câ dürtüşmeler, sancaşmalar bî-hadd-u-kıyâs olub, mâhaşal rûz-ı 'azâb idi Kanlar sebîlde seyl olub, cû-yı hûme mânend-i Nîl idi. Rû-yı zemîn pür-lâşe-vü-leş, sahn-ı sahrâ cism-u-ser-ebdân-ı merg-i-ceyş olmuşdı. Hava sihâm-ı cân-âşânı sehâb-ı tîz-seyr kabza-i kemândan güşâd bulan tîrler gökde uçan gürûh-ı tayr gibi idi. Bahâdırân-ı Rûm-u-'Acem, ol dem-i sayha-şîyemde muhkem alışdılar, virişdiler. Sünnîyy'il-mezheb sünnîler, zümre-i rafz târiki'l-farz ile bî-nihâye kovuşdılar, dürtüşdiler. Nihâyet ceng bir hâlete müncer oldı ki, keyfiyet-i harb, sitîz-âheng bir mertebeye irişdi ki, meydânda a'-lâm-ı islâm-âşikâr ve ber-devâm, râyât-ı düşmen nigûn-sâr ve bî-intizâm 'arsa-i cengde dilâverân-ı Rûm; kemâ-kân, ârâste sutûf-ı merdümün-ı 'Acem; zuhûrdan mestûr-ı peyveste, mürğım'ül-ünûf, mecmu-ı cünûd-ı islâm-ı nusret-encâm; vüfûr fevz-i zafer-birle ferah-nâk-u-şâdmân ve sürûra munzamm, gürûh-ı düşmen-i münzeviyân-ı zevâyâ-yı hizlân-u-'adem, ma'reke-gâh-ı zaferdest-gâhda Kara Hân dahî, nâ-yâb-u-bî-cân olub, ser-berîde; sâyir serverler ve a'yânı; bi-isrihim, hâke düşüb, mihnet-resîde oldılar. A'lâm-ı 'âlem-sitân-ı pâdişâhî mansûr-u-muzaffer, hemvâre-i tâli'-ı hümâyun nusret-makrûn hazret-i hilâfet penâhî sâhib-i zîb-ü-fer oldı.

Döküldi hâke ser-hayli 'Acemler,
Geçerdi her biri dâr-u-cisimler.

'Acem halkına tarh olmuş zarâfet,
Velî Rûm ehline muhtass şecâ'at.

Gelüb meydânı pür-tâc eylediler,
Semâi merge mi'râc eylediler.

'Aceb hikmet ki geldikce sanırlar,
Ne eblehler durur tâli'sanırlar.

Olurlar tu'me-i şimşîr-i hûn-rîz,
Yek idi, bilmediler künh-i Tebrîz.

Ne tarfa tura itmişler savâşı,
İdüb secde koyarlar yere başı.

Muhibb-i hânedân olmuş kılıçlar,
Eli irdügi sûfîyi kılıçlar.

'Acemden geldiler ehl-i ticâret,
İken çok fındık itdiler hasâret.

Hudeng-i tîri yağma eylediler,
Ana canlar içün câ eylediler.

Düşüb hâke kırıldı, çok kızılbâş,
Gazâ içün zırhlar dökdiler yaş.

İderler gerçi da'vâ-yı velîlik,
Hezîmet mi olur şân-ı 'Alîlik?

Anun çün ismi olmuşdur kızılbâş,
Görinür tenlerinde çok kızıl bâş.

Yakalar yırtuben câk oldılar hep,
Döküldiler kamû hâk oldılar hep.

FASL-I TÂSİ'-AŞER, def'a-i sâniyede ve evvel-bahâr olduğı gibi diyâr-ı şarka 'azîmet eyleyüb, bu esnâda Mısr sultanı olan Kansu Gavrî nâm-çerkesin ahvâli bâbında vâkî'olan tedbîrât-ı nusret-ğâyâtın tafsîli, tâyife-yi çerâkise ile âhir'ül-emr mezâr-ı hazret-i Dâvud nebî **'Aleyhi's-selâm** oldugı sahrâda vâkî' olan âşub-u-kıtâlin husûsı ve Dâr'üs-selâm Şam ve Halebün fethi ve diyâr-ı Mısr ve Kudüs-i şerîfün fütûhı ve iklîm-i sa'îdden öte eknâf-ı mağrîb-i zemînden ba'z-ı vilâyetlerün ve Habeş iklimlerinün ve sâyir 'Arabistan vilâyetlerinün teshîr-u-güşâdı ve Haremeyn-ı muhteremyn ahvâli ve Memâlik-i Mısrıyye fethinden sonra 'avdet-i hümâyun idüb, Şam'a gelicek Piri Pâşa'yı ser-'asker idüb, Fırât kenârına irsâl itdikleridir. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **Enâra'llahu burhâneh** âvâze-i şevket-âşâr-ı pâdişâhâne ve sît-ı satvet-i Kâhire-i hüsrevneleri basît-i zemîne münteşir olub, kulûb-ı selâtîn-i cihâne 'ârıza-i havf-u-hirâs mûstevli oldı. Hassaten şâh-ı 'Acem ki hâli mestûr olduğı üzere mazhar-ı kahr-u-âşub-ı hüsrevânî vâkî' olmuşdı. Geru hâk-i 'Acem pây-mâl-i 'asker-i Rûm-ı kahr-husûm olmadan ihtiyât-u-ihtirâz idüb ve Memâlik-i 'Arabistane hâkim ve sultân olan zümrei çerâkiseden Kansû Gavrî'nin dahi dimâğ-ı vesvese-âşiyânı ve ğûş-ı hûş-ı haşyet-mekânı istimâ'-ı ahbâr-ı fütûh-âşâr ile mahall-i âşûb-u-dağdağa oldı. Lâ-cerem şâh-ı Acem sultân-ı Mısra nâme-i haşyet-mazmûn ile rasûl-i dehşet-makrûn gönderüb hâdise-i Çaldı-

rân'da müşâhede itdügi hâlât-ı hümûm-simâtı hikâyet ile anun tarafına temhîd-i makâl eyledi ki «birâder benim başıma nüzûl iden âşub-u-belâ vilâyet-ü-memlekete 'ârız olan kemâl-i zelzele ve renc-i da'nâ mukarrerdür ki, senin ser-i devlet-hemserün ile ekâlîm-i behcet-rehberü ki, dahi irüşür lâ-cerem âfât-u-ğürûrun def'-u tedâriki ehemm-i mühimmât-ı şâhânedendir. Mısrla 'Acem hüsn-i vifâk-u-kemâl-i ittifâkda olursa, memleket âsûde olur. Hazret-i sultandan mes'uldür ki Selîm Hân benim üzerime hücûm idecek, cenâb-ı saltanat-meâbınuz 'asker-i Mısrla ta'kîb oluna ve eger hazret-i sultân taraflarına teveccüh-ü-'azîmet iderse bu cânibden şîrân-ı 'Acem-birle kemînenüz hâzırım» deyü istimdâd-u-isti' ânet kıldı. Sultân-ı Mısr dâhi şâhun tevakku'ını kabûl idüb mes'ûlâtına icâbet eyledi. Hazret-i Pâdişâh beheşt-âşiyân bu ahvâle vâkıf-u-muttali' olub hâtır-ı'atır-ı safa-mezâhirleri ki, hazine-i gevâhir varidât-ı na-mütenâhı idi. 'Acem şâhınun Sultân-ı Mısr ile bu ittifâk-u-ittihâdları icâb itdi ki e'âdî ve husûmun tedâbîr-u-tedârikleri rukûm-ı hall ile merkûm ola. Fî-nefs'il-emr sultân-ı Mısr ile merhûm Sultân Bayezid Hân mebrûrun **Nevvera'llahu markadeh** vâkî' olan muhârebâtı şedâdeleri hadîse-i 'acîb eolub, ma-beynlerinde 'adâvet-ü-husûmet zuhûr idüb, cânibden 'asâkir-i 'azîmenin ictimâ'ı ile şürûr-u-fesâdlar zâhir-ü-bâhir olmuşdı. Ol târîhlerde vilâyet-i Rûm-ı sa'âdet-rüsûmumun mühimmât-u-levâzımı nâdânlar elinde olub, kazâyâ-yı mülk-ü-millet ve umûr-ı levâzım-ı saltanat, erbâb-ı cehl-ü-hısset zimmetlerinde oldığı eclden iki def'a asker-i Rûm'a hasâret irişüb, münhezim ve mağlub olmuşlardı. Bi-hasebi'z-zâhir 'asâkir-i Mısriyye gâlibler olub, ol cânib kemâl-i ğarr-u-ğurûr da idiler. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **Enâra'llahu burhâneh.** Ol cihetden hâtır-ı 'âtır-ı safâ-mezâhirlerinde nev'ân'ukde ve keder bâkî olub çehre-i âmâllerinde suver-i intikâm musavver-u-menkûş idi. Kisrâ-yı 'Acemle vech-i mesfûr üzre ittihâdları dahî bâ'is-i zuhûr-ı gayret-i hüsrevâne ve bâdi-yi vukû'-ı hamiyyet-i pâdişâhâne olub, tedârik-i ahvâle mübâşeretde oldılar. Bunun emsâli umûrda meşveret-i 'ulyâ-menziletleri müşîr-i mübârek-tedbir, duştûr-ı âsâf-zamir-i bî-nazîr olan merhûm Pîri Pâşa-yla vücûd bulurdu. Hazret-i Pâdişâh behişt-aşiyân **-Nevvera'llahu merkadeh** bu ma'nâyı anlara işrâb idüb, âsitânemizin düşmen-i kadîmi ve hânedânımızın 'adu-yı kavîmi sultân-ı Mısrdır. Merhûm atam Sultân Bâyezîd'in umûr-ı saltanatda tehâvün ve taksîri olub' zimâm-ı devletini nâdân vezîrlere tevfîz idüb, kusur-ı 'akl ve himmet-i dûnla mevsûf ma'âdin-i cehl-u-dalâl ile ma'rûf olan bî-asl erâzil-ü-erâcife taklîd ile rikâb-ı saltanata envâ'-ı hakâretler düşürüb, Çerâkıse-i nakiseden şirzime-i dâlle gelüb, hudûd-ı Rûma karîb mahalde cidâl-u-ceng idüb, erbâb-ı şekâvet-i dalâlet-meârib mücâhidîn-i Rûma gâlib oldılar. Ol târihden bir âteş-i gayret-ü-hamiyyet beni helâk idüb, dûdmân-ı saltanat-âşiyânemizin merâtib-i kadr-i bülendi berâmer-i merkez-i hâk olmuşdı. Hamd-i firâvân Cenâb-ı Hakka **Celle**

ve 'alâ zimâm-ı şere-i pâki bende-i kemînesi destine râm idüb, umûr-ı nizâm-ı 'âlemi vâcibât-u-intizâm ahvâl-i benî Âdemi zimmet-i 'âlî-rütbet-i hüsrev-â nâme müfevvez kıldı. Sît-u-sadâ-yı saltanatım cihâne zelzele nâm-u-nişân-ı dehşetşân-ı hıdîvanım kevn-ü-mekâna ra'şe-vü-velvele virmişdir. Hakk celle şâhid-i hâldir. Maksûd-u-murâdım isti'lâ'i evâmir-i ilâhî hulâsa-i meârib-u-âmâlim işâ'at-ı şer'-i pâk-i Hazret-i risâlet-penâhîdır **Sallâllâhü 'aleyhi ve sellem.** Kimsenün vilâyetine hasret ve nigerânım gayrûn memâlik-u-memleketine ihtiyâc-u-sâmânım yok Pes ne revâdır ki ekâlîm-i 'Arab güzîde-i mahlûkât-ı hazret-i Rabb iken **'Azze ve celle** edânî-i ibâd-ı dalâlet-nihâddan bir kaç bî-dîn çerkesler, nâksesler hân-u-haslar eline düşüb, hâssaten ahâli-yı Haremeyn-i şerifeyn ve mahalleyn-i latifeyn-ü-münîfeyr sâye-i rezâlet-mâyelerinde müstezill olâlar. Yârın 'arsa-i mahşerde Hâlik-ı ekbere ve sâhib-i şerî'ate pâk olan Peygamber-i sa'âdet-rehbere ne vechile cevâb virülür cümle mahlûkât içinde bu kazıyye güneşden rüşen ve bâhir ve benim mesmû'umdur ki ol tâyife enva'-ı zulm-u-dalâl ile meşhûrlar, memâlik-i islâmiyyede esnâf-ı fitne ve fesâd ile müttehemler mezkûrlardur. Zâhiren suret-i islâmda müslümânlar ve lî hakîkatde ehl-i fesâdlar sahib-i tuğyânlardır Ol dûdmân-ı şer'-i âşiyân ahâlîsinin refâhiyyet halleri içün ol cânibe 'asker-i islâm ile râyât-ı din-i mübîn açmak zimmetime emr-i vâcib'il-edâdır. Hemân 'asker-i islâm-ı sa'âdet-fercâma isti'câl ile tenbîh-u-te'kîd ile evvel-bahârda âsitân-ı 'izzet-medârumda hâzır bulunsunlar. Sâyir levâzım-u-mühimmat-ı sefer-i zafer-eser ne ise tedârik ile tabî'at-ı hümâ hasletim burûc-ı 'Arabistân'a 'urûc niyyetine bâl-ü-per açdı. Mürg-ı hümâ-şikâr niyyet-i hûmâyunumun karârı kalmayub, ol semte pervâz urub uçdı. Tedârik-i esbâb-ı âyet deyü fermân itdiler. Hazret-i pâşa'yı müşkil-güşâ ve ve zîr-i pâk-zamîr ve Âsaf-hemtânın hâtır-ı sa'âdet mezâhiri mazhar-ı feyz-i Rabbânî, zamîr-i münîr-i tevfîk-ı refîkleri mahbit-i ilhâm-ı sübhânî idi. Cevâb-ı behcet-nisâblarına dimişler ki her kelâm-ı sa'âdet encâm ki, Hazret-i Pâdişâh-ı bülend-makamın takrîr-i dil-pezîrlerinde musavver oldı, Mahz-ı sıdk-u-savâb 'ayn-i hakk-ı kavîm-ü-müstetâbdır. Ol cânibe tevecc üh-i 'âlî mutazammin-i fevâyid-ü-'avâyid-i müte'âlîdir, muktezâ'yı şer'ı kâvîm ve müsted'â-yı nehc-i müstakîm üzeredir. Vâkı'â ol tâyife-i câfiyenin tedârik-i umûrları cümle-i vâcibât-ı sa'âdet-âyât-ı hüsrevânîden idügi muhakkak ve mukarrerdir. Lâkin zamîr-i münîr-i ilhâm-pezîrlerine vâzıh ve rûşen ola ki etrâf-ı Rûmdan eknâf-ı Mısra varınca mesâfe-i ba'îdedir. Hususân miyânede olan berriyye hudûdundan Mısra güzer-i berâyaya nihâyet derecede mûcib-i infi'âl-u-kederdir. Ol diyârların enhâr-u-'uyûnı nâ-yâb-u-kem olmağın devâbb-u-çârpâyân-ı 'askere ıztırâb-u-elem belki müstevcib-i fena vü 'ademdir. Fermân-ı hüsrevâne zuhûr iderse 'azîmet-i hümâyun-ı gîtî-sitânı gerü diyâr-ı şarka mukarrer olub, ol şöhret-i zafer-hassıyyet ile ol semte 'azîmet-i nusret-mertebet olunsun. Şâh-ı 'Acem

ile Sultân-ı Mısr aralarında müekked olan 'ahd-i samîm üzre Hazret-i Pâdişâh-ı 'âlem-penâhın şarka teveccühlerin istima' itdügi gibi sultân-ı Mısr berüye 'azîmet ider. 'Asker-i zafer-meâsir beriyyeden mürûra ihtiyâc olmaz. Hazret-i Pâdişâh-ı zafer-penâh mahzâ gayret-i dîn-i mübîn içün gazâ-yı garrâya teveccüh itdiler. Sultân-ı Mısr berüye gelmek ve câcih ve lâzım degil iken iblîs-refîk ve racîm-hem-râh ve katı'-ı talîk ve reh-zen-i bî-tevfîk olur kendü irâdeti ile eknâf-ı vilâyet-i mahmiyeye vüsûl esnâsında 'inân-ı 'azîmet-i zafer-iktirân-ı hakânî anun üzerine munsarif olsun Cenâb-ı Hakkdan **Celle ve 'alâ** me'mûldür, Envâ'-ı nasr-u zafer hem-'inân-ı pâdişâh-ı feth-göster vâki' ola'didiklerinde bu râ-yı metîn-i ercümend murâd-u-âmâl-i tabî'at-ı zafer-meâllerine muvâfık görinüb, nihâyet-mertebe makbûl olub, âferin-ü-pesend itdiler. Hemân ol sa'at ferman-ı cihân-mütâ'sudûr-u-bürûz eyledi ki dîvân-ı hümâyûndan memâlik-i mahrûse-i hâkânî semtlerinden mecmu'-ı vilâyet-i Rûm iline ve Anâtolıya ve Karamân ve Rûm vilâyetlerine ve ekâlîm-i Türkmâniyyeden ve Du'lkâdirlü diyârlarına ve Kemâh ve Erzincân ve Diyârbekr vilâyetlerine müekked ve müşedded ahkâm-ı şerîfe tesvîd olundı ki, şâh-ı 'Acem ile mâ-beynde vâki' olan bürûdet-u-vahşet müekked ve mümehhed olub, 'inân-ı 'azîmet-i zafer-âyet ve nusret-mertebet gerû diyâr-ı şarka musammimdir. Evvelbahârda 'âmme-i cünûd-ı nusret-vüfûd hâzır ve müheyyâ olalar deyü cümle âfaka sabâ-seyr-ü-nesîm-mürûr ulaklar gönderildi. 'Âmme-i mahlûkâta ma'lûm oldı ki teveccüh-i 'âlî şark-ı fitne-gark câniblerine muhakkak ve mukarrerdür. memâlik-i mahrûse-i pâdişâhîye 'umûmen nüzl-i 'amîm dahî tarh olundı Esbâb-ı ceng-u-sefer alât-u-esbâb-ı 'asker-i zafer- peyker ârâste kılındı.

Uçurdılar haber tayrını Rûma,
Mübârizler şürû' ide hücûma.

Yarâk-ı rezm göre şîr-i nerler,
Mehâbet mazharı ehl-i hünerler.

Mükemmel olalar esbâb-ı harbe,
Sinân ile kemân-u-tîr-u-harbe.

Müheyya ideler cenge huyûli,
'Adüvv-ceyşi bula naks-u-züyûli.

Tuta çeşmi zırhlar cümle cenge,
Döne merd-âneler bebr-u-pelenge.

Giye haftân sipâhîler frengî,
Çıkarmağa göge tâ nâm-u-nengi.

Tağalğa başda ola tâc-ı âhen,
Beden ola serâpâ cümle cûvşen.

Tuta top-ı 'adüvv-efgen sufûfı,
Bula vecd hâletini ceyş-i sûfi.

Turâka kopara hep darbzenler,
Bile merdlikleri nâ-merd-ü-zenler.

Pür-âhen eyleye sîne siperler
Ki te'sîr itmeye tîğ-u-teberler

'İnâyet-i Hazret-i âferîde-kârla **Celle-celâlüh** havâya i'tidâl gelüb, emvât-ı nebâta hulûl-i hayât zamanları karîb, hübûb-ı nesîm-i 'anber-şemîm ile cümle eşyâ nisâb-ı berekât ile pürnasîb oldı. Ya'nî sahîfe-i zamân-u-zemîn kudûm-ı mevsim-i bahâr-u-rebî' ile pür-nakş-ı bedî' düşüb, şâh-ı safvet-âyîn rüzgârın sipâh-ı safa-penâhları tekmîl-i silâh-ı fev-u-felâh eyleyüb, râyât-ı fütûh-âyât kaldırmağa kâbiliyyet geldügi demler irişdi. Medîne-i mahmiye-i Kostantınıyye, **Şıynet'an'ıl-ahât ve'l beliyye** etrâfı ki, eknâf-ı behişste müşâbih ,bir sâhâ-i cennet-sıfatdir. Havâsı behcet-efzâ, sürûr-âmiz ve mu'tedil mizâcı meserret-nümâ, hubûr-engîz envâ'-ı safâya şâmildir. Mevsim-i bahâr tulu'-ı mihr-i tâb-dâr gibi lâmi'-u-âşikâr oldı. Çemenler nümûde, kenârlar sebz, çiçekler husn-u-bûde, bülbüller gûyâ-yi remz idi. Sinîn-i sa'd-âyinden sene isna ve 'işrîn ve tis'a-mie Cemâzi-ye'l-ûlasının dördüncü güni yevm'ül hamîsde Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Nevvera' llahu merkadeh** sa'âdet-ü-ikbâl ile teveccüh-i müveccihleri muhakkak, olub, Utâk-ı sa'd-nitak-ı hüsrevânî Medîne-i Üsküdâr civârında kurulmak mukarrer oldı. Âvâze-i seferden cihâna inkılâb,'alâmât-ı 'azm-i cezm-i hüsrevânîden 'âleme ıztırâb düşdi, Mübârizân-ı sipâh harekât-u-çûşde esbâb-ı fürûşlar kemâl-i hurûşda oldı. Fermân-ı hüsrevânî zuhûr idüb, icâb eyledi ki sipâh-ı bâr-gâh-ı berîn-iştibâh deryâdan 'ubûra âğâz idüb, Üsküdar yakalarına mürûr ideler. İskelede gemiler ihzâr olunub, 'ale'l-itisâl rûz-ı-leyâlde 'asker-i ferhunde-fâl geçmekde oldı. Yevm-i mezbûrda 'ale's-sabâh 'arsa-i dîvân-ı mübârizân-ı encüm-nişân ve sipâh-girân-ı deryâ-şân ile mâl-â-mâl olub, sınıf sınıf dilîrler, nev'i nev' düşmen-gîrler, gûne gûne memâlik-teshîrler, cem' cem' şîrler, turfe turfe zafer-te'sîrler, gürûh gürûh ejder-nazîrler, bölük bölük tüfeng-endâzlar, pür-tîrler, alaylar safflar bağlayub, bâb-ı hümâyundan tâ iskeleye varancaya yemîn-ü-yesâr tapûya intizârda oldılar. Bir saff dahî gürûh-ı'ulemâ ve cemâ'at-ı fudalâ ve şüyûh-ı sa'âdet-intimâ ve sûfiyân-ı pûr-safvet-ü-safâ ve dâ'iyân-ı icâbet-nümâ ve sâlikân-ı mesâlik-ümind-ü-recâ esvâkda ve mürûr-gâh-ı şehriyâr-âfâkda sükûn itdiler. Du'â-yı şâh-ı rub'-ı meskûne muntazırlardır. Hengâm-ı tulû'ı âftâb-ı nûr-iktisâbda hazret-i sâhib-kırân-ı zamân, bâsit-ı bisât-ı emn-ü-emân, zıll-i Hühâ-yi müste'ân, netîcei selâtîn-i âhir'üz-zaman, nizâmi'l-mille imâm'l-ümme Sultân Selîm Hân-ı Kâmrân **'Aleyh'ir-rahmetü ve'r-rıdvân** bir semend-i bâd-güzerân ve nesîm-seyr bir hayl-i celîl'il-cemâl

ve nâsıyyet'il-hayr ki pây tâ ser kavâyim-i erba'a üzere müşekkeldir, gûyâ bir mahbûb-ı mergûb çeşm-u-ğûş ve nâz-u-hırâmende, bir nâzenîn-i hoş-üslûbdür, süvâr olub, bâb-ı hümâyundan taşra 'arz-ı cemâl idüb, erkân-ı 'izâma selâm virecek **Allâhu ekber-i kebîr** çavûşân-ı sürûş-menkıbet **Ya racce ka'llâh** du'âsıyla kevn-ü-mekânı mâl-â-mâl idüb, zemzeme-i du'âyı kubbe-i eflâke iriştirdiler. Râvât-ı 'âlem-gîr ve a'lâm-ı zafer-te'sîr olan Osmânî sancaklar açdılar. 'Alemler çözdiler, tuğlar yürütdiler. Râyât-ı zafer-âyât tahtında hüsrevânî tabllar, şâhâne kûslar, hıdîv-âne danclar, nefîrler serâğâz idüb, figâne başladılar. Künbed-i gerdûn tolu âvâze-vü-hengâme olmuşdı. Meydân-ı divânda saff-keşîde olan tüfeng-endâzlar hod fitillerine âteş viricek günbed-i kebûd altında sahn-ı zemîn pür-dûd zuhûr-ı 'adüvv-bürûz berk ile hod miyâne-i ğârb-u-şarkda sayha-i memdûd vâki, oldı. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân iskeleye varınca sağ ve solda hâzır olan müslimîne selâm virdiklerinde müslümanların niyâz-u-alkışları tamâm-ı fethe 'alâmet-u-delîl oldı.

Du'â bir ceyş idi çıkdı semâya,
Ya âmîn-u-niyâz irdi 'ulâya.

Kabûl oldı ki buldılar zaferler,
Zuhûr itdi fütûhât-u-eserler.

Du'â dır şâha evvel ceyş-u-'asker,
Du'â ile olur şehler muzaffer.

Du'âlardır 'umûdı âsümânın,
Sebeb olur kıyâmına semânın.

Du'â sıdkıyla kâşifdur fütûhı,
Du'â ile iderler kabz-ı rûhı.

cülûs-ı hümâyun-ı şâh-ı zafer-makrûn içün iskelede hümâ-tâli'-ı baht-hemser, şeref-sîma sa'd-lenger bir kadırğâ hâzır olmuşdı. Erkânı sa'âdet-nişân, rikâb-ı devlet-intisâbların tutub, devlet-ü-ikbâl ile kadırgaya süvâr oldılar. Taht-ı bâd-âver küreklerin yayub cünbân oldı. Tayr-ı çapuk seyri gibi deryâ yüzine çıkdı. Limân-ı âsümân-füshatde ve Galata ile Beşiktaşına varanca Tophâne-i 'âmire önünde boğaz-ı bahr-ı zâhirde ne denlü keştî var ise cümlesinden toplar ve darb-zenler âtub şenlik ve şâdîlik içün rû-yı cihânı pür-âşûb-u-velvele eylediler. Deryâ yüzi hod 'asker-i hümûyun-fer geçüren bermeler sandallar ile mâl-â-mâl olub, ol rûz-ı sa'îd nişâne-i mahşer idi. Devlet-ü-fîrûzı ve ikbâl-i behcet-efrûzı ile Usküdar iskelesine vüsûl bulub, cümle-i mübarizân-ı encüm-şümâr, kâffe-i huddâm-ı 'atabe-i gerdûn-medâr hâzırlar idi. Erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat semend-i nasr-zîn-ü-feth-rikâb-ı hayl-i güzîn-i nesîm-seyr-ü-sabâ-şitâb çekmişlerdi. Bir sâ'ati sa'd-âyette kadırğadan çıkub, âta süvâr oldılar, Çâvu-

şân-ı sürûş-u-şân alkışlayub, cümle cünûd-ı zafer-vürûd ile teveccüh ve 'azîmet-i hümâyûn idüb, utâk-ı sa'âdet-nitâk-ı hüsrevâneye şeref nüzûl itdiler. Cibâl-ü-sahrâlar, vâdîler, püşteler, hıyâm-ı ser-ü-nizâm ile ârâste idi. Ordû-yı hurrem rû-yı cemâl gösterüb, şehristân-ı 'âzîm zuhûr eyledi. Rûz-ı bürûz göçülüb, 'azîmet-ı 'âlî-nehmet eylediler. Rûm ilinin sipâh-ı zafer-şi'ârı dahil ümerâ-i nusret-âsâr ile Gelibolıdan Anatolıya geçmek fermân olunmuşdı. Gürûh-ı enbûh-ı sa'âdet-şükûh dahî ol iskeleden 'ubûr-u-mürûr idüb, beglerbeğîleri ile ordû-yı hümâyûna mülâkî olmâk emr olundı. Menzil-be-menzil teveccüh-ı 'âlî eylediler. Mukaddemâ Şâh-ı 'Acem ile Mısr sultânın ittifâk-u-ittihâdları istimâ'oludukda ol husûsun sıhhati ile sâyir ahvâl-i sultân-ı Mısrı ma'lûm idinmek içün âsitân-ı ma'dalet-mekânda kâdi-'asker olan Zeyrek-zâde ki ol rûzgârın âzâde tıbâ'ından nezâket-ü-irfân ile meşhûrı idi, anunla silk-i ümerâdan Karaca Pâşa ki serâmed-i ricâl-i sâhib-i hisâl, merd-i güzîde-tabî'at, zât-ı mübârek-haslet, zü-fünûn-ı sa'âdet-makrûn idi Mısra risâlete ta'yîn olunub, ellerine bu veçhile 'arabî hükm-i cihân-mütâ'virilmişdi : «El-hamdü li'llâh'il-lezî ce'ale teellüf'el-kulûbi sebeben li-nizami umûr-il-enâmi. Ve feteha bî-mefâtîhi husn-i mu'âşeret'it-ahbâbi oğlaka müşkitâl'il-mehâmmi ve ce'ale kulûb'el-eviddâ'i cünûden mücennedeten fî-'âlem'il-ervâhı ve a'dâden müteahhizaten'ind'el-bürûzi fî-mübârez'il-kavâlib ve'l eşbâhı hattâ irtekâ zâk'et-teveddüdü ilâ derecet'il uhuvveti ve teselleka 'alâ zirvet'in-nübüvveti ve'l übüvveti li-yahsıle bi-zâlik'ettevâfukı fî-kem'-ı a'dâ'id-dîn. Ve kat'ı şerek'iş-şirki 'an havzat'it-tevhîdi ve'l-yakîn. Ve seyyare irsâl'er-rüsüli ve hidâyete's-sübülî üsveten hasaneten li-husûl-i intizâm'il-ümûri ve sünneten müstahseneten li-terfiyet'il-cümhûri **ve lentecide li-sünnet'illâhi tebdîlâ ve men esdaku mina'llâhi kıylâ.** Ve's-salâtü ve's-selâmü 'alâ Muhamed'il-hümâm, şefî'ı'l-ümmeti, kaşif'il-gummeti, sâhib'iş-şerî'at'il-beyzâi ve kâmi'il-bid'at'il-'avcâ'i ellezî senne sünnet'el-ihâ'i beynel-ashâbi ve emerahüm bi-t-teveddüdü ve't-tehabbübi ve 'alâ âli-hi'l-ebrar'i'l-hiyereti ve ashâbihi'l-ahyari'l-berereti mâ-hadere'l-hamâmü ve hemere'l-gamâmü ve leme'al-âlü ve tâla'a'l-hilâlü. Ve ba'dü fekad asdarenâ hâzihi'l müfâvazte'şşerîfete ve'l mülâtafete'l-lâtîfete elletî sefere mehâsinü fehâvî-hâ 'an beşereti hulûsi'n-niyyeti ve tatalla'a 'an metâlli metâvî'-ha ehılletü safâ'i'ttaviyyeh ilâ-hadrâti'l-'aliyyeti'z-zekiyyeti, es-seniyyeti'l-ekremiyyet'il-a'zamiyyeti'l-evra'iyyeti'l-gavsiyyeti kehfi'l-mazlûmîn melâzil'i-melhûfîne ellezî mettat'il-me'âlî fi-süddetihî rihâlehâ ve ellefeet ledeyh-il-mükerremâtü 'ısıyyehâ ve hibâle-hâ ve enâm'el-imâme fi'eyyâmihi bi-zill'il-emâni ve râ'âr-ra'iyyete fî-merâ'i'r-ri'âyeti ve'l-ihsâni. Ve beseta 'alâ basîtı memleketihi bisât'en-neşâtı ve's-sürûri. Ve elbese me'âtife zamânihi buhayrâtı-l-meserreti ve'l hubûri. Fe-sâret eyyâmü-hü'l-kevâmilü tüerrehu bi-hâ es-sa'âdatü ve leyâlihi havâmil'il-ehibbet'il-meberrât. Ve hüve hâmî-beyt'illâhi'l-harâmi ve'r-ravzat'il-mutahherati ve'l-makâmi, nâ-

sır'ül-islâmı ve'l-müslimîne, zahîrü emîr'il mü'minîn. Lâ-zâlet de'âyimü saltanatihi kâyimeten ve 'uyûn'ül-havâdisi 'an-hâ nâyimeten ve mâ-berihat besâtînü 'ızzeti-hî muhdarratan bi diyemi'd-deymûmeti ve'l übûd ve reyâhînü devleti-hî reyyâneten 'aleyhâ li-halâvet'it-teebbüdi ve'l-hulûdi. Mâ-temâyelet kudûd'l-bâni bi-tasfîk'lt-enhâri. Ve'htezzet a'tâf'ül-ağsâni bi-eğârîd' il-etyâri. Ve-teverredet hudûd'ül-ürcüvâni bi-mülâ'abeti'n-nesîmi. Ve'ftez zet senâye'l-ükhûvânı bi-mülâtafeti'l-anâdili ke'd-dürr'in-nazîmi. Nehdî ileyhi selâmen ezkâ min fükâtı miskin fetîkin, 'ucünin bi-ğâberin sehîkın. Ve senâen etyâbe min esdâ' 'ir-reyhânı 'alâ vecenât'ilbüstânı ve tübdî li-'il-mihi'l-kerîm inne't-te'âruf'el-ezelîye el-kâyine fî-mâ beyn'el-evrahı mim-mâ yestevcibü't-teellüfe fî-'âlemi'l-eşbâhı. Ve kesîran bi-zâlike't-te'ârüfı yete'arracü ilâ aksâ dürec'il-ihlâsı ve esmâ rüteb'il-husûsı ilâ enyetebeddele'k-kevâddi bi-kemâl'il-ittihâdi. Fe-yuhassilü tenâhîye'z-zamâyiri ve tehâtub'esserâyiri me'abudi'd-dâri. Ve sütüti'l-merâri. Ve yürevvehu'l-mekânü ve tüzahzahü'l-evtânü ve lâyetegayyeru'l kurb'ül-ma'neviyyü'zzarûrîyyü bi-hâze'l bu'di's-suriyyü. Bel yetemehhedü mebânî zâlike'l-vedâd ve yeteekkedü me'âkıdu hâze'l ittihâdı bi vesâtati'l-berîdi'l-vâsitiyyi'l-muhbiri 'an'is-serâyiri ve sefâret'is-sefer'ilmüseffiri 'an vech-i hulûs'iz-zemâyiri ve tereddüd 'ir-rüsuli ve'l vüfûdli tecdîd'il-mevâsîki ve'l-uhûd velâ-miryete fi enne erkân'el-meveddeti beynenâ şâmihâtün muhkemetün ve kavâid'el-mahabbeti rasihatün mübremetün bihaysü lâ-takbelü't-tebdîle ve't-tağyîra ve lev-bi-evdi'l hiyeli ve'te-tezvîri ve me'âkıdü'l-ittihâdi müteekkidetün lâ-tenhâ bimürûr'il-a'sâri ve'l müdedi ve lâ-tehullü ve lev bi-nüfâsâti neffâsâtin fi'l-'akdi ve hyâdu külûbi-nâ sâfiyetü'l-meşâribi 'an şevâib'l-küdûrâti ve riyâdu sudûri-na hâlliyetül-cevânibi bi-ezhâri hulûs'in niyyâtı. Lâkinnehâ kad tümevvihu tilk' el-riyâdu behceten bi-reyâhînı sütür'il-mükatebâti fe-li-tahrîkı selâsili'l- vedd'il ve teşdîdi bünyân'il-hubb'il-kavîm' Raseme mevlele'l-az'amı ve'l-hibru'l-efhamı ve'l-bahru'l hıdammu vet-tavdi'il-eşemm, sadru 'l-efâzili yenbû'u'l-fezâili. El-hâyizü min fünûn'il-me'ârifi 'le't-telîdi ve't-târifi kâdi'l-kudâti, el-mevlâ, Rükn'üd-dîn el-kâdi bi'l-'asker'il-mansûr fi'r-Rûm hasünet vifâdetühü ve hateme bi'l-hayri i'âdetühu. Ve hüve vâhidü ashabi-na fî'l-'atabet'il-'aliyyeti ve vâhidü 'ulemâi-ne'l-mukîmîn, fi's-süddet'is-seniyyeti, kâsiden min makâmi-ne'ş-şerîfi li-makarrikumi'l-mûnîfi ve me'â-hu'l-emîr'ül-kebîr'ül-a'zâ, zü'l-mecdi ve'l ihtişâmi ve'l kadri ve'l-ihtirâmi ve'l-emîr'ül-emcedü Şems'üd-dîn Ahmed **Ruzikat selâmetühü** ve hüve eyzan min cümleti ümerâi-ne'l-kirâmı ve zümreti havâsine'l-fihâmı ve hamelnâ-hu min'es selâm'il-miskiyy'il-hitâmı mâ-tedûhu bihi ceyb'üs-sabâhi ve'l-mesâi ve min ittikâi'l-fâyih'iş-şezzâi mâ-'abika bihi erdân'ü-şşimâl ve's-sabâ fe'l-mercûvvu min şâni-küm'il kerimi ve keremiküm'il-amimi izâ istea'd-de'r-rusülü bi-şerefi'l-vüsüli ilâ bâkı kumi'r ve cenâ'il-menîi ve şere'a fî-teblîğı mâ-tahmiluhü min'er-risâlâti ve teslîm mâ-evde'a fîhi min'el-emânâtı en-yüşerrifûhü bi-husni'l-iltifâti ilâ mâ-yelî-

kuhu ve isgâi's-sem'ı'ş-şerîfi nahvu cem'i mâ-yahkî-hi ve bi-yümm-i icâzet' ilinsırâfi bi-ahbâr'ilmusâfâti ve enbâ'il-muvâbâti sümme lâ-yahfâ'alâ 'ilmikûm'işşerifi mâtevâtere min rüvât'il-ahbâri ve hukât'il-esmârı min enne âbâene'l-kirâme ve ecdâde'ne'l 'izâme **Enâra'llah berâhîne-hüm** ve refe'a fi-buhbûhat'ilcinâni. İmmâ dînü-hüm kâne zâbe-hüm teşmîru zeyl'il-ferâğâtı 'an sâkil-içtidâdı fî-ümûr'il ğazvi ve'l cihâdı ve sarefe'l-a'mâre fî-feth-i bilâd'il-küffâri ve ehaze'd-diyâra min-hüm bi'l-esârı ve bezele'l-melhece fî i'lâ'i a'lâm' id-dîn ve tenkîsi rüûs'il-keferet'il-mütemerridîn ilâ en-vaka'at 'an-hüm gazevâtü tazyîkın'an hisbâni-hâ bütûnı defâtir'il-eyyâmi ve'metelet bi-mehâsini kısasihâ kerârüsüş-şühûri ve'l-a'vâmi. Ve nahnü eyzan veced-nâ vâbe-hüm müeyyiden bi-nusûs'il-âyât'il, kadîmeti ve edillet'il-ehâdîs 'innebeviyyet'il-kerîmeti. Âsar-nâ en-tetlüve tilve-hüm ve nahzû hadve-hüm tırak'ıd-dâlleti li'l-cihâdi Fırkat'il-melâhidet'il **lezîne tağav fi'l-bilâdi feekserû fi-he'l fesâde.** A'na et-tâifet'ettâgiyete ve ve'l fiet'el-bâğıyete'letî icteme'at fi'l-bilâd'işşarkıyyeti ve ilticâün ileyhâ küllü men tağa ve âser'elhayate'd-dünyâ fe-bega hattâ kâde en-tenkasıme 'urye'l-islâm fî-tilke'l-bilâdi ve yürtecü bünyân'ül yakîn bi-zelzeleti sûi'l-i'tikâd. Fe-hasalet minhüm eziyyet'ül-'ibâd ve teharrüb'ül-bilâd ve sefk'üd-dimâi'l-muhsanati ve istibâhat'ülfürûc'il muharremeti'l-mahzatı ve yuhâddü küllü-hüm akbeha hâlen min sâir'il-küffâri ve esve'e min-hüm meâlen fi'd-dalâleti ve'l hasâri-Li-enne gayra-hüm min'el-kefereti kesîran mâ-yu'minü ve yuz'ınü şe'âyiral'l-islâmi ve yûkınü ve'l-bâkî'alâ küfri-hi yakna'u bi-bekâi-hi 'alâ dinihi. Ve lâ-yatme'u fî-ibtâl'il-islâmi ve tevhidihi bi-hilâf-i hâ-ülâi'l-melâhideti. Haysü kâne de'bü-hüm'ül-ısrâre 'alâ i'tikâdi-him'il-fâsidi ve't temâdî fî re'yi-him'il-kâsidi. Lâ-yenharifûne 'an-câddeti hüsrevâni-him've matîleti küfri-him ve tuğyâni-him. Lev kata'ûhüm erben erben ve harrebû-hüm harben harben celle himmetü-hüm masrûfun fî-ibtâl-i şe'âir'id-dîn ve tervîc-i sırr-ı sinetül-mühtıbin fe-lâ-cereme tedâ'afet'il-ücûru fî-gazvi-him ve cihâdi-him ve tevâferet'ilmesûbâti fî-ta'âni-him ve tarâvi-him ve kad tetâbekû'l-'aklü ve'n-naklü ve tevâfeka ârâü üli'l-akd ve'l-halli ve elkâti's-sünneti aklâme erbâb'il-fetvâ. Ve'cteme'at akvale ehl'iz-zühdi ve't-takvâ fî-vucûbi gazvi-him ve kıtâlihim ve lüzûmı hasmi-him ve istibsâli-him fadlen 'an'ilhüzûmı bi-muktedâi gayret-is-selâtîni ve mûcibi 'asabiyyet-i ehl-il-kuvveti ve't-temkîni. Ve le-kad künnâ fi's-senet'is-sabikâti nezel-nâ 'alâ re'si reîsihim ellezî kâne bügâşen fe'stesyera sümme ebâ ve'stekbera ke'l-kadâ'il mübremi bi-ceyşin cerrârin 'aramramin. Fe-ekam-nâ beyne yedeyhi ma'reketen lem-tera mislehâ 'uyûn 'ül-halki velem-tesma' nazîre-hâ âzân'üd-derki ve kellet fî-vasfi-hâ elsinetü'l-esinneti, ve ehasset bi-hâ fî'l-erhâm'il-ecinnetü, fe-zâka min-nâ bi-'avn'-illâhi latmeten emerrat bi-hâ kuvâhu ve dehenet min-ikbâlihi 'urâ-hu ve eykazet min 'afvet'il-gurûri ve nevmet'il-huzûri. Lâkinnehu lemmâ necâ bi-re'sihi min havmet'il vegâ râci'l menâsı ve teşebbeset bi-yedi'-fırâri zeyl'il-halâsı lem-tenhasim fi'l-bilâdi mâddetü şerri-

him ve lem-ye'meni'n-nâsü men yüvâbiku mekra-hüm. Bel-tedübbü 'akârihim ile'l-müslimîne ânen fe-ânen ve tenheşü efâ'î şürûri-him nüfûs'el-muvahhidîne zamânen zamânen. Fe-lezime li-himmeti-nâ elletî tetâu akdâmuhâ fark'al-ferkadeyni ve kımmet'eş-şâ'rayeyni in-nüsibet kadim'el-akdâmi ve nehtemmü fî-emr'il-intikami mütemessikîne bi-habl'il infisâmi min-Allah'il-melik'il-'azîz'l-allâm. Fecehhez-nâ li-hâze'l-mühimmi 'askeran cerrâran ve cahfelen kerrâran min ferrâsin harrâsin bâsilîne ve li-mehci-himi fî-sebîl'illâhi bâzilîne mütederri'inebi-dürû'in zâfiyetin'alâ huyûlin sâfinâtin tüsâbik'üs süyûle ve tesirü deffe'l-cünûbi ve'l şümûli ve yenkazzûne 'ale'l-husûmi'inde'l-likâi ve'l-hücûmi inkızâz'is-sufûri 'alâ sirb'il-'usfûri ve yesûlûne 'aleyhim savlet'ez-zenb'il-mikdâmi 'alâ sellet'il-agnâmi ve ricâli-kümâtin yerşükûne bi-sihâmin testahdim'ül-âcâle ve terdümü sibâk'ul-hiyâli ve yümtırûne 'ale'l-'adüvvi es savâ'ika 'inde ramy'il-benâdıkı ve emer-nâ-hüm bi's-seyri 'alâ sebîl'it-tevâtüri ve't-tevâlî ve't-tetâbü'i ve't-tenâlî ve yekussu enârehum ve şakku 'ibâri-hüm li-yüdrikû-hüm idrâk'el-ecel'il-mev'ûdi nâşirîne li'l-a'lâmi ve'l-bünûdi ve yestakbilûhüm bi-mâzi'l-harâbi ve yahkümû's-süyûfe fî-akziyet'ir-rikâbi ve yec'alû nakt'er-rüûsi li-hutûtı rimahi -him'il-hatiyyeti nihâyâtin ev hemezâtin tersümü 'ale'l-elkâbi ve lâ yedrû **'ale'l-arzı min'el-kâfirîne deyyârâ** li-enne-hüm in-yezerûhüm yudillû'l-'ibâde **ve lâ-yelidû illâ fâciren küffârâ** fegâyetü **mültemisi**-nâ min hazreti-küm'il-'aliyyeti imdâdü-nâ bi-sâlihi da'âvâti-küm fî-etâyibi evkâti-küm ve irsâl'ül-hayri ilâ ehl'il-haremeyn'il mü'azzameyn'il-mübecceleyn'il-mükerremeyni min külli tâyifin ve zâyirin ve mukîmin ve mücâvirin fî-emr'in-nevâli bi't-tazarru'i ve'l-ibtihâli min Cenâb'ilhakk'il-cevâd'il-mutlakı li-i'lâi kelimet'illâh'il-'ulyâ ve tenfîzi ahkâm'iş-şerî'at'il-garrâ ve kat'ı eydî-ehl'il-bida'i ve'l evhâ 'an-zeyl'ilislâm ve keşfi zulmet'iz-zulm 'an-rüûs'il-enâm ilâ kıyâm'issâ'ati ve sû'at'il-kıyam ve le-kad cehhez-nâ 'alâ yed'il-kâsid'il-mûmâ ileyh'et-tenmiyete gars'el-mevveddeti ve tatriyetü reyhân'il-mahabbeti ba'zan min'et-tuhafi ve'l-hedâyâ. Fe'l-me,mûlü min'el Cenâb'il-'âlî kevnü-hâ meşmûletün bi-şümûli'l-kabûli vallahu Teâlâ yüdîmü-küm li-islâh'il-bilâdi ve'ttesliyet'il-'ibâdi ve yerzüku-kûm 'umren yestev'ibü merâtib'el-a'dâdi ve yahtetimü bi-yevm'id-tenâdi bi-menni-hi ve keremihi in-şâ'-Allah Teâlâ. El-hamdüli'-llâhi vahdehü ve's-salâtü ve's-selâmü 'alâ men lâ-nebiyy ba'deh ve 'alâ âlih'il-il-kiram ve ashâbi'l-'ızâm. Hasbü-na'llâhu ve ni'm'el-vekîl ni'm'el-mevlâ ve ni'me'n-nasîr.» Bu 'arabî nâme-i hümâyundan gayri ellerine bir Türkî hükm-i cihân-mütâ' dahî virildi ki, sûreti budur : «Cenâb-ı saltanatmeâb, 'izzet-nisâb, devlet-intisâb, sa'âdet-iktisâb, melikiyy'üz-zât, melekîyy'üs-sıfât karındâşum Sultân-ı Mısr **übbidet devletühü ve hullidet saltanatühü** selâm-ı hüceste-peyâm inhâsından sonra ma'lûm ola ki, çün selâtîn-i nâm-dâr ve havâkîn-i 'âlî-mikdâr **fî-nefs'il-emr** hâfizân-ı dîn ve hârisân-ı sünen-i seyyid'il-mürselîn dururlar, her gâh ki habli metîn-i şer'-i güzînde ta'arruz-ı küfâr ve melâhide-i bed-kîrdârdan nev'i- 'ukde vâki' ola.

Benân-ı rahm-u-sinân ile ol 'ukdei hall itmek ve her vakt ki dâyire-i fesâha-i 'arsa-i islâm'da a'mâl-i kabîha-i erbâb-ı bida'-u-dalâlden fi'l-cümle nokta-i tagayyür zâhir olsa tîg-i ser-tîz ve hançer-i hûn-rîz ile ol noktai hakk idüb gidermek serdâr-ı zî-kadr ve pâdişâh-ı ülû'l-emr olanlara vâcib ve lâzımdur. Öyle olsa müddet-i medîddir ki, ahâli-yi bilâd-ı şark bir sûfi-yi becce-i zındîk ve pür-zerk elinde 'âciz-u-fürûmânda kalmışlardır. Firak-ı dâlle ve gümrâh ile ki kelime-i **«ve min'en-nnâs men yettehiz min dûn-i'llâh endâden yühibbûne-hüm ke-hubb'illâh»** haseb-i hâlleridir, ol diyâra müstevlî olub, **«ve izâ tevellâ sa'â fi'l-ardi liyüfside fîhâ ve yühlik'el harse ve'ı-nesle. Vallâhü lâ-yuhibbü'l-fesâd»** kavlinin hevlinden tecennüb-ü-teharrüz göstermeyüb, ehl-i sünnet ve cemâ'ata itdügi zulm ve ta'addî âl-i fir'avn, esbât-ı İsrâîle ve Buht-i nasr, sükkân-ı beyt'ül-makdise eyledügi ma'lûm degildir. Hâliyâ **«yâ eyyühe'llezîne âmenû kûnû ensâra'llâhi»** emrine samîm-i dilden imtisâl idüb, mahzâ ihyâ-yı merâsim-i şerî'at-ı ğrrâ ve i'lâ-i kelimet'illâh'il-'ulyâ eclîçün elviye-i zaferşi'âr ve leşker-i cerrâr-ı nusret-âsâr ile anun kal'-u-kam'ı içün diyâr-ı şark muhayyem-i ordû-yı hümâyunum olmak takdîrde var ise muhakkak ve mukarrer olmuşdır. 'An karîb mehzat-ı hidâyet-fercâm ve teveccüh-i sa'âdet-encâm menvîdır. Recâ-i vâsıkdır ki bir vefk-i ümîd-i ferhunda nüvîd **«ve câ'il'üllezîne't-tebe'ûke fevka'llezîne keferû ilâ yevm'il kıyâme»** muktezâ-yı işâret, pür-beşâret-**i 've'llezîne câhedû fî-nâ le-nehdiyenne-hüm sübülenâ»** sırr-ı 'azîz-ı **«ve in-yukâtilû-küm yüvellûne-küm'l-edbâre»** zuhûra gelüb, Hakk sübhâne te'âlâ ol zâlimin şerrini 'acze ve mesâkîn-i müslimînde ndef' idüb, sagîr-u-keb'ri alef-i şimşîr ve lâşeleri tu'me-i gürg-ü-şîr olmaga ben bendesini sebeb-i zâhirî kılmış olâ in-şâ-Aliah te'âlâ pes bünyân-ı rasîs'il-esâs şer'-i nebevînin **'alâ vâzi'ihî efdal'üs-salevât** hedmine kasd idenlerin menkûb-u-makhûr ve ●l tâyife-i mehâzîlin **ibtigâen li-vech'illâh ve tâliben li-merdâtihî ref'ına ve** kam'ına mübâşeret idenlerin muzaffer-u-mansûr olmaları içün cünûd, du'â-yı hayr ile i'âne ve igâse-i din gayretine ve ıslâm hamiyyetine her müslümâna 'umûtnen farzdır. Husûsâ Hazret-i 'Aliye göze irsen ve iktisâben mün'akıd olan meveddet-ü'-mahebbet derece-i übüvvet-ü-nübüvvete su'ûd itmişdir. Mütevakkı'dır evkât-ı müstetâbede ki mezânn-ı icâbet-i da'vât-ı müstetâbedir. Ed'ıye-i sâliha ile tezekkür olunmakdan hâlî ve zühûl-u-gaflet vâki' olmaya ve mevâdi'-ı şerîfe ve arâzi-yi mukaddesede münzevî olan sulehâya ve fukarâya tenbîh oluna. İzdiyât-ı şevket-i dîn-i islâm içün bi'l-gudüvvi ve'l-âsâl hayr du'âya iştiğâl eyleyeler. Müşârun iley-himâ ilçiler Mısra vardıklarında sultân-ı Mısr cendân iltifât-u-i'tibâr itmeyüb, belki habs şeklinde bir zamân alı koyub, âhir'ül-emr icâzet virüb, geru bu cânibe irsâl eyledi. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Nevvera'llâh merkadeh** dahî rûz-ı leyâlde menâzil-i 'adîde ve merâhil-i cedîdeden 'ubûr-u-mürûr ile mâh-ı mübârek Cemâzi-yü'l evvelin yigirmi beşinci güni vilâyet-i Karamanda Âkşehir konagına nüzûl-i hümâyun olundukda Diyârbekr'de vâki' olan

mukâtele-i 'azîmenin haber-i beşâret-eseri irişüb, Kara Hânın ve ümerâ vü serdârlarının esnâ-i ceng-ü-kıtâlde kesilen başlarını südde-i 'âlem-medâra göndermişler. Mahall-i mezbûrda gelüb, vâsıl oldı. Hazret-i Pâdişâh beheşt-âşiyân Cenâb-ı Hakka envâ' şükürler ve senâlar ile mehâmid-i firâvân edâ itdiler. Ordu-yı hümâyunda şenlikler ve şâdiliklar eyleyüb Kara Hânın bâşını ol mahallden Sultan-ı Mısra gönderdiler. Diyârbekr beglerbegisi Muhammed Pâşaya, Karaman emîr'ül-ümerası Hüsrev Pâşaya ve muharebe-i nusret-şîmde olan ümerâ ve kibâra fâhir hil'âtlar ve yoldâşlıkda bulunan merdân-ı dilâverâne envâ'-ı terakkîler ve husn-i iltifâtlar ve 'asker-i zafer-peykere terakkîler olub, cümlesi ber-murâd oldılar. Mâh-ı mezbûrun selhında konâk-ı zafer-vifâk Medîne-i Konya sahrâsı vâki' olub, bir kâç gün oturâk oldılar. Medîne-i Konya cilve-gâh-ı tâyir-i kuds ve sadr-gâh-ı hatâyir-i ins, kıble-i tâlibân-ı safâ merhale-i râgibân-ı mihr-ü-vefâ olub, mezâr-ı rahmet-âsâr Celâlüd-dîn Rûmî **'Aleyhi rahmet'ül-Melik'il-kayyûmî** ile müşeref, âb-ı rû-yı memleket-i yûnândır. Ol buk'a-i müteberrikenin ziyâreti ile erbâb-ı mekâsid nihâyet-i âmâle ve ashâb-ı münâcât gâyet-i merâm-u-hâcete irişmişlerdür. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân dahî ol makâm-ı üns-ü-selâmeti ziyâret ile bâş âçub Cenâb-ı Vâhib'il-merâmdan **-'Azze şânüh-** enva'-ı zafer-u-nusret, taraf-ı mücîb'il-hâcâtdan-**'Amme nevâlü-hü** esnâfı Fütüh-u-himmet der-hvâst itdiler.

Celâlu'd-dîn-i sâhib-i mesnevînin,
Semâ-yı evc-i himmet mevlevînin.

İdüb rûhundan istimdâd-ü-şefkat,
Nasîb ola kemâl-i fevz-ü-nusret.

İre evc-i fütûha râyet-i şâh,
Hezimet bula dâyim ceyş-i gümrâh.

Dönüb şevkıyle zâkir mevlevîler,
Okundı hâcet üzre mesnevîler.

Tazarru'lar, du'âlar eylediler,
Bâş açdılar senâlar eylediler.

Tasadduk itdi erbâb-ı sülûke,
Ne zîbâ devlet olmuşdır mülûke.

Fakîri sîm-ü-zerle şâd iderler,
Yıkılmış dilleri âbâd iderler.

Şu denlü itdi lütf erbâb-ı fakre,
Kamu dâmân-u-ceybe toldı nukre.

Yetîm oldı mu'azzez dirhem ile,
Giderdi gussai dilden hemm ile.

Kadîmî Konya burc-ı evliyâdır,
Makarr-u-cây-gâh-ı asfiyâdır.

Ziyâret itdiler cümle kubûrı,
Müyesser olmaga feth-u-huzûrı.

Niyâzı-yla pûr olmuşdı felekler,
Mukarrer itdiler âmîn melekler.

Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'llâhu- bürhânehu** 'azîmet-i nusret-hâtimet eyleyüb, her rûz bir menzile nüzûl ile etrâf-u-cevânibden gürûh-ı 'asâkir-i gûh-şükûh ordû-yızafer-hûya hulûl idüb, cibâl-ü-tilâlden ne denlü sahra vü deşt var ise hıyâm-ı zînnet-intizâm ile memlû idi. Mâh-ı mübârek Cemâzi-yel ahirin yigirmi dördüncü güni Elbistâna tâbi' Söğûtlü-nâm menzile konulduktan Kara Hânın ser-i Bî-sa'âdeti ile Mısra gönderilen kimesne vârid olub, Sultân-ı Mısrın isyân-u-tugyânın Memâlik-i Mısrıyyede taht-ı yedinde olan 'asâkir-i nühûset-me-âsiriin bi-isrihim cem' idüb, Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân ile muhârebe ve mücâdele itmek bâbında tehcyyü-i esbâb-i kıtâl-i hezîmetmeâl itdüğini haber virdi. Sultân-ı Mısrın bu vechle harekâtı olub, hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân mahzâ ihyâ-yı merâsim-i dîn-i mübîn içün diyâr-ı şarka 'azîmet itmişler iken Mısr sultânı yerinden kalkub, gelüb reh-zen oldugı tamâm-ı zâhir-u-fâş olub, lâkin 'Arabistan Pâdişâhı olub, **bi-haseb'izzâhir** müslümânlardır. Anlar ile muhârebe ve mu'kâtele şer-ı şerîf-i rebevî muktezâsınca câizmidir? deyü mahrûsa-i İstanbul'a âdem gönderüb, müftiyü'l müslimîn olan reîs-i'ulemâ-i dînden istifâ olunmuş idi, cevâbı vârid olub, sûret-i mesfûrede anlar üzerine varmak şer'î olub, kâtı'üt-tarîklardır. Anlar ile kitâl-ü-muhârebe cihâd-ü-gazâdır. Kâtili gâzî ve murâbit maktûli şehîd-ü-mücâhid olur, dimişler. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'llâhu-bürhânehü** dahî tarîk-ı Şark-ı fitne-garkdan inhirâf idüb, Cenâb-ı müfettih 'ül-ebvâba ki **«ve 'indehu mefâtih'ül-gaybi lâ-ya'lemühâ illâ hü»** tevekkül ve mihr-i sipihr-i nübüvvet, ahter-i burc-ı fütüvvet pîşvâ-yı zümre-i enbiyâ, muktedâ-yı firka-i asfiyâ hazret-i Risâletin **'Aleyhi efdal'üssalevât ve ekmel'üt-tahiyyât** mu-cizât-ı kesîret'il-berekâtına tevessül eyleyüb, savlet-i tâm ve şevket-i temâm ile hudûd-ı 'Arabdan Malâtıyye semtine teveccüh-i müvecceh itdiler. 'Asker-i hurşît-fer, dilâverân-ı feth-peyker aralarında arzû-yı rezm-ü-ceng mukarrer olub, her bir neheng harb-i şîr-âheng cûş-u-hurûşda oldı. Mah-ı Receb'ül müreccebin onuncı güni Tûcak dere dimekle meşhûr menzilde bir gün oturâk olunmuşdı. İttifâk ol yurtda mukaddemâ sultân-ı Mısra irsâl olunan Zeyrek-zâde ile Karaca Paşa Ordû-yı hümâyûna irişdiler. Tâyife-i çerâkisenin Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân ile mücâdele ve muhârebeleri muhakkak olub, Mısırdan hurûc-ı nühûset ve levcleri mukarrerdir didiler. Mah-ı mezbûrun on dokuzuncı güni Merzübân sûyı di-

mekle ma'rûf metnzile konuldukda Sultân-ı Mısr'a tâbi' olan ecnâddan vilâyet-i 'Antâb emiri olan Yunûs-nâm kimesne erbâb-ı 'ukûldan merd-i çâbuk-kadem imiş, tevâbi'-u-levâhıkı-yla gelüb, 'atabe-i 'âlem-penâha itâ'at-üimtisâl eyledi. Sultan-ı Mısrın dahî 'asker-i cündi tünd ile Halebe vüsûlı mesmu' olub, zamân-ı harb-ü-ceng karîb oldı. Makhûr, mezbûr Halebden berüye hurîc idüb, 'asâkir-i zafer-meâsir dahi her rûz alâylar baglayub ve safflar âraste idüb, erbâb-ı rezm-ü-ceng esbâb-ı harb-ü-kıtâl ile müheyyâ ve pîrâste oldılar. Tûcak Dere Tagı dimekle ma'rûf bir tavd-ı 'azîmin dâmeni tavkına kadem koydılar ki bülendî ve ser-efrâzî da bilâ-fark fark-ı 'ayyûk ile hem-ser idi, bir cebel-i şâmih dir ki tâk-ı ayvân-ı keyvân ile beraber bel kulle-i semâk ve kunne-i kubbe-i efâlkden fâyik-u-a'lâ-ter idi, 'ubûr itdiler. Mah-ı Recebin yigirmi dördünci güni Tıll-i Habeş'nâm menzile nüzûl olundukda «yarınki gün ceng-ü-uğrâşdır.» deyü orduda haberler fâş oldı. Ol gice 'asâkir-i zafer-meâsir kendülere hvâbı haram idüb, dilâverler, zafer-ferler at üzerinde karâr-u-âram eylediler. Hüsrev-i seyyâre-gân tîg-ı cihângüşâsın niyâmdan çıkarub sipâh-ı encümi ki zerrât-ı hevâ gibi bî-hadd-ü-bî-şümâr sahn-ı sipihr-devvârda cem' olmuşlardı. Maglûb-u-münhezim kılub, ya'nî subh irişüb, gün tulû'itdügi gibi 'ale's-sabâh hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân ki dîn-i mübîn bezmine rûşen-i çerâğ-u-misbâh idi, süvâr olub, yemîn-ü-yesâr bi'l-cümle her cenâh mübârizân-ı feth-iftitâh turub ol rûz ki Receb ayının yigirmi beşinci güni yevm'ülahad idi, Hazret-i Dâvud nebînin-**'Alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi efdâlü't-teslîm-** mezâr-ı magfiret-âsârları olmagla meşhûr olan sahrâda Mısr Sultânı Kansu Gavrî cümle-i cünûd-u-erkânı, kâffe-i 'asâkir-i hezimet-nişânı ile saflar baglayub, 'ale'l-ittisâl ceyş-i nuhûset-hâli harekât-u-cünbüşde olub, vakt-i duhâ idi. İki 'asker-i deryâ-fer, iki ceyş-i cân-âver, iki şîrân-ı ejder-peyker, iki taraf-ı gazanferân-ı ceng-perver, iki gürûh-ı enbûh-ı bahr-şükûh, iki deryâ-yı pîlâheng, iki seyl-i nîl-reng mukâbil oldılar. Mahbes-i niyâmda mahbûs olan şimşîrler ki bâd-fi'l-u-âteş-nihad, âb-şekl-ü-hâk-nijâd ve **enzel-ne'l hadîdefihi be'sün şedîdün,** derbendden âzâd olub, dest-i adüvv şikest mücâhidînde cevelâne başlayub, irişdügi ecsâd-ı çerâkise-i 'azâb-irtisâmı garka-i deryâ yı merg idüb kendüs-i mest-i hûn-âşâm her sıdak-u-bilek-i kemînlerinde mahzûn olan cân-gîr-i 'adüvv-teshîr ve merg-te'sîr dilâver-tîrler kabza-i kemân-u-kavsdan güşâd bulub, fezâyı hevâ-yla çerkeslerin ecsâd-ı fesâd-nihâdlarını âşiyân idinüb, hadeng-i dil-i teng ile ruhlarını mecrûh idüb, bedenler cevfini makarr-u-makâm iderlerdi. Ra'd-ı mashûb ve şîve-âşûb toplar sadası kubbe-i eflâke gulgule basît-i zemîne velvele virüb, taşları cündi başlarını hevâya perrân, ecsâm-ı 'azâb-encâmlarını zerre zerre hâke rîzân sayha-nümâ şîve-efzâ darbzen yuvâlıkları çerkeslere yoluk 'azâblar virdiler. Füfeng-i cân -âhenin fındıkları hod tuyûr-ı ebâbil gibi minkârlarından ayrılan hicâre-i siccîl-mânendi Çerâkise bedenlerine hulûl ile anları 'asf-ı me'kûl eylediler. Tumturâk-ı ceng bir hâlete müncer oldı. Rezm-

gâh-ı 'Osmânî bir üslûba netîce virdi ki zebâne hançer-i âteş-zebândan dil-i 'adüvv-sûzân ve âb-ı şimşîr-i berrândan dîde-i düşmen-giryân ve ser-hâ-yı Çerkesân-ı-nâkesân şebîh-i gûy-u-çevgân, meydân-ı ma'rekede galatân-ı bî-çâre Kansu, serâsîme vü hayrân ve muztarib olub, yârab kazâyı sav du'âsına meşğûl, derdmend-i müstemend Gavri gûr-ıceng ile bî-hûde olub, fevrî gerusüne firâra müterakkib oldı. Ne firâr nice belâya müstagrak sultân-ı Mısr iken gözine tolan gubâr-u-kara toprak oldı. Çerâkise-i miskîn bu kâr-u-bâr-ı âteşin bu ceng-u-peygâr-ı sehm-gîn Sultân Bayezid Han zamanında anların ser-leşkeri olan pâşalara kıyâs idüb, tünd cündîler, bîhûşlar, şarâb-ı gurûr ile mestler, ser-hûşlar idi. Meydân kenârında 'Arabî huyûl üzerlerinde ya'nî cündîlerdi. Lu'bler gösterüb, derdmendler, semendler saçar itdiler. Sâg-u-soldan pîş-ü-pesden okiar atdılar. Yemîn-ü-yesârdan başları üzerinden çevürüb, kılıçlar oynatdılar. At sagrısına düşüb, rikâblar üzerinden tirler pür-tâb itdiler. Heyhât kendülerini nâdânlar zamânına göre âdem sandılar. Bu demde dilîrler, şîr-nazîrler düşmen-gîrler, 'adüvv-teshîrler, ejder-sengler, neheng-âhenkler hücûm-u-cenklerini görmekle 'âlemden usandılar. Heman vücûdları sâ'at-i evvelde şebahları ibtaf-ı mahîde-i vâcib-i mutlak-**'Azze şânüh-** hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın nasîbleri imiş hâtif-i ikbâl-âyet **(-ve yensureka'llahu)** hazret-i hilâfet-penâhın gûş-i huşlarına okuyub ve dest-i 'inâyet-i perverdigâr feth-u-zafer nihâlini ravza-i detvletde dikûb ve pür-cem-i zaferi nîze-i şi hâb-peykerinin serine 'akd idüb, ceyş-i düşmen ol anda ma'dûm-u-nâyâb vücûd-ı 'dem-i vürûdları müntehâ-yı serâb oldı. Ekser-i etcsâm-ı «azâb encâmları hâk üzerinde lâşe olub, meydânda nihâyet yo-gidi ketsilmi şbaşa bir mikdârı eyâdi-yi mübârizân-ı zafer-mebâdide mukayyed-u-mahbûs oldı. Sultan Gayrı hod müşâhede-i gîrûdâr-ı kıyâmet-âsâr ile bî-hûde ve dembeste ba'z-ı rivâyetde cerâhat-ı tüfeng-i cân-âheng ile mecrûh-u-haste düşüb muhassalân **es-sahîyyü mâ-melek** muktezâsınca metâ-'-ı cânını hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın semendi türabının ayagına tuhfe vü belk çekdi. Hazret-i hilâfet-penâhının 'asâkir-i feth-mezâhiri gâlib-u-mansûr Kansu Gavrînin leâker-i fitne-rehberi maglûb-u-makhûr olub, harîk-ı te nevvüre-i 'anâ garîk-ı lücce-i belâ olub, dîde-i ümîdi müşâhede-i matlûbdan mahrûm ve rakam-ı hırmân cerîde-i âmâlinde merkûm hâtem-i mülk engüşt-i devletden matrûh ve tomâr-ı 'ömr yed-i kahr ile mestûr, ten-i mihnet-encümini zahm-ı merg ile mecrûh oldı. Râyât-ı hezîmet-âyâtları ma'kûs a'lâm-ı şikest-encâmları menkûs bâr-u-bengâhları hazâyin ve esbâb-u-cihâzları cümle yagma vü tâlân olub, 'asker-i hümayun-fer mezâr-ı feth-âsâr-ı hazret-i Dâvud-ı huceste-manzar civârında mansûr-u- muzaffer oldı. Kadr-i râyât-ı islâm kubbe-i 'ayyûka irişdi. 'Askerinin ekseri bi-'inâyet'il-melik'il-müte'âl pây-mâl-ü-bâkî kendüyle müte'allik olan a'vân-u-ensâr-ı Seyyide-i menâkîr-i süyûf-ı şehbâzân-ı 'ankâ-şikâr ve ser'i bî-magzları beste-i fitrâk-ı merdân-i seffâk ve leked-kûb-ı esbân-ı

müberizân-ı bi-bâk vâki' olub, ve kimini kayd-ı silsile ve züll-i rakıyyetde esîr-u-giriftâr itdiler

Zafer buldı şeh-i ferhunde-tal'at,
Hümâyun-tâli'-u-mes'ûd-şöhret.

Kaçan bir rif'ate ikbâl iderdi,
Fûtûh-u-nusret istikbâl iderdi.

'Azîmet itseler olur mübârek,
Zafer ile müyesser Hakk tebârek.

Kerâmet var idi tab'ında şâhın,
Sa'âdet menba'ı zill-i ilâhın.

Mısırdan 'azm-i Rûm eylerdi Çerkes,
Selîme didiler var çerkesi kes.

Zamânı sandılar Şeh Bayeziddin,
Çırâgın yakdı Hakk şâh-ı cedîdin.

Degildir hâl-i 'âlem bir karâra,
Togar leyl-i sa'âdetde sitâre.

Gehî meydân deger şîr-u-nehenge,
Gehi rûba geçer çâ-yı pelenge.

Cihânın şimdi var sâhib-kırânı,
Zemînin ser-te-ser 'âlem-sitânı.

Mukâbil olmaya haylı ne hiç kes,
Ne tâtâr-u-sûfî vü ne çerkes.

Hudânındır kamu kâr-u-kamu hâl,
Birine kahr virmiş kime ikbâl.

Nasîb itmiş Selîme mülk-i 'urbân,
Getürdi niçe çerkes, itdi kurbân.

'Aceb magrûr idiler rezm-u-cenge,
Gelüb, cân virdiler top-u-tüfenge.

Kanâ'at itmediler taht-ı Mısra,
'Adâvet eylediler Şâh-ı 'asra.

Husûsıyle çıkub Şehr-i Halebden,
Tecâvüz itdiler hadd-i edebden.

Bu kıssa 'ibret-'âsâr-i 'acebdir,
Sa'âdet bulmaga hayli sebebdir.

Hüdânın virdügine kıll kanâ'at,
Yaramaz sanma dır gayra şenâ'at.

Yeter 'akl ehline bu kıssa örnek,
Otur, yerde uzatma pâyını çek.

Tama'kârın gözi toyar türâba,
Tama' benzer, dimişlerdir serâba.

Tama'kâr olmasa ger Rumâ çerkes,
Olardan itmez idi cânı cerkes.

Bakıyyet'üs-süyûf olan çerâkise- hezîmet-sunûf etrâf-u-cevânibden gi rîz ile pinhâne idiler. Anlar kaçub ekall-i kalîl-i çerkes halâs oldı. Fûz-ı mesâffda diri tutulan cündîler dahî bâb-ı mu'allâya götürmek emr olundugı ecilden muhârebe oldugı günnü irtesi elâdi-yi sipâh-ı zâfer-penâhda ne denlü çerkes-u-cündî var ise, mecmûısını mukayyed-u-mahbûs getürdiler. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'Allah-burhâneh** otâk-ı hümâyun-ı nusret-makrûn kapusında sa'âdet-ü-ikbâl ile oturub, temâsa iderlerdi. İki binden ziyâde var idi. Evvelâ cümlesini meydânda kılıçdan geçürüb, 'alef-ı şimîr-i zafer-te'sîr eylediler. Ol mahalden göçüiüp, Haleb civârında Ceylan'a konulub, ol menzil-i zıll-i hümâ-yı çetr-i felek-fersâ-yı hudâyigân-ı zamâne ile müşerref oldı. A'yân-ı Haleb bilâ-ta'b ve sâyir ol diyârda olan a'yân-ı akvâm ve eşrâf-i kabâil-i kirâm gelüb, istikbâl idüb, şeref-i âsitân-bûs ile müşerref olub, miftâh-ı kal'ayı teslîm itdiler. Medîne- Haleb ki âb-ı rû-yı mülk-i 'Arabdır. Hisâr-ı büzurgvâr-ı su'ûbet-medârı ile kâffe-i müdâfat ve tevâdi'-u-levâhıkı ile meftûh-u-müsahhar olub, zâbit-u-hâfızlar konulub, kal'asına dizdâr-ı emânet-şi'âr ile müstah-fizîn-i siyânet/disâr ta'yîn olund. Eyâlet-i kişver-i Haleb dahî müşârun ileyh Karaca Paşa ki merd-i lebîb-u-'âkil, zât-ı me'ârif-simât-ı kâmil, tab'-ı güzîn ve zihn-i nâzenîn ile ma'mûr câmi'-ul-hasâyil emîr idi, ana tefvîz olunub, kâdılığı dahî Çölmekci-zâde Kemâl Çelebi ki, sahib-ı me'ârif zât-ı sütûde-hisâl-i kâmil-u-'ârif kimesne idi, anlara virilüb, hisâr-ı büzurgvârında sultanlıga müte'allık bi-nihâye mâl-u-künûz bî-hadd-u-gaye hazîne vü esbâb-ı meserret-efrûz ele girüb, hizâne-i 'âmire içün zabt olundı. Feth-i büzurgvâr-u-'azîm müyesser olub, çerâkise zamânında Haleb Melik'ül-ümerâsı olan Hayr Beg ki Kansu münhezim olıcak, ol dahî kaçub, Mısr cânibine müteveccih olmuşdı. Cibilleti hayr üzerine mecbûl olmagın şerre mâyil olmayub, hayr kangı cânibde idügini teharrî eyleyüb, tarîk-ı savâb ne tarafda idügini mülâhaza kılub, ve tefekkür-i 'âkıbet-ı hâl ve teemmül-i hâtimet-ü-me'âl eyleyüb, âsitân-ı sa'âdet-intimâdan da'vet dahî olmuşdı. Ri'âyet-ı emr-i şerîf-i hüdâvendigârı cümle-i mühimmâtının ehemmi ve cemî'-ı mekâsıdının etemmi bilüb, bî-tevakkuf gelüb, itâ'at-u inkıyâd gösterüb, takbîl-i eyâdi-yi kerîme-i-bahr-ı feyezân-ı şehinşâhî ile

müstes'add olub, tavk-ı 'ubûdiyyeti sıdk-u-ihlâs ile gerdenine takub ve kemer-i hizmeti bin cân-u-dîl ile beline baglayub, seddine südde-i sidre-âsâ semâ-sîmâ silkine münselik olub, şeref-i imtiyâz-u-ihtisâs bulub, envâ'-ı nevâziş-i şâhâne ve esnâf-ı 'avâtıf-ı pâdişâhâne ile mahfûz ve behrement oldı. Halebin ülemâ-vü-meşayih-u-a'yânı mecmu'-ı tüccâr-u- meşâhîr-i 'atabe-i 'alem-penâh-ı pâdişâh-ı sa'âdet destgâha yüz sürüb kâffe-i memâlik-i Halebiyye cümle-i ekâlim-i 'Osmâniyyeden mahsûb olub, bu feth-i cemîl içün şehzâde-i civânbaht **Etâla'llâhü bekâhu** âsitânesine ve Kostantınıyye ve Burûsa ve Edîrne ve sâyir memâlik-i mahrûsa kadılarına tâyife-i nasârâdan 'atabe-i 'ulyâya muhlis olan küffâr-ı hâksâr kırallarına ve akyâl-i firengistâne feth-nâmeler ile mübeşşirler irsâl olundı. Mahmiye-i Haleb ahvâli müretteb-u-mükemmel olub, mâh-ı mübârek Şa-bân-ı şerîfin ( ) gününde 'asâkir-i feth-meâsir ile ekâlim-i Şâm-ı behcet-encâma 'azîmet-i zafer-fersâm eylediler. Menâzil-umerâhil tayy olunub, Mâh-ı mezbûrın yigirmi dördünci güni medâyin-i ma'mûre-i Halebden Medîne-i Humus civârında konuldu ki şehr-i mezburda ashâb-ı güzîn-i hayr'ul-mürselînden **Sallallâhu 'leyhi ve sellem** hazret-i «Amr ilet Hâlid Ibn'ul-Veîd **Radıyalâh 'an-hümâ** ve ba'-ı sahâbe-i kibârın dahî merkad-ı mübârekleri vâkı' olmuşdur. Cümlesini ziyâret ile tahsîl-i mesûbât-ı sa'âdet-menkibet eylediler. Selh-ı Şa'bân-ı mükeremde ki sebt güni idi, havâli-yi Şâm-ı dâr'üs-selâmdan civâr-ı şehre konulub, şân-ı pâdişâh behişt-âşiyân **Nevvera'llahü merkadeh** ile ahvâl'i 'asâkir-i zafer-nisân müşâhede-i arazi'yi mukaddese-i mutahhara sa'âdeti ile müstes'ad ve kâmran oldılar. Şehr-i Şâm ki reşk-i dâr'üs-selâmdır, cümle cevânibi ser-â-ser reyâhîn-u-şakâyık ve riyâdının zılâlinde cârî olan cûy-bâr-ı sâfî mânend-i hevâ-yı cânân-ı tıbâ'-ı kirâma muvâfık-u-lâyık ve miyâh-ı selsâl misâlinin letâfeti reşk-i sel-sebîl-i Selîm ve hevâ-yı dil-güşâ-yı ruh-efzâsı gayret-i nesîm 'abher-i şemîm olub, bir makâm-ı dil-güşâ ve nüzhet-gâh-ı cânbahş ve câ-yı cennet-cemâl ve mevdı-ı behişt-misâlinde hayme-i ikâmet kurulub, makdem-i meymûn-ı şâh ile müşerref oldı. Şâh sa'âdet-ü ikbâl ile onbir gün taşrada olub, onikinci gün yevm'ül-hamîs idi, derûn-ı Şâm-ı firdevs-makâmda olan sarâ-yı behişt-câya göçüb içeru girdiler. Tevâbi'-u-levâhık-ı Medîne-i Şâm 'alâ vech'il-'umûm meftûh-u-musahhar râyat-ı ferhunde-hücûm olub, mudâfât-u-mülhakâtı ile mazbût oldı.

Şeref virdi kudûmî şehr-i Şâma,
Kul oldılar Şeh-i cem-ihtişâma.

Hümâyûn ismine okundı hutbe,
Hatîb ol 'izzet ile buldı rütbe.

Zer-ü-sîme şeref bahş-eylediler,
Mübârek nâmını nakş eylediler.

'Arab iklimine saldı emânı,
Ser-â-ser 'adle sarf itdi zamânı.

Uyudı çeşm-i fitne hâbe vardı,
İmâm-ı terfiye mihrâba vardı.

Firûzân oldı rûşen şem-i nazmın,
Cihâna virdi nûrı lem'i nazmın.

Buluşdı iki yâr emn-u-emândır,
Ki devr-i mehdî âhir-zamândır.

Serhadd-i memâlik-i 'Osmâniyeden tâ Gazzeye varınca ne kadar kılâ'-u-bikâ' ve bilâd-u-emsâr ve nevâhi-yu-diyâr varısa tevâbi'-u-levâhıkı ile mazbût-u-müsellem dergâh-ı 'âlî-şiyem vâkı' olub, herbirinin re'âyâsı sâyir memâlik-i mahrûsa re'âyâsı gibi zıll-i zalîl-i 'adâletlerinde huzûr-u istirâhatde oldılar. Bu hâletde efvâhdan mesmû' oldı ki muhârebe-i Halebde cânı halâs iden cündiler ve çerkesler firârdan sonra Mısra irişüb, anda bekâya-yı Çerâkiseden olanlar ile mülâkât idüb, ma'reke-i cân- âşûb-da vâkı' olan havâdisi takrir idüb, cümlesinin ittifâkı ile Tomanbây nâm çerkesi sultân idüb, yigirmi beş bin mikdârı leşker olub, tekrâr pâdişâh-ı behişt-âşiyân taraflarına 'ısyân-u-tugyân itmek üzere ittifâk-u-ittihâd eylemişler. Mezbûr Tomanbâya âsitâne-i sa'âdet-âşiyâneden bu vechile hükm-i cihân-mütâ' gönderdi. Cenâb-ı emâret-meâb, eyâlet-nisâb, devlet-intisâb Tomanbây tevkî'-ı refî'i cihân-mütâ'-ı vâcib'ül-ittibâ' vârid olıcâk ma'lûm ola ki mühendis-i ma'mûre-i fıtrat, mukarnıs-ı maksûre-i hılkat fermûde-i **«innî câ'ilün fi'l-ardı halîfe»** ile esâs-ı binâ-yı Âdemi te'yîd kılub ve ol kavâ'id-i nübüvvet-i **«Küntü nebiyyen ve Âdemü beyn'el-mâi' ve't-tîn»** temhîd idüb, tersîf'i mebâni-yi şerîat-ı Muhammedî ve te'sîs-i erkân-ı millet-i Ahmedîde te'kîdât olunmuşdur ki sadmet-i zelâzil-i havâdis-i rûzgâr ve âsîb-i tesârüf-i leyl-u-nehâr ile esâs-ı metîni muztarib olub, etrâf-u-eknâfı halel-pezîr olmaya belki te'âkub-ı şuhûr-u-a'vâm ve tenâdüb-i dühûr-u-eyyâm ile metânet-u-istihkâm-ı ahkâmı ziyâde olub, bisât-ı kesîr'ül-inbisât dîn-i İslâm tâ rûz-ı rüşûr-ı menşûr ve a'lâm-ı şeri'at-ı seyyîd'il-enâm tâ nefh-ı sûr-ı mensûr ola **«ve hüve'llezi ersele rasûlehû bi'l-hüdâ ve dîn'il-hakk li-yuzhirahu 'ale'd-dîni küllih ve levkerihe'l-müşrikûn»** ve hadîs-i şerîf-i seyyid'il-mürselîn **'aleyhi min'es-salât ezkâ-hâ nemin'et-tahiyyât enmâ-hâ** bu ma'nâya muvâfık ve bunun tasdîkını nâtıkdır ki **«lâ-yezâlü tâyifetün min ümmetî 'ale'l-hakk' zâhirîne ilâ yevm-il-kıyâme»** pes hâkim-i divân **«yef'âlu'llâh mâ-yeşâ ve yahkümü ma-yürîd ve yütimmü ni'metehu 'aleyke»** sadr-i bâr-gâhında **«ve kezâlik yectebîke rabbük»** menşûrı üzere tugrâ-yı **«nasrun mina'llâhi ve fethun karîm»** çeküb, fettâhı ve müfettih'ul-ebvâb **«ve 'indehu mefâtihu'l-gaybi lâ-ya'lemü-hâ illâ hu»** kâr-hânesinde tırâz-ı 'izâz-ı saltanatı ekmân-ı cihângîri üzetre di-

küb, erkân-ı millet-i garrâ ve kavâ'id-i şerîat-ı zehrâ vücûd-ı şerîrimiz ile müekked-u-müşeyyed olub, beyza-i islâm ve havza-i imânı cidd-u-ictihâdımız ile ma'mûr idüb, kâffe-i enâm bihâr-ı 'adl-u-ihsânımızda ma'mûr olmuşdur. Hâliyâ makâm-ı 'âlîmize lâzım olmuşdur ki, cemî'i müslimîn ve bilâd-ı muvahhidîn havme-i hükûmetimizde zıll-ı zalîl-i himâyetimiz ile müstezall olalar Tâ ki tervîh-ı şerâyı'-i Ahmedî ye tenfîd-i ahkâm-ı Muhammedî ile icrâ-yı şerâyı'-i nebeviye ve ızhâr-ı nevâmîs-i ilâhiyye cemî'i memâlikde sâbit-u-dâyim ola husûsıyle diyâr-ı 'Arab ki müştemildir, mevâdı'-ı mutahharayı ve muntavîdır, arâzi-yi mukaddese ve harameyn-i şerîfeyni ki kıblegâh-ı âdem ve secde-gâh-ı halk-ı 'âlemdir, hâliyâ tasmîm-i azmimiz bunın üzerindedir ki **«ve li'llâhi 'ale'n-nâsi hıcc'ül-beyti men-istetâ'a ileyhi sebîlâ»** âyeti ile 'amel idüb, in-şâ'Allâh te'âla bi'z-zât haremeyn-i şerîfeyni **şerrefehümâ'llâhu»** ziyâret idüb, **«ve mendehale kânet âminen»** zümresinden olayuz imdi sana dahî farz-ı 'ayndır ki beyn'el-ibâd fitne vü fesâd götürülmeğe bâ'is olub, **«etî'û'llâhe ve etî'u'r-rasûle ve üli'l-emri minküm»** huccetiyle 'âmil olub, hükm-ı şerîm-i vâcib'ül-ittibâ''ım varıcâk gerekdir ki sen ve sana tâbi' olan eger ümerâdan ve eger kendüne mahsûs kullarundan ve nûkerleründen ve sâyir yarar kimesnelerden ve 'Arab beglerinden ve sen murâd idindügün kimesnelerdendir. Her vechile hâtırınuza havf-u haşyet getürmeyüb, hulûs-ı niyyet ve safâ-yı taviyyet ve hüsn-i 'akîdet ile devlet-u-ikbâl var bî-tevakkuf âsitâne-i sa'âdet-âşiyânuma müteveccih olasuz. Vüsûl bulıcak sürâdikât-ı ikbâliniz de'âyim-i 'inâyat-ı sultânîmize istînâd ile bülend-u-sâmî olub, her vechile nazar-ı 'inâyât-i şâhânemle melhûz ve sihâm-ı ri'âyât-ı pâdişâhânemle mahzûz olasın ki mahsûd-ı emâsil-u-akrân ve magbut-ı ekâbir-i erkân olâsın ve senünle her kim ki gelüb, itâ'at-u-inkıyâd göstere her biri mertebelü mertebesinde ed'âf-ı mudâ'af ri'âyetlerle mer'î olub, tamâm-ı şâkir-u-zâkir olâlar ve eger hükm-i hümâyunuma itâ'at itmeyüb, **«cevlet'ül-bâtıl sâ'atün, ve cevlet'ül hakki ile's sâ'ati»** haberinden tegâfül idüb, câdde-i tugyânı meslûk tutarsın. Senin ve tevâbi'ın muzlimenüz kendi boynunuza 'azîmet-i hümâyunım şuna musammemdir ki, eger denizden sefâyin-i kesîre ve merâkib-i kebîre ve eger korudan mevâkib-i 'adîde ve cünûd-ı mücennede ki hâzırdır, **«bi-meşiyyet'illâh'il-kerim»** eger Mısrdasız ve eger Hicâzda ve Yemendesiz tâlibân-ı dîn-u-devletden kimesne komayub, erkeginuz 'tu'ma-tîr-u-'alef-i şimşîr 'avret-u-oglanunuz mahbûs ve beste-i zencîr ola ve bu hitâb-ı müstetâbın sudûrına bâ'is mahzâ şefkat-ü-merhamet-i sultânî ve iktidâ-yı nass-ı kerîm-i fürkânîdir. **«Vemâ-künâ mu'azzibîne hatta neb'ase rasûlâ»** Vâkı'olmuşdır. Gayri degildir. Ve hem Mısr-ı Kâhireye kârîb Gazze vilâyetinde Cânberdî nâm-çerkes olub, üzerinde hayli eçsâd-ı fesâd-mu 'tâdı var imiş deyü istima' olunmagın vezîr-i a'zam Sinân Paşa'yla bir mikdâr 'asâkir-i zafer-meâsir koşılub, ilerüye 'azîmet itmek fermân olundı. Ve mezbûr Canberde dahi 'atabe-i 'ulyâdan bu vechile hükm-i 'âlîşân

gönderildi. Mefhar'ül-ümerâ'il-kirâm, merci'il-küberâ'il-fihâm, zü'l-kadr ve 'l-ihtirâm ve'l-mecd ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i 'avâtıf'il-melik il müte'âlî Canberd Gazâlî Beg-**Dâime ikbâluh**-tevkî'-ı refî'-ı hümâyun vâsıl olıcak ma'lûm ola ki bundan evvel iftihâr'ul-ümerâ' ve'l-ekâbir, muhtâr'ül-küberâ ve'l-efâhir zü'd-devlet'ir-râsihati ve'l-'izzet'il-bâriha, karındâşınuz Hayri Beg **«Lâ-zâle kasmuhû hayran ve hayran»** ifhâm-u-a'lâmı ile ve Hamânun Ulû Begi Korkmas oğlı Mehmed Aganun 'arzı ile sizin hulûs-ı 'akîdet ve safâ-yı taviyyetinüz ve tamâm-ı sadâkat-u-diyânet ve kemâl-i istikâmet-u-emânetinüze ve fart-ı ihlâs-u-meveddet ve kesret-i meyl-ü-mahabbetinüze 'ilm-i şerîfim muhît olub, her vechile 'inâyetlerüme ve ri'âyetlerime müstehakk-u-sezâver olub, mirâren südde-i seniyye-i sa'âdet-bahşıma da'vetiniz ecli içün ahkâm-ı şerîfe vâcibet'ül-ittibâ'ımla vüzerâ-i 'âlî mikdâr taraflarından mektûblar yazılub, irsâl olunmuşdı. Ol vakitden bir hayli müddetdir ki bir haber-i münîf ve eser-i latîfinüz sâyîh-u-lâyîh olmadı. İmdi bu def'a hükm-i şerîf-i cihân-mütâ'im vüsûl buldukda gerekdir ki istimâ' olunân kemâl-i ihlâs ve tamâm-ı ihtisâsınız mûcibince mu'accelen gelüb, pâye-i serîr-i 'âlem-maşîrime yüz sürüb, şeref-i takbîl-i enâmil-i kerîmim ile müşerref olmaga sa'-yi cemîl ve cedd-i cezîl vücûda getüresiz in-şa' Allâh'ül-kerîm gelüb, mülâkât oldugunda hâtırnuzda mürtekiz olandan ziyâde envâ'-ı 'inâyât-ı cemîle-i şâhâne ve esnâf-ı ri'âyât-ı 'aliyye-i pâdişâhânemle mer'î ve makbûl vâki' olursunuz. Gayet yarâr-u-maslahat-güzâr ve dilîr-i ehl-i tedbîr lâyık-ı ri'âyât-u-müstehakk-ı 'inâyât kimesne oldugunuz içün mahzâ mekârim-i 'aliyye-i mülûkâne ve merâhim-i cemîle-i hüsrevânemden bu denlü iltifât olunub, da'vetinüz ecli içün merraten ba'de uhrâ ahkâm-ı şerîfe irsâl olunmuşdır. Öyle olsa size dahi lâzım-u-lâ-büddür ki 'izzetinüzi mûcib ve ref' atinüzi müstevcib umûra nâzır olub, devletinüzi ve sa'âdetinüzi yere depmeyüb, **«izâ du'ıytüm feecîbû»** kelâmı muktezâsınca **«ve's-sâbikûne's-sâbikûne ülâike'l-mukarrebûn»** müsted'âsınca ridâ-i ihtisâsımı ihlâsınuz döşüne salub ve kemer-i tâ'atımı itâ'atınuz meyânına bend idüb, cümleden mukaddem ta'cîl gelüb, 'atabe-i gerdûn iktidâr-u-sa'âdet medârıma yüz sürmek ardınca olasız. Pes şöyle ki vech-i me'mûr üzere emr-i celîl'ül-kadrime imtisâl idüb, gelesiz. Siz ve sâyir beglerden ve bin başlarından ve kırk erlik ve on erlik beglerden ve sâyir hâsakilerden ve kalan agalardan ve sizinle bu bâbda mütâba'at-u-mubâye'at eyleyüb, böyle gelenler abâ-i kirâmım ve ecdâd-ı 'izâmım **Enâra'llahu berâhînehüm** ervâhı içün cümle-i mazarrat-u-beliyyât ve kâffe-i hasâret-u-nekebâtdan emân-ı Hakk Te'âlâ ve emân-ı Rasûl-i müctebâ ve emân-ı şerîfim ile emîn-u-sâlim oldugunuzdan gayri her birinüze bir vechle himmetler-u-'inâyetler eyleyim ki magbût-ı ekâbir-u-a'yân ve mahsûd-ı emâsil-u-akrân olasız ve eger 'inâd-pîşe ve bâtılendîşe idüb, dahi şerâr-ı fitne vü kıtâle işti'âl virüb, ızhâr-ı 'adâvet-u-'ısyân ve ibrâz-ı bagy-u-tugyân kılasız muzlimenüz kendü boynunuza son

peşîmânlık fâide virmeyüb, bi-'inâyet'illâh ve mu'cizât-ı Rasûl'illâh kuvvet-i kâhirem ile belde-i Mısrı feth eyledügümden sonra bir vechle 'ukûbet-u-siyâsetimle helâk olursuz ki, etrâf-u-eknâf ümerâsına mûcib-i 'ibret vaki' olursuz, bilmiş olasız. Ana göre tedârik idüb, misâl-i lâzim'ül-imtisâlime ittibâ'ı sebeb-i devlet-u-kâmrânı ve bâ'is-i sa'âdet-i dû-cihânı mülâhaza kılub, her ne vechle mümkin ve mutasavver ise mu'accelen gelub, mülâkî olmak husûsunda ikdâm-ı tâm ve ihtimâm-ı tamâm idüb, cidd-u-sa'yde dakîka fevt itmeyesüz. Mâh-ı mübârek zi'l-ka'denin ontokuzuna varınca Medîne-i Şâm'da karâr olunub, yigirmi birinci güni devlet-u-ikbâl ve 'asâkir'i deryâ-misâl ile Mısra 'azîmet olundı. Mâh-ı mezbûrın yigirmi beşindc kabr-ı Ya'kûb 'aleyh'isselâm yurduna konulub, ol mevsim ibtidâ-i rebî' ve evvel-bahâr sahrâlar şekâyika menba'-ı zemin, sertâser lâle-zâr idi Yusuf-ı ezhâr ki gürg-i sarsar-ı şitâdan mazarrat irişmesinden tehâşî ve ihtirâz idüb kendülerini zîr-i zemînde muhtefî kılmışlardı, hudâygân-ı zamânın ol cânibe teveccüh-i hümâyunları râyihasını istişmâm idecek her biri bî-bâk-u-ferah-nâk zîr-ı hâkdan cest-u-çâlâk zuhûr idüb, nergisler zerden efserlerini serlerine koyub, makdem-i hümâyuna müterakkıb olub, yollar gözedüb ve çemenler sümm-i semend-i sa'âdet mendine zümrüdden matı'lar döşeyüb ve lâleler pîş-keş içün la'lden tabaklar ihzâr idüb ve semen-u-nesrîn kâse-i sîmîn-u-zerrîn nukûd-ı sürh-u-sepîd ile mâl-â-mâl idüb, rikâb-ı hümâyununa nisâr itmegiçün müteheyyî olub, istikbâle gelüb ve benefşeler bu hâletden hayrete varub, ser-fürû idüb du'â-yı devlet-i ebed-peyvende meşgûl olub, bu neşâtdan güllerin yüzi gülüb ve goncaların girîbânlarını çâk idüb serv-ü-çınâr bî-ihtiyâr raksa girüb ve gâyet-i ferâhından yâsemîn külâhını göge atub ve rikâb-ı hümâyununa yüz sürimek niyyetinde olub, nesîm-i eshâr sufûf-ı ezhârı merâkib-i eşcâr üzerinde tayyâr idüb ve nîlüfer siperin yapınub ve sûsenler tîg-i bürrûn çıkarub, gûne gûne ezhâr-ı tâb-dâr dahi yemîn-u-yesâr Pâdişâha ceyş-i nusret-şi'âr olmuşlardı. İrtesi Medîne-i Safedde mezâr-ı şerîf-i Şu'ayb 'aleyh'is-selâm oldugu mahalle nüzûl itdiler. Takdîr-i Hak ile. **Celle zikruhû** ol makâmda bir mikdâr zelzele vâki' oldı. Yigirmi sekizinci güni Hân-ı Leccûna konulub, ol diyârlar beriyye şekl olub, bârâna muhtâc idi 'asker-i zafer-ibtihâc harâret-i âfitâb-ı ile şiddet-i havânın re vâcı varidi. 'İnâyât-ı şâmile-i ilâhî ve himâyât-ı kâmile-i nâ-mütenâhî karîn-i hâl-i 'asker-i zafer-meâl olub, ol demde yolca gidilürken ve menâz ile nüzûlden sonra takdîr-i Rabbânî ile 'azîm bârânlar olub, nihâyetsüz yagmûrlar yagub, nesneler reyyân olub, 'atşânlar vücûd-ı âb-ı semâ-intisâb ile mesrûr-u-şâdân oldılar. Müşârun ileyh Sinân Pâşa-yla koşulan 'asâkir-i cerrâr-ı 'adüvv-şikâr ile eknâf-ı Medîne-i Gazzeye vüsûl bulduklarında meger ki Gazze vilâyetinde mezbûr Tomanbây Şâm melik'ül-ümeralığını mezbûr olan Canberd-i Gazâlî'ye tevecüh itmiş imiş, mezbûr tugyân-u fesâd-kişverine vâli olub, üzerinde hayli çerkesi ve cünûd-ı 'anûd-ı ma'sıy-

yet-vürûdı olub, tabî'âtlarında mezkûr olan 'inâd-ı hezîmet-efrûzları mûcibince Sinân Paşânın ilerüye kudûmüni istimâ' ile 'asker-i dalâlet-ferrini ictimâ' idüb, Gazze kurbında Şerî'a nâm bir mahalde Sinân Paşâya gelüb, mukâbil oldılar. Sinân Paşâ'yla olan mübârizler, mücâhidler, şîrnerler, ejder-hünerler, düşmen-sitânlar, kagân-arsâlânlar, hizebr-celâdetler, gazanfer-şehâmetler, zafer-destler, çerkes-şikestler, cündî-fürûşlar, ra'd-hurûşlar idi. 'Adûnun üzerlerine at salub, iltikâ-i saffeyn oldugı gibi âhen-mizâc ve hûn-imtizâc tîgler, şimşîrler cevelâne başlayub, ten-rahne, beden-sakbe, mâr-hey'et, ejder-heybet nîzeler, gönderler der-kâr olub, tîrler, düşmengirler, cân-te'sîrler idi. Bârân misâl üzerlerine yagub, âvâze-i tüfeng-i sammem-pezîr, sayha-i bî-endâze-i top-ı ra'd-nazîr, hod ma'rekegâhı, anlar ka'r-ı câh idüb, döne döne vâfir ugrâşlar kerr-u-ferr ile bînihâye savâşlar eylediler. Gerü nesîm-i zafer-u-pîrûzı mehebb-i ikbâl-i fethmeâlden hübûb idüb, 'avn-i 'inâyet-i Yezdânı ve savn-ı himâyet-i Sübhânı- **'Azze ve celle**-irişüb Sinân Paşa anlara gâlib, cündiler maglûb, Canberdî'nün livâ-i şevketi menkûb olub, ol ceyş-i bed-kîşün ekseri tu'me-i suyûf-ı zafer-mevsûf olub, ekall-i kalîl halâs olmuş 'alemleri menkûs tablu-nakkâreleri, kösları alınub, ümerâsından hayli nâm-dâr çerkeslerin başı kesilüb, ve kimisi mahbûs-u-esîr olmuş Mah-ı zi'l hiccenin ikinci güni Cülcûliye menziline nüzûl olundukda Sinân Paşa tarafından âvâze-i feth-i 'azîm ile mübeşşirler vârid olub, Ordû-yı Hümâyûnda şenlikler ve şâdîlıklar itdiler. Andan yümn-ü-ikbâl ile nüzûl-i iclâl Remlede vâkı' olub, anda beş gün karâr eyleyüb, Ahâlîsi ki nehc-i istikâmetden kadem-i tâ' atı haric idüb, gûşmâle müstehakk olmuşlardı. İstihkâklarına göre cezâları ve sezâları virilüb, yagma ve hasârat olundı. Ol taraflar mukâbele-i Kudüs-i Şerîf olub, Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Enâra'llahu burhâneh** mevâhib-i 'aliyye-i Rabbâniyye ve 'atâya-yı seniyye-i Sübhâniyyeye mazhar olub, bu denlü fütûhât-ı behcet-âyât ile mugtenim oldılar. Arâzi-yi mukaddese-i 'âlişân emkene-i münevvere-i bi'l-imkân ile müstes'ad olduklarına Cenâb-ı Hakka tekrâr şükrler ve senâlar itdiler. Kudüs-i Şerîfin ziyâret-i bâ-berekâtları ile müşerre olmaga niyyet idüb, ol tarafa teveccüh itdiler. Meyâmin-i 'aliyye-i ilâhî 'atâyâyı seniyye-i nâ-mütenâhi nasîbleri imiş. Sa'âdet-u-ikbâl ile Kudüs-i Şerîfe varub ki, nazar-gâh-ı hazret-i melek'ül-latîfdir, husûsâ Kubbe-i Sahra-ki kadem-nihâde-i seyyid-i enbiyâ ve sened-i asfiyâ **'Aleyhimü's-salâtü etyebûhâ- ve** Mescid-i Aksâ ve sâyir makâmat-ı enbiyâ vü evliyâ ve bâb-ı cinân-u-mahall-i mîzân ve bâkî mevâdı'-ı şerîfe ve mevâki'-ı münîfei 'ale't-tertîb ziyâret idüb, mübârek yüzlerini arâzi-yi mukaddese topragına koyub, mahâmid-i ilâhî eylediler. Ol menzilden göçüb, Mâh-ı mübârek zi'l-hiccenin tokuzuncı güni Medîne-i Gazzeye konulub Sinân Pâşâ-yla olan mecmu'-ı ümerâ vü 'asker gelüb, ordû-yı Hümâyûna mülâkî oldılar. Feth-i 'azîm içün el öpdiler İrtesi 'ıyd-i adhâ idi. 'Âdet üzre merâsim-i 'iyd-i şerîf görilüb, kurbânlar

eylediler. Ol taraflar dahi beriyye yanları olub, 'askerde teşnegî ve 'atş gâlib olub, çârpâlar kemâl-i şiddet-ü-ıztırâbda oldılar. Takdîr-i 'azîz-i Vâhib'ül-âmâl ile **'Azze ismuh** Gazze diyârlarında ol demlerde sehâb-ı tarâvet efzâ ve katre-rîz ebr-i bârân reşh-u-hayât-engîz olub, bî-nihâye yagmurlar yagdı. 'Asker-i firûz-tâli' hamd-ü-şenâlarının tâc-u-külâhları âsümâna âgdı. Hava şol kadar hôş-hâl-u-refâhiyyet-pezîr zamânede bir mertebe âsûde evkât ve râhat-gîr oldı ki berâyâ beriyyenin ol vechile tîb-ı enfâsını görmüş degillerdi. Kemâl-i vüs'at-i dil-hoşı üzere mürûr-u-'ubûr eylediler. Ezelî bî-âb-u-şûrâb olan mevâdı'u-vâdiler tatlu bârân şuyıyla birkeler her köşelerde işmeler, çeşmeler zâhir olmuşdı. Ol câ-yı râhmet-efzây ravza-i mukaddese-i Hazret-i Halîl'ır-Rahmâna karîb olmagın pâdişâh-ı **behişş-tâşiyân -Nevvera'llahu merkadeh-** ba'z-ı havâss-ı kurb-ı ihtisâs ile nıfs'ul-leylde ol cânibe 'azîmet-i mübârek-nehmet itdiler. Subh olunca makâm-ı Halîl-i Hazret-i Celîl **-'Azze şânuhu-ya** irişüb ol Harîm-i muhterem ve Ravza-i akdes -ü- ekremi ziyâret idüb, hâk-i pâk-i 'anber-bûyları-na mâlîde-rûy olup, ol ikbâl-ü-sa'âdet-birle müstes'ad oldılar. Fukarâ-i ravza-i Halîl'e sadakât-ı bî-nihâye-i hüsrevânî sebîl itdiler. Ol konâkda müşârun ileyh Sinân Paşâ'yı bir mikdâr 'asker-i şîr-hücûm ile ilerüye irsâl idüb, mâh-ı mesfûrun on altıncı güni Hân-ı Yûnus-nâm menzile nüzûl-i hümâyun itmişlerdi. Vüzerâ-i 'atabe-i 'âlem-ârâdan Hüseyin Paşaya gazab-ı hüsrevânî irişüb 'ömrî kârbânının huzur-u-nevmi zamanları gelmiş imiş. Vakt-ı 'ışâda maktûl oldı. Mâh-ı zi'l-hiccenin on sekizinci güni mahall-i nüzûl-i 'asker-i zafer-hîş 'Arîş dimekle meşhûr cây-ı pür-teşvîş idi. Âbın vücûdı nâ-yâb olub, mâh-ı behcet-intimânın tal'atı mestûr olmağın susuzlukdan cigerler kebâb oldı. Bir kaç menzil ziyâde tavîl-udırâz olub, 'askerin huzûr-u-refâhiyyetleri kalîl ve az oldı. Ba'z-ı menzilde ihtişâmdan vakt-i eshâra seherlerden hengâm-ı 'ışâya degin muttasıl mürûrda idiler. Kabr-i sâ'î dimekle meşhûr konakdan kalkub namâz-ı magrib zemânı idi, konuldı. Etrâf-u-cevânib 'asker-i zafer-makarrı 'Isyân-u-tugyân üzere olan A'râb-ı beriyye ihâta itmişdi. Ol şeb düzdân-ı 'Arab âc-u-muhtâç idiler fırsat bulub, hayli koyun yagma vü târâc eylediler. Ol menzilde hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânun **Nevvera'llah merkadeh** zülâl-i nevâl-i 'âtıfet-u-ihsânları tereşşüh idüb, cemî' asâkir-i zafer-meâsire biner akça ihsân itdiler. Takâdâ-yı beriyye bir mikdâr tedennî idüb, Mah-ı mesfûrun yigirmi birinci güni Katya-nâm kasabaya gelindi. Suları vâfir ve mütekâsir idi. 'Asker bir mikdâr terfiye-i hâtır ile mütesellî oldılar. Muttasıl göçülüb, sâlihıyye-nâm kasabaya gelindi. Andan göçülüb, Mâh-ı mesfûrun yigirmi beşinde Bulbîs-nâm şehre vüsûl bulunub, ümârâ-yı a'râbdan Bakar oglı dimekle meşhûr bir emîr-i sâhib-i serîr 'atabe-i 'âlem-masîre gelüb, tâbi'-u-mutî' olub, hil'at-ı hüsrevâne ile müşerref oldı. Ol cânib makarr-ı fesede-i A'râb imiş. 'Ale'l-ittisâl tâyife-i 'urbân-ı sâhib-i dalâl ile ceng-ü-kıtâl olub, çok nüfûsa zî'ân müteretteb

oldı. Mâh-î mesfûrun yigirmi yedinci güni Hânkî nâm kasabaya konulub, 'Arab harâmîlerinin ziyâde şekâveti zuhûr idüb, 'asker-i zafer-peykeri tazyîk itdiler. Çerâkise a'yânından ol tâyifenin muktedâ-yı muhteşemi Hayri Beg dimekle meşhûr nâmdâr bir emîr-i zîtevkîr dahi âsitâne-i 'âlem-penâha mutî' olmuşdı. Ol mahalde 'Arab müfsidlerinin ziyâde fesâdı görinmegin Sinân Paşa ile müşârün ileyh Hayri Beg ve Du'lkadirlü oğlı 'Ali Beg ve Ramazan oğlı Mahmûd Beg ile bir mikdâr 'asker bir köşede kemîne girüb, muhtefî oldılar. Ahsam irişüb, 'arablar her taraftan ordûya dest-dırâzlıga geldikleri gibi bî-nihâye şerîrleri tutub, kılıçdan geçürdiler. Bir mikdâr eşirrâ-i a'râbdan halâs müyesser oldı. Mâh-ı mesfûrun yigirmi sekizinci güni Mısra karîb Hacılar Birkesi dimekle ma'rûf mahalle nüzûl olundı. Ol cevânibde mezbûr birkeden gayri su olmayub, Sultân-ı Mısra tâbi' olan 'urbân ki rîg-i beyâbândan efzûn idi. tâyife-i Çerâkise-i ebâlisenin ittifâkları ile ol birke etrâfını 'asker-i 'Arab ihâta eylemişler ki 'asker-i mansûr kıllet-ı âb ile muztarr ve pür-fütûr bî-huzûr olalar her cânibden bir vechle hücûm itdiler ki 'asker sudan mahrûm olmak lâzım göründi. Sinâ Paşa bu hâleti görüb, 'ale'l-fevr top-ı zafer-mashûb 'arabalarından bir mikdâr sâ'ika-âsâr ve ra'd-şi'âr top 'arabaalrını çekdürüb, leşker-i 'urbân üzerine varub, ırâkdan anları topa nişân idüb, seng-i bî-girânı üzerlerine perrân eyledi. Gulgule peydâ olub, 'Arab tayifesi rûz-ı kıyâmet oldı deyü fi'l-hal perâkende ve târ-umâr oldılar. Birke hâlî kalub, 'asker-i hümâyün-fer anunla muğtenim-u-seyrâb oldılar. Ol günün irtesi ki Mâh-ı mübârek zi'l-hiccenin yigirmi tokuzuncı güni idi. Cebel-ı Mısr müşâhade olunur yere karîb türbe-i Sultân Kayıtbây oldugı sahrâya varılur ki Ridâniye dimekle ma'rufdır, meydân-ı 'azîm olub, meger Sultân-ı Mısr ol meydânı ser-â-ser nehb-ü-âşûb-ı ateş-mashûb toplar ile ârâste eyleyüb, kendüler ceyş-i 'azîm ve 'asker-i delîm ile müretteb-u-mükemmel toplar ardında turub, hâzır-u-mükemmel olmuşlar. 'Asker-i muzaffer ol meydândan mürûr itseler gerek idi. Tedârik-ü-tedbîr eylemişler ki, 'asker tamâm top yerine geldikleri gibi bir ugurdan toplara âteş virüb, 'asker-i zafer-rehbere ziyân-u-noksân irişdüreler zehî fâsid tedbîr, zehî cahilâne ve ahmakâne 'azm-ı sefâhet-te'sîr, düşmenin bu tavır üzre tedârikleri hazret-i pâdişâh behişt âşiyânın ma'lûm-ı 'ulum-ı kerîmleri olmuşdı. Alâylar baglanub, saflar yasânub, 'inân-ı 'azîmet-i hümâyûn ki karîn-i kazâ vü kader hem-nişîn-i feth-u-zaferdir, savb-ı şehre munsarif ve mün'atıf kılınub, mencûk-u-bayrak-u-sancâk 'asker-i zafer-peyker evc-i 'ayyûka berâber ve vilâyet-u-kişver-nehîbe-i leşkerden deşt-i mahşer ve asümân-ı 'aks-ı tîg-u-hançerden deryâ-yı ahzar ve ol kerr-u-ferrden çehre-i-mehr-muza'fer ve 'adû'yı mahzûl hayrân-u-muztarr olub, tamâm-ı mücâhidân-ı zafer- kâr ve mübârizân-ı encüm-şümâr ihtişâm-ı tâm ve şehâmet-i mâlâ-kelâm ile düş-

mene karşu hücûm idüb, varılur iken henüz top meydânına gelmedin Fermân-ı hakânî sudûr-u-zuhûr eyledi ki 'asker-i mansûr sol kola inhirâf idüb, mu'accelen cümle-i gâziyân-ı nusret-intimâ bir uğurdan ol semte dönüb, bir cebel gûne püşte-i refî' var idi. Anın üzerinden hücûm eylediler. Deryâ-yı 'azîm temevvüc eyledi. Çerâkisenin topları zâyid-ü-batâl kaldı. 'Asker-i zafer-munzamm seyl-i 'aramram gibi ol püşteden aşağa dökülüb, erbâb-ı dalâlin topları 'askerin arkalarına kaldı. Ol mahalde cüyûş-ı çerkes ki gürûh-ı hâr-u-hass idiler, 'asker-i mübârerek-nefs ve zafer-rehberle gerü ol meydânda rû-be-rû olub, mukâbil oldılar. Tîgler hûn-ı a'dâ ile yüz suları tahsîl idüb, kana teşneler yanlarınca hançerler deşneler dahî hûn içmege diş bilerlerdi. Şimşîrler hod çerkesler, cündîler ile kan yalaşmış karındaşlar, yoldaşlar ve işler olmuşlardı. Ol-bedendîşler gerü gelüb, teşvişler virdiler. Cümlesi baş kaldırub, meydâna girdiler. Girü düşmenler ile buluşdılar, görüşdiler, alışdılar, virişdiler. 'Asker-i Mısrın kimi su'bân-nişân, âteş-feşân, kimi sihâm-ı tîz-kâm ve hüsâm-ı berk-sâm ve sâyir esbâb-ı intikâm ile hücûmlar itdiler. Tîr-u-tüfekler üzerlerine bârân-u-tegerg gibi yagub, gerû ma'reke gerdûn gerûndeye irişüb, hurûş-ı cüyûşdan tuyûr-u-vuhûşun hûşı gidüb, velvele-i kûsdan kûs-ı rus-ı felek mütelâsî olurdı. Mâ-beyn'es-salâteyne degin ol sahrâda bir kıtâl-i 'azîm ve ceng-i elîm ve harb-i sakîm ve neberd-i 'akîm oldı ki, 'ahd-i kadîmden ile'l-ân iki 'asker-i 'azîm'üş-şân bu vechle harb-u-ceng itdikleri mesmu' degildir. Hûn-ı âdem ner-u-cûy olub, gûyâ bir cârî-yi sânî-Nîl lâşe ve küşte ile her köşe tolu mecrûh-u-katîl her sebîlde bî-ser-u-sâmân ve ciger-i hûn ve haste vü 'alîl ma'reke-gâhın her cânibi bî-cân olmuş yatur. Bir çerkes-i zelîl ve cündî-i lâzım-üt-tenkîl idi. Cündîler evbaşlar evleri üzere muhkem ugraşlar başları kaydîn görüb, 'azîm savaşlar eylediler. 'Asker-i Rûm-ı zafer-lüzûmdan dahi bî-nihâye mübârizler hâke düşüb şehîd, çok dilâverler hünerverler 'arsa-i vücûddan el yuyub nâ-bedîd oldılar. 'Ale'l-husûs meşâhîr-u-a'yân 'atabe-i 'illiyyin-âşiyândan vezîr-i a'zâm Sinân Paşa'ya zahm irişüb dest-i fenâ sahîfe-i bekâ'yı ömrüni kazâ-yı mahtûm ile hatm idüb, hâk-dân-ı gurûrdan tarab-ı sarâ-yı sürûr ve mûttekâyı hubûra 'ubur eyledi. Andan gayri Adana vilâyetinin vâlisi Ramazan oğlı Mahmûd Beg ve Mukaddemâ Çerâkiseden kaçub gelen 'Antâb Begi Yûnus Beg zamân-ı 'ömrleri nihâyet bulub, devr-i hayâtları gâyete irmiş imiş. Ol rûz-ı musîbetde hil'at-ı şehâdet giyüb, pâdişâhları yoluna kurbân oldılar. **İlâ-rahmet'illâh-i te'âlâ** cünûd-ı 'usât-ı çerâkise-i şûm-u-mezmum hod fenâ-yı mahza irişüb, bi'l külliye nâ-yâb-u-ma'dûm her birinin vücûd-ı 'adem-âlûdı âteş-i kahr ile yanub, mûm oldılar. Ol rûz-ı yevm-i fenâ vü 'adem ol sahra vü deşt 'ömr-i güzeşt kassâb hâne-i benî âdem imiş. Sol denlü câna ziyan ol mesâbede 'askere âfât-u-noksân irişdi, ki bî-hisâb-u-orân idi.

Tolundı çok kişinin şems-i 'ömri,
Ecel habsinde mahbûs oldı kumrı.

Kodılar yüzi hâke muhteşemler,
Girîv-u-nâlede hayl-u-haşemler.

Kara topraga hem-ser idi begler,
Döverdi zahm içinde kâni regler.

Gedâ vü mîr olmuşdı berâber,
Alurdı cânı turmaz tîg-u-şeş-per.

Yüzi hun-âb idi şimşîr-u-tîgin,
Havâ-yı demle zâhir şekli mîgın.

Kılıçlar şu'lesiydi, nâra benzer,
Husâmın her biri bir mâra benzer.

Kemân-u-kavs atardı tîr-i dil-gîr,
İderdi safha-i ecsâmı kef-gîr.

Açardı yâreler tende teberler,
Olurdı kanile çeşme cigerler.

Ser-i a'dâ tokunsa Buz tagına,
Zebân-ı cân başlardı figâne.

Tüfengin dânesiydir câna âşık,
Visâle irse miskîn nola lâyık.

Ciger mahbûbunı bûs-u-kenâra,
Düşer saydı 'aceb dâm-u-şikâra.

Şu denlü sayd-i cân itdi tüfekler,
Yedi Çerkes 'aceb sengîn kötekler.

Begendiler bu çerkesler savaşı,
Deyüb ahsend kodılar yere bâşı.

Nihâyet'ül-emr Hakk sübhâne ve te'âlâ hazret-i pâdişâh behişt-âşiyâne ber-karâr-ı sâbık-ı feth-i 'azîm ve nasr-ı delîm ihsân idüb, râyât-ı 'aliyye-i 'Osmânî muzaffer-i-umansûr a'lâmı seniyye-i hâkânî envâ'-ı fevz-u-ganâyim ile mesrûr-u-pür-hubûr oldılar. 'Asî ve mu'ânid olan çerkesler alayı târ-u-mâr, hâr-u-haslar gürûhı benatı'n-na'şa dönüb, ekseri tu'me-i şimşîr-i âb-dâr ve lokma-i tîğ-i çerkes-güzâr olub, kurtulanları esvâk-ı Mısra düşüb, mübtelâ-yı ser-u-hasâr oldılar. Sultânları olan Tomanbây-hezîmet-nevâ-yı nâ-bedîd ve gâyib olub, nice

oldugı ma'lûm olmadı. Bâri 'asker-i şâhî ol kam-i tebâhi üzerlerine olub, esvâk-ı Mısra varınca Çerkesleri tu'me-i şimşîr idüb, kırdılar. Gürûh-ı enbûh 'asâkir-i kûh-şükûh Mısra dühûl idüb, girdiler Şehr içinde kıyâmetler zuhûra gelüb, envâ'-ı inkılâbât ve fütr yüz gösterdi. Bir yana çerâkise büyût-u-saraylarının vâveyla ve şüyûnları bir yana erbâb-ı Mısr ve esvâkının ve şehr halkının havf-i cân ve âşûb-u-belâ ile sûzân-u-giryân oldukları bir kıyâmet bir velvele, bir rûz-ı hisâb-u-'azâb ve zelzele idi, ki tahrîr-u-beyân olunmaz. Her elde şimşîr-u-bıçâk, her kolda boz doğan ve nacâk, alan alanın kıran kıranın **«yevme yefirru'l-mer'u min ehîh»** 'alâmetleri tamâm ruşen-u-peydâ idi. Hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân **-Nevver-Allah merkadeh-** mukaddemâ sultân-ı Mısr olan Kayıtbay türbesi civârında konub, tamam evc-i kevn-i leyl-ü-nehâr Medîne-i Mısr içinde uğrâş-ı 'azîm-u-ceng-i delîm oldı. Tomanbâyın bir emîr-i kebîri var imiş. İttifâk esnâ-i ceng-u-harbde ele gelüb, 'atabe-i 'âlem-penâha getürdiler. Muharrem'ül-harâmın üçünci güni ol menzilden göçülüb, kenâr-ı Nîlde şehr-i Mısrın civârı Bulâk dimekle meşhûr kasabaya nüzûl olundı. 'Ale'l-ittisâl şehr içinde Muhârebe vü cidâl idi. Mezbûr Mâh-ı Muharremin dördünci gicesi Tomanbay-ı hasâret-efzâyı mubâlaga çerâkise-i nekbet-nümâyı ile hâricden gelüb, şehr içine girdi, ki büyût-ı Mısra nüzûl iden Rûmîleri kırub bî-cân ideler 'askerden ise şehr-i metftûh-u-musahhar oldı deyü bînihâye nüfûs şehr-i Mısra perâkende olmuşlardı. Bakıyyet'üs-seyf olan bîdînler fırsatdır deyü hânelerine gelüb koyuldılar. Mısr evleri ki kât-berkât mutabbak-u-mükelef-derecât her biri bir 'âlî hisâr-u-kal'adır, içinde olon Rûmîler ile ol şebde bir âşûb-u-ceng ve ta'b vâki' oldı ki kâbil-i tahrîr degildir. Taşrada olan 'asker dahi gâfiller huzûr ile nevm-u-istirâhate meşguller iken Temür Boganâm cündî ba'z-ı yoldaşlarıyla müslümânlar imiş, Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân taraflarına gelüb, ihlâs ile muti' olub, toplar ve tüfekler atılub, sabâha degin ıztırâb üzere oldılar. Leyl-i mezbûrda şehr içinde bî-nihâye fesâdlar olub, 'atabe-i'ulya huddâmının agalarından Çakırcı başı Mahmûd Aga-yla hayli benâm dilâverler helâk oldı. Sabâhdan 'asker-i zafer-fer atlanub, esvâk-ı şehre dühûl olunub, tâ zamân-ı magribe varınca, âşub-u-ceng oldı. Ol gice kezâlik sabah olunca uğraş bîkıyâs idi. Yarındası muharrem'ülharâmın haber virdiler. Gice ile ordû-yı hümâyunda düşman geldi deyü gulgüle-i 'azîme olub. Altıncı güni dahi 'ale'l-ittisâl ceng olub, ol gün vüzerâ-i 'atabe-i 'ulyâdan Yûnus Paşâ mecrûh olub, 'askerden bî-nihâye kimesneler dâire-i vücûddan matrûh oldılar. Hattâ ol gün zaman-ı 'asrda Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **Nevvera'llâhu merkadeh** kendüler bi'z-zât süvâr olub, belki zırh-puş ililer. 'Asker-i nusret-şi'âr ve 'adüvv-şikârla varub, belde-i mezbûre-i merkez-vâr ve nokta-girdâr ihâta ve muhâsara eyleyüb, nâle-i nâ-yı rûyîn ve sadâ-yı kûs-ı Keykâvus-âyinden zamân-u-zemîn ve dimâg-ı felek-i heftemîn pür-tantana vü tanîn olub, yeniçeri ve kapu halkı ve gayri kimi piyâde ve kimi süvâr

her tarafdan bî-hadd-ü-şümâr yürüyüb, ve kimi anların hısâr idindikleri büyûtın sakfi üzerine çıkub tîr-u-tüfeng havâle eyleyüb ve sâyır esbâb-ı husûmât-u-cidâl ve edevât-ı harb-u-kıtâl ile hücûm bârâh-ı misâl-i sihâm ve nîrân-ı kahr-u-intikâm anlara **«yevme yağşahüm'ül-'azâbü min fevkıhim ve min tahti ercülihim»** fahvâsını ma'âniyen gösterüb efgân-u-feryâdları kubbe-i pervîne ve çarh-ı berîne irişüb, tertîb itdikleri hendekleri ve girîzgâhları tutulub, ilticâ itdikleri evlerin ba'zı, nâr-ı nücûm-şerârla yakılub, iki cânibden bile firâvân neberd-u-kâr-zâr zuhûr itdi. Çerâkise-i nâkiseye gerü hezîmet-ü-hasârât irişüb, sultânları olan mezbûr Tomânbay şehrden çıkub, hârice firâr eyledi. Bî-nihâye çerkesler ve cündîler tutulub, cümlesini şimşîr-i cân-gîr ile kırdılar, kahr-ı 'azîm itdiler. Mâh-ı mezbûrın onuncı güni dahi harb-i delîm olub, hattâ bir ugurdan bin beşyüz nefer-i çerkesi getürdiler. Cümlesini kesüb, bî-cân itdiler. Şehr-ı Mısr bi'l-külliye meftûh olub, eyâdi-yi çerkesden istihlâs olundı. Muharrem'ül-harâmın on birinci güni Sinân Paşâ yerine Yûnus Paşâ vezîr-i a'zam, anın yerine Rumili begler begisi Sinân Paşâ vezir oldı. Hüseyin Paşâ yerine Hâce-zâde Nişâncı Muhammed Beg vezîr oldı. Anatolı beglerbegisi Mustafa Paşâ Rumili beglerbegisi, emîr-i 'alem Ferhâd Aga Anatolı beglerbegisi oldı. Divân-ı Hümâyûn olub, dâr-ı Kâhire-i Mısrın umûr-ı intizâmı içün tedârik-ü-tedbîr itdiler. Tomânbay tarafından dahi âdem gelüb, emân taleb eylemiş, ihsân olunub 'atabe-i 'âlem-penâha gelmek emîr olundı. Zikr olunan Canberdi Gazâlî dahi itâ'at eyleyüb, 'atabe-i 'âlem-penâha gelüb elöpdi. Hil'at-ıfâhire ihsân olunub, 'ubûdiyyeti kabûl olundı. Muharremin yigirmi ikinci güni Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân 'izzet-ü-ikbâl ile hezârân haşmet-i mecd-ü-celâl ile süvâr olub tantana-i 'azîmetile şehr-i Mısra duhûl idüb, şehr-i Mısr ki u'cûbe-i 'asrdır, tâyir-i fehm-ü-'ukûl 'arz-u-tûluna pervâz eylese müntehâsına vüsûl bulmak muhâl ve içi nüfûs-ı mütekâsire ile mâl-â-mâl ve büyûtı ki her biri hisâr-ı gir-dâr ve felek-i üstüvâr sakfi semâya, bünyânı ka'r-ı serâya irişüb, kât ber-kât çün seb'-ı semâvât küllîyen ferşleri rühâm ve der-ü-dîvârları minâ-fâm ve kal'asının ki **min sevâlif'issinîn ilâ hâze'l-hiyn** evc-i felek 'urûcuna kimesne zafer bulmayub, ebvâb-ı rif'at-meâbına miftâh-ı feth irişmemiş idi. Her cânibi mesâcid-i ebniye-i 'âliye ve cevâmi'-ı hidâyet-mecâmi'-ı sâmiye, husûsa câmi'-ı Ezher ki ez-her taraf istima, olunan gülbang-i **Allâhu ekberdir. Rûz-u-şeb** 'ulemâ ve sulehâ ve 'ubbâd-u-meşâyih-i velâyet nihâd, tilâvet-i Kur'ân ve zikr-i Hazret-i Melik-ı deyyân iderler. Minâreler feleke vüsûl bulub, güyâ ki külâg urub gökdeki melâikenin tehlîl-ü-temcîd ve tekbîrlerin dinlerler. Ve etrâf-u-eknâfı besâtîn-ı beheşt-âyin pür-tûtiyân-ı hoş-elhân ve suhan-ı çîn ve 'anâdîl-i bî'adîl her kûşesinde pür-zâr-u-enîn. Muhassalâ risk-ı huld-i berindir. Cemî'-ı cevânibi nahl-sitân çün serv-i hırâmân her biri bir hûbân-ı dilsitândan nişân sâyri nebâtât-ı 'ucûbe husûsân ney şekerleri ki lezzâtı leb-i cânândan haber virür ve her birke-i bereket-eserleri mânend-i

âb-ı kevser ve Nîl-i mübâregi, mesîl-i aktâr-ı 'âlem bî-nazîr-u-'adîl,'uzûbetinde kâl-u-kîl olmayub, ve evreng-i Yûsuf Nebî' a'leyh'is-selâm ve nîşînen-i Hulefâ-i kirâm ve selâtın-i 'ızâmdır. Esvâk-u-âfâkı **«Allâhu yensuru»** âvâzesiyle memlû ve mâl-â-mâl dâr 'üs-saltanası olan serâ-yı 'âmiresi ki taht-ı mu'allâdır, Hazret-i pâdişâh sa'âdet-serîr ikbâl-u-devlet ile girüb anda sâkin oldılar. Bu esnâda girü Tomânbây-ı hâsîr itâ'ata peşîmân-ü-mâsır olub, 'ısyân üzerine sâbit-kadem oldugı zâhir-ü-bâhir oldı. Mâh-ı safer'ül-muzafferin on sekizinci güni ki nevrûz-ı sa'îd idi, mudâfât-ı memâlik-i Mısriyye'den vilâyet-i sa'îd ahâlisinin şeyhi ve serdârı ki mülûk-i A'râbın a'zamı ve meşâyih-i kibârın mukaddem-ü-akdemi 'Ömer oğlı dimekle ma'rûfdur. 'Atabe-i 'âlem-penâh Pâdişâh-ı sa'âdet-dest-gâh hazretlerine 'arz-ı 'ubûdiyyet idüb, âsitâne-i devlet-âşiyâna gelüb, mutî' oldı. Tomânbây mukaddemâ itâ'at itdükde gelesin deyü hükm-i cihân-mutâ' ile irsâl olınân kimesnei katl itdügi haberin getürmegin ol günin irtesi Hazret-i Pâdişâh-ı behişt âşiyân dâr'ül-hilâfeden kalkub Tomânbây üzerine 'azîmet itdiler. Birket ü-lHabeş nâm menzile nüzûl eylediler. Bir kâç gün ânda oturak olub, fermân-ı hümâyunla Rûmili beglerbegisi Nili öte geçüb, henüz kapu halkı geçmedin Tomanbây 'asâkir-i çerâkise ile ol câniblerde hâzır imiş. Rumeli 'askeri üzerine hücûm eyledi. Ceng-i 'azîm olub, cânibeynden bî-nihâye küşteler ile püşteler zâhir oldı. Âhir'ül-emr gerü çerkesler maglûb olub, firâr itdiler. Bir seher ki âfitâlb-ı 'âlem-tâb ve hurşîd-i 'âlî-cenâb ya'nî mürg-i zerrîn bâl ve'ukâb-ı la'leyn-çengâl pervâz-gâh-ı âşiyâne-i âsümân-ı sîm-âb-gûnde bast-ı şeh-per zer-nigâr eyleyüb, ya'ni sabah oldı. Gün tulu' itdügi gibi hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân sa'âdet-ü-ikbâl ile ve kâffe-i 'aşâ kir-i deryâ-misâl ile Nili geçüb, Cize dimekle meşhûr vilâyete konub, fermân-ı hümâyûn sâdır oldı ki, kâffe-i Rûmili 'askeri ile Mustafa Paşa Tomanbây makhûrun üzerine düşüb, ele getürmek ikdâm-u-ihtimâm eyleye. Ber mücib-i emr-i 'âlî Rum ili 'askeri 'ale't-tevâlî makhûr-ı mezbûrun üzerine düşüb, kodılar. Âhir'ül-emr irişüb, la'în-i merkûm dönüb Rum ili dilâverleri-yle muhârebe-i 'âzîme eyledi. Nihâyet'ül-emr gerü lutf-i ilâhî ile münhezim ve makhur olub, Tomanbây diri tutulub, mahbüs eylediler. Mâh-ı mesfûrun yedinci güni Ümm'üd-dinâr nâm menzilde bî-dın-i mezbûri kayd-u-bend ile getürüb, teslîm eylediler. Mahall-i mezbûrdan gerü göçülüb, zikr olunan Cize'ye geldiler ki mukâbil-i bulâkdır, tekrar ilden Mısr tarafına ubûr olundu. Tamâm-ı memâlik-i Mısriyye'ye hâkim-u-mâlik olub, vüfûd-ı muhâlifiynden mevcûd yok cümle ahâli-yi 'âlem, mecmu'-ı ümem ve kâffe-i benî-âdem 'atabe-i 'ulyâlarına mutî'-i hadem-u-haşem oldular hazret-i pâdişâh behişt-âşiyân 'inâyet-i ilâhi ile Tomanbây makhûr olub, geldikde hâtır-ı 'âtır-ı mihr-mezâhirlerine nev'-ı re'fet u'atıfet hutûr idüb, anı âzâd itmek mülâhazasın itmişlerdi. Lâkin ba'z-ı 'urbânın Tobanbây tutulduguna i'timâdları olmadugı 'izz-i huzûrlarına tezekkür-ü-yâd olunacak ve nefs-i medîne-i Mısr halkından dahi

nev'ân gümân-u-şübhe oldugı haysiyyeti ile emr-i 'âlî ol vechile sudûr-u-zuhûr itdi ki «mezbûr Tomanbây derûn-ı Mısr-ı Kâhire'de vâki' olan Bâb'uz-zevîle ki, vasat-ı şehrde memerr-i nâsdır, 'alâniyen ol kapuda salb-u-siyâset oluna» Emr-i 'âlî üzere âşikâre ol mahalde âsa kodılar. Havâss-u-'avâm anı görüb, cümle-i nâsın i'tikâdı ber taraf olub, kabâyil-i a'râbın mecmu'-ı şüyûh-u-pişvâları külliyen 'urbânın ruûs-u-muktedâları gürûh gürûh yevmen fe-yevmen gelüb ızhâr-ı 'ubûdiyyet-u-ihlâs eylediler. Mülk tamâm musahhar oldı.

Olub şâh-ı cihân-ârâ muzaffer,
Ser-â-ser mülk-i Mısr oldı musahhar.

'Arab sultânları cümle şüyûhı,
Görüb 'izz-u-şerefde bu rüsûhı,

Kamu A'râb-ı Mısr-u-mîr-i 'urbân,
Mutî' oldılar, idüb terk-i tugyân.

Müyesser oldı Yûsuf tahti şâhâ,
Hümâyûn mertebe ol pâdişâha.

Diyâr-ı Berber-ü-tekr-i-rasîne,
Hudûd-ı nevbe-vü-magrib-zemîne.

İrişdi emri âfâk-ı ba'îde,
Habeş dâmânına mülk-i sa'îde.

Uyumaz kimse havfından Yemen'de,
Hırâsân düşmeni mülk-i 'Adende.

Semendin sürdi arz-ı kâyinâta,
İçürdi Nil-u-Ceyhûn-u-Fırâta.

Okundı nâmına hutbe Haramda,
Medîne şehri Kuds-i muhteremde.

Budur 'âlemlere sâhib-kırânlık,
Şeh-i devrânlık-u-gitî-sitânlık.

Garık-ı nûr-ı rahmet ola cismi,
Selâmetdir Selîm oldugı ismi.

Mukaddemâ diyâr-ı 'Arab fütûhına 'azîmet-i hümâyûnlarında ferman-ı şerîfleri sudûr idüb, deryâ yüzine 'azîm donânma tedârik olunmak fermân olunmuşdı. Dâr-ül-'ızz ve'n-nasr mahrûse-i Kostantınıyye'den ve mahmiye-ı Gelîbolu'dan bî-nihâye gemiler tedârik olunub, ceyş-i 'azîm ile deryâya çıkmışlardı. Deryâdan irsâl olunan tonanma-yı hümâyûn gemileri dahi eknâf-ı memâlik-i Mısriyyeden olan mahrûse-i İskenderiyye ve Reşîd

ve Dimyât kenârlarına vüsûl bulub, zikr olunan İskenderiyye hisârı, ki sûr-ı bedî-u-garîb ve hisâr-ı 'azîm-u-'acîbdir, Mısr önünden cârî olan nehr-i Nîl 'adîm'ül-'adîl Mısrı geçdikden sonra evc-i bahş olur. Bir bahşı zikr olunan İskenderiyye hisârına ve bir bahşı Reşîde ve bir bahşı Dimyâta müntehî olur, ki cümlesi deryâye koyulub, zikr olunan hisârlar mültekâ-yı bahrde diyâr-ı islâma sedd-i sedîd olmuşlardı, Bu esnâda zikr olunan tonanmalar İskenderiyye hisârına vardıkları haberi âsitâne-i sa'âdet-âşiyâne vârid oldukda hazret-i pâdişâh behişt-âşiyânın İskenderiyye hisârını temâşa itmek dâ'iyesi hâtır-ı 'atır-ı safâ-mezâhirlerine hutur idüb ve hem tonanma-yı hümâyûn seyrine dahî da-vet-i şerifleri oldugı cihetden Mâh-ı mübârek cemâz'il-evvelin yedinci güni sâyir vüzerâ-i ızâm ile 'asker-i firüz-bahtı Mısrda koyub, vezîr Mehmed Paşa ile huddâm-ı 'atabe-i sipihr-serînden bir mikdâr' asker-i zafer-rehber ile ve havâss-ı hadem-u-haşem-berle İskenderiyye taraflarına teveccüh-i hümâyûn itdiler. Sa'âdet-u-ikbâl ile irişüb, İskenderiyyenin hisâr-ı büzürgvârını seyr idüb, ve tonanma-yı hümâyûn gemilerini dahı temâşa idüb, ol etrâf-u-eknâf-ı memleket dahî zıll-i zalîl-i sa'âdet-' adîlleri-yle müstazall olub, ol cevânibde vâki, olan husûsiyyât-ı saltanat-rütbeti cümle görüb, Mâh-ı mesfûrun yigirmi üçüncü güni gerü sa'âdet-u-âdet-u-ikbâl ile gelub, Mısr mukâbelesinde Ümm'ül-kıyâs menzilinde karâr eylediler. Anda vâki' olan sarây-ı nüzhet-fezâ üzerine bir 'âlî köşk-i safâ-bahş dahî bünyâd eylediler. Safâ-yı vakt ile bir niçe zaman 'îyş-u-nûşda oldılar. Gurre-i mübârek cemâzi'l-âhirde huddâm-ı asitân-ı 'âlem-penâh ile Rum ilinin ve Anatolının vâki' olan' asâkir-i zafer-meâsirini yoklayub, gördiler. Cemâzi'l-âhirin on altıncı güni haremeyn-i şefîyen ve mahalleyn-i münîfeyn **-Şerrefehüma'llâhü te'âlâ-** cânibelerinden Mekke-i mu'azzama şâhının oğlı gelüb, âsitâne-i 'aliyyelerine hedâyâ ve tuhfeler ve belekler çekdiler. İhlâs ile 'arz-ı ihtisâs idüb, saltanat-ı hümâyunı mübârek bâd eylemişler. Envâ'-ı 'izzet-ü-ikbâl ile şerîf'ün-neseb ve 'azîz'ül-hesab olan Mekke şâhının oğluna esnâf-ı 'izzetler ve ri'âyetler idüb, el öpdükden sonra sunuf-ı i'zâz-u-ikrâm ile 'âlî-ziyâfetler idüb, hilat-ı hüsrevânî ile ser efrâz eylediler. Gerü 'avâtıf-ı 'aliyye-i hüsrevâneden Mekke-i mübâreke şâhlığın mukarrer eyleyüb, 'atabe-i 'ulyâlarından bu vechle 'Arabı menşûr, pür-hubûr-ı mûcibü's-sürûr ihsân eyleyüb, hüsn-i 'âtıfet ve merâhim-i cemîle-i şâhâne ile gerü Mekke-i mu'azzama câniblerine gönderdiler. «Ve ba'dü fe-kad ve-redet'il-mütâyebet'üt-tayyibetü makrûnetin bi't-tatayyübi bi-tîb'in-niyyet'il-hâlisati ve sa'ûdet 'il-müfâvazat'ül-fâyizatü bi-füyûzı safa'il-'akîdet'il-mütehallisati ilâ mevâridi ebvâbi-ne'l-'aliyyet'il-sultâniyyeti ve musâ'iden 'itâbüne's-seniyyet'el-hâkâniyye min makami'ş-şerifiyiyy'leşrefiyi'l-asîliyi'l-arîkıyi'l-erfe'iyi'l-evrâ'îyı'l-a'delîyi'l-ekmelîyi'l- mukemmeliyi' n-nasrîyi'l-müeyyedîyi'l-müebbediy'il1ihâdiyi'r-ribâtiyı's-seyfiy'iz-zeyniyi hâvî menâkıb siyâdât'issâdâtı ve sâvî mesâviyil'l-merâtibi bi'stihkakı

zât'il-mahbûbeti'alâ sıfât'is-sa'âdâtı ğusn-ı devhati hadîkati hakıkat'innebevviyyeti fer'i asl'iş-şecerat'irrisâleti ve'l-müreessili bi-isâlet'innebevviyyeti seyyid'ileşrâfi f'l-eknâfî kâ'idi mekâ'idi sıdk'ıl-imâreti beyne ümerâ'iletrâf es-seyyid'iş-şerif zeyn'id-dîn berekât'ibn'is-seyyid'işşerîf Muhammed lâ-zâle mazharen li-zuhûrı 'inâyeti'llâhi hafiyyil-eltâf sohbeti' l-cenâbı sâhib'il-intihâb el-halefiyy'işşerefiyy'il-eltafiyy'il hasîbiyy'in- nesîbiyy'il-e'azzî, el emîriyy'il-kebîriyy'il-ebrekîyy'il-ekberî el-es'adîyy'il-er-sediyy'il-emcedî, sâlihı mesâlihı umûr'il-müslimîn, fâtihı megâlîki mufassalâtı sügûr'il-müslimîn, el-mahsûs-müstesna bi-istisnâi **ille'l-meveddete fi'l-kurbâ** fî-mansûs-ı kelâm'illâhi te'âlâ el-emîr'üş-şerif'ül-halîf Muhammed ebu Nümây lâ-beriha sâliken mesâlike eslâfihi fî-mehâmm'il-kuvâ ve'n-nahîf fe's-tes'adet bi-sa'âdeti mutâle'ati-ne'şşerîfeti ve teyemmenet bi-meyâmini mülâtafeti-ne'l-latîfeti ve ehâta muhîtu 'ilmi-ne'l-kerîm bi-mâ fî-ecvâfi esdâf'il-ihlâsi ve mekûlâtı makâlâti'l-ihtisâs bi-süddeti-ne's-seniyyeti, büddet'il-'akîdeti fî-he'l-'avâyid'il-'adîdeti ve sâret küllü-hâ manzûmeten bi-menâzım-i hüsn'il kabûli ve ma'lûmeten bi-me'âlim'il-'inâyeti bi'l-fürû'i ve'l-usûli ve fehmi in'itafiküm ile'l-imtisâli bi'l-emr'il-ma'tûf 'alâ **«etî'u'llâhe ve etî'u'r-rasûle»** fe-hâzâ hüve'l-emr'ül-mermâ min merâyâ ehâsini ahlâkı kümül-merdıyyet-i ve'l-merviyyü min mezâyâ mehâsini vifâkı-küm'ürrazıyye fe-edâma'llâh'ül-cenâb'ül-'âlî 'alâ hâzihi'ş-şiyemiş-şemmâi bi't-tevâlî mâ-te'âkabe'l-eyyâmü ve'l-leyâlî ve'l-cenâb'ül-halefîyy'üş-şerîf'ül-müşârü ileyhi edâma'llâhü tevfîkahu ve ekâme 'alâ ikâmet'il-hakk tahkîkahu limâ vasale ilâ mevâfikı-ner-refî'ati ve kabile ledâ 'atebeti-ne'l-münîfeti emerenâ bi-en yetelekkâ bi-telakkî kemâl'il-iltifâti ve en-yetelekkâ bi'l-tikâ-i gâyet'il-mürâ'âti min mevâyidı 'avâtıfi-ne'lcelîleti ve 'avâyidi 'avârifi-ne'l-cezîleti ve en-yü'âmile bi-gâyet'it-tebcîli ve'l-ikrâmi ve nihâyet'it-taf-dîli ve 'l-ihtirâmi. Kemâ-hüve kirâm'ül-'âdât ve 'âdât'ül-kirâmi ve ba'de en-nâ'aynâ-hu bi'r-ri'âyet'il-kâmilet'il-vâfireti'l-aksâmi. Telâtamet fî-hakkı-hi emvâcü bihâri 'inâyâti-ne'z-zâhırati. Ve tevâcet fî-şânihi efvâcü hıyâri in'âmâtine'l-mütekâsireti. Fe-şerref-nâ-hü bi-teşârîf'il-hila'i bi-eşârık'ıl-halîfeti ve hassas-nâ-hu bi-hasâyısı'n-ni'am'il-hakîkâti li-ehâli't-tesâduki 'ale'l-hakîkâti ve ezinetâ-hu iznen makrûnen li-vefret'it-tefaddulât'il-'âliyeti ve âcernâhu icâzeten mu'lineten bi-kesret'it-tasaddukât'il-gâliyeti ve resem-nâ lehû bi-en yekûne kâ'iden fî-mekâ'idi emârâti-küm'il-'atîkati ve nâyiben fî-makâmı eyâleti-küm 'ale't-tarîkat'ilenîkati kemâ kâne fevveza ileyh'il makarraş-şerîfe sâlifen ve kallede-hû bi-tîbi rıza-hu ânifen ve emer-nâ-hu bi-en yekûne emîran bi-Mekket 'el-müşerrefeti'l-münevvereti'l-mutahherati ve nevâhî-hâ ve zavâhî-hâ ve tevâbi'i-hâ ve levâhıkı-he'l-mu'attarati ve li'külli mevzı'ın kâne'l cenâb'ül-kerîm hâkimen ve zâbitan fîhi bi-merasim'is-selâtîn'il-kadîmeti ve esdar-nâ-hu min bâbi-ne'l-'âlî ve mevkıfi-ne'l-müte'âlî menşûran şerîfen ve mersûmen rasîfen mütezamminen bi-mâ fîhi mine'l-mazmûni'l-manzûmi ke'l-lü'lü'i-meknûni alâ mâ-karrara fî kitâbi-ne'lkerî-

mi fe-evsale-hu'llâhu ile'l-mevâsılı'l-müstekarri'l-mahremi ve enzele-hû ilâ menâzili'l-makberi'l-muhteremi me'a's-selâmeti'l-bedeniyyi ve'-r-rûhâniyyi bi'l-'inâyât'ir-rabâniyyeti ve himmetine's-sultâniyyeti in-şâ'a'llâh te'âlâ» Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân- **Enâra'llâhu burhânehû** 'inâyet-i bî-nihâyet-i Hakk ile **Celle şânuhu** tâli'-i sa'âdet-metâli'leri evc-i şerefde olub, umûmen vilâyet-i 'Arabistân ve harameyn-i şerîfeyn ve Zebîd-u-'Aden ve vilâyet-i Câzân ve Yemen ve eknâf-ı Habeşden vilâyet-i Tekrûr ve iklîm-i Sa'îd ve Nûbe tâ taraf-ı mağrib zemîne varınca ve sâhil-i 'Ummândan tâ Fırat'a ve nevâhi-yi Bağdada vüsûl bulunca bî-hadd-ü-nihâye Memâlik ehâlîsi ve ümerâsı ve selâtîni mutî' ve münkâdları vâki' oldı. Bu fütûhât-ı azîmenin târîh-i sâlî içün ba'z-ı füzalâ ve bülegâ-yı zamâneden bu ebyât-ı- dilpesend vâki' olmuş;

Hicaz çu feth itdi Sultân Selîm,
Kılub pâdişâhâne 'azm-u-hücûm.

Didi hâtif-i gayb târîhini,
Zemîn-ü-zamân şâhı Sultân-ı Rûm.

Lâ-büdd sefer-i zafer-makarr Mısrda vâki' olan 'asker-i nusret-peyker cümlesine 'alâ vech'il-'umûm terakkî ihsân idüb, ahkâm-ı şerîfe 'inâyet itdiler. Kapu halkının atlusına ikişer akçe ve yâyâsına birer akçe terakkî virildi. Ve mübârek Cemâzi-ye'l-âhirinin yigirmi beşinci güni deryâdan gelen 'askere hüsn-i icâzet-i hâkânî virildi. Ve şa'bân-ı mübârekin on birinci güni vilâyet-i mahmiye-i Mısrın 'alâ vech'il-'umûm eyâlet-ü-hilâfetini mesfûr olan Hayri Beg, ki tâyife-i Çerâkise içinde hüsn-i emânet ve islâm ve kemâl-i diyânet ve fevz-i ma-lâkelâm ile meşhûr kâbiliyyet-i zât-u-zekâ ile ma'rûf-u-mevsûf olub, gelüb 'atabe-i 'ulyâya şeref-i itâ'at itdikden sonra hayli hidemât-ı mebrûrede sa'y-i meşkûrı zuhûr eylemişdi. Ana ihsân-u-himmet olunub, berât-ı behcet-âyât ihsân olundı. Ve hayli müddet idi ki devlet tevfîk-ı **«fe'lenüvelliyenneke kıbleten terdahâ»** ınca müslümanların karîn-i hâli ve rehîn-i âmâli olub, edâ-i farîza-i hacc idüb **«ve men dehalehu kâne âminen»** sa'âdetine fâyiz olmak maksûd-ı tâm ve matlûb-u-merâmları olub, ammâ çerâkise-i habîsenin zulm-ü-ta' addîlerinden ve tarîk emn üzere olmadugundan ol hakk-ı vâcibü'l-edânın kazâsı 'asîr olmuşdı. Hâliya bi-'inâyeti'l-Meliki'l-müste'ân ol tarîk-ı tevfîk-ı refîkın küşâdı Hazret-i hilâfet-penâhın yed-i müeyyedi ile müyesser olub, Ka'be-i Şerîfe'- **Şerrefeha'llâhu te'âlâ**-ye sürâdikât-ı meserret-âyât cenâb-ı celâlet-meâbları cânibinden örtülmek içün emîr-i hâc ta'yîn olunub, irsâl olundı. Bu esnâda Dâr-ı Kâhirede hayli zaman sükûn-u-ikâmet sebebi ile cümle-i mehâmm-u-umûr-ber vefk-ı murâd ve ârzu-yı hümâyûn-ı pâdişâh-ı sa'âdet makrûn oldı. Geru Ârzû-yı Rûm-ı behcet-rüsûm tabî'at-safâ hassiyetlerinde gâlib göründi. Şa'bân-ı şerîfin yigirmi ikinci güni Mısrdan çıkılub, Şâm-ı behcet-encâm ta-

raflarına'azîmet olundı. Kat'-ı menâzil olunub, kazıyye-i 'acîbe ve hâdise-i garîbedir. Mâh-ı mezbûrun altıncı güni menzil-i hümâyûn Hıtâre nâm karyeye mukarrer olmuşdı. 'Asâkir-i mansûre ile menzile karîb gelindikde hazret-i pâdişâh behişt âşiyânın **-Enâra'llâhu burhânehu-** tabî'at-ı gayret-âyetlerinde gazab-u-hiddet-i hüsrevânî zuhûr idüb, ol hâletde vezîr-i a'zam olan Yûnus Paşa'yı yol üzerinde katl-u-siyâset eylediler. Meger vilâyet-i Mısr 'avn-ü-'inâyet-i ilâhî ile meftûh-u-musahhar olub, lâ-büdd bende-gân-ı 'atabe-i 'ulyâdan birisine eyâleti tefvîz olunmak lâzım geldi. Müşârun ileyh vezîr-i a'zam olan Yûnus Paşa, hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **Enâra'llahu burhânehu-** pâye-i serîr-i a'lâlarına yüz sürüb, eyâlet-i Mısrı taleb itmiş imiş. Ol hâletde tabî'at-ı sa'âdet-hasletlerinde bu mekûle menasıb-ı 'ulyâ ve makâm-ı esnâya ol tâyifenin liyâkât-u-istihkâkları olmadugı mukarrer ve muhakkak olub, şân-ı rezâlet-nişânları 'âkıbet-i 'ukûk-u-irtidâda müeddî olur deyü i'tikâd-ı hümâyûnlarında musammem imiş. Lâkin mezbûrı imtihân içün ol esnâda fi'l-cümle rızâ virüb 'ahd ider gibi olmuşlar. Mezbûr ise usûlünde sa'âdet olan zevât-ı hâlisati's-sıfât eslâbından gelmeyüb, mâdde-i rezâlet ve hısset idügi zâhir-u-bâhir olub, hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın fi'l-cümle tecvîzlerine magrûr olub, nihâyet-ı umûrda 'ukûk-u-'ısyân icâb ider ba'z-ı evzâ'a mukayyed olub, hazret-i pâdişâh behişt-aşiyân ise ol umûr basar-i basîret-intibâhları nâzırlar idi. Hâkîkat-ı hâl ma'lûmları olub, belki hâtır-ı 'âtır-ı hikmet-mezâhirlerinde bu emr muhakkak olmuş ki mezbûr taht-ı Mısra oturub, pâye-i sa'âdete münzevî olursa şân-ı rezâlet-nişânı muktezîdir ki kendüler dahî Rûma varmadın müdbir-u-'âsî olur, Mısra tekrar gelmek lâzım olur deyü buyurmuşlar. Ol eclden vilâyet-i Mısrı müşârun ileyh Hayri Bege 'inâyet eylemişler. Mezbûr Yûnus Paşa bu evzâ'a müteessirü'l-ahvâl olub, Lâ-büdd kalb-i doğal-âsûbı munkalibdir, hayr gelmez deyü mâdde-i hayâtına noksân virüb, vücûdunı silsile-i ademde mukayyed eylediler. Ve hem hikmet-i hafiyyedir. Mukaddemâ mahrûse-i Mısra gidilür iken ol karye civârında müşârun ileyh Yûnus Paşa bir bî-günâh derd-mendin **lâ-'an şey'in** ol mahalde başın kesüb, katl itmiş imiş, Hakk sübhâne-hû ve te'âlânın irâdet-i 'aliyyesi ile ol bî-günâha itdügi kendü başına ugrayub, 'amelinin mükâfât-u-cezâsını müşâhade eyledi. Menâzil-ü-merâhil tayy olunub, Ramazân-ı şerîfin yigirmi birinci güni mahrûse-i Şâm-â gelinüb, karâr olundı. Divân-ı hümâyûn olub, Şam'da kışlamak tedâriki görüldi. Zikr olunan sefer-i nusret-eser Mısr'da Pirî Paşa bile olmayub, memâlik-i mahrûse-i Rûm-ı sa'âdet-rüsûmun ba'z-ı mühimmât-ı intizâm-lüzûmı ri'âyeti anların ra'-yi metânet-ârâlarına i'timâd olunmagın Rum'da kalub, böyle gelmemişler. Müşârun ileyh hükm-i cihân-mütâ' ile müstâkill âdem gönderilüb, 'atabe-i 'âlem-penâha da'vet olundılar. Hacc-ı şerîf zamânı olub, huccâc-ı müslimîn haremeyn-i şerîfeyn câniblerine tevecculh zamanı gelmegin selh-i Ramazan-ı mübârekde hazret-i Pâdişâh behişt/âşiyân **Enârallâhu burhânehû** Câmi'-ı Benî- Ümeyye'de Cum'a

namâzın kılub, ümerâ-i 'ızâmdan Muhammed Beg emîr-i hâc ta'yîn olunmuşdı. Fermân itdiler ki Mîr-i mezbûr cümle-i huccâc ile namazdan sonra ictimâ' idüb, tarîk-ı hacc-ı mebrûre 'azîmet eyleyeler. Mezbûr emire bir sancâk-ı zafer-vifâk ihsân olunmuşdı. 'Amme-i huccâc-ı muvahhidîn ictima' idüb, ba'de's-salât sa'âdet-u-ikbâl ile hacc-ı şerîf câniblerine irsâl olundılar. Müslümanların ed'ıye-i sâlihaları evc-i eflâk-i'iliyyine irişdi. Enva'-ı tazaru'ât ve enîn ile du'âlar ve senâlar eylediler. **Tekabbela'llahu te'âlâ-** Bu esnâda 'îd-i sa'âdet-nüvid irişüb, hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **-Enâra'llâhu burhânehu-** 'ıd-i mübârek levâzımını otâk-ı hümâyûnda görüb, ba'de süvâr olub, salât-ı 'îdi mahrûse-i Şâm içinde Cami'-i Benî-Ümeyye'de kılub sa'âdet-ü-ikbâl ile gerü utâk-ı zafer-vifâka gelüb, 'âdet-i kadîme-i Osmâniyye üzere kâffe-i 'asker-i behcet-intizâm müctemi'lar idi. Erkân-ı 'izâm, serdârân el öpüp, mübârek-bâd itdiler kûs-ı hüsrevânî çalınub, nevbethâne-i cihân-bânî merâsim-i ma'hûde üzere edâ olundı. Mâh-ı şevvâl-ı mu' azzamın altıncı güni sa'âdet-ü-ikbâl-efzâsında temekkün-ü-karâr eylediler. Ol cânibde olan ümerâ-i A'râb 'ale'l-ittisâl 'atabe-i 'ulyâya yüz sürüb, gelüb itâ'at-ü-imtisâlde oldılar. Şevvâl-i mübârekin yigirminci güni Kemâh-sancagı begi Karayin zâdenin bir oglı ile Gürcistân ümerâsının itâ'at-ü-imtisâllerini 'arz idüb, Gürci beglerinden birisini göndermişler gelüb, Pâye-i-ser-i a'lâya yüz sürüb, fermân-ber olub, kendülere bir ser-'asker 'inâyet olunmak arzu eylemişler. Mâh-ı mübârek zi'l-ka'denin yigirmi üçüncü güni şehzâde-i civânbaht Sultan Süleyman Han **Tâle bekâhu-** hazretleri câniblerinden ulak gelüb, Rum ilinde Engürûs kıralının fesâd-ü-'ısyânı olub, vilâyet-i mahrûse-i hâkâniye üzerine bir mikdâr asâkir-i küffâr-ı hâk-sâr gelüb, uc begleriyle âşûb-u-kıtâl olub, Âzvernik sancagı begi Hacı Mustafa Beg muhârebede şehîd oldugın i'lâm eylemişler. Mâh-ı mezbûrun yigirmi tokuzuncı güni Diyârbekr beglerbegisi tarafından haberler vârid olub, Şâh-ı 'acem harekât üzere olub, Kızılbaş 'askeri ili Karabaga gelüb, ümerâsından Çeyân Beg dimekle ma'rûf be-nâmları 'asker-i zafer-peyker ile buluşmak üzere idiklerin i'lâm eyledi. Mâh-ı zi'l-hiccenin on altıncı güni gerü müşârün ileyh tarafından ihbâr-ı sâdde-i behcet-efzâ vârid olub, 'asker-i 'Acem ile mezbûr mülhid-i hasâret-munzam hücûm idüb, Diyârbekr 'askeri ile mukâbil olduklarında ceng-i 'azîm olub, I'nâyet-i hakk ile **-Celle ve 'alâ-** 'asker-i dîn-i mübîn ol tâyife-i mudıllîn üzerlerine gâlib ve muzaffer olub, leşker-i düşmen münhezim ve mahzûl oldukların i'lâm eylemiş. Hâtır-ı 'âtır-ı cihân-bânide gerü sav-b-ı 'acem pây-mâl-i 'asker-i zafer munzam kılınmak dâ'iyesi gâlib olub, 'ubûr-ı 'asker-i mansur mansûr içün Fırat üzerine cisr-i 'azîm tedârik olunmasın emr-i 'âlî sudûr eyledi. Mâh-ı muharremü'l-harâmın on ikinci güni âsitâne-i âlem-penâha da'vet olunan Piri Paşa diyâr-ı Rûmdan Mahrûse-i Şâm'a gelüb, vüsûl buldılar. On üçüncı güni anların hakkında 'avâtıf-ı 'aliyye-i Pâdişâhî zuhûr idüb, vezîr-i a'zamlık 'inâyet olundı. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **-Emâra'llâhu bur-**

hânehû mukaddemâ Şâm-ı cennet-nizâm kuvvet-i Kâhire-i hüsrevânî ile feth olundukda temhîd-i kavâ'id-i hayrât ve teşyîd-i mebânî-yi müberrât ki müstelzim-i i'lâ-i a'lâm-ı islâm ve müsted'i-yi devâm-ı eyyâm-ı sa'âdet-encâm olmagın merkez-i dâyire-i vilâyet-i gavvâs-ı bahr-i hakîkat sâhibü'l makâmâtü'l-'aliyyete ve kerâmâtü's-seniyyete kutbü'l-'arifıyn, kıdveti'l-vâsıliyn Şeyh Muhyi'd-dîn 'Arabî -**Revveha'llâhû rûhahû**-nun mezâr-ı nûr-âsârları üzre türbe ve kurbında bir 'imâret-i hidâyet-emâret bina itdürüb, hıvân-ı bî-pâyân ve ni'âm-ı deryâ-yâbından pîr-u-civân kavî ve nâ-tüvân, derd-mend-ü- mustemendler behre-mend olmak emr itmişlerdi. Ol binâ tamâm olub, mâh-ı Muharremü'l-harâmın yigirmi dördünci güni sa'âdet-ü-ikbâl ile varub, câmi'-ı cedîdinde Cum'a namazı kıldılar. Ve fahrü'l e'âlî Cânberdi Gazâlî bâbında bahr-i nevâl-i pâdişâhî ve muhît-i kerem-i nâmütenâhî-yi şehinşâhî temevvüc idüb, Gazze ve Remle ve Safed ve Kudüs-i şerif ve Nabülûs ve Gürg vilâyetlerinin ve dârü's-selâm Şâm'in eyâletini ana tevcîh ve ihsân itdiler. Ve ümerâ-i 'Arabdan Haneş oğlı ki sâbikân hazret-i hilâfet-penâhın dergâh-ı sa'âdet-dest-gâhına gelüb, ri'âyet-i bî-gâyeti ile Mer'î tutulub, evvelde tasarruf ide geldügi iktâ' ba'zı ilhâk ve izâfe ile elinde mukarrer kılınmışdı. Tarîk-ı itâ'atden 'udûl, câdde-i isâete dühûl idüb ser-nişte-i fesâda mütemessik ve silsile-i bagy-ü-'inâdı mütecharrik olmuşdı. Elinden eyâleti alınub, südde-i gerdûn-' udde-i hazret-i hilâfet-penâha gelüb, hüsn-i ihlâs-u-ubûdiyyet ve ızhâr-ı ihlâs-u-rakıyyet iden Korkmaz oglı Muhammed Bege virilüb, Haneş oglı memleketden redd-ü-tard olundı. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân mahrûse-i Şâmda dört ay mikdârı sükûn-u-ikâmet idüb, bahâr-ı behişt-âsâr cihânı lâle ve gülden rû-yı nigâr gibi ârâste ve 'izâr-ı lâle-gûn dildâr gibi pîrâste idüb, fasl-ı rebî' ile cihân şekl-i bedî' bulub, sefer-i zafer-esere Münasib ve mülâyim vaktın zuhûrı göründi. 'Asker cem' olunub, göç buyuruldı. Mastaba-i Şâm hıyâm-ı felekmakâm ile muhayyem oldı. Şâh-ı 'Acem tarafından âsitâne-i sa'âdete bir ilçi gelüb, bîhadd-ü-şümâr tazarru'-u-i'tizâr eylemiş. Lâkin 'atabe-i 'ulyâya imtisâli hakîkat olmayub, hafiyyeten sâlik-i mesâlik-i fitne vü fesâd oldugı cihetden i'timâd olunmayub, ilçi habs olundı. Râyât-ı nusret-nişân ve a'lâm-ı bâlâ-neşimen-ü-'âlâ-şân ile Haleb savbına teveccüh-i hümâyûn olundı. Menâzil-u-merâhil kat'-u-tayy kılınub, mâh-ı sefer'üz-zaferin yigirmi ikinci güni bir vakt-i huceste-fercâm ve sâ'at-i sa'âdet-encâm da yümn-ü-ikbâl ve 'ızz-u-celâl ile Halebe vüsûl bulunub, mastabaya nüzûl-i hümâyûn itdiler. Bu esnâda mezkûr olan Haneş oglı cem'ıyyet idüb, redd olundıgı vilâyete karîb havâlisine gelüb, müşârun ileyh Cânberd Gazâli bir mikdâr ile üzerine varub, mukâbil olub, ceng olmuş. Âhirü'l-emr 'inâyet-i Hakk ile Cânberdî gâlib olub, Haneşoglı maglûb olmuş. Kendünün ve ensâr-ı dalâlet-şi'ârının başları kesilüb, dergâh-ı felek-iş-tibâha gönderilmişler. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân iki ay mikdârı Halebde turub mâh-ı rebî'ull-âhirin yigirmi beşinci güni sa'âdet-ü-ikbâl ve 'asâkir-i nusret-meâl

ile diyâr-ı 'Aceme 'azîmet niyyetine mahrûse-i Haleb'den hurûc-ı hümâyûn itdiler. Kansû Gavri ile muhârebe olunan Merc-i dâbık nâm mahalle gelindikde şâh-ı 'Acem bu 'azîmeti ma'lûm idinüb, haşyet-i 'asâkir-i zafer-meâsirden dîde-i belâ dîdelerine 'âlem târ-u-teng olub, kendü dâr-ü-diyârlarında dahi karâr idemeyüb, öte câniblere 'azîmeti haberleri zâhir-u-bâhir olıcak, kapu halkından ve yenişeri tâyifesinin ekseri ile 'âmmeten Rumili ve Anatolı ve Karaman ve 'Arabistân leşkerlerinden bî-nihâye ve endâze 'asker-i zafer-fer ifrâz idüb, müşârun ileyh vezîr-i a'zam Pîri Paşa'ya koyub. fermân-ı cihân-müta' şeref buldı ki böyle koşulan zümre-i mübârizân-ı nusret-nişân ile Fırat suyu üzerine varub, oturub, etrâf-u-cevânibi muhâfaza eyleyeler. Ol mahalden Paşâ-yı müşârun ileyh mahall-i me'mûra 'azîmet itdiler.

FASL-I 'IŞRÎN, sa'âdet-ü-ikbâl ile kendüler diyâr-ı Rûma 'âzîmet itdikleri beyânındadır. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân bâkı-yi 'asâkir-i nusret-meâsir ile feth-u-nusret hem-'inân ve kâm-u-devlet hem-karîn müstekarr-ı 'ızz-u-devlet ve karâr-gâh-ı asl-ı memleket ve pâ-yi taht ve makarr-ı devlet olan mahmiye-i Kostantınıyye **-Humiyet 'ani'l-beliyyeh-** taraflarına revâne oldılar. Tayy-i menâzil-u-merâhil kalınub, sene erba' ve 'ışrîn ve tis'amie Recebin on yedinci güni sa'âdet-u-ikbâl ile mahrûse-i İstanbul'a vüsûl bulub,sarây-ı 'âmireye nüzûl-i hümâyûn olundı. Bir kaç gün ikâmet olunub, Mâh-ı Recebin yigirmi birinci güni mahrûse-i Edirme câniblerine teveccüh itdiler. Şa'bân-ı mu'azzamın altıncı güni şehzâde-i büzurg-vâr hazret-i Süleyman Şâh-ı sa'âdet-disâr mahrûse-i Edirne'de idiler. Gelüb sa'âdet-i dest-bûs-ı hümâyûn ile müşerref ve müstes'ad olub, hâsları üzere beş yüz bin akça terakkî 'nâyet olunub, dârü'sa-âdeleri olan vilâyet-i Saruhâna 'azîmet-i 'âlî-nehmet itdiler. Şa'bânın yigirminci güni Dârü's saltanatü'l-'aliyye mahrûse-i Edirne'ye vüsûl bulub, sarây-ı 'âmireye girdiler. Ol esnâda vezîr olan Mehmed Paşa vefât eyleyub, Zeynel Paşa yerine kûçek Sinân Paşa vezir olmuşdı. Mâh-ı mübârek zi'l-hiccenin yigirmi üçünci güni maşûrun ileyh Sinân Paşa atdan düşüb, meteveffâ vâki' oldı. 'Atabe-i 'âlem-penâhda vezâret kimesneye virilmeyüb, bu cânibden müşârun ileyh Pîri Paşa 'asâkir-i zafer-meâsir-i pâdişâhî ile Diyârbekre müte'allik olan Birecik kal'asının mukâbilesinde ki cûy-ı Fırâtın kenârı bir sahrâ-yî medîdü'l-fezâda ki hevâsı latîf her kûşesi sebze-zâr-ı şerîf idi. Anda ârâm-gâh-u-makâm idinüb, kendüler bir câ-yi rasînde kapu halkı ile ve gürûh-ı zafer-şükûh olan Yeniçeriler ile müstakill ordû-yı zafer-hûyı kurub, etrâf-u-cevânibde dahi Rumili ve Anatolı ve Karamân beglerbegileri 'umûmen 'asâkir-i zafer-peykerleri ile câ-be-câ hıyâm-ı pervîn-intizâm ile oturub, huzûr-ı refâhiyyet üzre zaman geçürdiler. Tâze feth olunan diyâr-ı 'Arabistân iklîmlerinin re'âya ve berâ-yâsı ve evkâf-u-emlâk sâyir mâ-cerâsı cümle kitâbet itmek içün emînler ve kâtibler gönderilmişdi. Varub, cümle vilâyet-

leri mahsûlâtı ve mesârifi ve envâ'-ı ecnâd-u-sipâhi ve sâyir ihrâcâtı mufassal defter itmişler idi. Her rûz Paşa-yı a'zam divânlar idüb, ahvâl-i memâlik ve müslimin âyîn ve erkân-ı selâtîn-ı 'ızâm üzere görüb ve kayırub, kavânîn-i nazım-âyîn-i 'Osmânî vilâyet-i 'Arabistânın defterlerini tashîh-u-terkîm itdiler . Memâlik-i 'Arab ve gayri tamâm hüsn-i intizâm üzere müreffehü'l-ahvâl oldılar. 'Âleme 'adâlet-i şâmileri münteşir olub, ol târihde ehâli-yi 'Acem, âşûb-ı ehl-i Rûm ile müşevveşü'l-hâtır olub, envâ'-ı hümûn ile pür gam idiler memâlik-i Âzerbeycânın ekseri ellerinden gidüb, her dem sipâh-ı Rûm-ı huceste-rüsûm elleride maglûblar nisâb-ı devlet-iktisâbdan mahrûmlar oldılar. Husûsâ Diyârbekir'de münzevî olan gürûh-ı encüm-şûkûhın dest-i düşmen-şikestleri dâmân-ı şarka muhkem yapışub, arzû-yı ceyb-ü-girîbânda oldukları zâhir-u-bâhir olmagın kisrâ-yı 'Acem kemâl-i ızturâbda olmuşlardı. Meger vilâyet-i Diyârbekre tâbi' olan Kürdistân beglerinden birinin şâh-ı Acem ordusunda bir câsûsı var imiş. Mevlâsına mektûb gönderüb, Şâh-ı 'Acem kırk günlük tertîb-i mûhimmât idüb, ilgâr yaragın görmüşdür. İhtimaldir Horâsân'a gide ve muhtemeldir 'ırâk-ı 'Arabdan vilâyet-i Bağdad'a teveccüh eyleye. Ekser-i ihtimâl Rûmîler üzerinedir, deyü i'lâm eylemiş. Bu mektûb emirine vâsıl olıcak, ol dâhi Diyârbekr beglerbegisine gönderüb, husûs-ı kazıyyeye vukûf gelicek, beglergi dahi ol mektûb,ı 'aynı ile Paşa-yı a'zam taraflarına irsâl eylemiş. Gelüb vâsıl oldukda Pîrî Paşa, Rumili beglerbegisi Mustafa Paşa ile Anatolı emîrü'l-ümerâsı Ferhâd Paşa'yı da'vet idüb, husûs-ı kazıyyei anlara işrâb idüb, diyâr-ı 'Acem'den bu vechle mektûb geldi, necdelüm deyü müşâvere itdiler. Ol târîhde dârü's-sedâd Bağdad'ın bir ehl-i dil-i me'ârif-pezîr kethüdâsı gelmiş idi. Mezbûrı ihzâr idüb, tarâyik-u-sebîl ahvâline vâkıf idi. «Şâh-ı 'Acem bizim üzerümüze teveccüh iderse, ne zamanda irişür?» deyü istifsâr-u-isti'lâm eylediler. Ol dâhi «bu haber sahîh olursa, bir haftada üzerünüze irişür. Mâ-beyn tenhâ vü hâli memleketdir. Kudûmı mukaddem ma'lûm olmaz didikde Paşalara ızturâb ve haşyet müteveccih olub, cümle-i 'asâkir-i zafer-meâsirimiz hâzır ve mürettebdir. Ceyş-i deryâ-nişân ile esbâb-ı ceng ve kâr-zâr müheyyâdır. Üzerümüze gelürse mukâbil olub, harb-u-ceng ideriz didiler. Paşa-yı sadr-nişîn cevâblarına tahsîn idüb, lâkin her birinüz kendünüze tâbi' olan cümle ümerâ ve zü'amâ ve sâyir sipâh-ı memâlik-ârâyla varub, meşveret idin. İttifâk-u-ittihâd-ı 'asker ne vechle mukarrer olursa, gelin ana göre tedârik olunsun didiler. Beglerbegileri 'asker-i zafer-rehber içine varub, her birisi ümerâ ve zü'amâ ve pîrân-ı 'askerle müşâvere itdiklerinde ittifâk-ı cumhûr ile muhârebe ve mukâteleye 'azîmeti mukarrer eylemişler. Vakt-i 'asr idi gerü beglerbegileri gelüb, cümle-i mübârizân-ı ceng-âverânın ittifâk-u-ittihâdları buluşmak üzere oldugun haber verdiler. Paşa-yı a'zam buluşmak emrini tecvüz itmeyüb, «ol husûsda nev an te'hîr ve tereddüd üzre olmak evlâdır.» didiler. 'Anatolı beglerbegisi Ferhâd Paşa, tab'ında şecî' ve nâm-dâr, ferâsetde bî-hem-tâ şecâ'at-medâr

idi. Kelimâtında ikdâm-u-ihtimâm üzre olub, «elbette mukâbele ideriz. 'Asker-i fîrûz-ferde kusûr-u-noksânımız yokdur. Mevhibe-i fevz-u-nusret hakkın virmek Allâh'ındır.» deyü bast-ı kelâm-u-makâl idicek, Paşa-yı a'zam anlar tarafına müteveccih olub, «hazret-i hilâfet-penâhın emrlerini ne hoş ferâmûş eylemişsiz eyken çok zaman olmadı» didiler.» Ferhâd Paşa müteyakkız olub, hâtırdan gitmiş, ne emrdir.» didiklerinde Paşâ-yı a'zam didiler ki; «Hazret-i pâdişâh sa'âdet-dest-gâh bu bendelerini bu hizmete fermân idüb, cümlemiz 'ızz-ı huzûrlarına girüb, enâmil-i şerîfleri takbîl olunub, siz çıkub gidüb, ben huzûr-ı hubûr-bahşlarında kalub, sonradan sizin 'akabınızca âdem varub, seni döndürüb, 'ızz-ı huzûrlarına geldiginde ne didiler deyücek. Ol zamanda sâdır olan emr-i hümâyûnları Ferhâd Paşa'nın yâdına düşüb, hemân kalkub, Pirî Paşa'nın ellerin öpüb, 'özrler itdiler. Meger ol zamandaki cümle begler'begiler ile el öpüb, Paşâ-yı a'zam 'izz-ı huzurlarında kaldıkda Pirî Paşâ'ya hitâb-ı müstetâb idüb, dimişler ki; «Bu def'a seni 'asker-i hümâyûnumla serhadde gönderüb, bu seferden maksûd-u-murâdım nedir bilürmisin?» demişler. Pâşâ-yı merhûm dahi «fermân pâdişâh-ı 'âlem-penâhındır.» didiklerinde kelâm-ı dürer-bârlarından sâdır olmuş ki «'Acem şâhına takdîr-i Hakk ile **-'Azze ve celle-** bu def'a 'âlî tabanca urub, âb-rû-yı 'arzını pây-mâl idüb, şimşîr-i zafer-te'sîrim ile vakârı hûnını tıbâkça zemîne dökdüm. Min-ba'd ol benimle muvâhât ve musâfât üzre olmak ihtimâli yokdur. Bir dahi gelüb, benimle buluşmak muhâldir. Anınla düşmenligim ebedı, 'adâvetim sermedîdir. Muhârebe-i Çaldırânda benim 'asker-i cân-âşûbum şimşîrinin yelmân-ı berk-nişânını müşâhade itdügi hâlet, zamîrinde merkûz top-u-tüfeng-i ra'd-âheng sadâ-yı rezm ve gîr-dâr-ı ceng dahi gûş-ı hûşından zâyil degildir. Hâtır-ı dehşet-mezâhirinde mermûzdur. Andan sadâkat-u-vefâ recâsı muhal-i taleb. Min ba'd, anunla dostlug ümîdin eylemek mahzâ renc-u-ta'abdır. Pâdişâhlara cümleden mühimm ve lâzım olan düşmenin şürûrını def', fesâdını dâmân-ı memleketden ref'dir. Gitî-sitânlara mecmu'-ı murâdât-u-makâsıddan akdem-u-akvem olan 'adûnun ahvâlinden 'adem-i gaflet ile ahvâli tedârikine sarf-ı tâkat-u-kudretdir. Benim andan büyük düşmenim Memâlik-i mahrûsem ehâlisinın huzûr ve râhatları esbâbını gâret-u-hasâret ider. Gayri reh-zenim yokdur. Lâ-büdd anı dâme düşürmek bâbında dâmân-ı hud'a-vü-âle yapışmak kâ'ide-i meslûke-i havâkîn-i 'azimü'ş-şân ola gelmişdir. Bu bâbda dûr-u-dırâz efkâr-ı nusret ârâya mürâca'at eyledim. Anı ele getürmek bâbında bir ümînd-ü-murâd-sûret-pezîr oldı. Seni anın çün 'asker-i zafer-peykerim ile gönderüb, kendüm diyâr-ı Rûma taht-ı sa'âdet-bahtım tarafına teveccüh eyledim. Bu ümînde ki, şâyed senin üzerine gelmek tama'ı, hâtırına lâyih olub, bu cânibe teveccüh eyleye. Şöyleki 'inâyet-i Hakk karîn olub, kuvvet-i câzibe-i devlet-u-sa'âdetim ânı bu cânib-lere çeküb üzerine gelmek müyesser ve mukadder olursa zinhâr ve zinhâr karşu varub, mukâbele ve mukâtele itmek sevdâsın eyleme. Hemân 'asker-i

zafer-peyker ile önüne düşüb, fırâr şeklinde olub, bir yerde karar eyleme. Berüye çek. **Ta'cîl 'ale't-ta'cîl** bâd-ı seyr-u-seyl-reftâr ulaklar ile bana haber gönder. Bir kaç gün içinde ilgâr ile sana varub, irişürüm. 'Asker-i zafer-peykerime mülâkâtdan sonra nasib olursa ümîndur. Bu sûret ile anı ele getürüb, safha-i cihânı şerr-u-şûrından emîn eyleyim.» deyü sipâriş itdiklerinde Paşa merhûm dahi cevâbında fermân-ı şerîflerine imtisâli savâb görüb, lâkin bu sûret-i zafer-hâsıyyet vücûd bulursa serdârân-ı leşker-i zafer-rehber olan bendelerinüz bu kulunuz kavline i'timâd itmezler. Ferhâd Paşa kullarınızı getürüb, fermân-ı şerîfiniz bu vechle oldugın ana işrâb idin didikde ol anda beglerbegilerin 'akabince kalûcı varub, Ferhâd Paşa'yı döndürüb, 'ızz-ı mûru'l-hubûrlarına gelicek ana hitâb-ı sa'âdet-intisâb buyurmuşlar ki «Paşa'ya düşmen emrinde ba'z-ı kelimât eyledim. Şöylekı 'adünun hücûmı olub, üzerinize gelmek mukarrer olursa, zinhâr mukâbele itmek sevdâsına düşmen. Paşa'ya emrim ne vechle olmuş ise anınla 'amel idin» dimişlerimiş. Ferhâd Paşa hakîkat-ı hâlden âgâh olub, mukâbele ve âşûb ve ceng tedârikinden ferâgat eyleyüb, 'adünun kudûm-u-hücûmı târîk-u-sebîlinin tecessüsüne meşgûl oldılar. Ba'de zaman ma'lûm-u-mefhûm oldı ki bu cânibde Paşa-yı a'zamın ceyş-i Rûm-ı zafer-rüsûm ile serhadde geldiklerinde Şâh-ı 'Acem ziyâde bî-huzûr ve gammâk olub, gerü «bir memleketim elden gitmek ihtimâli vardır. Bâri bu cânib-lerde bulunmayub, terk-i diyâr evlâdır.» deyü Horasan caniblerine teveccüh itmiş imiş. Ahbâr-ı şi'âr vârid oldı. Etrâf-ı mülk-ü-millet kemâl-i ema-ü-emânda olub, memâlik-ü-mesâlik şürûr-u-fesâddan me'mûn ve masûn olıcak hakâyık-ı umûrı bâb-ı sa'âdet-meâb-ı pâdişâh-ı zafer-intisâba i'lâm-u-'arz itdiler. Fermân-ı hâkânî şeref-sudûr bulub, 'asker-i mansûre destur virüb, «'atabe-i 'âlem-penâh câniblerine teveccüh oluna» deyü hükm-i âlîşân nâzıl oldı. Orduda şenlikler ve şâdîlıklar olub, Rumili ve Anatolı ve Karaman beglerbegilerine ve südde-i sa'âdet-meâb kullarına ve yeniçerilere hüsn-i icâzet ihsân olunub, Paşa-yı müşârun ileyh dahi 'atabe-i 'ulyâyı hâkânî taraflarına teveccüh itdiler. Şeb-u-rûz merâhil-u-menâzil kat'eyleyüb, tokuz yüz yigirmi dört Muharremü'l-harânım yigirmi altıncı güni ki yevmü'l hamîs idi. Dârü's-saltanatü'l-'aliyye mahrûse-i Edirne **Hıımmiyet' ani'r-raziyye-** vüsûl bulub, hazret-i hüdâvendigâr-ı âlem-medâr Gümülcine câniblerinde şikâr-ı hümâyûnda idiler. Muharremü'l harâmın yigirmi yedisinde sa'âdet-u-ikbâl ile gelüb, irtesi Pirî Paşa merhûm divân-ı hümâyun-ı sa'âdet-makrûnda pâyei- serîr-a'lâlarına yüz sürüb müstes'ad oldılar Ol târîhde 'atabe-i 'ulyâda vezîr olmayub, mühimmât-ı memleket bî-nihâye 'avk olmuş imiş. Huzûr-ı Paşâ-yı kâm-yâb ile cümle umûr, görilüb, intizâm-ı 'atabe-i 'ulyâ-yı 'Osmânî hadd-i kemâle müntehî olub, şevket-i sâhib-kırânı ve şöhret-i hüsrevâni basît-i cihâna münteşir olub, kavânîn-i kişver-sitânı müşeyyed ve mümehhed vâki' olub, şâhân-ı firenk ve Engürüs-i Rûs sâyir akyâl-i firengistân ve ekâlîm-i Na-

sârâ-ya dehşet-ü-haşyet istîlasından 'ale'd-devâm âsitân-ı sa'âdet-âşiyâne ilçiler, selâtîn ve mülûk ve havâkîn-i rûy-ı zemînden arz-ı 'ubudiyyet ve ihlâs içün rasûller gelüb, gitmek üzre oldı.

Yüceldi âsitânın kadr-ü-câhı,
Kul oldı her vilâyet pâdişâhı.

Memâlikde geçenler şîr-i şerze,
Kulûbe virmişdi havfı lerze.

Bülend oldı livâ-i 'izz-u-kudret,
Şeref buldı serîr-i câh-u-şevket.

Nizâm-u-nazma geldi zîb-u-revnâk,
'Adâlet menzilini buldı mutlak.

Şerî'at nakdinin geldi revâcı,
Ser-i 'izz-u-sa'âdet buldı tâcı.

Müreffeh oldı 'âlem halkı 'adle,
Makarr-u-menzilet yok ehl-i cehle.

Cenûb-u-şark-ü-garb ile şimâlin,
Berr-u-bahr-ü-kamu deşt-ü-cibâlin,

Ehâlisi itâ'at eylediler,
Tutub emrini tâ'at eylediler.

Zamân-ı devleti ger olsamümtedd,
Olurdı memleketine kâf-ı serhadd.

Mahmiye-i Edirne zılâl-i 'âlem-ârâları ile müstezall olub, 'âlem refâhiyyetde oldı. «Atabe-i 'ulyalarında hizmet-i vezâretde Pirî Paşa müstakill olub, mesâlih-u-mühimmât-ı devlet-i rûz-efzûn kemâl-i nefretde olub, 'izz-ı huzûr-ı mevfûru'l-hubûrlarına 'arz ile tevakku ve istid'â eyledi ki, bir vezîr-i şefik eyleyeler ki her hâlde refîk ola temennâları makbûl olub, tokuz yüz yigirmi beş sâli Rebi'ul-evvelinin üçünci güni Rumili beglerbegisi Mustafa Paşa'ya vezâret ihsân olunub, Anatolı beglerbegisi Ferhâd Paşa, Rum ili beglerbegisi oldı.

Mahmiye-i İstanbul'da vâki' olan yedi kulle dizdârı Kemâl ki tarika-i liyâkat ve istihkâkda kemâlde idi.. 'Âtıfet-i 'aliyye-i hâkânîye mazhar vâki' olub, yeniçeri agâlıgı ihsân olundı.

FASL-I İHDÂ VE 'İŞRİN- diyâr-ı Rûm'da yâgî ve bâgî Celâlî dimekle ma'rûf ehl-i 'isyânın hurûcı, anın def'-ı fesâdı içün 'asâkir-i zafer-meâsir ile Ferhâd Paşa gönderildügi beyânındadır. Vilâyet-i Türkmân ki, mukaddemâ 'Alâi'd-devle tasarrufunda olub, sonra Şehsüvâr oglı 'Ali Bege 'inâyet

olunmuşdı. Ol cevânib tavâyif-i müteferrika olub, kadîmden kavânîn-i mukarrere üzre mazbût olmayub, dâyimâ içlerinde fesâd-u-şenâ'at zuhûr ide gelüb, fî-nefsî'l-emr ol vilâyet, ma'den-i eşkiyâ ve müfsidîn idi. Hâliyâ mezbûr 'Ali Beg ol diyâra hâkim ve vâlî olmagla 'adâvet-i kadîmesi olanlara nev'an gûşmâl kasdin itmiş ola. Ol ecldcn Türkmân tâyifesi içinden Celâlî dimekle ma'rûf bir kavm-i dalâlet-pişe ve fesâd-endîşe dâyire-i itâ'atden hurûc idüb, tarîka-i fesâd-u-fitneye vülûc itdiler. 'Ale'l-gafle baş kaldırub, evbâşdan bir nice bin müfsidler, hânîler 'isyân-u-tugyân eylediler. Ol vilâyetde hâkim ve kâdî olan ehl-i şer'i katl-u-siyâset ile re'âyânın evlâd-u-ezvacını seby idüb, dahl itdiler. İstedikleri âdemleri katl-u-siyâset ile mâl-u-menâllerin gâret idüb, memleketde âşûb-u-fitneler zâhir oldı. Her taraf herc, merc ile nükûd-ı 'adâlet-zâyi' ve harc oldı. Sene-i mezbûra Rebî'u'l-evvelini nbeşinci güni 'atabe-i 'ulyâya ol cânibden ulaklar vârid olub, memleketde âşûb-u-fesâd oldugun ihbâr itdiler. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın **-Enâra'llâhu burhâneh-** hâtır-ı 'âtırları endîşe-nâk olub, Rumili begler begisi Ferhâd Paşa'ya vezâret virilüb, huddâm-ı 'atabe-i sidre-âsâdan sipâhi oğlanları bölügiyle yeniçeri tâyifesinden üç bin nefer-i tüfeng-endâz ve ceng-sâz merdâneler ile sekbânlar başı gitmek emr olundı. Sâyir firak-ı mütenevvi'adan bir mikdâr dilîrân-ıceng-dem ve nusret-kadem dahi koşulub, külliyen Anatolı ve Karamân 'askerlerine dahi beglerbegilerine ahkâm-ı cihan-müta' gönderildi. Üçüncü güni Paşâ-yı müşârun ileyh mahmiye-i Edirne'den çıkub, dârü's-saltanatı'l-'aliyyeh Kostantınşyye **-Hummiyet 'ani'l-beliyyeh-** ma'berinden 'ubûr içün leşker-i mansûr ile 'azîmet-i nusret hâtîmet eylediler. Menâzil-u-merâhil tayy olunub, hâzır olan cünûd-ı zafer-vüfûd ve tüfekciyân-ı mes'ûdü'l-vürûd ile İstanbûl-ı sa'd-şümûl ma'berinden leyl-ü-nehâr 'ubûr olundı. Ordu-yı zafer-refîk mahrûse-i İznik civârında idi .Hazret-i Pâlişâh behişt-âşiyânın **-Enâra' llâhu burhanehu-** mühimmât-ı 'asker-i zafer-âyâtde ihtimâmları def'-i âfât-ı e'âdî ve düşmende mesâ'î ve ikdamları ol mesâbede idi ki makdûr-ı beşerden zâyid ve hâric idi. Bu husûsdan ikdâmları ne mesâbededir ma'lûm olur. Ferhâd Paşa merhûm ahşâm ta'âm üzre idiler. Kapıcı başları gelüb, «atabe-i 'ulyâda olan sipâhi oglanları agası Mahmûd aga geldi.» deyü haber virmegin içerü gelmege icâzet virdiler. Mezbûr aga girüb, Paşa ile mülâkî oldukda «niye geldünüz?» deyü istihbâr itdiler. Mezbûr aga dest-mâlin boynuna takub, «benim kanımı bağışlayub, beni belâdan azâd idersenüz niye geldügimi haber vireyim» deyü niyâz-u-tazarru'a başladı. Merhûm Paşa dahi «kanını 'afu eylemek benim elimde ise 'afv itdim» didiler. Müşârun ileyh aga cevâb virdi ki «ben bu gün 'ale's-sabâh mahrûse-i Edirne'den gidüb, Gelibolı ma'berinden 'ubûr idüb, İznîk'e gücle irişdim. Yolda onbeş bâş at kodum. Vakt-i sabâhda hazret-i pâdişâh-ı 'alempenâh ben kullarını da'vet eylemişler.» «paşa ile sefere emr eyledügüm hizmetkârlar cümlesi gidüb, Paşa'ya varmışlar mıdır? yohsa ihmâl-ü-mü-

sâhetlet idüb, henüz gitmemişler midir?» deyü sordılar. Bu kulları cevâb virüb, «cümle kullarınuz Paşa'ya irişüb, yanlarında mevcûddur.» «Sakın yalan söyleme. Âdem gönderüb görerin» deyü buyurdılar. Şimdi size çavuş gelür. Hükm-i hümâyûn irâd ider. «Henüz tamâm gelmemişlerdir.» deyü cevâb virürsenüz kullarınızın hâli tamâm olur» deyü haber virdi. Merhûm Paşa mezbûr agaya teklîf idüb, «çavuş seni bunda görmesün» deyü agayı kirevid altına sokub, çavuşa icâzet virdiler. Gelüb, hükm-i cihân-mütâ' ibrâz eyledi. Mazmûnunda «sana koyulan kullarım cümlesi müretteb-ü-mükemmel düşmen yarâgıyla katında hâzır ve mevcûdlarmıdır yohsa bir mikdârı varub, bâkîsi irişmemiş midir? mevcûdi ne denlüdür? Hükm-i cihân-mûtâ'ım vardugı gibi bildüresin» deyü fermân olunmuş. Haseb-i hâl Paşa'ya ma'lûm olub, çavuşa «bu gice bunda ol ne mikdâr âdem vardır, yoklanub, görülsün» didiklerinde çavuş feryât idüb, «bana emr-i hümâyûn bu dem cevâb almakdır.» deyücek merhûm Paşa çavuşa gücle «var kapucıbaşı çadırlarda otur. Mektûb yazalum» deyü bin belâyla döndürüb, çavuş gidicek agaya «çık» didiler. Miskîn hayret-i tamâm üzre kalkub, hükm-i şerîfin mazmûnını ma'lûm idince, endâmına lerze 'ârız olub, Paşanın ayagına düşüb, «benim kanıma girme» deyü tazarru'ât eyledi. Paşa merhûm dahi âsitane-i sa'âdete cevâb yazub, «südde-i sa'âdetden bendelerine koşulan huddâm-ı 'atabe-i sipihr-serîr bi't-tamâm yanımda mevcûd. Kusûrı yokdur didiler. Aga-yı müşûrun ileyh tekrâr dest-bûs idüb, Paşa dahi «tiz Edirne'ye iriş. Bunda geldügün ma'lûmları olmasun» deyü te'kîd itdiler. Aga yolda on beş mikdârı at koyub, «tururum in-şa'a'llâh bu gice sabâha degin Edirne'ye irişürüm» deyü ol cânibe revâne oldı. Gice ile çavuş mezbûr dahi cevâb-nâmei alub, Edirne'ye gitdi. Mesâlih-u-mühimmât-ı saltanatda bu vechile ikdâm-u-ihtimâmlar iderlerdi. Paşa dahi 'asker-i zafer-rehber ile 'ale'd-devâm yürüyüb, hudûd-ı Karâman'a irişdiklerinde şehsüvâr oglı 'Ali Begden mektûb ile âdemleri vârid olub, Du'l kadrlu 'askeri ile 'usât-ı melâhindenin üzerlerine varub, muhkem cidâl-u-cenge âheng eyleyüb, tarafından bî-nihâye 'asker ve dilîrler 'alef-i tîr-u-şimşîr-i âdem-gîr vâki' olub, âhirü'l-emr feth-u-zafer 'Ali Beg cânibine nasîb-u-müyesser olub, 'asîleri cümle kılıçdan geçürüb, serdârı olan mülhidleri mecmû' tutub, başların kesüb, 'atabe-i 'ulyâya irsâl eylemişler. Mecmû-ı 'asker vükû'-ı feth-u zaferden yek-ser sâdmân-u-hurrem ve behcet-âver vâki'olub, ahbâr-ı fütuh-asârı hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyânın âsitâne-i sa'âdetleri türâbına 'arz eylediler. Haber-i feth-u-nusret ma'lûm, şürûr ve keyd-i a'dânın def'i mefhûm olıcak müsâ'ade-i eyyâm-ı bahâr idi. «Nâ-gâh şark-ı fitne-gark tarafından bir hâdise hudûs eyleye» deyü ihtiyâten 'askere destûr virilmeyüb, vilâyet-i Karamân'da bir ikâmete münâsib yerde 'asker-i fîrûz-fer ile eyyâm-ı şitâ irişince tevakkuf eylesin» deyü fermân olunub, hükm-ihümâyûn vârid oldı. «Ol cevânibde 'askerin zâd-u-zevâdesine mütehammil Anacık dimekle ma'rûf bir zîbâ yaylak bulunub, cümle-i

'asker-i feth-güsler ile anda varılub, sükûn olundı. Etrâf-u-cevânib emn-u-emân her vechle memâlik-i mahrûse refâhiyet ve itmînân üzre oldı. Velî takdîr-i Müheymin-i 'azîzde **-Celle celâdühu-** mukadder olan ümûr **lâ şekke fî-hi** hıl'at-zühûr ile müşerref ve mukadderdir. Serâ-perde-i meşiyyet-i Hakk'da mestûr olan her ne ise lâ-büdd vakti ile âşikâr ve meşhur olur. Cümle ahvâl-ı kâyinât esbâbâ menût ve himmet-i evzâ-ı rûzgâr ana merbût idüginde iştibâh yokdur .Ol tâyife-i delâletde tugyânı âtiyyede havâdis-i 'acîbe-i müstelzim ve mûcib olsa gerek imiş. Bu kazâyâyı mestûrenin keşf-u-beyâbânı bu vechle vâki' oldu ki müşârun ileyh Paşa ol yaylakda 'asker-i zafer-vifâk ile otururken vilâyet-i Rûm ahâlisinden bir müfsid-i fesâd-pişe ve münâfık-ı ilhâd-endişe Ferhâd Paşa'ya gelüb, silsile-i fesâdı tahrîk ile takrîr eyledi ki füsûl-i sâbikada zikr olundugı üzre mukaddemâ Sultan Ahmed ba'zı efkâr-ı fâside mülâhazası ile oglı Sultan Murad'ı kasd ile kızılbâş eylemişlerdi. Ahvâli mufassalen mezkûrdur. Mûmâ ileyh ile Sultân Murâd ol zamanda kisrâ-yı 'Acem huzûruna irişdikde mezbûrun sahîfe-i hayâtına rakam-ı memât çeküb, mezbûrı maktûl eyledügi muhakkak ve makbûl olmuş idi. Mezbûr müfsid gelüb, mûma ileyh Sultan Murâd içün ol târîhde maktûl oldugı gayri- vâki' imiş. Dâyire-i sıhhat-u-hayâtda mahbûs imiş. Şimdi halâs olub, hâliyâ 'Acemden gelüb, vilâyet-i Rûm'da olan a'yân-ı memleket ve ekâbirân-ı vilâyet ile buluşub, muhkem mu'âhede ve ittihâd itdiler. Rûm halkı tamâm Ahmedîlerdir. Ol cânibe mahabbetleri vardır. 'An karîb aşîkâr olub, hurûc itmek üzredürürler. «Memleketde fesâd-ı 'azîm olur. Tedârikin idin» deyü kelimât-ı dürûg-simâtı tertîb eyledi. Ferhâd Paşa bu ahvâli istimâ' idicek kalb-i cehl-engîzi mahall-i dağdağa ve şürûr süveydâ-i mazarrat-esîri karargâh-ı mekârih-u-gurûr olmuşdı. Bu haber-i fitne-eser sahîh ve vâki'midir görüb, ma'lûm idinmege tevakkuf ve te'hîr itmeyüb, 'ale'l-'amyâ 'atabe-i 'ulyâya mektûb ile bu husûsı 'arz-u-i'lâm eyledi. Hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân **-Nevvera'llahu merkadehu-** bu ahbâr-ı hayret-âsârı işitdügi gibi vilâyet-i Rûm'da olan mefâsid-ü-ihtilâlden ki Sultan Ahmed vâsıtasıvle vukû' bulmuşdı. Hâtır-ı 'âtırları kemâl derecede inkılâb-u-nefret üzre idi. Tekrâr ihtimâl-i fitne ve âşûb ile ziyâde bî-huzûr olub, Ferhâd Paşa'ya kendüler mektûb yazub, «Ferhâd bu haber-i fitne-eser mûcib-i ihtiyât tamâm ve müstelzim havf-u-haşyet mâ-lâ-kelâmdır. Şöyle ki Sultn Murad memleket içine gelüb, girmiş ise fesâd-ı 'azîm olur. Mukadem tedârikin gör. A'yân-ı memleketden her kimin ile buluşub, ittifâk ve ittihâd eylemiş ise mecâl vermeyüb, cümlesini 'alef-i şimşîr eyle» deyü tehdîd-u-teşhîd eylemişler. Bu vechle emr-i şâhî vürûd idicek, ol târîhde Amasya diyârında Sinâncık dimekle meşhûr bir emîr-i tezvîr-i zahîr var idi. Ferhâd Paşa âdem ve mektûb gönderüb, Sultân Murât bürüye gelüb, ba'z-ı a'yân-ı memleket ile buluşub, hürûc itmek üzere imişler. Emr-i hümâyûn vârid oldı. «Sancağında her kimi nile gelüb, buluşmuş ise mecâl virmeyüb, tutub bir gayri

bahâne ile katl eyleyesin» deyü te'kîdât eyledi. Mezbûr emîr-i fitne-şi'âr mâl-ü-menâle tâlib-u-râgıb hiyle-kâr-ı mekkâr-ı rûzgâr idi. Bu bahâne ile ol diyârda olan müslümânları ki mâl-ü-menâle kâdir ve tüvânâ ve kuvvet ve servet ehli ola. Her birine bir dürlü isnâd eyleyüb, tutub mâl-ü-menâllerin alub ve kendüleri katl eyleyüb, bî-günâh çok kimesneleri zâyi' ve tebâh eyledi. Vilâyet-ü-memleket ahalisi âh-u-vâh ile sûzân ve mübtelâ oldılar. Bu hâlete kimesnenin vükûf-u-ittılâ'ı yok zulm-u-dalâlet ile vilâyet mâl-â-mâl oldı. Ferhâd Paşa'nın cehâleti ile memleketde çok havâdis zuhûr eyledi. Şitâ zamânı dahi karîb olub, 'askere destûr-u-icâzet dahi virilüb. Ferhâd Paşa 'atabe-i 'ulyâya gelüb, mülâkî oldı. Bu hususa sâyir vüzerânın ittılâ'ı olmayub, tenhâ Ferhâd Paşa ile mukâleme itmek içün Edirne cânîblerine teveccüh eyleyüb, vüzerâya mukaddem gitmek icâzet virilüb, Ferhâd Paşa hazret-i Pâdişâh behişt-âşiyân ile gitmek emr olundı. Meger vilâyet-i Rûm'da Amâsya'da sâkin olur. Şûyûh-ı sâlikînden Gümüşlü oglı dimekle meşhûr bir 'azîz-i müstecâbü'd-da'vet kimesne var idi. Ba'z-ı müfsidin müşârun ileyh Sultân Murâd içün «ana dahi buluşub, ittifâk eyledi.» deyü gamz itmegin müşârun ileyh şeyh ihlas ile 'atabe-i 'ulyâya getürmek içün bir kapucı gönderilmişdi. Mezbûr der-bân varub, ol 'azîze emân virmeyüb, kayd-u-bend idüb, Mahrûse-i İstânbûl'a getürdi. Edirne'ye göçmek tedârikinde idiler. Mezbûr 'azîz ehl-i hâl salâh-ı tânı ile mevsûf velâyet ile meşhûr ve ma'rûf idi. Mukayyed ve mahbûs getüricek ba'z-ı ehl-i hâle keşf-i makâl idüb, «bir bî-dîn kapucı gelüb, benden cürm-ü-cinâyet bir hatâ ve hıyânet sâdır-u-bâhir olmadın elüme bilekcik urub, mukayyed-ü-maglûl eyledi. Cenâb-ı Hakka tazarru' ve niyâz eyledim. Taraf-ı gaybdan bana bir sûret gösterdiler. 'Alemden mâdde-i zulm-ü-zalâm mürtefi', cihândan âsâr-ı fitne ve fesâd ma'dûm ve mündefî' oldı» deyü haber virdi. Bu esnâda ol diyârlarda ifrâtla mezâlim-ü-mehâyif peydâ olub, nihâyet derecede müslümânlar cenâb-ı Hakka nefrîn-ü-du'â eylediler. Bâ'isi vezîr-i nâdânın nâ-şâyeste ahvâli mîr-i câhil ve zî-cehl-u-hırmânın mübâşeret-i evzâr ve günâh-i âmâli idi. Sonra kendüsi dahi mazhar-ı kahr-ı sübhânî vâki' oldı. Şehr-i Şâ'bânın yigirmi ikinci güni İstanbul'dan göçülüb Edirne'ye teveccüh-u-'azîmet olundı.

Vezîr-i kâm-rân şeh devletidir,
Vezîr-i 'pür-hired Hakk nusretidir.

Vezîr-i 'âdl-pişe âb-rûdur,
'Abîr-u-'anber-âsâ misk-rûdur.

Vezîr olsa hayr -hâh-u-hayr-hû,
Görünmez âsitân-ı şehde kaygu.

Vezîr-i munsıf -ı nısfet-pezîre,
Müsahhardır berr-u-bahr-ü-cezîre.

Vezîr olursa ehl-i lutf-u-zî-hûş,
Olur şâhın 'arûsı cümle medhûş.

Vezîr olur memâlik tâc-u-tahtı,
Vezîr ile bulur şeh nîk-bahtı.

Vezîr-i pâdişeh olursa 'âkil,
'İmâret olmagadır mülk mâyil.

Vezîr ammâ olursa cevre mâyil,
Kazâ-i Hakka olmaz nesne hâyil.

Vezîr olsa eger nâdân-u-bed-hû,
Olur milket 'abûsü'l-vech tend-rû.

Vezîr olursa mâyil intikâma,
Nuhûsetler irişür her makâma.

Vezîrin zulme olsa irtikâbı,
Hakâret-bahş olur şâhın rikâbı.

Vezîrin pîşesi olsa tama'da,
Kusûrı olsa ya zühd-ü-vera'da,

O milkün hâli müşkildir ziyâde.
İrer kâr-ı âharı âhir fesâde.

Vezîrin olmasa râhı şerî'at,
Kesilür kat' olur silk-i tarikat.

Göre Ferhâd-ı nâdân idi şânî.
Cehâlet birle itdi bunca kanı.

Sirâyet eyledi ol zulm şâha,
Hümâ-menzil şeh-i 'âlem-penâha.

Du'âya mazhar oldı zât-ı pâki.
Müsahhar etmiş iken rûy-i hâki.

FASL-I İSNÂ VE 'IŞRİN; takdîr-i Hüdâ-yi Rabbi'l 'âlemîn ile -'Azze **şânû-hu-** ol pâdişâh-ı melâyik-hisâlin fenâ-âbâd-ı dünyâdan saray-ı sürûr-âşiyân-ı 'ukbâya intikâl ve irtihâlleri beynındadır. Vezîr-i adânın mübâşereti ile vilâyet-i Rûm'da vâki' oan mezâlim-i 'azîme ve havâdis-i elîme ki nihâyetsüz kanlar dökülüb fesâdlar oldı. Sâyir vüzerânın ittılâ'ı olmayub, ol umûrı müstakill Ferhâd Paşa ile görmek içün Edirne'ye göçülüb, erkân-ı devlet mukadem revâne oldılar. Tokuz yüz yigirmi altı Sâlde vâki' olan Şa'bân-ı şerîfin yigirmi ikinci güni mahrûse-i İstânbul'dan çıkılub, Harâmî deresine konulmuşdı. Kudret-i Hayy-i kadîr ile **-Celle ve 'alâ-** ol gice mizâc-ı şerîflerine tegâyyür-i kûllî 'ârız olub, 'ale's-seher göçülmek es-

nâsında Ferhâd Paşa huddâm-ı havâss ile selâma hâzır olmuşlardı. Paşa'ya peyk gelüb, «ilerü konaga varsunlar» deyü emr olundugı haberin getürüb, Paşa dahi selâmlayub, ilerüye teveccüh itdiler. Bu uslûb üzere bir kaç konak gidilüb, Çorlu civârında mukaddemâ Sultân Bayezid Hân ile gidilüb, yukaruda zikr olundugı uslûb üzere ceng olan mevâdi'a karîb Sırt köyi nâm karye kurbunda konulub, ol mahalde' unsur-ı latîflerinde 'ârız olân 'ılletin 'ufüneti müştedd olub, mu'âlece-i etıbbâda fâyide ve tedâbir-i hukemâda 'âyide görünmeyüb, yevmen fe-yevmen zamân-ı 'ârıza ziyâde ve mümtedd olıcak hayât-ı dünyevîden ümind-u-recâyı kat' eyleyüb, Edirne'den vüzerânın kudûmuna fermân idüb, hükm-i cihân-mütâ'la çavuş gönderildi. Ber-vech-i isti'câl vezîr-i a'zam Pirî Paşa ve vezîr-i sânî Mustafa Paşa ve Rumili Beglerbegisi Ahmed Paşa 'atabe-i 'ulyâya gelüb, mülâkî oldılar. Dîvân-ı hümâyûn olub, Paşalar içerü girüb, ahvâl-i melâlet-asârlarına ıtılâ' ile taşra çıkdıklarında envâ-ı meserret-u-behcetler ızhâr eyleyüb, hakîmlere in'âmlar ve hıl'atlar giydirüb, 'alâniyen halka sıhhat-u-selâmet haberlerin virüb, müşârun ileyh Rumili Beglerbegisini Edirne Muhâfazasına ta'yîn eyleyüb, ol cânibe gönderildi. Pâdişâh-ı'âlem-penâh girü mahmiye-i İstanbul'a göçmek tedâriki görilüb, 'ınân-ı 'azîmet-i hüsrevânî taht-ı sa'âdet-baht tarafına mukarrer oldugın inbâ itmek içün Yeniçeri agasına hükm-i cihân-mütâ' gönderilüb, teskîn-i fitne ve fesâd olundı. Zîrâ tebdîl-i saltanat esnâsında kadîmden kâ'ide-i nâmerzıyye diyâr-ı Rûm'da meslûk olub, zamân-ı hulüvv-ı zıll-i ilâhîde mebgûz-ı enâm-u-halk olan memlûk-u-emvâl-i Yahûdâ ve Nasârâ menhûb ola gelmişlerdi. Ol ecIden itmînân-ı kulûb-i berâyâ mer'î oldı. Mâh-ı şevvâlin tokuzuncı gicesi sülüs-i ahîrde Paşalar 'izz-ı huzûrlarında da'vet olunub, nüfûs-ı rahmetme'nûsları nihâyet bulmaga karîb olub hayât-ı dünyevîden recâ ve ümindleri maktû'olıcak, merhûm Pirî Paşa'ya hitâb-ı müstetâb idüb, hukûk-ı uhrevîden istihlâl eylemişler. «Saltanat-ı kâmile-i mülûkâne ve hilâfet-i şâmile-i hüsrevâne husûslarında âhir-i 'ömrümde ba'z-ı mezâlime sebeb-u-bâ'is oldum. Maksûd-u-murâdım refâhiyyet-i müslimîn netîce ve makâsıd-u-âmâlim huzûr-ı nıü'minîn idi. Hudâ-yı müte'âl ol husûsa şâhid-i hâldir. Memâlik-i mevrûsemiz ki âbâ ve ecdâdımız zamanlarından berü mazbûtumuz olub, dest-i düşmenden mahfûz idi. Cümle-i hâlât-ı saltanata vükûf-u-ıttılâ'ın derece-i kemâldedir. Oglum **-Tavvelâ'llâhu bekâ-hu-** nun zamîr-i mûnîrini habîr-u-âgâh eyle.» deyü hatır-ı 'âtırlarında merkûz olan halâtı beyân-u-'uyân idüb, umûr-ı memâlik ve 'adâletde envâ'-ı sipâriş ve vasıyyetler itdikden sonra ruh-ı fütuh-bahşları evc-i mu'allâ-yı kudse 'urûc idüb, cân-ı şeriflerin 'âlem-i bâlâ-yı rahmet-âşiyâna teslîm etmişler. **İnnâ lillâhi ve innâ ileyhi râci'ûn -el-hükmü lillâhi te'âlâ.** Paşalar bu hâlet-i dehşet-âyet ile mütehayyirler olub, Pirî Paşa merhûm bu emr-i mektûm ve hâdise-i 'uzmâyı müşkile-i kemâl-i ihtifâ ile mestûr itmek bâbında envâ'-ı tedbîrler zuhûra getürdükden sonra şâfi'î vaktinde makâm-

lu makâmlarına gelüb, hazret-i şehzâde-i cihân-penâh âsitâne-i sa'âdet-âşiyânelerine mektûb yazılub, «takdîr-i Hakk ile Sultan Selîm âhirete intikâl itdiler. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri bâkî ve müstedâm ola ümînddir. Aslâ tecemmülât ve esbâba tevakkuf etmeyüb, ber-vech-i isti'câl ulak tavrında taht-ı sa'âdetbahta irişmege 'inâyet oluna.» didiler. Lalalarına dahi bir hükm-i hümâyûn yazılub, mu'accelen «Oglumı mahmiye-i İstanbul'a getüresin» deyü emr itdiler. Bu mektûb ile ol târîhde silahdarlar kethüdâsı olan Süleymânı ulak ile gönderüb, «'ale's-sabâh dîvândır» deyü cümle erkân-ı dîvân hâne-i hümâyûna varub, 'âdet üzre şeylân şâyı çekilüb, içerü girdiklerinde envâ'-ı menâsıb-ı 'ulya tebdîl olunub, niçe sancaklar virilüb, küllî mesâlih-u-mühimmât tedârik olunub, hükemâ ve etıbbâya fâhir hil'âtlar ihsân olunub, gerü İstanbul'a ulak ile hükm-i cihân-mütâ' gönderilüb, Mahruse-i Kostantınıyyeye 'azîmet olundı Sarây-ı 'âmire süprilüb, mühimmât-ı lâzime görülmek emr olundı. Ol hafta tamâm-ı orduda şenlikler ve şâdîlıklar peydâ oldı. Hakîkat-i hâle ferdin ittılâ'ı ve vukûfı olmadı. Sekizinci gün idi. Vakt-i 'asrda Şehzâde-i civân-baht **-Tâle bekâhu-** câniblerinden çavuşlar vârid olub, mahrûse-i İstanbul'a azîmet-ü-teveccüh itdiklerin inbâ vü i'lâm eylemişler. Ol sâ'at «orduda dîvândır» deyü Paşalar dîvân-ı hümâyûna vardılar. Merhûm Pirî Paşa 'atabe-i 'ulyâda olan solaklar kethüdâlarına ve cümle solaklara âdem gönderüb, da'vet etdiler. Geldiklerinde «yoldaşlar emr-u-fermân hazret-i Rabbü'l-âlemînindir. Sultân Selîm Hân hazretleri âhirete intikâl itdiler. Pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri sa'âdet-ü-ikbâl ile mahrûse-i İstanbul'da tahta cülûs itdiler. Varın anda bulunun» didikleri gibi cümle solaklar üskûfların yere çalub, feryâd-u-efgânlar eylediler. Bu hâlet peydâ oldıgı gibi cümle ordu-yı hümâyûnda olan çadırların iplerini kesüb, yere düşürdiler. 'Âlem gavga vavaylâ âvâzesiyle tolub, cumhûr-ı 'asker şuyûnlar ve mâtemler itdiler. Pirî Paşa hizâne-i 'âmire üzerine varub, hâssa-i hümâyûna müte'allik olan 'arabaları müḥrleyüb, Mustafa Paşa'yı hazîne üzerine koyub, Ferhâd Paşa'yı meyyit ile ta'yîn idüb, kendüler magrib zamânı idi, ulak tavrında mahrûse-i İstanbul'a teveccüh itdiler. Sabâha degin Kostantınıyye'ye irişüb, ol gün Pâdişâh-ı 'âlem-penâh **-Halleda'llâhu ikbâlehu-** hazretleri irişüb, serîr-i sa'âdete cülûs idüb, taht-ı hümâ-bahtlarını teşrîf itdiler. 'Âmme-i re'âyâ ve berâyâ fesâd-u-fitneden masûn-u-mahfûz oldılar. Vakt-i 'asrda Pirî Paşa meclis-i hümâyûnlarına hâzır olub, cümle-i 'ulemâ ve fuzâlâya 'âmme-i 'asâkir-i zafer-i meâsire tenbih olundı. «Ale's-seher dîvân-ı hümâyûndur. El öpmeye hâzır olsunlar» didiler. Salevât-ı fecr edâsından sonra Pâdişâh-ı âlem-penâh hazretleri sa'âdet-ü-iclâl ile çıkub, taşrada vâki' olan taht-ı mu'allâya cülûs idüb, 'âdet-i kadîme üzre mecmû'-ı ulemâ ve müderrisîn ve gürûh-ı fuzâlâ ve şüyûh-ı müteverri'în, âmme-i huddâm-ı kirâm ve kâffe-i müte'ayyinân-ı 'ızâm südde-i 'âlî-makâm yollu yolunca gelüb, mübârek yâd-ı saltanat içün el öpdiler. Vakt-i zuhrda idi merhûm

cennet-mekân ve firdevs-âşiyânın na'ş-ı rahmet-nakşları dahi gelüb, hazret-i Hudâvendigâr-ı 'âlem-sitân süvâr olub, Edirne kapusı mukâbelesinde vâki' olan püşte üzerinde istikbâl eylediler. Ol mahalde cism-i şerîfleri 'arabadan çıkarılub, taht-ı tabuta konulub, erbâb-ı tevhîd-i temcîd ve müezzinân-ı sa'âdet-nüvîd âvâze-i rahmet-endâzelerini ayyûka çıkarub, 'âmme-i mü'minîn ve gürûh-ı muvahhidîn du'â-yı hayr ile fâtiha-i fayiha kır'at iderlerdi. Câmi'-i sa'âdet-nişân Hazret-i Sultân Muhammed Hân-ı cennet-âşiyândan namâz-ı şerîfleri kılınub, derûn-i Kostantınıyye'de olan cibâl-i rahmet-iştimâlden Mirzâ Sarâyı dimekle ma'rûf bir câ-yı bülend ve makâm-ı sâmî ve ercümend vâr idi, ki cümle emkineden fâyik ve a'lâ, ve mecmû'-ı mesâkîn-i müslimînden bülend-ü-bâlâdır, ol makâm-ı mübârek ve sa'âdet-mend türbe-i 'ulyâları içün ihzâr olunub, zât-ı rahmet-makrûnları anda medfûn olub, üzerlerine utâk-ı rahmet-menzil kurılub, tilâvet-i Kur'ân-ı 'azîm içün hâfızlar ve hârisler ta'yîn olunub, makâm-ı behişt-berîn zuhûr eyledi. Sonradan hazret-i Pâdişâh-ı sa'âdet-intizâm üzerlerine kubbe-i âlî ve câmi'-i cennet-makâm ve 'imâret-i güzîn-i hayr-encâm yapdılar. İlâ âhiri'd-dühûr ve'l-eyyâm ma'mûr-u-müstedâm olmuş ola.

Hudâ'dan mâ-sivânın yok bekâsı,
'Ademdir her vücûdun müntehâsı.

Hayâtı 'âlemin âhir fenâdır,
Bekâsız bir mecâzî âşınâdır.

İnende i'timâd etme hayâta,
Hakîkat ittisâli var memâta.

Cihânın varlıgın bir dem dimişler,
Niye magrûr olur âdem dimişler.

Ne varlıkdır bu kim mahz-ı 'ademdir,
Belâdır ser-te-ser sûdi nedemdir.

Degil sâbit inen 'ömrün karârı,
Hazâna irişür tizcek bahârı.

Gül-i 'ömrün bekâsı dâyim olmaz,
Bükülse serv bili kâyim olmaz.

Güle hârın 'acebdir ittisâli,
Şeâmetdir ki olmaz infisâli.

Dimiş 'âkıl cihân gölgelikdir,
Degil muhkem binâsı pür helikdir.

Cihân evdir fenâ odıyla yanık,
Gözün aç gaflet etme ol uyanık.

Sevinme yüzüne gülse zamâne,
'Ömr nakdin virür ahır ziyâne.

Karârı yok safâsında geçer tiz,
Cefâ-kâr-u-cefâ-mahrem mihr-rîz.

Sürûrının sonı elbetde gamdır,
Ser-â-ser behceti cümle elemdir.

Görünmez devletin aslâ devâmı,
Gönül virmek ana 'âkıl revâ mı.

Vefâsız yâre itme âşinâlık,
Şeb-i muzlimde olmaz rûşenâlık.

Libâs-ı 'ömri arkandan düşer bil,
Gururun hayrı yokdur anı şer bil

Ecel vardır unutma hâl-i kabri,
Sakın mazlûma itme cev-u-cebri.

Elin irdikce dil yab eyle ma'mûr,
Za'îfâne özün farz eyle bir mûr.

Elinden tiz geçer bu mihr-i devlet,
Libâs-ı 'âriyetdir 'izz-u-rif'at.

Su gibi alçak ol yüksek gözetme,
Münâfık âdemi gibi göz etme.

Cemâl-i Hakkı görenden haber al,
Elün hışm-u-gazabla eyleme şell.

Kemâl-i mihr-u-şefkat pîşe eyle,
Unutma mevtini endîşe eyle.

Hayrlar eyle yab tâze 'imâret,
Ola kabrinde cennetden beşâret.

'Adâlet eyle şânınçün libâsı,
Zulümdür arkaya alma pelâsı.

Hayât-ı şeh olur 'adliyle insâf,
İçilmez âb-ı cû olmasa ger sâf.

'Adil mevkûf olur munsıf vezîre,
Mu'în-u-dest-gîr ola fakîre.

Vezîr-i pâk olur şâhın hayâtı,
Bulur şehler vezîr ile necâtı.

Vezîr ile bilinûr şân-ı şâhi,
Vezîrin 'adlidir şâha sipâhi.

İnanma kârunı nâdân vezîre,
Agır yük baglama şahs-ı hakîre.

Agır yüki götürmez püşt-i lâgar,
Şarâbı çok alur mı küre sâgar.

Zıyâ-yı şem'iledir hâne râşen,
Bulur revnak gül ile tâze gülşen.

Çerâgı 'âlemin şehdir munevver.
'Adil olursa 'âlemdir münevver.

Vezîr ile olur şem'in salâhı,
Güneş rûşen ider lâ-büdd sabâhı.

Vezîr olursa mâhir hizmetinde,
Kusûr olmaya şâhın devletinde.

Göre Sultan Selîmi Şâh iken şâh,
Vezîr ahvâline olmadı âğâh.

Eger çi hâlî olmazdın hazerden,
Vezîr ile kaçardı çok zarardan.

Bu hâletler zamîrindeydi her dem,
Meseldir korkduguna ugrâr âdem.

Vezîr oldı sebeb âşûb-u-katle,
Mukayyed olmadı ahkâm-ı nakle.

Şu denlü itdiler nâ-hakk yere kân,
Ucuz erzân idi gâyetde her cân.

Cenâbın eyleyüb mazhar günâha,
Nişân itdi mübârek cismin âha.

II

Celal Zade Mustafa

SELİM - NAME

«Bismillahirrahmanirrahîm»

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla,

Marifet inci ve cevherleri araştırıcılarının gayret ve azim denizlerinin dibine dalıp, fasih söz sahibine getirerek yazdıkları hamd, özlü söz söyleyen ve edebî sanat inceliklerine vâkıf ve bu özellik kendilerine bahşedilenlerin sayfa ve yaprakları süslemek için sayısız güzellikte çeşit çeşit yazdıkları övgülerin hepsi, varlığına nihayet olmayan, sonsuza dek secde ve şükre lâyık olan Yüce Allah'a olsun. O'nun üstün bağış yağmuru, kullarının gönül bahçelerine yağmakta, değerli ihsan damlaları hür şahsiyetli kimselere coşkuyla akmaktadır. (O'nun zikri yüce, iyilik ve ihsânı ise umuma şâmildir.)

O ne güzel! yaratıcı ve rızık verendir ki; hakikat ehlinin gönül bahçelerini iman selvileriyle süsleyip, ilim ve mana inceliklerine sahib olanların, delil araştıran akıl ve idrak bağlarını, kesin bilgi ve marifet gelincikleriyle baştan başa güllük gülistanlık yapmıştır. O'nun şanı yüce, delili gâlip oldu.

O (Allah) ihtiyaç ve fakirlik köşesinde oturanlara «katımızda fazlası da vardır»(1), mutluluğuyla ümid müjdesi verip, samimiyet ve hoşnutluk sofrası ümid varlarıyla, kurtuluş ve ihtisas sofrası davetçilerine «Yemin olsun ki, şükrederseniz, mutlaka ve mutlaka artırırım» (2) irşadıyla perde açmıştır. (O'nun ihsânı umûmî ve şânı yüce oldu).

O, yüce gök cisimlerini, yıldızlar ve parlak altın güneş kandilleriyle süsledi. Bol ihsanlarına erenlerin sıfat ve durumları zifiri karanlık âfâtından kurtulup berraklık zinetiyle süslü ve gülle dolu olsun.

Fesahat meydanının savaşçıları, onun büyüklük ve güzelliğini vasf etmekten, hakîkat sırlarının kâşifleri ise, kemâl ve sıfatlarını anlatmaktan âciz, zâaf ve güçleri gizli ve belirsizdir. Her ne kadar marifet meydanının yarışçıları, onun büyüklüğünü tanımada, kitap sayfalarını süs ve nakışla doldurmuşlarsa da, açık âyetlerle, görüş sahiplerinin manevî

(1) 50 (Kaf)/35
(2) 14 (İbrahim)/7

gözlerini, mutluluk ve büyüklük nûrunun kıvılcımlarıyla aydınlatmışlardır. Bu sıra sıra izaha ve açık ifade bağına nihayet olmaz ama, şüphesiz ki bitişi mutlu ve sonu umutlu olan «Kim bir şeyi severse onu çok söyler» sözü gereğince, (Nazımla vasfa devam ediyorum).

NAZMIN AÇIKLAMASI

İlâhımdır, bırakmam ânı dilden-Yarattı bedenin su ile kil (balçık) den.

Beni birliği kabul yoluna götürüp, başa çocukların başarı sevincini verdi.

Varlık alemindeki bütün zerreler onun varlığının delilleridir. Ben de O'nun varlığına, birliğine şehadet ederim.

Onun benzeri ve ortağı yoktur. «Bir iki olmaz» sözü bir gerçektir.

O'nun temiz zatı cihanı yaratandır. Bir parça toprağı yaratıp, Âdem etti.

Onu irfan yoluna götürüp, cevher gibi olan marifet (ilim)lere sahip kıldı.

Dilim hamd ve övgüsünü söyleyip, mecnunların gönlüne Leylâ etmiştir.

O'nun mübârek adı yalnızlıkta arkadaşım, yüce zikri sürekli sırdaşımdır.

Gönül O'nun huzuruna ihtiyaçlarımı sunarak, göz yaşıyla yalvarmak ister.

Günahları bağışlayıp, lütuf ve kereminden ah-u feryadı kabul edeceği umulur.

Bütün dindarlara rahmet edip, günarkâr ümmete acısın.

MÜNACAT

Duâları kabul eden, ihtiyaçları gideren (zikri yüce) Allah'ın huzurunda yakarış :

Ey! tek, cömert, azametli, Ey! ihtiyaçlarda sığınak, saygıya lâyık, kemal sıfatlı, Ey! iyilerin nefsini günah ve isyanlardan temizleyen, noksan sıfatlardan uzak.

Ey! iyi insanların gönüllerini yakın ve uzaklara yönelmekten alıkoyan, temizleyen, merhamet sahibi, Ey! hoşnutluk ve kabul devleti ve huzur arayanların dergâhı.

Ey! kavuşma, maddî ve manevî güzellikler mutluluğu, sefer vaktinde uyananların sevgilisi, Ey! hikmetli seslerin görülüp anlaşılmasına, göz ve kulak iki geniş zâviye olan,

Ey! kudret nurlarının ışığına güneş ve ay, iki parlak rehber, Ey! aşk ehlinin kalpleri fazilet güneşinle aydınlanan, Ey, zevk sahiplerinin ruhlarının koku duygusu, eşsiz iyilik ve ihsan kokunla kokulanan (muattar olan),

Ey! sayısız ilim ve irfan okyanusu girdabının yüzücüleri, senin vuslat hazinesi denizinin damlalarında boğulan,

Ey! milyonlarca sevgi ve aşk sahralarının çölünde yürüyenler, senin fazilet, güzellik nurlarının kıvılcımıyla yanan.

Ey! ölümsüz ve her şeyi bilen, Ey! varlığı kendinden olan kudret sahibi, Ey! yüceliklere layık iyilik alâmetleri, çeşitli lütuf ve keremleriyle zikredilen, Ey! iyiliklerinin derecesinin üstünlüğü değişik nimet ve gayret ihsanıyla şükredilen ve bilinen,

Ey! kullarına cömertliği ve iyiliği ölçüsüz, Ey! âşıkların can bahçeleri, ruhu besleyen ve gönül serinleten rahmet rüzgarıyla, taptaze olan, Ey! varlık âlemini Kün fe yükün»(3) nün, kaf ve nunuyla (Kün-ol, emriyle) yaratan, Ey! bukalemun gibi renk renk nakışlarla kâinatı renklendiren, göğün derinliklerinde hikmet eserlerinin şaşırtıcı dalgaları, meslek gurubunda senin kudretinin sözcüsü, gece ve gündüz, karanlık ve aydınlık ihsanlarının kaynağı, bahar ve kış, büyüklük sırlarının örneği, zalimlerin alınlarında büyüklük ve ihtişamının damgası, zâlimlerin ve kisrâların boyunlarında intikam tuzağının halkası, dinleyen casus da peygamberlerinin haberinin araştırıcısı, konuşan hatibin sözü de sonu sükût olan adındır.

Ey! sebepsiz var olan, ve ey! vasıtasız mabûd, Ey! nâr ve nûru yaratan. Ey ! yılan ve karıncaya rızık veren, Ey! ebediyyet zirvesinde aklın kavramakta acze düştüğü yüce varlık, Ey! muhtaçların yardımcısı, yüceliğin ve beşer aklının anlayışından münezzeh olan (O'nun nimetleri eksiksiz ve devamlı oldu).

NAZMIN AÇIKLAMASI

Yarabbi sen padişahlar padişahısın, bense kapında günahkar bir kulum. Dualarımın huzurunda kabul edileceğini umarım.

Ben günahla güzelliği kararttım, sen ise kereminle sakalı ağarttın.

Sen doğru yolu göster, bu hasta canı yabana atma.

(3) 36 (Yâsin)/82

Son nefeste imânı yoldaş et de, inleyen gönül (cehennem) ateş(in) den kurtulsun.

Temiz lütfunu esirgeme de, bu küçük toprak parçası (olan insa)nı cehennemden kurtar.

Ey rahim, rahmetine delilim olduğundan hasta canım rahmetini umar.

Günâh ve suçum pek çok, bilhassa her günâhım eksik değil, günahlarımı kabullenmem sabit olduğu halde, laf ve sözlerim de çoktur.

Ey Allahım, «La ilehâ ille'llah Muhammedün Rasulu'llah» güzel ifadesi, katında milyonlarca mutlulukları ihtiva eden tanınmış kitaplarda söylenip yazılmıştır. Çeşitli günah ve haksızlıklarla kara yüzlü kullarının hayat izleri kaybolup, ölümü hissederek uyanmalarında, yedi tehlike, sıkıntı ve belâ ile karşı karşıyadır.

1 — Bunlardan biri nefes zincirinin koptuğu sıradadır ki, bu zaman can kuşunun kafes bağından kurtulduğu vakittir. Acaba o yaratıkların şaşırdığı an, imanla mı, yoksa küfürle mi geçer? Allahım o şaşkın gidişte «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedün rasulu'llah» mutluluğu ile Muhammed (A.S) ümmetini mutlu kıl.

2 — İkincisi kabir tehlikesi olup, oranın cennet bahçelerinden nurlu bir türbe mi, yahut cehennem çukurlarından karanlık bir çukur mudur? Allahım, o toprak odayı, «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedün Rasulu'llah» kandilinin temiz ışığıyla aydınlat. Rahatlık ve hoşluk ve nimet cenneti onundur»(4), kavramıyla cennet bahçelerinden olmayı bahşeyle.

3 — Korkulu tehlikelerden biri de Münker Nekir'in (kabirde) sorusudur ki, bu iki soru meleği, biri iyiliğe, diğeri ise cezaya yöneliktir. Acaba sorularına doğru mu, yahut yanlış mı cevap vereceğim? Allahım, o ızdırap dolu anda «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedun Rasulu'llah» sözünü «Allah inananları sağlam bir söz üzerinde tutar»(5) düsturuna uygunluğu kolaylaştır.

4 — Dördüncü tehlike de Kıyamette diriliş ânıdır. Bütün yaratıklar Arasat denilen yerde toplanıp, birleştiklerinde, acaba kulların yüzü onda kara mı, yahut ak mı olacak? Yârab, o dehşet dolu durumda, «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedün Rasulu'llah» sözüyle hidayete ve «Ey kullarım bu gün size hiç bir korku yoktur.» (6) nidasıyla hitab edenlerden eyle.

(4) 56 (Vakıa)/89
(5) 14 (İbrahim)/27
(6) 43 (Zuhruf)/68

5 — Bir tehlike de azabı gerektiren hesap zamanıdır. Hesap defterinde yazılan, arzu edilen iyilikler mi, yoksa ayıplanan kötülükler midir? Allahım o büyük değişiklik anında «Lâ ilâhe ille'llah Muhammedün Rasulû'llah» tevhidi hürmetine, «kolay geçireceği bir hesaba çekilir (7) ifadesiyle hesab deminde, neticesi mutluluk olan kelamın gereği kolaylık ihsan et.

6 — Altıncı tehlike de, amellerin çok ve ağır veya az ve hafif olup olmadığının tartıldığı zamandır. Allahım, o yaratıklara dehşet veren anda «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedün Rasulullah» sözünün yüceliği hakkı için, «Tartıları ağır gelenlere gelince» (8) mutluluğuyla bahtiyar olan kitleden kıl.

7 — Bir büyük tehlike de, kulun yeri, evi ve yuvası, Firdevs sahası ve benzersiz bahçeler mi, yahut mutsuzluk başlangıcı olan cehennem vadisi midir? Rabbim! «Lâ ilâhe ille'llah, Muhammedün Rasulu'llah» güzel sözü hürmetine Hazret-i Muhammed'in gösterdiği doğru yolda olup, sonunda onunla bahtiyar olan bütün müslümanlara ve o anlarda «Sonra biz Allah'a karşı gelmekten sakınmış olanları kurtarırız» (9) topluluğu içinde başını dik tutanlardan eyle.

Birbiri ardınca zorlukla geçilen sırat köprüsünden şimşek gibi geçip gitmek nasibeyle. Hepimizi ebedi cennet sahrasına geçirip, mutlu kıl.

H i k â y e : Gönlü yaralı, yokluk içinde olan bir fakir, basit, eski bir elbise ile saygı değer bir pâdişahın meclisine varır. Padişah, o fakirin eski elbisesine bakıp, kendisinin yakınına gelmesinden arlanarak yüzünü çevirir. Padişahın hizmetçilerinden biri fakiri azarlayarak :

— «Ey edebsiz, küstah ve arsız adam, böyle eski bir elbise ile padişah meclisine gelmen alçaklık, ayıp ve zillet olduğunu bilmedin mi? Niçin edebsizlik ettin»? deyince, derviş cevab verir :

— «Eski ve çirkin elbise ile fakirlerin padişah huzuruna gelmeleri ayıp değildir. Zira fakirliktir. Asıl büyük ayıp, fakirin o eski elbise ile padişahın meclisinden dışarı çıkmasıdır» deyince o çok nâzik, akıllı ve olgun padişâh, doğru sözü seven biri olduğundan, hemen o fakîre güzel elbise ile bol ihsanda bulunur.

Allahım, o üzgün derviş çirkin elbise ile geçici bir padişahın meclisine gelip, akıllıca sözle şahâne bir elbiseye nâil oldu. Fakir ve hakir ku-

(7) 84 (İnşikak)/8
(8) 101 (El'karia)/6
(9) 19 (Meryem)/72

lun altmış yılını aştı, amel elbisem çürük, dağınık ve eski, iş elbiselerim (elli sene kadar olan işlerim) yırtık, uğursuzluğa alışıktır. Yakası çeşit çeşit isyan ve hatalar ve günahla parça parça, bütün çevresi değişik, sayısız kötülüklere bulaşmış, eteği toprak doludur. O çirkin elbiseden başka giyeceğim, isyana bulanan varlık yapıma, çeşitli günahlardan başka temelim yoktur. İster istemez huzuruna o eski elbise ile yalın ayak gelmem gerek. Sen kerem sahibi, merhametli padişah; varlığının sonu olmayan yüce Tanrısın. Ümid ederim ki; eski amel elbisemi, değerli ihsan hil'atıma değiştirip, yüce lutuf ve cömertliğinle, güzel rahmet elbiselerini, günahkarlığımın delili olan bedenime giydirip, beni neşeli ve sevinçli kıl.

Rabbim! denizde lutuf ve keremin erip, Nisân yağmuruyla sadef ağzına yem yaptığın bir damlaya özel emrin ulaşıp, değerli bir inci olur. Erkeklerin sulbünden, kadınların rahmine düşürdüğün basitliğin işareti damlalara, kudret ve iraden ulaşarak, o damla endamlı bir güzel gül renkli bir yüz âlemi gösteren nazlı ve gönül açan berrak bir ayna olur. Görenler «Yaratanların en güzeli olan Allah ne uludur» ([10]) derler. Sadefler içerisinde emrinde olan gizli inci gibi olan günarkar asî kulun kalbinde iman damlasını sakladın da iri inci oldu. Umulur ki, onun paha biçilmez değerleriyle, bağışlanmış makam sahibi olurum. Bir damla karışık kan iken üstün ihsan ve cömertliğinle var oldum. Sonsuz iyiliğini artırarak, sınırsız ve oransız tam iyiliklerini anmaya delaleti açık dil ihsan ettin. Özlü söz dostluğu meclislerinde, gece gündüz, iyilik ve lutufun yadıyla, hoş görünüşlü vakitlerim umutludur. Allah'a şükürler olsun, umulur ki iyiliklerini artırmakla şükredenler gurubundan sayılayım.

Ey Allahım ve kâinatın sultanı! Senin alışılan şefkatinden kullarının hepsi üç çeşit hapis ile sıfatlanmıştır. Biri ana rahminde hapis ki, orada her biri senin sonsuz şefkat ve iyiliğine mazhar olup, değersiz bir toprak parçası, temiz olmayan bir damla su iken senin etkin ve hikmetinle, şekil vermenle, kusursuz biçimde, son derece güzel bir suret olurlar. O derece büyük bir güzellikle ki; Kur'ân-ı Kerim'inde onlar hakkında «Yemin olsun ki gerçekten insanı biz en güzel bir biçimde yarattık «[11]) buyurdun.

Bir hapisleri de dar kucaklı beşiktir. El ve ayakları bağlı, akılsızlık sıkıntısıyla mâlûl iken, anne sütü ile beslenen huzurlular dinlenme döşeğinde uykuyla, sevinçle dolu oldular. Bir hapisleri de, kabirdir ki; bir kısmı güneş gibi parlak iyiliğinle cennet bahçelerinin odalarından aydınlık bir odadır. Diğer bir kısmına ise, ateş unvanlı cehennem çukurla-

(10) 23 (Mü'minûn)/14
(11) 95 (e'ttîn)/4

rından bir sıkıntı ve azab çukurudur. Yüce Allah'a sığınırız, mü'min kullarını etkili azab felaketinden uzak, müslüman topluluğu elemli ikâbından bağışlanmış ve korunmuş eyle. Cennet bahçelerinden olan kabirleri, sağlam bir dustur sahibi yaptığın güvenilir elçinin, hak yolda olan ümmetinden, «Lâ ilâhe ille'llah Muhammedün Rasûlüllah» ile dilleri şekerli, tatla dolu olan zayıflara ilhak eyle. Böylece iyilik kucağında elemden korunsunlar.

Allahım! isyan ve taşkınlığımın çokluğundan utanç denizinde boğulup, ümid ve rica kapılarının, ümidsizlik kilidiyle kitlenip, tıkanmamasına dikkat ederim. Senin şefkat ve rahmet kilidinin her zor kapıyı açtığına hiç şüphe yoktur.

Rabbim! itaatkâr, âsî, yakın ve uzak hepsi senin merhamet denizinde boğulmuştur. Ey! günahları bağışlayan ve ey! kusurları örten, o ümidsizlik kilidiyle umudsuz olmak ihtimâli olan kapılara, iyilik ve ihsân anahtarlarınla açma izni ver de açılsın. Suçlu ve âsilerin üzüntülü gönülleri ferah ve şükürle dolu olsun.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Allahım elimden tutan lutfun olsun ki, benim eşsiz padişahım sensin.

Bizi «kâlû belâ» da yaratmıştır. Bu günse günahla belada kaldım.

Benim nişanını bilinmediği zamanlarda, benim durumum sence biliniyordu.

Câri ve tende ben yokken, lutfunla seni biliyordum.

Yokluk saltanatında yok olmuştum. Ayrılık ateşini yakıp, mum olmuştum.

Hayatım tâ ezelde takdir edilmiş olup, ezelde olan işlerimde farklılık olmaz.

Yâ Rab! bütün şükür ve minnet sanadır. Çünkü bu fakiri bir başkasına ümmet etmedin.

Sonunda Muhammed (A.S)'in ümmetinden ettin. Ne güzel ihsan ve ne güzel lutuf ve coşku.

Bütün iyilik ve ihsan senindir. Tenim senin yaratığın, canım senindir.

Dilime bunun şükrünü söylet de zamanını sürekli şükürle geçirsin.

Ey Rahîm! varlığım sadece senin lutfundur. Ey! kerem ve bağış sahibi, iyilikler eyle.

Günahımla mahcub ve değersizim. Suçlarımla utanç içerisinde ve muhtacım.

Lutuf binanı cehennemde yakma ve azabının ateşine odun etme.

Senin lutuf ve merhametin azabını geçti. Şanın hatalılara şefkat etti.

Senin derğahına sığınırız. Her umudumuz kabule mazhar olsun.

H i k â y e : Yâ Rabbî. Kerem sahibi velilerinden Hasan Basri (Allah ona rahmet eylesin) bir cenazenin ardından mezarlığa varıp, ölüyü toprağa gömdükten sonra, mezarlıkta bir yere oturup murakabe (mana âlemin) de iken; o zamanda Ferezdak adında günahkâr ve azgınlığı dillere destan bir kimse varmış. Uzaktan, asil imama (şeyhe) bakıp, onun beğenilen işlerini bilip, kendisinin günahkâr ve bozgunculuğunu hatırlayarak ağlayıp, inler oldu. İmam murakabe durumundan kalkıp yola koyuldu. Ferezdak'ın ağlayıp, sızlayarak gözyaşı döktüğünü gördü. Halini sorup,

— Niçin ağlıyorsun, dedi.

Ferezdak da dedi ki:

— Ey asil imam, kendi perişan halime ağlıyorum. İnsanlar size bakarlar, ne hoş ne güzel, temiz ve üstün kişi diye överler. Ben zavallı günahkâr asîye bakarlar. Ne günahkâr azgın kişidir diye küçümser ve kötülerler. Eğer kıyamet gününde de Cenab-ı Hak kullarına bu şekilde davranırsa işim zordur, diye ağlayıp sızlanıyorum deyince, İmam:

— Kendisinden kurtuluş umduğun hiç bir amelin yokmu? dediğin de Ferezdak,

— Üç şeyden ümid vârım: Biri islâm içinde ihtiyar oldum. Biri de yetmiş yıldır tevhid (Allah'ın birliğini tasdik) ederim. Biri de günahkârlığımı itiraf ve kabul ederim, dedi. İmam beğendi. Çok geçmeden Ferezdak öldü. Bilgin Şeyh rüyada gördü ki, Ferezdak cennet bahçelerinde salınarak geziyor. Durumunu sordu. O da:

— Cenab-ı Hak ak saçımla, yetmiş yıllık tevhidime ve günahlarımı itiraf ve kabullenmeme acıyıp, beni cennete koydu, dedi.

Ey acıyanların en merhametlisi. Ferezdak'ın durumu, satranç sahasında taşkınlık ve bozgunculukta yaya ve piyon olan suçlu, başkaldıran, parlak olmayanın durumu gibidir. «Ak saçla altmış yıl tevhit hizmeti, özellikle günahı itirafla» ey iyilikleri gizli olan «Bizi korktuklarımızdan kurtar,» yalvarışıyla yardımını umuyorum. Ey Rabbim! yasaklarla uğraşmaktan kurtar. Eşyanın hakikatini olduğu gibi göster. Kalb gözündeki gaflet perdesini gider. Her ne kadar çeşitli günah ve isyanlara boğulmuşsam da, fakat «Lâ ilâhe ille'llâh Muhammedün Rasulü'llâh» diyenlerdenim.

H i k â y e : Bir gün bir köleyi pazara satmaya götürmüşler. Alıcılar, kölenin gözünün şaşı, elinin titrek, ayağının topal ve belinin kambur, bütün uzuvlarının kusurlu olduğunu görürler. Dil durumunu sorarlar. Dili fasîh, ifadesi güzel ve dili tatlıdır dediler. Alıcılar dilinin fasîh oluşundan dolayı satın aldılar.

Yârabbî'! Büyük hesap gününde senin ululuk pazarının dellâlı durumumu görüp, derinliğine araştırmacı, diyeler ki, «Bakışı şaşıdır, yâni harama bakmıştır. Eli titrektir. Eliyle bardak kaldırıp içmiştir. Ayağı da topaldır, günah ve isyan çölünde yürümüştür. Özet olarak, her yönüyle kusurlu ve eksiktir. Fakat dilinde tek olan zatın tevhidi, gönlünde temiz muhtaçların sığınağının aşkıdır» diyeler. Birlik ve şerefin hakkı için kusur ve isyanlara bakma. Sadece dilinde olan yüce tevhid hürmetine, bol acımanla, hakir kulunu mutlu ve merhametine nail eyle ve şiddetli azabından uzak kıl. Günahlarım ne kadar çok ve fazla ise de ey Rabbim'. Senin rahmet ve şefkat denizinin sonu yoktur. Seçkin rasûl ümmetinin âsîlerine hiristiyan ve yahudilere karşı yardım ve iyilik eylediğin ağızdan ağıza dolaşmaktadır. İyilik senin, yardım ve merhamet senin, gayret, lutuf, cömertlik ve şefkat senindir.

H i k â y e : Allahım! zavallı kullarından Hâtem bir gün umûmî bir ziyafet çekmiş. İleri gelen araplar gelip, baş köşeye oturmuşlar. Yemekler yenmek üzereyken, kapıdan, gönlü yaralı, yalınayak zavallı bir fakir gelir. Hâtem kendisi kalkıp, o fakiri hepsinden üste geçirir. İleri gelenler derler ki:

— Ey Hâtem; bir fakiri üzerimize geçirdin.

Hâtem de:

— Siz rütbe ve makamla başa geçtiniz. Bu zavallı aç ve muhtaçtır. Ben asalet ve cömertliğimle bunu üst makama getirdim demiş.

Allahım. Hâtem zavallı, çaresiz bir fakirin çıplaklığına, fakirlik ve ihtiyacına bakıp, acıdı, başa geçirdi ve mahrum olmasını uygun görmedi. Sen acıyanların en merhametlisisin, yarın «Sakınanları Rahman'ın huzurunda konuklar olarak topladığımız günde ([12])» Taat ve sakınmayla Rablerinin huzurunda toplanan samimi kulların her biri, «Büyük hükümdârın katında yüksek bir derecededir ([13])» tahtında oturup, yerleri belli olduğunda, biz çaresizleri de, onların arkadaşlıklarından ve yüzlerinden bizi uzak ve mahrum etme. Bu zavallı günahkârları olğun cömertliğinle şeref baş köşesine geçir. Hâtem, senin cömertlik ve iyilik sofrandan başak toplayan ve köşeye çekilen merhametinin eseri bir kuldu, sen ise büyüklük

(12) 19 (Meryem)/85
(13) 54 (El Kamer)/55

ve azamet köşkünün sultanısın. Senin temiz yüzlü dostluk meclisinde bulunan, gönlü yaralı fakir kulların hangi köşe ve makama lâyık olduklarının sırlarını bilensin.

H i k â y e : Rabbim! Bir gün Mecnun tam bir aşk ve delilikle kendinden geçip, Leylâ'nın mahallesine uğradı. Kalbinde aşk ateşi yanıp, gönül süsleyen sevgilinin güzelliğini görme sırrı ile uğraşarak, sarhoş gibi, her kapı ve duvara yüz vurup, rastladığı taş ve keseği alıp, koklayıp, gözden kanlı yaş akıtır, göğsünden yakıcı âh çıkarırdı.

— Ey Mecnun! kapı ve duvara yüz sürmekten ne olur? Dertle inleyip, yüzünü toprağa komaktan ne istiyorsun? diye sordular. Mecnun yemin ederek dedi ki:

— Bir zaman, doğruluk ayağıyla Leylâ'nın mahallesine geldim. Onun mahallesinde Leylâ'nın yüzünden başka yüz görmedim. Gördüğüm her şey Leylâ'nın yüzüdür. Ondan başka baktığım yoktur dedi.

Tanrım! bütün eşyaya etkili bir ibretle bakıldığında varlıkların hepsi, senin güç ve korumanın eseridir ve sonuç ve meyvesi de şefkatinin mahsülü olduğu, bıkkın ve gevşek hatırlarda düşünülmüş bir noktada toplanmıştır. Bu taşkınlık ve günahlarla horlanan, karmakarışık itaatsızlıklara nefesi kesilmiş ve hasta olan düşkününü, nasibi delilik olan Mecnunlarından say ve âşıklar ve iyilerin yolunda götür.

H i k â y e : (Allah sırrını takdis etsin) Şeyh Şiblî'den nakledilmiştir: Derler ki, bir gece kutsal Kâbe'de tavaf ediyordum. Tavaf yerinin çevresi boştu. Gözüm ilişip gördüm ki, bir Arap Rukn-i Yemânî'de durup şöyle der:

— Yârab! benim sana olan sevgim gibi senin de bana sevgin olduğunu bilmeden buradan gitmem diye yalvarıyordu. O anda Rukn-i Yemânî'den bir el çıkıp, üzerinde «Sana ezelî sevgimiz söz verilmişti. O sevgiyi, şimdi yenileyerek, seni saygı değer kıldık». Sonra Arab elini uzatıp, o kutsal ele yapışıp, sustu. Yanına varıp, gördüm ki, Rukn-i Yemânî'ye yüz koyup ruhunu teslim etmiş. Alnına yeşil bir yazıyla «Sen bizim şeçkinimizdin. Sana sevgimiz vardı. Eski sözleşmemiz üzerine, seninleyiz» diye yazılmış.

Tanrım, o Arap, sır perdesini açarak, yolunda can vermiş. Senin yardım bakışlarına hedef olanlar elbette kıvançlı, iyilik ve merhametinin etkilerini düşünerek, başkalarından farklılıklarında şüphe yoktur. Samimî kullarının gönlünü sevginin nuruyla aydınlat. Bilakis onu nûr eyle. Rahmet sıfatlı cennetinin bahçelerini onların makamı, yâni mağfiret kaynağı eyle.

H i k â y e : Şeyh Hayr-i Nessâc'ın müridleri bir kiliseyi gezip, şeyhe gelirler. Nerde oldukları sorulunca, kiliseye gittiklerini söylerler. Şeyh:

— Kiliseden ne getirdiniz? deyince, onlar,

— Şeyhe kiliseden ne alınır? dediler. O da«

— Benimle gelin görün ne alınır. Müridler uygun gördüler. Hepsi kiliseye gelip girdiklerinde, kafirlerin, Hazret-i İsa'nın resmini (selamın en değerlisi peygamberimiz ve onun üzerine olsun) duvara yapıp, ona taptıklarını gördüler. Şeyh yüzünü o resme karşı tutup, şu ayeti okudu: «Sen mi insanlara beni ve annemi Allah'tan başka iki tanrı olarak benimseyin? dedin (14).» Hemen o anda kilisede yapılan resimler, bu hitabın heybetinden aşağı dökülüp, duvarın her zerresi feryad ettiler.» O tek ve eşsizdir» sözünü bülbül gibi söylediler. Hırıstıyanlar bu durumu görüp, hemen Hırıstıyanlık kemerlerini çözerek, müslüman oldular.

Ey dalgın gönül! ey tembel akıl, ey kusurlu ve câhil mîzac! hiç bilir misin, şanı yüce olan Cenab-ı Hakk'ın adı ne büyük bir ad, can besleyen ve gönül ferahlatan bir kasedir. Her gönüle oıdan nûr, her cana sürur gelir. Ne vefâ halkası ki, her köşeye asılmış. Ne iyilik ve cömertlik saçısı ki her istekliye verilmiş. Ne erenlik mumu ki her mecliste yanmış. Ne sevgi âteşi ki âşıkın gönlü ve canı onunla yanmıştır.

Rabbim! «Günahkarların inlemesi bana, yakınlarının tesbihinden daha sevimlidir» buyurmuşsun. İyilik ve rahmet denizleri sonsuz damlalarla dop doludur. O damlaların sızıntısıyla günahkârların gözleri, inilti gözyaşlarıyla dolu, suçlular ve pişmanların gözleri yaş döker ve inci saçar. «Sen onların gözlerini yaşla dolu görürsün (15).» Pazar gününde iyilik ve ihsan denizlerinin dalgalanacağı sabittir. Çünkü kalbleri yanan, gözleri ağlayan aşıklarının inleyişleri, yakınların tesbihinden sevimlidir. Senin rahmet meclisinde onları sevinçli, mağfiret cennetinin bahçesinde, her yönüyle neş'eli ve sevinçli eyle. Çünkü senin şerefli adın rahim ve gafurdur. Bu durum tarafına sunulmuştur ve bilinmektedir ki, suç ve isyanla kara yüzlü, rahmet sığınağının kulları için Arap kabilelerinden üstün nesebli, yüksek değerli ve soylu bir şefaatçı gönderdin. O peygamber dini mübîn semasının âlemi aydınlatan seçkin şeriat göklerinin parlak ayı, «Gerçekten biz zafer sağladık (16)» fetihnâmesinin ferman sahibi, «Gerçekten biz gönderdik (17)» fermanın zafer şuurlu tuğrası, «ve'şşemsu ve 'dduha (18)» burçlarının nur saçan eşsiz güneşi,» Yâ sîn (19) ve Hâmîm (20) kaftanlarının

(14) 5 (El-Mâide)/116
(15) 5 El-Mâide)/83
(16) 48 (1l-Feth)/1
(17) K. 11 (Hûd)/70
(18) 91 (Şems)/1, 93 (Duha)/1
(19) 36 (Yâsin)/1
(20) Hâmimle başlayan 7 sûre

ayrılmaz değerli zîneti, «Kulunu bir gecede yürüten zati tesbih ederim ([24]), misafirhanesinin değerli misafiri, «Gerçekten biz sana kevseri verdik([22])» havzının berrak akarsuyunun sâkîsi, «Kuluna vahyedeceğini vahyetti ([23])» fermanının sırları keşfeden ad, «O kendiliğinden konuşmaz ([24])» kesin delilinin feyizli nurları, «Rabbim katında gecelerim» konağının değerli misafiri, «Kalbim uyumaz» hadiselerinin bekçisi ve haberdârı, «Allah'la benim bir vaktim vardır» mabedlerinin saygı değer imamı, «Yaklaşıp, indi ([25]), gülistanın öten bülbülü,» Araları iki yay kadar, belki daha yakın oldu ([26])», gülzârının feryadcı bülbülü, «Adem ve onun dışındakiler sancağım altındadır» kıssasının üstün gayretli bayraktarı, sahih haberde gelen «Ay ikiye ayrıldı ([27])» ayetinin müjdeli işaretinin ifadesi, «Yaratan Rabbinin adıyla oku ([28])» buyruğuyun memuru. «Gözü oradan ne kaydı ve ne de aştı ([29])» mefhumunun makbulü ve nazargâhta, beşer efendilerinin efendisi, mahşer yerinde günahkârların şefaatçısı, kâinat otağının hâkanı, bütün varlıkların sağlam delili, yer ve göğün yaratılış sebebi, Tanrı'nın akıllı sevgilisi, kainat ve ötesinin en şereflisi, iki âlemin efendisi, ins ve cinin peygamberi, «Kâbe kavseyn» feleğinin nurlu güneşi, ululuk denizinin incileri, cömertlik göğünün güneşi, şefaat ve başarı denizinin kaptanı, yakınlık ve hidâyet arkadaşlı ülkelerin seyyâhı «Ve'd-duha» güneş çehrelinin ay yüzlüsü, «Sükûna erdiğinde geceye andolsun ([30])» attarının siyah saçı, «Doğrusu ahiret senin için daha hayırlı ([31])» sancağının sahibi, «Şüphesiz Rabbin sana verecek sen de hoşnut olacaksın ([32])» âlem süsleyenin üstün görüşlü kesin delili, nebîlerin sultanı, yolların kılavuzu, kesin bilgi iri incisinin sadefi, seçkin peygamberlerin sonuncu yakûtu, tebliğ gülzarının bülbülü, «Mâzâğa (sapmadı)» bostanının bülbülü, berraklık sofasının başı, vefa kubbesinin dolunayı, peygamberlik mühürünün kaşı, seçkin dostlar faslının sonuncusu, imtiyaz tahtının sultanı, imtiyaz bahtının keskin kılavuzu, rasullerin sonuncusu Muhammed Mustafa (Allah ona rahmet etsin ve kurtarsın).

(Nimetler bağışlayan Allah'ın takdiriyle nur karanlığı yok etmez).

---

(21) 17 (Isra)/1
(22) 108 (Kevser)/1
(23) 53 (Necm)/10
(24) 53 (Necm)/3
(25) 53 (Necm)/8
(26) 53 (Necm)/9
(27) 59 (Kamer)/1
(28) 95 (Alak)/1
(29) 53(Necm)/17
(30) 93 (Duha)/2
(31) 93 (Duha)/4
(32) 93 (Duha)/5

NAZMIN AÇIKLAMASI

Muhammed Mustafa kâinatın nuru, insan oğlunun ve peygamberlerin kandilidir.

Muhammed Mustafa Hakk'a itaatçı, kıyamette günahkara şefaatçıdır.

Muhammed Mustafa şerîatın sultanı, kılavuzluğu ile hakikat burcunun ayıdır.

Muhammed Mustafa ümmetin dert ortağı, kıyamet günü şefaatçısıdır.

Muhammed Mustafa yumuşak huylu, yoluyla cennete delil olur.

Muhammed Mustafa âleme ruh, günâhlara batanları kurtarmaya Nuh'dur.

Muhammed Mustafa yolu açtı, isyancıların mahşerde delilidir.

Muhammed Mustafa halkın ağırbaşlı vakuru, şeriat Tûrunun önde gelen sözcüsüdür.

Muhammed Mustafa Arab'ın düzgün konuşanı, şirinlik saltanatının güzel padişahıdır.

Muhammed Mustafa Hakkın elçisi olup, kabul ehli olanları doğru yola sürükler.

Muhammed Mustafa iki cihanın maksudu, Hakk'ın yakını, Kâbe kavuseyn'in nedîmidir.

Mirâc gecesinde ulu arşı gezerek, büyük yardımcıyı bulup, ümmete beş vakit namazı getirdi. O namazla niyazları kabul eder.

Cenab-ı Hak'tan yüce ihsanlar erişip, ona, yakınlarına ve arkadaşlarına, samimiyetle ona dost olanlara salât ve selâm hediyye olsun.

H i k â y e : İsrail oğulları zamanında günahkar biri vardı. Günleri çok dağınıktı. İkiyüz yıl yaşayıp, hayatı günah ve isyanla geçmişti. Çeşitli zulüm ve bozgunculukla tanınır, çeşitli inad ve sapıklıkla anılırdı. Vefat edince, yakınları evden çıkarıp, ayağına bir ip takarak, sürüyüp, leşini bir çöplüğü bıraktılar. O zaman Musa peygambere (nebimize ve ona selam olsun) Cibrîl-i emin gelip, âlemlerin Rabbi'nden (Azâmeti yüce oldu) selam ve haber getirdi ki, dostlarımdan birisi dünyadan âhirete göçtü. Düşmanlarım onu bir çöplüğe bıraktılar. Git onu çöplükten çıkar, kefenle, İsrâîl oğullarına teklif et, namazını kılsınlar. Bu sebeble onları bağışlarım, dedi. Musâ (aleyhisselam) ilâhî fermanla o çöplüğe varıp, gördü ki, o günahkar iki yüz yıldan beri günah ve isyanla gün geçirmişti. Hayrete düştü. Fakat ilâhi emir gereğince, sayan ile kefenlendikten sonra, aziz ve

celîl olan Allah'tan durumlarını sordu. İlâhi vahiy geldi ki, «Evet o kulum çeşitli suçlarla günahkar, hata ve isyanlarla mevki sahibi idi. Bir gün Tevrat'ı açtı. Ahir zaman peygamberi Hazreti Muhammed'in sıfatlarını okudu. Peygamberin çok yazılan yaprağı öptü, yüzüne gözüne sürdü. O sebepten günahlarını bağışlayıp, kendisini yakın dostlarım zümresinden eyledim» dediler.

Yüzbinlerce salavat ve selam hediyyeleri onun nâzik ruhuna olsun ki, Rasulların efendisi ve peygamberlerin sonuncusu, hakikat okyanusunun yüzücüsü, muvaffakiyyet meydanının gezgini, yakınlık Kaf'ının ankâsı, şan ve şeref sarayının usta binicisi, gayb âlemi ülkelerinin sefîrî, azâmet ve kudret yollarının katibidir. «Hazreti Âdem su ve balçık arasında iken ben peygamberdim» tahtının yüce alametli padişâhı, «Biz seni ancak alemlere rahmet için gönderdik» ([33]). Mutluluk yapısı sarayın bahtiyar hâkânıdır. (Allah'ın salat ve selamı ona olsun).

NAZMIN AÇIKLAMASI

İki cihanın manası Muhammed'dir. Onun güzelliği cihâna nur olarak bağışlandı.

Gökteki bütün burçları dolaşıp, yerden arşa çıkmıştı.

Varlığı sonsuz olan Tanrının sevgilisi, yokluğu olmayacak o padişahın elçisidir.

Baştan başa gök onun mesîresi, arş fezası ise onun dolaştığı yerdir.

Onun vücudu meleklerden üstündür. Varlığı Hakk'ın ihsan ve cömertliğidir.

Yakın meclisinde bahtiyar misafir o, mutluluk tahtında padişah O.

Peygamberlik saltanatının emîri odur. Hidayet ehlinin arkası odur.

Kabrinin toprağı parlak bir sürmedir. Mübarek kabrinin toprağı göz ilacıdır.

Liyakatte peygamberler şefaatçısı, kıyamette günahkarların aracısıdır.

O, Medine şahı, Mekke sultanıdır. Arap şehinşahı ve Mekke kılavuzudur.

O, Tanrı'nın birliğinin kılavuzu olup günahkar ümmete yol açt.

Onunla hepsi iman sahibi olup, milletler topluluğuna kılavuz oldular hep.

---

(33) 21 (Enbiya)/107

Doğu ve batıda şeriat kösü çalındı. Bütün din kuralları uygulandı. Düşman sancaklarını baş aşağı edip, kâfirlere zehir içirdiler.

Ülkeler islamın emrine girdi. Camiler, minber ve mihraplar yaptılar. Minareler ezanlarla şereflenip, tevhid sesini yükseltirler.

Müminlerin kalbleri imanla dolup, günahlarını terk ederek tevbe ederler.

Kitaplarda nakledilmiştir ki; Ya'kub'la (peygamberimize ve ona salat ve selam olsun) oğulları Yusuf aleyhisselamın ayrılıkları süresi tamam olup, mutlu kavuşma zamanı belirince, Hazreti Ya'kub yakınlarını topladı, onlar yetmiş kişiydi, bazıları ikiyüz kişi idi demişler. Bir rivayette de dört yüz yazmışlar. Mısır tarafına gittiler. Oraya bir konak kalınca, Hazret-i Yusuf'a haber vermek için Yahuda'yı Mısır'a gönderdiler. Yahûda oraya varıp müjde verince neş'e ve sevinç duydular. Hazreti Yusuf'un emri üzerine Mısır'ı süslediler, ve askerin hepsini donattılar. Böylece Mısır'dan çıktılar. Bütün asker yetmiş bölüktü. Her bölük ikibin donatılmış süvâri idi. Çöle yöneldiler. Yakub aleyhi'sselam bir tepecik üzerine çıkıp, durdu. Hazret-i Yûsuf'un ordusu gurup gurup önünden geçerek, hizmet merasimini yerine getirdiler.

Tâ uzaktan Hazret-i Yusuf (salât ve selam ona olsun) gözüktü. Yaldızlı bir tahtırevan üzerine oturup, sağ ve solunda da Mısır'ın bilginleri ve filozofları saf bağlamışlardı. Uzaktan güzel Yusuf'un bakışları mutluluk getiren babasına erişince, yaldızlı tahtırevanından kendini aşağı bırakıp, yere yuvarlandı. Hazret-i Ya'kub'un mübarek ayağının dibine düştü. Hazret-i Yâ'kub oğlunun mübarek yüzüyle müşerref olunca, o da kendini yere bırakıp, birbirini çok seven, iki hasret ateşiyle yanan tutkunlar buluşup görüşerek, kucaklaştılar.

Rivayet edilir ki, o anda hazret-i Ya'kub, uzun süre kendinden geçti. O sırada iki sadık âşık boyunlarına sarıldılar. Yüce âlemin büyük melekleri ve Mele-i âla denilen yerdeki melekler gök kalesi pencerelerine gelip, seyrediyorlardı. Güzellik süslü huriler zümresi de cennet köşklerinin balkonlarından, zevk ve istekle başlarını çıkarıp, o iki ayrılık köşesine kapatılan isteklilerin durumlarına bakıyorlardı. Büyük âzâmetli Allah'ın habercisi, yâni Cibril-i Emin (selam ona), yetmiş bin melek alayı ile başlarında ikâmet yeri Cennet(-i Adn) hazinelerinden dolu tabaklar getirip, üzerlerine saçtılar. Mukarrabin melekleri ile büyük melekler arasında bir gürültü ve velvele meydana geldi. Yüksek kubbeli cennetlerinde, hûrîler dizildiler, Rıdvan cenneti kapıcıları Dâr-u'sselam kapısına gelip hayret parmaklarını ısırıp, şânı yüce Allah'a niyaz elini açıp; ey, kerem sahibi, saygı değer Tanrım, bu gün Ya'kub ile Yusuf kullarına yaptığın sevgi ve gözetmeyi, hiç kimseye gösterirmisin? dedi. İlâhi buyruk geldi ki: «Ey Rıd-

van (cennet kapıcısı): şan ve büyüklüğüm hakkı için (yemin olsun ki), âhir zaman peygamberi Muhammed ümmetinden her birine bunun gibi yetmiş dostluk ve itibar gösteririm» buyurdular.

Ya'kup (selam, ona ve peygamberimize) Mısır'a girince, sıddık sıfatlı Hazret-i Yusuf, bütün halkı büyük mescitte toplandı. Kendisi minbere çıkarak, Cenab-ı Hakk'a hamd-u- Senalarla beliğ bir hutbe okuyup, peygamberlerin efendisi, has kulların seçkini hazret-i Muhammed Mustafa ya salavat-ı şerife getirdi. Bundan sonra hazret-i Yusuf Mısır halkına hitap edip:

— Siz kimsiniz? dedi. Onlar da,

— Hepimiz senin köleleriniz. Çünkü kıtlık zamanında, bütün Mısır halkı, kendilerini buğdaya satıp, Yusuf'un köleleri olmuşlardı, deyince, Hazret-i Yusuf:

— Biliniz ki, bu seçkin peygamber Ya'kup benim atamdır. Ben onun oğluyum. Şu oğullar da benim kardeşlerimdir. Minberin dibinde oturan saygı değer ihtiyar hürmetine hepinizi âzad ettim, dedi.

Mısırlılar aralarında, bağırıp çağırarak feryat ettiler. Rivâyet ederler ki, bu sırada belağat erbabının sultanı, güzel söz söyleyenlerin şaşmaz kılavuzu, kimsesiz fakirin yardımcısı (Allah Cennet bahçelerine yerleştirsin), kıyamet sabahı olunca, güneş sırmalı sancak parçasını soyluların sarıkları gibi yapıp, bu lacivert cisim hokkalarını gönül tokluğu meydanında, ihtiyaçsızlık taşıyla kıracaklar. Bu yer küresinin mafsallarının birleştiği yerleri «Çekişip dururlarken kendilerini yakalayacak bir tek çığlığı beklerler» (34), dehşetiyle parça parça ayrılacak» Bütün yaratıklar Arasat meydanında toplanacak. Aziz ve celil olan âlemlerin Rabbi 'nin emriyle Cibrîl-i emîn, peygamberlerin efendisi, güvenilir Muhammed'in sağ elini, Mikâil (selam ona) de sol ellerini tutup, o zatı makam-ı Mahmud'a eriştirip, nurdan yüksek bir minber üzerine koyacak. Şânı yüce, delili büyük Allah'tan :

— Ey Arasat ehli! ben kimim, sizler kimlersiniz? Mutlu hitab erişince, bütün mahlukat çağrışacak:

— Ey Tanrımız! Sen bizim Rabb'imiz ve yaratıcımızsın; Bu yaratıkların hepsi senin âciz kullarındır. Emir ve buyruğuna uyanlarız diyecekler. Bunun üzerine şu yüce emir vuku bulacak:

— Bu ümmî peygamber hürmetine, ona inanan kullarımın hepsini âzad ettim. Cennet derecelerini nimet olarak verdim, diyecek.

---

(34) 36 (Yâsin)/49

Anber esen tahiyyeler, nergis kokulu salat-u selamlar, sonsuza dek o iki cihan ulularının başı, iki ufkun (doğu-batının) namlı dolunayı, iki kıble sahibi, iki âlem kevneyn in kâf ve nûnu (kün emri) nun hulasası, Mekke ve Medine hareminin nedîmi, dünya ve âhiretin tavaf yerinin bekçisi, iki âlemin varlık sebebi, Bedir ve Hüneyn'in galibi ve övüleni, iki kutup yıldızı nurlarının sırdaşı, «kâbe kavseyn» meydanının usta binicisi olan Muhammed Mustafa'nın nurlu temiz kabrine ve parlak, misk kokulu makamına, olsun.

Peygamberlere ne iyilikler yapmaktadır. Onun nimet eline nihayet olmaz.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Peygamberlerin sonuncusu, yüce padişah odur. Cenab-ı Hakk onun değer aynasını parlatıp, Peygamberler arasında, şanını yüceltti, seçkinler içinde, zatını saygı değer kıldı.

Âllah Allah, ne güzel âlem yaratıcısı, zavallı Âdem buyruğunun kölesi.

Muhammed Mustafa (A.S.) herkese tac, yüce şanıyla dalgalı bir denizdir.

Hidayet konağının önderi, Tarikat yolcularının kılavuzudur.

Mutlu adı, arzu edileni açandır. Diliyle zikirle de istenendir.

Onun yadıyla cân sevindir. Onun adıyla sevinç kapısını aç.

Şerefli adını dile virdeyle ki, kıyamette dilini alev ve ateşe yakmasın.

Selâmet evini (cenneti) görmek istersen salât-ü selâm hediye et.

Şerefli adını seherde an, onun şeriat emrini kemerde unutma.

Öldükten sonra dirilip, mahşerde toplanmaya inanıyorsan, temiz şeriat yolundan dışarı çıkma.

Eğer rasulün şeri'atına ümmetsen, onun şefâat ve yardımını istiyorsan,

Cehennem âteşinden kurtulmak istersen, onun tarafına salavat-ı şerifeyi çok getir.

Onun mübârek ravzasına (kabri bahçesine) selam olsun. Fakir onda kalbe bir işaret koysa.

Peygamberin hayırlısı, fakirlerin yardımcısı, nebiler efendisinin sıfatlarının övgüsü hususunda rivâyet edilmiştir ki, kıyamet günü olup, bütün halkın amelleri adâlet terazisinde tartılınca, Mahammed ümmetinin

âsîlerinden bir günahkar suçlu, zulüm sahibinin amelleri tartılıp, «tartıları hafif gelenler ise, onların yeri bir çukurdur ([35]).» Gereğince cehenneme emredilip, zavallı, şaşkın ve başıboş, cehenneme doğru yönelip gider. Cehennem kapılarına gelince, Rahim padişahın rahmeti ve kerem sahibi sultanın kudretiyle, büyük bir taş çıkıp, cehennemin kapısına gelip engel olarak, cehennemin yolunu daraltır. Tatlı bir ifade, fesahatlı bir dille;

— Muhammed makamı hakkı için yemin ederim ki, «bir gün bu Muhammed bağlısı, kelime-i şehadet getirip, Hakk'ın birliğine ve habibinin peygamberliğine inandığını söyleyip, beni şahit tutmuştur» deyince aziz ve celil olan Cenab-ı Hak'tan şu güzel hitap nazil olacak:

— Ey taş senin şahitliğinde dostum Muhammed, ümmetinden bu günahkara acıyıp, günahını bağışladım, habibim benden hoşnut ola.

O ne azâmetli pâdişâh, ne Âdem oğlunun efendisi! O. âlemlerin yaratılış sebebi, kuddûs sıfatına mazhar olan kimselerle melek zümresini süsleme vesilesi, şeri'at şehrinin mutlu bekçisi, hakîkat askerleri sancakdarlarının pâdişâhı, önemli konuları derinliğine anlayanların aslı, önce ve sonraların meclislerinin özü, nübüvvet elçilerinin önderi, gençlik döşeğine yol bulan, günah hastalığının tabibi, seherde uyananların akıllı dostu, «Bil ki; Allah'tan başka hiç bir Tanrı yoktur ([36]).» Öğretisinin muallimi, «Şahid olarak Allah yeter ([37])» ikramiyle taltif edilen, Allah'ın rasûlu Muhammed (Allah'ım! peygamberlerin efendisi, temiz insanların dayanağına rahmet et).

H i k â y e : İlâhi nimet inkarcıları, hazreti peygamberle savaşanlar, inad ve kibir makamında «Allah'ım şayet bu, senin katından bir gerçekse, gökten üzerimize taş yağdır ([38])» dediler. Yâni, Muhammedin dîni gerçek olup, doğru dürüst ve senin tarafından gönderilmişse, gökten bizim üzerimize taş yağdır, dediler. Azâmeti yüce, merhametlilerin merhametlisi, Muhammed'ü'l-Emin hürmetine «Sen onların arasında iken, Allah onlara azâb etmez ([39])» buyurdular. Yâni, Ey Muhammed! Hak taâla, sen içlerinde iken, azâb etmek istemez. Ne yüce ilâhi bir derece, ne değerli Rabbânı bir fazilet ki, o alemlerin özü, Âdemoğlunun soyu, âlemin mesti «Takva elbisesi, bu daha iyidir ([40])» hırkasını giyenin gidişi, gönül meydanlarının şanlı binicisi, «Şefâatim, ümmetinin büyük günahkarlarınadır ([41])» sara-

(35) 101 (Kâria) 8-9
(36) 47 (Muhammed)/19
(37) 4 (Nisâ)/79, 166; 48 (elıFeth)/28
(38) 8 (Enfâl)/32
(39) 8 (Enfâl)/33
(40) 7 (A'raf)/26
(41) Ebu Davud; 21, Tirmizî; kıyamet/11, İbn-i Mâceh; Zühd/37, A. bin Hanbel: 3/213.

yının padişâhı, «Yüce olan Rabbinin adını tesbih ve tenzih ederim ([42])» ferahlamasının döşeği, «Geceleyin yürüten zatı tesbih ederim ([43])», mutluluk yerinin yolcusu, peygamberlerin ulusu, sözünde doğru, vaadinde dürüst, değeri yüce, adı Muhammed, künyesi Ebu'l-Kâsım.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ey Muhammed, sen âlemi süsleyen ne büyük şah'sın. Sana Hak'tan sonsuz selâm olsun.

Sen peygamberlerin seçkini ve en üstün, gerçekten açık bir fazilet sahibisin.

Tanrı sana kös ve sancak verdi. Günahkar ümmetine kalem çek.

Sen âleme Tanrıdan rahmet oldun. Suçluları şefkatinle gözet.

Bu yer yüzüne seni sultan eden, mübarek adını arşa yazdı.

Şerefli adındaki iki mim (harfin)in biri rahman, biri de rahîm kelimesinin mîmidir.

Sen öncekilerin de, sonrakilerin de şâhı, günahkâr ve haddi aşanların şefaatçısı oldun.

Mutlu adındaki dal harfin, benzerin gelmediğine delil oldu.

İkinci harfin (himaye)nin hâsıdır. Taşkınlık yapanların arzusu da budur.

Kucağın, rahmet saltanatının sınırıdır. Bütün cihan ehlinin ümididir.

Seni sonsuzluk saltanatının sevgilisi yaptı. Ehad, mimi ile adını Ahmed etti.

Şerefli adın dört harften meydana gelip, dört ulu dosta (dört halifeye) işarettir.

Temiz ve yüce selamlar, kâinatın efendisi (en üstün salat ona), ve en olgununa, onun yakınlarına ve arkadaşlarına saçılsın. Yüce ve eksiklikten uzak olan Cenab-ı Hak kitab-ı Keriminde ve büyük furkâ'nında «Onun beraberinde bulunanlar, inkârcılara karşı sert, birbirine merhametlidirler ([44])» âyetinde, onların şereflerinin üstünlüğünü beyan buyurmuşlardır ki, geniş açıklamaları tefsirlerde zikredilmiştir. Özellikle eserleri mutlu dört büyük dostun (Allah'ın hoşnutluğu onların hepsine olsun). güzel sıfatlarından bir kısmını, uğur ve mutluluk getirmesi için, bu gü-

(42) 87 (Ola)/1
(43) 17 (İsra)/1
(44) 48 (Fetih)/29

zel eserde açıklansın ki, onları can-u gönülden seven, samimilerin dereceleri bilinip, sevgileri artmakla, kendilerine büyük yararlar sağlanmış olsun.

Kur'an-ı Kerim'de «Mağaradakinin ikincisi (45)» ayetinin mutlu anlamıyla şerefelenen ilk halife Ebu Bekr-i sıddık (Allah ondan razı olsun) hakkında dır. Hadislerde yazılmıştır ki, hazret-i peygamber (Allah'ın rahmet ve selamı ona olsun) «İnsanda olan her varlık, yaratıldığı topraktan bir miktar mutlaka göbeğinde olur. Benimle Ebu Bekir bir topraktan yaratıldık» buyurmuşlar. Ne sonsuz mutluluk ve ebedi saltanat, bundan büyük üstünlük olur mu? Yine peygamberimiz buyurmuştur ki, «Kıyamet gününde kızıl altından üç taht kurulur. Birinde hazret-i İbrahim, birinde ben, bir taht da ikimiz arasında olup, Ebn Bekir'indir. Bir münadî bağırır ki, ne mutlu o gerçek dosta ki, Habibî (hazret-i Muhammed) ile Halil'i (hazret-i İbrahim) arasındadır» derler.

Kâinatın efendisi peygamberimiz yine buyurmuşlar ki, «Bütün dün yadaki iyilikler üç yüz altmış hasletttir. Bir kimsede onlardan yalnız birisi olsa cennete girer». Ebu Bekir (Allah ondan razı olsun) demiş ki, «o hasletlerden bende bir şey var mıdır»? Peygamberimiz de, «onların hepsi sende var», buyurmuşlar.

Bir başkasında kâinatın efendisi buyurmuş ki; «Mirac gecesinde gök aleminden her göğe vardığımda, önce benden Ebu Bekir'i sorarlardı. Cennetlerde benim için olan her derecenin yanında, mutlaka Ebû Bekir'in de bir derecesi vardır. Kıyamet günü olunca, yüce Allah, öncekileri, sonrakileri toplar, arş içinden bir münadî :

— «Ebu Bekir Sıddık nerededir? diye çağırır. O saat hazır olup, arş önünde durur. Derler ki,

— Git cennete gir. Ebu Bekir,

— İlâhi benim sevenlerim vardır, inayet eyle, der. Allah

— Onlar günahta aşırı gitmişlerdir, buyurur. Ebu Bekir'de,

— Allahım onları bana bağışla, der. Sonra aziz ve celil olan Allah buyurur ki;

— Sen ve sevenlerin, sevenlerinin sevenleri cennete giriniz. Gerçekten ben beyaz inciden bir kubbe yarattım. İçerisinden dışarı, dışarıdan da içerisi görünür. Dört bin kapısı vardır. Her kapının arası bin yıllık yoldur. Sen ve sevenlerin vesevenlerinin sevenleri gidip orda kalın. Ne tarafa isterseniz bakın».

(45) 9 (Tevbe)/40

Hadislerde nakledilmiştir ki; Bir Yahûdi Ebu Bekir'i (Allah ondan razı olsun) severdi. Bir gün kâinatın efendisinin mübarek kapılarına gelip, durdu. Allah'ın rasulü o yahûdiye :

— Ne istersin? dediler. Yahûdi de :

Yanınızda olan adamı severim, ona bakayım, dedi. O saatte yüce ve büyük olan Hak'tan nazil oldu ki,

— Yahûdi'nin cehennemde bulunan bağ ve zincirini, Ebu Bekir'e sevgisinden dolayı kaldırdım, dedi.

İkinci halife Ömer bin Hattâb'tır (Allah ondan razı olsun). Kâinatın efendisinin hadislerinde yazılmıştır. Hazret-i peygamber buyurur ki, «Benden sonra peygamber gelseydi, Ömer olurdu». Bir gün Cibril-i emîn
den sonra peygamber gelseydi, Ömer olurdu». Bir gün Cibril-i emîn (selam ona) kâinatın efendisine dediler ki; Seninle otursam, Nuh'un yaşı gibi zaman olsa, Ömer'in faziletlerini sana haber versem bitirmeye gücüm yetmezdi.

Tekrar kâinatın efendisi buyurmuşlar: «İki vezirim semadadır ki; Cebrail ve Mikâil (yerleri mübarek olsun) iki vezirim de yerdedir ki, onlar Ebu Bekir ve Ömer'dir.»

Diğer bir hadiste nakledilmiştir ki, «Ömer dört bin kilise yıkıp, islâmda da dört bin yerde mescid ihyâ etmiştir». Kâinatın efendisinden rivayet edilir. Peygamberimiz buyurmuşlar: «Mirac gecesi dünya semasında yetmiş bin melek Ebu Bekir ve Ömer'in dostları için mağfiret dilerler. İkinci gökte de gördüm; yetmiş bin melek Ebu Bekir ve Ömer'e kin besleyenlere la'net ederler. Ömer'in kerametlerine son yok, üstün sıfatlarda eşsizdir». Kendileri (Hz. Ömer) buyurmuşlar ki; Ben Ebu Bekir'in iyiliklerinden sadece bir iyiliğim. Bazen de derlermiş ki; Ne olurdu, ben Ebu Bekir'in göğsündeki bir kıl olsaydım». Yüce Allah'ın rahmeti onlarladır.

Üçüncü halife Hz. Osman bin Affan'dır. Bir gün kâinatın efendisi buyurmuşlar ki;

Yâ Osman, hilimde ve vakarda İbrahim peygambere benzersin

Hz. peygamber yine buyurmuşlar ki; Cebrail bana haber verdi ki; «Osmanın nuru gök ehline ışık verir, güneşte yer ehline ışık verdiği gibi».

Kâinatın efendisi bir cenazede bulunup, namazını kılmadılar. Eshabtan biri sordu. Buyurmuşlar ki, «O kimsenin Hz. Osman'a kini vardı».

Allah'ın rasulü buyurmuşlar; Mirac gecesinde cennete girdim. Elime bir elma sundular. Kestim, içinden güzel bir cariye çıktı. Kimsin? diye sordum. Cevap verdi ki, Mazlum halife Osman'ınım.

Dördüncü halife Murtaza Alidir (Allah kendisini üstün kılsın). Hükmü sürekli sûrelerin tefsirinde zikr edilmiştir ki, Kur'an-ı azimde on âyet-i kerimede dost sığınağı olan Ali'ye işaret vardır. Onlar hakkındaki seçkin haberler pek çoktur.

Kâinatın efendisi; Müslümanlarda Ali'nin hakkı, babanın oğul üzerindeki hakkı gibidir. Yine buyurmuşlar ki, «Ali'yi sevmek günahları giderir. Tıpkı ateşin odunu yediği gibi». Yine buyurmuşlar ki, «Ey Ali, Ben Arapların efendisiyim, sen âdem oğlunun efendisisin». Bir diğerinde varlıkların özü buyurmuşlar: «Bir kimse Ali'yi gönülden sevse ümmetinin üçte ikisinin üç katı kadar sevap bulur. Bir kimse kalbi ve diliyle sevse, bütün ümmetim kadar sevap bula».

Ebu Hanife'ye Hz. Ali'yi sormuşlar, demiş ki, «Onlar hakkında ne söyleyeyim ki, insanların çoğu onların korkusuyla müslüman olmuşlardır. Onlar Allah korkusundan müslümanlardır».

Üstad İshak B. Meşşâd (Allah rahmet etsin) rivayet etmiştir ki, cennet ehli cennete girip te ebediyyet sofrasında oturduklarında, o nimetleri yerlerken, Allah'a yakınlığı olan melekler başlarında hizmet ederler. Erkek sâkîler önlerinde durup, kuşlar Tuba ağacının dallarında Davûdî şarkılarla öterler. O sırada bir nur çıkar. Bütün cennet ehlini şaşırtır ve ellerini yemekten çekerler. Meğer Mevlâ'nın cemalini görme vaktidir derler. Arşın derinliklerinden nidâ gelir ki; Cennet ehli işinize bakınız. Bu nûr Cenab-ı Hakk'ın tecellî nuru değil, Fatıma-i Zehrâ'nın tebessümünden ortaya çıkan bir nur olup Ali nurundan'dır, derler. (Allah onun zatını saygı değer kılsın).

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ey dil! sözü amber, kokulu cihanı Haten miski ile dolu eyle.

Salât ve selâmı çok, ifadeyi açık ve hoş yap.

Onun yakınlarına ve seçkin eshabına saç, sözünü tatlı ve şeker gibi et.

Sevgili peygamberin yakınları cihanın ulları, bütün sahabeleri ise halkın en iyileridir.

Ebu Bekir, Ömer, Osman ve Haydar (Ali)'ın her biri parlak bir aydır.

Sahabe ise dinin parlak yıldızları olup, kitapta onları zikretmen bir şereftir.

Onlar iki cihanın özüdür. Gece ve gündüzü onları övmeye sarfet.

Onlar, islâm dininin direği, şeri'at ülkesinin kılavuzlarıdır.

Onlar, din ve dünya bağının servileri olup, onların olgun sıfatlarını övmek sevinç artırıcıdır.

Onlar, şeri'at yolunun rehberleri, hidayet yıldızları ve şeri'at sultanıdır.

Hepsi de Hakkın rahmetine, Muhammed şefaatına gark olsun.

Cevherler saçan, iyilikler, güzel koku saçan selâmlar, denizler sayısınca, çok güzel iki torun, pek nurlu iki güneş, ışıklı nurlar kâinatının iki ay ve yıldızı, her biri iki cihan sultanının göz nuru, sağlam delil bahçesinin ufuklarının ışığı, ihsan sahibi Allah dostunun gözbebeği, takva sahiplerinin sultanı İmam-ı Hasanla, Kerbelâ şehitlerinin hâkânı İmam-ı Hüseyin'le, (Allah kabirlerini nurlandırıp, kendilerinden hoşnut olsun) ki bunlar peygamberlik bağının iki fidanı, gençlik bahçesinin iki uzun selvisi, cennet gülistanının iki taze meyvesi, rahmet mîzacının kıymet ve şerefi, iki aydınlatan ay ve güneş, mutluluk yolunun iki yıldızıdırlar, (diğer cennetle müjdelenen on zat ve hidayet ülkesinin ululari, efendilik ve bahtiyarlık yolunun kılavuzları olan, saygı değer seçkin sahabeye olsun.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Hz. Hasan güzelliği ile (peygamberimizin) yakınlarının sultanıdır. Hüseyin'e yüce Allah'ın rahmeti vardır.

Hasan cennet gençlerinin efendisi, Hüseyin de cennette ümmetin başıdır.

Hasan inananlara kıvanç. Hüseyinse, şehidlere seçkin padişahtır.

Hasan iman sahiplerinin ulusu, Hüseyine de bütün irfan ehli köledir.

Hasan Hz. Muhammed'in gözünün nuru, Hüseyin de ebediyyet sultanının övülenidir.

Hasan cihan süsleyen yıldız, Hüseyinse nur yüzlü güneş gibidir.

Hasan iyiler cennetinin süsü, Hüseyin peygamberlerin en hayırlısının sevgilisidir.

Hasan Hz. Muhammed'in yakınlarının ulusu, Hüseyin ise onların başkanıdır.

Mustafa'nın yolunun toprağının nişanı ve peygamber ailesinin âciz bir ferdidir.

MEÂSİR-İ SELÎM HÂNÎ-SELÎM-NÂME

Eserin yazılış sebebi: Hüsrev sıfatlı padişâhın hayat hikâyelerini anlatan bu kitabın yazılmafsının sebebi şudur ki: Büyük bilginlerin âciz hizmetçisi, perişan kulların en zayıfı ve kolu ve kanadı kırıkların en nahifi, Celâl-Zade Mustafa (Allah onun kusurlarını örtsün ve lutfiyle günahlarını bağışlasın) ilk önce gençliğinde bütün ilimleri öğrenmek istemiştir. Günümüzde geçim yolları ve yaşama vasıtalarının geçerli olanı şu iki mevkidir. Biri öğretim (öğretim üyeliği), diğeri, hâkimliktir (kadılık). Bunlardan birincisi fakirlik ve ihtiyac gidermeye yarardı. İkincisi de sadece hüküm vermekten ibarettir. Yine birincisinin sonuçları şöhret ve bir yere intisâbdır ki, bunun sonu da felâkettir. Diğerinin de sonucu karışık işleri halletmek ve zarifliktir. Bu iki mesleği seçenler dâima nefislerinin heves ve isteklerine kul olurlar.

Şüphesiz, yazı sanatı sadece bol rahatlık ve huzurdan kinaya olup, kalem meyvelerinin faydaları her çeşit elem ve üzüntüleri giderir. Huy samimiyyet ve güvenle kişisel çıkar ve aşırı isteklerden uzaklaşır, az, çok verilen rızıkla yetinip bırakırsa istek ve arzuları, şüphesiz ki, mutluluk derecesi ve şeref mertebesidir. Böylece ganimet arkadaşı olan bu yol, Allah'ın yardımı ve aklın önderliğinde, tercih edildi.

Mübarek yaratılışlı, o zaman makamı cennet olan padişâh; orada oturanlara arkadaş, Firdevs konağının ulu şahı, temiz yürekli, dünyanın sığınağı, güneş gibi yüksek ve tesirli sultân, mübarek kanatlı hümâ (devlet) kuşu, yücelik ve saltanatın doruğu, yüksekten uçan şahin, hilâfet ve izzet yuvası, erdemler ve olgunluklar tâcının incisi, övgüler ve iyi hasretlerle sevinçlilerin ileri gelenleri, büyük fetihler hazinesinin anahtarı, elemli karanlık gecelerin meş'ale ve kandili, pâdişahlık dibacsinin ünvanı (başlığı veya serlevhası) hilâfet merkezi hatıralarının fihristi, bereketi umuma âit olan «Mutlaka sen yüce bir ahlâk üzerine yaratıldın» ([46]) kelamına mazhar olan, cennet mekân, merhûm ve affolunmuş olan, Sultân Selîm (Allah onun delilini kuvvetlendirsin) hazretlerinin zamanıdır.

O zaman Osmanlı sarayının kadri, kâinatla eş, yüce eserleri dünyayı aydınlatan güneşle beraberdi. Zîra gayretli kimselerin gözetiminde olan kemâl sahipleri, saygılı ve mevki sahiplerince gözetilip düşünülen ve iyi huylu olmuştu. Osmanlı sarayında sayılan, sevilen, hüner ve fazilet sahibi kimselerdi. O devirde tutulan mutluluk kılavuzu sâdece doğruluktu. Arzunun kâmil de olanı belki, mevkiin, rütbenin cahilde olduğu ise bilinmiyordu. İşin gerçeği o devirde güven ve emniyet devriydi. Çünkü

(46) 68 (Kalem)/4

o devirde iki ulu kişi memleketin işlerini yürütmekte atbaşı beraber idiler. Bunlardan biri Pîri Paşa, diğeri adalet işlerine bakan, Seydî Bey idi (Allah onlara rahmet etsin). Cennet mekân Pâdişâh (Allah onun delilini kuvvetlendirsin) bunların yanında bulunmasından çok memnun olup, saltanatın bütün önemli işlerinde onların parlak düşüncelerinden yararlanıp, hilâfetin gerekli bütün meselelerinde, isabetli görüşlerini kabul ederdi.

Bu aciz, onların sonsuz sevgi ve himâyesine mazhar olup, kemâl-i rivâyet ve saltanat âdabını öğrenmede çok dikkatli çalışmalarıyla kuvvet bulup, pâdişaha iyi bir şekilde takdim edilip, divân kâtiplerine dâhil edilerek yüce makamlara eriştim.

Daha sonra Osmanlı devletinin tahtı ve hüsrev bahtlı talihin makâmı, mekanı ve mevkii yüce olan pâdişâh; Dârâ, İskender, Hüsrev ve Kisra gibi kulları olan, Behram nasibli, Feridun haşmetli ve Cemşîd iktidârlı pâdişâh, hüma hasletli, Cem makamlı ve Nûşirevân şöhretli şâh; devrin saâdet şanlı sultânı, ululuk merkezi ve şânı yüce hâkân, sürûr ve mutluluk dâiresinin kutbu, cihânı aydınlatan güneş rütbeli, dindâr müslümanların koruyucusu, tahtın sahibi ve şeri'at tahtının koruyucusu, memleketler fetheden tâcın incisi, bağışlanmış güzelliğin mübarek parlaklığı, hükümdârlık kitâbının fihristi, hükümdârlarla ilgili kitabın ismi ve önsözü, cihânı fetheden rütbelerin tertibcisi, âlemi süsleyen sancakları diken, ikbâl ve saâdet semâsının ayı, beylik semâsının parlak güneşi, yeryüzünün başarılı hükümdârı, Hz. Peygamber'in dininin sağlam ipi, Osmanlı Hanedânının büyük şâhlarının neticesi, dünyada yaşayan yüce şanlı pâdişahların dayanağı, daîma kendisinden yardım beklenen Allah'ın yer yüzündeki gölgesi, şeriatın düzeni, yüce ümmetin dayanağı, Medîne, Kudüs ve Mekke'nin şâhı, doğu ile batı arasında hükmü geçen, Yemen, Mısır, Yunan ve Rum (Anadolu) un sultânı, Âden, Irak Bağdat, Basra ve Kufe şehirlerine hükmeden, Engurûs, Alman, Gürcistân ve Frengistân kalelerini fetheden, Rodos, Budin, Salankamen ve Belgrad'ın, fâtihi, gök gibi yüce ve melek rutbeli, zaman ve devrin özü, Nizâmü'l-Mülk Süleymân Şâh Hân ile şereflendi (Allah onu ebedi bir devlet ve saâdet ile dâim kılsın).

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ey Rabbim, onu cihana padişâh, kapısını Hüsreve lâyık sığınak yaptın.

Şeriat saltanatının koruyucusu, devlet atının süvarisi ettin.

Onun değer sancağı göklere erip, güneşe yükselip, semana ulaştı.

Sarayını nimetlerle doldurup, saltanatlarla başını yükselttin.

Mal ve mülkünü çoğaltıp, güzelliğini güneş gibi ettin.

Ey Rabbim, kerem et, âhirette onun şâh ve saygı değer kıl.

Muhammed Mustafa'nın ve bütün has kulların hürmetine, cennette ona seçkin yer, hizmetine nazlı hûriler ver.

Cennet yolunu açık tutup, lutfunla cennetteki çeşmenden ona içir.

930/1523 yılında, pâdişahın lütfu bu aciz kula daha fazla yetişerek, divân kâtiplerinin başına getirildim. İkinci defa da şanı yüce. Olan-Allah'ın yardımıyla-Sultâna Irak'ın fethi nasip olduğunda, Bağdat'da bana Tuğra (nişancı) çekme hizmeti verildi. Senelerce pâdişâhın bu hizmeti ile hissedâr oldum. Üçüncü olarak, fâni olan ömrüm 70'e yaklaşıp ihtiyarlığın gelip çatmasıyla, o hizmetten afvedildim. Bana o zaman saraydan, Müteferrikalık verildi. Vaktimi dua ve bazı eserler yazmaya harcadım. Hasseten, dünyanın yedi ikliminin pâdişâhı (Kanûni) nın tarihi olan **Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik'e** verdim. Bu eserde onun zamanında yapılan fetihler doğru bir şekilde yazıldı ve Osmanlı memleketlerinde meydana gelen olaylar olduğu gibi anlatıldı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

O, tarihin sultanı, sözün şâhid ve delilidir.

Hakikat, zaman şahının hâlidir. Netice gizli sırların izâhıdır.

Olan hadiseler öyle yazıldı ki, akıllı kimse ona neden, niçin demez.

Doğru söz inci, mercan gibi, letâfette güzel kokulu gül gibidir.

Sözün anlam ve hali doğru olsa, inci ve cevherlerdir.

Sözün anlam ve hali doğru olsa, inci ve cevherlerdir.

Bu güzel kitapta, cihân sığınağı padişâhın zamanında meydana gelen olaylar, imkân nisbetinde yazıldı. Fakat Sultân Selîm (Allah onun kabrini nurlandırsın)'in halifeliğinde meydana gelen olaylar, geniş bir şekilde yazılmadı. Her ne kadar geçmişte bazı olgun kimseler eserler yazıp, onları anlatmışlardır. Ne yazık ki onların yazdıkları, sadece kendi düşünceleri ve etraftan işittikleri vâki olmayan olaylardır. Zîrâ o tarihde saltanat işleri için düzenlenmiş bir kâide ve hilâfet işleri için sağlam bir kural yürürlükte idi. Memleketin intizamını sağlayan altın ve gümüş paralar, feyizli sikkeler kanun ile basılıyordu. Memleketin durumlarını düzeltme işi usulüne göre yapılıyordu. Bunların hakikatını Vezir-i Âzam, tuğra hizmetine bakan nişancı ve Divan Kâtibinden başka kimse bilmezdi. Saltanat sırları ve hilâfet işleri son derece korunmuş ve sağlamdı. Devletin diğer ileri gelenlerinden ve pâdişâha yakın olan şüphe ve zan sahibi kimselerin akılları bu sırları anlamak için delice gayret sarfederlerdi. Toplantılarda esas gâye gizli tutulurdu.

Eski pâdişâhlardan hiç kimseye nasip olmayan, Acem ve Arabistan'ın fethi, Yüce olan Allah'ın izniyle, açık bir şekilde anlatılacaktır. Onun başarısının sebebleri, evvelâ Allah'ın yardımı, ikinci olarak, mutlak ve kâmil bir sebebi ise evvel emirde saltanat işleri ifşâ edilmeyip, gizli ve mahfuz tutulurdu. Eğer sultânların işleri açık olursa, düşmanları hazırlık yaparlar, gâye hâsıl olmaz.

Ben aciz, o büyük şahsın ihsanlarına nâil oldum. ni'mete şükretmek insanlığa gerekli olduğundan, zayıf hatırıma samîmi bir arzu geldi ki, onun zamanında meydana gelen olaylar olduğu gibi yazılmalıdır. Ve hem de merhûm pâdişâhın devri olaylarının sıhhatli bir şekilde yazılmasına, ruhaniyyetleri tarafından, bir nevi işaret de olduğundan, pâdişaha aşırı iltifatları, güzel iyilik ve sonsuz sevgileri olan devlet adamları ve bahtiyarların temiz ve misk kokulu gönüllerinde sürûr ve sevinç temellerini yükseltmek için keyfiyet ve ayrıntıların temelleri sağlamlaştırıldı ve sözler yayıldı.

Bu gerçek kitapta yazılan konular uydurma ve icâd olmayıp, vâki olduğu gibi, konuya vâkıf olanlardan işitilen haberler ve bizzat müşâhade edilen şeylerdir. Bunlar doğruluğu üzerine yazıldı. Şefkatli bakışlı olan insâf ve kabûl erbâbından umulur ki, ciddiyet erbâbının âdeti gereği, yazılanlar boş şeyler addedilmeyip, özel bir titizlik ve gayret ile makbûl olmuş ola.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Fazilet ehli, üstün gayretli, adeti daima iyilik ve ihsandır.
Sözü daima kabul kulağıyla dinler ve adalet yolundan ayrılmaz.
Elini adalet cebinden ayırmaz, diliyle haksızlık yapmaz.
Kişinin her işi düşünmesi, zanları yok etmesi gerekir.
Bilenle bilmeyen bir olmaz, toprakla şekerin yaratılışı bir midir?

Ululuğu yüce ve bağışı umûmî olan, gaybı gizleyen ve gaybı bilen Allah'ın irâdesi ve şeksiz şüphesiz Tanrının dilemesi ile, insanlığın ceddi Âdemden —Her şeye mâlik ve kerim olan Allâh'ın selamı üzerine olsun— beri, cihâna ne denlü pâdişâhlar ve dünyâya ne kadar tac sahibi gelmiş ise, tarih kitaplarında hepsinin şânları anlatılmış ve cümlesinin görüş ve fikirleri Şâh - Nâmelerinde, geniş bir şekilde, yazılmıştır.

İnsâf gözü ile bakılırsa, bütün büyük sultânlar içerisinde, Sultân Osmanın neslinden, merhûm Sultân Selim gibi bir pâdişâh gelmiş değildir. —Eserlerimiz mutlaka bize delâlet eder— kelâmının anlamı buna şahitdir. O arz merkezinin sultânı, güneş gibi şöhretli, mutluluk şâhı, —Allah onun delilini kuvvetlendirsin— Osmanlı tahtını ele geçirmeleri

ve babaları Sultân Bâyezid Hân —Allah kabrini nurlandırsın— ile olan macerâları, insanlar arasında bilinmekte ve meşhurdur. Ancak meselelere vâkıf olmayıb, işleri dışdan görenler, kısa akılları erdiği kadar, kitaplar ve risaleler yazarak, Sultân Selim'i babasına karşı isyân ile suçlamışlardır. Olayların iç yüzüne bakmıyarak, kendi zanları gereği, Pâdişâh hakkında, acâip olaylar üzerine tertibler uydurup, yazılar yazmışlardır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Cihanın işine ve hallerine bak, çok sözlerde çok efsane olur.

Güzel haller ve olan hadiselerle sözün doğrusu Hakk'ın kelâmındadır.

İlim sahibi olan her akıllı kimse bunu kabul eder.

Günümüz adamlarında doğruya rağbet eden azdır. Çoğu, isteklerin de maksatlıdır.

Gerçekleri bilmek zor ve güç, doğruluk ve samimiyet yolu çamurlu olmuştur.

Söz dediğin servi gibi doğru, ya da yolcu gibi sonu uğurlu olmalı.

Fakat şimdi zaman icâbı, dünya ehli, aşırı istekleriyle kötülüğe yönelmekten hoşlanıp, gayretli ve hakkı gözeten adam yoktur.

Doğru söze güvenmezler, çok sözlerine yalan karışır.

Doğru söze yalan derler, halka sözü kabul ettirmek zordur.

Gerçekleri bilmeye istekli olmayıp, ilim kapısına da ilgi göstermezler.

Usul bilmeye olgun (adam), söz anlamaya da gönül ehli gerekir.

Bir bahaneyle kitap yazarak, anda bir takım konular ve bölümler korlar.

Maksatları, olayları doğru tesbit değil, sadece ticaret olup, başka faydası yoktur.

Duyanlar onu gerçek sanırlar, onun gerçek ve doğruluğu şüphelidir.

Arzu okun hedefine erişsin, doğru sözü akıllıca kabul et.

Doğruluk ve sağlamlık sözün zinetidir. Güzelde iffet bulunursa daha güzel olur.

Bu olay Anadolu'da (Diyâr-ı Rumda) son derece meşhûr ve insanların dilinde malum ve mezkûrdur. Ve bazı ileri gelenlerin kitaplarında yazılmıştır ki, Merhum Sultân Selim Hân —Allah'ın rahmetiyle affedilsin— ataları iyi ve huriler arkadaşı Sultân Bâyezid Hân —Allah'ın rah-

meti ve bağışlaması üzerine olsun— ile Çorlu sahrasında savaş yapıp, o çarpışmada yenildi derler.

Asla böyle olmadı. O akıllı ve faziletli şâh ve kahraman ve mutlu pâdişâh ki, kişiliği, kemâl ve faziletin güneşi, devrinde benzeri olmayan, bir cihângîr, zamanında yücelik makamının Nuşirevânıydı. Cesaret menbaı olan o pâdişâh, bu isnâddan temâmen pâk idi. Şânı ise, öyle iftirâ ve töhmetden uzak idi. Memleketler fetheden ve ülkeler alan bir pâdişâh, Cem-nişanlı ve açık görüşlü bir Hıdiv, özellikle, görüş ve akıl cihetinden olgunluğu ile dünyada tek, mutluluk ve saltanatın kural ve kâidelerini bilen yegâne bir şahıs iken, saygı değer pederine isyan eder ve baş kaldırabilir miydi? Saltanata ait işlerden mahrum ve câhil, hilâfetin hikmet-şiarlı olaylarını anlamadan habersiz boş şeyler söyleyenlerin, hadiselere zıd isnâdlarıdır ki, bunlar açıkça bir iftirâ ile yazılmıştır. Bunu yazan câhiller, ahmaklık ve cehâlet şarabıyla sarhoş ve şaşkın kimselerdir. O zamanlarda, güneş gibi parlak olan pâdişâhın kendilerinin saltanata temayülleri olsa idi, Rum ilinin yiğitlerinden, cesâret ve ikbâl sembolü o dağlık arazinin aslan ve kaplanlarından, yanında, o kadar, ejder yapılı, zafer tesirli, av kurdu ve aslan gibi yiğitler ve kahramanlar vardı ki, hafif bir hücûm ve işâret ile hasmı düşmanı bir anda tarumâr ve hepsini, felâket zincirinin esiri edebilirlerdi. Özellikle, aslan gibi hücûm eden askerin cevheri, zafer âdetli bahâdırların örneği, tüfenk atanlar, (nişancılar), harb ve cengde herkesten üstün olanlar, sağlam kalbli savaş tecrübesi olan seçkinler, savaş meydânında canbazlar, yay çekenler, ok atanlar, düşmanı yenen kahramanlar, düşmanı kahredip, dostları sevindirenler, savaşta çabuklar, harbde yiğitler, şanlı yeniçeriler. Bunların her biri pâdişâha (Selime) cân-u gönülden bağlı kullarıydılar. Şöyle ki; Bunlar Sultân Selimin o zaman birazcık rızalarının olduğunu bilseydiler veya savaş meydanında onun yüzünü görseydiler, hepsi onun uğruna canlarını ve başlarını koyub, muzaffer atının ayağının toprağına yüz sürerelerdi. Ayrıca, o zaman, genç, Osmanlıya zafer destanları yazdıran askerlerin seçkinleri, savaş mizaclı, âlemi dolaşan ve düşman arayan kapı halkı Ali Paşa ile Anadolu tarafına gönderilip, Gelibolu iskelesinden o tarafa geçmişlerdi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Her ne kadar zahirde, durum karma karışıksa da, vaziyet savaş ve cenge bağlıydı.

Her tarafta harp ve çarpışma olup, toprağa dökülen baş idi.

Yer yer ırmağa benzer kan akardı Irmağa değil, bilakis Nil ve Ceyhan'a enzer.

Gümüş tenler yere düşmüştü. Nazik bedenler kara topraktı.

Oklar erişip canlar alırdı. Tamar (damar) ağzını açıp, kanlar akardı.

Fakat o hal bir asla yakın, bu yol halka meçhûldü.

Padişahın harbe niyeti yoktu. Cenk yayı o sırada yasdı.

Ataya kılıç ve ok çekmedi. Şeriat emrine karşı gelmedi.

Cahiller kötülük ettiler. Güneşten nuru almak istediler.

Kötüler karışıklık çıkarıp, padişaha zarar vermek istediler.

Allah onu belâdan koruyup, vücudunu hatadan kurtardı.

Sonunda Rum ülkesine sultan, dinin prensiplerine kılavuz oldu.

O cihan şahına kötülük besleyenlerin hepsi de, ok ve kılıca baş koydular.

«Eden bulur» dedikleri bir ata sözüdür, lezzetli ve berrak, şeker ve baldır.

Cevher tanıyan biri onu bilirdi. Onun vücudu parlak bir güneşti.

Onlar fazilet semasının güneşi, düşünce ülkesinin Cemşidi idiler.

Pîri Paşa olgun, zekâ ve meziyyetiyle kusursuz bir kimse idi.

O, Ebu Bekr-i Sıddık'ın neslinden olup, hidayet nimetiyle besliydi.

Doğru dille söylenen ve yazılanlar onun anlattıklarıdır.

Onlar olanları naklettiler. Allahaşkına işitilen, neden ve niçini (dedi-koduyu) bırak.

Her işin bir aslı ve her kitabın çeşitli bölümleri olur. Bilginlik, işlerin gereğini bilmekle olur, işinin ehli ve bilgili tabib hastanın hastalıklarına her yönüyle vâkıf olmalı ki, hastası ızdıraplı halinden kurtulup, sağlık durumuna yakın ola. Öyle ise meselelerin usulünü bilmek, ünlü fazilet erbâbının işi imiş. O zamanda -Allahın rahmeti ve mağfireti üzerine olsun- Sultân Bâyezid Hânın sarayında bulunan devlet erkânı ve saltanatın ileri gelenleri hasta olup, adâlet ve insâf dâiresinden yüz çevirmişlerdi. Sohbet edip, görüşdükleri hırslı, konuşdukları ve açıldıkları, hile ve riyâ sahibi kimselerdi. Yüksek mevkilere erişmekle gurur ve mevkiin esiri olub, dünyâlık rûtbeye ve mala sâhib olmakla, kötülerin felaketine uğrayan devletin makâm ve mevkilerine sevince gark olmuşlardı. Hakkaniyetle kendilerinin fenâ işlerini düşünüb, iyice üzerinde durduklarında, mutluluk belgeli Sultân Selim Hân, eger pâdişâh olursa, makamlarının zillet çukuru, mesken ve yerlerinin gerçekten güçlük ve sıkıntı deryasının dibi olacağını iyice biliyorlardı. Bu sebepten dolayı, pâdişahlarına bağlılık yolunda onun iyiliğini istercesine, Sultân Selim Hânı, dâima merhûm Sultân Bâyezid'e kötüleyib, «saltanata tâlibdir» diyerek her zaman pâdişâhın şerefli huzurunda, ona muhâlefet ve isyân

isnâd ederlerdi. Pederlerini ziyarete kendileri tarafından izin verilib, fermân gönderilerek saraya gelmesi kesinleştiğinde, vezirlik makâmında oturan devletin ileri gelenleri, pâdişâhın yüce meclisine durumu arz edip, «Sultân Selimin Rumiline geçerek sizleri ziyâret etmek için izin istemelerinden gayesi ,saltanat tahtını ümid; arzusu, idâreyi ele almaktır. Şimdiki halde kasdi ise, zât-ı âlilerinize kötülük görünür. Zirâ Akkirman'dan Tuna suyunu geçip Rumiline geçtiğinde etrafında elli binden fazla asker toplanmıştır. Gâyesinin saltanat olduğunda kuşku yoktur «diye iftirâ ederlerdi. Hattâ bu iş için Rumili beylerinin tamamını ve askerin hepsini kapuya götürüp, Sultân Selim'e karşı üstünlük kazanmak için çeşitli hile ve efsânelere baş vurmuşlardı.

Haberleri ve hadiseleri yazan zâhir erbâbı, işin içyüzünü bilmiyorlardı. Fitne yaratan olayları, olduğundan başka bir şekilde göstermişlerdir. Olay, meydâna geldiği şeklinden tamâmen uzak, gerçek ve sıhhat belirtilerinden yoksundur. Bu konuda çok ileri geri lâf edilip, Sultân Selim'e Rumilinde sancak verilmiş, fakat, onun saraya, babasını ziyârete gelmemesi için, çeşitli entrikalar çevirmişlerdir. Hepsi de merhûm Sultân Bâyezid'in yüce huzuruna gelip, onun ziyâret etmesi hususundaki isteğini uzun müddet tehir edip salladılar. Bunun detaylarına girmek, konuyu uzatır. Bunların istekleri, Sultan Bâyezid İstanbula vardığında Sultan Ahmed'i getirip pâdişâh etmek ve bütün askerleri toylayıp, Sultân Selim'in üzerine giderek, her ne yolla imkân olursa, onunla savaşmak idi. Pâdişâh, bu durumu bildiği halde, tekrar babaları ile buluşmak istediler .O tarihte Sultân Bâyezid Hân,-Allah onun delilini nurlandırsın- Edirne şehrindeydi. Sultân Selim -Allah onun kabrini nurlandırsın- Edirne'ye yaklaştıklarında, adı geçen gammazlar, pâdişâh Sultân Bâyezid'in huzuruna çıkıp, «Padişâh Selim Hânun hücum ve kasdi haddi aştı, Edirne büyük bir sahrada açık bir şehirdir. Kalesine güvenilmez ve hem düşünülen plân için bari İstanbula varalım» diye tahrik ederlerdi Onların aldatmaları ve yol göstermeleriyle, Edirneden göçülüp, Çorlu yakınına gelindi. Savaş olduğu yerde, Sultân Selim hazretleri de Sultânın ordusuyla buluşacakları günde, merhûm Sultân Bâyezid Hân araba içinde imişler. Tesâdüfen o mahalde bir yokuş yer olup, tepeye çıkılır iken, devletin ileri gelenlerinden bazıları arabanın yanına yanaşıp, Sultân Bâyezid'e Pâdişâhım arabayı döndürerek şahzâdenin heybetli askerine bir bakınız. Muradı sizleri ziyâret midir? Yoksa başka bir arzusu mu vardır? Malûmunuz olur, diye arzettiklerinde, merhum pâdişâh da arabayı döndürüp, yüksek yerden aşağıya baktıklarında, Sultân Selim ile gösterişli, heybetli, şüphe götürmez bir alay, yıldızlar gibi kalabalık askerin, deniz gibi bir heybet ve kuvvet ile geldiklerini gördü. Sultân Bâyezid Hân-Allah onun kabrini aydınlatsın- fitne arayan düşmanın fesad

yüklü münâfıklığı ve fitne arzulu adûnun fitne yaratan rengi, safâ bahşeden güzel kokulu hatırlarında iyice yerleşmişti ki, o durumu gördüklerinde şüpheleri gerçeğe dönüştü. Sabretmeye tahammülleri kalmadı. Yaşlılık hâli mübârek kalplerinde işin çabuklaştırılmasını bırakıp, güneş tesirli parlak vicdanına korkunun gâlip gelmesiyle gönlü kararınca, «oğlunun bu hücûmu beni almak, saâdet bahtlı tahtımdan beni kaldırıp yabana salmak için gibi görünür, bu tumturak ve tantana nedir? Hemen top urun, asker ceng etsin» diyerek, emir verdi. Bu emri verir vermez, hazır olan toplar hemen ateşlenip cihânı dumana boğdular. Bu durum karşısında Sultân Selim Hazretleri -Kabri temiz olsun- hayrete düştü. Topların atılmasıyla etrafta bulunan askerler de kılıçlarını çekip harbe ve kitâle başladılar. Selim gördü ki, eğer kendisi askere yüz verir ise, savaş büyüyüp harp ve kitâl ateşi alevlendirebilir. Bu düşünce ile, derhal o anda yanında bulunan adamlarıyla askerden ayrılıp, Kara Deniz kenarında olan Ahyolı iskelesi tarafına yöneldi .Acele ile oraya yetişti. Orada hazır gemiler varmış, acele giden birine binip Kefe tarafına yönelmişler. Bu tarafta asker, başsız kaldığından, her biri bir tarafa dağılıp perişân olmuşlar. Bâyezid taraftarları bu duruma mağrur olarak, «Sultân Selim mağlup olup kaçtı» diye, çağırıp bağırarak, aşırı derecede hareket, cünbüş, ceng ve cidal, çeşitli muharebe ve kitâller olmuş. Hal çâresi, zaman aynasında böyle görünmüş, fakat, bu esnada çokca kan dökülüp, pek çok malzeme ve âlet yağmalanıp, hayli zarar verilmiş, O ceng ve harbin meydana gelişi şu şekilde olmuştur : Fesâd ve firârî erbabının ve bir kaç isyân ve tuğyân kaynağı kişilerin fitne işâretli kötülük sermâyeleri idi ki, meydâna geldi ve kavga oldu. Câhil halk bunu Sultân Selime isnâd etmektedirler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Şirk ehlinin hilesinden sakın ki, onun ölçeğin (damlasın) den mudlar hasıl olur.

Bozgunculara asla yaklaşma, elinle kendi koynuna yılan koyma.

Gûya sana öğüt verirler. Günah ipiyle canını bağlarlar.
Kelâmı öğüt gibi yapıp söze güzel bir düzen verirler.

Bazı öğütlerde zarar olur, kıvılcımlar ateş haberlerini verir.

Nasihatın Allah rızası için olması gerektir. Gece yolculuğuna ay gerektir.

Eğer öğüt kötülüklere sebep olursa, sonunda o adama rezalet olur. Fesad karışan öğüdü dinleme. Düşmanın nasihatıyle asla iş yapma.

Kötü niyetlilerle dost olup, tanışma. Sevgisizlere sakın hiç alışma.

İşi akıllı bir soyluya ısmarla ki, akıllı, düşmana basılmaz.

Akıllılar düşmanı basar, gaflette olanlar da düşmana basılır.

Görki bir soysuzu Sultan Selime bağetti. O yumuşak şaha öfke öğretti.

Büyük suç işleterek, o iyilik sever şahı vebalde kodu.

Bu durum, akıllılara ve anlayışlı olgunlara örnektir.

İnsana iyi tedbir alması gerekir ki, maksatlı sözler etkilemesin.

Söz, akıllının kulağına gelince, onu kalb gözüyle gözler.

Onun temiz yaratılışı doğru ve yalanı bilir de, yırtık cebi bilgileri kabul etmez.

Kötü niyyetlileri dost, cahilleri de arkadaş edinme.

İlimlerin aslı saltanat ilmidir. O ilimlerin kemâli de adalet (hakkaniyyet) tir.

Adaletli kimseye dost ol da, sıkıntı çekme ve iki âlemde bahtiyar ol.

Dünyaya hükmeden başarılı hükümdarlar, tac ve tahtın nuru olan mutluları, hepsi akıl sahiplerini bulmuş, kapısındaki kulu, ulu olmuştu.

Baştanbaşa dünyaya hükmetmişler, Bağdat ehli de onu söylemişler.

Fakat cahillere güvenen, bütün ülkeyi elden çıkarmıştır.

Ahmaklar saltanatın düşmanı ve devlet varlığının devamının eşkîyasıdır.

İlim ve ma'rifet ikliminin şahı, ve üstün anlayış ve güzellikler memleketi pâdişâhının - Allah onun delilini kuvvetlendirsin- temiz yürekli âzizleri, hakkında ihsanları şahlara özgü, güzel iyilik seven pek çok eserlerini ve pâdişahlara özgü pek çok şefkat nurlarını gerektirdi. Huzur veren hizmetleri sırasında ve devlete kulluk mevkiinde iken, kendilerinin Trabzon vilayetinde olan anlamlı zaferleri ve daha sonra bahtı açık Osmanlı tahtına mutlu oturuşları övgüye değer başarılı halifeliği zamanında meydâna gelen olayların ve fetihlerin doğru dürüst bir şekilde, hakkaniyete uygun yüce menkibeleri, kuvvetli bir kalemiyle yazılmalıydı.

Zafer yaradılışlı sultânların garip menkibelerinin gelecekte hayır umulan mutlu hallerinin tafsılatı, bir kaç bölüm üzerine düzenlendi.

Birinci Bölüm : Hoş sıfatlı şahsının yüce menkibelerini ve güzel huylarını açıklar.

İkinci Bölüm : Hünkârlara lâyık yetişip, büyüdükleri, neşe artıran ferah menbaı Trabzon şehrinde bulundukları zaman meydana gelen, son derece uğurlu olayların tafsilatı ile İranlıların ibret verici bazı haberleri hakkındadır.

Üçüncü Bölüm : O zaman Osmanlı İmparatorluğunda, zafer koruyucusu askerin durumu ile sarayda bulunan tuğ ve sancak sahibi vezirlerin hayret veren haberleri hakkındadır.

Dördüncü Bölüm : Trabzonda, islam memleketlerinden savaşçılar getirerek kindar Gürcistan kâfirlerine yaptığı akını, memleketin tam intizâmı, yüce islâm dininin adâlet kurallarının yerleşmesi hususunda hilâfetin kural ve kâidelerinin tamamen işler hale gelmesi için aldığı güzel tedbirler hakkında.

Beşinci Bölüm : Dünyanın kara parçalarını yöneten hakanların sultânı, hilâfete yakın olan sultânların kılavuzu, Şâh Süleymân Hân hazretlerine - Allah onun adâletinin gölgesini bütün müslümanlar üzerinde dâim etsin- sancak talebi için, Sultân Bâyezid - Allah onun kabrini nurlandırsın- Handan istekte bulunulması, o konuda meydana gelen olayların tafsili, daha sonra Sultân Süleymân'a ilk önce Kefe sancağının verilmesi üzerine, gemilerle Trabzun'dan ayrılıp, Kefe'ye gelmelerini açıklar.

Altıncı Bölüm : Deşt hâkanlarından Kırım Tatarının hânı Mengli Giray Hân ile Selim'in konuşmaları ve o esnâda Hânın, oğlu Saâdat Girayı Selim'in yanına vermesi ve bu arada meydâna gelen olayın tafsilâtı.

Yedinci Bölüm : Tatar tâifesi ile mülâkaattan sonra aralarında vâki olan olaylar ve askeriyle Rumiline geçip Akkirman diyârına girmesi ve oradan Sultân Bâyezid- Allah onun delilini kuvvetlendirsin- Hânın sarayına ziyâret için izin isteğiyle mektupla bir adam göndermesi, saraydan bu husus için ulemânın ileri gelenlerinden, fazlu kemâlde önde gelen, Sarıgürz'ün Selime gönderilmesi ve aralarında vâki olan olaylar ve mâceralar hakkındadır.

Sekizinci Bölüm : Sultân Selim'in Rumiline geçmesiyle kardeşi merhum Sultân Ahmet ile diğer şehzadelerin hareketi üzerine, memlekette karışıklıkların çıkması ve bunun neticesi olarak, Anadolu vilâyetinde Kızılbaşların ayak takımından Şeytan Kulunun ayaklanması ve o çarpışmada Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşanın katli ve oanda meydana gelen havadis ve kargaşıkların beyanındadır.

Dokuzuncu Bölüm : Şeytan Kulu fitnesi ve bozgunculuğunun yok edilmesi için, sağlam yapılı saraydan Kapu Halkı ile vezir-i azam Ali Paşa'nın Anadoluya geçişi, âsilerle harbi ile o esnada meydana gelen olayların tafsilatını açıklar.

Onuncu Bölüm : —Allahın rahmeti ve rızası üzerine olsun— Sultân Selim'in saraya gelmesi için hareket etmesi ve babaları ile saray odasında mülâkatı esnâsında şaşırtıcı olayların tafsilâtı hakkındadır.

Onbirinci Bölüm : O olaydan kurtulup tekrar Kefe vilâyetine gelmeleri hakkında.

Onikinci Bölüm : Onlar bu korkunç mâcerâyı gördükten sonra, Sultân Ahmet'in tahta geçmesi için Kostantiniyye yakınında Maltepe'ye gelmeleri ve bu konuda sarayda çıkan karışıklıkları açıklar.

On üçüncü Bölüm : Merhûm pâdişâh (Selim) hazretlerinin ikinci bir defa saraya davet olunması ve gelerek Osmanlı tahtına, örnek pâdişâh, hilâfete makam sahibi, vatan sığınağı ve saâdet kaynağı olmasını açıklar.

On dördüncü Bölüm : Selim'in Anadolu vilâyetine geçip zafer tesirli güzel tedbiriyle Sultân Ahmed'i getirerek Yenişehir sahrasında hünkârlara yakışır harp ettiklerini ve Sultân Ahmed'in hayat yıldızının battığını; Selim'in oradan Bursa şehrine vararak bazı şehzadelerin hayat bostanlarına kahr ve helâk rüzgârlarını estirdiklerini, oradan saldırarak Saruhan'a varup, Sultân Korkud ile ile olan olayları açıklar.

On beşinci Bölüm : Selim'in tekrar saâdet bahtlı tahtına gelip ilkbaharda askerleriyle Acem (İran) seferine çıkıp, Tebriz, Âzerbaycan ve Fars Kisrâsı (hükümdârı) Şâh İsmâil ile buluşup hükümdârlara özgü kahredici kuvvetiyle şevket ve cesaretlerinin dallarını kırıp, büyük fetihten sonra Tebriz toprağı atının toz çıkartan nalına yüz sürüp, orada vaki olan acâip hadiseleri açıklar.

On altıncı Bölüm : Zafer sonuçlu o seferden dönüp Amasya tahtında kışlayıp, ilkbaharda zafer yapılı askeriyle Kemah kalesine varıp, orada yaptığı fetih, ondan sonra Türkmen ve Dulkadirli vilâyetinin vâlisi bozguncu Alâüddevle'nin mâcerâsı hakkındadır.

On yedinci Bölüm : Allah'ın yardımıyla mesut gayretli pâdişâhın Diyarbakır ve yöresinin fethi ve o memleketin emirlerinden Sultâna gelerek itaât edenler ve oraya asker ile beylerbeyi tayinini açıklar.

On sekizinci Bölüm : O memleketlerin fetholunması üzerine Acem Şâhının harekete geçmesi ve onların fesâdlarının def'i için saraydan asker gönderilerek Kızılbaş hânlarından Kara Hân ile büyük bir Savaş olup, yapılan fetihleri açıklar.

On dokuzuncu Bölüm : İkinci defa ilkbaharda doğuya sefere çıkıp bu zamanda Mısır Sultânı olan Gavri adlı çerkesin durumu ile ilgili zafer sonuçlu tedbirleri tafsili ve nihâyet Çerkes taifesi ile Davut Peygamber-Allah'ın selâmı üzerine olsun- in mezarının bulunduğu sahrada olan harb, selâmet beldesi Şam ve Haleb'in, Mısır dîyârı ve Kudüs'ün, iklim-i Said'den öte bazı vilâyetlerin, Nevbe ve Habeş diyârlarının ve diğer Ara-

bistan ülkelerinin, İskenderiyye, Dimyât ve Reşîd kal'alarının elegeçirilmesi, Mukaddes Harameyn (Mekke ve Medine)'nin durumu, Mısır memleketlerini fethettikten sonra dönüp Şamâ geldiklerinde Pîri Paşa'yı serasker tayin ederek Fırat'a gönderdiklerini açıklar.

Yirminci Bölüm : Saâdet ve ikbâl ile Anadoluya döndüklerini açıklar.

Yirmi birinci Bölüm : Anadolu'da Celâlî diye bilinen aşkıyâ ve serkeş isyancıları ve onların fitnelerini yoketmek için zaferler yaratan asker ile Ferhat Paşanın gönderildiğini açıklar.

Yirmi ikinci Bölüm : Şanı yüce olan âlemlerin Rabbi'nin takdiriyle melek huylu pâdişahın fânî olan dünyâdan ahiretin sevinç rahatlığı sarayına göçlerini açıklar.

Yirmi üçüncü Bölüm : Kitâbın hâtimesidir ki, bazı acâib hikâyelerin süslenişi ve bezenişidir.

Birinci Bölüm : Hoş vasıflı şahıslarının üstün menkıbelerini ve övgüye değer meziyyetlerini açıklar.

O, saltanatın nurlu cihan güneşinin gayb aleminden doğuşu, hilafetin tek incisinin şeref artıran gizli sedefden çıkışı, mutlu Anadolu şehirlerinden mübarek Amasya vilâyetinde olmuştur. Doğumu sırasında, garib hadiseler meydana gelmiş .En üstekilerin başı, efendilerin dolunayı, gök nişânının aydınlatan güneşi, imlâ (yazı (üslupları) kuralları tahtının sultanı, saâdetli rahmetli Kemâl Paşa'nın oğlu (Kemâl Paşa Zâde) ilimlerde ve yazıda tek idiler (Allah bağışıyla onu kuşatsın). Bazı eserlerinde bu hadiselerle ilgili yazdıkları şeyler, uğur sayılarak zikredildi.

O (hadiseler) sırasında adı geçen, cennet mekân hakan (Allah kabrini nurlandırsın) varlık âlemine ayak basmışlardı. Doğum zamanında Amasya şehrinde hakan sarayı kapısına velilikten nasibi olan bir derviş gelip, hüsn-i hal üzere aşağıdaki sözü söylemiştir;

Ayı, velilik burcunun parlaklığında olan, mutluluk zirvesinin uğurlu padişâhı.

Gönlü, görünmeyen güzelliklerin sır bilgini, kalbi gizli sırları ortaya çıkaran.

(Adı geçen derviş) Gayb perdesinde gizli olan durumlardan haber vermiş: Bu gün şu saltanat yuvasının eşiğinde, daima mutlu ve seçkin bir çocuk doğsa gerek. (Onun) devlet çırasının ışığı ufukları aydınlatıp, uğurlu güzel kokuları âlemin dımağını koklatır.

Atasının yerine pâdişâh, saltanat yuvası Osmanlı nesline ülkeler sığınağı olur. Onun mutluluk alâmeti cismi, uğur yeri bedeninde yedi uğurlu ben bulunsa gerek.

O benler kadar kötü huylu düşmanlardan yedi tane beğlere gâlip gelip muzaffer olacak diye müjdelenmiştir. Gerçekten de o ay yüzlü uğurlu güzel çıkış noktasından gözüküp, nur yüzü, gönül açan saray alanını cennet gibi yapmış.

O mübarek Abdal (derviş) ın belirttiği kehanet üzerine onun güzellik yeri bedenleri yedi uğurlu benle süslü bulunmuş. Hakikatte yedi şahsa muzaffer olsa gerek. Yüce Allah dilerse etraflıca açıklanacaktır.

Onun şerefli zâtî güzel huylar kaynağı, sevimli varlıkları olgun faziletler dünyası olup, üstün yaratılışlı huyu, çeşitli üstünlük ve olgunluk ocağı, rütbe ve büyüklük cevheri madeni idi. Dili gâyet tatlı ve son derece fasihti. Edebî sanatları kullanmada cevher saçan yaratılışıyla zamanın (sehbânı), ([47]) garip hayaller yazmada büyüleyici parlak zekâsıyla devrin Selman'ı idiler Farsça, Türkçe ve Tatarca şiirleri meşhûr olup, büyüleyici, akıcı ve parlak gazelleri çevrede ve ileri gelenler arasında zikredilmektedir.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dünyaya pek çok şair geldi ve dünyanın en üst noktasını yuva yaptı.

Her birinin sözü cevher, sanat aleminde yıldız olmuş.

Kimi Anadolu, kimi İranlı güzeller, hayalleriyle gazeller söylemişler.

Olgunluklar gülistanının bülbülleri dünyaya çok yâdigâr komuşlar.

Her biri içi servi, şimşîr ve tubâ ağaçlı sâf bahçeler dikmişler.

Söz saltanatının hanı o padişahın yaratılışı herkesten üstündü.

O olgunluk bağının salınarak yürüyen servisi ve ikbâl bahçesinin fidanı, farça bir gazelini parlak matla'ı Hindistan'a ulaşıp, tesadüfen, o ülkenin sanat, fazilette maharetli, benzeri az bulunan büyüleyici bir şair olan meşhûr Edâyi, o güzel matla'ı işitince, duramıyarak, çıkıp Rum ülkesine gelmiştir. Büyük ihtimalle, o büyüklük ve kudret güneşinin önemli kitaplarının bir kısmını edebî, güzel bir nazımla tertip etmiştir.

Bu bilimin üstünlüklerinin dışında, mertlik getiren yaratılışları cesaret ve yiğitlikte o derece meşhûr, atılganlık ve büyük kaideleri, cesaret ve kahramanlık uslupları onun şerefli kalbinde o derece bağlı idi ki, şüphesiz o hal Sam ve Neriman'da kaybolup Rüstem ve İsfendiyar'da yok olmuştur.

---

(47) Sehlan, Arap edebiyatında fesahat ve belagatta darb-i mesel olan biridir. Fesahat veya belagatta solan adam Sehlan gibidir.

Kesin zaferli harb meydanında saf kıran, karar sırasında pars ve arslan gibi atılgandı. Savaşanları onların yanında sevinçli parlak bahar bayramı, harp ve düşman saflarını delme ânı, yiğit ve kahramanca can verme vaktı zafer bayramlarıydı. O zamanda tabiyatlar bahçesi yemyeşil ve taptaze olup, kargaşa ve savaş bülbülleri onun karışmış dalları arasında âh-u figân ederlerdi. O zaman kutlu zihin baharı sevinçli ve neşeli toplu, açılırdı. Yiğitlerin ses ve mırıltılarıyla ölüm gezen ve can avlayan savaş meydanları dopdolu olurdu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Yiğitlik onun fermanının kölesi, üstün zafer kulu kurbanı idi.
Bütün düşüncesi cenge yönelmişti. timsaha bile yiğitlik gösterirdi.
Dileği iyi olmak olup, iyi adı canı gibi severdi.
Korkusuz kimseleri beğenir, iyilik, kapısına kul olurdu.
Olgun kimselere iltifat eder, bilgisiz kimselerden kaçardı.

Olgun kimselere önem verirdi. Beceriksiz kimseler de ondan Kâf dağına kaçardı.

Onun üstün gayretleri o derece yüksekti ki, yüce nazarlarında, Kaf dağından Kaf dağına olan yer yüzü saltanatı zerre gibi idi. Süslü ve nakışlı tacı, sultanca ve Cemşid tarz şöhret onun nazar-ı itibarında değersiz ve basit kalırdı.

Mal, mülk ve cevherin yanında hiç bir değeri yoktu. Bütün âdeme hükümdâr olmaktansa zavallı bir gönlü, gamdan kurtarmayı tercih ederdi Yüksek mevkilere hak kazanmak onca uygun ve kabule şayan olup, bir yararlı askere sancak ve emirlik, makbul bir piyadeye yüce dirlik ve rütbe vermek caizdi. Şahsiyetsiz kimselere iltifat, kadın tipli erkeklere hüsn-i nazar onun yanında kanla beraber, soysuz ve mayası bozuk, cimri bir şahsa hizmet etmek, onca büyük günah ve en kötü bir derecede idi. Her hizmete liyakat göstermekte pehlivan, nükteden, cahillerle konuşmaktan uzak, şanı yüce bilgili ve bahtiyar bir padişahtı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Şanı yüce, çok gayretli bir kimse idi. Kapısı göklere eş idi...
Şan ve şerefte Hümâ kuşuna eş idi. Sadefin iri taneli incisi olmuştu.

Faziletlerde onun ikincisi yoktu. Onun şanı olgun bir üstünlüğe sahipti.
Belâgat saltanatının sultanı, fesahat tahtının hâkânı idi.
Cahillere mevki vermez, kolay işe kızmazdı.

Sultanlar tac ve tahta böbürlenip, dünyayı elinde tutarlar ise, hükümet idare etmekle, ululukla, itibar sahipleri olurlardı. O, olgunluk ve marifet ülkesinin şahı ve fazîlet ve güzellikler memleketlerinin şehinşahı, ayın külâhına baş eğmezdi ve tac ve tahttan âr ederdi. Halifelik kaftanı, sağlıklı uzun boylarına lâyıkiyle varis olmuşken, fakirlere yaraşır elbise ve kisveler seçip, atlas ve altın yaldızlı ipekli, sırmalı ve gösterişli giyeceklere önem vermezdi. Şerefli cisimleri şekillenmiş ruh, yüce beden kalıbı baştan ayağa zaferler hazinesi idi Dünya süsleyen görüşleri, ülke Fethetme düşüncelerini, eğlenme yerine koyup, yeme ve uyumaya düşkün değildi. Akşam sabah çaba ve gayretleri insanı olgunlugu kazanmak, gece gündüz çalışıp çabalamaları mukaddes iyi işleri tamamlamaya idi. Hoş gönülleri kalb köşelerine, iyilik ve ihsan ışığını eriştirmeye, sabahtan akşama kadar, parlak güneş gibi aydınlatan gönülleri ışık saçan nur idi. Geceden sabaha erişince zafer sonuçlu düşünce ışıklarıyla aydınlanırdı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Sahib kıran gönlü daima cihanın kabzasını eline getirmekdi.

Hayat yaprağı yıldan fazla olunca, yer yüzü baştan başa emrine girdi.

Cihan buyruğuna boyun eğerdi, yiğitler sözüne mum olurdu.

Portekiz ülkeleri, Roma (rim) ve Rus, Leh, Bulgar, Çek ve Engürüş Fransa, İspanya kıralı ve Alman.

Bütün hiristiyanlar ömür nakidlerinin revacı olsa, haracı hazırlamışlardı.

Yer yüzüne baştanbaşa hükmedip, cihanı farz ve nafileye itaat ettirdi.

Yüce eşikleri ilim ve sanat ehlinin denizi ve anlayışlı kimseleri yakını ve uğurlu kapı bağlısı olup, kös, sancak ve yüce divan sahipleriyle dolu, kılıç ve kalem sahipleri arkadaşlarıydı.

Hindistan, Çin ülkeleri, aşgar, Kaşgar, Semerkant, Mâçin bölgeleri, bütün fars, Horasan ve İsfahan sınırları, tüm Irak, Âzerbaycan, Şirvan ve Gilân taraflarına, onun heybetli güneş ışınları erişip, yer yüzünde oturanların haber sayfalarında isimleri yazılı sanat ve ilim sahipleri, kara ve denizin edebiyatçıları onun yüce huzuruna talib ve düşkün idiler.

Hükümdar kızları topluluğunun yetişme yeri olan Acem toprağı, dokuzuncuyüzyılın başlangıcında, fitne, karışıklık ve kötülüklerin çıkış yeri olup, kızılbaşların çıkışıyla, merkez karmakarışık, ömür nakitlerini sarf ve harcama yeri olunca Selçukluların geri kalanlarından ve şanlı ve

ihtişamlı Bayındır topluluğu ile Akkoyunlu gurubundan olanların ne kadar seçkin ve samîmi tac sahipleri varsa, hepsi de onun uğurlu kapısına yüz sürüp, yücehuzur larında güven ve emniyette olmuşlardı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kapısı sultanların sığınağı idi, ulusun ileri gelenleri hep baş eğerdi.
Halkı gözetir, ileri gelenleri kororurdu.
Olgun olmayanlar ondan uzak, fakirlerse ona yakındı.
Sanatkarları gözetirdi, tac sahipleri onun âciz kölesiydi

Emir yaratılışı sözünden belli olurdu. Bakışıyla kara toprağı altın ederdi.

Osmanlı tahtının padişahı olup, Acem hükümdarlarıyla savaştan sonra Horasan ülkelerinde, ırfan guruplarına sahip, güzel nazım yoluna giden Emin adında olgun bir bilgin, uğurlu saraya güzel mektubu göndermişti.

O (Allah) her iyi hünkara fetih kapılarını açan, her dürüst kalbe sebebleri bahşedendir.

İsfahanlı Molla Hoca, ikinci İskender (Yavuz Selim) hazretleri tarafına Hızır gibi yardım bekleyerek aşağıdaki çağatayca ve Farsça şu şiirleri göndermiştir.

Ey hilâfet tahtının padişâhı! ey adalet semasının ayı!
Ey Süleyman sıfatlı ve İsâ nefesli, ey peygamber huylu ve velî gelişli.
Ey cömertlik ülkesinin başkumandanı! ey yiğitlik diyarının merkezi!
Ey İskender sığınaklı ve Hızır ilhamlı! ey İsâ nefesli ve Musâ sözlü!
Ey diyanet cihanına sultan olan, devrin, şahlarının şahının oğlu padişah!
Ey yüzü büyüklük burcunun güneşi, dünya halkı karşında zerre gibi olan!
Bu süslü âleme geldiğinde insan oğluna sevinç ve tat geldi.
Cihanda müjde davulunu vurduğunda, dindarlara ümid sedası yetti.
Dinin sığınağı sultan Selim şah, cihan sadefi içinde iri inci gibidir.
Hidâyet yolunda Hakk'a taptığında, Allah saltanatını ebedîleştirsin.
Müslümanları doğru yolda kıl, şeri'at yollarını gözet.
Bilmelisin ki sende adalet var, dört halife sana yâr olsun.
Gelki sen dindarlara güven ve âhir zamanın Mehdi'sisin.

Yüz tuman Hâtem ve Nûşirevan senin adalet ve cömertliğine hayrandır.

Bil ki, sen de feth-u- zafer Hakk'ın kudretidir, kulun işi değildir.

Ben zamane şahısın demiyorum, belki kudreti ilâhîsin.

Ey padişah sana arz-ı halim var, şimdi sunmaya takatım var lutfedip, benim muradımı yerine getir. Adaletini istiyorum, bana adaletini ulaştır.

Horasan'da, Harezm'de ve Balkan'da meskenin vardı.

Bir çok vatan sıkıntısı gördümse de, o din saltanatını parlak bir vatan buldum.

Din sarayında küfri tamamen yıkıp, din tahtına oturdu.

Günahkarlık ve dinde olmayan şeyler alemi yıktı da.

Hanedanlar ocağı harab olup, şeriatın içinde saflık ve berraklık kalmadı.

Küfür ateşi bağrımı kebab edip, din ve islâmını yıktı.

Ben temiz ehli sünnet mezhebinin köleyisim, din ilim ve mektebinin takipçisiyim.

Bu sebeble bu bid'atçılar bana cefa ve kin kılıcını yetiştirdiler.
Bu belâ, cefâ zulm ve musibet yalnız bana düşmedi.
Bu bid'atcılardan bütün sünni olanlar zulüm ve işkence gördü.
Dünya ve dünyadaki insan oğlu sana ümid bağlamıştır.
Küfür kanadını çekip kır, islâm ülkesini çabucak düzelt.
Horasanlılar seni bekler, Horasan'da da saltanat kur.
Canın tene aşık olduğu gibi, Iraklılar da sana aşıktırlar.
Maverâünmehir'deki şah ve dilenciler sana devamlı dua ederler.
Senin sultanının ömrü uzasın, düşmanın da inleyip başı eğilsin.
Devlet ve zaferle gel, küfrü yok etmek için gayret göster.
Müslümanları üzüntü, sıkıntı, dinde sapıklık ve yastan kurtar.
Lutfedip hastalara çare kıl. Hayır için inleyen hastalara iyilik et.
Çünki cihanın ve din ehlinin ümidi sendedir.

Hasta efendiye keder erişip, bağrı kan, gözyaşı gül rengi gibi olup, Tanrı'dan yalvararak, devamlı sana erişmeyi ve saltanatının devamını diler.

Ebedi hayata inanan biri olduğun için, küfür ve bid'at ehlini reddet.

Talih ve zafer seninle beraber, saltanatın da sürekli olsun.

Ey mutlu görünüşlü kişi! bu kusurlu kimseden hukukundan selam olsun.

Ey bütün âlemin pâdişahı! Söyle, sen bugün kendisine teslim olunan bir kimsesin. Dinin temelini dünyada sen koydun. Mustafa'nın şeriatını

yerine sen oturttun. Din senin gayretinle yenilendi. Cihan senin minnet (ihsan) yüküyün altındadır.

Eğer şeriat mülkü doğru ise, hepsi de Sultan Selim'in saltanatındandır.

Kızılbörk tacını (sen) başından atınca senin korkundan, İran ve Türk sarsılır. Ey muzaffer adam! Sen onun tacını baştan attın. Şimdi de bir adamın başını vücûdundan at.

Kızıl börk zehirli yılan gibi olup, onun başına iyilikten bir fayda yoktur.

Bu gün sen şerefli sıfatlardan dolayı, Tanrı'nın ve Muhammed'in halifesisin.

Layık görürmüsün ki,

Peygamberin sahabelerine kötü söyleyen canavar mecûsi ve dinsizi insanlık yüzünden kırsın, Kesilmemiş başını ayırsın.

Eğer o bir zaman kurtulursa, kıyamet gününde senin eteğine yapışırım. Peygamberin haberlerinde öyle gördüm ki, zülkarneyn, Rum Kayserinin kapısında olup, Zülkarneyn'e bizzat onun tarafından bildirildi ki, O İran ülkesini Rum'a (Anadolu'ya) katacak ve iki asır, cihanda padişah olup, doğu ve batı onun hükmü altında yürüyecek.

Ey dinin yardımcısı. Gel, putu kır, Anadolu tahtına İran ülkesini kat ki, doğu ve batıya devletten, islamın Zülkarneyn'inden tekrar kam olsun.

Sahabe hakkında savaş alanları haberlerinden böylece gelmiş ve kâtip yazmıştır ki, İslâmda sayısız devirlerden sonra dindar bir diğer Zülkarneyn olur.

Sen o din perver ve ülke alansın, sen cihan kendisine vadedilen Zülkarneynsin.

Alem yüzünden sıkıntıya düşen adam! gel, mutlaka öldür. Yılan ve hazineyi kaldır.

Bundan benim maksadım hazine ve mal olmayıp, niyyetim Celâl sahibi Allah'ın rızası hazinesidir.

İki asır Zülkarneyn bundan dolayı sevinçli olmuşsa, sana yüz asır ömür ve ülke olsun.

Ey Allâhım! bizim hükümdarımız cihanı tutan Zülkarneyn gibi yürürsün.

O'nun adaletinin nuruyla âlem aydınlansın. Kıyamete kadar âmîn âmîn de. Âmin en temiz peygambere ve onun parlak âline.

O yüce rutbeli, bahtiyar hidiv idareli padişahın iyilik, şefkat ve merhamette benzeri yoktu. Rahmetli Pîri Paşa'ya şöyle anlatmışlar:

Yüce Allah beni atalarımın ocağına padişah yapınca, ortağı olmayan Hâlık taala hazretlerine yalvarıp, yakardım ki, ey yer ve göğün yaratıcısı!. Ey insan, cin ve hayvanların rızkını veren kadim sıfatlı kerim Tanrı! o yer yüzünde has haremin olan Beytullah, yâni Kâbe ile iki cihanın övüncü sevgili Muhammed Mustafa'nın mübarek mezar-ı şeriflerinin bulunduğu Medine-i münevverenin süpürgeciliğini nasib et, diye bir çok zaman yüzünü yere sürdüm. Çok şükürler Cenab-ı Hak beni o mutluluğa eriştirdi. Dünyada arzu ettiğim umudlara ulaştım. Benim Arap ülkelerine olan sevgim diğer vilayetler gibi değildir. Araplar Allah'ın Rasulü'nün komşuları olup, onların gereği gibi gözetilmelerini vasiyet ederlerdi. «Yalnız «Haremeyn'e Kudüs'e ve Şam'a padişah ve bütün Arabistan ülkelerinin sığınak olma mutluluğu kime müyesser olur.»

Arap ülkelerini fethedip geldikten sonra, saltanat eşiğinde (sarayda), Pîrî Paşa'dan başka vezir yoktu. Din ve dünya işlerinde, saltanat ve hilâfet konularında onlara tam bir bağlılıkları vardı. Gerçekte (Pîrî Paşa) bütün insanların en akıllısı, en üstünü ve en olgunu idiler. Yerinde eserleri izâh edilecektir.

Bu âciz, yüce divan katibi olup, altı yıl kadar onun hizmetlerinde bulundum. Rahmetli Paşa her gece, ta gece yarısına kadar evlerinde toplantı yaparlardı. Müslümanların yararlı işlerini görüp, padişahın ülkesinde olan zulümlerle ilgili bilgi edinip geceleri uyumazlardı. Bu hususta Sultan Selim'in öyle bir gayretleri vardı ki, çok geceler iki üç defa bir bahane ile kapıcılar gelip, görürlerdi. Müslümanların işlerini görüyorlar mı? diye. (Pîrî) paşayı gizlice izlerdi. Ertesi gün divana varıp bazan sabahtan içeri girip, öğleye kadar gece gördükleri işlerin, hepsini (padişahın) şerefli huzurlarına sunarlardı.

İslam ülkelerinde tek kişiye haksızlık ve zulmedilmesini hoş görmezlerdi. Memlekette zulüm ve haksızlık olduğunu bilmemek ona göre en büyük günahtı. Gerçekten kendisini padişah bilmezdi. Yüce Allah'ın âciz, hakir kulu, yer yüzünde kullarının önemli işlerini kayırmağa koyduğu en aşağı yaratığıyım, diye buyururlardı.

Arabistan'ın kazaskerliğini Pîrî Paşa'ya emretmişlerdi. Bir gün rahmetli paşaya Rum bilginlerinden bazı ileri gelenler, Mekke ve Medine'ye Rum'dan kadı göndermek uygundur, dediler. Paşa da yazıp bu durumu, yüce huzurlarına sunduklarında buyurmuşlar ki :

«Yer yüzünde Muhammed'in dini ortaya çıkalı dokuz yüzyıldan fazladır. Mekke-i Muazzama Harem-i ilâhi, Medine-i Münevvere hazreti peygamberin tahtgâhıdır. Bu zamana kadar dışardan onlara kadı gönderilmiş midir? Mekke ve Medine padişahlığı kâinatın efendisinin şerefli çocuklarının ellerindedir. Ben o memleketleri, asker çekip, varıp almadım. Onlar tam bağlılık, güzel edep ve lutuflarından bana itaat ve iyilik ve olgunlukla bağlanıp saygı gösterdiler. Bu şerefin mükâfatı bana gerektir. Gece gündüz yüce Allah'a şükür ve senalar ederim ki, Hak Taalâ'nın bana lutuf ve ihsanlarındandır ki, Mekke ve Medine'de bayram ve cum'a günleri hutbalarda adım anılmaktadır. Bu mutluluğu bütün dünya padişahlığına vermem. Haremyn-i Şerifeyn halkına ne çeşit gayret, iyilik, şefkat ve gözetme mümkünse esirgeme. Fakat sakın ha sakın, Mekke ve Medine işlerine müdahale etme, diye emrederlerdi.

Bir gün İstanbul şehrinde idiler. Divan-ı humâyun olup, rahmetli paşa içeri girip, buluştuklarında inci saçan gözlerinden, cevherler saçılıp buyurmuşlar ki :

— Kâfir ülkelerinde bir takım memleketler varmış, içlerinde büyük şehirler, yüksek ve sağlam kaleler, denizlerde son derece mamur ve gönül çeker adalar olup, onların kıralları kâfirlermiş. Kâfirlere tahta oturup ülkeler zaptetmeleri, dünyada hükmedip, saltanat sürmeleri lâyık mıdır? İslâm gayreti yok mudur? Onların işlerini bitirmek aklıma geldi. Bu konuda düşünce ve tedbirin nedir?, ne yapmak gerektir? demişler. Rahmetli Paşa da zekâ ve ön sezide zamanın pehlivan, ilim ve hikmette Büzürcemihr ve Âsaf sıfatlıydı. Padişahın maksadını öğrenip demişler ki:

—« Yüce emirleriniz olursa hakanın ülkesinde beş altı yüz kadar kadırgalar, kalîte gemiler yapılsın deyince, paşaya aferinler ve övgüler yapıp, hemen emrediyorum; yaptır demişler.

Dışarı çıktılar. Padişahın emrini bütün halka ilân edip, Padişahın ülkesinde o kadar gemi yapılması hazırlığı için âlet ve edevatın hazırlanmasına haberciler (ulaklar)le ülkelere yüce emirler gönderildi. Şimdi tersanelerin bulunduğu yer, o devirde tamamen mezarlıktı. O gün hemen işe girişilip, mezarlıkta bulunan kemiklerin hepsi çıkarılıp, bir yerde arklar açılıp, kemiklerin hepsi oralara gömüldü. Tersane yerlerini temizlediler. Üç ay kadar sonra Venedik beğlerinin adamları gelip, mektup sundular. Bu durum ve haber kâfir ülkelerine eriştiğinde demişler ki :

— Sultan Selim Han İran ve Arap ülkelerini fethetti. Bundan sonra seferleri bizim memleketlerimizdir. Onunla karşılaşma ve savaşmaya gücümüz yoktur. Zorunlu olarak kulu olalım diye tanınmış meşhur Avrupalı kırallardan onsekiz şahıs anlaşarak, hazinelerinde bulunan cev-

her, lâl ve yâkut gibi değerli taşları çıkarıp, üçer yıllık haraçlarıyla, çeşitli hediyeler hazırlayarak elçiler tayin ettiler, diye bildirdi.

Şanı yüce olan kudretli Tanrı'nın takdiriyle, o yıl geniş âhiret ülkelerini feth için öbür dünyaya sonu rahmet olan sefere çıktılar. Yerleri Nâim cenneti bahçeleri, şanslı bahtiyar tahtları, mağfiret yaratılışlı cennet koltukları olsun. Bu tarz hikâyelerin sonu yoktur. Etraflıca ele alınırsa kitap uzayacağından kısa kesildi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Üstün mevkide, yüce bir zattı. Bütün şerefleri toplayan bir ulu kişiydi.

Yaratılışı büyük, huyu temiz, yumuşak yüzlü, gül gibi gülerdi

İyiliği iyilikle karşılık verir, düşmana sertlik ve felaket gösterirdi.

Adıyla düşmanı titretirdi. Kötülere kükremiş arslandı.

Adalet etmeyi çok sever ve adalet ehlini daima arardı.

Zamanındaki sultanlar zayıf olup, bütün hâkanlar boyun eğerdi.

Yer yüzüne korku salmıştı. Tanrı onun özüne bir hal vermişti.

Onun güzelliği Allah'ın temiz bir yaratışı olup, onun saltanatına bir olgunluk vermişti.

Ferîdûn, Zülkarneyn ve Dâra onun devrine ulaşsa idiler, onunla (dostça geçinme yoluna giderlerdi).

Şahlara bütün huylarından en önemlisi, bütün iyiliklerden önde gelen ve gerekli olanı yerinde cömert ve lâyık olan da tam iyilik ve ihsanda bulunmaktır. O sevimli bir hal, güzel ve rağbet edilen bir huydur. Onunla başı dik olan cömert hidiv, cihanda mümtaz olur. Yaratılışın da cömertlik cevheri hazinesi olan bir vücud dünyada sevilir. Her üstünlük alametleri bulunan zât, iyilik ve cömertlik pınarının başı ola. Cihanda vücud Allah'ın lutfuna erişmekle sonu hoş olur. Hâtem sıfatlı hazine saçan, iyilik ve şefkat ülkelerinin sultanı olan o padişah, o derecede cömert idi ki, âdeta iyilik mülküne şah, lutuf tekkesine arkadaş idiler. Bundan daha fazla ve üstün rutbe ve derece olmaz.

Meydana gelen seferlerden her biri ufuklarda nâdir olup, ne doğu ne batıda, ne güney ve kuzeyde, bu tarzda derya gibi askerler ve zafer erişli yiğitler ve topluluklar olduğu bilinmemekte ve görülmemiştir. Yüce makamlarında deniz gibi bol olan asker, memur ve hizmetlilere, defalarca genel bahşiş ve ihsanlarda bulunuşlardı. Akıl hesapları onu anlamaktan ve tayinden âcizdi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Derya eli bağış taşar, üzüntüyü yok edip, kini ortadan kaldırırdı.

Fakir yaralıya faydalı merhemler kor, ihsanı bu değil, dirhemlerle verirdi.

Cömert ve bağışı hazineler vermek olup, kullara hazine ve defineler harcardı.

İnsanları şefkatle esirgerdi. Kalbi merhametle doluydu.

Zamana doğru bir yön bulmuş olup, halkı adalet eteğinde rahattı.

Zamanında zulum yok olup, zalimin kalbi eriyip mum olmuştu.

İkinci Bölüm :

Hakan ve hünkar sıfatlarının yetişme çağının başlangıcında şanslı mutluluk tahtı olan neşesi bol Trabzon şehrinde kalırken vuku bulan son derece uğurlu hallerle bazı Acemlerle ilgili ibret verici gizli vakaların açıklanmasıyla ilgilidir. Aziz ve celil olan Allah'ın takdiriyle cennet mekân padişahın (Allah kusurlarını örtsün) mutluluk yeri saltanat merkezi mamur Trabzon şehridir. Burası nâim cenneti iklimli olup, kuzeyde Karadeniz sahilindedir. Bir tarafı Çerkes ve Gürcistan vilâyeti, bir tarafı Şirvân ve Gîlân'a yakın Ormanlık dağlıktır. Bir tarafı da Acem ülkelerinden Azerbeycan vilayetine bitişiktir. O vilayetler Osmanlıların özü, fetih ve zafer sahibi Sultan Mehmet Han hazretlerinin (Yuvası daim kılınsın) ülkeler zabteden hayırlı kılıçlarıyla fetholunmuştur. Cihanın övgüsü ve alemi tutan Osmanlı tahtı cennet mekân Beyâzıd Han hazretleri ile mutlulandıktan sonra şerefli soylu çocuklarının her birine ülkenin bölgeleri taksim edildiğinde nimet belirtileri olan Trabzon diyarı dünyanın mutlu sultanı olan Selim Han'ın (Allah kabrini nurlandırsın) mübarek ayaklarını basmasıyla şereflenmiştir.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Devlet kuşuydu o mülke gölge saldı. Güneş idi şeref burcunda kaldı.

Gelişiyle ülke mutluluk bulup, âleme adalet tohumu saçıldı.

Devrinde zulümden eser yoktu. Saltanatın mizâcı sıkıntıdan korunmuştu.

Yabanci hareme ayak basmazdı. Kurt ve koyunla şikâyet yoktu.

Halk, sayesinde rahat olup, herkes iktidarında kazançlıydı.

O sırada adı geçen vilâyetle komşu olan Acem ülkeleri Akkoyunlu diye bilinen bir hanedanın emrinde olup, o ülkelerin padişah ve sultanları çevre ülkelerin hâkim ve hâkânlarıydılar. Bütün Acem ülkeleri mutlu yaratılışlı hükümetlerinin emrine boyun eğmişlerdi. Her biri tac ve mühürle her tarafta meşhur idiler. Geçmiş günler ve yıllar ve senelerden beri o ülkelerde hükümet etmişlerdi. Fakat zamanla aralarında şer-i mübine uyulmayıp, peyamberin sünnetleri tamamen kalkmıştı. Adalet ve iffetleri koruma yer yüzünde gizli ve yayılmamış olup, sultan ve hükümdarların beyinleri arzu ve istek kokularıyla kendinden geçmişti. İslâmda dinin hükümlerinin yapılması ortak bir gâye ve beraber arkadaş, salta-

nata yapıları sağlamlaştırmış, zamanın düşünce ve aşırı bağlılıkları araya girdiği aşikar olup, özellike o zaman kadı İsâ diye bilinen şahsın ortaya çıkarak, devlet işlerine girmesiyle kanun ve nizamlar tamamen bozulup, ülkede kargaşa ve sapıklık yayıldı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

İran'da dinde gevşeme olup, o Cem'in mülkünde diyanet kalmadı.
Dinin pirensiplerini temelden yıktılar, cihan iyi işlerden boş oldu.

Yaşlı rehberler gidip, yiğitcikler erişti, devlet işlerine kadınlar karıştı.

Bayağı kimseler, şerefli koltuklara çıkıp, alçaklar iyilere denk oldu.
Bilenle bilmeyen bir oldu, aşağılık kimseler başa geçtiler.

Eski usluba rağbet kalmadı, herkes hasta kalbe bakardı.

Şüphesiz ilâhi sünnet ve Cenab-ı Hakk'ın güzel yolu üzerine saltanatın değiştirilmesi gerekli ve zarûri idi. Allah'ın yüce takdiri ile saltanat sırasına geçmeye teşebbüs edenler, hepsi ebedî âleme geçip, tümü âhiretin neşe veren sarayına göçmekle, Acem'in her tarafındaki şeref tahtına birer aşağılık kimse ve her yandaki mutlu şanslı tahta bir bayağı kimse geçip, birer mutlu padişah oldular.

Saltanat boş kalıp, her ahmak hastayı taht sahibi yaptılar. Düzenli kimselere âhengsizlik gelip, saltanat işleri bozulup, terkedildi.

Bu sırada Erdebil hanedanından ve seçkin kimselerden mânevi ilimlere sahib, velilik mertebesinde olan Şeyh Sâfî (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin soyundan olan Şah İsmail çıktı. Ataları Şeyh Haydar saltanat sevdası umuduyla başbaşa olduğundan zamanındaki Acem şahlarıyla savaşıp, sonunda öldürüldü. Bu sırada Şah İsmail Gilan bölgesinde küçük bir yerde gizlenip kalmış iken zikri yüce Allah'ın kudreti yardımına yetişip, saltanat yoluna çıkıp, Acem ülkesi boş bulup, baş kaldırdı. Az zaman çok hanedanın devlet çırası fitilini söndürüp, bir çok ülkeler içinde, zulum ve cefadan dillerinde gizlilik varken, intikam rüzgârıyla, fitne ve bozgunculuk ateşine alevlendirip, bir çok memleket ve bölgeleri istila ederek ülkeler sığınağı şah oldu. Giderek Irak, Farsı, İsfahan ve Horasan'a da saldırarak o memleketleri de emri altına aldı. Kudret ve saltanatı avazı doğuya vaveyla salıp, taht sahibi sultanlar arasında sarsıntı meydana geldi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Çıkışı sultanlara korku verip, kan akıtmayı, içki ve zinayı mubah kıldı.

Yeni bir yol ortaya çıkarıp, dinin yapısını ona perde yaptılar.
Dünyaya zulum örtüsünü yayıp, bütün büyüklere hakaret ettiler.
Rasulün eshabına dil uzatıp, nefsî arzularıyla yola gittiler.

Nafile ve farzlara saldırıp, sövmeye ve rafızilik kemendine yapıştılar.

İstila ettikleri ülkelerde mescid ve camileri hayvan ahırı, dinin sağlam kaideleri nakidlerini küçümseme kesesine koyup, elem veren zulüm örtüsüyle dinin güzelliğini örttüler. Bütün İran bölgeleri karmakarışık olup, nerede bir temiz sünnî mezhepli ilim ve edeb sahibi varsa varlığını kılıçlarının hedefi yapıp, ömürleri nakidlerini toprağa salarak, hepsini yok ettiler. Doğu sınırlarına zulum sancaklarıyla galip gelip, tam bir üstünlük ve istilâ ile, yer yüzünü emirleri altına almak istediler.» Yer yüzünde benden başka yoktur» şarkılarını salıp, sürekli zafer kazanan hükümdarlık yoluna girdiler. Hakikatta bir çok yerlere sahib oldular. Ülkeyi tutan gösterişli gurur ve alemi büyüleyen yıldızının ortaya çıkışıyla Trabzon sınırının bazı yerlerine saldırmak için asker hazırladı. Fakat cennet mekan padişahın parlak ikbal mührü Trabzon çevresine gölge salıp, zafer bağışlayan gölgeleri düşman saldırılarına siper ve perde olup, bir çok defalar iki yandan savaş ve karışıklık olup, zafer yeri olan savaş meydanında Selim'in zafer sığınağı askeri üstünlük ve zaferle düşman askerlerini yok ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dini terkedip yoldan çıkanlar askerlerini çekip, zaman zaman bozgunculuk yaptılar.

Bir çok defalar denemelerine rağmen, belanın gidişini ortadan kaldırmaya yardım edemediler.

Mağlup olup dağılarak, düşe kalka kaçıp, kurtuldular.

Çünkü kadınlaşan sîne oka karşı durmaz. Tilki aslana karşı çıkar mı?

Alçakların muzaffer olması lâyık olmaz. Güneş doğsa zifiri karanlık nura dayanabilir mi?

Cennet mekan padişah hazretlerinin (Allah kabrini nurlandırsın) mübarek yaratılışları cihanı almaya eğilimli olup, yiğitliğin başlangıçlarında savaş, cenk ve kargaşalığa hiç bir şey engel değildi. Erzincan şehri Tırabzona yakın olup, İran çevresinde bir çok değişiklikler vardı. O sırada Erzincan vilayeti boş bulunup, bir vali koyup, zaptettiler. Sonra İran mıntıka ve hududu Erdebil oğlu elinde fethedilip, teslim edilince, Erzincanda İran sınırındandır ve bizim kılıcımızla fethedilmiştir, diye Er-

zincana büyük ordu yollayarak zorla oraları ele geçirdiler. Yeri cennet olan padişah hazretleri bu hususa aşırı tepki gösterdi. Ülkeler tutan asker ve zafer etkili mucahidlerle Erzincan'a girmeleri gerektiği uğurlu görüşünü belirtti. Bunun üzerine ellerinde bulunan yerlerden ve çevreden imkân elverdiğince parlak şerefli asker ve zafer getiren savaşçılar toplayıp, kendileri bizzat paha biçilmez yıldız madalyalı orduyla Erzincan üzerine varıp, İran subaylarıyla sonsuz cenk ve savaş yapıp, can tutan kılıç ve öldürücü oklarla geniş dünyayı düşmana daraltıp, padişaha lâyık kahredici bir güçle Erzincan'ı fethederek, şanı yüce fettah olan Allah'ın güzel yardımı erişince o yerleri ele geçirip emri altına aldılar. Fakat bu husus cennet mekan yeri huld cenneti rahmetli babaları Sultan Beyazıd Han hazretlerinin (Allah delilini nurlandırsın) rızaları olmayıp, defalarca cihanın uyması gereken emirler gönderilerek «Doğu vilayetleriyle ilgili olan yerlere ve yönlere girilmesine yüksek rızam yoktur» dediklerinden dolayı üstün yaratılışları, babalarının mutlu rızalarına bağlı idi. Bu sebepten sonra o tarafa saldırmaya eğilimli olmayıp, İran taralarından el çektiler. Yiğit hamleli padişah hazretlerinin kusursuz korkusuzluğu ve büyüklüğü düşmanların kalbinde, dağ büyüklüğü düşman için de korkulu ve çok yaralı bir gönül olmakla, Rum sınırlarında güçlü bir engel ve kendi yuvaları yakınlarında mutlu bir uğurlu, bahtlı, ikbal ormanında eşsiz bir arslan, savaş dağlarında müjde avcısı bir parstır. Onunla savaşmak, o kahraman can alıcıyla savaş niyyeti, gerçekte şan şeref şişesini kırmak rezilliktir, diye düşmanlık ve kavgayı bırakıp, elçiler göndererek, aralarında sevgi ve samimiyyet olmasına önemle yönelip, çevre ve yakınlarda olan vilayetlerin elde edilip kurtulmasıyla uğraşır oldular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kılıç kından çıkmayıp, kan akmasın diye o zaman kızılbaşlarla barıştılar.

Halkın sürekli kurtuluş bulması için anlaşmaya karar verdiler.

Vilayet güvende olup, vahşet olmasın, sıkıntı izleri yok olsun diye, İki tarafın isteği kabul olup, şeref yoluna kapı açtılar.

Kılıç çekmek şaşılacak şey, korku aletleri ateşten bir alevdir.

Cennet mekan padişah hazretlerinin (Allah delilini nurlandırsın) şanı yüce makamları feza genişliğindeki hoş koku, cevher hükümlü hatırları yüce ve değerli ve zuhal gayretli idi. Parlak gönülleri yer yüzü dairelerinde olan ülke memleketler gibi geniş ve yaygın olup, her zaman anlayış kervanı ve düşünceler yüce olgunluk konaklarında konup göçüp, kesin bilgi ve marifet, fazilet ve irfan cevherlerini elde etmeyi arzu ede-

rek, devamlı arzu ve istek ve mutlu sonuçlu ordu, büyüleyici arzu ve emel askerlerini toplamakla, ülkeleri emri altına alıp, gayretli olma arzusuna istekli idiler. Uğurlu yaratılışları daima olgunluk kazanma ve saf zihne sahip olmaları mutlu işler düşüncesini elde edebilmek için bütün vakitlerini ilim ve irfan sahipleriyle beraber olmaya tahsis etmiş, tüm sevinçli zamanları, tarihçiler ve kesin bilgi sahipleriyle beraber sohbete hasretmişti.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dünyada hiç bir şey ilimlere benzemez, kuru yerler üzüm bağlarına benzemez.

İlimlerle cihan emir altına girer, nitekim dünya güneşle aydınlanır.

İlimlerle dilenciler şah, yarım ayken dolunay olurlar.

İlimlerle arzular hasıl olur, nûrun varlığı ile, meş'aleler daha da aydınlanır.

İlimlerin başbuğu tedariktir, ki iyi düşünce devletin soyu olur.

Onun mutluluk izleri olan bakışlarında bu dava belli, açık ve isbatlı bu gerçekleri belli, mesele gün gibi açık ve meşhurdur. Alemin yok olması kesin, binanın kalıcılığı doğrulanmaz, yaz ve kış geçmekte, gece ve gündüz peşpeşe devam etmekte, sultanlar gelip, geçmekte, padişahlar konup göçmekte. Fakat bütün işlerin olması, bir takım sebeblerle, her eve girip çıkıp kapı açarak, bütün zorlukların kalması ve çözülmesi kitapladır.

Şüphesiz seçkin insan olan şanı mutluluk olan kurtuluş gurubu bilgiler belâgat ve faziletli topluluklardan olduğundan dolayı, rahmetlinin o ülkelerde ilim sahipleriyle beraber olup, dünyanın durumlarını bilme yollarına gitmişlerdir.

Saltanat ve hilafet ülkelerinin özelliğinin daha geniş ve salim vilayetlere sahip olup, cihanı süsleyen görüşleri, bütün durumları kuşatıp, bilip, isabet gösteren doğru düşünceleri, cihanın her tavrına ve dünya halkını tanıyıp, bilmekte idi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kalbi manaların levh-i mahfuzu olup, önünde gizli işler açıktır.

Cihanın sırlarına vakıf oldu. Arif olan zihni bütün ince gizlilikleri çözdü.

Kendisi cihanı elde etme işlerini bildi, anlaşma ve felâketlerin ne olduğunu öğrendi.

Hükümdarlık bilgi ve sanatlarında maharetli olup, iyilik semasına yağmurlu bulut oldu.

Düşünceleri anlam inceliklerini içerip, bilgisi kâinatın gidişatına erişti.

Üçüncü Bölüm.

Bu bölüm, Osmanlı ülkelerindeki zafer sığınağı orduların durumlarının, alemin sığınağı hakanlık sarayında görevli olan büyük vezirlerin şaşırtıcı haberlerinin açıklanması ile ilgilidir.

Osmanlı sarayında tahtta oturan şerefli Osmanlı sultanları ve cihan koruyan yüce hakanları, adalet ülkelerinin padişahları ve iyilik ve ihsan ülkelerini fethederlermiş. Her birinin mutlu günlerinde olan hadiselerinin geniş açıklaması, belagat sezgili bilginlerin kusursuz yaratılışlarınca bilinmekte ve fesahatlı hikmet ve fazilet sahiplerinin gönüllerince anlaşılmaktadır.

Sapık soylu değersiz kafir ülkelerinden zafer güzellikli iyiler kılıcı, can alan, boyun kesen okla memleketler fethedip, bir çok gök yüksekliğinde yüce burclu kal'a ve hisarlar açıp, mutlu sonuçlu islam sancağını en üst noktaya yükseltmişlerdir. Apaçık din işlerindeki teşebbüsleri, seçkin din esaslarının yayılması hususundaki gayretleri, aylar ve devirlerin sayfalarını süslemiştir. Onların yaptıkları güzel fetih ve zaferler ne geçmiş devirlerde ve de geçmiş asırlarda benzeri hadise ve vakalar meşhûr olmamıştır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

İslâmın sancağını muzaffer, dinin kandilini nurlu eylemişler.

Küfür sancaklarını baş aşağı edip, küfür bardağını taşa vurup kırdılar.

Haçlılar yenilip çanları sustu, şeriat mumuyla fener yandı.

Kiliselerde İncilin yerini Kur'an ve ayetler aldı.

Kiliselerin çatısına ezanlar şeref verdi. Melekler hep seyre gelirlerdi.

Özellikle gaza âdetli şahlarının ulusu, seçkin bağış sultanlarının delili, Osmanlı hükümdarlarının yüz suyu, mukaddes yerlerde oturan hakanların başbuğu, (Allah)'ın rahmetine lâyık, İstanbul fâtihi rahmetli gâzi Sultan Mehmet (Allah delilini nurlandırsın), padişahlar arasında benzeri olmayan, fethedilen ülkelerde akranı kayıp ve bilinmeyen, ülkeler sığınağı onurlu bir pâdişahtır. Zamanında apaçık dinin sancağı en yüksek noktaya, belki yücelik dairesinin baş tacına çıkıp, dünyada ona benzer, âlemin sığınağı hakan ve onun gibi ülkeler sığınağı bir sultan gelme-

miştir. Onun fetihlerinin en güzeline İstanbul'un fethi şahittir. Bu şehir firdevs gibi cennet şeklinde, gerçekten yer yüzünün beni, kâinat arasında süslü dünya ayağının altın halkalı islam dini ile kınanan kafirler arasında Zülkarneyn'in sağlam seddi gibidir. İki karşı deniz arasında onları ayıran güzel bir kara parçası, sağlam bir kaledir. Eşi ve benzeri yoktur.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dünyada onun benzeri yoktur. Güzelliği Huld cennetine benzer.

İki deniz üstünde büyük bir şehir olup, yer yüzüne çekilmiş çok büyük bir sırdır.

Kaleleri burçlarıyla süslenmiş, sağlam temelleri balık üzeredir.

İçinde yüksek dağları vardı. Nehavend ve Merend'i göze görünmezdi.

Nice meydanları ve güzelleri, bir çok mahalleleri ve baştan başa süslü, zirveye eş padişahların oturduğu yüksek köşkler var.

Mısır onun bir sokağına denk olmaz. Sıcaklık basınca (herkes) sandalına girer (biner).

Ayasoyfa cennetler gibi, yer yüzünün yüzü suyudur.

Eyyub'un berrak temiz kabri'se gerçekten toprağın yüzünü altın etmiştir.

Üsküdar'a tazelik ve parlaklık konmuş, görünüşte Adn cennetine benzer.

Padişahın sarayı sevinç konağı olup, her sabah vakti nur denizine döner.

Galatası Avrupaya ve güzel bir vücuttaki cana benzer.

Osmanlı ülkeleri, hay ve kayyum olan Allah'ın yardımıyla, Muhammed'in apaçık dini ve şeriatı padişahlarının sevinç sonlu sarayı ve felek makamlı yüce tahtıdır. Cennet imarlı ülkelerin her şehri mücahidlerin sığınağı, cennet yaratılışlı köylerinin her biri ibadet, taatla meşgûl olanların konağı ve karargâhıdır. Her makamı din bilginleriyle ve her tarafı faziletli ilim sahipleriyle dopdolu, kudsî tapınaklar, tarîkat şeyhleriyle şereflenmiş, aydınlanmış, parlak nûrlu camileri zabteden (akıllı) ihtisas sahipleriyle bezenip, yüceltilmiştir.

Askerleri ibadet ve taata düşkün gâziler, başarılı orduları mücahidler olup, saldırganlar değildir.

Rahmetli Sultan Beyazıt Han zamanına gelince Osmanlı sarayında adet ve kanun bütün büyük padişahların kapıları kapalı değil, açık olurdu. Her mutlu padişahın büyük bilginlerle dolu şerefli huzurlarında idâri tedbirler, mücahidlerle ilgili öneriler görüşülürdü. Kendileriyle istişare edilen devlet adamları, o zamanın yiğitleri faziiet ve kemâl sahibi hür kimseler olup, gerçekten müslümanlar temiz inançlı, taassubtan uzak, hak bilir, şefkatli, samîmi ve dindâr olurlardı. Şerefli huzurlarında haktan dönmek büyük günâh, rüşvet yoluna gitmek büyük suç, yanlarında karanlık bir kuyu idi. Bu nitelikler olmayınca kimse padişaha vezir olamazdı. Halk çocukları soylu olmayıp, fakat saraylarında beslenip, öğretilip eğitilerek ilim ve faziletlerle yetişip, yüceltilen kimseler, vezirliğe tam lâyık ve hak kazanacak şekilde yetişirse, ona da yüce makam verilirdi ve o da vezirlik makamına ayak basıp, ulu yoluna uyup, doğruluktan ve hak dairesinden ayrılmayarak, dâima ilim adamlarını kendilerine arkadaş kılıp, iyilerle istişâre eder, kanun adamlarıyla iyi anlaşırlardı.

Yaratılan ferdlerden tek kişiye zulüm ve tecavüz etmeye ve ettirmeye rızaları olmayıp, dünya dolusu mal mülk olsa, altına, gümüşe ve cevhere iltifat etmezlerdi. Zamanlarında, yakınlık, ilgi, taassub, öfke, hiyanet ve rüşvetle kimseye makam vermekten daha büyük suç ve günah yoktu. Hepsi doğru şeriat caddesine uyan ve süre gelen kanunlara göre müslümanların işlerini görmeye adalete alışıklardı,

Bu yollarla bezendikten sonra bölgeleri imar edilip, halkı sevinçli, millet ve devlet düşmanları yenik olurdu. Bu yüce mevkiye erişip, tam lâyık olmayınca, kimseye vezirlik vermezlerdi. (Alemin sığınağı) Osmanlı sarayında, değeri yüce ve büyük ve hilafet ve saltanatın değerli dereceleri, bu üst noktaya erişmiştir. Şüphesiz ki, sonucu ve sebebleri iyi, önemli saltanat ve hilafet işleri, doğru tedbirli maharetli, Asaf görünüşlü bu vezirin üzerinde oluşu iledir.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Olgun vezirin dil kılıcı cihan mülkünü baştan başa fetheder.

Olgun vezirin sağlam görüşü, yeryüzünü alsa câizdir.

Hayret, bazan olgun katibin elinde kalemler ejderha ağızlı olur.

Bazan da o lutufla can besler. Havanda bal ve şeker olur.

Olgun katibin (vezirin) temiz şahsı ülkenin hastalığının doktoru olur.

Kılıç ve kalem ikizdir. Kalem ve hançer idarenin ortağıdır. Davayı isbatla ikisi de sağlam delil üstün sonucun ortaya çıkışında her biri doğru kaziyyelerdir. Onlarsız ülkenin düzeni yıkılma derecesindedir. Fakat kalemde faydalar. çoktur. İçi bereketli kalem ülkeyi ışıklandırmada ay-

dınlatan güneş, zifiri karanlığı gidermede, parlak dolunaydır. Kalemle kılıç bulunur, kılıçla kalem bulunmaz. Zira kılıcın işi yıkmak, yoketmek ve zulumdür. Kalemin faydası yapma, şenlik ve imardır. O zamana gelince Osmanlı ülkelerinin gerçekten güzel düzeni bir kaç Asaf görünüşlü vezir ve bir kaç benzersiz, büyüleyici etkili kâtiple olmuştur. Kısaca Bayezıd Han'ın saltanatının başlarında eski tarz, bir müddet süre gelip yerleşmişken, rahmetlinin yaratılışında, bir çeşit gevşeklik, tabiatındaki düzen eksik olmakla, memleket işlerine yönelmeyip, giderek sarayda vezirliğe lâyık olma düşüncesi bırakılıp, Amasya'da şehzade iken içeri hizmetlerinde bulunan bazı kullarını çabucak üstün mevkilere iriştirip, harem ağalar gurubundan bir kısım veziri de vezirlik koltuğuna getirip, tedbirli bir müşir yaptılar. Sarayda beslenmiş boş kafalar, saltanat işlerinden habersizler, hilafet uslubunda nâmsızlar, işleri yürütmede anlayışsız, aklı kısa ülke düzeniyle ilgili düşüncelerde kalbleri zayıf, ilmi cılız kimseler vezirlik koltuğunda tam yetki sahibi oldular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Çocuklar, ilim görmemiş geri zekâlılar başa geçip vezir oldular.

Onlar şerefli ilme vakıf olmayıp, temyiz sahipleriyle beraber bulunmamışlardır.

İlimlerden boş ve habersiz olup, hiç biri de ayıp ve hünerin ne olduğunu bilmezler.

Yaldız ve süs seven altın düşkünü, hevesli, zavallı, âciz aşağılık kimselerdir.

Sırtında fazilet elbiseleri yok, kalb aynası üzerinde pası durmaktadır.

O bahtı uğursuzların yüksek makamlara çıkmaları ve alâmetleri bozgunculuk olan şahısların ülkenin köşelerine girmeleriyle, kendilerinde çeşitli büyüklenmeler, huylarında bozgunculuk ve kötülükler gözüküp, az zamanda, yüce hükümet gösterişini, olgunluk, bağış ve büyüklük şanlı ve mutlu oldular. Üst makamların atama ve uzaklaştırma işlemi ellerinde, cevher, mal ve işlerin çözüm ve açılışı şartsız irade ve yetkisinde olmakla, bilmedikleri işleri ehline sormaktan utanıp, kendi isteklerine uyan huyları gereği iş yapmayı hoşlanılan prensip, gözetilen yol sayıp, bir kaç yeni usul ve düzen ortaya çıkardılar. Adalet işleri atılmış, rüşvet, yakınlık, taassub kapıları açık, zulm ve düşmanlık ok ve kılıcıyla şefkat ve acıma cisimlerini yaralı ve hasta ettiler.

Eskiden üst makamlar,, yiğitlik ve mertlik nişanlılarla faydalı olup, arslan yürekli cesur olanlara verilirken, o üslûp ve kâideler terkedilip, her Türk askeri ve emir nerde bahtsız, mutsuz, yolunu yitiren varsa,

makam ve mevki sahibi oldular. Alçaklar her mahalleye kethudâ (çavuş) öldürülmeye lâyık olanlar da her vilâyete mutasarrıf ve sancak beyi (rafi'u livâ) oldular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Zulm ve cefa zamana şâh olup, zulum askerlerini cihana yürüttü.

Her kural bozulup, terkedildi. Rüşvet yolunda gidilen makbul yol oldu.

Rüşvet emir olup, bayrak çekti, yakınlık ve ilgi emîre müşîr oldu.

Altınla gümüş cihana baş kaldırıp, adalet güçleri tek başına zayıf oldu.

Şeri'attan bir çok taş koparıp, ayak takımı adalet evini yıktılar.

Özellikle Anadolu vilayeti, Karaman ve Rum'da bulunan imarların eskiden belirlenmiş kuralları olup, bir Timar boşalırsa ancak layıkına verilirdi. Timara liyakat da kılıca liyakatla idi. Kahraman, yiğit ve arslan gibi bir adam olmak gerekti. Bir çok defa kahramanlığı sabit ve gerçekleşmiş olup, savaşlarda başlar kesip, yiğitliği ortaya çıkmış olmalıydı. Boş timarlar onun gibilere verilip, bu yolla layık olana verilen timarlardan kesinlikle hediye ve rüşvet alınmazdı. O dönemde bu yol ve tarz tümüyle unutulmuş, timarlar rüşvet pazarlarında artırmaya çıkartılıp, o artırana satılır oldu. avla tavla atlar, katırlar, katar katar dişi ve erkek develer verilmeyince timardan pay sahibi olamazlardı. Timara lâyık ve yararlı olan yiğit ve kahramanların, katlarında isimleri yabancı ve taşralı olup, onlara timar vermezlerdi. Bu sebebten adı geçen vilâyetlerde askerlerin durumları üzücü olup, hak etmeyenler hüsn-i iltifatla yüksek makamlara çıktılar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Yiğidi tamamen görevden aldılar, arzu geçidine yol eylediler.

Kılıçları bilmeyenler asker oldu. Çürük ve kötü yiğit yerine geçti.

Boşluk orduyu kapladı, yiğit tavşan ve sıçana benzedi.

Her boşalan timar artırmaya çıktı. Adalet ve lutfun gözü hasta oldu.

Alçaklar rüşvetle yükselip, zenginler gül gibi elde tutuldular.

Kötü düşünceli vezirlerin çirkin ve kötü işleri son derece açık ve yaygın olup, islam ülkelerinde para düzeni, sermaye piyasası tamamen bozuldu. Bu husus merhum Sultân Bâyezid Han'ca bilindiğinden, bir gün vezirler şerefli huzurlarına girdiklerinde, rahmetli Pîri Paşa o sırada Anadolu taraflarının Hazine-i Âmire defterdârı imişler; şöyle anlatır: Hemen içeri girdiğimizde, padişahın üzerinde hiddet ve öfke belirtileri olup, vezirlere azarlayıcı bir tarzda şöyle diyordu :

— Hak sübhanehu ve teâla ben kuluna saltanat hizmetini ihsan eyledi. Elim altında bulunan halkın bütün hallerinin yarın kıyamet gününde benden sorulacağı kesin ve bellidir. Bende sizi seçip bütün işlerde size güvendim. Cenab-ı Hakk'ın takdiri ile yaratılışında za'af ve acz olduğundan, hep işlerimi kendim görmek kolay değildir. İşitiyorum ki; taşra halkının durumları tamamen bozulup, atam zamanında sürüp gelen gelenek ve kanunlar hep değişip, memleket durumlarını bilenlerden sormayıp, siz, okumuş, yazmış, sultan işlerini yürütmüş olgun ihtiyarlar değilsiniz. Padişahlık ve vezirlik hallerini kimden gördünüz? Hocanız kimdir? Bağış ve hediyelere düşüp, kendi arzunuza göre kapunda yeni kanunlar, yeni din dışı adetler sıralayıp, yapmışsınız. Asker, ve halkın hepsi şikâyetçi ve ülke üzüntülü olup, türlü türlü din dışı adetler, çeşitli zulum ve kötülükler icâd etmişsiniz. Ahirette bana yatacak yer komayıp, yarın kıyamet gününde hak hakim olunca ne cevap veririm, durum zordur. Niçin dikkatli olmayıp, zulma rıza gösterirsiniz? diye ağır sözler edince, vezirlerin her biri bildikleri gibi doğru, yanlış cevaplar verip, bu sırada çok lâf edilmiş.

Hepsinden aşağı rutbede olan Mesih Paşa diye bir vezir varmış. O tamamen akıl çerçevesi içinde olup, doğru ve yanlışı ayırırmış. Merhumun huzurunda yerinden kalkıp, şöyle demiş :

— Pâdişahım sana ülkenin durumlarını ve vezir olan kullarının gelenek ve huylarını olduğu gibi doğruca emrin olursa, şerefli huzurunuza sunayım, deyince, söyle diye izin vermişler. O da şöyle demiş :

— O zaman vezir-i âzamı göstererek, işte bu kulun içki ve eğlence ehlinden olup, gece gündüz günah ve isyanla meşğûl olup, son derece seçkin, iç açan, keyif veren, Rum ve Avrupa şarapları elde etmekte günün pehlivanıdır. Gece gündüz çalışma ve gayreti dostlarıyla oturmalar yapıp, gümüş tenli sâkîler elinden hoş lezzetli şarap içer, güzel ve tatlı makamla söyleyen tatlı dilli şarkıcılar ve nağmeli çalgılarla gülüp oynamakta, bütün gayretini ona harcamaktadır. İkinci vezir için;

— Bu kulun dünyaya tapan, altın, gümüş sever, cevher dostudur. Gece gündüz işi ve sanatları mal, mülk toplamaktır. Tüccarlarla karışır, ticaret erbabı ile haşir neşir olup, faydalar sağlayıp, altın ve inci getiren yollarını durumlarını gözetip, gelir getiren makam ve mevkileri açık artırma ile satmakta zamanın Karûnudur. Karnını malla doldurmaya çalışır.

Üçüncü vezir için de şöyle demişti :

— Bu kulunuz av düşkünüdür. Akşam, sabah at üstünden inmeyip, isteği yabanî hayvan ve gökte uçan kuşları avlayıp, cansız kılmaya bayı-

lır. Buna tutulmuş bir hastadır. Çok iyi tazılar ve iz izler seçkin ve paha biçilmez zağarlar besleyip, leylek avlar, turna tutar, av alır, doğanlar, çakırlar, şahinler, iri başlı doğanlar, atmacalar avlatma bilgilerini öğrenmiş. O konuda eşi, benzeri yoktur. Devamlı o arzu ve istek üzeredir. Ben kulun da hasta mizaçlı olup, bir çeşit ayak hastalığına tutuldum. Her zaman doktar ve hekimlere başvurarak, hastalığımın ilacı ve mizacımın sıhhatle uyuşması ile bağımlıyım. Defterdar efendiler, şüphesiz mübarek eteğine sağlamca yapışıp elde edelim diye seni sürüye sürüye cehenneme alıp, gidiyorlar. Ülkenin durumu zordur. Halk haksızlık ve zulmle ezilmiştir. Her taraf inilti ve çığlıklarla dolmuştur. Size âhiret gerekse, bu ülkenin durumunu gören kimse tayin et.

Bu sözler söylenince, Sultan Bayezid Han ağlayıp, «Gerçek söylersin» diye gözlerinden yaş akıp, çıkıp gitmişler. Bu sözler vezirlerin kulağına girmeyip, gülüşmüşler. Eski üslûpları üzere asla utanç ve üzüntü duymamışlar. Dünya saltanatına aldanmışlar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ne hikmettir, bazılarında akılsızlık yeni bir tarz olurmuş.

Arzuya yönelip, dünyayı sevmek, cehennem ateşine yönelip niyyet etmektir.

Kişinin canını ateşe atması veya kuyunun içine düşmek, ikisi de zordur.

Delikanlılık başlıbaşına bir belâ olup, baştan başa yolları taş ve ve çakıldılar.

Kalp gözlerini kör eder, gaflet gözlerini açarlar.

Dördüncü Bölüm: Zaferin gerekli olduğu o memlekette kinli kafirler akın edip, islâm ülkelerinden zafer gösterişli savaşçılar getirip, mamur ülkenin, bütün düzenin din-i mübînin merasimini yerine getirmek için, hilâfetin âdet ve kurallarının tamamen iyileşmesi için iyi tedbirlerdir, (diye bu gibi esaslar) koymalarla asker ve halk fazlasıyla karışık ve durumdan rahatsız olup, inilti ve çığlıklarını dinleyen bir akıllı bulunmayıp, memleketin her tarafı haksızlık ve zulum ateşiyle yanmaktadır. Zulme uğrayanların gönülleri zulum ateşiyle kavrulmuş, hatırları perişan olmuştur.

Yukarda söylendiği gibi Acem vilayetlerinde kızılbaş gurubu ortaya çıkıp, Akkoyunlu'nun halka haksızlık ve zulum edenlerinin hepsi kırılıp, Bayındırlı'nın ocakların söndürmekle, Anadolunun bazı yerlerinden kızılbaş adamlar oluu, bu ülkede olan zulüm ve haksızlıkları işitip, kavim ve akrabalarına haberler gönderip, «o topluluk halka adalet edip, dirliği yararlı ve arslan gibi adama verirler» diye bildirirler. Rum halkının çoğu o yöne eğilip, yer yer Aceme mektup ve kağıtlar göndererek, bozgunculuğa teşebbüs ettiklerini Trabzon'da cennet mekan padişah hazretleri (Allah onu mağfiretiyle örtsün) Aceme komşu olmasından dolayı öğrenip, görmüşler ki, üst makamlarda olan saltanat mutasarrıfları ve halifeliğin işlerini idare edenlerin kimya etkili görüşleri bütün kul topluluğuna olup, soy sop sahipleri olan halk çocukları ve ocaklıları, yüksek derecelerdeki makamlardan mahrum kalıp, hassa timar etme ehline verilmeyip, soysuz, onursuz alçaklara, cimri ve cehalet yayan öldürülmeye lâyık olanlara, bilgilerden boş ve uzak hediyyeler saçan ve rüşvet nişanlı cahillere, şahsiyetsizlere yöneltilmekle, yiğitler ileri gelmekten ümidsiz olup, bütün gönüllere üzüntü gelip, ülke halkı düşman tarafına sığınmaya başlarlar. Uzun bir zaman geçerse, fitne ve bozgunculuk olup, ortadan kaldırılması, imkân dairesinde olmaz, diye kendi temiz yaratılışlarında gayret ve hamiyet damarı hareketlenip isteyince vilayet soyundan bu yakıcı ateşi temiz su tedbirleriyle söndürmeye, parlak tabiatlarında güzel bir şekil belirmişti.

Bundan dolayı Anadolu'ya, Rum ve Karaman ülkelerine adamlar gönderip, çevrelerinde olan Gürci kafirlerine «akınım vardır. Toyumluktan memnun olan gençler ve yiğitler gelsinler» diye toplantı yerlerinde ve pazarlarda çağırtılarak, uyarılıp, hepsine bu sevinçli haberleri bildirmişler. Osmanlı ülkesinde olan şehir, kasaba ve köylerden ve konar göçer çadır sahiplerinden, savaş ve gazayı sevenler, yiğitler ve savaş ars-

lanları Trabzon'a sefer edip, bu bahane ile, bir çok kahramanlar, savaş sevenler, cihad süsleyenler oraya varıp, toplanmışlar, kalabalık bir topluluk olup, kendi mutlu şahısları binlerce kudret, büyüklük ve saygı ile ata binip, zafer bahşeden askerle cihadını Allah yolunda niyyetile Gürcistan vilâyetinin bir tarafına akın edip, kinli küfür ehlinin üzerlerine saldırmışlar. Enine boyuna geniş bir ülke, hızlı atlarla çiğnenip, hızlı doru atlarla ezilip, mamuresini yıkık ve viran, onarımlı yerlerini sığınak ve yuvayı perişan ve yok eyleyip, aile ve çocuklarını esir, mal ve mülklerinin hepsini yağma ve talan ile gâzileri ganimetlendirip, doyurmuşlardır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Toyumluklar (ganimetler) sınırsız ve bol olup, hayret derecede kâfir çocukları esir olmuş.

Savaş kılavuzu kahraman ordu ve gazilerin eline parasız ve karşılıksız bolca (şunlar) girmiş :

Güzeller, cilveliler, gonca ağızlılar, salınarak yürüyen servi boylu ve gül kokulu güzeller.

Semiz yüzlü, çevresi sevinçli ve saf neşeli.

Peri yüzlü ve hurî huylu, kıvırcık kaküllü ve anber saçlı, cariyeler almıştı.

Göğün güneş, ay ve yıldızdan olduğu gibi ordunun içi perilerle dolmuştur.

Parlak gazadan geri dönüp gelirken zafer işaretli gazilere padişahın iyilik ve ihsanı belirip, eski Osmanlı geleneği üzere, savaşta ele geçen esirlerden (hazineye) beşte bir alınmak değişmez bir adetken, onların hepsini gazilere ihsan edip, asla bu konuda hiç bir şey aldırmadılar. Bu bakımdan orada olan savaşçıların mutlu yol arkadaşı padişah hazretlerine sevgi ve samimiyetleri artıp, saltanatlarının devamına dua ederek, hepsi iyilik ve ihsanlarını, o zafer kılavuzu savaşta vuku bulan güzel huylarını açıklayıp, onun seçkin övgüsünü dillerine tesbih ederlerdi.

Anadolu'dan, Rum ve Karaman'dan gelen yigitlerin ileri gelen kahramanlarından bazılarını yüce huzurlarına getirip, inci yüklü sözlerinden cevherler saçıp, şöyle buyurmuş :

— Atalarının sarayında bulunan hünersiz yan kesiciler, mal ve mülke düşkünler, bağış ve hediyyeye tapınanlar belaya uğrayanlardır. Büyük atalarımdan beri sarayımızda hizmet edegelen halk çocukları, faydalı ve seçkin pehlivan ve tanınmış yiğitleri ileri getirmekten el çekip, devamlı terbiye ve iyilikleri kul topluluğuna ait olup, kuldan başkasına

makam vermediklerinden, vilayet ve ülke halkının yararları kızılbaş gurubuna yönelip, o hanedanla buluşmak üzere olmuşlar, diye işittim. Gürcü'ye akın etmeyi o sebebten isteyip, sizi getirmekten maksadım bu idi. Mutluluk bahşeden bakışlarım sizin gurubunuzadır. Dedelerimizin zamanından beri bize şöyle öğüt verilirdi :

— Sarayımızda asıl kulumuz, yolumuza sadakatle can ve baş koyup, bize yoldaşlık ve hizmet edenlerdir. Yüksek makamlar ve yararlı dirlikler onlarındır. Noksan sıfatlardan uzak olan yüce Hak ben kuluna devlet bağışlarsa iyilik bahşeden bakışlarım halk çocuklarınadır. İyilikle yönelişim yarar ve seçkin kılıç vuran pehlivanlaradır. Kullarımıza niye minnet edelim. Onlar sâmimi kullardır. İçlerinde müslüman, adaletli, temiz inançlı, dindâr, iyilik prensipli olanları, ileri çekmek gerek. Yoksa kuldur diye, geceriksizlere, pinti ve alçaklara değer verip, yaramazı adam etmek padişahlık alâmeti değildir. Halk çocuklarından yüz çevirmek uygun olmaz. İnşallah ben bu niyette kararlıyım. Her birimiz yerli yerinize varıp, benim bu temiz inançta olduğumuz vilâyetimizde olan yiğit ve kahramanlara tenbih edip, bildirin. Kızılbaşlara yönelip, sevmekten vazgeçsinler, diye sıkı sıkı tenbihlemişler. O gazada bulunan Yiğitler yerli yerine varıp, cennet mekan padişahın (Allah onu mağfiretiyle kuşatsın) buyurdukları gibi mutluluk delili sözlerini vilâyet ve memleketlerinde anlatıp, o mutluluk zirvesinin devlet kuşunun zikrolunan gazada gördükleri ilgi ve yardımlarını herkese bildirip, açıklamışlar. Bu durumları işitip, kulak verenler can ve gönülden sarayın kulu olup, insanların toplantı ve oturma yerlerinde ozanlar türküler söyleyip; «— Yürü Sultan Selim devran senindir» sözlerini derlerdi. Her tarafta iyilik ve yiğitliklerini söyleyip, cesaret ve yiğitlik zamanında tanınarak, dillerde dolaşan şerefli sıfatları olup, bütün müslümanlar bunlarla ümidlenip, kızılbaş taraflarını unuttular. Ne seçkin tedbir; ne güzel ve ne büyük padişah eserleri. Milyonlarca takdir ve aferinler...

NAZMIN AÇIKLAMASI

Eşsiz şahsın tedbirine göre, o ne yüce bir sahib kıran padişah olmuştur.

Hiç kimse adını anmazdı, o semte hiç kimse gitmezdi.

Dünyayı alan şerefli, gayretli padişah, bu seçkin tedbire teşebbüs etti.

Adı dünyayı tutup, yükseldi. Her yiğit ona yiğitlik (şerbetini) içirdi.

Can gibi sevilen sevgili oldu. Devlet kapısı istenen sığınak oldu.

Bayezıd Han'ın sarayında olanlar bu sesi işitip, yerleri gam ve üzüntü, evleri yas ve keder yeri oldu. Herkes o Cem sıfatlı padişahın para ile satın alınan köleleri olup, mutlu adı yiğitlikle, hoşlandıkları adetleri tam erlikle tanındığına, çekememezlikten büyük sıkıntı ve üzüntüye kapıldılar. Bildiler ki; cahillik defterleri dürülüp, devlet değersizliği hastalığı ile hastalanan yiğitler gayretle dirildiler. Şan ve şöhret erenleri, yontulmamış aşağılık ayak takımının saldırılarıyla dağılıp, parçalanmıştı. Şan şeref sahibi o padişahın ortaya çıkışıyla bir yere gelip dirildi. Öğrendiler ki saltanat güneşleri tutulup, yok olmaya yaklaştı. O ruhsuzlar, boğazlananın çırpınışı gibi Sultan Ahmed'in tarafına bağlılıklarını açıklayıp, Bayezıd'ın sarayında olan ihtiyaç sahiplerinin ümidleri olmakla, Sultan Ahmed'in şefaatini vesile ederek, bütün isteklileri onun sarayına gönderip arzu ve isteklerinin olmasını, o kapıya bağladılar.

Sultan Ahmed'in şefaati olmayınca hiç bir arzu olmazdı. Bundan dolayı menfaat ve iş sahiplerinin hepsi, Sultan Ahmed'in huzuruna çıkıp muradlarına ererlerdi. O cahiller bu yola yapışıp, bütün halkın Sultan Ahmet tarafına yönelmeleri için tedbir alırlardı.

Vakıâ diğer şehzadelerden Sultan Ahmed'in şanının yüceliği bilindi. Kapı halkının tümü, onun tarafına çekilip, iyilik ve yardımına dayandılar. Görünüşte saltanat merkezi Sultan Ahmed'in olacağına herkes inanıp, başkasına ihtimâl vermezlerdi. Cahiller şânı yüce kudretli Allah'ın hikmetli tedbirlerinden habersizlerdi. Diri, varlığı kendinden çok sabırlı (Tanrı) nın, gayıp perdesinde gizli olan yüce irâde ve dilekleri ne yüzden ortaya çıkacağı, onların bozuk görünüşlü gevşek hatırlarına gelmezdi. Bayezıd'ın yüce saraylarında sürekli, cennet mekan padişahın yiğitlik ve akıllılıklarına ve Sultan Ahmed'in kudret ve şanının artmasına imkân ölçüsünde istekli ve arzulu olup, o konuda gayret ve çalışmada kusur etmezlerdi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Takdir, hüküm ve dileme Hudâ'nın olup, zihninde isteğini çizme.

Hatayı itiraf edip, berrak suyun nasıl aktığını gör.

Bozgunculuğa dost olma, fitne çıkaran hatadan sakınıp, uzaklaş.

Hudâ'nın kapısına güvenip, can ve gönülden her kazasına boyun eğ.

Hak yolundan çıkıp, yabana gitmeyip, sürekli yerinde yuvayı bekle.

Beşinci Bölüm : Bahtiyar oğulları, dünyanın dörtte biri olan karaları hakanlarının sultanı, kudretli sultanların delili olan Şah Süleyman Han hazretlerine mutluluğa mensub olan sancağını istemek için Bayezıd hanın şanı yüce makamından yardım dilediklerinde, o konuda vuku bulan maceranın tafsîli, sonra adı geçen şanı yüce sultana önce Kefe sancağı verilip, o bahaneyle Trabzon'dan feragat edip, gemilerle denizden Kefe şehrine girdiklerinin açıklanması hakkındadır.

Şanı yüce olan ve varlığının sonu olmayan yüce Allah şefkatlı kullarına olan nimetlerine sınır ve hesap olmayıp, lutuf ve ihsanı sayısızdır. Yüce iyilik ve ihsanlarının en fazlası devlet adamlarının çocuklarıdır. Onlarla hayat bağı mamur, ömür bahçesi sürekli gül gibi neşe ve sevinçlidir. Oğul göze nur ve sermaye-i surur», oğul beden varlığının baş tacı, sevinç ve neşe gül bahçesinin süsü ve güzelliğidir. Hak teala hazretleri cennet mekan padişaha (Allah kabrini aydınlatsın) mutlu, temiz bir nesil hediyesi ve seçkin, parlak, anlayışlı bir oğul ihsan etti. Onun nurlu yüzü ve eşsiz yanağı parlak güneş gibidir. Üstün vasıfla mübarek bir zat, nurlu, aydın yaratılışlı bir cisim, yüce yaratılışlı bir ilim sahibi, cevher kaynağı bir zihin, hakîkatte ise gizli bir inci idi. O mutluluk semasının parlak yıldızı, devlet göğünün nurlu güneşi, şeref ve üstünlük yüzüğünün kaşı, devlet ve kalkınma tahtına oturan, yer yüzü ulularının seçkini, üstün devir ve güzel zaman şahlarının gözbebeği hazreti Süleyman Şah'dır (Allah kıyamete kadar saltanat gölgesini devam ettirsin).

O, mutluluk bağı fidanı, cihan koruyucu (padişahı) ağacının meyvesi bulunup, gençlik zamanı ile bahtiyar olup, saltanat bahçesinin mutlu servisidir. Boyu yüceye erişti. Gerçekten mutlu ölçülü boyuna, sevinçli sancak hil'atı önemli ve gerekli olduğundan, cennet mekan padişah hazretlerine (Allah delilini nurlandırsın), ataları Bayezıd han (Allah kabrini aydınlatsın) pâyitahtına adam gönderip, Trabzon çevresinde, Şebhane Karahisarı'nın sancağını istediler. Adamları mektupla başşehre ulaşınca, vezirler yüksek taht huzuruna sunup, cahiller, adı geçen sancak için, «Sultan Ahmed'e yakındır. Umulur ki onların rızası olmaya» diye kapalı bir şekilde anlatınca, Sultan Ahmed'e elçi gönderip, izin istediler. Kabul etmeyip, cevapları gelince, Trabzon'a emir gönderip, adı geçen sancak «Oğlum Ahmed'e yakındır. Başka sancak bulup arz eyle» dediler. Padişahın emri, şerefli mutlu huzurlarına varıp, değerli bilgilerince malum olduğunda tekrar mutlu arz mektubunu gönderip, Bolu sancağını istediler. Yine Sultan Ahmed'e bildirip, onu da kabul etmeyince,

tekrar yüce emir gönderilip bir başka sancak bulun» dediler. Bu sefer mübarek emirleri Kefe sancağı ile ilgili olup, sunulunca arzuları kabul edilip, mutluluk bağışlanan şehzâde hazretlerine Kefe sancağı verildi.

Bu zamana kadar islam ülkelerinde olan müslüman halk, zulumlerle bezenen vezirlerin bozuk fikirleriyle, son derece çaresizlik içinde olup, vilayetin düzeni tam bir karışıklıkta, millet ve saltanatın iyileşmesi gözetilmeyip, bırakılmakla «Allah güçlüdür, öc alandır» (48) gereğince Osmanlı tahtının saltanat değişikliği cihan sığınağı yeni padişahın varlığı ile mutlu olmasını zaruretler gerektirdi. Günahla bezeli vezirlerin bozuk tedbirleri ona Sultan Ahmed'i saltanat tahtına geçirip, padişah yapmaları, şeklinde ulaşıp, bu husus gün gibi aşikâr olunca, cennet mekan padişah hazretlerinin malumu olup, şanı yüce olan güzel ve hikmet sahibi hazretlerinin, gizli değerli cevherlerinin ortaya çıkması mukadderdi. Saltanat ve uğurlu Trabzondan' ilgiyi kesip denizden Kefe şehri tarafına hareket ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Gemilerle deniz süslenip, direkler bağdaki serviler gibi oldu.
Güzelliği yapısına, yelkenler, açılmış bir gül yaprağıdır.
Gemiler rüzgârı kanad edinip, kuş gibi uçarlardı.
İçi inci, yakut ve parlak çiçeklerle dolu cevherler madenidir.

Denizin kokusunu misk ve anber kılıp, denizin yüzünü güllük yaptılar.

Mutlu esen ilâhî rüzgârın yardımı ve büyüleyici seher yelinin uygun esmesiyle, güven yeri Kefe limanına arzulu ve mutluluk üzere ulaşıp, demir attılar. Kefe şehri, mutlu Tatar ülkelerinin yüz suyu ve baş tâcı ve Kıbcak memleketlerinin çanlı Rus vilâyetlerine varınca ve bir tarafı Ye'cûc ve me'cûc fitne fenerine erişinceye kadar geniş memleketler halkının aydınlık yolu ve sığınaklarıdır.

Kefe deniz kenarında büyük, yüksek sağlam bir kal'a ve dünyanın ulu hisarı ve dayanıklı kala ve balık merkezidir. İçinde Frenk kalesi diye bilinen burcları göğe yükselen yer yer tepeleri semaya çıkan mamur bir sur vardır. Liman üzerine konan güzellik ve sevindiren süs bahçeden, dünya ufuklarına bakan yer yüzünün mamuru, benzeri bulunmayan nadir bir saraydır. Saadet ve mutlulukla safa artıran o parlak saraya girerek, her köşesi islâm ülkelerinin şaşırtıcı örneği, her tarafını cennet bahçesi yaptılar.

(48) 14 (İbrahim)/47

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kefe şehrine nurlu güneş doğup, cihan onun gelişiyle aydınlandı.

Cihana itidal rüzgarı esip, üzüntüsünün gitmesine sebep oldu.

Kıbçak ülkesi taze hayat bulup, bütün ufukların başı berraklık kazandı.

Yer yüzüne kudret nurundan ışık gelip, seherden karanlığın beli büküldü. Adâlet ve şefkat güzelliğini sunup, ufuklar baştan başa sevinç doldu.

Altıncı Bölüm: (Kıbcak vadisi) hakanlarından Kırım tatarının hanı Mengligirây Hanla buluşup, mutlu karşılaşmalarının alametlerinin açıklanmasıdır. Şanı yüce Allah'ın dileğinde, cennet mekan padişah hazretlerini Kefe tarafına sevk, ilâhi sünnetler gereği rahmet, alemlere zevk olup, o din ve devlet güneşi, hilâfet ve saltanatın göz nuru, Osmanlı ocağında sönen İslâm dini çırasını yakıp, şeriat ve devlet gereken Rum ülkelerinde zulum sineği gibi ayrılmayan zalimlere, sapık düşünceli inadcıların girişimleriyle din aynasına ârız olan sapıklık tozunu giderip, safa artıran berrak yüzünü temizlemekti. Şüphesiz o övgüye değer bahtiyarın isteğinin ortaya çıkması o tarafta vuku bulan Tatar hanı ile iyi geçinmeye bağlı olup, zaruri bir durum icâbı cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri mutlu şehzâdeyi Kefe şehrinde bırakıp, kendileri uğurlu, o tarihte Tatar ülkelerine han olan rahmetli Mengligiray Han'la buluşmak için o yöne hareket etti. Adı geçen Mengligiray Han katı, samimi dindar bir müslüman, yaşayışı şer'a uygun, temiz inançlı, sağlam yaratılışlı, doğru, ehli sünnet mezhebine bağlı mutlu bir han ve veli huylu edebli bir kimsedir. Rahmetli sultan Bayezıt han (Allah delilini nurlandırsın) ile samimi kardeşlik üzere olup, aralarında dostluk gösterileri güçlendirip tamamlanmıştı. Soydan yazılan mektuplarında «Cenab-ı uhuvvet me'ab dost ve kardeş sığınağı hazretlerine» diye yazılırdı.

Cennet mekan padişah (Allah mağfiretiyle kuşatsın) hazretleri Kefe'den çıkıp, onlar tarafına, yüce ve güzellikle yöneldiklerinde adı geçen han da duruma vakıf olup, mutlu Tatar askeriyle, bütün haşmetli topluluk ve tebeasıyla, çocuklar, tüm sultanları, ileri gelenleri, uşakları ve beyzadeleriyle karşıladılar. Hakana lâyık çeşitli izzet ve ikram ve saygı üzere, misafirlik töreninde gereği gibi hizmet ettiler. Bol ziyafetler çekip saygı ve hürmette kusur etmediler. Karşılaşmaları huzur ve çeşitli sevinç vesilesi oldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Hanla saygı değer ülkeler fetheden şah ve üstün hakan buluştu
Bolca sevgi ve arzu sunup, güzel olgun huylar gözüktü.
Amcaya saygı gerekir. Amcayı seven cehenneme girmez.
Sevgi güneşi doğup, arada senin sevgi güneşin parladı.

O kusursuz han mübarek bir ihtiyar olup, Hak tarafından rahmet ola.

Cennet mekan padişah, yazıldığı gibi Trabzon'dan ihtiyaçlarını girip, bütün çocukları ve teb'asıyla Kefe taraflarına yöneldiklerinde, Sultan Ahmed'in içini üzüntü ve keder kaplayıp, aşırı bir korku ve ızdıraba kapıldı. Hatırına; «o taraflardan Rum eline yol olup, kardeşim o semtlere sığınarak, şüphesiz saltanat işine girişti» diye gelerek, huzursuz oldu. Oysa kî Sultan Ahmed'in yolları bilen Sinan paşa adlı bir lalası vardı. Netice olarak, işlerin gerçeklerini bilen, sağlam görüş ve düşünceli idi. Fakat kimse doğru anlamlı sözlerine kulak asmadılar. Devri zaman gereği akıllı bilgeye ahmak ve beyinsiz, işten anlayan ve gerçeklere alışık olan adama deli, tatsız geveze cahile uslu, anlayışlıya deli, câhile, olgun, olguna cahil, akılsıza akıllı, akıllıya şaşkın sarhoş derler.

Adı geçenin sözlerine o zamanda asla ilgi ve itibar göstermezlerdi. Oysa ki geçmişte, cennet mekan Trabzon'da iken, cihan sığınağı, mutluluk tezgâhı Süleyman şah hazretlerine Şebhâne Karahisar sancağını isteyip, Sultan Bayezıd han, o hususu sultan Ahmed'e bildirip, müşâvere ettiğinde, Sultan Ahmed razı olmadığında, adı geçen lalası feryad edip:

— Padişahım kardeşinin bu isteğine engel olma. Eğer mani olursan huzursuz olup, Kefe sancağını ister, Rum eline geçer de, sonra sen huzursuz olursun, demişmiş.

O zaman lalanın sözlerine kulak vermeyip, neticesini düşünmemişlerdi. Daha sonra bu durumlar ibretli bir şekilde meydana gelince, işaret edilen lalası fırsat bulup, «bunun olacağını söylemiştim, gaflet ettiniz, bu durum oldu. Büyük musibettir. Bâri bir çâre arayalım» diye, arkadaşlarıyla görüştüler. Netice olarak şu yolda tedbir alırlar :

Sultan Selim Tatar içinden Rumeli'ne yalnız girmez. Ancak Tatar'ın yardım ve arkadaşlığıyla girer. Tatar'a bir tuzak kurup, o sebeble gönlünü bu tarafa çekelim, diye hana bir mektup yazarak, çeşitli geniş bilgi verip, «Kardeşim Selim sizin tarafınıza sığındı. Arzu ve isteği Rumeli taraflarına geçmektir. Han hazretlerinin yardımı olmayınca gücü yoktur. İşte han hazretlerine fakirce hediyemiz olsun» diye şerefli bir berat yazarlar ki,» Genellikle Kefe vilayetinde bulunan memleketler, bütün şehirleri ve kasabaları, özellikle, namlı ve şöhretli bir kaç parça hisarlarıyla hepsi sizin olsun. Malınız gibi kullanın. Yalnız kardeşimi o tarafa geçirmeyin» diye çeşitli lutuflarla yalvarıp, yakarmışlar. Bunun için ayrı adam görevlendirip, göndermişler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kalbin rüşvete yönelmesi tuhaftır. Bundan dolayı kazaya çabuk erişirler.

Zamanları şaşkınlıkla geçip, rüşvetlerle şah olmak ister.
Kalbi zulme engel, kendisi de adaletli olmayınca şah olmaz.
Şeriat yoluna klavuzluk olursa, cihanda padişahlık devam eder.
Adalet padişahın süsüdür. Adâlet cevher, padişalı da müşteridir.

Tesadüf, cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri o zaman hanla buluştuklarında Sultan Ahmed'in bu adamı da, orada imiş. Sultan Ahmed'in mülk namesini (beratını) işaret edilen hana iletip, gerçek durum bilinince hanın kalbine korku düşüp, aklı karmakarışık olur. «Kardeşimiz şanı büyük bir padişahın övgüye değer soyu, soylu ailemize mutlu himâye bıraktı. Mülkümüz cihan süsleyen güzelliğiyle mutluluk buldu. Arzu ve isteğinin ne olduğu henüz bilinmedi. Şerefli arzusu geçmekse, ona engel olmak, şânımıza lâyık değil, kişilik şartlarından uzaktır,» diye dağınık bir halde oldu. O zamanda hanın Muhammed Giray adlı halefi (neslinin devamı) olamayacak bir oğlu vardı. Yaratılışı kötülük ve kavgaya eğilimli, bozgunculuk ve ahmaklık yeri, kendisi alçaklıkların özü idi.

Sultan Ahmed'in yazıldığı gibi mülk nâmesini görünce neşeli ve sevinçli olur. Han olan atasına şöyle der :

— Ahmed Sultan bize bunca yardımda bulunup, bu gibi ülke, vilayet ve hisarlar verip, mülknâme göndermiş. Bu şefkat ve iyilik karşılığında bize gereken; kardeşimi tutup, onu sevinçli ve neşeli kılmalıyız, diye karışık ve bozgunculuk çıkaran sözler söylediğinde, şefkatli han, onun bu bozgunculuk anlamlı düşüncelerini yoketmek için;

— Oğul, arzu ve isteğin kale ve memleketse, şah Selim han da senden esirgemez. Ondan da iste, diye hatırlatmış.

Bir gece cennet mekan padişah hazretlerine ziyafet için, özel bir toplantı yapıp, Tatar geleneğince büyük bir toplantı, olup, bal yemişler. O özel toplantıda Muhammed Giray ayağa kalkıp, elinde bardak, yalvarış ve aczile;

— Selim sultan! atanın zamanı az kaldı. Rum tahtına padişahlık senindir. Saltanat koltuğuna oturmak yakındır. O zaman da senden bir şey isterim. Kabul eyle, dediğinde, cennet mekan padişah hazretleri cevap verip;

— Han zâde arzu ve isteğiniz nedir? dediklerinde;

— Kefe vilayetlerini ve içindeki hisarlarıyla ve iskeleleriyle bize ver. Senin saltanat günlerinde sahip olalım, dediğinde; cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretleri tatlı ifadeli dilinden inci cevher saçıp, buyurmuşlar ki;

— Han zâde, biz padişahlarız. Padişahların adet ve kanunlarında, eskiden kullanıla gelen törelerinde vilayet ve ülke bağışlamak yoktur. Padişahlar ülke alırlar, kimseye ülke vermezler. Cevherler, gümüş, altun, la'l, yakut ve çeşitli değerli taş, paralar, mallar, vasıtalar ve padişahın mallarından ne isterseniz esirgenmez, verilsin. Yeter ki vilayet ve memleket isteme, demişler.

Han zâde oturup, cennetmekan padişah hazretleri de kalkıp otağ-ı hümâyûnlarına yönelmelerinden sonra, adı geçen Muhammed Girây atası hana sert bir ifadeyle :

— Bu yavrucuğun sözlerine baktın mı? Sultan Ahmed iki aylık yoldan Irak'ta iken, bize ülkeler, kaleler verip mülk nâme gönderir. Bu kendi elimizin altında, avucumuzun içinde iken, sözlerini işittin mi? Bu yaman bir yavrucuktur. Bize memleket vermek değil, kanaatımca, padişah olursa, bizim ülkemizi de alır. Fırsatı kaçırmam elbette. Bu'nu tutarım diye kalktı. Han engellemeye çalıştı, fakat çâre bulamayıp askerini toplamaya yönelir. Han onun bu durumlarına gücenip, üzülür. «Bozguncu ve kötü kimsedir, engellemekle durdurulamaz. İşte asker toplamaya gitti» diye kendi (asker) leriyle beraberdir.

Küçük oğulları Saâdet Giray akıllı, anlayışlı, bilgili ve sonucu düşünen bir genç. Henüz genç yaşta, temiz yüzlü, gül yanaklı, güzel yüzlü, keman kaşlı, tac ve tahta lâyık, güzelliği meclise mum ve kandil idi. Belirtilen han hemen o gece adı geçen sahib Giray'ı getirip,

— Oğul, ben seni Selim hana bağışladım. Rum ülkesinin sultanlığı ona lâyıktı. Babasının vakti son olmuştur. Padişahlık onundur. İşte kardeşin toplantı yerinden kalkıp, gitti ki, sabahleyin askeriyle üzerine vara. Maksat ve niyyeti kötüdür. Sen hemen Selim hana eriş. Bu gece bizim toprağımızdan kalkıp, Özü dedikleri bir suyun kenarındadır. Acele sabahleyin ötedeki Akkirman taraflarına geçsinler, diye öğütler verirler. O anda Saâdet Girây'ı gönderip, gece yarısı cennet mekan padişah hazretlerinin huzuruna erişir. Hanın cevaplarını anlatır. Görüşme belli olunca, o su üzerinde gemiler hazırmış. Çabucak bütün tebeası ve katılanlarıyla sabaha kadar, sudan karşı yakaya geçerler. Seherde işaret edilen Muhammed Girây otuz bin kadar Tatarlarla, ordunun olduğu yere gelip, orada kimsenin olmayıp, boş olduğunu görürler. Gayret edip, yerli yerine varırlar. Cennet mekan padişah hazretleri bu durumlara sonsuz teşakkürler edip, kurtuluşun eteğine erişmişler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Tanrı padişahı beladan koruyup, vücudu her kazadan kurtuldu.
Tanrı'nın fazlına güvenip, kurtuluş tarafına katıldı.

Allah'ın yardımına güvenin, hemen dayanacak direk bulur.

Cenâb-ı Hak'tan gaflet etme. Çünkü gaflet kişiye çok sıkıntı verir.

Her nefes kendini Allah'tan ayırma. Düşmanların kötülüğünden güvende olup, kayırma.

Zorunlu olarak Rumiline yönelmek gerektiği düşüncesiyle rahmetli Sultan Bayezıd Hân'a mektup yazarlar :

— «Bunca zamandan beri mübarek şerefli yüzünüzü görmekten mahrum olduk. Yakınları ziyaret görev cümlesindendir. Şu anda kulunuz bu ümitle Kefe'ye doğru hareket edip, şimdilik Akkirman taraflarına gelindi. Hakanlığın yüce şefkatlarından ümit edilerek, lâyık olan iznin verilmesi için yalvarıp, yakarırlardı.» Ayrıca müstakil adam da gönderdiler.

Y e d i n c i B ö l ü m : Tatar topluluğuyla karşılaşmadan sonra, aralarında meydana gelen olaylar ve konularla, Rumeline geçip, Akkirman bölgesine ulaşarak, Bayezıt Hanın (Allah delilini nurlandırsın) huzuruna, ziyaret için izin istemeleri hakkındadır.

Eskiden beri İslâm dininin merkezi ve sonu mutluluk olan gözlerin sığınağı olan yüce Osmanlı sarayı, o tarihte günâhkar vezirler ve giriş çıkışı günah işlemek olan cahillerle, günahkarlar puthaneler ve sonu zulum ve cefa olan putları gözetleme yerleri olmuştu.

Şüphesiz şanı yüce kudretli hükümdarın takdiriyle büyük İstanbul şehrinde bir gece, kıyamet alameti büyük bir zelzele meydana gelip, İstanbul vilayetinin surlarla çevrili, uzun mesafeleri içine alan yüksek duvarları, büyük dağ zirveleri, dağ gibi burçlarla dolu, yer yüzünün hayret ettiği sağlam kaleleri o gece, felâket tutuşturan, şaşkınlık veren ve kıyameti andıran korkulu gecede yer yer, yerle bir, her felek burcunun zirvesinde yüksek yerde olan taşlar hakir yerle aynı renk olup, toprağa gömüldü. Gök yüzüne çıkan yüksek binalar, göğe uzanan yüksek minareler yıkılıp, şaşırtan olay olmuştu. Yıkılan yerleri onarılmak için ülkenin her tarafından sayısız yapı ustaları, cerâhûrlar getirtilip, yapılma sırasında merhum Sultan Bayezıt Han (Allah delilini nurlandırsın) Edirne şehrine varıp, orada kalmışlardı. Cennet mekan padişah hazretlerinin mektupla adamları Edirne'de gelip, yüce huzura ulaşarak, gerçek durum bilinince, sarayda bulunan zalim vezirler, kötü düşünceli hilekâr devlet adamları bu konularda huzursuz olup, şanı yüce makamın şu hükmünü yazdılar :

«Şimdilik cihan sığınağı sarayıma mektup göndererek, sılâ-i rahim (ata ziyareti) için mutluluk barınağı huzuruma gelmeye izin istemişsin. Bu hususa izin yasaktır. Sana ruhsat verilirse diğer kardeşlerin de isterler. Her biri yerlerinden kalkıp, hareket ederler. Memlekette fitne ve karışıklık çıkar. Çünkü bu ümitle o taraflara geldik. Rumeli'de ne tarafı dilersen sancak yoluyla sana verilsin. Gelmeye izin yoktur, deyip bu durumları bildirmek için devrin en bilginlerinden kazasker olan Sarı Gürz'i elçilik yoluyla gönderdiler. Adı geçen elçi neş'e dolu şerefli huzurlarına varıp, sultanın emrini tebliğ ettiğinde, cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) Sarı Gürz'e şöyle güzelce hitab eder :

«Efendi, Hakk'ın kullarından biri on, onbeş yıldan beri ulu pederini görmese, sıla-i rahim (akraba ziyareti) vacib olur. Yüce ilâhi emre uymak için o kul sıla-i rahime karar verse, şer'an ona engel olmak câiz

midir? Senden fetva istiyorum, dediğinde, o faziletli adam ve olgun bilgin;

— Şer'î bakımdan kimse engel olamaz, diye cevap verince,

— Madem ki meşru bir emir olup, şer'i bakımdan engel yok, o halde seni niçin gönderdiler? ve sen ne maksatla yorgunluk ve sıkıntı çekip geldin, diye sitem ettiklerinde :

— Molla susup, mutlu arzunuzu, akla uygun hoş cevabımızı varıp atanızın yüksek huzurlarına bildirip, güzel üstün izinlerini alıp, mutluluk veren huzurunuza sunayım diye güzel vaadlerle dönmüş, padişahın huzuruna gelip, vuku bulan husus yüce huzura sunulunca, hükümdarın yanına gelmesine izin lutfedilmiş.

Sekizinci Bölüm: Adı geçen cennet mekan padişâhın Rumeline girmesiyle kardeşleri merhum Sultan Ahmet'le, diğer şehzâdelerin hareketiyle, ülkede sıkıntı ve tuhaf değişiklikler olup ve Anadolu viyetinde ayak takımı kızılbaşlara tabi olanlardan Şeytan Kulunun çıkışı ve o zamanda Anadolu beglerbeyi Karagöz paşanın yok oluşu, o anda olan felaket ve bozgunculukların izah ve açıklanması hakkındadır.

Bu taraftan Sultan Ahmed'in cennet mekan padişah hazretleri (Allah onu mağfiretiyle örtsün) hakkında Tatar taraflarına, rüşvet sunmakla, düşünülen arzu ve isteklerin revaç gören pazarda ilgi bulamadığı malumları olup, mutluluk ve istekle Akkirman'a doğru vardıklarını duyunca, sabır ve kararı, askerleri darmadağın, sevinç ve neşe zamanı zehir dolup, dostları keder ve üzüntü, arkadaşları hüzün, ayrılık ve yasta olmuştur. Zorunlu olarak Amasya şehrinden dışarı çıkıp, ordu ve asker toplamaya koyulmuşlradır.

Sultan Ahmet Karaman vilayetine hareket edip, yaratılışları karışıklığa eğilimli, zihinleri kuşkulu olmakla huzuru bozulup, hazinesi kapılarını açarak, kılıç ehlini toplamıştır.

Bir kardeşleri de Anadolu vilayetinin kollarından Teke sancağının vâlisi olan Sultan Korkut idi. Yaratılışında tam bir zekâ ve kabiliyyet olup, ilim ve fenlere istekli, bazı bilgi, faziletlere arzulu idi. Gerçekte alçaklara iltifat eden, bayağı kimselere bağlı olup, fakat dünya işine hikmet gören gözle bakardı. İşlerin sonunu düşünmekten uzak kalmazdı. Dünyanın durumuna bakıp, atası huzurunun ileri gelenleri, Osmanlı sarayının bütün devlet adamları sultan Ahmed'e bağlı ve yardımcı olduklarını bilip, genel olarak saltanat hissesinden nasibi olmadığını düşünüp, üzüntü ve cinnet istilâ ettiğinden dolayı bir defa, denizden gemilerle Mısır sultanına varıp, orada soysuz bir çerkesin elini öpüp, saltanat nasibli bir padişah oğlu iken, bir alçağa baş eğmiş, gayretsiz ve haysiyyetsiz idi. Sonra bir def'a merhum Sultan Bayezıt Han o çerkese elçiler göndererek, getirtip, Teke sancağını vermişlerdi. O da merhum cennet mekânın ((Allah kabrini aydınlatsın) hadiselerini ve Sultan Ahmed'in Amasyadan Karaamn'a geldiğini işitince rahat ve sükûnu sıkıntıya dönüşüp, kapısı halkıyla kalkıp Saruhan vilayeti merkezi olan Manisa şehrine geldi. Çevre ve yakınlarda olan şahzâdeler harekât ve ihtilal yapmakla, ülke ve vilayet halkı ayağa kalkıp, meğer adı geçen Teke vilayetinde bir kötü bahtlı şanssız, bozgunculuk çıkaran bir sapık varmış. Adına Şeytan Kulu der-

lermiş. Bir mağarada kalır, kötülük yoluna gider. alçaklık merkezi bir dağlıkta yerleşmiş, bozgunculuk hazinesine sahip, imiş. Şehzâdelerin hareket ve ayaklanmalarını duyup, görür ki, ülke boş, koruyucu yok. Saltanat alanında kimse görünmez, süvâri yok. Yaratılışında idârecilik arzusu gâlip görünür. Durmayıp, hemen çevresinde bulunan bozgunculara kalkıp, ayaklandı. Şeytan'ın bayraklarını kaldırıp, sahtekâr İblîsin sancaklarını açtı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Cihanı padişahtan boş bulunup, tac ve külahtan görünen şey yok. Bütün şehir ve vilayetler boş ve hâli, aşağılık kimseler çoğalmış, yüksek kişiler yok.

Alemin padişahı hiç görünmüyor, hepsi de işi gücü bırakmışlar.

Düzenin kapısı açık kalıp, malını haramiler alırnış.

Şeri'atın adı dilde hiç anılmayıp, şeri'at bardağı toprağa dökülmüş.

(Şeytankulu) şehirlerde, kasaba ve köylerde, dağlarda ve obada her çeşit kötüler ve Türkmenler ve ne kadar levent ve kötü adam ve açık göz varsa, ayaklandırıp, müslümanlarda buldukları atları, katırları zorla yağmalayıp, zarar verip, bütün alçaklar ata bindirilip leventlerin bütün süvarileri ve haşereler, tam bir asker, emir ve tacdâr olup, o tarafta ne kadar vilayet ve ülke varsa hepsini vurup, mal ve mülk, vasıta ve ağırlıklarını yağmaladılar. Muhalefet ve inatçılık etmek isteyenleri, kinli ve ölüm saçan kılıçla vücutlarını yok ettiler. Az zamanda o ülkelere şâh ve emîr olup, bir çok askerle ayaklanıp, baş kaldırdılar. Gelip karşılık vermek isteyenlere kahredici kuvvetle kaba ve büyük bir güçle vurup öldürdüler. Zulüm ve düşmanlık çıralarını yakıp, ülkeyi zulüm ve işkence ile doldurdular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Fitne davul ve sancakla yürüyüp, cihanı zulümle doldurdu.

Âlem baştanbaşa cenk ve karışıklık içinde olup, insan savaşla uğraşmakta idi.

Her tarafta haksız yere kan akardı. Ortada harcanan altun ve gümüştü.

Kadınlarda perde kalmayıp açıldı. Dünyanın düzeni bozuldu.

İçki ve şarap açıktan içilip, haydutlar ava başladı.

İsyancılar kalabalık bir topluluk olup, heybetli büyük bir dağ idi-

ler. O memleketlerde sapıklık sancağı baş kaldırıp, Anadolu'nun saltanat yeri olan Kütahya şehrine hareket ettiler. Sağ ve solda olan islam memleketleri halkına çeşitli zulüm ve düşmanlıklar yaptılar. Ülke baştanbaşa karışıp, işin sonunda saldırıları o meşhur şehre olacağı sırada, beğlerbeği olan Kara Göz paşa da varlık boyu anlayış elbisesinden sıyrılmış, bilgi ve faziletlerden uzak, ülke süslemeye liyakat ve hak kazanma olgunluk ve iyilikle olduğundan habersizdi. Adı geçen isyancıların kendilerine hücûmunu duyup, mümkün olduğu kadar o taraflardaki ordu ve askerlerinin bir kısmını toplayıp, aşırı gururundan düşmanı hafife alıp, onu zayıf ve hakir gördü. Kendi mağlup taraftarlarından Nokta diye bilinen bir cahili bunlara baş yapıp, kızılbaşlarla savaşa yolladı. O herif cehlin ciminin noktası idi. Savaş işini kolay sanıp, âsîlere karşı çıktı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

İki ordu karşılaşıp, kılıçlar çok ses verdi.

Kimi siperden kayın ağacından yapılan ok gibi can ve baştan vazgeçip el yudular.

Tüfekler gözde şimşek ve gök gürlemesi olup, can ve başta delikler açardı.

Davul sesi ve at kişnemesi kalbe çokca sıkıntı vermişti.

Kılıcın niyazı ciğerde yer edip, kılıcın dişi, kana diş bilerdi.

Okun ve demiri kanlanıp, kılıçlar yüzünü renklendirmişti.

Türklerin cesetleri yere serildi. Çözülüp, Türklerden keş (peynir) döküldü.

Bir tarz gümbürtü ve karışıklık olmuştu ki, savaş yerinde ve harp alanında bedenler, taşla dolu meydanlar gibiydi. İki taraftan sayısız insan ölüleriyle, yer yüzünde kümeler ortaya çıktı. İşin sonunda isyancı kitle ve taşkın gurup onlara üstün gelip, yolunu yitiren sapık kavim, bu taraftan (Osmanlı) olan orduyu soyup, mağlup ettiler. Nokta savaş malzemelerini tutamayıp, yenildi. Kırılan gurup Karagöz Paşa'ya gelip arkalarından alçak, kötü yüzlü, hilekâr düşman da erişerek, zorunlu olarak, cahil paşa onlarla buluşup, güç ve kuvvet sarfetmek gerekti. Kütahya şehrinin önünde saf tutup, ikinci düşmanla karşı karşıya geldiler. İki güçlü ve sanatkar düşman ve iki öfkeli savaş istekli kahramanın aralarında münasebet gerek. İki taraftan, sarhoş dev gibi kılıcın kabzasına el vurup, düşmanın yüzünü çevire. Karagöz Paşa ile kötü düşünceli düşman karşılaştıklarında soysuzlar kaçma niyyetiyle, düşman tarafında olan saldırı, cihanı onlara dar ederek, büyük ay yıldız gibi dar-

madağınık olup, Karagöz Paşa meydanda tek başına kaldı. Hain düşmanlar erişip, paşayı hemen attan indirip, altın kılıcını, cevher ve değerli taşlarla süslü hançerini ve diğer pahası ağır alet ve takımlarını soydular. Kütahya kalesinin önünde büyük bir gösteriyle öldürdüler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kendisi şehit olup, şehadet buldu. Cennette hayatı ebedî olsun.

Bilgisizlikle hayatı ebedî sanıp, dünya hayatından ümidini kesti.

Yetenek olmayınca yukarıya göz dikme. Başa edeb tacını giy, göz etme.

Ululuk makamı kültür ister. Atın yerine asla katır bağlanmaz.

Şan ve şerefe lâyık değilken, başa geçme. Ay ışığı değilken dolunay olmaya özenme.

Kuru taşın değerli taş (güher) olduğu yoktur. Ahırdaki at bakıcısı emir olamaz.

Her ne kadar Karagöz Paşa'nın şanı yüce, zatı genellikle fazilet ve bilgilerle mamur ve değerli değildi. Fakat Anadolu beyler beyliği eskiden yüce makamların en şereflisi, üstün mevkilerin en güzeli idi.

Anadolu askerleri Osmanlı sarayında İslâm dininin öncüleri, savaş ve gaza ehlinin seçkin ve üstün kimseleri idi. Her savaşta aslanlar, düşman tutanlar, her gazada düşmanları emirleri altına alan Ali benzerleri, harp meydanlarında yiğitler olup, küfür ocağının tutuşan ateşleri, Hıristiyan kiliselerinin, yakıcı alevleridir. Mutlu şans arkadaşları, dâima zaferle dost ola gelmişken, bu def'a eşi ve benzeri olmayan hayat sahibi kudretlinin dileğiyle yenik düştüler. Hüküm yüce ve büyük Allah'ındır. «İşler vakitlerine bağlıdır» gereğince, tekrar galip gelip, zafer kazanmaları, umulur. Ne yazık ki bu büyük hadise ve olay sebebiyle islâm ülkelerinde sonsuz gevşeklikler gözüktü.

Sultan Ahmet saltanat umuduyla bunca lâf söz edip, özellikle ayağı özengide, padişahlık sevdasıyla akşam sabah arayıp, taramakta, sıkıntıda idi. Henüz kendi mirası ülkeleri içinde yanında, bunca hizmetçi ve bağlıları ve bütün yıldız sayısınca askerlerle hazırken bir kaç anlayışsız Türklerin taşkınlık ve isyanları oldu. Yetişip zafer getiren kılıçla o fitne çıkaran ateşi söndüremedi. Bütün müslümanlarca bilinmekte idi ki, Sultan Ahmed'in bilgisiz varlığı saltanatın yaratılışına lâyık değildir. Bütün bu haller takdir sarayı perdesinde gizli olan işlerin ortaya çıkması için bu zafer başlangıcıdır ki, cennet mekan padişah hazretlerinin

(Allah kabrini nurlandırsın) yaldızlı saltanatıyla yer yüzü, özellikle Rum ülkeleri mutlu, muzaffer, aydın ve nurlu, müslüman halkın ilham kaynağı, zafer sonuçlu olgunluğu ile neşe ve sevinçli olsalar gerektir.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Cihana karışıklık dolup, kalblere korku geldi.

Cihan kavga ve gürültüyle dolup, fırına döndü de, insanlar yer yer kalelere sığındı.

Bela ırmağı akmaya başlayıp, köylüler yüce dağlara göçtüler.

Haksız yere, çok kan dökülüp, bağırıp, inleme bitmiyordu.

Haydutlar yol kesmeye başlayıp, yollarda arkadaş zarûri oldu.

Müslümanlar keder ve derde düşüp, çok kimse perdeli iken yüzünü açtı.

Bütün sakınma adetleri bozulup, idare yok olarak, alan alanın oldu.

Mal yağmalamaya evlere girdiler. Adalet güneşi yok oldu.

Dilenci ve fakirler zengin olup, kethudalar yokluk mülküne gittiler.

Başlar kesilip, kanlar döküldü. Adalet kocayıp beli büküldü.

Dokuzuncu Bölüm: Fitne ve bozgunculuğun kötülüğünü ortadan kaldırmak için Bayezıd Han'ın yüksek yapılı sarayından kapı halkı ile vezir-i â'zam Ali Paşa'nın Anadoluya girmesi, isyancılarla savaşı, o sırada ortaya çıkan olayların açıklanmasıyla ilgilidir.

Anadolu vilayetinde olan şaşırtıcı olaylar ve garip değişiklikler, Bayezıd'ın (rahmet ve mağfiret olsun) hilâfet makamı sarayında duyulup bilindi. Ülkenin ileri gelenleri ve devlet adamlarının o değeri yüce olan sadareti, boş ve manasız sayıp, ülke tutma ve memleket zaptetme makamına yeterlilikleri yokken, sırf kendi huy ve yaratılışlarında bulunan arzu ve istek kılavuzlarını öncü tutup, tam bir gurur ve gösterişle, alemin işlerini idare ile uğraşmışlardı.

Rahmetli Bayezıt Han (Allah delilini nurlandırsın) padişah olup, cennet mekan rahmetli ile Sultan Mehmet hanın (rahmet ve hoşnutluk onun üzerine olsun) mutluluk tahtına geçtiğinde, sonsuz saltanatlı sarayında, olgunluk, bilgi ve fazilet sahiplerinin eski adet üzere koydukları adalet kanunları yerleşmiş olup, zaman aşımıyla bozulmazdı. Aşırı gaflet ve ilgisizlikten, o düzeni kendilerinin aşırı gayretleriyle durur sanarak, aldanmışlardı. İlerde karışıklık getirerek felaketlerden habersizlerdi. Zamanlarını yiyip, içmeye, günlerini mal mülk toplamaya, vakit ve devirlerini ava harcayıp, fitne ve bozgunculuk yollarını kesip, tıkamaya güç ve takatları yoktu. Olmadığını da bilmezlerdi. Şüphesiz ülke durumları bir derecede bozulup, bırakıldığını işitince şaşkınlık denizinde boğuldular. Yaratılış hazinelerinde bilgi cevherleri yok ki, devlet düzeni mallarını satın alalar. Anlayış ve sezgileri bozgunculuk yarıklarını onarıp, bilgin ve usta değiller ki, güven yeri mülkün yıkılan yerlerini yapıp, tamir eylesinler. Tedbir ve hazırlık mağazasını, mülkün kullanılan sermayesini, müflislerin eline düşürüp, kaybetti. Ön sezi kalmadı ki, kalan mallar ticarette faydalı olsun. Bu şaşırtıcı olayın meydana gelmesinden sarhoş ve sersem olup, gece gündüz düşünce ve niyyetleri Sultan Ahmed'i getirip, padişah etmekti.

Zaman el vermeyip, bir taraftan dinsizlerin ülkeye saldırmaları, bir taraftan cennet mekan padişah hazretlerinin Rumeline geçtiği, onları delidivane etti. Harem ağalarından mizacında adalet ve merhamet bulunan, cömertliği ile tanınan veziri- a'zam Ali Paşa, diğerleriyle şöylece anlaştılar :

— Asıl isteğimiz Sultan Ahmed'in durumlarıdır. Başkaldıran isyancı dinsizler konusu da düşüncemize uygun düştü. Osmanlı sarayında olan zafer yapılı askerinin yiğitlerini ve yeniçerileri kahramanlarından bir kaç bin seçkin arslan gibi adamlarını alıp, Anadolu'ya geçelim. Saltanatın vuku bulan önemli işlerini görüp, Sultan Ahmed'i getirelim, diye sözleştiler.

Buna binaen kapı halkının gayet yiğit, seçkin atlarını seçip, arslan duruşlu, düşman avlayan, feridun vakarlı, Cem şöhretli dört bin kahraman süvâri nefer ayırdılar. Yeniçeri yiğitlerinin seçkinlerinden de eli tüfekli, düşman kıran, savaş huylu, harp arayan, şimşek tavırlı, gök gürültülü, gösteriş ve gürültü yapan, düşman avlayan, başarılı, ateş yakıp, cenk tutuşturan, savaş bilen, ok atan ve yay tutan dört bin gençle, geri kalan alet ve vasıtalarla donatılıp, düzenli olarak, Edirne vilayetinden çıkıp, Gelibolu iskelesine yöneldiler. Gece gündüz sürüp, o geçitten gidip, Anadolu'ya geçtiler. Cihan gürültü ile dolup, kahramanların karışık feryatları ile güney rüzgarları şiddetle esti. Son arzuları Sultan Ahmet'le buluşmaktı. Ona doğru hareket ettiler. Günlerden bir gün ordusuna yakın bir yere varıp, sonunda iki hasret çeken birbirine kavuşup, güzel yüz gösterdiler. Bununla beraber kavuşma güzelliği sıkıntıyı meydana getirip, buluşma şerefi yorgunluğu ortadan kaldırır. Fakat gönül üzüntü hazinesi, kalb keder ve yorgunluk yeri olunca, o karşılaşma karışıklık ve sıkıntı sebebi olur.

Ali Paşa ile diğer arkadaşları önemli ve uygun devlet işleriyle uğraşmayı şaka ve latife sayarak, devlet işlerinin sonuna bakmaktan göz yumup, hilafet işlerinin neticesini anlamadan gafillerdi. Osmanlı ülkelerinde düzen orduları yenilip, kırılarak, adalet ve insaf orduları yıkılıp, kahroldu. Cennet mekan padişah hazretleri (Allah onu mağfiretiyle örtsün) (saltanatta) hak edene ilgi göstermeyip, Sultan Ahmet tarafına yönelmekle idarenin bozulduğuna son derece etkilenip, üzülmüşlerdi. Ali Paşa Sultan Ahmet'le karşılaştıklarında, durumun zorluğu görüşülerek, can-u- gönülden sızlanıp, inlerlerdi. Tam bir şaşkınlık sardığından düşmanın durumlarını unuttular. Arzu ve istek yolunda düşünce ve ümitleri olan geçici saltanat hallerini söyleşmek, birbiriyle konuşup anlaşarak, dertleşmek için ziyafet vesileleri bulup, yiyip, içmeye koyuldular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Padişah olmaya niyyet edip çalışan, kalbini taş gibi etmesi gerek.

Rahatlığı bırakıp, eğlenceye kapılıp, cahile iltifattan sakınmalı.

Geri zekalılar yanına yaklaşmamalı. Çocuklar akıldan uzak olur, derler.

Devletin güzelliğine aşık olanlar, Alilik tekkesinde musafir olanlar, canla başı koyup, terk edip, daima savaşa hırslı olmak gerek.

Rütbe ve makam gelinine kavuşmayı umanlar, uykulu gözle hayalini unutmazlar.

İri taneli inciye erişmek isteyen, dipsiz denize düşüp, kaybolur.
Cihana padişah olursan, açılmış kadınımsı çehresine göz dikme.
Akıllı isen, hak söze kulak verip, gönül ehli isen onu kabul et.

Sözünde olgun olup, kin ve haset olmayan kimse adamdır. O iyilik sahibi olup, daima Hak'tan korkarak, göz ile başı ayaktan ayırır.

Hata ve günahı bağışlayıp, her yerde Allah'ı hazır gör.
Aç gözlü olmayıp, cimrilik etmeyerek, suçlulara katılık göstermez.
Daîma şer'i yolla adalet ederek, hakkı bilip, zulmü yok eder.

Bilgiden boş olan, adam değildir. Ahmağın damarlarında olan kan değildir.

Dünya düzeninin temeli kıl üzerinde olup, cahilin yaratılışında bunu bilmek yoktur.

Bu dünyada cahilin nişanı, bilgine, onu da bilmezdim, demesidir.
Bütün câhil cevher satıcısı geçer, bilgisizlik kadınına eş olur.
Sultanın ırzı yere dökülüp, halk ah ve inlemeye başladı.

Padişahlığın elden gitmesi yakında olup, bütün selden vilayet yıkıldı.

Bütün alçaklık ve bozulma ile günah yükü mübarek boynuna öylesine yağdı ki;

Öbür dünyada cevab oldukça zor olup, çokta olsa ayak basmayana yer kalmazdı.

Cihanda sıkıntı çeken şu padişahlar tacı tahtı bırakıp hazine saçtılar.

Hepsi de ahmağa dost olup, ailesi içinde gülü diken olduğundan,
Mutluluk kaynağı kerem sahibi şah Sultan Selim olmasıydı.

Zafer ve fetihler mümkün olmayıp, baştan başa ülkeyi düşman alırdı.

Zikredilen bozguncular gördüler ki, Ali Paşa'yla büyük bir müslüman gurup gelip üzerlerine cenk ve savaş ateşini yakarlarsa, bunca zamandır yapıp, güçlendirdikleri fitne ve fesat yapılarını yıksalar. Elbette buna göre yanlarında hazırlıklarını görmek önemli ve gereklidir. Bundan dolayı fesat süsleyen görüşleri şuna vardı ki; biraz ülkenin içine çekilip, Ali Paşa'nın onları izlemesi gerekir, nasıl hareket ederse ona uygun

çare bakıp göreler. Ülke sınırı olan Acem şahı taraflarına gittiler. Bu taraftan Sultan Ahmet ile konaklık işi tamam olup, cennet mekan padişah hazretleri (rahmet ve mağfiret ona olsun) hakkında ortaya çıkan gücenme ve şaşkınlık uykusundan uyanıp, duydular ki; üzerlerine geldikleri düşman göçüp gitmiş. Ali Paşa'ya utanma duygusu gelip, fitne arayan düşman birden kurtulup, yaptığı bozgunculuklar yanına kalarak, kendine utanç ve kusur gelecek, diye huzursuz oldu. Sultan Ahmed'e veda edip, ağırlığıyla olan askerle düşmanın arkasına düştü. Gece gündüz ve bozguncuları izledi. Düşündü ki; onların yükü hafif, devamlı kaçıp gitmesi uzamakta. Kendisiyle olanların daha çoğu yaya, ağırlıklı askerin hareketleri yavaştır. Böyle giderse, onlara erişilmez. Düşman da kurtulabilir. Bu zor iş bu şekilde yüz gösterdi. Nasıl yapmak gerekir diye hayret denizine dalıp, düşünce deryasında nefesi kesildi. İşleri yürütmekte, tecrübe ve fikir sahipleriyle istişâre gerektiğinden habersiz, kendisi cahil kimse idi. Bu gibi durumlarda olgun ve iyi kimselerden yardım istemenin öneminden gafil, bütün gerekli malzemeler de gevşek ve eksikti. Kendi arkadaş yaşıt ve benzerleriyle anlaştılar ki; ardına düştüğümüz düşmanın ne önemi var. Bir bölük murdar cimrileri köylüler, kızılbaşlardır, kaçtılar. O anda piyade olan yeniçerilerin bir kısmını atlandırıp, fesatçıları kaçırmayalım diye tedbir aldılar. Ona göre bir miktar yeniçeriyi atlandırıp, diğer hazır olan askerle göz yumup, fesatçıların ardından dört nala sürdüler. Cenab-ı Hakk'ın takdir perdesinde gizlenen işlerden habersiz gafiller, umut elini ihtiyaçsız (zat) ın huzuruna tutup, yalvarış ve inleyiş alnını yere koyarak, Cenab-ı Bârî'den zafer ve fetih için yalvarmaktan gafil ve hünersizler, güvenleri bilgisizlikle pazu gücüne dayandırmaları cahillikle büyüklük ve makam arzusuna idi. Hşzlıca gidip, geriye bakmazlardı

Asker bu şekilde aceleye dayanamayıp, fazla zorlandılar. Konaklarda dökülüp kaldılar. Atı yeni olanlar paşadan ayrılmayıp, bir miktar yiğitle ne yaptıklarını düşünmeden hareket ettiler. Düşman da uzak değildi. Gökhanı denilen yerde işin sonu geldi. Kötü düşünceli düşmanlar içinde iş görmüş akıllı bozguncular vardı. Bunların yazıldığı gibi, ardına bakmayıp, saldırmalarından, savaş ve vurma işinde bilgisiz mağrurlar, harb bilminden habersiz gafil, çapulculuk ümidiyle sevinçli kimseler olduklarını anladılar. Saldırmalarından o durum açık, sevinçlerinden alçaklık ve ahmaklık belirtileri açıktır. Eser ve belirtilerden zafer ve başarının kendilerinin olduğunu bildiler.

Bundan dolayı becerikli askerleri hazırlayıp, sağ ve sollarına, harp erbabını tamamlayıp ön ve arkalarını savaşçılarla süslediler. Görünüşte yenik, şekil ve surette kaçışta, fakat manada güvenle sabır ve sebatla

bezenmekte idiler. Bunları bakıp görenler, durmayıp kaçarlar, kanatları dökülmüş ve yolunmuş kuşlar gibi düşüp, durup uçarlar derlerdi.

Yorgun argın atı yorulmuş zayıfları geriye koyup, güçsüz ve zayıf kırık dökük hastaları bırakıp, ilerisi aralıksız kaçma görüntüsünde idiler.

Ali Paşa askerinin önü, bunlara ulaşıp, bir bölük, köylü başlarında külah ve börk, ilerisi gerisine bakılmayıp, kaçmakta olduklarını gördüler. Hemen paşaya durumlarını bildirdiler. Düşmana yetişip vuruştuk. Zayıf ve aşağılık kimseler, alınması kolay bir bölük zavallı dilenciler ancak mutluluk ve ikballe gerçekten yürüyüp yetişelim, hepsini darmadağın ederiz, diye hoşa gidecek sözlerle Ali Paş'aya cesaret gösterip haber uçurdular. Göz karartıp, çevreleri araştırmadan gerideki askerin durumu nasıldır? Kim gelmiş, kim gelmemiştir? bilmeden körü körüne düşmanın üzerine atıldılar. Fitne arayan düşman da Ali Paşa'nın yaklaştığını öğrendi. Hemen geriye dönüp, alaylar bağlayıp, kılıç çektiler Mızrak ve gönderlerle savaş alanını kamışlığa döndürüp, davul dümbelek çalarak, sancak kaldırıp, paşa ya karşı koydular. Dertli Paşa bu savaş ve saldırıdan gafil, asker ve savaş görmemiştir. Ne alay ve asker, ne sağ ve sol, ne de tüfek atıcı var, Hemen yanında hazır bulunan bir miktar askerle kılıç çekip, savaşa başladılar. Atlı tüfekçileri tüfeklerini ateş edip, hemen harbe başladılar. Savaş alanı yiğitlerin nâralarıyla korku veren sesle doldu. İki taraftan kılıç şakırtıları ölümle sırdaş, hançerler mızrak ve oklar ciğerler delip kanla arkadaş oldu. Bir an içinde gönlü karıştıran ve harp ateşi bir savaş alanı ortaya çıktı ki; insan cesetleriyle yer yüzü süslenmiş, kanlar ırmaklar olup, kılıçlar baş kaldırmıştı. Her yandan koşuşmalar, her köşe ve semtten alıp verme ve bir tarzda savaş oldu ki, âlemin mizacı dert ve acıyla doldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Heva dağılıp, savaşın nefesi kesilmiş, zaman bağırıp, Çağırmayla aynı renk olmuştu.

Yer yüzüne şu şekilde kan aktı ki, gören altundan define sanırdı. Yahud, sanki yer üzerine kan ezip kaza ressamı renkli resim yapmış.

Toprağın yüzü baştan başa kırmızıya benzer. Yahutta şafakta kızaran göğe benzer.

Meydana giren ayağa kadar kan olup, can almaya giden cansız olurdu.

Kılıç vurmaya giden kahramanı, daha yiğit olanı hemen toprağa düşürürdü.

Savaş borazanı çalıp, genç ihtiyar ve delikanlılar yere düşerdi.

Gürültülerden başlara sağırlık gelip, kimse kös ve davula kulak vermezdi.

Savaş yeri baştan başa ölü oldu. Ne ölüler ki, onlardan tepeler oluştu.

Baltalarla bedenler yaralanıp, sayısız asker ruhı saflar oldu.

Kaçmayı bırakıp göğüs öğüse geldi. Bütün kılıçların ağızları gedikleşip, sin harfine döndü.

Yiğitler çok savaşıp, el, ayak kırarak, baş kestiler.

Hayret, can satılan pazar olup, şaraba zehir katılırdı.

Savaş alanına biraz gevşeklik gelip, yiğitlerin yeri görünüşte toprak, canları ise yüksek cennetlerde parlak güneş oldular. O sırada namertler kurtuluşa ermişlerdi.

Geçen günlerde paşa ile dostluk kuran dost ve yakınları kayboldular. Paşanın çevresi boşalıp, sağ ve solunda görünen, ard ve önde bulunan kötü düşünceli düşman anladı ki, dünyada samîmî ve uygun dost azdır. Yanında dost, üzengi ve dizginini tutacak hizmetçisi yok. Maddî varlığı belâ girdabına düşmüş, varlık kâşesi cefâ taşıyla kırılmıştır. Bilâkis ecel etkili okla vücudunda ok yarası olup, çok zor durumda olduğunu naklederler. Üç defa kendisi düşman alayına at sürüp, çeşitli yiğitlik ve kahramanlık gösterip, sonunda düşman arasında ölüme esir olup malını ve mülkünü terketti. Zafer dolu ruhu kudsi ilâhiye, şerefli canı sonsuz rahmet misafirhanesi tarafına uçtu. Rum ülkesine ferman okurken, cehaletle bir kaç cimrinin elinden helâk, yüce Osmanlı sarayında Asaf rütbeli iken, cehaletle bir kaç dinsiz ve adaletsizin elinde bir avuç toprakta yok oldu. Hüküm ancak ulu Allah'ındır. (Allah onu mağfiretine bürüyüp, cennet evine koysun). Elbette geçici dünyanın sonunun yokluk olduğunu ve yokluk şarabını içen insan bulunduğunu görmez misin?

NAZMIN AÇIKLAMASI

Bu dünyanın saltanatının sonu hep yok olmaktır. Bütün yüceliği baştan başa ancak sıkıntıdır.

Başını göğün üstünde tutarsın da, onu tabut ve sandalda (kelekte) görürsün.

Cihâna Hüsrev, Dâra ve Cem olsan, Feridûn, Kubad'a arkadaş olsan,

Süleyman ve İskender dostun olsa. Gök sarayı evinin sahnı olsa, Sonunda konağın, yerin altı, kara toprak ise başa tac ve mühürdür.

Ali Paşa'ya bak, Asaf geçinir, herkes önünde el bağlardı.

Bak, sonunda başını nereye koyup, yoldaşı ve arkadaşı kim oldu?

Ali Paşa'nın hayatı ölüme dönüşüp, Âsaflık büyüklüğü ölüm belirtilerine çevrildi. Şan ve şöhretinden iz, saygı ve büyüklüğünü haber veren kimse yok. Sanki dünyaya gelmedi, bir an başkanlık koltuğunda sevinip gülmedi. Bir an içinde varlığı görünen âlemden çıkarılıp yok, bir saatte baht yıldızı mutluluk ufkundan düşerek kayboldu.

Kötü kimseler, yenik askerler, savaş ve vasıta ve aletleriyle ganimetlenip, doydular. Hüsreve ait altın kılıç ve hançerler, yıldızlı gümüş zırhlar, kaftanlar, altın kemer ve püsküllü külahlar, rüzgâr ayaklı, nesim yürüyüşlü, cins atlara sahip oldular. O sevimsiz gurubun komutanları olan adı geçen Şeytan kulu'nun da nasıl olduğu bilinmeyip, sanki Asker Paşaya yenilgi geldiği gibi bu sırtlanlar topluluğunda ikbal bahçeleri şiddetli yokluk rüzgarıyla dağılıp, toplulukları perişan oldu. Galiba kâinatın efendisinin (Allah'ın rahmet ve selamı ona olsun) hadis-i şerifleri gereğince ki, şöyle buyurmuşlar.» Topluluk olsalar dağılmayan, dağılsalar kimlerdir? ve nereye gittikleri bilinmeyen bir kavmin kötülüğünden Allah'a sığınırım».

Galiba, sonsuz hikmet ve kudret sahibinin hikmetinde bu büyük olayın ortaya çıkmasının sonucu, cennet mekan padişah hazretlerinin (Allah delilini artırsın) saltanat ve istikbalinin işaret ve belirtileri idi. Önce Hak teâla, cennet mekan padişah hazretlerinin saltanat ve mutluluklarının ebedileşmesi için hikmetli takdirlerinde mukadder olan hâdiseleri görünen âleme getirdi. Paşanın hadisesiyle Sultan Ahmed'in gönlü gamlı ve dağınık, sağlam dayanağı kayıp olmakla, arkadaşı, acı ve keder içinde oldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Bütün takdir sonsuz Allah'ın, bütün hikmet O, Yokluğu olmayacak şah'ındır.

Her şeyde tasarruf onun olduğunu hak bilip, sakın şaşma.

Kullara sürekli ihsanları olup, emrinin ortaya çıkışı sebeblere bağlıdır.

Şah Selim'in saltanatı ve cihâna büyüklüğünün yayılması için, dünyada ne durumlar gözüktü. Hikmeti orada hep bahanedir.

O n u n c u B ö l ü m : Belirtilen cennet mekan rahmetlinin (Allah'ın rahmet ve hoşnutluğu ona olsun) Osmanlı sarayına ulaşmak için mutlu hareketleri ve babalarıyla karşılaşma umarken yalancı sahtekarların hilelerini gizlemeleriyle şekillenen cenk ve savaşla ilgili şaşırtıcı olayların açıklanmasıdır.

Ali Paşa'nın başına gelenler ve onun bu şekilde gözükmesi düzeninin alışıla gelen nizamlarına ters düştü. Anadolu'da söylendiğine göre çeşitli karışıklık ve kötülüklerin ortaya çıkışıyla, memleketin yapısı oldukça zayıfladı.

Sultan Ahmet güçlü büyük şehzâde olup, Osmanlı saltanatına tam bir kabiliyyetleri vardı. Özellikle sonsuz güneş şöhretli askerle, kapı halkı tam bir haşmetle donanmışken o haricilerin baş kaldırması ülkede fitne ve bozgunculuk tozu göğe yükseldi. Anadolu beylerbeyi Karagöz paşa varlık dairesinden çıkıp, yokluk sırasında kayboldu. İkinci olarak Ali Paşanın adı sanı yokluk kalemiyle belâ sayfasına yazıldı. Bu işlere ibret nazarıyla bakılsa, en büyük felâketlerdir.

Bu arada Sultan Ahmet gaflet uykusunda uyuyan, ağıtsız ve gayretsiz bir oruçla oruçlu olduğundan bütün kalblere tiksinti sebebi ve insanların tümüne korku nedeni oldu. Osmanlı sarayında kendi taraftarları arka ve sığınakları da, haklı olarak ayıplayıp, herkes yanında bilindi ki; saltanat ölüsünü diriltmede Hz. İsâ nefesli değil, varlık bağında çalı çırpıdır. Ahmaklık ve geri zekâlılığı son derece açıktır. Şer'an ve akılca kendisine gereken ve yönelen, dünyanın huzuruyla ilgili işlere kayıtsız olup, o hususa irtikâb herhangi bir yönden yaratılışına lâyık olmadı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Cesaret ve yiğitlik padişahlara ilâhi bir lütuf olup, gerisi seçkin ders, üstün öne geçiştir.

Şahlar cesaret ve yiğitlikle dünyayı alırlar. Cihan sahip kıranı şecaatlı olur.

Cesaret ve korkusuzluk şahların baş tacı, yiğit şah âlemin baş buğudur.

Padişah döğüş ve savaşa eğilirse, doğu ve batıya hükmeder.

Padişahlar şecatla zaferler bulup, düşmanın payı da ruhunun alınması olur.

Şecaat, kendisine daima adaletle yardımcı olaacak akıllı bir vezir bulmaktır.

Taki bir gün Sultan Ahmed'in içerde tarafdarları, özel yaratılışıyla yetiştirilen, cehalet bahçesinde biten tatsız sebze (gibi) olan aşağılık kimselerle karışıp, arkadaşlık ederken, şahsı büyüklük ve yiğitliğe eğilimli olup, işinde bilgelik, yaratılışında ülkeyi yönetip yükseltme kabiliyyeti varmış, desinler diye, onlarla konuşup, danışmış ki, «Kardeşim Korkut babamın gönlü yokken Mısır'a giderek, Çerkes beylerine varıp, zamanla kendisine arka ve yardımcı olmaları için, onlarla ilgi kurdu. O günahkarın bir suçu da sancağı olan Teke ilinden izinsiz kalkıp, Saruhan'a geldi. Onun hareketleriyle Şeytan Kulu ayaklandı. Bu denli bozgunculuklara sebeb oldu. Ona varıp kulağını bükmek gerekir düşüncesiyle, varıp yaptığı, işlediği suçların cezasını kendisine göstereyim diye aklıma geldi.» deyince, terbiye güneşinin ışığında yetiştirilmemiş ham, sırdaş hizmetlilerin sözlerine âferin ve takdirler edip, isteği beğenince, o tarafa hareketi gerçekleştirdi.

İleri gelenlerden yakını, biraz akıl çemberinde olan bir hizmetlisi, «Bu giriştiğiniz işe atanızın rızası varmıydı? O tarafa sunun, güzel izinleri olursa yönelin. Yoksa bir gevşeme ve karışıklığa da siz sebep olursunuz» deyince akıllı görüp, saraya sunar. Babası kabul etmeyip, «yerinde oturup, bu görüşe rıza göstermiyesin» demişler, o da el çekti. Bütün bu etkilerle Sultan Ahmed'e herkes kin besledi. Tüm halk cennet mekan padişah hazretlerinin tarafına yönelip, olgun huyları insanların dillerinde söylenir oldu. Kendileri hakkında yukarda bilgi verilmiştir, Bu sırada Edirne yakınına gelip, kendileriyle karşılaşma arzusunda olur. Fakat Sultan Ahmed'e bağlı olan şahıslardan ileri gelenler, karşılaşmayı istemezler.

Ali paşanın yenilgi ve ömür sermayesinin bittiği haberi gelince, bütün Rumeli komutanları sarayda toplanmışlardı. Oturum yapıp bir sürü lâftan sonra düşünce ve kararları şu oldu: «Çabucak Sultan Ahmed'i getirip, padişah yapalım.» Fakat başkanlık mevkiinde olan bunu kabul etmeyip şöyle der: «Anadolu'da bulunan düşman belirsizdir. Sultan Ahmed'e Karaman'ı verelim. Sultan Selim hana da Semendere sancağını sunalım. Her biri sancağına varsınlar» diye söyledi.

Merhum Bayezıd han zikredilen sözleri duyup, vezirlerin kabule layık olan öğütlerini tutarsa, sonra kendileri saltanat işlerinde kalması gereklidir. Oysa ki, zihninde saltanat işlerini yapmaya güç ve takatının yokluğunu bilip, emirlere hoş bulunan şu konuşmayı yaptı;

— Hoşnutsuzluk ve arzum isteniyorsa, benim padişahlık yapmaya gücüm kalmadı. Kendi isteğimle saltanatı oğlum Ahmed'e verdim. Bundan sonra padişahınız odur. Hazırlığını yapın, dedi.

Vezirler, devlet adamları ve bütün Osmanlı saray erkanı canla emirlerine uymaya bütün güçleriyle aşırı derecede gayret gösterdiler. Hepsi şu noktada birleşti; Sultan Beyazıt Han Edirne'den göçerek, İstanbul'a varıp, Sultan Selim hazretlerine livasına varması emrolunsun. Uyarsa, ne güzel, aksi takdirde Edirne şehri eski başkenttir. Orada köşesine çekilsin. Alemin dayanağı Hünkâr İstanbul'a varıp, Sultan Ahmed'i davetle getirip, padişah olduktan sonra zafer nişanlı bütün askerlerle Sultan Selim üzerine varıp, onları ortadan kaldıralar. Bu tarz üzere ittifakları sabit olup, 917/1511 yılı baharının sonlarında, şan ve şerefle İstanbul'a yöneldiler. Günah sonuçlu bu durumlar cennet mekan padişah (Allah delilini aydınlatsın) hazretlerine bildirip, daima dayanakları, şânı yüce olan kâinatı yaratan Allah'ın lutuf ve merhametinin kemâline bağlıydı. Gerisini şerefli yüce Hakk'ın kaza ve kaderine bağlayıp tevekkül konağında yerleştiler. Ümitleri askerine şahlık emrini, Hakk'ın yardımına bağlayıp, ricaları vilayetlerinin padişahlığını büyük ve yüce Allah'ın irade ve isteğine teslim eylediler.

Sultn Bayezıd han (Allah'ın rahmet ve mağfireti ona olsun) Edirne'den çıktıklarında, Sultan Ahmed'e bağlı paşalar hazreti Sultan Selim üzerinde otuzbin (30.000) kadar asker vardır diye korkudan titreyip, sunarlar ki; «Padişahım, Selim han üzerinde sayısız arslan avcısı asker, haddinden fazla mutlu ve savaş adamı vardır. Padişah ordusuna da yakındır. Saadet yuvası İstanbul sarayına bağlı olan binlerce kullarınızın uygun gördükleri budur ki; Alemin sığınağı padişah hazretleri onların üzerlerine yürüyüp varlıklarını ortadan kaldırıp, yok ederler ki, Sultan Ahmed'in arzular yeşilliği taze ve yeşil olsun, dediklerinde, Bayezıd Han (Allah kabrini aydınlatsın) hazretleri bu mutsuzluk getirecek tedbiri söyleyene kızgın bir şekilde güzel bir cevap verip, «bana anlattığın husus Hakk'ın emrine uygun mudur? Akıllı kendi gözü nuru (çocuğu) üzerine varır mı? Şer'a uygun mudur?» diye sözlerini bitirince, o korkusuz beyinsizler ve diğer anlayışsızlar; tedbirden vazgeçilirse, saltanatın şerefine eksiklik, Sultan Ahmed'e mahrumiyettir, diye tekrar cenk ve savaş izni istediklerinde, rahmetli Sultan Bayezıt Han, Sultan Selim için inci yağdıran şu sözleriyle, «Yüce ve noksandan münezzeh olan Allah onu tehlikelerden saklaya» diye dua ettikleri kesindir.

Zikredilen cahiller savaş ve cenge emir verildi diye emirlere uyarı yaptılar. Çorlu civarına vardıklarında savaşla ilgili durum yukarda söylendiği gibi vuku bulup, önceden bu durumu yazanlar, işlerin gerçeklerini bilmeyenler, doğruluktan sapmışlardır. Mutlu sonuçlu açık bir ifadedir, bilenlerle bilmeyenler bir olmaz demişler. Şüphesiz zanları gereği yazıp, açıklamışlardır. Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin cenk ve savaşa herhangi yönden rızaları olmamıştır.

Gerçekten harbe birazcık rızaları olsaydı, Osmanlı ülkeleri yiğitleri, hançer vuran, kılıç çekenleri, Tolga giyenleri, güçlü muhafız ve yiğitlerinin hepsi o ikbal evinin eşiğinin akçe ile alınan gönüllü hizmetçi ve köleleri, doğru sonuçlu ihlaslıları, toprak gibi samîmî alçak gönüllüleri idiler. Ufak bir işaretleriyle karşılık verenleri, zafer kılıcının tadını nasib ederlerdi.

Yazılan ve söylenen gerçek vay ve sözün doğrusu şudur; Bu tarz gerçek durumu doğrulamayıp, yalanlayan akılsızlara delil ve şâhid olarak, cennet mekan padişah hazretleri sayısız şanı yüce emirler, özellikle yabancı sultanlar soyundan bir çok namlı saf kıran, kılıç çeken, insanı yere seren yiğitlerin varlığı yeter.Eğer arzu ve istekleriyle savaş olmuş olsaydı, hiç olmazsa onlardan ve bunlardan namlı biri savaşta ve çarpışma sırasında ölmesi gerekti. Bu husus savaşa gönüllü olmadıklarına tam bir delildi. Câhillerin savaşla ilgili geniş açıklamaları sadece dedi kodudur.

Onbirinci Bölüm: Bu fasıl olaydan kurtulup, Kefe şehrine geri gelişlerinin açıklanması hakkındadır.

Cennet mekan padişah (Allah mağfiretiyle örtsün) hazretlerinin inançları temiz, parlak gönülleri anlayış kaynağı idi. Yüce ve büyük olan Allah'ın iradesinde her işin olması bir vakte bağlı, başarı gününün çıkışı güneşin doğması yakındır. İlâhi takdirde devlet çırasının nurla dolu olup, aydınlanmaya mutlu bir saat gerektiğini gördüler. Dururlarsa, savaş erişip, atalarına isyan ve taşkınlık görünür. Hemen o anda arzu ve yöneliş dizginini Karadeniz kenarındaki Ahyolu şehrine çevirdiler. Oraya varıp, bulunan gemilere binerek, denizden adâlet yeri Kefe şehri tarafına üstün bir gayretle hareket ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Akşam ve sabah, seher yeli esip, ortaya çıkan şeyde nesimin yardımı oldu.

Bütün tac ve tahta layık olan o iyi bahtlı şahın gelişiyle denizin yüzü baştan başa cennet olup, sanki ova gülle doldu.

Geminin yelkeni gölge salıp, cihan şahını güneşten sakladı.

Cenab-ı Hakk'ın denize sevkettiğine hoş olup onu balık ordusuna sultan etti.

Balıklar o şahı başüstünde tutup, önünde doğru yolu gösterirler.

Hak Nuh'un gemisini belâdan saklayıp, Kefe bedenine ruhu eriştirtirdi.

Mutluluk sembolü uğurlu mübarek bir zamanda Kefe şehri limanına varıp, sağlık, ikbal ve büyük bir kurtuluşla samimiyyet ve temizlik artıran saraya girdiler. O vilayetin ayrılık gören gözü, şaşkınlık veren vahşilik tarzından göz hastalığı belasına tutulmuştu. Göz ilacı olan ayağı toprağı yardımı erişip, gözleri açıldı. Özellikle tac ve tahta layık, genç talihli şehzade Sultan Selim temiz görünüşlü, gönlü gül gibi açılıp, güzellikle süslü peder aynası kalblerine parlaklık, aydınlatan gönül aynasına neşe ve sevinç verdi. Her ne kadar Derya buhurdanları-güzel kokulu hatıraları zamanın bulanıklıklarından birazcık kararmış, ayna gibi parlak gönülleri yalnızlık etkili, zulüm dolu zaman tarzlarıyla kederli gibiydi. Fakat Cenab-ı Hakk'ın yüce yardımına güven ve bağlılıklar ışıklı ve güçlüolmakla sağlam tevekkül ipine bağlı idiler. Takdir otağında gizli olan her ne ise ortaya çıkar diye ümit yolunu gözlediler. O ülkelerde meydana gelen saltanat ve mülkün önemli işleri, halka ayrılan adalet kapılarını açıp, insanların önemli işleriyle uğraştılar.

O n i k i n c i B ö l ü m : Dehşet saçan bu mâcerâ göründükten sonra Sultan Ahmed'in mutluluk veren taht köşesine çekilmek için İstanbul yakınındaki Maltepe'ye gelip, sarayda o hususta ortaya çıkan sıkıntının açıklanması ile ilgilidir. Cennet mekan Padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri bu ibret veren hal yüz gösterdikten, sonra rahmetli Sultan Beyazıt Han İstanbul'a gelerek, bütün Rumeli seraskerlerini Osmanlı sarayında topladılar. Önce bozgunculuk çıkaran düşünceleri gereğince, Sultan Ahmed'i getirip, padişah yapma yolunu ve tarzını görüştüler. Sultan Beyazıt Han (Allah delilini aydınlatsın) eski sözünde ısrarla durduğu için, Sultan Ahmed'e nâme yazılıp, İstanbul'a çağırdılar. Bunun aksi olur diye hemen kendileri de ayrı adam gönderip, mübarek ellerini öpmeye izin vermişler. Gelen cevâbî mektuba Beyazıt Han sevinç ve neşelenip, mutlu, ellerini öpmeye alışıldığı üzere izin lutfedilip, sevinç veren fermanda verildi.

Yüce emir gereği Sultan Ahmet İstanbul'a hareket edip, deniz kenarına yakın Maltepe diye bilinen yere gelerek, otağı kurup içi neşe ve sevinçle dopdolu, neşe hazinesi zatı, cevher arzulu hazine tab'ı saltanat tahtına oturma ümidi, hırslı kalbi hilafet tahtına yakınlık müyesser olmak ümidi, saltanat mührünün heveslisi oldu. Gece gündüz yiyip, içmede, kederli günler ve üzüntülü haller sükutta. Sultan Ahmet o tarafta sevinç ve neşeli, Sultan Beyazıt Han neşe artıran sarayda oğlunun güzel yüzüyle şereflenme arzusuyla ber muraddır. Her ikisinin de istekleri sarayı mamur, bütün ileri gelenleri mutlu, Osmanlı sarayı büyüklerinin hepsi, Sultan Ahmed'e çeşit çeşit yüksek tebrikler hazırlayıp, altun kalpaklı, mücevherlerle süslü kemerli, Yusuf yüzlü, gül yanaklı, servi gibi semiz yüzlü güzellik nasibli kullar, hizmetçiler, yüce cevher değerli lâl ve yakutlarla süslediler. Çeşit çeşit kaplar, katar katar, süslü eğer ve gemli katırlar, atlar, özetle, hiç bir gözün görmediği ve hiç bir kulağın işitmediği çeşitli hediyeler hazırladılar.

Sultan Bayezıd (Allah kabrini nurlandırsın) Han'ın, tekrar vezirler ve ileri gelenleri ve bütün sancak beyleri şerefli huzurlarına girip, Sultan Ahmet, nasıl gelerek karşılanacağını bir daha görüştüler. Zorluk çıkaran görüşleri bu tarz üzere kararlaşmış oldu ki; Sultan Ahmet İstanbul'a geçip, büyük meclis olup âdete göre el öptükten sonra, askerin başına geçirilip zaferleriyle övülecek şanlı asker ile Sultan Selim üzerine göndereler. Ne batıl bir düşünce, ne muhal hayal, tuhaf iş ve garip hallerdir, ki; yüce ilâhi bağışlara erenler, dünya işlerini yönetme, şerefli yüce Hakk te-

âla hazretlerinin olduğunu inkarcı olup, gaipte gizli işler ve meydana gelen fiiller ne yüzden ortaya çıkacağını bilmezlerdi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

İnsana Tanrı'dan gaflet etmek ve gözünü utanma ve hayadan yummak hoş değildir.

Haksız işe gayret hata, Hakk'ı unutmak belâdır.

Âlemin padişahı var demezler, iki cihanın ve ötesinin ilâhı vardır derler.

Özellikle saltanat Allah vergisi olup, şeref artıran yüce bir menkibedir.

Saltanat sadef, şâh da gizli incidir. Gayb kapsısı arkasında gizli ne cevherdir.

Cihana şahlık Hak hizmeti olup, kime verirse ihsanıdır.

Sultan Ahmet tarafları paşalar ileri gelen devlet adamlarının çoğunluğu, Osmanlı saray yardımcılarının umumu, her yönden hazır olup, hepsi de gece Sultan Ahmed'i karşılayarak, seher vaktinde saraya ulaşmakta anlaştılar. Şüphesiz cenap-ı Hakk'ın yüce irade ve dileği gerektir ki; kudretli şânı yüce Melik'in takdir otağında, çoğunluğun önemli hususları içine alan işlere bağlı olan şeyler gizlilik âleminden ve kapalılık derecesinden açığa çıka.

Osmanlı sarayında bulunan savaşı etkileyen gazilerin çoğunluğu Yeniçeri gurubu ki; bunlar, dîni mübinin sütûnu ve seçkin şeri'atın doğru direği olup, savaş saflarının seçkinleri, öncüleri, azametli gâzîler topluluğunun gösterişlileri, yüce gayretlileri, büyüklük ve ihtişam semasının yıldız adamları, düzen ve ahenk pazarının şans sikkeleriyle basılan altın ve gümüş paraları, beden ülkelerinde düşmanın ok mızrağıyla meydana gelen yaraların şifâ kabul eder ilaçları ve merhemleridir. Cenab-ı Hakk'ın sonsuz üstün iradeleriyle, memleket işlerini düzelten hususu ihtiva eden ve halkın rahatlığını gerektiren bazı hususların var olup, ortaya çıkışında, onlar (yeniçeriler) alışılmış sebebler ola geldiği açık ve bellidir. Bu beğenilen öneri de müslümanlar arasında güneşten daha parlak ve aşikârdı ki; Osmanlı sarayı saltanatına Sultan Selim her yönüyle daha lâyıktı. Çünkü daha Trabzonda iken adalet ve yükselme sesi dünyanın her yönüne yayılıp, Sultan Ahmed'in gece gündüz yiyip içmeyle uğraşması, gece gündüz çalışma ve gayreti, saz ve söz ehliyle arkadaşlığa idi. Özellikle bu defa meydana gelen olaylarda mahiyyeti bilinip, cihan sahifesinde adı adâletsizlikle meşhur olmuştu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Şahsın durumu huyundan bilinir. Çünkü iş kişinin aynasıdır. derler.

Ey Sufi, sarığın ucunu sarkıtma, kişiyi dilinin ihtiva ettiği şey bildirir.

Bilgiler hazinesinin hazinedârı, sözünden gizli rumuzu bilir.

Câhiller sırları gizlese de, fazilet sahiblerine haberler bildirilir.

Sanatkar işinden, yiğit adamlar da hareketinden belli olur.

Sultan Ahmed'in padişahlık tahtına oturmaya layık olduğu bir akıllının hatırası Osmanlı sarayı tahtına layık olduğu en aşağı zavallının kalbine gelmezdi. Fakat rahmetli Sultan Beyazıd (rahmet ve mağfiret ona olsun) Han'ın saygı değer şerefli çocukları aralarında iksir etkili bakışları ve şefkat kabul eden yüce merhametleri, Sultan Ahmed taraflarına daha çok olup, her zamanda lutufkar bakışları onlar tarafına yayılıp, çıktığından, o tarihte hakânla ilgili Osmanlı sarayında saltanat işleri ve ülkelere gözcü ileri gelenler de onların mutlu görünüşlü bu hoş hatırları için, Sultan Ahmed taraflarına eğilimli olup, gerçek halde, hak etme ve layık olma taraflarına, tamamen Hakk tarafına bakmazlardı. Münezzeh, mülkün sahibi ve çok sabırlı olan yüce Hakk kullarına kötü işleri ni hemen ortaya çıkarmayan merhametli meliktir.

Yüce ilâhi irâde gereği oldu ki; kahredici ilahi güçlü saldırı, sonsuz açık kudret ortaya çıka. O sebebten yeniçeri yiğitlerinin kalblerine Hakk'ın ilamı müjdeci olup, içlerinde arifler, bilginler hak ile bilişler ve tanışlar, ilimlerle onarılmış bilginler, faziletliler, iyi hal ve takva ile tanınan akıllılar olgunlar, manevi ilimlerle âşina ibadet ehli taat yoluna giden, velilik mertebelrine yakın olan müttekîler, mâlikler, bir çok kerâmetlerle olgunlaşan iyiler, salihler, önceki üstadlara erişen çileli tarikat kurucuları, temyiz ehli olanlar, mescidler ve camilerde itikafa girip, kulluk yapanlar, Tekkeler, zaviye ve ibadet yerlerinde bulunan zâhidler çoktur. Sultan Ahmed yarın İstanbul'a gelir, geçer dediler. O gece, gecenin başından yatsıya varınca yeniçeri odalarında olan yiğitler, alperenler düşman fethediciler, aslan bakışlılar, Aristo tedbirliler toplanıp, devlet ileri gelenleri ve emirlerin Sultan Ahmed taraflarına yönelip, bağlanmaları sırf ve doğrudan uzak, onu kâinat gibi Osmanlı tahtına geçirip, padişah yapmak ulu günah ve büyük suç olduğunu düşünüp, Selim Han gibi adâletli padişah saraydan uzaklaştırılmış, Sultan Ahmed gibi kişiliksiz saltanat koltuğuna geçip, sevinçli ve neşeli olmak ocağımızda olan gâyret ve muhafazakârlığa lâyık olmaz. Ocağımız hak sığınağı, yatak ve durağımız şeriat tezgahıdır diye düşünerek; kalkıp Sultan Ahmed'i ge-

tirmek isteyen paşaların evlerini basıp, yağma ve talan eylemekte, anlaşıp birleştiler.

O gece Sultan Ahmed'in lalası İstanbul'da yatmıştır. Hemen yatsı vaktinde, o Hızır nefesliler, zulum edenler, Rustem maiyyetliler Cenab-ı Hakk ın nimetlerine şükredenler ki, gerçekten Hakk askerleri, şeksiz varlığı mutlak Allah'ın ordusu idiler. Harp aletleri ve techizatla tamamlanıp düzenlendiler. Kalabalık guruplar, mutlu büyük askerler, «Allah Allah» sesleriyle İstanbul'un içini uğurlu haykırışla doldurdular. Bölük bölük olup, her bölüğü bir paşanın evine koşup, şimşek gibi erişip, içeri ve dışarısını yağma ve talan ettiler. Aletler, lüks eşya ve mallardan, süslü cevherler, altun ve gümüşten her ne varsa, yağma ve talan ettiler. Bu uğurlu merasimli saldırıdan kendileri, geceleyin şehir içine kaçıp, gizlendiler. Sultan Ahmed'in lalasının olduğu yerde de koşup, kendini ele geçirerek, halkla onu azarlayıp, işkence ettiler, «Şimdi seni can alan kılıç, ölüm etkili okla öldürürüz. O efendin denen gayretsiz ve edebsize var, Rum tahtına padişahlık boş, Osmanın tahtına çıkmak sadece lâf değildir. Bunca zamandır Amasya tahtında şah olup, atası devletinde padişahtı. Biz onu adam sanıp, her zaman devletin eşiğine yüz sürüp, dualar sunardık. İslâm ülkesinde dinsiz ve mezhepsiz bir grup, zalim, zararda olan ve edepsiz bir topluluk baş kaldırdılar. Bunca kanlar dökülüp, ocaklar yıktılar. Saltanat makamına hakaretler ettiler. Anadolu beylerbeyini Osmanlı sarayında vezir-i âzam olan Ali Paşa'yı öldürdüler. Kendi yanında sonsuz zafer yolu gösteren asker varken, islam ve din düşmanlarını zabt ve yoketmeye gücü yetmedi. Boş lâfı seçip, gayret ve hamiyyetsizken, şimdi saltanat mı ister? Utanmaz gayretsiz ne yüzle geldi? Devlet başşehrini boş mu sandı? Bu ocak erenler alanı, pehlivanlar ocağıdır. Bunda olan gâziler, hazret-i Muhammed'in getirdiği apaçık dinin kulları köleleridir. Bizim onu saltanata kabul etmemiz imkansızdır. Var haber ver, başını alıp nereye giderse gitsin» dediler. Adı geçen lalasını bu haberi götürmesi için öldürmeyip, serbest bıraktılar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

O gece mutlulukla kadir gecesi olup, saadet burcuna yıldız yükselmişti.

Uğurlu ve güzel bir vakit olup, gâzilerin gazası sevilmiştir.

Fitne ve kötülüğün çırası sönüp, ateşte yakılarak yağı kalmadı.

Fitne rüzgarı dinip, oturdu. Fitne azığı zulm evinde döğündü.

Karışıklık ve kıvılcımdan dolu iken, cihan korku ve tehlikeden emîn oldu.

O gece lalası Sultan Ahmed'e erişip, bu haberleri işitince, canına ateş düşüp, dünyadan bıkarak, saltanat ünıidiyle gülbahçesi olan ta-

biatı dikenle doldu. Hemen o anda Maltepe'den ağırlıklarını kaldırıp, geri Karaman iline hareket etti. Aklınca şuna karar verdi: Cihan Şahın oğlu Sultan Mehmed'i kendine dost edinerek. önce Anadolu ve Karaman ve Rum illerini alıp, müstakil padişah ola.

Sultan Ahmet çocukluğunda boş kafa iken, ilim ve irfan sahibleri, sanat ve fen ehli ile arkadaşlık etmeyip, dünyanın durumunun ne olduğunu, insan oğlunun hallerinin ne olduğunu işitmez, bilmez, öğrenmezdi. Saltanat sanatı ise bütün sanatların en zoru ve her şeyin en gizli ve en güç olanıdır. Onu olgun bir üstaddan öğrenmeyince yüksekliğine erişemez. Yüksek göğe el erişir mi? Yüksek buluta, kalkmakla oturulur mu? Dipsiz denize el sokmakla balık avlanır mı? Güneşin ışığı olmayınca, karanlık gecede güzel yüz gözükür mü?

Sultan Ahmed, saltanatı babasının iyilik ve bağışıyla olur, bilirdi. Gece gündüz düşüncesi yiyip, içmek arzusu gonca dudaklar ağzını öpmekle, servi boyluların belini sarmaktı. Kânun, tambur ve kopuz sesleri, yanık rebab ve çenk inleyişini dinlemek ona bahar bayramı idi. Ülkeler alıp, tehlikeli yerleri korumak, düşmanın durumları, hesap, kıyamet mizan ve terâzi gününün ne olduğunu bilmezdi. Padişahlık hemen parlak cevherlerle süslü gemle sağlam Arap atlara binip, yaban avları yapmak sanırdı. Saltanat ve şeref vasıtaları alçak dünyanın makam, büyüklük ve gösterişine şaşıp, güvenmişti. Yalnızlık sarayı gönlüne arzu gelinini öpüp, kucaklamaktan başka bir işi yoktu.

Bu yönden sabah olup, İstanbul'da vezir köşkleri yağma olup, mahalle ve pazarlar, olduğu gibi yerli yerinde güvende, padişah sarayında da dîvan toplanarak, ileri gelen devlet adamları yerli yerine geçtiler. Vezirler durumu sunmak için içeri girerek, gece olan olayların hepsini anlatıp, padişahın yüksek huzurlarında hata ve kusurlarını itirafla, özür dileyerek;

Padişahım saltanat sizin ve bizim ittifakımızla olmazmış. Takdir Hakk'ındır. Bütün mal ve mülkünüz ve devletinizde kazandığımız malların hepsi gece yağmalanıp talân edildi. Başımızın kurtulduğuna şükürler ederiz, dediler.

Yeniçeri ocağında yüce tahtın yanına girip, gece olan olaylardan söz açarak, dedi ki;

— Gerçek durum şudur; zafer görünüşlü asker Sultan Ahmed-i getirmeye razı olması imkansızdır. Hoşnutsuzluklarına uyulmadığında fazla karışıklık olur, deyince, Sultan Bayezıd (rahmet ve mağfiret ona olsun), yaratılışlarında saltanat yükünü taşımaya güç ve takatı kalmamıştı. Vezirlerle konuşup Sultan Selim (Allah kabrini nurlandırsın) Han'a İstanbul'a gelmesi için, fermanla yeniçeri yayabaşılarından dört yiğit nefer atanıp, gönderildi.

Adı şerefli Allah'ın güçlendirmesiyle, Sultan Ahmed durumları başka türlü olup, saltanat umudunu bırakarak Karaman'a varmakla öbür kardeşi Sultan Korkud'a korku gelip, kendinin üzerine varmak ihtimalini vererek, korku içinde iken Sultan Ahmed'e bağlananların şansları düşük ve uğursuz, arzuları mahrumluk ve ümidsizlik oldu. Şüphesiz bir çeşit fitne ve kargaşalığa da kararlı olup, bozgunculuk çıkaran şahıslarında ahmaklık ve delilik gereğince, saltanatın Sultan Ahmed'ten uzaklaştırılarak Sultan Selim'e nasib olduğunu gördüler.

Sultan Korkud'a gizlice mektuplar gönderip, «İşte Sultan Ahmed' in durumu böyle oldu. Sen de Sultan Bayezıd Han'ın oğlusun. Şayed şansın varsa, saltanat sana geçer. Şeksiz şüphesiz padişahlık konusu askerin güzel yöneliş ve olgun gayretine bağlı imiş. Özellikle yeniçerinin girişimi olmayınca mümkün değilmiş. Hakk'ın yardımına güvenip, değiştirerek, gizlice gelip, yeniçeri odalarına döşenip, içlerine girerek, yalvarıp yakarırsanız, padişah olmanız mümkün olabilir. Yahutta Sultan Ahmed üzerine göndermek için kararlaştırılan serasker olursunuz» diye teşvik ettiler. O da Sultan Ahmed'e karşı dikkatli ve uyanıktı. Hemen mektup vardığında insanlığın tabiatı gereğince saltanatın meydana gelebilmesi hoş gönlüne sevinç ve neşe müjdelerini vererek, yerinde duramayıp, bütün süs ve zinetlerini ortaya döküp, iki üç adamıyla İstanbul iline gelip, geçip, yeniçeri odalarına girdi. Yeniçeriler bahtı genç şehzâdenin topluluklarına gelip oturduklarını görürler, Sultan Korkud olduğunu bilip, gurup gurup gelerek yüce elini öpüp, kulluk adetini yerine getirdiler. Bu sevindirici haber Sultan Bayezıd Han'ın şerefli kulanığa erişip, şerefli hatıralarına endişe gelip, sevinç getiren geliş sebebini soruşturdular. Sultan Ahmed'den korkup geldim diye cevap verip, bir kaç gün durarak, sonunda Midilli sancağı verilip, o tarafa hareket etti. Fakat oraya gitmeyip, geri Sarûhan'a vararak, oraya yerleşti. Yaratılışları askerliğe uygun olmayıp, prensip ve uslûbları, ilim ve edeb yolu idi. Zatları ilim, marifet ve hoş şaka hazinesi idi. Hatta «Mesâil-i şer'iyye Müştemil-i Korkud Haniyye» diye bilinen telifleri şerefli bir kitabı da vardır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Şahın şahsında belagat meşhur olsa, ne güzeldir, nur üstüne nurdur.

Bilginler ve şiir padişahların süsü olup, devlet mührü ve tahtın tacıdır.

Şiirle şahsın şânı yüce olup, yeni şiir şahsın canıdır demişler.

Şiirin dile meyve olduğu tesbit edilmiş olup, ne tatlıdır. Ona hiç bahane yok.

Yaratılışın şiirlere kabiliyeti olmasa, nerdeise vahşi hayvana benzer.

O n ü ç ü n c ü B ö l ü m : Cennet mekan padişah (Allah kabrini aydınlatsın) hazretleri ikinci kez, Osmanlı sarayına şerefle çağrılıp, uğur ve mutlulukla geldiklerinde Osmanlı tahtına padişah, hilâfet makamının sahibi, ülke sığınağı ve mutluluk tezgahı oldukları hakkındadır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ey uğurlu kalem yine açıklamaya gel, göğün tepesinde yuva yap.

Huma kuşu, mutlu fal, sözünde şeker sözlü papağan ol.

Belagat zirvesinde uçmaya başla. Güzelsin, cilveler yapıp, nâza başla.

Şahsın kıssalarından, nasib olan hoş hisseleri anlat.

Alemlerin sahib kıranı (mutlu doğumlusu) ne padişah. Onun sancağının yüksekliği cihanı tuttu.

Onun kılıcının bir anlık kıvılcımı olsa, baştanbaşa doğunun tahtını yakardı.

Onun şahbaz kılıcı batıya erişse, Avrupa savaşa düşerdi.

Cennet mekan padişah (Allah delilini aydnlatsın) hazretleri Kefe tahtında rahat, temizlik yeri hoş gönülleri Cenab-ı Hakk'a bağlı, tevekkül ve güven halısı, kabul ve hoşnutsuzluk alanı sahasına döşenmişti. Birden, ilâhi başarı kılavuzu ve sayısız iyi haberler müjdecisi çıkıp, Osmanlı sarayından ugurlu davet için gönderilen, sevinç yüklü mektupla gönderilen yayabaşları mübarek saraylarına ulaşıp, vuku bulan olayları baştan sona anlattılar. Onların neşe artıran ayak tozları, devletin hastalık erişen gözüne sürme ve göz merhemi yüce makamda aranmış olup, hareket dizginleri, sonuçları zafer, çeşitli bölge eşiği taraflarına yönelmeye çok arzulu olduklarını rivâyet ettiler. Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri yüce ve ulu olan Cnabı-ı Hakk'a çok hamd, sonsuz şükürler edip, ikbal ve devletle muzaffer orduyla mutlu yönlerini İstanbul tarafına çevirdiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Gece gündüz yol aldı. Konduğu yerler güllüktü.

Önünce zafer ve ikbal önder, yanınca şan ve zafer başbaşa her an üzengisine yüz vurup, onun devletine tabî olurdu.

Nesim rüzgârı onun koşan yol arkadaşı olmuş, sabâ rüzgârı da mutlu şans bulmuştu.

Onun yolunun tozu göğe çıkıp, sevinçten semada yuva ister.

Mutlu ve parlak bir seherde, uğurlu ve sevinçli bir zamanda zafer sınırlı öncü güneşler, doğu ülkelerini zabtla, nura boğup, seçkin, parlak memleketleri fethetmek için kır ata binen, cihan şaşaalı sancakları kaldırıp, yüksek gürültüler çıkararak, büyüleyici gösteri yaptılar. Sabah olup, gece ülkesi etek karanlığı ve yorgunluk zindanında satler ve zulum ve dehşet veren orduyla yer yüzüne yayılan kara ordu şahı yok olmuştu. O parlak mutlu günde bir devlet, rutbe ve ikbal müjdecisi Osmanlı sarayına gelip, cennet mekan padişah (kabri nurlansın) hazratlerinin mutlulukla saltanat makamı lutfuna eriştiklerini haber verdi. Uzun zamandır İstanbul'un içi keder ve hüzün ateşiyle yanıp, oldukça gamlı ve üzüntülü idi. Bütün müslümanların gönülleri sevinç ne neşe yerine perişanlık, acılar gelmişti. Bu mutluluk bahşeden ve sevinç veren ses ve gönül ferahlatan, hüzün gideren bu sada ile dünyanın güzel çehresi ve süslü yanağı şen ve güler yüzlü oldu. Bütün halk ve ileri gelenler, tüm küçük ve büyükler, toplam çocuk ve yetişkin vatandaşlar gül gibi açılıp, neşe ve sevinçle her türlü kaygılardan kurtulup, serbest oldular. Rahmetli Sultan Bayezıd (Allah delilini aydınlatsın) hazretlerinin de temiz ve hoş gönülleri mesrur, mutlu tabiatları sevinç içinde olup, bütün vezir ve ileri gelenlerle, askerlere ve divan sahiplerine emredip, onlar da türlü saygı ve tazimle karşılayıp, Yenibahçe'de şahâne otaklar, padişahlara lâyık çadırlar kurup, çeşitli süslerle o yerlerli cennet gibi ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Devrin Dârâsı, Cem'in ordusu ve divan sahipleri yine (ata) bindiler.

Yüce Ferîdun Kubat, Hüsrev, Cem, Cemşîd ve İskender ardarda,
Savaş ülkelerinin yiğidi, cesaret ve şecaatli, yüce Padişahdı.
Sıra, sıra, silahlı, yaylı, ok ve mızraklı arslan ve kurtlar topluluğu.

Savaş anının ejderi kahramanlar, Semender gibi cenk âteşine girerler.

İran ülkesine korku salanlar, Mısır ocağını yele verenler.

Yer yüzünün Kaan arslanları, seçkin şehrini (Der güzinin: Trabzon'un) temâşâ (seyr) edenler.

O mübarek gün Nevruz bayramının üçüncü günü idi. Bütün yüksek makam sahipleri, saltanatın ileri gelenleri, üst makamların tüm hizmetlileri, Osmanlı sarayında yetişenlerin topu, selamet evi İstanbulluların ta-

mamı, hilafet merkezi tebeasının hepsi, o şan ve şeref dolunayını milyonlarca saygı ve hürmetle karşıladılar.

Büyüklükte yüksek dağlar gibi başkaldıran; yüksek makamla zühal mevkili, benzer ve yaşıtlarından üstün, gürleyen, şimşek parıltılı tüfek atan; savaş alanlarının gök gürültüsü sesli, mavi renkli gök kubbe içinde olan gâzilerin seçkini; etkileri açık asırlar ve değişik zamanlarda tanınmış savaşçıların beğenilen gözbebeği yeniçeriler saf saf, çok çok, gurup gurup selamlayarak önünden geçtiler. Müslümanların duaları ve övgüleri yer yüzünden göğe yükselip, semanın kapılarına girerek, Hakk'ın kabul makamına eriştiğinde şüphe yoktu. Müjde arkadaşlı ve mutluluk ve başarı dolu yolların üzeri tüm müslüman, hırıstiyan ve Avrupalı, Yahudîler, sağlam ve hastaların hepsi yollarda (Allah'ın yarattıklarını hayret ve) merakla seyredip, övgüler söyleyerek, «Ey Allah'ın harekete geçirdiği (sarstığı)» müjdesine varan haykırışlarla yer ve gök dolmuştu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dua ordusu göğe çıkıp, yalvararak Allah'a el açtı.

Saltanatın devamıyla padişah olup, halkına adalet isteyen ol.

Allah hiç yokluğunu göstermesin, güzelliğin (yüzün) yemyeşil gül yaprağı olsun.

Allah daima gölgeni uzatsın, her an bize duan artsın.

Her an göklere yüz tutup, du'aya hepsi de «âmîn» derlerdi.

O zaman Yenibahçe geniş bir alandı. Gök gibi yüksek otakla orada kaldılar. Ertesi gün dîvân-ı humayun kurulup, cennet mekan padişah (Allah mağfiretiyle kuşatsın) hazretleri atlanıp, binlerce kudret ve azametle yüce saltanat makamına girerek, rahmetli Sultan Beyazıd Hanın sevinç kaynağı ellerini öpmekle mutlu oldu. Onun babalık nişanı tam bir acımayla olgun bir merhamet ve hoş şefkat göstererek, aralarında uzun uzun konuşuldu. Sonunda Bayazıd Han Cenab-ı Hakk'a el kaldırıp, şefkatli inci saçan ağızlarından mutluluk ve devletinin devamına dua eylemişler. Bundan sonra kalkıp, geri şerefli makamlarına dönerek, bu sırada vezirler ve ileri gelenler, olduğu gibi önceden anlaştıkları üzere sohbet sırasında tekrar Sultan Bayazıd'la istişare ile, Cennet mekan padışah hazretlerine ser askerlik verilip, Anadolu vilayetlerinde fitne ve bozgunculuk yapanların kötülüklerini yok etmekle birleştiler. Bu anlaşma ile dîvandan çıkıp, doğru Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin sarayına inip sevinç dolu şerefli huzurlarına yüz sürerek, «Hakânın emri var» diye şerefli saltanat askerlerinin hepsini uyarmışlardı. Bütün dağ gibi yüksek topluluk hazır olup, vezirler padişah hazretlerinden **şunu tesbit ettiler:**

— « Hünkarın ülkesinde bu kadar bozguncu ve şerliler çıkıp, fitne göğüne yükseldiler. Sultan Ahmet onları yok edemedi. Halk şaşkın halde, müslüman ahâli sapık kimselerin atlarının ayakları altında çiğnenmişlerdi. Hakanın şu şekilde bir emri oldu; Tüm müslüman askerlere baş ve ser asker olup, Anadolu'ya geçerek, sapıkların zulüm ve sapıklıkrını ülkenin eteğinden koparıp, vilayetin güven ve emniyetine güzel gayret edesiniz» dedikierinde, Cennet mekan padişah hazretleri ayak üstü gelip, bütün muzaffer askerleri, yüksek uğurlu meclislerinde idiler. Askere şöylece hitapta bulundular:

— Şu anda memleketimiz zalimlerin elleriyle yıkılıp harap edilerek, kardeşim Ahmet bu kadar seçkin askerle o taraflarda iken, düşmanı ortadan kaldırmakta tembellik ve gevşeklik gösterip, onları yok edemedi. Yüce şerefli atam, ben kulunu size başkumandan ederek; Anadolu'ya geçmemi emretti. Ben her yönüyle hazırım. Siz de cenk ve savaş vasıtalarıyla hazır olun» diye buyurduklarında, yeni çerilerden bir kısım söz ehli yiğitler şöyle konuştular:

— Hayır padişahım kulların başkumandan olmanıza razı değiller. Saltanat koltuğu, lutfolunursa, emri dinleriz ve ne hizmet olursa, aciz kullarız, dediklerinde Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri vezirlere şu hoş konuşmayı yaptılar:

— Askerin cevaplarını şerefli sevinç dolu huzurlarına sundular. Vezirler atlara binip, yüce saltanat makamına gelerek, macerayı anlattıklarında, Sultan Bayazıd Han:

— Madem ki sağlıklıyım kimseye saltanat vermem, diye cevap verince, vezirler:

— Padişahım eskiden beri nimetinle beslenen köleleriz. Şimdi çıkıp, güneş gösterişli askere, özellikle yeniçerilere söyleyince, kesinlikle, o saatte bu kullarınızı, kan alan kılıçlarıyla öldürürler. Kanımız devletli padişahımıza helâl olsun, bizi burada öldür. Bu sözü çıkıp onlara söylemeye güç ve takatımız yoktur, diye göz yaşı, aşırı yas ve ümidsizlik gösterince, Bayazıd Han da ağlayıp, mecburen saltanat dizginini Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin uğurlu mutlu eline teslim ettiler.

Vezirler bu sevinçli haberlerle dışarı çıktılar. Bütün asker ve ordu sarayın kapısında idi. Padişah oldukları haberini duyduklarında yıl H. 918/1512 Saferin 8. cumartesi günü idi. Cihana gürültü ve patırdı çıkıp, kâinata bir neşe, sevinç ve hoş bir müjde gözüktü. Herkes divan kapısından ta Yenibağçeye kadar kuş gibi uçmakta idiler. Bir an içinde Yenibağçe cennet olup, gök yüksekliğinde, felek genişliğinde otaklar ve göl-

gelikler kurulup, Osmanlı hünkar çadırı tutulup, eski âdete göre bütün yeniçeriler gelip, havlularını (ordugahlarını) kurdular. Mehter sancakları, Hüsreve layık davul ve kûslar, nakkare ve cihan tutan dançlarla, âlem ve kâinatı velveleye verdiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dünyaya parlak güneş doğup, baştan başa cihandan bulanıklık gitti.

Cihana sevinçten eserler gelip, haberler dünyaya neşe verdi.

Kalbleri sevinç kaplayıp, meclisler kurularak, güzel bardaklar içildi.

A'lem neşelenip, üzüntüler gitti. Kadeh dönüp cam bardakları içilsin.

Nesim rüzgârı eserek zamana rahatlık verip, şehre sevinçle nasib erişti.

Dünya işlerinin değişiklikleri onun cihânı süsleyen görüşlerine teslim edilince, elbette âlemin sığınağı atalarının kurtuluş hallerine düzen vermek en önemli işleri idi. Aynı zamanda kendilerinin mutlu rızaları üzere güzel havalı, hoş bir yer olan Dimetoka şehrinde oturmaktı. Onların değerli isteklerine uygun her yıl sekiz yüzbin akçe ile Dimetoka onlara oturak verilip, yeniçeri ağası Yunus ağayı onlara lala tayin ettiler. O gece araç ve gereçler tamamen hazırlanıp, seherle Bayazıd Han (Allah kabrini nurlandırsın) arabayla çıkarak, Dimetoka'ya doğru yöneldiler. Cennet mekan padişah hazretleri mutluluk ve ikballe yüce uğurlu tahta çekildiler. Genellikle faziletli bilginler, iyi kimseler, ilim sahibi üstadlar, saray halkı gelip, uğurlu saltanat havası için el öptüler. Hazine kapıları açık tutulup, saf kıran savaşçılar, düşmanı yere seren mücahidler olan kapı kuluna ve tüm yeniçerilere genel bahşiş verip, kulların gönüllerini hoşnud ve müteşekkir kıldılar. İşleri yapmakta gereği gibi bütün izleri ortaya çıkarıp, durumları ve işleri değerli Osmanlı sarayına sunuldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Millet ve mülkün temeli yıkılmış olup, zulum ve cevrin direği kırılıp düştü.

Adalet dünyadan kaçıp, sapıklık onun yerine geçmişti.

Adalet ve şefkat yine tahtına gelip, merhamet ve acıma güzelliğini sundu.

Ahmed'in dini yine yenilendi. Şahın devleti daima sağlam olsun.

Kemal ve fazilet sahipleri, seçkin saltanat yılına kabule değer tarihler düşürdüler. Bunlardan biri, Anadolu bilginlerinden ve asrının ileri gelenlerinden Mevlâna Nihânî'nin parlak kasidesinin sonunda yazılıdır:

NAZMIN AÇIKLAMASI

Hicretin 918/1512 yılı saferin yedisinde Pazar günü Rahman ve Rahim olan Allah halka rahmetiyle ve besmelenin fazlıyla kerim olan şah Rum tahtına geçti.

Gönül sevinip şu duayı ona tarih düşürdi ve doğru oldu. «Adlile bu mülki dilşad eyleye Sultan Selim».

Cennet mekan merhum Sultan Bayazıd Dimetoka'ya giderken Edirne çevresinde Söğütlüdere denen konağa vardıklarında, o akıllı rahmet sığınağı padişahın ömür saltanatı güneşi yokluk batışına yakın, hayat kalıntısı rızıkları ölüme akmaya nasîb olmuş imiş. Mukaddes yuvasının temeli orda tamam olup, muzaffer ruhları Hakk'ın rahmetine kavuşarak zikredilen senenin Rebî'ul-evveli'nin on yedinci günü sonsuz âleme göç ettiler. (Hüküm yüce ve büyük Allah'ındır. «Hepimiz Allah'ınız ve biz O'na döneceğiz» ([49]).

NAZMIN AÇIKLAMASI

Bu dünyanın yokluğu gerçek olup, insanın sonunda giyeceği eceldir.

Şah ve emirden hiç biri serbest olmayıp, sonunda kara topraktan elbise giyer.

Yer yüzü şahın köşkü olup, Huld cenneti onun baş konağı olsun.

Onun temiz ruhu Hakk'ın rahmetine erip, bütün toprağı misk-u anbar olsun.

Cennette arkadaşı hürî olup, rahmetler içinde nura boğulsun.

Adı geçen yerde rahmet yoldaşı sultanlara yaraşır bir merasimle kefenlenip, arabayla İstanbul şehrine getirdiler. Orada cennet tarzı, sevimli ve rahmete arkadaş bir cami yaptırmıştı. Bu, yapısı düzgün, içi cennet, temeli temiz, melekler kalan, hal erbabının dilinden düşmeyip, tanınmış bir camidir. Yüksek kubbesinin içi nurla dolu ve süslenmiş imiş.

Araştırıcılar derler ki; uğurlu caminin yapıldığı sırada ne mîmarlara, ne de ırgatlar işletmeye güveniyorlardı. Herkesten isteğince işlermiş. Tamam olunca bir gönle eza ve azar, bir kimseye derd, kınama ve özür olmamış. Binasının harcı helal maldan imiş ki; bozulmaktan korunmuştur.

---

(49) 2 (Bakara)/156

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ne hoş câmi, Me'va cennetine benzer. Her bir camı bir dolunaya benzer.

Kubbeleri nurla dopdolu ve aydınlanmış olup, buğusuyla dimağ kokulu olur.

İçi Kur'an ve zikirle dolu olup, uğurlu adına Hak'k'ın kuludur.

Hatip Tanrı'nın adını ezberlese, mihrab ve minberler şekillenmiş nur olur.

İki yüksek minare ağız açmış, devamlı Allah'ın birliğini açıkca söyler.

Kabrinin üzerine altıgen şeklinde yüksek bir türbe yaptılar. Nur kandilli merasimle kutsallaşmış, rahmetli başı tarafına değerli mushaflarla şereflendirilmiş, bilinen âdet üzre bekçiler, kur'an okuyucular dizdiler. Akşam ve seher o türbede görevliler, onun zafer bahtlı ruhu için hatim ve dualar ederler. Allah onu güzelce kabul etsin.

Ondördüncü Bölüm: Uğurlu hareketleri Anadolu vilayetine olup, zafer etkili iyi tedbirle, Sultan Ahmed'i getirip Yeni. Şehir ovasında padişaha yakışan bir çarpışma olarak, Sultan Ahmed'in hayat yıldızı ölüm batışına erişip, oradan Bursa şehrine vararak, bazı şehzadelerin hayat bostanlarına kahr ve helak rüzgarları esdirip, ondan sonra Saruhan diyarına varıp, Sultan Korkud ile olan durumların açıklanması hakkındadır.

Cennet mekan padişah (Allah delilini aydınlatsın) hazretleri hemen saltanat koltuğuna oturmakla, şeri'atın namusunu diriltmeye giriştiler. Alemi süsleyen bilgilerine bu mana, cihanı aydınlatan güneş gibi açık seçikti. Saltanat direklerinin en büyüğü, hilafet konularının en önemlisi, din sutunu ile resuller efendisi (rahmet ve kurtuluş ona olsun) nin sağlam tavan ve direği olan iki sağlam rukne dayanır. Bu iki rukunden biri düşünce ve tedbir dairesinin başı, feth alanını aydınlatan kandil olur. Âsaf gibi temiz kalbli adaleti göstereni kabul eder, hak yardımcısı vezirdir. Biri de iyilikler doğuran, marifetler gösteren yazıcıdır. Onun yaratılışı cihan gösteren ve zihni suru gösteren berrak bir aynadır.

Bu ikisine sahip olan pâdişah iki cihanın bile fethi yoluna gitmiş olur. Biri dünya, biri âhirettir. Vezir ve kâtibi sağlam ve temiz olan şahlar, bütün yeryüzüne pâdişah, bütün karalara tac sahibleridir. Vezir ve yazıcısı kıt akıllı olanların makamları düşman yeri, oturdukları yerde yol kesen düşman tahtıdır. Tarih kitapları bu söze şahit ve delil, önceki olgun kimselerin (hoşnutluk ve rahmet onlara olsun) eserlerinin doğru anlamları bu duruma açık delildir. Vezir ve kâtip hakkında olgun kimselerin doğru sözlerine nihayet yoktur. Açıklanırsa söz uzar, anlayana işaret yeter.

Cennet mekan padişah (Allah toprağını güzelleştirsin) hazretleri bu manayı inceleyip zikri yüce Allah'ın takdiri ile uğurlu şansları yardımcı olup, sırf saltanat ve mutluluklarının işaret ve belirtisi idi ki; o devirde iki eşsiz zât ve iki mutlu şahıs vardı: Biri sadece nimet bahşedenin lutfu olan şerefli Pîri Paşa, biri de belağat ölçüsü gurubunun başı ve efendisi olup adı Seydi olan yüce divân kâtibi idi.

Cennet mekan padişah hazretleri insan oğlunun o iki seçkini olgunluk ve maharetle, saltanat âdâbında temizliklerinin güzelliğine, âlemi süsleyen bilgilere vakıf olmuştu. Saltanata oturdukları an iyilik etkili bakışları onlara doğru bağlanıp, hâkanlığın bütün önemli işlerinde ve ci-

han alan umum maslahatlarında, onların olgun bilgi ve anlayışlarına dönmüşlerdi. Çünkü iyiliği sonsuz ilâhî yardımıyla adalet ve saltanatın yayılması mümkün oldu. Anadolu taraflarında Sultan Ahmed'in basit anlayışı ve cılız aklı gereği üzere hakana ait mutluluk ve sultanla ilgili sevginin varlığıyla bezenmiş olduğunu gördü. Şüphesiz yanında olan alçaklar şöyle düşünüp tedbir aldılar:

— O tarafta bulunan asker ve ordu zorunlu olarak padişahlarına uyar ve itaat ederler. Bu vilâyetlerde kızılbaş topluluğu pek çok oğullarından birini kızılbaş edelim. Şah tâcı giysin. Kısa zamanda üzerine bir çok kızılbaş toplanır. Hazır ordu ve askerdir. Onlarla Sultan Selim'e karşı koruz, diye hazırlık yapıp, buna göre değerli çocuklarından büyük oğlu Sultan Murad'ı bunun için kasıtlı olarak, kızılbaş topluluğuna uyup, başına kızıl tac giyip, islâmî geleneği bıraktırdılar. O topluluk sevinçli ve neşeli olup, önceden gizlice âlet ve malzemeleri ve harp levazımı hazırdı. Hemen çıkıp Sultan Murad üzerine toplandılar. Bir kaç gün içinde üzerine yirmi binden fazla, zırhlı ve dev naralı silahlı çapkın (kızılbaş) lar toplandılar. Sultan Murad onların gönlünü edip;

— Gelin atam Sultan Ahmed üzerine varalım ona yardım edelim, deyince o gurubun halifeleri, öncüleri ve ileri gelenleri razı olmayıp;

— Bizim şâhımızın güzel izinleriyle çıkmadın. Sen şah tacını giyip, o yolu seçtiğin için sana tabî olduk. Bir iştir oldu. Önüne düşelim şâh (İsmail'in sarayına varalım, şahın elini öpme mutluluğuna er. Şahımız izin verirse, emre uyalım. Yoluna can ve baş koyup, atana da yardım edelim, diye ister istemez Acem vilayetlerine gittiler. Pek öfkeli ordu Sultan Murad'la Şah İsmail'in sarayına vardılar. Bir yabancı şehzâde ile büyük ordu geldiler. Örf ve adetlerine göre gizlice Sultan Murad'ı tutup, öldürdüler. Fakat görünüşte onun yerine birini gösterip, açıkca bu hususu yazdılar. Sultan Ahmed'de o tarafa umud bağlayarak, kendine yardım için oğluyla sayısız asker gelir diye bekledi.

Bu taraftan cennet mekan padişah hazretleri de tahta geçtiler. Zorunlu olarak Sultan Ahmet üzüldü. Kızılbaşlara varıp onlara tabi olması veya Mısır vilayetine varıp Çerkeslere sığınması mümkün ve caizdir. Yahutta Avrupa'ya yönelip alçak kafir toprağına itaat edebilir. Her yönüyle islâm ülkesine karışıklık ve zarar getirir. Saltanat huzuruna çeşitli hakaret ve küçümseme düşer. Adamın kardeşi düşman elinde, kişinin biraderi düşman ilinde olursa, yenilir. Kalbinde olan huzur sebeplerinin hepsi yağma talan olur. Vukuundan önce hazırlık yapılması inananların rahatlık sebebi olduğundan cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri bu musibetlerin en büyüğü ve zayiat ve kayıp veren savaşların en zorunun hazırlığıyla ilgili hususu, işaret edilen Pîrî Paşa ile divan katibine açıp, buyurur ki:

— Dünya ile ilgili saltanattan kasıt ve isteğin apaçık din erbâbının rahatlık ve refâhıyla, mutlu asıllı müslümanların bol istirahatlarıdır. Çok zamandır babam zamanından beri islâm ülkelerinden karışıklık gitmeyip, gayret ateşi ciğerini kebap, huzur evini yıkıp harabetmiştir.

Sultan Ahmed ülkeden çıkıp, kaçıp din ve devletimiz düşmanlarının birine vararak sığınırsa, durum zordur. Bu hastalığın ilacı, su ve ateşin karışması ne ile mümkün? deyince, rahmetli görüşleri uğurlu Paşa şöyle cevap verir:

—Her ne kadar apaçık dinde yalan, ayıp, vakıa zıt şeylerin yapılması yasak, fakat halkın rahatı ve milletin ve memleketin huzuru için caizse de, Sultan Ahmet aklı henüz saltanat arzusundan uzak değildir. Uğurlu sarayımız hizmetlilerinin hepsi eskiden onlar tarafına bağlıydı. Anlaşma ve bağlantıları sağlam olmuştu. Yüce saray hizmetlilerinin ileri gelenleri tarafından onlara mektuplar yazılıp, gönderilsin. Ümid edilir ki itimad edip, dışarıya meyletmez, dediklerinde, bu tedbir uğurlu yaratılışlarına uygun geldi. Bir gece içinde usta kuyumcular getirip, kapı halkının ileri gelenleri ve bütün yeniçeriler, yayabaşılarının, bölük başı ve kethudalarının isimlerini kazdırarak mühürler çıkardılar. İşaret edilen eşsiz ve mütevazi usluplu katip şöyle bir mektup yazdı:

— «Devletli padişahımız Ahmet hazretlerince bilinmektedir ki, bu sarayda bulunan tüm hizmetlileriniz nimetlerinizle beslenen âciz kullarınızdır. Başka kapı bilmeyip rahmetli atanızın hayır duaları gereği hepsinin eğilim ve sevgisi sizden yana idi. Bu sırada Hakk'ın takdiri ile bazı hususlar için yeniçeri kullarınız arasında söz ve tartışma olup, saltanat işinde bir mesele (dava) ortaya çıktı. Kardeşiniz gelip, aramıza girerek padişah oldu. Binlerce eyvah ki, yanılmışız. Bütün kullarınız perişân ve peşîmanız. Şimdi savaş hazırlığını yapıp, üzerinize yürümek isterler. Şerefli yolunuzun tozu gözlerimizin sürmesidir. Hoş kokulu hatırınıza ufacık şüphe getirmeyip, karşı durunuz. O saat hepimiz dönüp, kardeşinizi ele veririz. Yüce buyruğunuz nasıl olursa, can ve başımız yolunuza kurbandır». Bu şekilde mektuplar yazdırıp adamlar bularak Sultan Ahmed tarafına gönderdiler. Varınca neşe ve sevinç duyarak tam bir kesinlikle inanıp, karşılık vermeye karar verdi. Cennet mekan pâdişah hazretlerinin kahredici devletinin alâmetleri ve mutluluklarının açık belirtileridir. Sultan Ahmed'e o mektupları varıp ulaştığında, yanındakilerden bir kısmı «gerçek durumda olması muhtemeldir. Bu mektuplar gerçek olmayıp, sizi götürmek için bahane etmişler olabilir» deyince, rahmetli şöyle cevap verir«

— «Doğru olması da, olmaması da mümkündür. Doğru ise bize faydalıdır, değilse, onun da faydası kendimize aittir. Gerçekte kendimiz-

de gurur olup, cihan devletini felaket ve gevşeklikten uzak ve terkedilmiş diye ölçüp biçerek, sarayda kendi yanımızda yetişmiş olup, yerle göğü ayırmayan, gurur deryasına batmış, gerçekten, âlemdeki değişiklikleri ve konuları bilmeyen acemi gurubunu meydana getirip, kendilerini adam sanıp, ileri getirdik. Bizi ötesi karanlık bir çukura çektiler. İşimiz ah, vah oldu. İşte bu duruma eriştik. Kardeşim Selim, bunlara dost ve arkadaş olmayıp, nerde bilgili ve olgun bir kimse varsa onları dost ve arkadaş edindi. Sonunda onu bu dereceye ulaştırdılar. Şimdi ben durumunu düşünüyorum. Üç şey görünüyor; biri Mısır'a Çerkese kul olmak, biri kızılbaş olup dinden uzak ve atılmış olmak, diğeri de yalın ayak bir fakir ve dilenci veya çalgıcı olmak. Eğer bu kağıtlar doğru olursa, devlet bizim, değilse çerkes'e kulluktan ve kızılbaş olup dinden atılmak ve dilenci olup, çalgıcılıktan kendi kardeşim elinde şehid olup dünyada çektiğim utançtan, özellikle, bir defa bilgisizlikle bu kadar fitne ve bozgunculuklara sebep olduğum için günahlardan kurtulmak daha iyi gelir. Böylece âhiret vebâlinden bir parça kurtularak, Hakk rahmetine layık olmam umulur» demişler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Kabri baştan başa nur dolup, yarın peygamber şefaat eyleye.
Kerim olan Rabbi, günahını bağışlayıp, doğru yola iletsin.
Yatağı cennet ve yârî hurî olup, ilâhi nurlarla mezarı dolsun.
Hakk nurlarıyla aydınlatıp, dîdarıyla şereflendirsin.
Gösterişsiz duaya âmîn diyen, daima Allah'ın lutfuna ersin.

Öyle olsa, bu taraftan cennet mekan padişah (Allah delilini aydınlatsın) hazretleri de mutluluk, şeref, şan ve saygı ile öte yakaya yüksek yöneliş ve başarılı harekette bulunup, devlet ve ikbal sancağını açtı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Gemiler geçmeye hazırlanıp, sâba rüzgarı sevince boğuldu.
Gemiler havada yelken açıp, sanki anka kuşu gibi gökte uçardı.
Kürek yayarak kadırga hareket edip, her ân askeri süratle geçirdi.
Deniz sahibi çadırlarla dolup, büyük görünüşle kıyamet günü oldu.
Asker Üsküdar'a geçip, kara ve deniz erkek aslanlarla dolmuştu.

Şans ve mutlulukla yüce tahta uğurluca oturduklarında Kefe eyaletine mutasarrıf olan cihan sığınağı şehzâde, mutluluk hürriyetinin tezgahı, saltanat gülizarının güldalı, hilafet gülistanının gönül süsleyen servisi, cihanı aydınlatan ululuk güneşi, yüz nuru büyüklük güneşi, ülke ve memleketin gözünün nuru, şan ve şeref bahçesinin ışığı, hünkarlık ta-

cının cevheri, mutluluğun pâhası ağır incisi, sultanlığın yüzük kaşının lâlı hükümdarlık mührünün kaşı, cihan şahlarının seçkini, misafir hünkarların başta olanı, şerefli hilafet makamı yardımcısı, mülkün düzeni Süleyman Şah (Allah adaletli gölgesini sürekli kılsın) taraflarına, cihanın boyun eğdiği emir gönderilip, İstanbul şehrine çağırılmışlardı. O alemi süsleyen hüküm gereğince, gemilere binip, günlerce deniz yüzün, o geçmiş deniz güneşine taht olmuştu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ne gemi bir huma'nın yuvası, şeref burcu, parlak güneşin yeridir.

Nesim rüzgarı önünde mutluluk habercisi, şeref ve saygının yol arkadaşı olmuştur.

Deniz şahı el üstünde götürüp, deniz ülkesinin şahı olmuş.

O gemi Süleyman tahtına dönüp, dâima rüzgarla dolaşırdı.

Kavuşması, sanki ayrılığına acırdı da ondan dolayı, deniz acılı olmuştu.

Ansızın neşeli vakitler sevinçli müjde ulaştıran bir müjdeci yoktan ortaya çıkıp, o neşe mayası ve sevinç sermayesinin uğurlu gelişlerini haber verdi. Cennet mekan padişah(Allah mağfiretiyle kuşatsın) hazretlerinin neşeli vakitleri, çeşitli sevince yakın olup, şanı yüce Cenab-ı Bâri'ye yüce hamidler sundular. Bütün halkın gönülleri gül gibi açılıp, mesrur ve şen oldular. Tüm devlet ileri gelenlerine, uğurlu gelişlerini karşılamaları, emredildi. Alt ve üst tabakanın umumu, küçük büyük benzer kadırgaların tümü, büyük, küçük kalitalar, üstün kayıklar, kuş gibi uçan sandallar, çok parlak uçar kayıklar, yüğrük burmalarla, denizin yüzü dopdolu olup, o mutluluk göğünüm güneşini karşıladılar. Her taraftan gök gürültülü, yıldırım yapan toplar atılıp, Üsküdar düzlükleri, Rumeli yakınları dağ tepe her yer cennet gibi olup, seyre koyuldular.

NAZMIN AÇIKLAMASI

O gün mahşer gününe benzerdi. Bütün insanlar ve melekler, cihanın şahını belki de cihanın ruh ve canını seyretmek için dışarı çıkmıştı.

Onun gelişi uğurlu ve mutlu olup, Rum ülkesini şereflendirmiştir.

Uğurlu şahsı Hakk'ın gölgesi, varlığı adalet sermayesidir.

Nazlı ömrü uzun olup, baştan başa yer yüzünü emrine amâde kılsın.

Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri zafer kılavuzu askerle, Üsküdar boğazından geçmeye karar verilip, cihan

sığınağı şehzâdeyi (gölgesi uzasın) İstanbul şehrinde yerine vekalet etmeleri hususunda, cihanın boyun eğdiği hakan buyruğunu şerefle verdi. Bir anda yerin ufuklarına ve zamana baharla güç ve takat gelip, dünya lâle bahçeleriyle parlaklık ve yeşillik giyinen her ağaç taze çiçekli dalla dolu çevreler güllük gülistan, sanki Kûfe şehri gibidir. Cihanın parlaklığı, âlemin güzelliği, gülbahçesi köşelerinde bülbüller feryadla inler, yer yüzü baştanbaşa menekşe, çiğdem ve gül, hoş bahçeler her zaman nergis, lâle ve sünbül, gül bahçesi, yollarında susamlar saf saf yol kesenler, güllük, gülistanlık taraflarında çiçeklerden çeşitli yâsemin yüzlüler, gümüş bedenler, cihan cennet bahçesi gibi, âlem baştan ayağa renk renk gönül çeken ve cana katışan koku, anber yaratılışlı idi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Yer yüzü baştan başa yeşil olup, üstün Huld cennetinin benzeri idi.

Havanın dımağı mis kokulu olup, saba rüzgarı geceden çırayı üflemişti.

Seherde kalkan kuş, gürültü ve coşkuya perhiz etmeden ötmeye başladı.

Güzel servi, çiçekler ordusunu yağma etmek için, çemende sancak çekti.

Sefer günleri çemenler gelip, yâsemenler çiçek açmıştı.

Susamlar savaşta kılıçlar çekip, nergisler seherde siperler tuttular.

Zâlim dikenin elinden güller ağlayıp, bülbüller âh ve figân ederek inler. Kaza hakimi çekişmeyi ayıramayıp, aracılar söyler ki; bunlar sulha çalışırlar.

Hayret o gülün eteğinden ayrılmayıp, yakın olan hayasız bir edebsizdir.

Çünkü gül haya'sızı mahrem edinmiştir. Bu sebebten çabucak yok olurlar.

O uğurlu ayaklı an ve mutlu yaratılışlı vakitte, cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretleri kuş yürüyüşlü, rüzgar ayaklı rüzgar gibi, hayırlı ayaklı cins bir kırata binip, yüce saray ileri gelenleri, mutluluk belirtili yüce saray erkanı, aralarındakilerle itaata hazırlandılar, şimşek parıltılı ve gök gürültülü tüfekçiler iki tarafa dizildiler. Sanki büyüklük göğünde yıldızlar ve azamet semasında, süreyya topluluğu ve gök gürültüsü yaratılışlılar. Zengin kapılarında cins arap atına binen, tolga giyen, deniz coşkulu, ejder gürültülü delikanlılar, timsah savaşlar, saz ve teçhizat, yay ve oklular hazır olup, cihanı tutan bayraklar ve zafer etkili, parlak sancaklar açarak iskeleye vardılar. Bütün erkek kadın

müslümanlar, çarşılarda, evlerde ve seyir yerlerinde, özetle tüm çevre ve ufuklarda uğurlu padişahın tahta oturması için dua ve övgü söyleyen diller idi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Göklerin altında benzeri yapılmayan yüce taht bir kadırga donandı.

Yelken açarsa arzu kuşu olup, nesîm ve saba rüzgarlarına dosttur.

Görün ki, o yaya, aynı zamanda bir sele, gidişte de sanki bir yerde benzer.

Deniz üzerinde yürüyüp gezinerek, kuşlar gibi uçarlar.

Dışı gemi içi onarılmış, tanınmış şahın taht yeri bir şehirdir.

Mutluluk ve bahtiyarlıkla kadırgaya uğurlu ayak basıp, İstanbul ve Galata yakaları tâ Beşiktaş'a varıncaya kadar sarayda olan gemilerden deniz erbabı toplar ve kale dövenler atıp, şenlik ve bayramlar ettiler. İstanbul'dan Üsküdar'a adam geçiren burmalar bizzat denizin yüzünü doldurup, dalgalara dalga kıran, denizin durumu bambaşka, denizin yüzü ise süslü bir bukalemun hâli idi. Üsküdar iskelesi bütün mutlu ileri gelenler ve bahtiyar namlı divân sahiblerinin hepsi, yıldız sayısınca askerlerin tümü ve mesud yiğitlerle doluydu. Saltanat ve mutlulukla kadırgadan çıkıp, uğurlu üzengili güzel ata binip, du'a okuyan çavuşlar, melek ve şeref övgüsü arayan ses ve «ya' raccek ellah» Allah seni hareketlendirsin) toplu şarkısı gök kubbeyi doldurup, mutlu devlet adamları, ileri gelen emirler, cihan zabteden topluluğun baş hizmetlileri selam verip, sultanın otağına girdiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Şahın çadırı tutulup, ordu kondu. Her taraf kılıç vuran ordu gurupları idi.

Ova baştanbaşa çadırlarla dolup, âlemi süsleyen ordu eğleşti.

Gece tüfeklerle şenlikler yapıp, yer yüzü felek tasıyla bir birine karışmıştı.

Dünya tüfek sesleriyle dolup, ne şaşkınlık, insan hayretler içinde idi.

Kimse gökte yıldızları görmeyecek, şekilde, gönderde mumu yaktılar.

Ardarda göçülüp, melek dostu, zafer bulan padişah hazretleri İznik şehrinden geçip, yenişehir ovasına girince, Sultan Ahmed de yazıldığı gibi, kendisiyle olan askerini hazırlayıp, donatarak, cenk ve savaşa giriştiler. O taraftan Sultan Ahmed sayısız askerleriyle, bu taraftan cihan sı-

ğınağı padişah hazretleri yıldızlar sayısınca ve şimşek gibi geçen ordusuyla, o ovada buluşup, karşılaştılar. Çokca savaş ve kargaşalık olup, biraz kılıç kana bulaşıp, can alan savaş alanında oklar bedenlerde yer ederek, mızrak başları can etlerini yerlerdi. Kılıçlar ölüm taslarına alışıp durmadan can ve ruh ağacını biçerler, yahutta yokluk veren terziler olup, kaza nefisleri için değerli kumaşları kesip biçerlerdi. Yahut ölüm eriştiren hızar çekenler olup, ömür ve hayat tahtalarını mezar tahtlarını yapmak için doğrayıp, biçerlerdi. Mızraklar ve oklar, diller uzatıp, cigerlerde kan dökerler, mızrak ve ok uçları, insan etleri geçidinde sıkıntı koparanlar, tüfekler, kendi gök kazasına benzer gönül yakanlar, can ve ten evlerini haraba vermeye âteş yakanlar idi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Savaş zamanı gelip, cenk ulaşarak, kılıçların diline kan bulaştı.

Haramken kana izin verilerek, dilenciy (fakir) le emir ve vezir bir oldu.

Kılıcın parıltısı şimşeğe dönüp, can alır, faydalanırdı.

Tüfek ve toplar araya girip yuvalıklar koşup cana girdi.

Dumanla hava bulanarak, utandığından semaya perde çekti.

Kan dökülüp, tenler dağılarak, yere darmadağın oldu.

Bütün tantana ve debdebenin sonu ayrılık ve yokluktur. Ölüm etkili o savaş alanında şanı yüce olan Allah'ın takdiri ile Sultan Ahmed'in ömrünün ilk baharı sonbahara erişmiş, Savaş sırasında tutulup yüksek servi gibi vücudu bükülüp secdeye vardı. Hayat goncası gülen gül olmaya erişmeyip, uygunsuz sık ölüm dikeniyle soğulup, kurudu. Burnu Rum saltanatı kokusu arzusuyla kokulanmışken, umutsuzluk ve mahrumiyet uğursuzluğuyla o hizmetten uzak düştü. Sonanında Cenâb-ı hakk'ın yardımıyla parlak gönlü fitne ve bozgunculuğa yönelmeyip, halkın rahatı için varlığını ölüm çırasına fitil, bir çok sıfatları kendisinde toplayan zatını şehidlik camiine kandil yaptı. Mutlu yaratılışı evi yüce cennet bahçesi, rahmet dostu makamı Huld cenneti, mağfiret sığınağı geçidi firdevs ve Kuds, berrak sohbet yeri ve tezgahı dostluk ve yakınlık meclisi olmuş ola». (Allah mağfiretine bürüsün ve ihsanıyla cennetine soksun) Sultan Ahmed mesele tamam olup, cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin berrak görünüşlü hoş hatırları halkın refah ve işlerinin düzelmesine yönelik, bu defa kardeşleriyle mecbûrî olarak olan büyük olaylardan içi kan ağlayıp, son derece üzüntü ve acı duyarak, neşesi keder ve ızdıraba boğuldu. O sırada bazı kardeş oğulları da vardı. Ansızın onlar da diğer vilayete kaçmakla Osmanlı ülkelerinde fitne ve karışıklık olur diye ihtiyat ederek. Sultan Ahmed alındığı saat, bu işi

kimseye açıklamadan kendisi bizzat akın yoluyla Bursa şehrine varıp, onlar henüz gaflet uykusunda iken kardeşleri oğlu Sultan Şehinşah oğlu Sultan Mehmed'i Sultan Alemşah oğlu Sultan Osman'ı Sutan Mahmud oğulları Sultan Musa, Sultan Orhan ve Sultan Emirhan'ı gizlice hepsini ele geçirip, sırf islâm ülkeleri çevresinde yaşayan bütün halkın güzel ahenk ve tam düzelmeleri için sevilen varlıklarını tabut tahtasına arkadaş edip, girici olan ruhları cennette kaldılar. Onların durumları ortadan kaldırıldığı gibi, üstün başarılı askerlerden bazı hizmetliler seçip, kendileri yalnız Saruhan diyarına akınla mutlu yönelişte bulundular. O taraflarda Sultan Korkud'un kaldığı yere varıp, henüz vuku bulan iş ve olaylara sultan Korkud vakıf olmadan onu da âhiret yolculuğuna yolcu ve hasret köşesine mukim ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Cihan vefasızdır, gönül verme. Meliklerin yeri yokluk tahtıdır.

Saltanatın gelmesi bir rüzgara, kişinin kardeşi yabancıya benzer.

Dünya için kardeşe kıyıp, bıçakla ciğerini kıyarlar.

Bunu yapan (telif eden) rahmet görmeyip, dostluk ve gönül rahatlığı ona yoldaş olmasın.

Hayret, saltanat renkli bir hikaye olup, ne kadar yalnızlık, keder ve karışıklık gösterir.

Kardeş iki gözden biri olup, birinin ezbere, diğerini yok etmesi layık mıdır?

Gör ki şehzadeler şan, şeref ve yücelikte idiler. Aynı zamanda şehir ve ülkenin ileri gelenleri olup, işe güce aldanmışlardı.

Hepsi de genç, mutlu ve taht sahibleri idiler. Sonunda hepsi de toprağa baş koydular.

Kabrinin içi dışı nurla dolsun.

Cennet'te hurilere arkadaş olup, günahtan temizlenmiş ve yargılanmış olsunlar.

(Bu duaya) Amin diyenler beladan güvende olsunlar. Allah suç işlemekten korusun.

Bütün şehzâde meselesi ortadan kaldırılıp, saltanatla ilgili çekişen ve sıkıştıran kalmayarak, bütün düşmanlar mağlup ve yok olunca, sarayda bulunan ileri gelen vezirlerden birisini de, ölüm müjdecisi, gazablı kılıçla yokluk emrinde olan ülkeye gönderdiler. Saltanat ve mutlulukla göçüp, yüce başkentin mutlu, uğurlu tahtını şereflendirdiler. Alemi süsleyen görüşleri cihan zabteden, tac ve tahta layık, büyüklük ve saltanat

semasının parlak güneşi, azamet ve mutluluk ufuklarının aydın güneşi, saltanat tahtı mührünün benzersiz kaşı, insaf ve adalet çemenlerinin akar sularına hoş koku ve yumuşaklık veren güneşi, güneş etkili, millet yardımcısı şanslı genç şehzâde, temiz yürekli Sultan Süleyman Şah hazretlerine mutluluk mercii, uğurlu taht senbolü, uğur zabteden, mutluluk belgesi sancak sağlamak hususu ile ilgilendi. Osmanlı şehir ve ülkelerinde seçkin sancaklarından Saruhan, Na'îm cenneti, cenneti vilâyet, su ve havasının ikincisi olmayan, yaylaları bahçesi gibi, dağlıkları ruh besleyen can gibi, saba rüzgarı yeri, özellikle Bozdağ diye bilinen bir saha cennet gibi dağı, firdevs kandili yaylası, bir memlekettir. Onun hakkında bir zamanlar tam usta bir şair, şu veciz sözü söylemiştir.

Anadan doğma kör, eğer Bozdağ'ın tozundan bir gün gözüne sürme çekerse, yüzyıllık yoldan gece yarısı bir kılı görür.

Diğer sancaklara tercihen, bu sancağı oğluna daha uygun ve layık görüp yüce hizmet makamını ellerine verdi. O ülkelerin vuku bulan iş ve idareleri için bilgili bir lala, mutluluk sahibi bir vezir gerekli oldu. O tarihte Osmanlı sarayında defterdarlık hizmetinde eşsiz iki zat, değerli iki olgun iyi kimse vardı. Biri adı geçen Pîrî Paşa, diğeri saygı mercii bilgili, faziletli, olgun, iyilik ve lutuf sahibi Kasım Paşa'dır. Bu zat, o dönemde olan iyilerin yüz suyu, kemal ve irfan sahiplerinin parlak gönüllerinin misk kokusu ve anber işaretleri, iyilik ve olgunluk madeni, aydınlık hoş gönülleri, saygı ve şeref kaynakları, önceki ve sonrakilerin ilmini kendinde toplayan, gizli ve açık fenlerde zor meseleleri çözen, anlaşılması çok zor problemleri kaldıran, tenkidci yaratılışı ince meseleleri anlayan nüktedan, tatlı dilli, olgun, yumuşak huylu zihni hayal üreten ve cevher saçan faziletli çeşitli haber verendi. İnsaf ve adalette bizzat eşsiz Lokman, yumuşaklık ve zekada Aristo tedbirli, işleri yürütmede Âsaf düşünceli, kapalı meseleleri halletmede zoru çözen, kanunlarda anlayışı sağlam, usul ve merasimde zihni muhkem ve sağlam, işlerin gerçeklerine müttali, gizli sırları bilen, o dönemde ikisi de en üstün en akıllı idiler. Adı geçen Kasım Paşa şanslı genç şehzâdenin lalalıkları hizmetine atanıp, saltanat fermanı ihsanıyla, güven senbolü defterdarlık da verildi. Ağalıkları, çavuşları, solakları bütün malzeme ve mühimmatları Osmanlı kanunlarına göre düzenlenip, devlet hazinesi ve cephanesi verilip, şanı yüce dîvan ve Hüsreve has yüksek makama uğurlu eli öpmekle mutlu olup sancaklarına yöneldiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Taze şanslı o ülkeye şeref gelip, sarayın tac ve tahtına yer oldu.

Şerefi, şânı ve makamı daim olsun, dostları (sevinçten) göğe takkelerini atsın.

Devlet saltanatı, şan ve şerefi sürekli olsun.

Varlığı belâlardan korunup, başı ve vücudu daima hayatta olsun. (salınsın).

Gölgesinde cihan rahat ve düşmanı da sürekli yıpransın.

Rahmanın yardımı yoldaş olup, Osmanlı ülkeleri tamamı ile düzenli olup, vilayet karma karışıklıktan korunmuş, memleket fitne ve bozgunculuktan ve sıkıntıdan emin oldu. Cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretlerine tam bağlanıp, devletin bakasında vuku bulan yıkıntıları şefkat ve adalet mimarı ile onarıp, ülkenin çevresi tamamen huzur ve rahatlık içinde oldu. Sultan hazretlerinin yaratılışı tam nazik bir doktor olup, memleketin hasta mizâcına baktılar. (tedâvi ettiler). Şüphesiz hastaya doktor gerektir, diye gayret ettiler. Yüce saraylarında olan kullarından adı geçen Pîrî Paşa'dan daha akıllı ve uygun kimse olmayıp, doğruluk ve olgunluk hususlarında defalarca denediler. Varlığını olgun kabiliyyet ve fazilet, bütün bilgi, ağırbaşlılık ve dindarlıkla süslü ve donanmış bulup, iksir etkili bakışlarla gözetilmeğe değdiğine, tam anlamıyla inandılar.

Bâyezıd Han (Allah kabrini nurlandırsın) zamanında açık fazilet sahibi, yüce bir olgun kişi vardı. Uğurlu varlığı berrak iyilikler suyunun kaynağı, mutlu seçkin mizâcı, haslatlar ve güzellikler çeşmesi, inşa cevherleri hazinesi, imla incisi definesi, icazlı anlamlar ifadesinin olgun üstâdı, güyüleyici hayaller bulmakta faziletlilerin büyük hocası, şiir ve kaside sanatlarında zamanın Sahbân ve edebi sanatlar senbolu Hassan'ı idi. Uğurlu yüce sarayda hakanla ilgili parlak tuğra hizmeti üzere olup, o devir ülkelerinin bilgilerinden, devir ve asrının teki idi. Gerçekte, manzum ve mensûr sözler, hakikat prensipli parlak inciler olup, Tacizâde diye tanınan, yüce isimleri Ca'fer olup, gerçekte olgunluk ve üstünlüklerde şerefli idiler. Gerçekten olgunluk ve faziletlerde şanlı idiler. Nâdir ve edebî inşa (düz yazı)ları ve eserleri Osmanlı ülkelerinde bulunup, iyi ve olgunlar arasında sayılırdı. Lakin yaratılışlarında bir çeşit yumuşaklık ve alçaklık isnat ederlendi. Hatta cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) babaları ile buluşma şeklinde olan olay, gerçek yönüyle açığa çıkmıştır. O tarihte onlar nişancı imişler. Sultan Selim Han basılıp, gitti diye haber verdiklerinde, adı geçen Tâcizâde Sultan Ahmed'i tuttuğundan dolayı, «seg be sahrâ dîdî: (Çölde köpek gördünmü?) sözünü dedi diye, o tarihte şöhret buldu. Büyük ihtimalle de o şekilde suçlandığından dolayı, sonra padişahın gazabıyla yok edilirler. Yeri geldiğinde açıklanacaktır. Onların temiz faziletlerine insaf gözüyle bakılsa, güzel huy ve temiz yürekli imişler. İhtiyaçsız (zat)ın merhametine layık rahmetli Gâzî Mehmet Han (Allah delilini nurlandırsın) önce, İsanbul'u

fethettiklerinde o hâdiseyi büyüleyici bir açıklamayla, şerefli gazalarını ortaya çıkarmak için fasîh bir dille anlatmışlardır. Uğur sayarak o hikaye bu güzel kitapta yazıldı. Onu dinleyenlere sevinç ve neşe gelir.

«Sözünde duran, kuluna yardım edip askerlerini şereflendiren Allah'a hamdolsun. Kafirlerle ve sapıklarla savaşmak üzere farz kılınan ve kendisinden sonra hiç bir peygamber olmayan nesebi hazret-i Muhammed'e Allah kendisini yüceltmeye çalışan ve onun katında yakınlardan olan âl ve eshabına salat ve selâm olsun. Bundan sonra günlük olayları haber verenler, devirlerdeki değişiklik belirtilerini açıklayanlar, şerefli kişilerin beğenilen menkibelerini hatırlatanlar ve geçmiş büyüklerin hoşa giden iyi işlerini yazanlar şöyle anlattılar:

Bir sabah küfür ve zulmet sancağı baş aşağı olup, nur öncülerinden karanlığın yıldızları yıkılıp kırılmıştı. Yâni öğle şahı, dünyayı aydınlatan güneş, mavi renkli makam, ufuktan parlak bir yüz gösterip dünya sarayını kara kalblilerin gönlü gibi kederli iken, âriflerin gönüllerinin kışlık evleri gibi güzelliği ışığından aydınlatmıştı. O sabah cihana kafa tutanların ileri geleni, Gâzi Sultan Mehmet Han (Allah'ın geniş rahmeti üzerine olsun) iyilik ve ihsanı kara ve denize ulaşıp, doğu, batı, uzak, yakın, mahlukatın yaratıcısının emaneti olan halkın umumuna, yaygın adaletinin izleri varmak için, asıl taht makamı ve şans sayesinde yer edip, kemer, makam, köşk, huzur, bahtlı mübarek ve temiz görünüşlü güzel yüzünden tam bir şeref bulmuştu. Devlet ileri gelenleri, saltanat adamları, çavuş, mabeynciler, emirler, vekiller makamın gerektirdiği üzere dereceli derecesin gözleyip, yerli yerine almışlardı. Saltanata ait merasim ve Osmanlı kanunu üzere şahlık sofrası çekilip ve sonsuz nimetler dökülüp, yemek yenip, duâ edildikten sonra, doğru görüşlü vezirler, bütün halkın ve ileri gelenlerin işlerini şerefli ayağı toprağına sunmak için sevinç veren yüce huzurlarına girip, göğe benzeyen uğurlu makamlarıyla mutlu olmuşlardı. Hükümler görülüp emir ve yasaklar yapılıp, padişahlık ahkamı yerine getirilmek için, kalkıp, yine dîvana döndüklerinde sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri, bunları güzel hitap şerefiyle yüceltip, tatlı ifadeli diline, ilâhi bulutlar kilid ve sonsuz fetihler hazinesi de anahtardır. Şu sözü söyledi ki: (Uzun zamandır parlak gönül aynamda bir resim şekillenmiştir. Onu sizinle görüşmek isterdim. Çünkü «kendi görüşüyle yetinen mutlu olmaz, istişare eden de mutsuz olmaz.» İnsan ne kadar görüş ve düşünceli, zeki ve akıllı olursa olsun, hiç bir zaman ona ehil olanlarla görüşmekten uzaklaşma câiz değildir. Kâinatın efendisi, varlıkların özü (en üstün salat ve en güzel selamlar ona olsun) kutsal zatı ile bütün varlıklardan üstün iken, «İşlerinde

müşavere et» ([50]) şerefli anlamıyla emredilmiş oldukları, bu manaya tam ve kesin bir delildir. Vezirler bu sözü işitince

Hatır-ı şahın tecelli câmıdır.
Her ne kim yorunse Hak ilhâmıdır.

Şâhın gönlü (ilâhi sırların) ortaya çıkış bardağı olup, her ne yorumlarsa, Hak ilhâmıdır.

Cihan sığınağı padişahın isabetli görüşü arkasında ne olduğunu bilmek bu kulları için düşünmek imkansızdır. Güneşin yanında zerreye, deniz yanında damlaya yer yoktur. Ama müjde dolu işaret gözüktüğünde «Memur mazurdur» yüce emre uyarak, sağlam ve bozuk, geçerli ve geçersiz, gevşek hatıra her ne gelirse, sultan, mutluluk ilacının özü olan, ayağının toprağına sunulsun, diye cevap verdiler. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri cevher kutusundan kilid açıp, söz yerine inciler saçıp dediler ki :

— Değerli atalarım, büyük dedelerim (Allah delillerini nurlandırsın), dünya saltanatının sonsuz ve bu yok olacak dünyada kimsenin ebedi ve ölümsüz olmadığını, insanın nefeslerinin sayılı ölümsüzlük kapısının kapalı bulunduğunu, yaratılıştan maksat kişinin yüce Hakk'ı bir bilip, imkân ölçüsünde, zaman oldukça, onun huzuruna yaklaşmaya çalışmak gerektiğini, kesinlikle bilmekteydiler. Yaklaşma yolunu da seçkin sahabelerden Ebu Sâ'îd Hudri'den (Allah ondan razı olsun) nakledilmiştir. Demişler ki :

— Hazreti Peygamber'e (Allah'ın salat ve selamı ona olsun) bir kimse gelip, Allah'ın Rasûlüne sorup :

— İnsanların en üstünü kimdir? dedi. Kâinatın efendisi (Allah'ın salat ve selamı ona olsun) dediler ki :

— İnsanların en üstünü, malı ve canı ile yüce Allah yolunda savaşan mümindir.

Öyleyse bu varlık ve fesâd âleminde cihad ve gaza yolunu bilip ve bulup, hayatlarının sonuna kadar inkarcı ve sapıklara karşı çıkıp, savaşmakta dakika kaybetmemişlerdir. Saltanat günlerinde büyük bir savaş yapmadık bir yıl ve kafilelerle büyük bir olay olmayan bir ay geçmedi.

Şimdi ben de, Cenab-ı Hakk'ın «İşte bunlar Allah'ın doğru yola eriştirdikleridir. Onların yoluna uy.» ([51]) buyruğu yoluna gidip, maddî

(50) 3 (Âli İmran)/159
(51) 6 (En'am)/90

ve manevî güçlerle hizmet edip, açık seçik delil sultanın duyuları yânî ten ülkesi ve beden mülkü elinde olan değerli ruhu, tâbiatın yalnızlığına, asıl konağa, şekilden geçip, yücelik aleminde nefisler (canlar) ayrılığa kavuşunca,

«Bundan önceki bu özürlü can, söylemekten âciz ve bu ibret alan gözde işten kalmıştı.» Allah'ın kelamını yüceltmeye ve onun Rasulünün sünnetini diriltmeye gücümü harcayacağım. Ta ki dünyada iyilikle anılmayı, âhirette bol ecir elde etmeyi gerektirsin.

İrem bağıdan bir köşe, süreyya asması bahçesinde basit bir salkım olan güzel İstanbul, adı ve resmi ile illerde tanınmış, dillerde söylenip ve tarih kitaplarında yazılmıştır. Ne sebeple böyle güzel ve değerli bir yer benim ülkemin ortasında ve idarem arasında olup, saltanatım günlerinde küfür ocağı ve taşkınlar yatağı ve âsiler durağı olsun? Kısacası onun üzerine niyyet ve gayretle kesin kararlıyım. Bu yıl bahar başında sabah rüzgarıyla kale goncaları açılıp, dağlar kırmızı lâlelerle dolduğunda karar dizginini onun fethine çevireceğim. Umulur ki tedbir takdire uygun düşer. Bu işi bitirmeden başka önemli bir işe başlamayacağım. Bu konuda sizin görüş ve düşünceniz ne ise sununuz diye emretti.

Arzu ve görüşler değişik, sözler ve durumlar birbirine zıd olup, vezirlerden isabetli görüşlü, sağlam ve doğru yaratılışlı zeki, akıllı ve ön sezili, korkusuzluk ve yiğitlikle vasıflı tanınanlar, bu düşünceyi yerinde bulup, onun elde edilmesi için gerekli ön hazırlıklara başlamaya teşvik ettiler. Birkısmı da yapısının kuvvetli, giriş ve çıkış noktalarının zorluk ve sağlamlığını düşünerek, kuşkunun akılla çelişmesine yol verip, elde edilmesini anka kuşunu avlamaya benzetip, zabtedilmesi, gök kalesinin fethine denk sayılarak, bu hususdan vazgeçilmesini daha uygun gösterdiler.

Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri bunların ihtilaflarını görünce sıkılıp, cevabında şöyle dedi.

— Alışılmış nice imkansızlara Allah'ın irâdesi olunca, bütün kâinat onun aksine çalışsa da, bir yarar sağlamaz. Yine basit, elde edilmesi kolay bir işe, dilemezse, cümle âlem onu yapmaya yönelse başaramaz. Bu hususta güvencem ne mal ve mülk bolluğuna, ne ordu ve yiğitlerin çokluğuna, ne de savaş alet ve vasıtalarının fazlalığına değildir. Tam aksine yalnız Hakk'ın lutuf ve yardımınadır. Asıl ülkü de islâmın prensiplerini göstermek olup, başka değildir. Eğer o kalenin benim elimde fetholunması takdir edilmişse, kale ve burçları taş ve topraktan değil, saf demirden de olsa öfke ve kahir ateşiyle eritip mum gibi yumuşatırım. Hakk'ın dileği şu şekilde olursa :

«Kişi her istediğine erişemez, Rüzgarlar gemilerin arzu etmedikleri şekilde eser.»

Hiç olmazsa ben niyyetimle sevaba ermem kesinleşir. Fakat o kerim padişahın engin lutfundan, âciz bir kulu samîmiyetle bir iyilik dileğinden ona yönelirse, o da onu ümidsiz ve mahrum etmez.

Vezirler sultan hazretlerini bu şekilde yönelik görünce, muhalefet edenler de tambir muvafakat edip hepsi tek kalıp ve aynı yönde, buyruk sultanındır, dediler. Hemen o günden harp alet ve vasıtalarının temin ve hazırlığı emredildi. İş adamları, değerli devlet adamları, düşmanların şansını döndürmeyi gerektiren vasıtaları hazırlamaya, gök burçları gibi hizmet kuşağını iki yerden kuşandılar. Şu şekilde bel bağladılar ki; bir yılda olacak hizmet bir ayda ve bir ayda meydana gelecek işte bir günde tamamlansın. Felek çehreli, ay demirli, ateş parçası halatlı, bulut yelkenli gemiler işletmeye, taş yürekli, sağlam bedenli, yıldırım yüklü, ejderha huylu toplar dökülmeye, yıldızlar gibi yuvarlak, top şeklinde taşlar yontmaya başlandı. Beyler beylerine, sancak beylerine ve su başılara ve diğer şerefli muzaffer askerlere onlar sebebiyle hemen şerefli emirler yazılıp, gönderildi. Mutlu çemenler seli ile süslü olup, fesleğen ordusu bahçelerde toplandığı günlerde, falan yerde tertipli, yetişkin, harp hazırlığı ile silah ve techizatıyla toplanıp etek öpme şerefi ile şereflendiler. Resmi görevliler de geceyi gündüze ve gündüzü geceye katıp, bir an, bir saat kusur ve gevşeklik göstermeyip, gerekli olanın hepsini bahara dek, eksiksiz ve noksansız hazırlayalar. Zîra hiç bir şekilde bir an dahi duracak zaman kalmadı. Zîra nevruz sultanı, bostan çiçeği ordusunu görüp, lâlelerden yer yüzüne kırmızı bağ ve bulutlardan dağlar başına yüksek saray perdeleri tutuldu. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri şöyle emrettiler :

— Saltanat bağı, Süleymana ait saray perdesi sahra çölü dağını şereflendirsin. Yüce buyruk gereği, o gün otak gidip, ertesi günün seherinde al nergis altun eline gümüş topuz, feridun güçlü menekşe göğsünü öküz başlı bir topuz alıp, sayısız çiçek askeri ağaç dalları binitine binip, çayırlıklarda sıralanıp durdular. Ağalar, beyler ve kapı halkı, baştanbaşa hizmetli ve maiyyet bütün techizatıyla atlarına binip, alayla yüksek huzûra vardılar. Her ne kadar yüce gök cisimleri, yer yüzünde gerçek etkili olmadığı apaçıktır. Fakat alt ve üst tabaka, herkes, takdir-i emre uymuştur. Bazan sonsuz ilâhi yardım yüklüleri ve mutluluk belgeleri olmak «Gerçekten Allah'ın her şeye gücü yettiğini bildiğinizden dolayı» ([52]) aklın olabileceğinden, yıldız ilimlerinde becerikliler, padişahın

(52) 65 (Talak)/12

çıkması için uğurlu ve mutlu sonuçlu bir an ve saat seçmişlerdi. O şanslı vakit Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri gümüş taht salonunu, altın süslü odaya döndürüp, aslan saldırışlı, kaplan görünüşlü bir ata binerek arslan bir askerin güneş doğar gibi Hilafet Merkezin'den dışarı çıktı. Sanırdım ki yiğitlik ve kahramanlık insan şekline ve kalıbına girmişti. Zaman ve mekan binlerce aferin dediler. Kaza ve kader hal dilîle şunu söylediler.

«Senin kılıcının parlaklığı düşman yaksın. Senin sancak ve mızrağın başarılı olsun.»

Bayraklar çözüldü, davul ve dümbelekler çalındı. İnsanların çokluğundan yerler sıkışıp, silah ve mızrak çarpışmasından havanın nefesi daraldı. At ayağından kalkan toz güneşin gözünü kör edip, tunç kamışın çınlama tantanası is ve ışığı nakleden göğün kulağını sağır kıldı. Çünkü bu geri çekilip saldırma, büyüklük ve ihtişamla biraz yürüyüp, gelip hünkarın (belirttiği) güven yerine konuldu. Çevredeki insanlardan «Şu gelen hoş geldi» sesleri ayyûka çıktı. Bir kaç gün o uğurlu yerde kalıp, Rumeli ve Anadolu beyleri, ululari ve Süleyman devleri her birinin korkusundan kan kuşanan yiğit ve kahramanları ve şimşekle donanmış yağmurlu bulut her ne kadar ağzı ile kılıç tutarsa da onları hatırlayınca utancından inci dökerdi. Gelip o uğurlu vadide öpülecek mutlu eşiğe ulaşıtlar. Bu konaktan şerefli emirlerin övüncü kaptana da sultanın buyruğu gönderildi ki;

— Kendisine cihanın uyduğu emir ulaşınca, bir an durmayıp, seherde kaza ve kader kaptanı, altun damgalı parlak gemiyi, nurdan yelkenlerle süsleyip, Karadenize gitsin. Bütün gemileri savaşçılar ve harp yiğitleri de, top, tüfek, ok, donanma fişeği ve demir yayla tam donatarak, gaziler yurdu Gelibolu limanından çıkıp, denizden vararak İstanbul'u kuşatsın.

Ondan sonra iki gün üst üste bir yerde dinlenmeyip, hilâl boncuklu zafer alâmetli sancak her gün bir yeri şereflendirdi. Seyr süresi sona yaklaşınca kaleye bir konak yer kaldı. Cebeci başı (cephâne kumandanı) na şöyle emir verildi.

— Cephane sandıklarını açıp Davûdî ve koruyucu zırhlar, yaldızlı kaftanlar, sırmalı örtüler Mısır kılıçları, şam hançer ve topuzları, Avrupa nacakları ve bunların benzerleri harp aletlerinden gerekeni çıkarıp, askere dağıtsın. Diğer askerlerde, yarın hepsinin tam olarak silahlanarak atlanıp, din düşmanlarına karşı saf bağlamaları için, uyarıldı. Sabah olunca pâdişâhın topçuları, küfür ordusu karanlığını yenip, lâcivert göğe benzeyen hisarı emre âmade kılmak için nurdan ordu çekip, yürü-

dü. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri bütün hazırlıklarıyla donanmış olup, yanında, parlak görünüşlü, ateş işli, rüzgar huylu, toprak soylu bir kılıç ki; «Biz demiri indirdik. Onda büyük bir güç ve insanlar için pek çok yararlar vardır» ([53]) ayeti sanki onun şanında imiş. Kemer bağında kan içen Merrihin gönül verdiği ve ister istemez uyduğu, zehir sulu bir hançer, belinde hümâ kanadıyla süslü, kurbanı Zülkarneyn yeri ve okkalu kanatları olan kuşlar yuvası, uygun zafer bağından dışarı gelip, şimşek gidişli, cihan dolaşan ve deniz aşan bir rahvana ki sanki Kudüs bahçesi kenarında Burakla bir ahırda olup, Firdevs ırmağı çayırı ile beslenmiş, ayakları şeref ve ikbal direği, altın kakmalı nalları zafer ve güzellik bayramına boyun ve kulağı nazarlık ve yaldızla yaban gülü tomurcuğu gibi süreyya kuşağı gibi yaldızlansın diye, altun gerdanlıkla zinetli ve bilezikle süslü oldu, Alp erenler de onu görüp, düşmana yönelerek, demir gibi ateş içine girip, yiğit ve kahramanlar nilüfer gibi gümüş rengi zırhtan baş çıkarıp, bütün asker ata bindi. Harp meydanında kıvılcım gibi ateşli kanatla uçan şâhinler kollu kolun gözetip, her biri yerli yerinde durup, alaylar düzenlenip, saflar bağlandı. Er aslanla orman ve dağlar doldu. Merkez ve yanlar düzülüp, sağ ve sol saflar sancak ve mızrakların çokluğundan kamışlığa döndü. Her yandan davul ve kösler bahardaki gök gürültüsü gibi gürledi. Kırmızı ipek bayraklardan hava laleliğe benzedi. Atların nalları, yeri süreyyaya mahrem, toprağı tozlarını, dünyayı aydınlatan güneşe arkadaş etti. Bu heybet ve sertlikle o büyük ordu gelip hisâra karşı alaylar bağlayıp, durdu. Bunların heybetinden denizdeki balıklar zırhlı, hayvanların nallarından yer yüzü baştan başa demir kuşanmış olup, alçak kafirler (Allah kahretsin) korkudan «Bütün genişliğine rağmen yer yüzü onlara dar geldi» ([54]) sözüne uygun düşüp, dünya neşeli gözlerine karınca gözü gibi dar ve karanlık oldu. Fakat yine kalelerinin sağlamlığına, keşişleri yoluyla işite geldikleri kelimelerle hükümler verip, şöyle ki : Yer yüzünde İsâ'ya tapanlar ve hıristiyan millet ve topluluğundan bir kişi kalmasa, bütün dünya onlara düşman olup, bu kalenin fethine çalışsalar, kimsenin bir taşını bile alması imkansızdır. Buna rağmen her yandan yardım bulunsun diye bütün Avrupa, belki tüm hıristiyan beğlerinden kendilerine arka ve destek inancında olup, cenge yöneldiler.

Pek çok istişâre ve görüşmeden sonra şu bozuk düşünceye vardılar. «İki grup olup, biri deniz tarafını, diğeri de kara cihetini koruyup, gözlesin. Çünkü denizden gönderilen gemiler de gelip, o yönden kaleyi kuşatmışlardı.» Bu görüşte karar kıldılar.

(53) 57 (Hadid)/25
(54) 9 (Tevbe)/118

İslâm ordusu da gelip, kaleye bakarak, burç ve bedenleri göğe değen, yaygın temelleri deniz sığırının sırtına dokunan, Elburz dağı ve Kaf zirvesini andıran, Bîjan kuyusu dedikleri hendeklerden ibâret olmuştur. Genişliği ise, hangi tarafına bakılsa en ve boyu gözün göremeyeceği derecededir. Dîl ve aklın açıklayamayacağı derecede silah ve mühimmatla dopdolu idi.

Biraz gezip gördükten sonra konmaya karar verdiler. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri için şerefli ve yüksek çevreli çadırlar kurulup, yeniçeri etrafını avlu gibi kuşattı. Diğer, büyük ve küçükler, alt ve üst tabaka dört tarafını kol kol gözetip, yerli yerin belirttiler. Ay yüzünü görmeye düşkün olan yerin ay ve güneşi görmekten ümidsiz olacak kadar otak ve çadırlar kuruldu. Otak ve çadırların çokluğundan yer yüzüne öyle bir darlık geldi ki, atlas renk çadırlar sıklıktan birbiri üzerine kuruldu.

O gün dinlendiler. Ertesi gün yapılacak işlerle ilgili hüküm ferman çıktı ki; küçük büyük zafer şerefli askerler siperler kazıp, toplar kurarak, lağımlar açmaya ve hendekler doldurmaya girişip, savaşa başlayalar. Yüce emir gereği bu işler tamam olup, harp ve savaş ateşleri alevlendi. Topun dumanı yıldırım yüklü bulut olup, göklere ağdı. Ok, donanma fişeği ve zenberek gaziler elinden, hisara yağmur gibi yağdı. Ok sefiri, islâm askerinden, kale halkına «Nerede olursanız olun, sağlam kaleler içinde bulunsanız bile, ölüm size yetişecektir.» ([55]) haberini tebliğ için giderdi. Her köşeden mancınıklar, «Biz de zâlimlere yoldan çıkmalarından dolayı gökten azab indirdik.» ([54]) ayetini okurlardı. Şaykalar ve Peztaîler «Ondan karanlıklar, gök gürlemeleri ve şimşek vardır.» ([57]) sözü her birini açıklayan sıfatlarıdır. Ard arda düşmana atılıp, «Ölüm korkusundan parmaklarını kulaklarına tıkarlar.» ([58]) sözü kötü düşünce-lilerin durumlarına uygun düşerdi. Havada patlayan toplar ejderhalar gibi kükreyip, gökyüzüne çıktıkça devlet ve ikbal müjdecisi zafer ve başarı müjdesini verirdi. İnip pek çok kimseyi yok ettiğinde diri kalanları «Gözleriniz göre göre sizi yıldırım çarpmıştı» ([59]) durumunu görürlerdi.

Bir süre bu tarz üzerine savaş olup, duvarlar yıkılıp, yer yer gedikler açılıp, günahkar kafirlerin iç yüzü «Onlara yoksulluk ve düşkünlük damgası vuruldu, Allah'ın gazabına uğradılar. Bu Allah'ın ayetlerini in-

(55) 4 (Nisa)/78
(56) 2 (Bakara)/59
(57) 2 (Bakara)/19
(58) 2 (Bakara)/19
(59) 2 (Bakara)/55

kar etmelerindendi.» (60) ayetinin değerli sırrı, günden güne açığa çıkmaya başladı. Deniz yönünden de gemiler gelip, şehri oldukça sıkıştırmışlardı. Fakat Galata ile kale arasında bulunan boğazda zincir olduğundan hisarın her tarafı, arzu edildiği gibi kuşatılamamıştı. Meğer bu şehir süste mutlu bir şâhid olmakla, herkes ona kavuşma isteği duyup, eteğine el uzatmasın diye geçmiş günlerden beri korunup, beklenmesi, başkalarından sakınılması, değeri çok büyük olduğundan ötürü, bu denizin uhdesine verilmişti. O da gereği gibi bekleyip, koruyarak kimseyi dairesine uğratmazmış. Fakat denizle gemi arasında hazreti Nuh (Aleyhisselam) zamanından beri eski bir bilgi olduğundan göz yumup, ona yaklaşmaya yol verirmiş. Bu husus şüphesiz denize suç sayılıp, cezalandırmak için boğazına zincir vurmuşlar. O zincir gemilerin de engellenmesine sebep olup, o yüzden gemiler yol bulup, istedikleri gibi hisara yaklaşamazlardı.

Sultan (Allah rahmet etsin) hazretlerinin doğru görüşleri de şaşırtıcı eserler gösterip şöyle emretmişti :

— Ağır yük çekme ilminde usta ne kadar hünerli adam varsa toplanıp, güçlerini sarfederek, sanatlarını kullanarak bir tedbir ederler ki; gemiler nasıl denizde giderse, kara toprakta da gidebilsin. Her ne kadar bu öneri gayet zor ve güç olduğundan, âdete göre muhâle yakın bir anlamda ise de «Her kolay yaratıldığı şey için» dir.

Dünyanın ustaları, sanatkarları, iş bilenleri güçlerini sarfedip, düşünmede akılların hayrete düştüğü eserler yazdılar. O eserler sebebi ile gemileri dağ ve ovalarda da yürütüp, bir yerden bir yere geçip, gitmek gerçekleştirildi. Bütün alet ve vasıtalar tamamlanınca, en aşağı bir parça bile beklemeye herhangi bir yolla sebep kalmadı.

Bir sabah tam güçlü, yâni yüce hükümdar hazretleri, ülke halkına güç ve güzelliğini gösterip, parlak gök güneşini dönen dağlık kubbeye kaçırdı. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri şöyle buyurdu :

— Kırk elli parça gemi, top ve tüfekler, ok, yay ve zenberekler, yiğit ve kahramanlar donanıp, yelkenler açarak, tuğ ve sancaklar çözülüp, davul dünbelek çalındı. Kötü huylu kâfirlere karşı, Galata arkasında olan tepeden ki, yüksekliği yüce göğe ermiş, inişi yerin dibine girmiştir, yürütüp denize indirdiler. Bu tedbirle hisâr deniz tarafından da istendiği gibi kuşatıldı. Din ve devlet düşmanları (Allah kahretsin), islâm askerlerinin bu güç ve kuvveti şan ve büyüklüğünü görünce, yaşamaktan ümidini kesip, tatlı candan ümitsiz oldular. Bir ara sulh ve anlaşmayı önde tutup, güven ve anlaşma ile hisarı teslim etmeyi düşündüler. Yine şeyta-

(60) (Bakara)/61

nın aldatması ve nefsin arzuları zihinleri bozup, deniz tarafından canlarına kısa zamanda yardım yetişme ümidi ile, bir kaç gün geciktirmeyi daha uygun gördüler.

O sırada bir iki gün sonra, «Bilmedikleri yönden ağır ağır sonuçlarına yaklaştıracağız» ([61]) anlamı şekle uygun düşüp, alçak düşmanın arzularına göre deniz yüzünden, her birinin içi genişlikte dünya gibi, direkleri gök cisimlerinin hareket merkezine denk, gölgeleri kova burcuna değen, yelkenleri karabuluta ve pamuk dokuma halat bağı asırların uzunluğuna eş, demirlerinin her kanadı öküz burcu boyunda, şeytanın azgınları, lânetli âsilerle dolu, savaş vasıta ve aletleriyle baştanbaşa donatılmış gemiler kale halkına yardım ve güçlendirmeye gelip, hisara girmek için saldırdılar. Müslümanların gemileri her taraftan onları engellemeye çalıştılar, fakat kadırga ile zırhlının arasında yerle gök kadar fark olduğundan başarmak kolay olmayıp, ne kadar çalışma ve gayret gösterdilerse de fayda vermedi. Hepsi gelip, iskeleye yanaşarak, kaleye girdiler.

Bu durumu görünce islâm ordularını ızdırap, keder ve şaşkınlık kaplayıp, gurup gurup oldular. Oysa ki onlar şu düşünceyi önceleri doğru bulmazlardı: «Bu gün Câlut ve ordusuna karşı koyacak gücümüz yok, dediler» ([62]). Onlar savaş ve cihad niyyeti ile Hak yolına gayret kemerini sağlamca kuşanmışlardı. «Ey Muhammed. İnkar edenlere : yenileceksiniz, toplanıp cehenneme sürüleceksiniz, orası ne kötü döşektir, de» ([63]) ayetini okuyup, müslümanlara moral verirlerdi.

Padişah (Allah rahmet etsin) hazretleri bu durumu öğrenince, divan toplandı. Bütün beyler, ileri gelenler, yiğit ve kahramanlar gelip, yerlerini aldılar. Bunlara teselli verip, şöyle dedi :

— Üç dört parça gemi gelmekle moralleri bozulup, savaşa gevşeklik göstermek layık değildir, ümid kesmeyin, «Üzülmeyin, siz en üstünsünüz» ([64]). Şimdi kırdığınız kâfir şimdi yendiğiniz ordu değildir. Gaza ve cihad emredildiği tarihten beri kâfirlerin boyunları gâzilerin kılıçlarının kınıdır. Kimse ecelden önce öldüğüne ve ecel yetiştikten sonra geri çevirmeye çare bulamadığına» vakitleri dolunca ne bir saat gecikebilir, ne de öne geçebilirler.» ayetî âdil şahittir. Öyle ise düşmanın çokluğundan ne üzüntü ve keder gerek, ne de yas ve hüzün gerek. Şöyle ki; şehitlik derecesi nasib olursa mutluluk bizim, şâyet kafirleri yenersek, dünyada iyi ad, âhirette ise bol ecir buluruz, her türlü imkan bizim. Er olan düşmandan kocunmak ve müslüman olan kâfirden kaçınmak, aynı za-

(61) 7 (A'raf)/181
(62) 2 (Bakara)/249
(63) 3 (Âli İmran)/12
(64) 3 (Âli İmran)/139

ınanda «Düşman milleti kovalamakta gevşeklik göstermeyin. Eğer siz acı çekiyorsanız, şüphesiz onlar da sizin çektiğiniz gibi acı çekiyorlar; oysa siz Allah'tan onların bekledikleri şeyleri bekliyorsunuz.» (65) ayeti kerimesini kabullenen bir kulak verişle dinlemeye bağlıdır. Her ne kadar onların yardımcısı lanetli kafirlerse de, Allah'a şükür sizinki gönderilen meleklerdir. Sonunda ölüm kaçınılmaz olduktan sonra bin yıl kötü adla (rezillikle) sağ olmaktan bir gün iyi adla yaşayıp gitmek daha iyi ve daha layıktır. Özellikle Kur'ân-ı Kerim'in «Şeytanın dostlarıyla savaşın, esasen şeytanın hilesi zayıftır» (66) ayeti fetih ve zaferin bizim olduğunu da müjdelemiştir. Bu sebeple bir çok hadisler, ayetler, ata sözleri ve hikayeler nakletti. Büyükler, ileri gelenler, emirler ve devlet adamları padişahtan bunun gibi sözler işitince, hepsine yeni güç ve aşırı gayret gelip, dualar ederek şöyle dediler :

— Bütün başımız ve canımız senin yoluna fedâ olsun. Düşman ne kadar ateş gibi şiddet gösteriyorsa da, Hakk'ın yardımlarıyla toprağını yele verip, padişahın devletinde yüz aklığı (şan-şeref) alacağız diye hizmetler ettiler, yerli yerine gittiler. Pâdişah (Allah rahmet etsin) hazretleri kalkıp has otağına varıp, yalnız otururken düşündü ki; hendekler üzerinden geçilebilecek kadar dolmuştur. Hisar da biraz yıkılmıştır. Gediklerden geçmek mümkün hale gelmiştir. Gecikirsek daha sonra denizden düşmana kafirden yardım gelip, halkın moralinin bozulmasına sebep olabilir. En iyisi «gecikmede felâket vardır» sözünden sakınıp, -fırsatlar bulut gibi gelir geçer» anlamını düşünerek, fırsatı ganimet bilip, büyük ve yüce Mevlâ'dan ve Kâinatın Efendisinin (salat ve selam ona olsun) zafer dolu ruhundan yardım dileyerek bir an önce kurtarmaya gayret ve zaptına çalışmak gerek. Böylece şu emri verdi :

— Muzaffer ordu 856/1452 senesi Cemaziye'l-ûlasının yirmisi Salı günü hisara yürümesi için uyarılsın. Münâdiler padişah ordusunda şöyle ilân ettiler :

— Her kim gediğe önce çıkarsa, şâyet dirliği yoksa, yüksek himmet olup, derecesi yükseltile, şâyet dirlik yiyenlerden timar eri ise, «büyük su başı» ola, su başı ise «sancakbeyi» ola, sancak beyi ise, beylerbeyi ola. Eline şerefli ferman verile. Ta ki nesli tükeninceye kadar çocukları ve ciğer pâreleri Osman oğulları devletinde (kıyamete kadar kalsın) her zaman gözetilip, saygı görsün. Zafer kılavuzu ordu yürüyüş gününü belli edince, hepsi tek yürek ve yön olup, cenge hazır oldular. Pazartesi günü olunca, müslümanlar giyeceklerini temizleyip, vasiyyet nâmelerini yazdırarak gazaya hazır oldular.

---

(65) 7 (Âraf)/34
(66) 4 (Nisâ)/104

Akşam olup gök yüzü ordusunda parlak yıldızlardan binlerce ışık yayan mum çıkınca, Hünkar ordusunda da şenlikler ve eğlenceler kendini gösterip, bütün ordu çadırları önünde bolca mumlar yakarak her köşeden tehlil ve tekbir sesleri göklere direk direk oldu. Belki bu mum şeklinde gözüken gökteki yıldızlardı da, kavga ve zaferden şaşırıp yer yüzüne dökülmüştü. Bir süre bu tarzda şenlik ve sevinçten sonra, bir anda halk yatıp, dinlendi. Çünkü gecenin üçte ikisi gidip, son üçte biri kaldı. «Vadeleri gün doğana kadardır. Gün doğması yakın değil mi?» ([67]) diye herkes yerinden kalkıp, harbe niyyetle teçhizatlarını hazırlamaya başladılar.

Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri o uğurlu zamanda kalkıp, farz ve sünnetlerine uygun abdest alarak iki rek'at nâfile namaz kıldı. Ondan Hakk'ın huzuruna sâmimi yönelişle yalvarıp şöyle dedi :

— Ey Allahım! ey yaratan! ey Melik (sultan) ve rızık veren! ey her şeyi bilen! Padişahsın, her şeyi bilensin ki kötü huylu, alçak düşman «Ey Muhammed. de ki O Allah bir tektir. Allah hiç bir şeye muhtaç değil, her şey ona muhtaçtır» ([68]) ayeti, birliğini, gün gibi açıklayıp, «O doğurmamış ve doğmamıştır. Hiç bir şey ona denk değildir» ([69]) sözü, mukaddes zatına eş ve benzer olmadığını yüksek sesle haber verirken tamamen inkâr edip, kadın, erkek, akrabalık ilgisi kurup teslis (üçleme) isnad eden zalimlerdir. Hz. İsâ'nın gidişinden beri Cibril'in inişi ve vahiy ve ilâhi kitabın gelişine inanmayıp, «Mesih de, gözde melekler de Allah'a kul olmaktan asla çekinmezler» ([70]) sözünü kabul etmeyen dinsizlerdendir. Temiz olmayan kökleri, «... Benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen» ([71]) ayetini İncil'in yapraklarından yok edip, kendileri de «İlk atalarımızdan beri böyle bir şey işitmedik» ([72]) anlamına sarılıp, «Siz de, atalarınız da apaçık bir sapıklık içerisindesiniz» ([73]) sözüne muhatab olan pislerdendir. Ben âciz kuluyun da arzusu Allah'a inanmayanlarla savaşın emrine uymakla «Allah yolunda gereği gibi savaşın» topluluğundan sayılıp, elimden geldikçe, sana lâyık iş yapmaya çalışmaktır. İrade senin, kudret senin, yardım senin, güç senin, «Ama bizim uğrumuzda cihâd edenleri elbette yollarımıza eriştireceğiz» ([74]) müjdesi gereğince, benden istek ve umud, senden yar-

(67) 11 (Hûd)/81
(68) 112 (İhlas)/1-2
(69) 112 (İhlas)/3-4
(70) 4 (Nisâ)/172
(71) 61 (Saff)/16
(72) 23 (Mü'mûnûn)/24; 28 (Kasas) 36
(73) 21 (Enbiyâ)/54
(74) 29 (Ankebut)/69

dım ve hoşnutluk» diye çok yalvarıp, son yakarışını «Rabbimiz. Bize sabır ver, sebatımızı artır, inkar eden millete karşı bize yardım et.» ([75]) ayetiyle bitirdi. Duâ oku doğruluk ve safa ile süslü olunca doğru ve kabul hedefi vuruldu.

Seher vaktine kadar bu yolla namaz ve niyazda oldu. Cihan pehlivanı gümüş sabah direğini eline alıp, ufuk ordusu kapısına yöneldiği şafak vakti Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri de sabah namazını kıldıktan sonra gaza niyyetiyle silah ve teçhizatını kuşanıp hisar zabt etmek maksadıyla eline bir altın topuz alarak atına bindi.

Mukaddes sancağı, gökyüzü atlas çadırının direği olup, devlet adamları ve saltanat ileri gelenleri mübarek huzurlarında toplandılar. Sancaklar çözüldü. Davul ve dümbelekler döğüldü. Gâziler ve yiğitler hazır olup, savaş kolayın gözlerlerdi ki; padişah (Allah rahmet etsin) hazretleri şöyle emretti :

— «Asker yürüsün. Taşı, toprağı; silah ve mühimmatı bana, geri kalan mal, menal, esirler alet ve yiyecek her ne varsa, gazilere yağma» dedi.

Önce toplar gök gürültüsü gibi gürleyip, düşman tarafına saldırdı. Toz, duman karanlığı subh-ı sadıkı subh-ı kazip eyleyerek günün alnındaki, ak saçı karanlık gecenin siyah perçemine çevirdi. O karanlık içerisinde gâzîler de her yandan topların ardınca yürüdüler. Karanlık ve duman kalktığı bir anda gözgözü gördü. Müslümanlar hisara yakın, kâfirler de tüm savaş âlet ve vasıtalarıyla gediklerde hazır bulundular. Savaş ve karışıklık başladı. Aşağıdan yukardan ejderhalar gibi silahlar birbirlerine girdi.

«Güzellerin kaşları gibi, biri soldan ve biri yukardan iki savaş safı yap.»

Her köşeden oklar atılıp, maşuk fidan boyundan ayrılmış, eğri boylu âşık gibi yaylar ardarda eğilmeye başladı. Ateş püsküren mızrak dil uzatarak yanından kavga kopardı. Kılıçlar ortaya çıkıp, düşmanlığı ayırmak, çekişme sebebinin kesilmesi için, aracı oldular. Her biri sancak yüzlerini göklere tutup, zafere ulaşmak için hacet dilerlerdi. Taraf taraf tuğlar baş açıp kafirler yenilsin diye dualar ederlerdi. Davul, dümbelek ve kösler yüksek sesle müslümanları cihada tahrik ve teşvik edip, hepsine moral gücü verirlerdi.

Her ne kadar, kale halkı kazanlarla yağları, sayısız gaziler üzerine uçurdularsa da, yiğitler, yanan ateşe giren, yüzçevirmeyen kahramanlar

(75) 2 (Bakara)/250

olduğundan fayda vermedi. Cihanı süsleyen güneş bu olayı görmek için, henüz ufuk yerine ayak basmamıştı ki, başarıya götüren hikmet saba rüzgarıyla gözüküp, zafer rüzgarı «And olsun ki Allah size bir çok yerlerde yardım etmişti» ([76]) esiş yönünden nefeslenip esti.

Edirne kapısı tarafında olan gedikte savaşan gaziler kafirlere galip gelip, beş on gâzi duvar üzerine çıkarak sancak dikti. Tekbir, tehlil, temcîd ve takdîs sesleri yerden süreyya'ya erişti. Onu görüp, her yandan beğler ve yüksek rutbeliler ve tüm ordu göğe çıkan kabul edilecek duâ gibi burçlara çıkıp, gökten inen felâket gibi kalenin içine döküldüler. Artık kafirlerde dayanma ve savaşa güç kalmadı. İçlerini korku kaplayıp, müslümanların gölgeleri bile gözlerine adam görünüp, gâziler, şehir içine bölük bölük olarak, kâfirleri de gurup gurup önlerine katıp yer yer kırmaya başladılar. Çocuklar, kadınlar, oğlanlar bu durumu görünce kaçıp, kiliseye gittiler.

Müslümanların uğurlu gelişlerinden her havra hur-ı gılmanla neşeli bir cennet ili oldu. Padişah (Allah rahmet etsin) hazretleri de şu miktar üzerinde karar verip durdu; önce baş kesen ulular, diri yarar kafir getiren kahramanlar gelip, ayak öpme şerefiyle şereflenip, kesilen başları zafer çevgeni olan uğurlu mukaddes ayağının önüne top gibi yuvarlandılar. Gâziler de beşer, onar sırayla esirler çıkarmaya başladılar. Bu durumu görünce kalbi yatıştı. Sevinç ve mutlulukla attan inip şükür secdesi yaptılar. Ondan sonra otağa varıp, biraz dinlendi. O gün kafirlere arasat günü olup, yoldaşa değil, kardeş kardeşe bakmayıp, baba oğuldan, oğul babadan bıkmıştır, «Ogün, kişi kardeşinden, annesinden, babasından, karısından ve oğullarından kaçar» ([77]) ayeti durumlarına uygun düşüp, her kişiye can ve baş kaygısı olup, o sabah aydınlığından gün batana kadar muzaffer Türk Ordusu, altun külahlı güneş gibi kılıç vurup, erkekleri kılıçlara yem ederek, kadınları zincire vurup, çocuklarını esir ettiler. «Memleketlerini altüst ettik» ([78]) anlamınca dışarda inkarcılara, aydınlatmak için şehrin altını üstüne döndürüp, altüst ettiler.

Kur'ân-ı Kerim'de «Yer yüzü ağırlıklarını dışarıya çıkardı», o şekilde gömülü ve gizli hazineler ortaya çıktı ki, «Yerde ve gökte ona hiç bir şey gizli olmayan» ([79]) yüce Allah'tan başka kimse hesabını bilmez. O kadar beyaz bacaklı, altun kemerli, güneş ve ay yüzlü güzeller tutuldu ki, sayıya sığmaz. Narin, yakışıklı, beyaz, güzel ve huri sıfatlı, boyun ve kulakları cevher madeni, elbisesinin yeni gümüş kesesi kadınlar, parlak

(76) 9 (Tevbe)/25
(77) 80 (Abese)/34/36
(78) 15 (Hicr)/74
(79) 99 (Zelzele)/2

inci gibi baştan başa ipe dizildi. Kırmızı dudağı cevher saçan, zülfü gönül takılan, boyu gül dalı, göğsü yeni kabaran gonca bâkire kızlar ki, aynadan başka kimse benzerini görmemiş bilezik ve halkadan başka hiç bir kimse kol ve bacağına ermemiştir. Kâfirlere lâyık değildi, mutlu canlara nasib oldu. Sözün özü akşama değin sultanın ordusu gânimet malıyla dopdolu olup, yer yüzü, peri yüzlü, anlamlı güzellerden, imrenilecek güzelleri toplayan er oldu. Sahranın kulak ve boynu, gümüş bedenli, «Sedefteki inciler gibi olan» ([80]) sevimli oğlanlardan süs ve ziynet buldu.

Çadırlar gül fidan boylularla şeref bulup, «Çadırlar içinde ceylân gözlüler vardır» ([81]) anlamında güzel yüz gösterdi. Avrupa ipeklilerinden, milyonla ipek kumaştan ve rengarenk kumaşlardan yer yüzü güllük gibi olup, parlak ve çöl taşı iri inci yağmur damlalarından çoktu. Çimenlikteki semiz ve yaban güllerinden daha çok altun ve gümüş kaplar vardı. Öyle bir gânimet oldu ki, gâziler altunu toprak gibi kalkanla bölüştüler. Gonca gibi renkli kumaşlarla çadır ve otak doldurdular. O savaşta bulunanlara o kadar zenginlik geldi ki, küçük büyük ırmak gibi, ömürleri oldukça, su gibi gümüş harcarlardı. Şimdi bile insanlar arasında darb-ı mesel olmuştur; bir kimse israf ve aşırı harcama yoluna giderse «İstanbul yağmasında bilemi idin» derler. Gâziler bu tarzda yağma yapıp ganimetlerle, sağlıkla çadırlarına gelip, o gece yerli yerinde neşe ve sevinçle dinlendiler.

Seherde, yedikat gökler ülkelerinin zeberced tahtlı padişahı on iki kubbeli dokuz kulede, yuvarlak gökler burcunu görmek için rüzgâr gidişli felek atına binip gitti. Sultan (Allah rahmet etsin) hazretleri hisâra girip, seyretmek için ata binip, değerli emirler yıldızlar gibi gösterişli hizmetliler sağ ve sol, ön ve arkadan ayın çevresindeki hâle gibi padişahı kuşattılar.

Kaza ve kaderin «yol verin» çavuşlar, sağ ve solu gözetleyen iki yüz kadar servi boylu seçkin Solaklar, Osmanlı geleneğine göre önünde yaya olarak gittiler. Çünkü bu tantana, şevkle ve gösterişle gelip şehre girdi. Geniş çevreleri dört köşe pazarları, hoş ve güzel yerleri, latif evleri ve sarp arazilerini baştanbaşa gezip, büyük ve sağlam yapılı köşkler; renkli kerpiç evler, temiz yapılı mabedler ve havraların hepsini gezdi. Sonunda Ayasofya diye bilinen büyük bina ve sağlam tapınağa gelip gördü. Değerinin yüksekliği ile dünya ülkelerinde yaygın bir şöhret bulmuştur. Saadet ve mutlulukla avluya ayak bastı. Şanı ve derecesinin yüksekliği dille anlatılamayan yüce bir makam gördü.

---

(80) 52 (Tur)/24

(81) 55 (Rahman)/72

Unsurlar kapısında merdiven olub, zühal yıldızı yapısında karataşdır.

«Dünyanın kara parçaları imâr edilmeden bu mübarek yüce kubbe kurulmuştu».

Her duvarı bir iskender seddi, her kemeri yer gemisinin demiri, her köşesi gönül süsleyen bir toprak parçası, her kerbici cihanı gösteren bir cam, her katı Hz. İsa'nın evi ve sığınağı, yapısının kurşunla tutturulması, direklerinin kuruluşu, «dağlar ufalandıkça ufalanmış» ([82]) ve «gök yarılmış» ([83]) ta olsa, yıkılmayacak bir derecededir. Duvar etekleri renk renk mermerlerden her birine ölçüsüne göre altun ve gümüş harcanmış.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Direkleri gök cisimlerin ekseni, döşeme mermeri aynadan berrak ve temiz ola.

Bu döşemenin mermerinde olan dalgalar, avlusunu sanki dalgalı deniz etmiş.

Kubbesi yüksek göğe eş, sıvası ince mine yaldızlı, bunun gibi yüksek binayı görünce eserden müessire (izden-sahibine gibi) ma'lulden illete (dumandan ateşe gibi) delil gösterme yolundan buna, açık sebep olanın durumuna geçip, bu kadar güç ve çoklukla dünya ülkesinde şunun gibi eserler ortaya çıkarmıştır.

Sıkıntılı günler yer yüzünde onunda adından sanından iz bırakmadığını düşünüp, zamanın gaddarlığı, devrin zâlimliği yüce ilminde pekiştirilmiş olup, dahî, ey Allahım, ey büyük sultan. Küçük ve büyük, şah ve vezir kimse sonsuza dek kalmaz. Benim gibi bir kulunu böyle büyük bir fethe sebeb kıldığın için sana milyonlarca hamd olsun diye şükür gösterip, o mübarek yerin ulu cami olmasını emretti. Şehri tamamen gördükten sonra dönüp mutlulukla yine otağına geldi. Şehrin imarı parlak gönlünün yatak arkadaşı olup, Karşıduran Süleyman diye tanınan, bir yarar ve güvenilir kulunu subaşı atayıp, şöyle dedi :

— Osmanlı şehirlerinden kim gelip bu güzel ülkede yerleşip kalmaya niyyet ederse, hangi evi isteyip, seçerse adı geçen subaşıdan resmi yazı alıp, arzuların verildiği saraya gele, ona o mülkün tapusu verilecek.

Hisarın fethinde gevşeklik, tembellik, göz yumma ve yılgınlık etmekle, cezalandırılması gereken kimseler hakkında saltanatın gereğini

(82) 56 (Vakı'a)/5
(83) 69 (Hakka)/16

yapıp, onun gibi gayret ve çalışmada kusur etmeyip, yiğitlik ve mertlik edenlere de durumuna göre gözetip, vadedilen ve düşünülenleri vermekte eksiklik kalmadı.

Müsellem ve yaya sancakları beylerine, hendeklerin temizlenip, kalenin toplarla yıkılan yerlerini onarıp, eskisinden daha iyi yapmaları emr olundu. Ondan sonra çok başarılı orduya izin verip, kapı halkı ile dönerek geri hilafet merkeze, mutluluk yeri, şerefli ülke Edirne'ye gelip yerleşti. Bu büyük fethin Hak yolunda iyi çalışma haberi çevreye yayılıp, Osmanlı saltanatı dostları sevinçli ve neşeli, din ve devlet ve mutluluk düşmanları şaşkın ve kahroldu. Bu mutluluk belirtisi müjdecisinin sesi ve sedâsı bir tarzda dünyaya velvele bıraktı. Ve diğer taraftan küfür ve bozgunculuk emeline sarsıntı verdi. Beyninde itaatsizlik ve inad sevdası olanlar da baş ve can korkusundan itaat ve boyun eğme kemerini bağlandı. Mutlu günlerinde bunun gibi beğenilen ve hoşa giden güzel iş ve menkibeler gösterip, güzel anısı dünyanın dilinde destan oldu. Büyüklük, değer ve yüceliği halkın gözünde kat kat olup, devlet topu dünyayı aydınlatan güneş gibi göklere ağdı. Hakk teâla hazretleri o yarlığanan rahmetliyi «Cennette Allah'ın kendi yolunda savaşanlara hazırladığı, araları yer ve gök kadar olan yüz derece vardır.» gereğince yüce Firdevs odalarında rahmet ve mağfiret nimetleriyle nimetlendirsin. Onun temiz ruhu ve bütün müslüman gâzi ve mümin zâhidlerin mukaddes ruhlarına mis kokulu fatiha okuyanları Hakk Teâla rahmet ve mağfiret, kurtuluş evi (cennet) köşelerinde mesrur eyleye. Amin diyenler lutuf ve keremiyle belâdan emin ola.

O n b e ş i n c i B ö l ü m : Bahtı uğurlu tahta gelip, ilkbahar da sonu mutlu savaşçılarla Acemlere sefere, zafer sonuçlu hareket edip, Tebriz ve Azerbaycan, Fars ve Irak kisrası (hükümdarı) Şah İsmail ile buluşup, hünkarlara has ezici kuvvetiyle güç ve azametleri dallarını kırıp, büyük fetihten sonra Tebriz toprağı toza karışan at nalına yüz sürüp, görülmedik olayların açıklanması hakkındadır.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Dikkat et, ey Fûm'ın mis yağdıran kalemi! Senin eserlerin cevher saçmak olmuştur.

Ey can bülbülü dilin kuş dili, güzel, ahenkli seste beyanın olsa câizdir.

Söylemenle burun miskle dolup taşar. Mısır ve Şam'a hediyeler olsa layıktır.

Sözlerinle ruha rahatlık gelir. Sözün cana bizzat istirahattır.
Şâhın hikayesini anlatarak, onun zafer hissesini aktar.

Cennet mekan padişah (Allah ruhunu dinlendirsin) hazretleri Rahman'ın sevinç veren nimetleriyle nasıbli, Cenab-ı Hakk'ın sürur veren ihsanlarıyla neşeli, kaaznçlı ve şerefli oldular. Güven içinde nazlı yürüme isteği ve arzular sabah vaktine arkadaş olup, gül bahçesi mesrur, yemyeşil saltanat sarayı mutlu, hilafetin güzelliğini artıran bostan sayfalarının yüzü anber belirtili kokusuyla taze ve mis kokulu oldu. Geniş saltanat meydanı başkalarının ses tozundan temiz ve korunmuş zabtı güç (dayanıklı) ülke alanı düşmanın üzüntü veren gürültüsünden muhafaza edildi. Ordu, asker yıldızlardan fazla, hizmetliler ve çevresi haddinden fazla, zafer ve fetih sebepleri sınırsız ve ölçüsüz, zafer ve mutluluk aletleri hazır, huzur dostu bol hazineler sayısız, kuşatılmış defineler tam ve son derecededir. Şüphesiz bir tarafa hareket ve hücum, bir ülke ve vilayetin fethine zafer sonuçlu yöneliş, zaruret cümlesinden görünüp, hamiyyet damarları ve padişahlık azameti ve saltanatı her yönüyle harekete geçti.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Gençlik, devlet, ikbal ve arkadaş uğurlu mutlulukla ahvale mahremdir.

Hazine sonsuz, mal bol, kılıçlar keskin, azm niyyet kahredicidir.
Sınırsız asker ve pek çok silah atan, mutlu ve uğurlu şans hazırdır.
Devir atbaşı beraber ve bağlı, büyüklük sarayı mamurdur.

Büyük padişahlar padişahı adaletli hünkar, cihanı fetheden şâh olgun sultandır.

Cihanı fethetmeye niçin karar vermesin? Sahip kıran olana gereken budur.

Cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretleri geçmişte Trabzon'da iken eşsiz bir adamı kendisine yakın ve arkadaş, sıfatları beğenilen bir zatı kendilerine arkadaş ve sırdaş etmişlerdi. O ilim ve irfan sahibi, iyi hal ve zühtle donanmış, ağır başlı ve takva ehli, Halîmi (Çelebi) adlı Selim'in nedimi idi. Olgunluk ve iyilikte tek, büyüklük vederecesinin iyiliğiyle tek akıllı olup, sağlam görüşte, seçkin düşüncede önde idiler.

(İkincisi ise) Bayezıd Han zamanında, Bitlis'ten gelmiş olan gerçekleri anlayan, incelikleri bilen üstün ve çok bilgili bir insan ki, sağlam ve değerli düşünceyle devrinin teki ve az bulunanı, güzel sıfatlı şahsı, salih şerefli işleriyle, değerli ve güzel, anlayışlıların aslı, kutsal kimselerin özü, uğurlu isimleri Mevlânâ İdrîs idi. İyilik ve olgunlukla devrin son olarak yetiştirdiği isâbetli görüşleri, parlak fikirleri ile devirlerin özetidir. Geçmiş zamanlarda her ne kadar sonsuz faziletliler, eski devirde sayısız fen erbabı yetişkinlerden gelenlerin her birinin eserleri kitaplarında mevcut ve bilinmekte ise de, adı geçen efendi (İdris) bunların hepsinden daha iyi ve akıllı, bilgili ve daha olgun olduğu açık seçiktir. Bu söze âdil şahit, bu hususa, şüphesiz bir fasıl, belirtilen şahsın, mağfiret dostu Osman oğulları sultanları için, yazdıkları tarihtir. Bunun seçkin tarihler olduğuna her akıllı şâhitlik eder, her bilgin ve ârif akıl yorar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

O, marifetler ülkesinin denizidir. İyilikler onun cennet-i'l-mevâsıdır.
O, marifetler gülistanının gülü, seçkin hayallerin bülbülüdür.
Şarkılarıyla dünyayı doldurup, zamanı sevinç ve surura erdirmiştir.

İçi, güzel kokulu çiçekler, gönül alan servi gibi gelincikler gül içinde gül bahçeleridir.

Tarihlerin yıldızlar gibi ordularının şâhı, manalar şahının altun külahıdır.

Satırları cevherler hâzinesine benzeyip, onu seyretmek kalbe neş'e verir.

Sözü şeker gibi tat verip, fesahat (güzel söz söyleme) gözünün nurudur.

Cennet mekan padişah (Allah delilini aydınlatsın) hazretleri mutluluk ve ikbalde yüce saltanat yeri, değerli hilafet merkezi Edirne şehrinde yerleşmişlerdi. Her ne kadar adı geçen doğru görüşlü faziletlilerle, temizlik ve iyilik artıran akıllarla beraber olduklarında, ilgi ve iltifatla iştişâre ettiler. Kendi, güneş etkili parlak gönüllerinde düşünüp taşındılar ki, zafer umutlu hareket dizginleri ne tarafa yönelse? Emniyet ve muhafaza içinde olan ülkelerin güney tarafı Mısır ve Arabistan, doğusu Acemistan vilayeti, kuzey yönü Gürcistan ve Tatar vilayetinden uğursuz Rus ülkesiyle, Ye'cüc sınırı, batısı bütün küfür diyarı, çeşitli kafir hıristiyanlarla donanan Avrupa ülkeleri, bir çok şaşırtıcı etkileri olan denizler içerisindeki adalarda yaratılışı dehşet veren ve varlığı ibretli, sağlam ve yüksek kaleler bulunan kara parçasıdır. Görünüş itibariyle prensibi sapıklık olan kafirlerle harp ve cihâd cennet mekan atalarımızın mutlu âdetleri idi. O tarafa dönüp bakıldığında çeşitli faydalar kesindir. Her ne kadar İslâm ülkesi ise de Mısır ve Arabistan kafirleri omutlu ülkelerin saltanat yeri olan Kâhire şehrini uğursuz çerkeslerin istilası, akıllıların akıl durumuna zıd bir konu olduğu açık bir meseledir. Bunun halli zamana bırakılmıştır. Bozgunculuk, kötülük ve fitne denizinde, boğulan doğu Acem ülkelerine gelince sürekli bölgeye padişah olan geçmiş sultanların durumları ne ise tarih kitaplarında yazılmıştır. İlk asırlarda meydana gelen İran kırallarının ortaya çıkan çeşit çeşit konuları düşünülse, büyük bir ibret gerektirir.

O itibarı yüce memleketler, İslâm ülkesi olduğundan beri yedi sekiz yüzyıl kadar Acemistan ülkelerinde peygamberlerin sağlam şeriatı, Mustafa (Allah'ın rahmet ve selâmı O'na olsun) ile ilgili seçkin kanunları uygulana gelip, İslam şehirlerinde camiler ve zaviyelerde hutbeler okunup, dört büyük halife (Allah hepsinden razı olsun) anılıp, açık dinî merasim yapılmıştı.

Geçmiş İran şahlarından Akkoyunlu (Bayındırlı) zamanlarında saltanat dizgini câhiller eline düşüp, din ve şeriat işlemleri tamamen bozulup, o ülkeler zulum ve sapıklıkla dop dolu olunca, şerefli ve yüce Allah'ın dileğiyle Acem çevresinin saltanat zincirini Erdebil sülalesinden Şeyh (Rahmet ona) neslinden Şeyh Haydar oğlu Şah İsmâil'e nasib oldu. O, vilâyetlere bağımsız cihan şahı olunca, şahsına layık olan Acemlerin saltanatına sahip oldu. Büyük atalarının yoluna gidip, Ahmed'in açık şer'ini, Muhammed'in (Allah'ın rahmet ve selâmı ona olsun) mutluluk dostu yolu üzerine ayağı sabit olup, (ondan ayrılmayıp), kendinden önceki şeri'at töreli sultanların yollarından çıkmayıp, islâmın eser-

lerini değiştirmemeli idi. Saltanat tahtına oturunca uğursuz iblis şeytanın kötülükleriyle dost olmuş, bazı anlayışsız Türklerle arkadaşlıkla biraraya gelip, sapıklık yoluna gitti. Bozguncu ve sapıkların yolu olan red ve inkar sanatlarına inanarak zulum ve sapıklık ülkesini mamur etti. Hidâyet menba'-ı zaviyeleri, camileri hayvan ahırı yapıp, Peygamberin (Allah'ın rahmet ve selamı ona olsun) seçkin sahabelerine lânet ve kötü söz söylemekle bâtıl bir mezhep oluşturdu. Şî'a diye tanınan kötü yolu yaydılar.

Azamet sığınağı zatın Trabzon tahtında iken, onlara yakın olup, durumlarını biliyordum. Zaman elverip, devletleri yardımcı olursa, yer yüzünden İslâmın tarz ve usulünü kaldırıp, yer yüzünden inançlıları saf dışı ederler. Muhammed'in apaçık dinini bırakırlar, küfürden daha kötü ve sapık bir yola giderler.

Kafirlerin sapık dinleri bellidir. Kâfirin günahı sırf şirk (eş koşma), bunların maksatları temiz dinin saf suyunu kirletmektir. Kâfirin en büyük günahları âlemlerin efendisinin peygamberliğini inkâr, bunların sonu sapıklık olan niyyetleri kâinatın ulusunun (Allah'ın rahmet ve selamı ona olsun) mağara dostu olan dert ortağı arkadaşıyla diğer büyük sahabelerine hiç yoktan kin ve düşmanlıklarını ortaya atmalarıdır. Kâfirin suçu Kur'ân-ı azîme muhalefet, bunların en yüce maksatları mutluluk sıfatlı apaçık dine muhalefettir. Kâfirin en derin arzusu İncil'in hükümlerini yaymak, bunların en büyük gayretleri Kur'ân'ın prensiplerini bozmakta aşırılıktır. Kâfirlerin ümidleri haç tertibini gözetmek, bunların arzuları sevgili (peygamber) nin dinini bozup, küçümsemektir.

Benim bildiğim, madem ki o topluluk bu yola gidip, sapıklık yolundan dönüp, tevbe etmiyorlar, her yönüyle kafirden daha kötü, bütün yönleriyle ateşe girecek olan günahkar fâcırlerden daha kötü ve sapıklardır, diye sözü açıklayınca, dinleyicilerde güç kalmayıp, hepsi o tarafa hareket akıllıca ve uygundur. dediler. Bazı doğru düşünenler bu görüşü güzel bulup, işaretleri, bu hususun, bilginler bilgininden sorulup, yüce dinin müftüsünden fetva alınması, şeklinde oldu. Bundan dolayı bu durumlar kuvvetlendirilip, o tarihte müslümanların müftisi olan bilginden fetva istediler. Prensipli dinin sultanlarının yönelişlerinin o gurubun üzerine olmanın meşru olduğuna fetva verdiler.

Öyle olunca, cennet mekan padişah (Allah kabrini aydınlatsın) hazretleri zafer özellikli hareket dizginleri adı geçen Acemlere karar kılınmış olup, Osmanlı ülkelerindeki büyük şehirlerde olan bütün beylerbeylerine sancak ve bayrak sahibleri olan büyük emirlere, alay beylerine, sancak beylerine, tüm zafer koruyan ordu, feth tezgahı askerlere saba ve nesim rüzgarı sur'atli ulaklarla, zafer dostu uğurlu emirler gön-

derildi. Bütün askerler ve ordu, tüm mutlu sefer erbabı, büyük sefer vasıtaları ile tamamlanıp, donanıp, başarılı güzel zafer nevruzu gününde, devrin Hüsrevi'nin kapısında hazır olalar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Müslüman orduya, din ve mutluluk ehline haberler oldu ki; savaş vasıtalarını, Şam ve Avrupa yapısı zırhlarını, Mısır ve Anadolu yapısı kılıçlarını hazırlayarak, hasım ve düşmanları engelleyeler.

Mühimmat ve yat hazırlığını bitirerek, çıkış ve hareketi hızlandıralar.

Ordu güzel bir bayrama gider gibi çıkıp, şahın ordusunu donatalar.

Muzaffer askerlerin yiyecek ve azıkları, hayvanların temini ve bakımı için hünkar şehirlerinden bolca nüzul akçesi, bağışlanıp, kadılara kaza etkili emirler gönderildi. Yay gerip, ok atan, kılıç öfkeli, savaş anlayan, alevli ateş kanatlı ve onbin kadar piyade deniz tüfekçisi yazılması için, müslüman şehirlere kullar atanıp, gönderildi. Ülkenin hâkimleri mesleklerinde yapılması uygun olan hususta emredildikleri işlerde, büyük atılganlık ve gayret harcayıp ortaya getirip, bahar zamanı gelince hazırlıkları tamamladılar.

Rumelinin başarılı askerleri Gelibolu geçiş yerinden üst makamlardaki hizmetliler büyük şehir Kostantaniyye (İstanbul) iskelesinden geçiş emri aldılar, Zafer tutuşturan güzel Nevruz zamanı olup, zafer etkili ilkbahar belirtileri, başarı prensipli yeni yaz delilleri belli ve açık oldu. Yâni kış dönemi askerleri, sultanlara has bahar ordusunun geleceğini bilip, kaçan kırata binip kaçtılar. Havaya ılıklık gelip, saba ve nesim müjdecileri ilkbahar sultanının gelişini dünyaya müjdelemekle, sevince müjdeler eylediler. Yeryüzü hanımları ve kadınları bitki çocuklarına yüklü ve gebe, yeşillik ve hoş kokulu fesleğen güzelleri dünyaya güzellik sunacak zamanlara erişti.

Cennet mekan pâdişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin dinlenme ve kalmaları alnı çatlamış, ihsan eden Cenab-ı Hakk'tan zafer ve yardım umuduyla seherlerde yüzü yere koyup, çok ağlamaktan mübârek gözleri ıslanmıştı. Parlak hoş kokulu gönlü ilahî desteğe, hidayet kaynağı nurlu kalbleri sonsuz fetihleri beklemekte idi.

Çoğu kez Allah'ın müjde ilhamları ve zafer müjdesi eriştiren Tanrı'dan müjdeler duymakta idi.

Bir sabah neşe ve sevinçle padişaha has divan toplanmıştı. Şanı yüce saltanat ileri gelenleri ve üst rütbeli, yüksek unvanlı vezirler toplanmışlardı. Padişahın şanı yüce buyruğu verildi ki;

— 920/1514 senesi Muharrem'in 23. günü gök yüksekliğindeki otak zafer rutbeli şerefli sefer kasdıyla çıkıp, yönele.

O güzel gün pazartesi günüydü. Seherden tüm ileri gelenler ve vezirler, bütün zafer tahtlı saltanat hizmetlileri, başarılı çavuşlar, aslan gibi genç piyade ve süvariler, şimşek gibi çakan, gök gibi gürleyen tüfekçiler ülkeleri emre âmâde kılan memleketlerin yiğitleri, güç gösterenler, düşman tutanlar, hep küçük ve büyükler, hünkarın toplama sahâsına gelirler. Dünyayı tutan debdebe, heyecanlı gürültü ile yeryüzünü şaşkınlık ve sıkıntı kaplamıştı. Gök yüzündeki güneşin doğuş zamanında, nur saçan parlak güneş ortaya çıktığında, o devlet ufkunun aydınlatıcısı, azamet ve rutbe göğünün parlak ikbal güneşi, deniz gibi cömert mutlu padişah, dünyayı alan uğurlu şanslı padişah, zafer dizginli ve başarı üzengili, sabâ ve nesin rüzgârı yürüyüşlü cins ve doru ata binip, saltanat kapısından dışarı boy gösterince, büyüklük muhitinin çavuşları, onun ululuk ve okyanus azametli şanı, dua uğultusu ve övgü nağmelerini yücelik zirvesine erişdirip, zafer nişanı olan Osmanlıya ait sancaklar, cihanı tutan hakana ait bayraklar ve şöhreti ufukları tutan sancaklar açıldı. Keykavus gösterişli kösler, dançlar kıyâmet sûru olan borazanlar çalınıp, davul sultana ait (asker toplamak için olan) borazan seslerinden cihanın kulağı çığlıkla doldu. Büyük bir velvele ile İstanbul'a hareket etiler. Dârusselam Edirnenin tanınmış bilginleri, Kudus şehri derecesinde ki bu şehrin fazilet erbabı, ilimde ihtisas sahib ve duası kabul gören üstâdlar, dua eden şeyhler ve uzlet köşesinde olan diğer salihler ve duası kabul edilen abidler, tazarru ve niyaz zaviyeleri dervişleri, mutlu fakirlik ve ihtiyaç konaklarının dertlileri, yan yana, yer yer durup, (hâcet) kapıları(nı) açan Cenab-ı Hakk'a el açıp dualar ettiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Seçkin zatını Tanrı muzaffer kılsın. Çünkü sen din-i mübinin yardımcısısın.

Rasül'un eshabı ve Muhammed Mustafa'nın dostları için bayrak çektin.

Allah'tan ölümsüz ve muzaffer olup, özün daima hatadan korunsun.

Devletle şerefli ve bahtiyar, zafer ve fetihle sevinçli ol.

Adaletli ol ki cihan hükmüne boyun eğip, Acem (İran) ülkesi baştanbaşa Osmanlı'nın olsun.

Büyük müslüman topluluklara selamlar verip, sağ ve sola saygı ve hürmetle, dilenci ve fakirlere iyilik ve ihsanlar eyleyip, bütün gönülleri sâd ve mesrûr kıldılar. Saltanat, gösteriş, şan ve şerefle ve azametle yol

alıp, otak-ı humâyuna indiler. Peşi sıra göçülüp, muzaffer mübarek safer ayının ikinci günü yüksek saltanat ülkesi, yüksek hilafet merkezi Kostantin (İstanbul) şehri, (salgın ve musibetlerden korunsun) kıyılarına ulaşmakla, zaferli padişah çadırı Fil Çayırı civarında Despine Köprüsüne konup, bütün bilgin ve ileri gelenler, fazilet sahipleri marifetliler, başarılı asker topluluğu, anlayış ve idrak savaşının savaşçıları kitlesi, uğurlu ayaklı tüm ileri gelenler, başarılı bütün büyükler, zafer delili sancaklarını karşılayıp, takva ve salah dâirelerinden dönenler, zühd ve felâh evinin ziyaretçileri ve Kur'ân-ı Kerim okuyan hâfızlar topluluğu, cami, mescid, zaviye ve mabedlerde öğüt veren öğütçü ve vaizler, özetle küçük ve büyük bütün insanlar istifade edilen şehrin kapılarından çıkıp, yollar dopdolu müslümanlar, bahçeler, bağlar, sokaklar baştanbaşa müminler, cennet mekan padişah hazretleri mutluluk ve ikballe o uğurlu büyüklük kitlesi arasına uğrayarak, sağa ve sola neşeli hoş iltifatlarla selamlar verip, hayır dualar ve hoş iltifatlar gösterince, mutlu islâm topluluğu (Allah'ın yardımı onlara olsun) sözünü söyleyerek, bir tarafta dua, bir tarafta âmin, bir köşede yakarış, bir bölgede yalvarış ve inleyişle dolmuştu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Ey padişah, azmin zaferlere arkadaş olsun. Hükmün altına al, cihan buyruğunu yerine getirsin.

Bâkî olan Allah sığınağın olup, şeref ve mertebeni göğe yükseltsin.

Sevgili (Peygamberi) nin dostları dostun olduğu için senin nasîbin dâimâ zafer olsun.

Seferde güçlü ve başın dik olup, Hay olan Allah her zaman yardımcın olsun.

Düşmanlar tarafınıza itâatkar olup, zafer ve fetih kapına baş koysun.

Adı geçen yerde mutlulukla yirmi üç gün oturup, uğurlu gidişli sefer hazırlıklarını görmek için durup, kafirlerin toprağına bitişik cehennemlik puta tapanlarla komşu olan Rumeli vilayeti, şüphesiz korunması önemli olduğundan, cihan sığınağı, hakanların seçkini, mutluluk tezgahı şehzâde Sultan Süleyman şah (Allah yardımcılarını aziz kılsın) Saruhan vilayetinden kalkıp, Edirne şehrine doğru gelerek, Rumelinin korunması için onlara yüksek emirler çıktı. Bu sırada Rumeli'nin muzaffer askerleriyle, başarılı emirleri ve zafer artıran sancak sahipleri hareket edip, gelip hünkar ordusuna ulaşmak için Gelibolu iskelesinden gece gündüz sürekli Anadolu yakasına geçmekte idiler. Saltanat merke-

zinde (İstanbul'da« görülecek önemli iç ve meşguliyette gereği gibi görülüp, saray hizmetlilerinin de İstanbul iskelesinden Üsküdar yakalarına geçmeleri emredildi. Gemilerle denizin yüzü hurmalığa dönüp, halat şûlesi, bulut gibi yelkenli madanalarla, at gemileri, ejder sirenli, kürekli ve güçlü kadırgalar, kalitalar ve kayıklarla kuş gibi uçan, rüzgar gibi giden bermeler (bir çeşit deniz vasıtası), sandallarla muzaffer asker peşpeşe geçip gittiler. Üsküdar yakaları, dağlar ve ovalar küme küme gök kubbe misâli çadırlarla dolu olup, mübârek karargahı kurdular. Yıldız topluluğun şahı, şark sarayının Hüsrevi soylu padişah nur peçeli ufuktan doğup, nurunun ışıkları cihanı aydınlattığı sabah, kurtuluş zaferi, ferahlık başarısında âlemleri besleyen Rabb'in yer ve gökteki gölgesi, irade zaferi ve başarının padişahı, makam tahtının veziri ve tahta oturanı, Rahman ve Rahim'in sâde lutfu ve halifeliğin ahengi Sultan Selim (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri ululuk sarayının sığınağı ve cennet yerlerinde dışarı gelip, zafer üzengili seçkin, rüzgar gibi hızlı bir at ki, çehre ve suratta güzel yüzlü bir sevgili, görünüş ve huyda sırf ruh ve Perî gibidir, dört ayak üzere yaratılmış, çok güzel yapılı bir cisim, kanatlarla sanki eşsiz bir kuştur, değerli eğeri çeşitli cevherlerle süslü, zafer sonuçlu gemi kırmızı yakutla bezenmiş uğurlu altun üzengi, sürekli, padişaha layık süs ve naz vesîleleri hazırdı. Mutluluk ve uğurla binip, o anda zırh beden ve tolga giyenler, yakınlık ve özellik derecesinde melek mevkililer, uğurlu sesli çavuşlar, dua ve niyaz âvâzelerini gök kubbeye eriştirip (Ya raccekellah: Ey Allah'ın harekete geçirdiği) nidâsıyla milyonla sitayiş edip, alkışladılar. Zafer öncüsü bayraklar ve ülkeler alan zaferli sancaklardan altın başlı, mushaflara eş, şanı yüce zuhal mevkili Osmanlı sancaklar yer yer çözüldü. Padişaha ait davul, çifte dümbelek ve kösler dövüldü. Ateş gibi yakan, düşmanı yıkan yeniçeriler, ellerinde yılan gibi ateş yemli, savaş ve harb aletleri tüfekleri, o anda fitillerine ateş verilip, cihana gürültü ve ufka velvele verdiler.

Bütün şerefli bilginler ve uğurlu faziletli kişiler, bütün halk ve milletler, tüm Rumeli halkı, Arap ve Acem yollarda tâ iskeleye kadar gurup gurup durmuşlardı. İslâm padişahı hepsine hüsnü iltifatla selâm verince bütün müslümanlar kabule karin olan dualarını göklere çıkarıp niyaz ve temenni ettiler. Mutlulukla iskeleye varıp, deniz haşmetli ve derya mevkili burak, uğurlu taht yeri bir kadırga hazırdı. Uğurla oturup, kürekler denize yayılarak hareket edip kımıldayınca İstanbul surları ile Galata arasında ne kadar gemiler Tophane-i ma'mure önünden tâ Beşiktaş'a kadar kıyılarda olan harp gemilerinden ve savaş sandallarından şimşek parıltı ve gök gürültülü toplara ateş verdiler. Her tarafı baştanbaşa duman ve bulut olup ve cihanı değiştirip sarstılar.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Denizin yüzü süslenmiş, dalgalar baş çekip havaya ram olmuştu. Kadırgalar huma kuşu gibi uçup boğazı kuş gibi hızla geçerdi. Üsküdar'a erişip, demir attı. Kara ve denizde şanı uğurlu olsun. Denizi bırakıp ata bindi. Çayırlıkta taze bir gül açıldı.

Deniz tahtını rüzgar ayaklıya (atına) değişti. Uğurlu olup, koruluğa gölge saldı.

Vezirler, devlet adamları, emirler ve ileri gelenlerin hepsi peşinden iskelede sıralanıp, şerefli askerler sağ ve solda baş eğdiler. Güzellik yeri çadıra şerefle inerek mutlu oldular. Yer yüzünde sanki büyük güzel bir şehir meydana geldi.

Cennet mekan padişah bu şaşırtıcı iş ve güce el atıp yüce ve büyük olan Cenab-ı Hakk'a şükür ve niyazlar sundular.

Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin şerefl tabiatları gerçekleri anlamaya, hoş hatırları inceliklere alışıktı. Denizden Anadoluya geçtikten sonra rahmetli Pîri Paşa'yı sevinç veren huzurlarına çağırıp, «Eksiklikten münezzeh olan Hak Tealanın sonsuz yardımına güvenip iki cihanın övüncü Hz. Peygamber'in (salat ve selam ona olsun) mutluluk delili mucizelerine sarılıp dayanarak, sırf seçkin sahabenin manevî değerlerini gözetmek için büyük bir meşgaleye niyyet ve teşebbüs edip zor bir işe kararla koşmuştum.

Yalnız Allah'ın bağışıdır ki zafer öncüsü askerin sonsuz, hayvanlar ise sayısızdır. Osmanlı sınırından çıkıp, Acem toprakları bahtiyar gazilerin cins atlarının tırnağı ile tozlanınca, bir çok ülkeleri istila ile gururlanan Acem şahı gelip, zafer işareti bayraklarımla karşılaşarak savaşıp, cenk etsin. Fakat büyük bir ihtimalle gösterişli saltanat ordusunun korkusundan bir çeşit korku belirterek, geri çekilip, saltanat gayreti gereğince takip olunursa, askere yiyecekle ilgili darlık ve sıkıntı gelebilir diye aklıma vehim geldi» buyurduklarında, huzurda çok laf edildikten sonra, neticede güzel iştişare ile Acem şahına bir mektubun yazılması uygun görüldü. Adı geçen nişancı Tâci zadeye emredildi. O da bu yolda Farsça ibret dolu şu mektubu yazdı.

Her şeyi bilen gerçek melik Allah şöyle buyurdu: «Allah katında din şüphesiz islamdır» ([84]). «Kim İslamiyetten başka bir dine yönelirse, onun ki kabul edilmiyecektir. O, ahirette de kaybedenlerdendir» ([85]).

(84) 3 (Ali İmran)/19
(85) 3 (Ali İmran)/85

«... Kime Rabbinden bir öğüt gelir de (faizcilikten) sakınırsa, geçmişi kendisinedir. Onun işi Allah'a aittir. Kim (faizciliğe) dönerse işte onlar cehennemliktir. Onlar orda temelli kalacaklardır» ([86]). Allahım bizi doğru yolu gösteren ve doğru yola gidenlerden et, saptıran ve yolunu saptıranlardan değil. Alemlerin efendisi emin peygamberin Muhammed Mustafa ve onun âl ve eshabının hepsine rahmet et.

Bundan sonra bu güzel kitap bizim büyük sığınağımız müşrik ve kafirleri öldüren, din düşmanlarını kahreden, borçluların burunlarını sürten (zelil eden), hakanların miğferi, gazi ve mücahitlerin sultanı, İskender gibi yırtıcı, Feridun şerefli, adaletin keyhüsrevi Sultan Murad oğlu Sultan Mehmet oğlu, Sultan Bayezıd oğlu Sultan Selim şah hânın senin tarafına ki, Acem'in âmiri büyük başkumandan,zamanı güldüren, kargaşalıkların Dârâb'ı, zamanın Efrasiyâh'ı Emir İsmâil şöhretli ortaya çıkma pozisyonu buldu. Bilesin ki, her şeyi yapan azameti yüce Allah'ın işi hak üzere ve mutlak bağışlayıcıdır . Her ne kadar yapmak zorunda değilse de uygun olanı yapan ve hükmü sonsuz olandır.

Apaçık kitapta geldiği gibi: «Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık» ([87]). Kainatın özü, cihanın safveti ve ileri gelenlerin gözü insanın yaratılış hikmeti Allah'ın halifeliğidir. Şerefli yüce Allah'ın buyurduğu gibi «Sizleri yer yüzüne de hakim kılan O'dur» ([88]).

Fakat bu yönden ki, bu nevin ferdleri ruhî güzellikleri ve bedenî pislikleri kendinde toplanmasından dolayı karşıt isimlere kabiliyetli olur. Gayenin sıralanıp, hilafetin gerçekleşmesi, mukaddes nübüvvet makam sahibinin (en güzel salat ve selâm olsun) şeriatına uymaksızın, meydana gelmez.

Elbette peygamberin şeriatları iki cihan mutluluğunun başarısı ve ebedi mağfiret sebebidir. Öyle ise her kim ilâhî hükümlerden yüz çevirir, Allah'ın emirleri çerçevesinden çıkar, din perdesini yırtıp, şer'i mübini yıkmaktan ayakta duramazsa, genellikle bütün müslümanlara, özellikle adaletli sultanlara «Ey insanlar Allah'ın dininin yardımcıları olun» ([89]) çağrısını akıl kulağına yazmaları ve hileleri yok edip, imkan ölçüsünde bozguncuların bozgunlarını kaldırmaya canla çalışmaları gerekir.

Bu güzel sözden kasdedilen odur ki, bazan Bayındıriye topluluğu fırkası :

---

(86) 2 (Bakara)/275
(87) 21) (Enbiya)/16
(88) 35 (Fatır)/39
(89) 61 (Saf)/13

«Orman aslandan boşalınca, çakal oraya kahraman olarak girer» hükmüyle tecâvüz yolundan doğu ülkeleri emirliğini gözetiyor ve bayağılık (zillet) köşesinden emre uyuyorsun. Gazab ve hiddetle emir verip, ayak basıyorsun. Adaletsizlik ve zulum kapılarını müslümanların yüzüne açıyor, zındıklık ve (dinde) yoldan çıkarmayı birleştirip, kaynaştırıyorsun. Fitne ve bozgunculuğu yaymayı kendi prensip ve giyeceğin yapıyorsun, zulum bayrağını yükseltiyorsun. Şahlık ve uygun buyruk nefsin arzusu ve yaratılış isteğince şer'in bağ ve çözümü ve milletin namuslarından kayıtsızlığını düşünyorsun. Kötü işler ve kötü korkuların; zinayı helâl kılmak, haksız yere kan dökmek, mescid ve minberleri yıkmak, kabirleri ve mezarları yakmak, büyük ve bilginleri küçümsemek, mushafları pisliklerin içine atmak, saygı değer iki büyüğe (Ebu Bekir ve Ömer) (Allah onlardan razı olsun) kötü söylemek gibi (işlerin) tevatür derecesine vardı.

Din imamları (ilimde liderleri), yakin sahibi bilginler (Allah hepsinden hoşnut olsun) senin küfrün ve dinden çıkışına, öldürmeyi ve şehitlerin başları üzere esirliği gerektiren taraftar ve bağlılarınla, söz ve kalem ittifakıyla onların esir olmalarına fetva verdiler. Biz de dini güçlendirme, zulme uğrayan ve zayıflara yardım ve ilâhî emre uyma, padişahlık namusunu yerine getirmek için ipek yerine zırh ve kaftan giydik. Cenab-ı Hakk'ın yardımı ve güzel tevfiki ile zafer libası sancaklar, zaferi şiar edinmiş askerler, savaş alanlarının aslanları, hançer vuran yiğitlerle ki; kılıç gibi öfke uykusundan kaldırıp, tedbirli düşmanın ömrünü talih derecesinde kesmeye yönelir ve kin yayındaki okun çıktığı gibi çıkarırlar. Hasmı öldürme oku yay burcuna girer. Safer ayında zafer ve hayırla son bulup, denizden geçmeyi emrettik. Bu niyyetle ki, eğer aziz ve yüce yaratıcının yardımı yar olursa mutlu el gücünün pençe ucuyla, senin zulum el ve pazunu kaldıracağız. Senin kargaşalık, kötülük ve şerrini âciz ve zavallıların başından yok edeceğiz. Senin dumanından felakete uğrayan evleri o ateşten kurtaracağız. Zira «fitne eken sıkıntı biçer» Mustafa (Allah'ın rahmeti O'na olsun) nın şerîatine göre kılıçtan önce islamı teklif hükmünce, bu namlı maktub, süslü yazı haber verdi. Şüphesiz insanların nefisleri farklıdır. Zira «insanlar altın ve gümüş madenleri gibi madenlerdir.»

Kötü alışkanlıklar bazı mizaçlarda bir huydur ve yok olması mümkün değildir. Çünkü zenci yıkamakla beyaz olmaz. Bazıları fitneye çağırır. Bu nefsin isteklerinden ve kötülüklere alışkanlık ve yaratılışı ihmalden neşet eder. Onu gidermek mümkündür. Bundan dolayı şöyle denmiştir: «Kötüler iyilerin eğitim ve öğretimiyle, iyi şeylerden olur.» Bununla beraber ikinci ihtimal, eğer kendisini «Onlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahları-

nın bağışlanmasını dilerler» ([90]). Zümresinin yolunda gidersen ve herhalde Allah te'âla'yı hâzır ve nâzır bilirsen, kötü işlerden, doğru olmayan hallerden ve çirkin gidişattan pişmanlık gösterirsin ve can-u-gönülden tevbe ve istiğfar edersin.

Önceleri senin toprağındaki kale ve yerler bizim muzaffer ordumuzun cins atlarının tırnağıyla yüz sürmüş, binitlerimizin nallarından her köşe, o çevreden düşen halka kulak uzatmıştı. Osmanlı toprakları ülkelerine katılanlardan sayılmıştı. Büyük padişahımızın eşiğinin kölelerine senin için büyük mutluluktur ki, bahtiyar naibler iyilik, gönül yapma, yumuşaklık ve güzel huyluluktan başka bir diğer şey görmezsin. Her ne kadar şöyle denildiği gibi.

«Yaratılışa oturan kötü huy, ölüm zamanından başka elden gitmez.» Bu kötü ve çirkin fiil ve davranışlarda ısrar eder, yaparsan aziz Allah'ın dilemesiyle zorla eline düşen o ülke toprağına en kısa zamanda muzaffer ordunun çadırı kurulacaktır. Bir müddet basit sebebten komutanlıkta kumandanlık hevesi ve aşırı görüşünden ülke zabt ve fethedenin ülküsü fasih bir dille insan gibi insanların alanına girersin ki, ne konmuşsa takdir perdesidir, meydana gelir. «O gün buyruk, yalnız Allah'ın dır ([91]). Allah'ın rahmeti doğru yolda olanlara olsun.

Sultanın mektubu yazılıp Acem ülkesine gönderildi. Sefer ayının 21. günü Maltepesi'ne konulduğunda Rumeli vilayeti çevrelerinde alçak kafirlere ulaşan livalardan, mutlu islam sancaklarının seçkini olan Bosna Sancağında Sinan Paşa vali idi. Bu vali Dârâ madalyalıların seçkini yüce şerefli emirlerin ileri geleni, atılganlık ve şecaatta ikincisi olmayan, yiğitlik ve saygıda eşsiz, düşman zabt ve fetih elbisesinin yakası idi. Hizmetçi ve suvaride dengsiz, yakın çevre ve hizmetlilerde eksiksiz, emirler arasında seçilmiş, benzerlerinden heryönüyle üstün ve kıvançlı idi. Padişahın üstün ihsanlarıyla şanı yüceltilip, Anadolu beyler beyliği onlara ihsan edildi. Gün bu gün büyük muzaffer askerle yürüyüp, Yenişehir ovasına konaklandığında, savaş aslanının yiğidleri, uğurlu ordu olan Rumeli askeri gelip, başarılı sultan ordusu ile birleştiler. Böylece zafer getiren askerler kat kat oldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Büyük denizler birbirine karıştı. Ne deniz savaşa, ne de arslanlar cenge aslandır.

Yiğitler, düşman zabtedenler, hünerliler, düşman yenen kıvançlılar yücedir.

---

(90) 3 (Âli İmran)/135

(91) 82 (İnfitar)/19

Aslan ve ejder savaşsa, yer yüzü kan ve başla dolar.

Düşmana keskin kılıç ve ok, onun oku cana tesir eyler.

Rüzgar ayaklı cins at süvarileri zaferle beraber olup, onu tanırlar.

Taze bir ikbal, mutlu bir bahtla göçülüp sel gidişli namlı askerle her gündüz meşhur fetihte cennet alametli bir yeri şereflendirip, her zafer sonuçlu gece müslüman ordusu uygun zamanları iyi işlerle görevlendirirlerdi.

Mutluluk ve ikballe adı geçen yıl Rebû'ul evvelinin 17. günü Anadolunun saltanat merkezi olan Kütahya şehri civarında ileri gelen büyüklerin (Allah rahmet etsin) mübarek mezarlarından, seyyitler kaynağı mutluluk sınırı rahmetli Sultan Seyyid Gazi (Allah kabrini nurlandırsın) hazretlerinin, ilahi nurun merkezi ve sonsuz sırlarının konağı olan mağfiret menbaı mezarına gelindi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Onun temiz toprağı gözlere tutya (merhem) olup, her parçalanan göğsü velilik şahıdır.

Saf ve katıksız olanlar onun konağı ve makamı olup, yalınayak çilekeşler mahfilidir.

Ziyafet evi olan bir imareti olup, orada konuklar bal ve yemekler yerler.

Dervişi her hizmete bağır açtığından, tekkesine konanlar rahat olurlar.

Fakirlik ve ihtiyacın sığınağı olup, pilavıyla her acın karnı doyar.

Rum ülkesinin hedefi olup, meselde yıldızlar şahının güneşidir.

Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) mübarek kabirlerini ziyaretle, erenlere yüzbin akçe ihsanlar ve bağışlar yaptılar. Fakirlere sayısız yardım ve şefkatler ettiler. Sevgi sahibi âşıklar ne güzel dönüş yeri (cennet) toprağına yüzler sürüp nurlu kabrine yüzbinlerce niyazla öpüp, saygı gösterdiler.

Özel sadakalar ve genel nimetlerinden tekkelerindeki erenler, fakirler, muhtaçlar, gönlü yaralılar, zavallılar çok mala sahip olup, rahat yaşama yoluna girdiler. Oradan mutluluk ve ikballe ayrılıp, mübarek Rebî'ul evvel ayının ikinci günü Ürfet Özü adlı yerde konaklanmıştı. Zafer şanlı saltanat ordusunun kalabalık ve çokluğu hadden aşkın izâh ve açıklama çerçevesinin dışında idi. Bütün dünya baştan başa ordu, yeryüzünün tümü, ipli çadırlarla, dağlar, tepeler ve sahralar, atlar ve dört

ayaklı hayvanlarla doludur. Yollarda geçip gitmek zor, halk tam sıkıntıda, derya gibi asker gurupları savaş bakımından çok farklı göründü. Şüphesiz vezirlik koltuğunda olan vezirlerden Dukagin Oğlu Ahmet paşaya bazı Rumeli askerlerinden ve Anadolu sipahilerinden ve Anadolu toprağı yiğitlerinden yirmi bin (20.000) kadar asker ayrılıp zafer alameti sancaklardan önce Sivas şehrine varmak emredildi. Adı geçen ayın yedinci günü padişahlığın üstün bağışlarından, yüce makamın subaylarına yirmi akçe bahşiş ve yardım yapıldı. Ondan sonra hemen göçülüp aynı ayın dokuzuncu günü Karaman ülkesine erişildi. Şeref ve ikbal yeri Konya şehri uğur işareti sancakların gölgesiyle gölgelendi. Sultan otağı, velilik makamı, hidayet mevkii, saygı değer erenlerin önderi, temizlik yeri iyilerin bağlılık merkezi, Hay ve Kayyum (olan Allah) un bereket kaynağı mesnevî sahibi Mevlânâ Celâlettin Rumî (değerli sırrı yüce kılınsın) hazretlerinin nur evi kabri, sevinç yeri ziyaretgahları olan sahrada, kurulup, adı geçen şehir Anadolu saltanatevi olup, gerçek budur ki; yer yüzünde cennet nişanlı şehirdir. Saygılı velilerin mezarları ile dolu, değerli temiz insanların ziyaret yerleri ile dopdoludur.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Onun seçkin toprağı velilerin kaldığı yer olup, Karaman ilinin yüzük kaşıdır.

Nola Allah'ın nuruna mazhar olup, mübarek toprağı velilere ev olsa.

Özellikle Mevlâna'nın olgun kabri, nur yeri olup, her anda nur iner.

Mübarek toprağı anber karışan, şemsi Tebriz'in gönül fetheden makamıdır.

Seyretmek kalbe berraklık verip, hasta can onda şifa bulur.

Cennet mekan padişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri mutlu ileri gelenlerle uğurlu kabirleri ziyâret, kurtuluş verimli ruhlarından çeşitli ilâhi zaferler umuduyla sevinçli ve bahtiyar olarak, fakir müslümanlara, padişahlığın genel bağışlarıyla isteklerine erdiler.

Dizginleri Azerbeycan'a yönelip, her başarılı parlak zafer gününde, bol asker guruplarında, her an ve saatte civar ve çevrede, zafere ulaşan erler orduya erişerek asker çoğaldı. Allah'a sığınan askerlerin gürültüsü ve tesisleri uğurlu yiğitlerin tantanası o dereceye ulaştı ki, havadaki kuşların kanatlarında güç kalmayıp, havada uçup giderken, asker üzerinden geçip gitmeye mecalleri kalmayıp, onların patırtısından uçmaya, yüksek havada iken kaçmaya takatları tükenip, gözleri kararıp, kendilerini aşağıya atarlardı.

Yeryüzü aslan tuzağı yiğitlerle dopdolu, dağlar, tepeler savaş aslanlarının sığınağı ve yürüyüş yeri olmuştu.

Mübarek Cemaziyelevvel ayının üçüncü günü Üsküpçe Hanı diye bilinen yere konulmuştu. Cennet mekan padişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretlerinin merhamet ve cömertlik denizi coşup, Rumeli ve Anadolu askerlerinden Timar sahibi zafer getiren askere her binde elli akçe bahşiş ve ihsanlar ettiler. Zafer sığınağı ordu sevinçli ve hoşnud oldular. Cemaziyulevvel'in yedinci günü Sinop sancağı beyi yiğitlik kaynağı, akıllı kumandan, mutlu yiğit iş bilmede meşhûr çok değerli Karaca Paşa'yı zafer tezgahı ordudan başarılı ve zafer yoldaşı yiğitlerle düşmandan haber almak için gönderdiler. Osmanlı sınır şehri olan Sivas civarında Cemziyülevvelin sekizinde paşalar muzaffer askerleri yoklayıp gördüler. Zırh ve elbiseleri ve atları tamam olanları, âlet ve edevâtı eksik olanları başka bir deftere yazdılar. Deniz işaretli ordunun tamamına dünya katlanamadı.

Şüphesiz eksiği olanlardan kırk bin kadar asker ayrılıp, İskender Paşa oğlu onlara kumandan tayin edilerek, Sivas çevresinde yerleşip durdular. O yerde adı geçen Dukağın-oğlu Ahmet Paşa da gelip sultanın ordusuna kavuştu. Bütün padişahlığa ait defter, yük ve ağırlıklar biraz hafifletilip, Sivas şehrinde bırakıldı. Rum sınırı, sonunda başarılı ordunun konağı olup, Azerbeycan hududuna girildi. Düşmandan hiç bir iz görülmedi. Sanki o ülkelerin sâhib ve hâkimi yok, bekleme ve koruma yoluna gidenlerin varlığı vehimmiş gibidir. Ülke boş ve terkedilmiş, kıyâmet gibi olan askerin gürültüsünün korkusundan, zabt ve koruma durumu bırakılmış bir iş gibi göründü. Şüphesiz başarıya alışık kılıç şakırtısından önce düşmanların kalplerine kılıç ucu parlaklığıyla kıvılcımlar içiren deniz ve kara sultanının güzel eserleridir. Bununla beraber muzaffer cihan malikinin ve zafer arkadaşı olan cihan fâtihinin doğru geleneğince, bir çok konaklar geçilip, asla Kisra tarafından haberler alınmadı.

Cennet mekan padişah (Allah delilini güçlendirsin) hazretlerinin gayretli saltanat külahı harekete geçip, mağlup ve korkak şah taraflarına şanı yüce ibretli bir mektup daha yazıldı.

İsmail Bahadır (Allah durumunu düzeltsin) uyman gereken mektup vardığında bilinsin ki İslam perdesini yırtıp, âlemlerin efendisinin (Allah'ın selamı ona olsun) şeriatını yıkmaya tamamen kalkıştığın tevâtür derecesine varıp, fitne ve bozgunculuk merkezi olan yaratılışı zararlı varlığın zaman sayfalarından sulu kılıç ve hançer tırnaklarıyla onu kazıp, yontmak emir sahibi sultanların umumuna ve güçlü hakanların tümüne görevler cümlesinden olduğuna imamlar ve bilginler

(Allah kıyamete kadar benzerlerini çoğaltsın) tümüyle fetva verip, ona binâen sırf Muhammed'in dinî prensiplerini diriltmek, Ahmed (.A.S) in şeriatının kanunlarını yerine getirmek için, sayısız asker ve düşman avcısıyla savaş niyetiyle doğu ülkelerine yöneldim. Denizden geçildiğinde, bir güzel mektup gönderip, içinde zorla alarak emrin altında olan yer ve çevreler padişahlığımın mutlu gölgesiyle gölgelendiğinde er isen ortaya çıkasın. Noksansanız yüce Hakk'ın isteği neye bağlı ise, ola, diye buyurmuştum. Bundan maksat bir kaç öğütten sen de uyanık olup, tedbirini alasın. Gafil oldum, elim altındaki askeri toplamaya günler elvermedi diye özür ve bahane etmeyesin.

Fakat zaman uzun, devir uzak atların nalından yer yüzü demir giyip, yetişen kamış hışırtısından dünya çoşup, bilhassa Azerbeycan'da olan dağlar ve tepeler muzaffer ordunun atlarının tırnağıyla, gök hilalle dolmuşken senden ne ad ve nişan gözüküp, varlığından nede iz ortaya çıkmıştır. O şekilde gizli durumdasın ki, varlık ve yokluğun müsâvîdir.

Kahramanlık iddiasında bulunanların siper gibi belalara göğüs germe devamlı işi, ululuk sevdasında olanların kılıç ve balta yarasından sırt çevirmemek, her an düşüncesi olmak gerek. Farsça şiir:

Saltanat gelini bir kimseyi kucaklarsa, el parlak kılıcın dudağına buse verir.

Yazık, kurtuluşu perde arkasında arayanlara, erlik adı hata, Ölümden korkanlara ata binmek, kılıç kuşanmak layık değildir. İşte bu ölçüde gizlenme ve bu derecede sessizlik köşesinde inziva ki, büyük ihtimalle sayısız asker çokluğundan korkunun kaplamasıdır. O halde bu mananın giderilmesi için zafer kılavuzu askerden kırk bin kadar er ayrılıp Kayseri ile Sivas arasında kalması emr olunmuştur. Düşmana dizgini salıvermek, alan dairesini genişletmek bu şekilde olur, daha fazla olmaz. Eğer kendinde birazcık gayret ve hamiyet kokusu ve izi varsa, gelip başarılı askerlere karşı durasın. Allah dilerse ezelde takdir edilen ne ise o olur. (Allah'ın rahmeti hidayette olanlara olsun).

Şerefli asker toplanıp Acem suruna girilip, Anadolu toprağına veda edildiğinde Cephâne-i Âmireden, asker ve orduya savaş aletleri verilmesi emredilip, Cebeciler ağası ve kethudaları ve katipleri cephane sandıklarını açıp, Davud peygambere ve geçit koruyucularına has ve Hüsrevlere layık zırhlar, çelik yelekler, yaldızlı kaftanlar süslü at örtüleri (bir çeşit at zırhları), Rumî ve Hindî kılıçlar Firenk ve Şam nacaklar, çomaklar, altın yaldızlı yay kabzalar, cana kasdeden pek çok ok, güneş sineli siperler, Hind ve şam mızraklar, can alan harbeler, şimşek parıltılı mızraklar, şahlara layık taclar ve diğer harp aletleri hazırlanmıştı. Askere

dağıttılar. Boy bosta Âdem görünüşlü, heybette aslana benzer, elbise ve giyimde hoş ve güzel biçimlerle çeşit çeşit şekilde heybetli şahıslar ortaya çıktı. Her biri demir gibi bedenler, ellerinde düşman kıran aletler hazır kılıç vuran ve san sıkan yiğitler idi.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Eşk başta demir gömlek, askerler ise şekillenmiş demir oldu.

Ne hoş demir, şekilde aynaya, ışığı ile gece kandile benzer.

Savaşçılar sağlam yürekli, ecel bahşeden, mehabet ve gürültüde gök gürültüsü ve yörük ata benzer.

Harp alanının kurt ve kaplanı, savaş anının parsıdır.

Elinde mızrak can ve ruh alır, Cenab-ı Hak mızrağında fetihler bırakmıştır.

Cumadil-evvelin yirmi birinci günü Kemah karşısında Aktepe diye bilinen konakta Erzincan vilayeti kethudası bir şahıs mutluluk yuvası eşiğine (hünkarın huzuruna) gelip itaat etti. Vilayet halkı tarafından kendilerine af ve güven verilmesini, sultanın askerlerinin etrafı yağmalayıp, zarar vermemelerini rica etti.

Muzaffer orduya çeşitli zahîra ve yiyecek hazırlanmıştır. Getireyim diye üzerine aldığından, güven ve eman verilip, deniz işli askerlerden o ülkeye zarar ve ziyan erişmesin diye nöbetçiler görevlendirildi. Tekrar Acem şahı feridûn haşmetli şahla, karşılaşmaktan şaşkına dönüp, kalabalık sultanın askeri ile karşılaşırsa, ejderha saldırışlı Rum savaşçılarının korkusunun kaplamasından dağınık ve denk, kendi vilâyet ve ülkesine dönerse, rezil olma, gayret ve hamiyyetin kaybolma düşüncesiyle tâkatsız ve sıkıntıda olup, çoğunlukla zafer taclı ordunun gürültüsünden kalbini tam bir şaşkınlık kaplayıp, saltanatı sürekli olan sultanın huzuruna tuhaf üslupta, halk ağzı ile yazılan, kusurlu basit bir mektup gönderip, mübârek Cumadil evvel ayının yirmi beşinde sultan sancağı Yassı Çemen sonunda Depebaşı diye tanınan yere varmıştı. Orada Acem şahı tarafından elçi şeklinde bir adam gözüküp, o mektubu çıkartıp bir hokka ile macın (afyon) getirdi. Mektubun korku gösteren muhtevası belirtmektedir ki şeref düşük, garip yapılı anlamının özü gösteriyor ki akıl seviyesi alçak, basit ve rezilmiş ki bu çeşit kelimelerle alçak belirtili şanından haber vermiş.

Gelen adam, ruhu perîşan eden çeşitli işkence usulleri ile işkence edilip, öldürüldü. O sırada sutanın cevâbî mektubu yazılıp gönderildi.

İsmail Bahadır (Allah şanını islah etsin) cihanın itaat ettiği yüce fasih ve beliğ mektubum ulaşınca, biline ki huzuruma mektup gönderip, cüretli söz söyleyip, cesaret artıran mektup gönderildi ki gelmekte acele edesiniz, biz de beklemekten kurtulalım diye bildirmişsiniz. Artık belli ki biz kendimizde bulunan durum ve yaratılışımızda olan cüreti faaliyete geçirip, uzak yerden sana yönelerek zafer belirtili, zafer sancaklı büyük ordu ile yer ve konaklar yürüyüp, gelip, emrim altında olan ülkeye girdim Emir sahibi sultanların âdetleri ve güçlü hakanların yolunda padişahların kullanma yetkisinde olan ülke nikahlısı yerindedir. Erlikten nasibi, gençlikten hissesi, belki içinde birazcık cesareti olan kimse, başkasının kendisine saldırmasına katlanamaz. Öyle bu kadar zamandır zafer işli askerler ülkelere girip, mutluluk sürerler, henüz senden ses seda, ne de varlığından bir iz vardır. Varlık ve yokluğun birdir. Geçici cesaret kazanmaya kimin ihtiyacı olduğuna ortada olan durum tam şahittir.

Gerçek budur ki şimdiyedek senden yiğitlik ve erlik anlaşılan hiç bir hareketin olmamıştır. Meydana gelen işte baştan başa hile ve sahtekarlık eseridir. Şüphesiz ki geçici cür'etin eseri ancak hile ve hut'a olur. Başka bir şey olamaz. Uğradığın derdin çâresi sence bilinmekte imiş. Ol söylenen şeyi kullanmak kalb gücü elde etmene sebeb olur. Bilirsin bu taraftan sana haddinden fazla yardım olmuştur. Senin kalb zayıflığının giderilmesi için, başarıya götüren ordudan kırk bin er ayrılıp, Sivas'la Kayseri arasında durması emredilmiştir. Düşmana merdlik ancak bu kadar olur. Bundan sonra da geçmişteki kaçış üzere korku zaviyesi köşesine çekilirsin, erlik adı haramdır. Miğfer yerine baş örtüsü, zırh yerine çarşaf seçip, başkumandanlık sevdasından vazgeç.

Farsça şiirin tercümesi :

«Senden bu iş hasıl olmaz. Sen bu işi yapamazsın»

Bu şekilde padişaha layık inci yüklü sözler, hayat veren emre layık korku duyuran dokunaklı laflardan hal dilleri dilsiz, za'fla karışık kalb yaratılışı zayıf ve perişan, kırgın ve takatsız olup, şahıslarında ne şanslı ve deniz gibi askerle karşılamaya güç ve takat ve ne de korku kaynağı (yuvası) pâdişah (Allah delilini nurlandırsın) eşiğine (huzuruna) güzel bir yalvarış ve yakarışla zillet sunmaya güç ve takatı olup, «ikisi arasında bocalaya... (müteredditt[92])» kabilesine sığınıp, gizlenme vadisinden çıkmayıp, saklanma evinde saklı, hüzün ve şaşkınlık ve utanç gecesinde karanlıkta oturup, yiğitlik ve cesaret ateşleri arzu rüzgarında korku ile söndü.

(92) 4 (Nisa)/143

NAZMIN AÇIKLANMASI

Her akıllı yıldız ne kadar ışık gösterse, büyüklük güneşine denk olmaz.

Yıldızların parlaklığı güneş gibi değildir. Zira değme güzel ay gibi olanla bir olmaz.

En küçük varlıklar (zerre) güneş ışığından aldığı nurla gözükür (parlar).

Fakat o parlaklığın devamı olmayıp, yokluk iline hemen kaçar.

Taşla gevher bir olmaz, sâbit toprakta gevhere benzemez.

Cemaziyül-evvel ayının yirmi altıncı günü Erzincan yakınında Türkmen beylerinden Ferruh Şâd beğ İslam soyunun emiri olup temiz sünnet inancında idi. Kendisine bağlı çelik bedenli askerler ve demir yapılı yiğitlerle tarafı etrafı araştırıyorlarmış. Tesadüfen Acem şahı tarafından Tercan valisi Mir Ahmed adlı bir mülhide rast gelirler. Kavga ve cenge atılıp, savaş ve vuruşmaya başlamışlar. Zorlu bir savaş ve çarpışmadan sonra Ferruhşâd gâlip, sapık gurup, adet üzere mağlub olup, o gâzi ve savaşçıların kumandanı, tabî ve bağlılarıyla adı geçeni tutup, zincire vurmuş.

Adı geçen yerde muzaffer sultan ordusuna getirip, güzellik kaynağı zaferin iyi sonuçları cennet mekan padişahın yüce huzurlarına sunulup, hizmetlerine teşekkür, iyi çalışmaları kabul edilip, gözetildi. Adı geçen emir, peş peşe zâyı' sayılıp, sevilmeyen varlığı dünyadan kaybedildi.

Cemâziyu'l-evvelin ilk günlerinde Karaman beyler beyi Hemdem, mutluluk veren eşiğinin eski saygı değer kullarından iken, parlak zaferli askerden bazı hususta edepsizce sözler söylediğinde, parlak siyaset kaynağı kılıçla öldürüp, Karaman beyler beyliği Zeynel Paşa'ya ihsan edildi.

Cemâziyü'l-âhir ayının sekizinci günü Eskidere diye tanınan yurt ki, önceden Kostantiniyye (İstanbul)un cennet mekan Fatihi, rahmetli yalvarmaksızın yarlığanmaya layık merhum gâzi sultan Mehmet Han (Allah cennet bahçelerine yetiştirsin) Acem gazileri ve Rustem nişanlı Rum yiğitleriyle, Acem şahı olan Uzun Hasan'la savaşıp galip ve muzaffer olduğu yerdir. Oraya konulup, cennet mekan padişah, zafer nişanlı askerlerin hepsi, o zafer yeri ve başarılı uğurlu makam mutlu ve başarılı Rum gazilerine, uğurlu ve başarılı konak, yüce ve büyük Allah'ın desteğine yer olduğuna mutlu ve sevinçli olup, bu defa da ilâhî zafere yakın, muzaffer islâm sancağına yer olmasına yorumladılar.

Yanya sancağı Mustafa Bey ve Trabzon sancağı Mehmed Bey, Rumeli ve Anadolu ma'zulleri ile Acem ülkelerinden olan kalelerden sağlam Bayburt kalesini almak için gönderildiler.

Adı geçen ayın on sekizinde Söken adlı köy yakınına konulmuştu. Gürcistan emirlerinden ve Osmanlı saltanatının eski samimî bağlılarından Mirza Çabuk'un adamları geldiler. Türkmen valisi olan Alau'd-Devle'nin kardeşi oğullarından iki yiğit asker önce Acem şahına varıp, sonra kaçarak Mirza Çabuk'a varmışlarmış. Onları göndermiş, gelip, hünkarın (Selim'in) aşırı ihsanından nasıb almışlar.

Cemaziyu'l-Ahir ayının yirmi sekizinci günü Tana Sazı diye bilinen yer ve yurd zafer nişanlı utaka konak olmuştu. Şanı yüce Allah'ın takdiri ile ibretli sabah vaktinde, güneş tutulduğundan, cihanı aydınlatan gün, yüzü perdeli doğdu. Maharetli müneccimler mağlubiyet işaretli asker, doğu askeri üzerine saldırır. Mutluluk şansı Rum mücahidlerindir, dediler.

Ertesi gün meşhur Acem kalelerinden Bayezıd kalesi halkına «daha var mı? (93)» nişanlı zafer müjdeleyen asker, uğultusu görülüyordu. Vahşi asker saldırısıyla tam bir şaşkınlık kuşatarak, gelip alemin sığınağının huzuruna girerek, üstün itaat gösterip, emre uydular.

Bu sırada Acem askeri çöle kaçıp gizlenerek, vücûd parıltılarının izi tamamen söndü. Meğer şanlarından eksiksiz cehl ve gurur, anlayış ve idrakleri dairesinde kusur ve veballeri olup, zira az bir zamanda mutluluk şansı ile rezalet safası bahtında sûfiler iken, parlak şanla mutlu şah ve tac ve taht sahibi oldular. Azerbeycan, Irak ve Fars ülkelerine, Gîlân, Şirvân ve İsfahan sınırlarına, belki bazı Horasan ülkelerine mâlik, etkili kılıçla ülkeler zabtı ve sahibkıranlık yoluna gidiyorlardı.

Savaş alanında önlerine duracak, düşman az ve belirsiz olup, kargaşalık sahrasında karşılarına çıkacak düşman görünmeyip, devamlı tam bir zaferle mutlu olurlardı. Aralarında Rum kervanı gelir, ganimetler alırız diye sevinirler. Doyumluk ve büyüklük umuduyla sevinçli idiler. Acem'in civar ve çevresinden sonsuz uğursuzluk parıltısı, alçaklıkla süslü asker toplamışlardı. Bütün sultanları, han ve halifeleri, küçük büyük kızılbaşları baştan başa halkı ve ayak takımı bütün görevlileri toplanmışlardı. Cennet mekan padişah hazretleri de devlet ve ikbal şecaat ve azametle, beraber yürüyüp, Acem ülkesi toprağına muzaffer ordunun atlarının nalıyla nakışlayıp, dağ ve tepelerin yüzü, süvarilerin kıyamet koparan tırnaklarının tırmalayışıyla soyulup, sanki «atılmış yün gibi (94)» idi. Düşmanın rezil hallerine vakıf olmak için casusların haberlerine münhasır ve bağlı olup, o zamana kadar Kisra tarafının durumları gizli olup, sanki dünyadan varlıkları yok oldu. Herhangi bir şekilde düşman ne ta-

(93) 50 (Kaf)/30
(94) 10 (Kari'a)/5

rafta idiği belirsiz, casuslar gelip, gidip haber getirme hususu gerçekten zarûri oldu. Cemşid şerefli asker çok fazla, zafer nişanlı yiğitler pek boldu. Acem ülkesinde zahireler az ve kıt, kuru toprağı ot ve bitki yetiştirmekte gücü ve takatı olmadığından askerin hayvanlarının yaşayışları, yemsizlikten sıkıntı çekip, yokoldu. Hayvanların ayağında nal ve mıh kalmayıp, o zamanlar hayret verici bir tarih oldu. Özellikle yaya Azab askerlerinin eli silahlı yiğitleri olan yeniçeri topluluğunun pabuçları döğünüp, (eskiyip) ayakları yalın ve çıplak kaldı. Köylüler gibi zaruret haliyle çarıklar döğünüp, yürümeye koyulurlardı. Askerin her yönüyle takatları cılız, ileri gitmeye güçleri zayıf oldu. Şüphesiz dilleri uzamaya başlayıp, bu vilayetlerde düşmanın adı sanı yok, varlıkları vehimden ibarettir. Bilinmeyen maksad için nereye gideriz diye düşünerek dedi koduya düştüler. Görünüşte cennet mekan padişah hazretlerinin emrine karşı çıkmazlar. Fakat içte takatsız oldular. Hatta yeniçeriler alayla giderken ayaklarında eskimiş, yırtılmış çarıkları tüfenkler üzerine asıp gösterir oldular. Cennet mekan padişah (Allah mağfiretiyle kuşatsın) hazretlerinin yüksek hoş, deniz genişliği gönüllerini keder ve üzüntü kaplayıp, askerin durumu bu şekilde darlık ve değişiklikte, düşman taraflarının haberlerine ulaşamayıp, varlıkları yokluk yeri altındadır. Bu az bulunan kıssa ve açık yaygın zor işin hazırlık ve çaresi emrinde, vezirler ve devlet ileri gelenleriyle her nekadar görüşüp istişare ettilerse de bu derde bir ilaç düşünen hikmetli bir hâkim olmayıp, tüm görüşlerin ittifakı buna vardı ki; askerin güç ve takatı varken geriye dönülüp, seferden vazgeçilsin. Durumun bulanıklığı bunu gerektirmektedir. Başkasına imkan yoktur, dediler.

NAZMIN AÇIKLANMASI

Eğer hastalık yaratılışı yenerse, ilacı hikmet sahibinin yumuşak tabiatıdır.

Hastanın hekiminin olgun olması ve hayat vericiliği kapsaması gerektir.

Şahlar bilgili doktoru bulup, düşmandan hile ve büyüyü kaldırır.

Herkes mahâretli hekîme muhtaç olur. Akbaba yiyecek bulamazsa zayıftır.

İlimlerin zoru düşmanı fethetmektir. Düşman ülkeye ne tuhaf taştan bir testidir.

Cennet mekan padişah (Allah mağfiretiyle doldursun) hazretleri mutluluk getiren parlak gönüllerinin güveni bütün devlet adamları içerisinde, pîrî paşaya olup, onun uğurlu görüşünün hepsinden yüksek üstün ve değerli idiği kıymetli ilimleriyle malum olmuştu.

Pîrî Paşa o târihte Rumeli defterdârı idiler. Bir gün saâdet ve mutlulukla yürüyüşte iken at üstünde Pîrî Pâşayı şerefli yanlarına çağırıp, yüce hitâbıyla buyururlar ki, eksiksiz yüce Allah te'âlâ hazretleri bu kullarına nimet ve ihsanlarına son olmayıp, bu değerli, yıldızlar sayısınca askerlere beni pâdışâh eyledi. Sırf mutluluk barınağı habîbin büyük eshabı gayretine bu çeşit sıkıntı ve acıları irtikab ettim. Henüz arzularım olmadan şimdi bir kaç keder ve üzüntüye mübtelâyım :

Biri bu ki, düşmanın nerede olduğu bilinmez ve bulunmaz. Ne yaptığını bilmiyorum ve aslâ haberlerine vâkıf değilim.

Diğeri şu ki, her beyânın en kötüsü ve büyüğü de şudur; askerin mühimmat ihtiyacında eksiklik ve kıtlık belirip, yeniçeri alayına bir bak, tüfekleri üzerine eski çarıklarını asıp, hal diliyle isyan sunarlar. Düşmanın gözüküp gözükeceği yok, diye, geri dönmek isterler. Bütün ileri gelenlerin bozuk fikirleri de; istediğim arzudan vaz geçip, geri dönülsün şeklindedir. Sen ne dersin? Bu ağır yükün ilacı ve çâresi nedir? ne yapalım? dediklerinde rahmetli ilim sâhibi yaratılışlı, olgun, zihni çeşitli ilimleri ihâta eden, maârife yakın zat, pâdışâhın inci değerinde ki sözlerine şöyle cevap vermişler :

— Pâdışahların haber ve durumları câsuslarla bilinmeyince, eski büyük şâhların âdeti kuvvetli haber toplamaktı. —Cenâb-ı Hakk'a hamd ü senâlar olsun— Cihan sığınağı pâdişah hazretlerine Hüsrev'e lâyık öyle bir güç ve kudret vermiştir ki, geçmiş temiz sultanlara nasîb olmamıştır, deyince cennet mekan pâdışah —Allah delilini nurlandırsın— hazretleri, rahmetli Paşa'yı takdirle övüp, hemen yüksek saltanat huzuru hizmetlerinden Dulkadir oğullarından bahtıyar adam, iyi at binen, şanlı pehlivan, seçkin, anlayış eteğini yaymakla tanınan, namlı, sağlam akılla güçlü, heybettte Ali prensipli Şehsüvar oğlu Ali Bey'i, o anda yüce huzûruna getirip.

— Ali Bey düşman kayıp ve gözden uzak. Gerçekte durumları meçhûl ve belirsizdir. Casusların haberleriyle durumlarını öğrenme yolu kesinlikle kapalıdır. Ali'lik edip, sana bağlı, düşman zabt eden yiğitlerle bu gece atlı akın edip, mutlaka düşmanlar tarafından yararlı bir haber getirmeye atılıp, gayret eyle. Hizmetin teşekküre değer, diye ifâde buyurduklarında, adı geçen Ali Bey şânı yüce buyruğa uyup, o gece Dulkadır'ın yararlılarından yüz kadar yiğitle süvâri akını yapıp, sabaha yakın zamanda Şah İsmâil ordusuna yakın yere ulaşır. Meğer Şâh bütün tebea ve taraflarıyla toplanıp, han ve sultanlarının hepsiyle şarap meclisinde içki ve işretle meşğûl, Osmanlı pâdışâhının mutlu görünüşlü askeri kendi ülkesine girmesinden dolayı üzgün ve perîşân olup, düşmanın ahvâlini araştırmakla meşğullermiş, tesâdüfen hanlarından bir büyük han fazla sarhoş olup,

— Sabah da yakındır, diye izin alarak kalkıp otağına giderken bütün hizmetliler ve tâbîlerinin aklı başında olmayıp, hepsi mest ve sarhoşlarmış. Bu sırada adı geçen Ali Bey o sarhoş topluluk arasına girer. Görür ki, kızılbaş hanının sükût ve kararı yok. Bazan attan yıkılır, bazan durur. Hizmetlileri de aynı şekilde sarhoş ve kendinden geçmişler. Hemen fırsat bulup, o sarhoş hanı ata bindirir gibi yapıp, bir yiğidin atına bindirip, kenara çekilirler. Sabah olur. Şah'ın askerinden ayrılıp, gittikleri günün ertesi adı geçen hanı bağlı ve mahbus, zafer bakışlı pâdişah hazretlerinin mutlu nazarlarına eriştirirler. Şâhın haberlerini ondan sorarlar. Şâhın nerede olduğunu bilirler. Hemen muzaffer askerle üzerine saldırırlar. Mutluluk kaynağı öncü askerler de yetişip, şâhın karakolları ile buluşurlar. Gelişi uğurlu Anadolu askeri erişti diye öğrenirler. Kaçmaya fşrsatları kalmaz. Zorunlu olarak olaylar dizip, sağ ve sol şerefsiz askerini tahkim edip, savaşmaları kaçınılmaz oldu. Bu yandan düşman avcısı kalabalık asker, hançer çeken ve fetih şöhretli yiğitler de, düşmanın karşılarında mevcud ve savaşa hazır olduklarını bildiler. Gâziler ve mücâhidler —Allah yolunda— gaza ve savaş niyyetine bunca zamandan beri sıcak ve soğuk günler çekip, hazreti Peygamber'in dîni ve onun dört halifesine sevgi ve bağlılık aşkına taşlara yaslanıp, toprağa döşenmişlerdi. Savaş alanı âşıkları, mutlu gayret cihâdının seçkin ve üstünleri düşmanla karşılaşmaktan sevinç ve coşkulu olup, takkelerini göğe atıp, şenlikler ve sevinç gösterileri yaptılar.

Gurup gurup gâziler, zırh giyenler, deniz coşkulular, eli kılıçlılar, mülhid kıranlar, eli mızraklılar döşü siperliler, muzafferler, güçlendirilenler, Rumeli kahranmalarının yiğitleri, kalpak giyenleri, çıkrık mahmuzlu delileri, başarı yüklü kartal kanatları ile donanmış cüsseli ve âhenkli dîvâneleri, kuş kanadıyla kendine süs vermiş, gösterişli mertleri, kurt kürklü, pars elbiseli, timsah hileli kaplanları, nâmus ve hayalı, çeng sesli arslanları ata bindiler. Altun başlı göğe eş sancaklar, yüksek başlı —Osmanlıya has— heybetli bayraklar çözülüp, zafer parıltılı tuğlar yürüyüp, şâhâne davul dümbelek çalınıp, kösler inleyip, sızlamada, borular ve borazanlar feryâd u fîğanda, toplar ve tüfeklerin sesi doğu halkını batırmak için şimşek ve gök gürültüleriydi.

O parlak zaferli başarılı gün, 920/1514 senesi değerli Receb ayının ikinci Çarşamba günü idi. Çaldıran ovasında kuşluk vaktinde iki yandan, deniz coşkulu iki asker karşılaştılar. Cennet mekan pâdişah hazretleri askerin başında parlak güneş ve mutlu ay gibi parlayıp, sağ tarafta, dînin sağlam seddi, rasuller efendisinin sağlam temeli olan Anadolu uluları, beğler beğleri, karışık meydanların hünerlisi, savaş alanının arslanı mutlu Sinan Paşa ile Anadolu'ya bağlı olan namlı emirler ve büyük, yüksek dereceli saflar koşanlar, alaylar bağlayıp, yürüdüler.

Sol tarafta Rumeli askeriyle, zafer prensipli gâziler, başarılı mücâhidler hazır ve sağlam olup, padişahlara hâs eski âdet üzere zafer gâyeli savaş tertîbi aldılar. Gök gürültüsü ve yıldırım sesli top arabaları bir birine zincirlerle bağlı ve süslü, onların ardınca eli tüfekliler, düşman kıranlar, gök gürültüsü heybetliler, şimşek saldırışlılar, arslan azametliler, yiğit görünüşlüler, gök (gibi) yüksekler, ateş (gibi) fışkıranlar, düşman yakanlar, uğurlu yüzlüler, din mumu etrafında raksedenler, kelebekler, gönül yakan fitilde buhurdan (tütsü yakılan kap) lar, can ve teni esirgemeden vermekte çabuklar, korkusuzlar, melek gurubu ve melik azametli yeniçeriler, saf saf, kat kat şaşırtıcı bir şekilde cennet mekan pâdişâh önünde sıralandılar. Yay çeken ve ok atan altın işlemeli külah giyen, zafer dostu, başarı anlaşmalı, ufukların seçkini, bahtı genç Solaklar cihan sığınağı pâdişâhın çevrelerine siper ve koruyucu oldular

Zafer tezgâhlayan pâdişâhın bizzat çevresinde sağ ve solunda, kaplan görünüşlü ve ejder kısmetli savaşçılar, timsah saldırışlı yiğitler ve aslan gibi savaşanlar, hüma (kuşu) gibi konaklılar, mutlu mahfiller, yıldızlar sayısınca kitleler kalabalık düşmanlar, zırh giyenler, demir yüzlüler, derya gibi çoşanlar, kalkan omuzlular, okcular, düşman kıranlar, yay tutanlar, eli harbe (silah) li ve mızraklılar, savaş sevenler, düşmanları yok edenler, gök gürlemesi gibi gürültülüler, şimşek âdetliler, zafer öncüleri, mutluluk arkadaşı, zafer nasibliler, sipâhîler, silahdarlar, garipler tam tertibli harbe hazır idiler. Önlerinde, harb ve cenk sırasında yiğitler, savaş günün eşsizleri... Sağ ve solda, savaş alanını süsleyen ve üstün maharetli savaş alayı, harb bilen, sağlam taktikli, bozdoğan pençeli, vakar kıran, ferman ulaştıran melekler, can alanlar, can satanlar, ölüm sonuçlu bir savaş meclisinde ecel kadehinden içenler, gök gürlemesi haykırışlılar, ejder gürültülüler, yaş sırasına göre dizilmiş seçkin çavuşlar, zafer meydanında aklını kullananlar, alaylar düzerlerdi.

Acem şâhı da askerini iki saf edip, Diyarbakır hâkimi Ustaclu oğlu adlı hanını sağ yanda olan Anadolu askerine karşı, kendisi, uğurlu işli öz askerlerle sol kolda Rumeli kumandanları üzerine salıp, iki hudutsuz deniz birbirine girdi. İslam ordusuyla kınanan gurup savaştılar. Harp ateşinin dumanı göklere çekildi. Ölüm işâretli yaydan atılan oklar havaya engelleyen bulut tavanı olup, ok uçlarıyla insan bedenlerini yaralı, her can acıtan okun nişanı ruh tabelası idi. Yalın ve çelik bedenli kılıçlar ellerde çıplak, can alan ve ruh düşüren oklar, mızraklar, gönderler (sırıklar) havada dolaşmakta, döğme (top) yuvalıkları (güllleleri) Acem kulaklarını arayıp, bulup, değerli ömürlerini yok, hayatları bitkilerini yokluk hayvanlarına yem ederlerdi. Tüfek mermileri savaş alanında kavga aleti olup, savaşa gelen kızılbaşları ansızın sersem edip, toprağa yuvarlarlardı.

Kızılbaşlar bir kaç yolla sarhoş ve şaşkınlar. Görünüşte şaraptan dolayı sarhoş, harap ve şaşkınlar. Manada gurur, şarabıyla bulaşmış sarhoşlar ve mahmurlardı. Fitne çıkaran Acemler ile savaşa alışılmış olup, mutlu görünüşlü Osmanlı mücâhidlerinin cenk ve savaş durumlarından haberdar olmayıp, gâfil idiler. Hücumlarının başında piyade azab gurubuna rast gelip, o topluluk tüm kılıç yemi olup kızılbaşların yiğitleri de onda öldürücü oka hedef oldular. Her cihette karışıklık, kargaşalık, her tarafta kavga ve savaş ve harp ateşi çıkıp, alışılmış şâhâne savaşla havanın kalbi daralıp, tâ ikindiye kadar garip ve şaşırtıcı harp olmuştu. Çaldıran ovası cesetlerle dolu, cenk sahası baştan başa ölü asker cesedi idi. Sanki büyük bir yağmurdu. Kanla toprak karışmış bir çamurdu. At kişnemeleri, yiğit nâraları, kılıç şakırtıları, ağır başların gözleri, bozdoğanların tomrukları, borazan ve boru sesi, duhuller (dümbelekler), davullar, kösler çığlığı, toplar, tüfekler, döğmeler (kale döven toplar) sesleri, dünyaya gulgule ve cihana velvele bırakıp, o gün kıyâmet günü, o dehşet veren savaş alanı Arasat arsasının bir benzeriydi. Sonunda zikri yüce Allah'ın sonsuz lutfu, yardım ve bağışı cennet mekan pâdişâh hazretlerinin arkadaşı olup, rasuller efendisinin yüce himmeti ve son peygamber hidâyetine bağlı, şerefli mucizeleriyle, seçkin dört halifenin yüce lutfuyla, özellikle dört halifenin üstün şefkatlisi, menkıbesi büyük, gayretli imam Ebû Tâlib'in oğlu hazreti Ali dünyanın merkezi sultanın mağara arkadaşı olup, galebe ve rûhânî yardımlarıyla kötülerin fitnesine cihan zindan ve hapsâne, geniş Çaldıran ovası onlara yokluk davullarını çaldıran olup, durum dar ve perîşan kafes oldu. Gördüler ki, savaş alanı zafer çalgılı yiğitlerle dopdolu, Osmanlı harp meydânı sağlam bir kale ve muhkem bir burcdur. Asla değişiklik ve sıkıntı yok. Zafer nişanlı sancaklar ve başarı damgalı bayraklar yerli yerinde, kendilerinin çirkin gurupları gizli ve kayıp, uğursuzluk kuşatan sancakları meçhul, topluluk ve cemiyetleri belirsiz ve dağınıktır. Zamâne gözü dağınık hallerine gülüp, ağlamaktadır. Bu ibret veren durumla şahları âh nedîmi ve mağlûbiyet sığınağı olup, hemen harp alanından yüz çevirip, her yönden düşe kalka kaçtı. «Benim hayatım benim kalmamdır» diye Tebriz taraflarında ki kaçış yoluna düşüp, canını yokluk girdâbından kurtardı.

Anadolu beylerbeyi üzerine varan Ustaçlu-Oğlu o tarafta büyük belâya uğrayıp, bütün taraf u etrâfıyla ve bağlılarıyla en büyük felâkete uğrayıp, dîn-i mübînin kıvancı olan Sinan Paşa elinde yenilerek öldürülüp, diğerleri islam savaş alanı arslanlarının başarılı çarpışmalarıyla hepsi mağlup oldular. O guruptan kimse kurtulamayıp, hemen yok oldular. Cehennem yeri cesetleri toprağa eş oldu. Bir savaşçı gâzî Ustaçlu-Oğlu adında olan inadçı mülhidin mutsuz başını kesip, Sinan Paşa'nın

atı ayağına fırlatıp attı. Sığınağı kaçış olan şâhın emirleri ve ileri gelen adamlarından kazaskeri ve saltanat vekili sadaret sâhibi olan Âbdü'l-Bâkî ve Bağdad hâkimi Hulefâ Bey ve Herat ve Horasan hâkimi Lala Bey ve Hemedan hâkimi Tekelü Yegân Bey ve sultan Ali ve Köse Hamza, Korucubaşı Sarı Pîrî ve Meşhed-ı Ali'nin nakîbü'l-eşrâfı Muhammed Kemâne zarar zincirinin esîri olup, helak evinin (Cehennemin) komşusu (yakını) oldular. Muzaffer asker, mağlûbiyete koşan orduyu yağma ve talan, yüzleri dönen mülhidleri gurup gurup, gâzîler kılıca yem ettiler.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Kılıçlar uykusu (kını)na veda edip, eriştiği kızılbaşı kılıçlar.

Kılıçlar harb meydanına düşünce, savaş alanına kıyâmet erişti.

Havanın rengi geçip, boyacıya döndü. Yer can tutmak için ağa döndü.

Avcılar cana doğan salıp, kızılbaşını bozdoğanı yer.

Her can alan ok uçan beyaz doğan olup, konduğu an cana tesir ederdi.

Yaydan ayrılan okun ucu düşmanın başına taş okunu kordu.

Top sesi gök gürültüsüne eş olup, can fışkıran havası da şiddetli rüzgârıdır.

Kale toplarının gürültüsünden akıl yok olup, sığınağı, can alan ve karmaşık gürültüdür.

Nereye varsa, sanki saf-kırandır. Düşmanın nasîbi sızlanma ve sıkıntılardır.

Hünerden kılıç örnek gösterip, yeri suya kandırıp, kan ırmağı yaptı.

Bedenlerde şu şekilde pınar edip, kılıç ucu kana çeşme olmaktadır.

Mızrak kalkana öyle bir darbe vurdu ki, siperler (kalkanlar) eski beze dönmüştü.

Sekûler (Tepeler) soyulmuş yılana benzerdi. Belleri eğilip, kat kat bükülmüştü.

Kızılbaşa mızrak darbesi vurup, onlardan kurtuluş ve fevzi aldılar.

Mızraklar kan alan cerrahlar olup, Tebrizliler kan aldırmaya gelmişlerdi.

Rumeli yiğitleri çok döğüşüp, sekûler oynatarak oklar attılar.

Düzenli yaylarını hep düzeltip, kızılbaşa sırıklar bastılar hep.

O gün felâket cihânı tutup, kızılbaş üstüne kıyâmet koptu.

Elde kılıç, kızılbaşa yönelip, o da onu görüp, hemen toprağa baş kor.

Tüfekler, ansızın gelen kaza gibi olup, pusuda durup, düşmanları bekler.

İranlılardan sayısız insan kırıldı. Oysaki gece câm-ı cemden (şaraptan) neşeli idiler.

Sarhoşluğun ölüm olup, yaşama fırsatının yok olduğunu bilmediler.»

Mağlub ordunun şâhı Rumeli askeri üzerine hareket etmişti. O kolda harp ve savaş tozu göğe yükselip, savaş alanı gürültüsü ile yer ve gök arası ses ve inilti ile dolu idi. Kan buharı ile havanın yüzü bulanık, meydanda kılıç ve hançer parıltılarından canlı savaşcılar her yönüyle çekilip, tekrar saldırırlardı. Cenk ve savaş alışkanlığı içinde Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa'ya eceli oku erişip, şehid oldu. Ruh-ı revânı Cennet yoluna yöneldi. —Allâh'ın geniş rahmeti ona olsun—. Ondan başka Mora sancağı beyi ile, özellikle uç beylerinden Malkoç-Oğlu Ali Bey ve Tur Ali Bey, şehitlik âlemine ayak basıp, âhiret yoluna gittiler.

Düşman tarafından esir alınan kaybetmeye alışık şahısları getirip, hâkânın îdam yerinde zafer dostu kılıçlara yem edip, hepsini kılıçtan geçirdiler.

Cennet mekan pâdışah —Allah delilini nurlandırsın— hazratları sonsuz güzellikte olan fetihleri ve nihâyetsiz değerli zaferleri ile neşe ve sevinçli, berraklık kaynağı hoş kokulu gönülleri gül gibi açılıp, neşeli oldular. Yüce ve büyük olan Cenâb-ı Hakk'a türlü şükürler ve övgüler sunup, mübârek alınlarını secdeye koyup-Yüce Allah'ın fethinden dolayı sunup, mübârek alınlarını secdeye koyup —Yüce Allah'ın fethinden dolayı saygıdan— secdeler yaptılar. Aziz ve celîl olan Cenâb-ı Bârî'ye yalvarıp, yakardılar. Gâzîler, mücâhidler ve devamlı ibâdet edenler de büyük fetih ve değerli kurtuluş ile muzaffer ve gâlip olduklarına şâd ve mesrûr oldular.

Kaçak şâh öldüren savaş alanı tezgahından çıkıp, kaçınca, muzaffer savaşçıların âmiri, zafer düşünceli, başarılı yiğitlerin Kumandanı Şehsüvr-Oğlu Ali Bey düşman avlayan ve zafer nasibli arslanlarla şâhı izleyip, arkasından yetişip, harp âlet ve edevâtını ve techîzâtını döktürüp, uğursuzluk alâmeti sancaklar ve tuğlarının hepsini alıp, kendisine bağlı ve yakın, cesur ve seçkinlerinden bir çok şahısları tutup, zarar zincirinin esîri eylemiş. Şâh harp alanının kenarından kaçma yoluna gitmekle «başını kurtaran kazandı, yani gemisini kurtaran kaptan» gereğince kurtuluş eteğine güçlükle el eriştirebilmiş. Adı geçen Ali Bey bambaşka fetihlerle güçlendirilip, muzaffer olarak gelip, sultanın ordusuna yetişti. Ve şâhın sancalarını, ters dönen bayraklarını, davul, sancak ve köskleriyle getirip, teslim etti. Bütün ordu ve asker, tüm muzaffer savaşçılar Acemlerin techîzâtıyla muradına erişip, doyumluklar eylediler. Altun ve gümüş, keselerle değil, torbalarla, inciler, iri inciler torbalarla, çuvallarla

bulunup, gâzîler para ve mücevherâtı ölçekler ve kilelerle bölüşüp, paylaştılar. Gümüş bedenli, nâzik tenli, gül kokulu, hilal kaşlı güzeller; lâle yanaklı, gonca dudaklı, gül yüzlü, zülflü güzeller; anber saçlı, peri yüzlü, inci dişli, la'l dudaklı, hilal kaşlı putlar (güzeller); servi boylu, gül yanaklı, tatlı dilli, hokka ağızlı, gül yüzlü Acemler; naz ve işvede usta ve yetişkinler, şarkı söyleyenler, gazel okuyanlar, sevgililer, güzeller, gönül ehilleri tutulup, özellikle oynak yaratılışlı, işve ve naz huylu, güzellikte güzel, parlaklık ve güzellikte hûriye denk, ince belli, sünbül saçlı, misk kokulu, altın halhallı, anber elbiseli, güzel yüzlü, (kara) biber benli, gonca dudaklı, hokka ağızlı, servi gibi, nâzik, ince boylu, işveli, gamzeli dul ve bekarlardan güler yüzlü, gül kokulu kızlar ve kadınlar; bedenleri gümüş, saçları altın sayısız tutulup, şâhın zevcelerinden de gül yaprağı bir nazlı güzel ve gül yüzlü bir servi boylu, gümüş gerdanlı, son derece şekilde perî, huylarda hûrî, güzellikte Belkîs, belde yılan, gül yüzlü ve gül yanaklı ve gül çehreli, güler yüzlü, işveli, nazlı, çekici, güzelliği nur kandiline benzer, güzel adı da Taçlı Hanım (hâtun) diye meşhûr imiş, ele geçip cennet mekan pâdışah hazratlarının dostluk prensipli meclisine getirdiler.

Tesâdüf, geçmişte tuğrâî olan yazıcı ve inşâda (nesirde) usta Tâcî Zâde mevlânâ Câfer o târihte sarayda kazasker olup, pâdışâhın huzurunda bulunuyorlardı. Kendileri halk arasında kadın düşkünlüğü ile tanınmışlardı. O sebepten adı geçen kadını onlara verdiler. Taçlı hûtun Anadolu vilayetlerinde yerleşip-kaldı.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Asker mal ve mülke doyup, istedikleri kadar ihsan ve atıye götürdüler.

Çadırlar altın ve gümüşle süslü olup, keseler inci ve cevherle doluydu.

Kılıçlar ve hançerler baştan başa değerli taşlarla kaplı olup, sürâhîler, kadehler cevherlerle doludur.

Altın ve gümüş kemerle süslü oğlanlar. yaldızlı taçlı eşyası olan kadınlar, güzel gemlerle la'l gibi yanaklar, özel elbiselerle altın kuşaklılar, ipek eşyâları, çeşitli malları olupı at oğlanı satın alırdı.

Kimi Isfahânî, kimi Kâşî olan kumaşı ucuz ettiler.

Seçkin Arap atı av olup, dağ ve ova davarla doldu.

Her garip kimseye ganîmet yüz gösterip, develerden ağıllar dolmuştu.

Fakirler zengin olup, ihtiyacsız hâle gelip, pek çok zahîre edindiler.

Cennet mekan pâdişah hazratları dîvân-ı hümâyûn edip, vezirler, devlet adamları ve saltanat ileri gelenleri, beğler beğleri, şerefli emirler, büyük kumanlar, bâb-ı âlî'nin ileri gelenleri, çavuşları, bütün ileri gelen askerler gelip, yüce tahtlarının ayağını öpüp, zafer ve ikbal için tebrik ettiler. Saltanata âit davul ve dümbelek çalınıp, kösler ve borazanlar müjde veren seslerini yüce kâinâta ilettiler. Zafer sıfatlı savaş günü tutulup, hapsedilen kadınlar gurubuna hayat hakkı verip, hepsini serbest bıraktı.

Anadolu beylerbeyi Sinan Paşa Rumeli beylerbeyi olup, Zeynel Paşa Anadolu'ya geçip, Hüsrev Paşa Karaman beylerbeyi oldu. Devlet hazînesi sandıklarını açıp, emirlerin umûmuna ve ileri gelenlere yollu yolunca hil'atlar verdiler. Bütün kapı halkına ve yeniçerilere genel bahşîş verip, timar sahiblerinin tîmârını yükselttiler. Halkın hepsi istediklerini elde edip, sevindiler. Mamur Anadolu ülkelerine, genç tâlihli şehzâde -ömrü uzun olsun- hazratlarına ve Mısır sultanına. İslam şehirlerinden hükûmet merkezi Kostantiniyye (İstanbul) ve Edirne ve mamur Bursa kadılarına ve diğer müslümanların hâkimlerine islam serhaddi olan Mora, Bosna, Semendire ve Hersek sancaklarına haraç veren maiyyet hizmetlilerini Eflak ve Buğdan beylerine ve kudretli sultanlardan mutlu Tatar vilâyetinin mutlu hanına ve hıristiyanların kırallarından Leh, Çek ve Rus ve Engürüs vilâyetleri kırallarına, Avrupa adalarından Venedik ve Sakız beylerine, tüm sultanın memleketlerine bu şânı yüce fetih için müjde mektupları yazılıp, Saba yürüyüşlü ve nesîm hızlı ulaklar gönderildi.

O uğurlu konakta iki gün oturup, üçüncü gün ikbal ve saltanatla ve mutluluk ve saygı ile zafer gâyeli umum askerlerle göçülüp, Acem vilâyetlerinin tahtı olan Tebriz şehri, fetih sağlayan islam dünyasının gölgesi ile mutlu olmak için o semte uğurlu hareket ettiler.

Mübarek Receb ayının dokuzuncu günü Tebriz şehrini alıp, korumak için vezir Dukagin-Zâde ile hazîne-i âmire defterdârı rahmetli Pîrî Paşa'yı tayin edip, Tebriz'e gönderdiler. Konaklar geçilip, uğurlu bir gün olan Nevruz bayramının üçünde, doğu fâtihi ve Acem'i zabt eden, doğu tahtının ve hilâfet makamının hünkârı pâdişah hazratları, Mutlu Osmanlı ordularının tamâmı, düşman yakan askerlerin hepsi bir çok tehlikelerle Tebriz şehri çevresine ulaşıp, Surhab diye bilinen sonu rahat yere indiler. Muzaffer hünkar çadırı kurulup, dört başarılı asker çadırları ile donandı. Tebriz şehri bilgin ve iyileri, şeyh efendiler, tanınmış devlet adamları, ileri gelen halk adamları, ticâret ve iş sâhipleri, tüccarları, büyük ve küçükleri, hocalar, sanatkarları, şerefli kulları, olgun şeyhleri, zengin ve fakirleri, hür ve köleleri, sonsuz saygı ve hürmetle karşıladılar.

Cihan sığınağı pâdişâh hazratlarının atının ayağına çok değerli ipekliler, altın ve gümüş (işlemeli) kumaşlar, mallar, parlak ve güzel eşyalar döşeyip, çeşitli saygı, türlü türlü hürmetlerle izzetler, duâlar edip, alkışladılar.

Bahtlı taht eşiği (saray) hizmetlilerinden Tebriz şehrini alarak elde tutmak için kimseler tayin edilip, darphâne de mutlu pâdişâh adına para basılıp, hidâyet câmileri-ibâdet yerlerinde, uğurlu adlarına şerefli hutbalar okunup, dîn-i mübînin şer'î usûlüne hutbada, iyilerin ulusu, yaratılanların efendisinin dört büyük halifesi anılıp, her yönüyle islam ve sünnet yoluna gidilip, çirkin şîa âdetleri terk edilip, Muhammed dîninin ibadet tarzı tamâmen yenilendi. Bu zamana kadar günler, gecelerle yaz ve kış gelip, geçti. Kış belirtileri ile kış işleri yüz göstermeye başlayıp, mevsimin düzeni kaçıp, hava bozuldu. İlham kaynağı hoş bir gönülle o kış Tebriz'de kalıp, ilk baharda her halde şîa inançlı şâhı doğrı yola yönlendirme ve sevdâ güneşi parladı. Fakat muzaffer sultan askeri ve zafer dolu islam ordusu ihtiyaçları sonu olmayıp, Tebriz ve çerçevesinde o zor işleri görmek imkansız olduğu gün gibi açık olduğundan, o davâdan vaz geçilip, saltanat niyyeti dizginini geri, uğurlu Anadolu tarafına çevirmeye kesin karar verildi. Ama Tebriz'den bir miktar usta sanatkarları İstanbul şehrine armağan için sürgün edilmeleri husûsunda pâdişâhın şerefli fermânı çıktı. Orada bulunan kemal sâhiplerinden bir miktar hoca ve üstadlar yazılıp, zikredilen Receb ayının yirmi üçüncü günü, önceleri Horasan şâhı olan Bedîü'z-Zaman Mirzâ ile Horasan'dan gelmiş sanat ehlini sürgün edip, başlarına kullar konulup, saadet ve ikballe oradan şerefle dönüldü. Gürcistan semtine yakın başka bir yoldan gittiler.

Cennet mekan pâdişâh —Allah mağfiretle kuşatsın— hazratları önce Trabzon şehrinde iken o tarafın yollarını öğrenmişti. Tahıl ve yiyeceklere imkan olan tanınmamış yerlerden, muzaffer askerle başarılı hünkar yönelip, Şaban-ı şerîfin ikinci günü Nahcevan civarına konulup, adı geçen şehir halkı her ne kadar müslüman kılığında, görünüşte islam ehli iseler de, fakat şer'i prensiplerde çeşitli kabahatlara râzı ve müteşebbis olup, sünnî ve temiz mezhebli olmayıp, gerçekten rafızîler olduğundan yağma edilip, zarar verildi.

Adı geçen ayın sekizinci günü de Revan diye tanınan şehre gelip, muzaffer asker gece yarısı yağmaya teşebbüsle yönelip, «memleketlerini alt üst ettik [95]» gereğince, mamuresini harap ve vîran edip, o gün vezirlik hizmetinden Mustafa Paşa azl edilmiş. On birinci günde Talin adlı kale civarına konulup, halkı isyan ve taşkınlık üzere olduğundan, başarılı ordu üzerine düşüp, bir gün bir gece savaş olup, sonunda kendi ba-

(95) 15 (Hıcr)/7

şına yeniçeriler elinde feth edildi. Pek çok mal ve malzeme talan, halkı da keskin kılıca yem oldu.

Yirmi beşinci günü Öngi Suyu yakınına konulduğunda azl edilen Mustafa Paşa'nın yerine rahmetli Pîrî Paşa vezir oldu.

Ramaazn-ı şerifin altıncı günü Sınur adlı köyün ovasına inilip, Rumeli ve Anadolu ve Karaman ve Rum askerine ve iki bin nefer yeniçeriden başkasına talimat ve izin verildi. Önce Bayburt Kalesi'ne gönderilen başarılı asker de oraya vardıklarında kale halkıyla savaşıp, sonunda adı geçen kale (Allah'ın yardımıyla) feth edilmişti. Keyfî adlı kalede zafer nişanlı keskin kılıçla alınıp, adı geçen günde ikisine de, alıp, korumak için yeniçeriler gönderildi.

Ramazan-ı şerifin dokuzuncu günü Kerkit Çayırı adlı yerde vezir-i a'zam olan Hersek-Zâde ile adı geçen Dukagin-Oğlu Ahmet Paşa görevden alındılar. Görünüşte o çevrede bulunan köyleri bazı bozguncular yağma etmişler. «Asker niçin zabt olmadı» diye zikredilenler hünkârın gazabına hedef oldular.

Aralıksız göçülüp, mübârek Şevval'in beşinci gününde Anadolu vilayetinin merkezi Amasya şehrine konuldu. Yaz mevsiminin geçmesiyle, kışın gelmesi yaklaşıp, dünyaya kış askeri müsâfir olmuştu. Çâresiz adı geçen şehirde kışlamak gerekip, yeniçeriye izin verilerek, kapı halkı ile kış hazırlığı görülüp, hünkârın orada kalmasına niyet edildi.

Eskiden (burada) Osmanlı sultanlarının güzellik veren (artıran) sarayı vardı. Mutluluk ve ikballe girip, kaldılar.

Cennet mekan pâdışâh (Allah delîlini nurlandırsın) hazratlarının şânı yüce yaratılışları yüksek, yeri üstün, zihinleri değerli idi. İnsanların tabiatları farklı olup, hepsi bir durumda olmadıkları tamâmen belli ve açıktır. Bazı mîzaçlar çok şerefli yaratılmıştır. Bazısının tabiatı kıt anlayışlı ve zayıf ve cılız idraklidir. Süre geldiği üslûba uyar gider. Mekke kâfirleri gibi ki, Hazret-i Peygamber'in mu'cizelerini gördüler. Çâresiz kalıp inanmaları gerektiğinde «Ne yapalım? atalarımızı bu dinde bulduk» diye şeytanın aldatmasına kanıp, o bahane ile inanmayıp, sapıklıkta kaldılar. Hak (sübhânehû ve teâlâ) kâinât âlemini yaratıp, açık olan varlığı görünür, her birinde özel işler vardır ki, onu idrakte eşyânın hakîkatini anlayış hasıl olur. Kavrayış zayıf olursa, durum zordur. O sebepten Hak (sübhânehû ve teâlâ)peygamberler gönderip, kullarına kitaplarla emir ve yasaları açıklamışlardır. O emirleri kulların tutması gerektir. İşte bu gereklilik dâireleri olgun akıl sâhiplerine verilmiştir. Herkesin aklı o dereceye ermez. Âdem devrinden bu zamana gelene kadar ne çeşit milletler yaratılıp, gelip, gitmişlerdir. Cihana ne kadar peygamberler, dünyaya ne

derecede sultan ve pâdişahlar hükmetmişlerdir. Hepsinin durumları ve haberleri Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamber'in hadisleriyle bilinmektedir. Aklen kitaplar telif ve tasnif ettikleri boş laf değildir. sağlam aklın gerektirdiği üzere düşünülürse, bu öneri güneş gibi bilinmektedir ki, eksiksiz yüce Hakk'ın lutuf ve ihsânını bilen gerçek pâdışâhın Hak teâlâ olup, kendisi onun kulu, kölesi idiğine cân u gönülden inanıp, itiraf eden Hak teâla'nın kullarına gönderdiği peygamberlere inanıp, yalanlamayan, indirdiği kitapların gereğince amel eden pâdışâh dünyada sâhib-kıran olup, ne şekilde eserleri olduğu kitaplarda yazılıdır. Ama Allâh'ı tamâmen unutup, nefsin arzularına uyup, günlerini gafletle geçiren pâdışâhların sonlarının ne olup, devletleri yok, saâdetleri yokluk gurûbuna erişip, battığı da zikredilmiştir.

Pâdışâhların saltanat ve mutlulukları vezir ve musâhiplerinin akıl ve dînî olgunlukları, iyi, güvenilir ve doğrulukları ile bilinir. Vezirler temiz inançlı, müslüman ve sâlih olup, dünya işlerini bilmeleri gerek ki, o pâdışâhın devleti günden güne artsın.

İşte rahmetli Sultan Selim Han —Allah delilini nurlandırsın— bu durumları bilip ataları merhum sultan Beyazıt Han —Allah kabrini nurlandırsın— zamanında vezirler tedbirde, bilgi ve görgüde eksik, dindarlık ve islamda zarar ehli olduklarından durumları bozulup, karışıklığa düşmüştü. Rahmetli Sultan Selim Han olmasa Osmanlı ülkesi elden gitmişti. Şüphesiz merhum Tebriz seferinden dönüp, adı geçen yere gelince, kendi devlet ve saltanatı için vezirlik durumlarını düzeltmek için uğraşıp âlemi süsleyen görüşleri ona bağlı oldu ki, o târihte mutlu huzurlarında bulunan kullarda vezirlik hizmetine lâyık ve hak eden rahmetli Pîrî Paşa olup, o kapasite ve derecede akıllı ve bilgili kimse olmadığı kendisinin malumu idi. Özellikle Acemlerle seferde vuku bulan başarı ve zafer, onların mutluluk artıran görüşlerinin katılmasıyla olduğunu bilmişlerdi. Bu sebeple lütuf ve ihsan eserleri gözüküp, Pîrî Paşa vezir olunca, o târihte vezirlik hizmetinde olan Dukagin-Oğlu diye tanınan Ahmet Paşa, Sultan Bayezıd Han devrinde onların terbiyesi ile yetişip, ülkenin karışıklığından habersiz, saltanat üslûbundan gafil ve hünersiz bir kimse idi. Onların vezirlikleri ile huzursuz olup, Selim Han devrini, Bayezıd Han zamanıyla kıyaslayıp, fitne ve fesada girişip, yeniçeri topluluğunu tahrik etmişler. Bir gece ansızın yeniçeriler ayaklanıp, bazı paşaların, özellikle Pîrî Paşa'nın ve zikredilen Halîmî (Çelebi)'nin evleri basılıp, eşya ve malları yağma ve talan olup, kendileri kaçıp, kurtuldular. Bu olayın olmasından cennet mekan pâdişah —Allah kabirlerini nurlandırsın— hazratlarının hoş gönülleri üzülüp, adı geçen Dukagin-Zâde ile daha önce Şah İsmail'in karısını verdikleri kadıasker Tâcî-Zâde Câfer'in hayat bahçelerine ölüm rüzgarı esdirip, şanları berraklığını son bahar kokusuna çevir-

diler. Adı geçen Halîmî Çelebi de mutlu hizmet mevkilerinden uzak olup, eski makamları olan Kastamonu şehrine varıp, kaldılar. Bir zaman son ra tekrar hizmetleriyle şeref buldular.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Dilinde bilgi olan kimse demiştir ki, iyi, iyilik, kötü de kötülük görür.

Sen iyi huyla iyi ol, dünya gamı çekme, kaygısız ol.

Dünyada iyiler kurtuluş bulup, onların ömrü sürekli olur.

İlâhî fazîleti iyiler bulup, onlar yer yüzünün pâdışahıdır.

İyi iyilerle arkadaş olup, rahatlıkla uyuyandır.»

Cennet mekan pâdışâh hazretleri o kış huzur ve saâdetle Amasya'da iken Acem şâhı tarafından bir mektupla Abdulvehhâb adlı emir gelip, mutluluk veren huzurlarına samîmî (saygılar) sunup, olan tatsız hâdise den dolayı özür dileyip, hatalarından af dilemiş, gelen mektubuna farsça cevapla, yer yüzünün itaat ettiği ferman gönderilip, elçisine çok değer verilip, gözetilip, izin verildi. Mutlu faydalı mektubun sûreti şudur :

«Misk örtülü ve aslı belağat olan çeşitli samîmiyyetleri içine alan, ihtisas kâidelerini hâvî mektup ki, emirlik makamı, dostluk getiren, devlet vekili, yüksek kubbeler, mutluluk elde eden efendiliğe bağlanan, yücelik dolu namlı emir İsmail —Allah durumunu ıslah etsin— den, efendilerin övüncü, gurur ve saadet kaynağı emir Abdülvehhab —Kurtuluşu mukadder olsun— vasıtasıyla geliş yönü buldu. Olgun hünkârın inceleme şerefi ve onun mektubunun muhtevasını «Onun yaptıklarının hepsini baştan başa biliyorduk [96]» gereği üzere düşünmeye koyuldu. Çünkü islam dîninde ve yaratılmışların efendisi'nin şerîatında mektuba cevap ve selam alma Kur'ân-ı Kerîm'in «Size bir selam verildiğinde, on dan daha iyisiyle selam verin veya aynıyla mukabele edin [97]» gereğince ve «Gereçkten mektubun cevabı haktır» büyük yapısını kural yaptı. Görev cümlesi ve vâzîfe gereğidir ki, miskle biten beyaz sayfalar alanı aklımın dolaştığı yer, uğurlu rakamlar dolaşan mektup, orta yürüyüşlü ayağına çabuk atın dizgini, selam ve tehıyye tarafına sevinç haberi sözü bir tarafa yönelmesi gerekti. Allah doğruyu muvaffak kılandır. Dönüş ancak onadır. Onların mutlu sonuçlu selam hediye etmeleri ve doğru yol armağanı sunmalarından sonra giderki, çünkü kudret eli ..... çünkü «Gerçekten onu seçti [98].» değeri büyük tacı bizim uğurlu yolumuz üzerine koydu. Yüce Rabbimizin yardımı «Siz insanlar için ortaya

(96) 18 (Kehf)/91
(97) 4 (Nisâ)/86
(98) 2 (Bakara)/247

çıkarılan, doğruluğu emreden, fenalıktan alıkoyan, Allah'a inanan hayırlı bir ümmetsiniz [99].» tahtında oturanların makamı arasında sevinç verdi. Bolluk, şeref ve azametle ve harp âletlerinin bolluğu, asker, maiyyet memurları, süvâri ve hizmetlilerin çokluğuyla ve diğer büyüklük ve kudretin yaygınlığıyla, «Rabbim seni böylece ruyandaki gibi seçecek [100]» buyruğu gereği, mutlu sultanlar ve hayır sever, seçkin hakanlardan elbette büyük nimete ve üstün bağışa şükürle, ilâhî nizamları koruma ve risâlet sığınağı (Peygamber) —En üstün salat ve selam ona olsun— hazratlarının şeriatlarını himâyeye üstün gayretimizle tam olarak yapmak farz ve edâsı vâcib oldu. Böylece, sağlam şerîatın kurallarını nefis ve arzularına uyanların değişiklik kabul ettikleri ve doğru dinin yollarına bid'atcıların girdiği, özetle bulanıklık bulan, her yere imkan nisbetinde yardım ve ıslâhı hükümdarlarımızın büyüklüklerine gerekti. Çünkü Bayındıriyye devletinin gündemi sona erdi. Ve onların en ve boyu Irak ve Azerbeycan'a baş çeken saltanatı «Kitap dürdüğümüz gibi [101]» dürüldü. Aziz'in sır ufkundan yıldız baht ve ikbâli «Dilerse (O), sizi başka bir milletin soyundan getirdiği gibi, sizi yok eder, dilediğini yerinize getirir [102].» parlaklığı tuttu. Yükselme ayağını o ülkenin meliklerinin önüne koydun. Bahtıyarlık külâhını, o bölgeler vâlilerinden ayrılan zorbanın zorbalık eliyle, başa koydun. Adam yokluğundan ve meydanın boşluğundan bahtıyarlık sözünü irâdeye uygun, iktidar çevgeni ölçüsüyle dışarı çıkardın. Vâlilik nimetinin değerini ve memleket ve devletin hakkını beğenilen bir yolla teslim etmedin. Adalet ve insaf âdeti üzere gitmedin. İlim medreselerini, hayır alanlarını ve öğüt verilen yerlerini yıktın.

«Eğer bir yıkıntı akıl nişanı olsaydı, baykuşa devlet kuşu gölgesi olurdu.»

Seçkinlik konusunda, dostluk ve saygıda çok kötü gittin, «Allâh'ın haram kıldığını helal kılan gerçekten kâfir oldu.» Güzel sözünü kabul ve rıza kulağı ile dinlemedin. Bu manaya güçlü şâhid o ki, «İki kız kardeşi bir arada almanız size haram kılındı [103]» âyetinin mefhûmunun aksine mübah (helal) sayma hastalığına tutuldun. Senin bütün kötü işlerin ve fena hallerin tevâtür derecesine varmıştır. -Bundan dolayı- Din gayreti ve müslümanlık kuvveti, sultanlığın zafer alâmetli sancaklarının yönelmesine sebep oldu. Pâdışâha has bu merhamet ve yardımla sizin yükünüz ardarda gitti. Bir zamanki Anadolu yiğitlerinin her biri, düşman avlama sırasında savaş alanına kıvılcımlar gibi ateşli bir halle uçarlar, va-

(99) 3 (Âl-i İmrân)/110
(100) 12 (Yûsuf)/6
(101) 21 (Enbiyâ)/104
(102) 6 (En'âm)/133
(103) 4 Nisa/23

dedilen ecel gibi hiç bir sûrette geri dönmez. Kazay-ı mübrem (sağlam, değişmeyen) gibi yüz çevirip, dönmedi. İstanbul halicinden geçmeyi emrettim. Öğüt mektubu vad ve tehdîdi içine alan, her iyiye uyku ve ordu düzeni aynada, akılla ilgili yük ve anlayış sınırı, yüz gösterir. Kuvveden fiile geldi. İnsaf ehlinin önünde bu şerefli bir iş, büyük bir lutuftur. Bir başka husus, ülke, sınır boyu saltanat sancağı merkezi ve zafer ve fetih nişânı konağı olunca, orduya emir verdim. Elli bin kadar insanı geri çevirdim. Tâki korku vesvesesi kalplerinden çıksın ve iki topluluğun karşılaşma imkanı yüz göstersin. Düşmana dizgin salma ve meydan dairesini genişletme bundan daha fazla olmasın. Bu güzel hitap da şefkat ve merhametten dolayı bir öğüt mektubu olup, mutluluk yar olursa, bir çok öğütleri kapsamaktadır Dikkatle dinleme kapıları yenilgi çivileri ile kapalı olmadı. Yüce Allah dilerse, kabarcık gibi olan ve sapıklık denizinden başa getirilen kırmızı külahı veya bir çok zavallıları can korkusuyla saptırıp, baş eğdiren cehalet girdâbını, kibir ve gurur arzusu gibi baştan atarsın. İki kerem sâhibi şeyha sövmekten tevbe ve istiğfar edip, ona iltizam gösterirsin ki, Bayındıriyye sultanları zamanında dört halife hazratlarının anılması, hutba okurken her ülke ve her memlekette ne tarzda idi? Bu gözetilen ateşli üslupla her hususta iyilik, kötülükten ve kızdıran şeylerden, nehyedileden seçilip, ayrıldı. Aras nehri üzerinde ki, ve her tarafta Çoban Köprüsü diye meşhur olan köprü iki ülkenin sınırı oldu. Her ikisinde kardeşlik olup, aralarındaki ihtilaf ve çekişme kalktı. Düşmanlık tozu güzel kardeşlik suyu ile ortadan kalktı. Ebedî iyi ve temiz niyyet eşyası elçilerin ve samîmî mektuplar ulaştırma ırmağından semiz ve yemyeşil nişanlar ve can ve gönül bahçeleri, sohbet ve iyilik nefeslerini almaktan şen ve güleç olur.

Böylece haberden itaatsız yeni bir tarz, inat bir yol ileri sürerek bir defa ele geçirdi. Büyük ordu, görüyorsun ki, ateş yüklü bir bulut, düşmaneli sultanın askeri kullarının başına ne yıldırımlar yağdırır. Dağ deviren din ve devlet savaşcıları, yüklü, şiddetli fırtına ne ırmakları varlık harmanından senin yardımcılarını kaldırır. Öyle ise düşmanın yenilmesinden dolayı peşinde koşar. Eğer büyük dedelerimizin âdetleri olaydı,veya üstün soy geçmişlerimizin huylarını değiştirmeseydi, cihan yapan hoş gönülleri ki, gelecek ilâhî toplulukların nurlu ufkudur, hepsi de geçmişti. Allah biliyor, ben biliyorum, sen de biliyorsun ki, durum böyle idi. İkbal sâhibi, akıllı ve kâmil bilgine düşünce ve tefekkür yeridir ki, «İş hakkında onlara danış» ([104]) gereğince, bu işte çok istişâre et ve gönülden öğüdü kabul et.

«Ne bir arslandan, ne de yiğitlerden kork. Yiğitlerle yiğit olma.
Genç geyik gerçi cesursa da, erkek arslandan dizgin çevirir.

(104) 3 (Âl-i İmrân)/159

Akıllıca bir yolla demir pençe ucuyla pay almak zor olmaz. Camın sert taşla çarpışması sabırlılık tarzından olamaz.»

«Eğer benim kastımdan başka cevap olursa, ben, kılıç, meydan ve Efrâsyâb olur.»

Zafer ve başarı Allah'tandır. Fetih ve gerçekleştirme zamanları Allah'ın kudretindedir.»

Bu uğurlu mektubu getiren bir adamla geri kendine gönderildi. Şehsüvar-Oğlu Ali Bey yiğitlik meydanının kahramanı, ustalık alanının arslanı, sağlam görüş sahibi ve seçkin düşünceli idi. Cennet mekan pâdişah hazratlarının yolunda baş ve canla oynayıp, haddinden fazla yoldaşlıklar edip, hünkâra yaraşır derin hizmetlerden güzel çalışmalar göstermişti. Karaman ülkelerinden ona Kayseri sancağı verilip, ona komşu olan Bozok vilâyeti Türkmen ülkelerinin yüz suyu idi. Alâüddevle oğlu Süleyman bey'in emrinde idi. Adı geçen Ali Bey Kayseriyye livasına (sancağına) vâli olmakla adı geçen Süleyman Bey ile aralarında ihtilaf ve zıtlık olup, sevinçli zamanları kavga ve düşmanlığa dönüşüp, tarafından çok defa cenk ve savaş, aralarında soğukluk ve çatışma olup, sonunda zikredilen Ali Bey onu yenip, elinde olan ülkeyi zabt etmek isteyip, Bozok vilayetlerini tümüyle alarak, adı geçen Süleyman Bey, onun elinde çekilmiş kılıçla öldürüldü.

O n a l t ı n c ı B ö l ü m : O, başarılı savaştan dönüp, Amasya tahtında kışlayıp, zafer yapılı askerle Kemah kalesine varıp, zafer ve fetih işlerinden sonra Türkmen ve Dulkadir vilayetleri vâlisi fitne prensipli Alâüddevle'nin macerâsı hakkındadır.

Cennet mekan padışah -Allah kabrini nurlandırsın- saltanat güneşleri parlak, mutluluk güneşleri ışıklı olup, Acem şâhı ki, kudret ve heybeti ile o târihte Hüsrev ve Cem gibi olup, dünyanın sâhib kıranı geçinirdi. Gerçekte de yakın zamanda Allah'ın güçlendirmesiyle çok ülkelere kisrâ ve pdışâh olmuştu. Bu defa meydana gelen Çaldıran savaşında mağlûbiyet davulunu çaldıran olmakla, (Şah İsmâil'in) büyüklük camı kırılıp, kudret ve ihtişam değeri alçalmakla cennet mekan pâdişahın saltanat ve büyüklük sesi dünyanın altı köşesine zelzele, Hüsrev'e yakışır heybet artıran ses ve sedaları yer yüzüne velvele bırakmakla yüce buyrukları, ufuklarda şöhret bulup, özellikle mutlu huzurları Âsaf gibi uğurlu düşüneli bir vezirle bahtıyar oldu. Elbette sâhib kıranlık ve cihan zabtı işlerine girişme hükümdarlık gereği ve pâdışahlık şartlarından göründü. Bununla beraber çevre ve yanlarda bulunan vilayetlerin kilidi Kemah kalesi olup, gerçekten sağlam yapılı meşhur bir hisar, rukünleri mükemmel dayanıklı bir kale idi. Pâdışahın hareket niyyeti ve hünkarın yöneliş irâdesi o yere kararlı olup, çevre ve etrafa dağılan muzaffer askere yüce buyruk çıkıp, bütün saf-kıran savaşçılar ve düşman atan yiğitlerin bütün techîzâtıyla düzenli, eksiksiz, düşmana karşı hazır olmasını emrettiler.

Her yere rüzgar gibi giden ulaklar dağıttılar. 921/1515 Rebî'ul evveli'nin 5. günü Amasya şehrinden zafer ve başarı kılavuzu şânı yüce Allah'ın yardımlarının bağlandığı, mutluluk alâmeti sancaklar yükseldi. Göçülüp, Kemah tarafına o zaman zafer sonuçlu hareket ve yöneliş buyurdular. Seher vaktinden ata binip, sağ ve sol, devlet avlayan kalabalık askerlerle sahralardan geçilmekle seyr ve temâşâ ile her gün, bir neşe artırma yeri, makam ve mekanı, geceleri de, cennet sahası yeri ev ve konak edip, eksiksiz bir gönül hoşluğu, sevinç ve huzur, tam istirahat ve dinlenme ile çeşitli bilgiler elde ettiler. Mutluluk ve saltanatla evlerden konaklardan geçip, mübârek Rebî'u'l-âhir ayının beşinci günü Kemah civârına inip, zafer kapsamlı orduyla oralar arasat arsasının bir örneği oldu. Zafer sanatlı asker, fetih düşünceli yiğitlerle ova ve dağlar dop dolu oldu. Kemah kalesi dağ gibi kulelerle dolu, duvarları gök kalesini andıran, alt ve üstü yüksek burçlarla dolu, içerisi mezhebleri inciten (tırma-

layan) kızılbaş anarşistlerle dopdolu, hendekleri zorluk gösteren helak yeri kuleleri göğe eş, semânın zirvelerine arkadaş, geçilmesi güç yüksek bir kale, aşılması zor yüce bir burçtur. Mutlu huzurlu muzaffer asker o konağa konulduğu saat, savaş alanı arslanları, cenk niyetli yiğitler, ejder şöhretli kahramanlar hisarı seyreder gibi çevresini sarmışlardı. Hakk'ın yardımlarıyla zorlu sağlam kale zafer dolu gözlerine kolay ve basit görünüp, durmaksızın yer yer kaleye saldırdılar.

Yeniçeri yiğitlerinin tüfekleri ki, görünmeyen meleklerle sırdaş, gök gürültüsü ve şimşek melekleriyle arkadaş olup, savaş alanlarında korkusuzlar, cenk meydanlarında can yakıcılardır. İster istemez cenge girişip, atıldılar. İçerde kuşatılan kötüler kalenin sarp ve sağlamlığına güvenip, kendilerini kahramanlık yolunda, yiğitlerine inanıp, içeriden de cenk ve savaşa başladılar. Kalenin yer yer topları, darbzenleri (kale döven topları), tüfenkleri varmış. Yer yer çatlatıp, patlattılar. Okcuları da varmış, hisarlara saldıran muzaffer Anadolu yiğitlerine oklar uçurdular. Her iki yandan cenk ve savaş bir miktar yüz gösterdi. Muzaffer askerin gerisi işleyip, kale yıkan, karıştırıp, koşuşan, burçlar düşüren, surlar kıran, yıldırım sesli, gök gürültülü, şimşek üsluplu, taş atan Hüsrev'e lâyık toplar konulup, zafer arkadaşı. düşman ezen, gürültülü, kargaşa çıkaran, rüzgar geçişli, olaylar çıkaran, gülle atan, gök gürültüsü sür'atli darbzenler çevre ve yanlarından gürültüler kopardılar. Giderek savaş tantanalı dünyanın eli ile gürültü ve cihan zafer nişanlı yiğitlerin sesleriyle dolu velvele oldu. İçerde olan sapıklar karışık halde, suskun, yiğitlerin cenk ve saldırılarıyla şaşkın ve muzdarip ve hasta olup, kale başlarına zindan, hisar kendilerine hapsâne olup, tâkatları kalmadı.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Kale gözlerine zindan gözüküp, sanki onda her an kıyâmet koptu.

Hisara tüfeğin yağmuru, içten savaş odunun ateşini attı.

Kale ardında savaşan kızılbaş, ansızın eşiğe atardı baş.

Kızılbaşa ok uçurup, ciğerde kana renk verirlerdi.

Ok kuşları buluta benzeyip, kızılbaşa azap için inerdi.

Darb-zenler hisara saldırdılar. Kale içinde kadın erkek bir oldu.

Toplar hisara şöyle uçup, ne kadar kızılbaş varsa, düştü.

Top kızılbaşa ölüm timsahı olup, savaş ve cengi paramparça etti.

Anarşistlerin savaşa güçleri kalmayıp, darb-zenler attığı taşı vururdu.

Toplar kurulup, kıyâmet kopup, kızılbaşın üzerine uğursuzluk çöktü.

Kızılbaş zorlu bir belâya uğrayıp, bedenlerini hep havaya uçurdular.

Toplar yüksekliği göklere çıkan kale ve burçları yıkardı.»

Zikredilen günde zamanı gelince savaş olup, zafer huylu günde gâziler hisara arı gibi üşüşüp, kale duvarlarına urganlar atıp, merdivenler kurdular. Her taraftan kaleye koyuldular. Ecel tesirli kılıçlar ve düşman yakan ve can alan saldırmalarla olanca kızılbaşları kılıçlara yem ettiler. Kalenin içi o an zafer prensipli çok askerlerle doldu. Burçlarına Osmanlı sancak ve bayrakları dikilip, davul ve borazanlar çaldılar. Kapıları açıp, parlak şanslı asker topluluğu, zafer kılavuzu tam gâziler içeri girip, şenlikler yaptılar. Kızılbaşların mal ve mülklerini yağma ettiler Sonsuz ganimet alıp, bütün tarafı etrafıyla fethedilip, buyruk altına alındı. Çevredeki ona bağlı yerler Osmanlı ülkelerinden sayıldı.

Cennet mekan pâdışah -Allah kabrini serinletsin- hazratları muzaffer askere bahşiş ve ihsanlar eylediler. Kemah vilayetini müstekil sancak yapıp, onu Karayçin-Oğluna verdiler. Müstekil Kemah kalesine mutemed kadı ve dizdar ve mustahfızlar atayıp, çevre ülke ve şehirlere fetih-nâmeler gönderdiler.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Kemah'ın bir gün içinde fethi, adını göğe zirveye çıkardı.

Şâhın büyük kudreti cihâna velvele verip, yolunu sapıtan ordu yokluk yoluna gitti.

Kemah adı zirvenin doğru engeli olup, doğu ülkesinin kilidi idi.

Ona tâbî olan bütün yerler, onun olgunluğunda güzel bir düzen buldular.

Bütün halkı baştan başa itaat edip, gönülden kin ve kötülüğü giderdiler.

Bir çok ülke ve bölgeler emrine girip, şâhın buyruğu şeref ve saygı buldu.

Hak'tan pek çok yardım erip, ülkeler Osmanlı toprağına eklendi.»

Osmanlı toprakları civarında bulunan geniş ve mamur Türkmen memleketleri, bir yanı Arabistan vilayetine, bir tarafı Diyarbakır ve Azerbeycan'a bitişiktir. O diyarda eskiden hükümdar ve pâdışah olan Alâüddevle ki, zâtında hîlekar ve aldatan kimse olup, bir yandan Osmanlı hâkanları ile iki yüzlü bir politika takip edip, bir yandan da Mısır sultanları ile anlaşıp, dostluk tutup, belki çoğunlukla elinde olan memlekette hutba ve sikke yi Mısır sultanı adına okutup ve bastırıp, gerçek-

ten onlara bağlı geçinirdi Bir yandan da adı geçen Azerbeycan ve Diyarbakır hükümdarları ile dost olup, bütün o arada ki bir çok vilayetlere hükmedip, pek çok askere sâhip idi. Güç ve şan sâhibi olup, cennet mekan pâdişah -Allah delilini nurlandırsın- hazratları Trabzon vilayetinde iken ona muvafakat edip, bir maslahat için bir yazı gönderseler «emmim» diye hitap ederlerdi. Bu defa saltanat tahtına sultanın oturuşundan sonra, Acem ülkelerine yüksek hareekt isteği duyduklarında adı geçen Alâüddevle'ye bu şekilde dünyanın boyun eğdiği emri göndermişlerdi:

«Beylik sığınağı, eyalet asıllı, şerefli, mutluluk kazanan saltanat yolu, yükseklik kubbeleri yüce gâyretlere fazlaca koşan, ululuk ve yücelik sancaklarının asıl mercii, gök azametli, melek huylu, özellikle sultan (Allah)'ın yüce yardımına muhtac emmim Alâüddevle Bey hazratları -mutlu yücelikleri dâim olsun- sevgi habercisi selamı ve muhabbet bildiren iyi dilekleri ki, sırf pâdişaha has lutuftan çıkar, şâha lâyık ihsanların mütâlaa ve meliklere has iyiliklerim göz önüne alınıp, sizin hakkımızda durumları kapsayan ve arzuları elde eden düşünülsün. Sonra aydınlatan kalbimize eriştirilen odur ki, Erdebil-Oğlu'nun o vilayetlerde din perdesini yırtıp, şer'-i mübîn binasını yıktığı, «Göğün ortasında ki güneş gibi» açık ve belli olmakla, «Dinden daha önemli hiçbir şey yoktur.» kavramını prensip ve can ve gönül çivisi edinip, Allah'ın gölgesi (pâdişah) hazratları, mağfiret sığınağı rahmetli babam Sultan Bayezıd Hân -Rahmet ve mağfiret ona olsun- o zâlim topluluğun kötülük ve kavgasını müslümanlar üzerinden yok edip, kaldırmaya defalarca özet mektuplar tarzlarıyla iyilik kaynağı zatınızdan teşvik ve tahrik vakî olmuştu. Ama çok eskiden bu hayırlı işin önemine iyi gayret ve özel arzu meydana getirmeye tam olarak çalışmak güzel, kabiliyetli zâtıma takdir edilmiş olmasından bu mana onların zamanında gerçekleşmemişti ki, «İşler zamanlarına bağlıdır.» Şimdilik «fakat karar verdin mi Allah'a güven» ([105]) gereğince noksan sıfatlardan uzak yüce Hakk'a güvenip ve kâinâtın Efendisi'nin mucizelerine tevessül eyleyip, sâdece doğru dînin zamanlandırması ve sağlam şerîat kanunlarını diriltmek maslahatı için düşman avlayan bayrakları kaldırıp, sınırsız ve sayısız ordu ile denizden geçip, cân u gönülden o topluluğun (İranlıların) sökülüp, atılması ve zabt edilmesi için doğu ülkelerine yönelmişimdir. Umulan odur ki, bu uğurlu hareketin başlangıcı Allah'ın yardımlarına yakın ve sonu sayüksek, küçük ve büyük her kim bulursa, zann-ı gâlip çalışması meşkûr yısız fetihler içine almış ola. Yüce Allah dilerse, bu büyük cihada alçak ve olup, rahmet edilmiş ve yarlığanmış olur. Bu sebepten dolayı, yaratılış sağlamlığı ve inanç temizliği, büyüklük sığınağı Osmanlı sarayına sağ-

(105) (3 Âl-i Imrân)/159

lam ve faydalı bağlılığınıza, özellikle ve samîmî niyyetinize bakıp, bunun benzeri ve büyük maslahatlar ve gâyelerde dededen babaya yapa geldiğiniz aşağıdaki hizmetler ve övgüye değer iyi işlerden dolayı sizlerin de bu uğurlu seferde bizimle olup, gaza ve cihad sevaplarından yeterli pay ve olabildiiğnce nasib ile hissedâr ve nasibli olmak uygun, belki gerekli görünür. Şöyle ki; «Cihâda sarıl» anlamını aydınlatan gönlün nakışı edinip, hazar sevinci üzerine sefer sıkıntısı tercih olunursa, ezelî tanışmada çıkan ebedî sevgi maddeleri, şeklî karşılaşma, huzurlu ilgili karşılıklı iyi davranış sebebiyle, gerektiği gibi artıp, çoğalır. Sayısız ve sınırsız bu mana, pâdışâha has ihsanları artırmayı gerektirip, meliklere has çoşkun deniz dalgalarının çarpışmaları gereği vâkî olur. Düşünülsün ki, eğer yaratılış zayıflığı veya başka bir arıza bu manaya kuvvetli bir engel olacak olursa, iyi zamanlarda ve duâların kabul edileceği zannedilen vakitlerde islam askerlerinin muzaffer olması için hayır duâ edilsin ki, «Hayır duâ savaştaki askerden daha iyidir». Ama emrimizdeki eyâlete yakın olan yer ve arâzî saltanat ordusuna çadır yeri olduğunda zafer rehberi askere zahîre gönderme hususunda iyi gayret sarf edip, çalışma gösteresiniz.» Bu uğurlu mektûb kendine vardıktan sonra görünüşte bağlılık ve uygunluk gösterip, fakat gerçekte tabiatı istiklâl üzere olup, din ve diyânet taraflarına uymada eksiği olduğundan, bağlı olmayıp, cennet mekan pâdişah hazratları taraflarına ne kendisi ve ne de oğullarından ve ümerâsından kimse göndermeyip, rahatladı.

Cennet mekan pâdişah hazratları mutluluk ve saadetle yanından geçip, doğu ülkelerine varıp, düşmanla buluşarak çetin savaş olup. yüce Hakk'ın yardımı ile büyük fetihler yüz gösterdi. Adı geçen Alâüddevle kendi vilayetinde itâatsızlık ve inad içinde başkaldırdı. Belki muzaffer askerler arkalarınca konmadan bazı konaklarda emir ve askerlerden el uzatma (zulüm) da olup, bol yağma ve zarar yaptılar. Geçmişte sultan Ahmed taraflarına fazla yakınlık gösterip, o yana aşırı sevgi ve samimiyyet üzere olmuştu. O sebepten zihninde çeşitli korku ve şaşkınlık vardı. Şüphesiz cennet mekan pâdişah -Allah delilini nurlandırsın- hazratları taraflarına yönelmekten sakınıp, ihtiyatlı oldu. Şüphesiz zâhirde cihan sığınağının işâretlerine uygun taraftarı görünüp, hâkanlığın yüksek emirlerine uymada ona muhalefet ettiği son derece açık idi. Ansızın korku ve utanma sebebiyle taşkınlık ve isyan üzere olup, islam ülkelerinde bozgunculuk ve karışıklığa teşebbüs eyleye. Tam bir bozgun çıkar diye dikkatli olmak gerektiğinden hazırlıklar görülüp, Türkmaniyye vilayeti de mamur Osmanlı ülkelerinden sayılıp, o ülkelerin ahâlîsi de islam sancakları gölgesinde gölgelenmekle rahat durumlarda olalar. Cihan alan (pâdişah)ın dünyayı süsleyen görüşü o hususa sarfedildi ki, harp sanatının arslanı, savaş alanının şanlı zafer arslanı Sinan Paşa on bin

kadar ülkeler fetheden yiğitler ve muzaffer kahramanlarla Alaüddevle üzerine gönderile. Gerçekte adı geçen adâlet ve insaf gülistanının dikeni, zulüm ve haksızlık arsasının süprüntüsü olup, denizin ihtilafıyla nifak gevelemesi, dalkavukluk ve döneklikle zarar ve anlaşmazlık casûsu idi.

Bu sırada cennet mekan pâdışah hazratları Çaldıran savaşında zafer ve mutlulukla beraber olunca, bütün kalpleri can korkusu kaplamakla, Alâüddevle sersem, başsız ve mülksüz olmuştu. Yoksa haddizatında taşkınlık işinin ejderi, ısyan düşüncesi fırsatının arslanı idi. İblis şöhretli ve şeytan nişanlı sonsuz askeri toplamaya muktedir idi. Türkmâniyye ülkeleri ıstılahınca eli altında olan vilayetler seksen bin tüğnek idiği meşhurdur ki, ihtiyac vaktinde her tüğnekten bir silahlı ve sağlam at binicisi ve elbisesi ile mükemmel bir erkek arslan çıkardı. Şöyleki; bu fırsatta takati olup, kurtulaydı. Sonra ele gelmek gerçekten muhal olup, memleketlerinin fethi ve emir altına alınması imkan dâiresinde olmazdı. Cennet mekan pâdışah hazratları bu manaya vakıf olduğundan yüce pâdışahlık emri çıkıp, mutlu Sinan Paşa hemen düşman avcısı yiğitlerle atlı akını tarzında mübarek Rebî'u'l-âhir ayının yirmi altıncı gününde gönderildi. Kendileri de cihan alan askerlerle ve derya nişanlı sayısız bir ordu ile ardınca saldırdılar. İşâret edilen savaş işinin arslanı, zafer niyetli dağın timsahı olan Sinan Paşa gündüzü geceye, geceyi gündüze katıp, yenilgi arayan düşmanı kırmak için fetih alâmetli sancakları açmışlardı Şan ve ikballe Alâüddevle'nin vilâyetlerine geçip, düşman kıran ordunun atlarının nalları ile ova dağ arası ezilip, alçalmıştı. Alâüddevle bu dehşetli hali öğrenip, can ve baş korkulu ve zafer şanlı askerin istîlâ dehşetli hücûmundan emri altında olan vilâyetlerin sûvari ve askerini toplamaya güç ve tâkatı yok olup, kaçış denizde boğulup, yanında bulunan yenilgi nişanlı hazır Türkmen askeri ile ülkesinde geçişi zor bir dağa ilticâ edip, dağları sığınak edindi idiki, fetih şanlı asker, düşman atan yiğitler, düşman kıran arslanların saldırısına gök yüksekliğinde burclar, semâ görünüşlü kaleler olmıyacağından gâfil idi. Dağlar ne denli sarp ve yüksek olup, iki kutup yıldızlarının tepesine eriştirilse de, zafer atı ve nusrat kemendi bahadırlar, düşman alan değerli yiğitler önlerinde geniş bir ova idi. Alâüddevle zavallı, derdli ve bu manadan gâfil, yenilgi ve zarar belâsına mübtelâ olmuştu. Sarp ve korkunç bir yere arka verip, kurtulma ümidi ile, felâket ve cezâya mazhar olmuştu. Ahvâli Sinan Paşa'ya malûm olup, ejder saldırışlı arslanlarla üzerine düştü, göz açtırmayıp, göz alan şimşek gibi erişti. Muzaffer asker kuşlar gibi o sarp dağdan geçip, ejder niyyetli tomturak tüfenkle dağın kulağı sağır yer olmuştu. Alâüddevle'ye erişip, dağın başına çıktılar. Zafer etkili kılıçlar kınından çıktı. Zavallı Alâüddevle gördü ki,

dağın eteği ulu yiğit arslanlarla dopdoludur. Göze görünen kılıç parıltıları yukarı bakılsa, ok bulutudur. Kendisiyle bir miktar seçkin, ok ve yaylı Türkmen askeri vardı. Güç ve tâkatlarının kaçıp, kaybolduğunu gördü. Zarûrî yöneliş dizginini döndürüp, savaş arayan arslanlar, zafer huylu askerle karşılaşıp, yüz yüze geldi.

Sinan Paşa ile bir miktar eli tüfekliler, Hakk'a tapanlar, kızgın arslanlar, düşman kıranlar, yanan ateşler, zafer günler, ejder pusular, arslan inler, arslanlar, yay çekenler, ölüm tadanlar, mutlu şanslılar, savaşta güçlüler, cenkte yiğitler ,mübârek huylu, uğurlu ayaklı yeniçeriler vardı. O saat saflar bağlayıp, şâhâne savaş yapıldı. İki taraftan hayli zamanlar harp ve karışıklıkla savaş alanı sıkışık ve gürültü doldu. Dağın göğüs ve eteği hîlekâr Türkmen cesetleri ile dopdolu, kan ırmağı ile yollar dolmuştu. Sonunda Cenab-ı Hakk'ın başarı ve zaferi, uğurlu hasletli pâdışâha nasîb olup, şâhın askeri muzaffer olup, Türkmen ordusu yenilip, kırıldı. Savaş sırasında Alâüddevle'nin de başı kesilip, sonu yenilgi olan sancakları baş aşağı oldu. Muzaffer asker, ordusunu talan ve yağma edip, tâbîleri, emirleri ve devlet adamları peşinden felâket zincirine düştüler.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Türkmen ordusuna zarar (yenilgi) gelip, ok ve yaya hedef oldular.

Tüfek sesinden dağ yankı yapıp, savaş ve karışıklığa ölüm salar.
Dağı baştan başa leş tutup, bütün azgınlar kırılıp, yere düştü.
Orada o anda kan ırmak olup, o çağ kıyâmet günü idi.

Savaş olup, toprağa ceset döküldüğünden yerde pek çok baş vardı.

Dağın eteği ölülerle dolup, yağma olup, alan alanın oldu.
Ormanlar insan cesetleriyle dolu olup, kızıl kan akıyordu.
Dağa öyle bir kan döktüler ki, bahar olsa lâle bahçesine dönerdi.
Kılıçlar susuz olup, kana kandı. Mızrak ucu başa yuva oldu.

Bedenler mızrakla, balta yarasından dökülüp, siperlerden yardım gelmezdi.

Tüfeğin tânesi cana satılıp, kılıç kemiğe diş bilerdi.
Kanı ağızda çok tuttuğundan kılıçların ağızda dişi tepdi.

Kılıç ağzı kırılıp, ihtiyara döndü. Yiğitler yüreklenip, arslana döndü.

Alâüddevle'nin başı kesilip, saltanat yayı eğilip, kırıldı.»

Mübârek Cemâzi'l-evvel ayının ilk günlerinde zafer dostu hünkar otağı Göksun çayırına konduğunda Sinan Paşa tarafından büyük fetih mujdesi için sevinçli haberler gelip, Alâüddevle'nin mutsuz başı ile dört oğlunun, otuz kişi emirler ve devlet ileri gelenlerinin başları gelip, sancakları başları eğik olarak sultanın ordusuna getirdiler. Zafer neşeli asker, içinde çeşitli sevinç ve neşeler gözüküp, şenlikler yaptılar.

Alâüddevle vilâyetlerinin idâresini adı geçen Şehsüvar-Oğlu Ali Bey'e ihsan ettiler. Türkmen vilâyetleri de bütün çevre ve taraflarıyla Osmanlı ülkelerinden sayıldı.

Alâüddevle'nin başı, Mısır sultanı Kansu Gavrî taraflarına gönderilip, zikredilen ayın altıncı günü şâha lâyık yüksek ihsanlardan zikredilen Sinan Paşa'ya bol şâhâne ikramlar yapılıp, vezirlik ihsan olundu. Vezîr-i a'zam oldular. Zikredilen ayın 13. günü cihan sığınağı saray kullarına ve yeniçerilere biner akçe verip, muzaffer askerlerden Anadolu ve Karaman ve Rum askerine yüce makam izni verilip, zafer yakını otağında Kayseri taraflarına yönelip, cennet mekan pâdışah hazratları güzel fetihle ve sevinçli olup, şânı yüce olan ve kapıları açan Allâh'a çok hamdler sundular. Mutluluk ve ikballe yüce saltanat merkezi Kostantıniyye şehri -Belâ ve musîbetten korunsun- taraflarına yöneldiler. Birçok konaklardan saltanat ve ikballe geçip, sağlık ve âfiyetle saâdet bahtlı tahtına şeref ve saygı ile oturdular.

Onyedinci Bölüm: İlâhî muvaffakıyet erişip, üstün gayretli pâdışâha Diyarbakır ve yöresi feth olunup, o ülkelerin emirlerinden cihan sığınağının huzuruna gelip, itâat edenler ve o ülkeye muzaffer askerlerle beğler beği tayin edildiğini beyan hakkındadır.

Diyarbakır ve yöresi emirlerinden Hacı Rustem diye bilinen şanlı emir, dindar, ehl-i sünnete bağlı ve müslüman olduğundan Şâh İsmâîl elinde kesilerek öldürülüp, vilâyet ve memleketlerini zabt etmişlerdi.

Cennet mekan pâdışâh -Allah delîlini nurlandırsın- hazratları uğurlu şansları fetih ve zafer arkadaşı olup, Acemlerin sınırlarını fetihle mensûr ve muzaffer olduklarından Erdebilli Şâh İsmâîl'in zulüm ve tecâvüz elleri ile zararda ve kayıpta olan vilâyet ve memleket ileri gelenleri ve vâlileri hep islam yuvasına (Osmanlı sarayına) sığınmışlardı. Adı geçen Hacı Rustem'in Pir Hüseyin adlı cesâret ve mertlik meydanının muzaffer arslanı, dindarlık ve iffet ülkesinin değerli arslanı olan oğlu gördü ki, saltanat ve ikbal ve başarılı cennet mekan pâdışâh hazratları taraflarına yönelmiş olup, şâha lâyık büyük eserleri yer yüzüne yayılmıştır. Ülkeyi bırakıp, gelip, mutluluk veren saray hizmetlilerinden olmayı kendine devlet ve mutluluk sayıp, cihan sığınağı huzurlarının toprağına yüz sürüp, kapılarında kul olup, bütün saat ve zamanlarını hizmetlerine harcadı. Cennet mekan pâdışâh hazratları da iksir etkili bakışlarıyla şanlarını şerefli ve saygılı eyleyip, bayağı durumları, son derece şerefli güzel iltifatlarıyle güç kazanıp, değerli ve bahtıyar oldular. Cihan yapan yüksek ihsanları hal arkadaşı olup, atasının ülkesi kendisine verildi. Mutlu hünkar beratını ihsan ettiler. Ülkeyi bekleyip, koruma hususunda güçlü, yüksek rutbede kimseler verip, yüksek emirleri üzere adı geçen (Pîr Hüseyin) o yana gidip, varınca, orada hâkim olup, vilayetlerini gereği gibi zabt ederek korudu. Mutlu nişanlı huzura intisabla mesud ve bahtıyar düşman eli ülke eteğinden kısa ve uzak, düşmanların alakası vilayete taarruzundan belirsiz ve görünmez oldu. Çevre ve etrafında olan bölge emirleri, peşinden cennet mekan pâdışâh hazratları yanına sığınmaya başlayıp, yer yer namlı emirler, âlemin merkezi huzurlarına intisab ettiler. Özellikle Güneydoğu ülkelerinin gâyet güzel ve şereflisi olup, Bitlis diye tanınan, orta ve yukarısı su ve havada örneksiz ve denksiz, halkı dindar, ehl'i sünnet ve cemâattan kabîlelerin ve müslümanların en şereflisi idiler. O zamanda hâkim ve vâlisi olan Şeref Beğ şanlı, namlı, yiğit, açık bir önder olup, bölge emirlerinin en önde olanı idi. Mutlu eşiği fazîlet sâhiplerine maden ve kaynak, yüksek

huzurları bilginlere dayanak ve toplantı yeri idi. Özellikle fazîletli, olgun asrın büyük bilgini ve fazîletlilerin özü, tasavvuf erbâbının dayanağı, benzerleri olmayan Mevlânâ İdris ki, fazîlet ve kemallerinden biraz zikredilmiştir. Yer yüzünde cennet mekan pâdışah hazratları huzuru gibi değerli huzur olmaz. Şüphesiz o yüksek huzur ve makama kulluk göstererek, kölelik eserleri seçip, adı geçen İdris yüksek huzurlarına ulaşıp, Diyarbakır'a bağlı yerlerden sağlam kalelerden sekiz aded yüksek ve göğe yetişen burçtan kalelerin anahtarları ile sahibleri yüce huzura (pâdışaha) itâatla bağlandılar. O güzel ülkeye yüksek huzur (saray) hizmetlilerinden büyük, namlı, adaletli, bahtıyar, övgü prensipli bir emir gönderilmek gerekti. O târihte kimya etkili bakışlarıyla bakılan ve hüsn-i itibarla düşünülen, şâha lâyık tam bir ilgi ile sevinçli ve hoşnut Mehmet Paşa idi ki, Bıyıklı diye bilinirdi. Gerçekte şahsında türlü hüner ve olgunluklar, yaratılışında çeşitli zeka ve hüsn-i nazar yüksek bir derecede olup, saygı nişanlı şanı varlık lutfuna mazhar idi. Adalete eğilen, şer'i mübînin emirlerine uyan inanan mutlu bir zat ve yiğit, cesur, gerçekçi bir adam, yaratılışta şefkatli, olgun merhametli, övgüye değer huyları toplayan, adalet ve insaf sancaklarını yükselten, zulüm ve düşmanlık binalarını yok edip, kaldıran, mükemmel ve mamur bir zat, cömertliği ile meşhur ve saygı değer bir şahıs idi. Cennet mekan pâdışah -Allah kabrini aydınlatsın- hazratlarının onların her yönüyle iyiliklerine itimatları vardır. Ferman-ı hümâyunları şerefli yüksek emirleri çıktı ki, Diyarbakır vilayeti ve çevre eyâletleri adı geçen Mehmet Paşa'ya verile. Buna binaen neşe ve sevinç gerektiren menşûr ve bilginlerin yükselmesini gerektiren tevkîi (pâdışâhın nişanlı buyruğu) yazılıp, şahlara layık kâmil hil'atlardan çeşit çeşit hil'atları, mutlu sonuçlu, zafer beratı sancağı ile bayrak zafer mevkili sancak ayrılıp, gönderildi. Genel emir ve yasakları uygulamada saltanat vekili, ilave edilen ülkeleri idarede paşalık mevkiine getirildi. Saltanat ve hilâfet gerekleri için, bol hazineler ve sayısız cihazlar ihsan ettiler. Makam ve mevkî yöneltmede üstün derecelere eriştirdiler. Düşmanları engelleyip, sıkıntı ve husûmetleri kaldırıma husûsunda yeter derecede her biri erkek arslan, cenk yayan ve savaş görünüşlü asker, sayısız ve hesapsız zafer elde eden hizmetlileri tayin ettiler. Adı geçen de şanlı yüce ferman üzere açık deniz gibi ve başarı nasıbli askerler ve düşman avlayıp, takib eden arslanlarla o memlekete ulaşıp, Âmid şehri ki, zâhid ve mücâhidler konağı ve sığınağı, sağlam duvarlı bir kale, geçici zor bir sur ve çetin bir merkezdir ki, benzeri olmayıp, eşi bulunmayan ve bilinmeyen, burc ve kuleleri sayısız, Dicle nehrine havâle olan tarafları kendi yüksekliğinde bulutlara atbaşıberaber, yapısı sağlam, temeli yerin dibinde, kayalık tepe üzere yayılmış ve serilmiş bir bina, gök tavanlı burcları, evler ve nakışlarla dolu olup, o sağlam ülke müslümanlara sığınak ve mesken oldu.

Adı geçen Mehmet Paşa başarılı askerle içeriye girip, ileri gelen bilginlerden bir adâletli kadı da atayıp, din ve islâmın esasları uygulanıp, Osmanlı ülkeleri kanunları usulleri yürütülüp, korundu. Ona bağlı olan kaleler hep muzaffer askerlerle zabt edilip, kale emirlerinin din ve islam kurtuluşu üzere olanları tüm bağlı ve itaatkar olup, kaleleri il oldular.

Âmid şehrine yakın olan Mardin kalesi ki, Mardin illerinde kalıp, halkı bağlanıp, boyun eğmediler, taşkınlık yapıp, baş kaldırdılar. Mehmet Paşa tarafından o dağ gibi yüksek kalenin fethi ve kurtarılması için yıldırım yapan ve taş atan, ateş yakan, kıyâmet sesli sayha-nefes, kale ezen darb-zenler (kale topları), toplarla bir miktar timsah gürültülü, zırhlı, şimşek saldırışlı, gök gürültüsü heybetli, çığlık koparan, savaş sanatlı, velvele çıkaran, cenk düşünceli yeniçerilerle, zafer nişanlı asker, arslan yüzlü yiğitler gönderildi. Varıp, kale içinde olan Şâh (İsmâîl) ın askerleri ile dokuz ay kadar gece gündüz cenk ve harp oldu. Sonunda yüce ve büyük Allah'ın yardımıyla zafer rüzgarının esmesiyle saltanat çıralarını söndürdüler. İlâhî fetihler yüz gösterip, adı geçen kalede fetih ve emir altına alınıp, kadı ve kalesine dizdâr atanıp, ondan başka o ülkelerde olan kalelerden Musul, Revha, Urfa, Ergani, Pâlû, Tauk ve Kerkük vilayetleri de bütün taraf-u-etrafıyla alınıp, ülkeye katıldı.

Bu sırada Acem ülkelerinden bir çok bölgeler şâhlara hâs kahredici bir kuvvetle fethedilip, saltanatın eteğinden düşmanların elleri uzaklaştırıldı.

Onsekizinci Bölüm: O ülkeler fethedilince, Acem şâhı tarafından harekât olup, onların bozgunculuklarını savuşturmak için mutluluğu ebedî olan zâtın huzurundan, asker gönderilip, kızılbaş hanlarından Kara Han ile büyük uğraşı (savaş) olup, meydana gelen güzel fetihleri beyan hakkındadır.

Acem şâhını gayret ve hamiyyet kuşatıp, ülke fetheden büyük ordu ile Mehmet Paşa'nın Diyarbakır'ı ele geçirmesinden ziyade huzursuz ve halleri ters döndüğünden mecbûren o yana Acem ordusundan bir büyük kumandan ile düşman avlayan ordu gönderilme sebepleri gâlip olmakla, Acem hakanlarından Kara Han diye meşhur, namlı kimseyi başbuğ edip, sayısız Acem askerleriyle Diyarbakır'a gönderilme kararlaştırılmış ve gerçekleştirilmiş olduğu cihan sığınağı, mutluluk tezgâhı pâdışâhın huzurunda malum olunca şâhâne yüce huzurlarından o yana bir miktar arslan intikamlı askerler gönderilmek konusunda cihanın baş eğdiği hâkâna has buyruk çıktığından, mutluluk kaynağı huzurlarında sipâhi oğlanları topluluğundan bir gurup zafer mensûbu ile gurubun ağası bu hizmete tayin edilip, gönderildi. Karaman diye bilinen Anadolu vilayetinde bulunan zafer sığınağı ordu ile beyler beyleri yiğit ve kahraman, arzusuna eren Hüsrev Paşa Hazratları da o göreve tayin edilip, Diyarbakır tarafına gittiler. Bu zafer yüzlü asker oraya varınca, Kara Han da seçkin Acem askeri ile Diyarbakır'a girdi. Rum ve Acem'den iki savaş niyetli altın halka (havk), iki eteği timsah heybetli fil, gürültü etmekle saltanat düzeni sahrasına darlık oldu. İşin sonunda onlar o taraftan, bunlar da bu taraftan gelip, Âmid'e yakın bir ovada karşılaşarak yüz yüze iki sert huylu asker birbirine girdiler. Büyük harp, elem verici bir helak yeri, oransız bir savaş oldu. Topların gürültüsü, darb-zenler ve tüfeklerin sadası, at kişnemesi, kargaşalık ve savaş adamlarının âvâzı, hây u hûy (anlamsız) gürültü (ğulğule), ölüm prensipli ve etkili kıyamet gününden bir nişan idi. Kılıçlar açık, yaylar, oklar, mızraklar, ruh alan ve can avlayan idiler. Taraf taraf koşmalar, aktarmalar, yer yer dürtüşmeleri saplamalar, sonsuz ve ölçüsüz olup, sanki azab günü idi. Kanlar yolda sel olup, güzel ırmak Nil'e benzerdi. Yeryüzü cesed ve leşlerle dolu, ovanın yüzü cisim ve ölü baş ve beden ordusu olmuştu Hava can içen oklar hızlı giden bulut, yayın kabzasından atılan oklar gökte kuş sürüsü gibi idi. Osmanlı ve Acem yiğitleri o gürültülü anda kuvvetlice alıştılar ve veriştiler. Sünnî mezhebliler farzı terkeden râfızîlerle sınırsız kovuştular, dürtüştüler. Sonunda savaş öyle bir hale gel-

di ki, harb durumu kavga şeklinde şiddetli bir dereceye erişti. Meydanda islam bayrağı âşikâr ve devam üzere, düşman sancağı baş aşağı ve düzensiz, savaş alanında Osmanlı yiğitler olduğu gibi donanmış, Acem adamlar gözükmekten dâimâ gizli, zelil (burnu sürtülmüş), bütün zafer sonuçlu islam askerleri bol, zafer kurtuluşuyla sevinçli ve neşeli, sürûra ilâveten köşelerine çekilen mağlup ve yok olan düşman sürüsü ve kumandanları Kara Han da cansız ve başı kesilmiş olup, diğer ileri gelen devlet adamları peşinden toprağa düşüp, sıkıntıya ulaşmış oldular. Pâdişaha has cihan alan sancaklar mensûr ve muzaffer, hilâfet sığınağı pâdişah hazratlarının uğurlu şansları parlak ve zinetli oldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Toprağa bir çok Acem başı dökülüp, her biri ülke ve bedenlerden (vaz) geçerdi.

Acem halkına incelik verilip, fakat Anadolu halkına yiğitlik (şecâat) has olmuştur.

Gelip, meydanı taçla doldurup, ölüm semâsına mirac (merdiven) eylediler.

Hayret, ne ahmaklardır ki, geldikçe şans sanırlar.
Kan akıtan kılıca yem olup, Tebrîz'in hakîkati birdi, bilmediler.
Ne güzel Tura savaş edip, secde yaparak başı yere korlar.

Kılıçlar hânedânı (Osmanlıyı) sevip, elinin erdiği sûfîleri «İranlıları) kılıçlar.

Ticâret ehli Acemden gelip, çok fındık kırdılar.
Okları yağmalayıp, ona canların içine yer yaptılar.

Toprağa düşüp, çok kızılbaş kırılarak yas (mâtem) için zırhlar yaş döktüler.

Gerçi velîlik iddiâ ederler, Alilik şânı yenilmek mi olur?[9]
Bedenlerinde çok kızıl baş göründüğü için ismi kızılbaş olmuştur.
Yakalar yırtarak hep parçalanıp, dökülerek toprak oldular.»

On dokuzuncu Bölüm: İkinci def'ada ilkbahar olduğu gibi doğu ülkelerine hareket edip, bu sırada Mısır sultanı olan Kansu Gavrî adlı Çerkes'in durumları hakkında vuku bulan zafer sonuçlu tedbirlerin tafsîli, Çerkesler topluluğu ile nihâyet hazret-i Dâvûd Peygamber'in mezârı bulunan sahrâda meydana gelen karışıklık ve savaşın özellikle Dârusselâm Şam ve Haleb'in fethi ve Mısır ülkesi ve şerefli Kudüs'ün zabtı ve mutlu ülkeden öte Mağrib taraflarından bazı vilayetlerin ve Nûbe ve Habeş ülkelerinin ve diğer Arabistan illerinin emir altına alınıp, fethi, saygı değer Haremeyn'in (Mekke ve Medîne'nin) ahvâli ve Mısır memleketlerinin zabtından sonra uğurlu dönüş yapıp, Şam'a gelince, Pîrî Paşa'yı baş kumandan edip, Fırat kenarına gönderdikleri hakkındadır.

Cennet mekan pâdişâh (Allah delîlini nurlandırsın) hazretlerinin pâdişâha has şevketli âvâzı ve kahredici yüce adı yer yüzüne yayılıp, cihan sultanlarının kalblerine korku gelip, kuşattı. Özellikle Acem Şâhı ki, durumu yazıldığı üzere, şâha layık karışıklık ve kahre mazhar olmuştu. Tekrar Acem toprağı, düşmanlarını kahreden Anadolu askerince ezilmeden dikkatle sakınıp ve Arabistan memleketlerine hâkim ve sultan olan Çerkesler topluluğundan Kansu Gavrî'nin de vesvese yuvası beyni ve korku yeri akıl kulağı fetih haberleri dinlemekle karışıklık ve ızdırap yeri oldu.

Şüphesiz Acem şâhı Mısır sultanına korku yüklü mektupla, dehşet veren elçi gönderip, Çaldıran olayında gördüğü üzüntülü durumları anlatmakla, onun tarafına sözü yaydı ki, «Birâder benim başıma gelen karışıklık ve belâ, vilayet ve memlekete ârız olan tam sarsıntı ve sıkıntı sâbittir ki, senin devlet eşiğin başı ile sevinç kılavuzu bölgelerine de erişir. Şüphesiz felâket ve kötülüklerin yok edilmesi pâdişâhın en önemli işlerindendir. Mısır'la Acem iyi uyuşma ve tam anlaşma içinde olursa, memleket rahat olur. Sultan hazretlerinden sorulur ki, «Selim Han benim üzerime saldıracak, yüce saltanat merciiniz Mısır askeriyle takîb oluna ve eğer sultan hazretleri taraflarına yönelip, hareket ederse, bu yandan Acem arslanlarıyla fakiriniz hazırım.» diye yardım istedi. Mısır sultanı da şâhın beklentisini kabul edip, sorumluluklarını kabul etti. Cennet mekan pâdişâh hazretleri bu durumları bilip, ilâhî fetihlerin hazînesi olan mutluluk kaynağı güzel hatırları, sonsuz gelir cevher hazînesi olan cihan alan parlak kalbleri, Acem şâhının Mısır sultanı ile bu anlaşma ve birlikleri düşman ve hasımların tedbir ve tedârikleri çözüm

getiren yazılarla bizzat Mısır sultanı ile rahmetli, hayırlı Sultan Beyazıt Hân (Allah kabrini nurlandırsın) 'ın vâkî olan şiddetli çarpışmaları şaşılacak bir olay olup, aralarında düşmanlık ve husûmet gözüküp, iki taraftan büyük askerlerin toplanmasıyla kötülük ve bozgunculuklar ortaya çıkıp, gözükmüştü.

O târihlerde mutluluk nişanlı Osmanlı ülkesinin mühimmâat ve levâzımı câhiller elinde olup, millet ve mülkün öneri (kazıyye)leri, saltanatın gerekli emirleri, câhil ve cimri kimselerin himayelerinde olduğundan, iki defa Osmanlı askerine zarar erişip, yıkılıp, yenilmişlerdi. Görünüşe göre Mısır askerleri gâlip olup, o taraf tam bir gurur içinde idiler. Cennet mekan pâdişâh (Allah delilini nurlandırsın) hazretlerinin mutluluk kaynağı güzel hatırlarında o yönden bir çeşit ukde ve keder kalıp, arzuları yüzünde intikam şekilleri belirmişti. İran hükümdârı ile zikredildiği üzere anlaşmaları da pâdişâha has gayret ve hamiyyetinin meydana gelmesine sebep olup, durumu hazırlamaya giriştiler. Bunun gibi işlerde yüce istişâre mevkileri, uğurlu tedbirli, Âsaf prensipli müşir ve eşsiz vicdânı olan rahmetli Pîrî Paşayla olurdu. Cennet mekan pâdişah (Allah kabrini nurlandırsın- hazretleri bu manayı onlara zımnen anlatıp:

— Saltanatımızın ve hânedânımızın ezelî ve güçlü düşmanı Mısır sultanıdır. Rahmetli atam Sultan Bayezıd'ın saltanat işlerinde ihmal ve kusuru olup, devlet dizginini câhil vezirlere verip, akıl kıtlığı ve az gayretli, bilgisizlik ve sapıklık kaynağı olmakla bilinen soysuz reziller ve yalancılar, taklidle saltanat makamına çeşitli hakâretler edip, uğursuz Çerkesler'den küçük bir sapık topluluk gelip, Osmanlı sınırına yakın yerde savaşıp, istekleri sapık haydutlar Osmanlı mücâhidlerine gâlip oldular. O târihten beri bir gayret ve hamiyyet ateşi beni helak edip, saltanat yuvası hânedânımızın değeri yüce mertebeleri yerle bir olmuştu. Yüce ve büyük Allah'a çok hamd olsun ki, temiz şerîat dizginini âciz kulunun eline verip, âlemi düzeltme işlerini, görevlerini ve insan oğlunun durumlarını düzeltmeyi benim pâdişah rutbeli yüce uhdeme verdi. Saltanatımın şöhret ve yankısı cihana zelzele, pâdişaha has korku salan şan ve şöhretim yer yüzüne korku ve gürültü vermiştir. Yüce Hak duruma şâhittir. Maksat ve isteğim îlâhî emirleri yükseltmek, iş ve amellerimin özü Hazret-i Peygamber'in temiz şerîatını yaymaktır. Kimsenin vilâyetine özlem duyup, göz dikmem ve başkasının ülke ve memleketlerine ihtiyacım yok. Öyle ise Arap ülkeleri şerefli ve yüce Allah'ın seçkin yaratıkları iken sapık yaratılışlı alçak kullardan bir kaç sapık Çerkesler, şahsiyetsizler, değersizler eline düşüp, özellikle şerefli, hoş ve yüksek Mekke ve Medîne halkı mayası bozukların gölgelerinde gölgelenmeleri lâyıkmı dır? Yarın mahşer yerinde yüce Yaratıcı'ya ve temiz şerîat sâhibi olan mutluluk rehberi Peygamber'e ne şekilde cevap verilir? Bütün

yaratıklar içinde bu öneri güneşten açık ve parlaktır. O topluluğun zulüm ve sapıklıkla meşhur, islâm ülkelerinde çeşitli fitne ve bozgunculukla itham edilmiş olduklarını duymuşumdur. Görünüşte islam sûretinde müslümanlar, fakat gerçekte bozguncu ve taşkınlardır. O şerîat yuvası nesli halkının rahatlıkları için o tarafa islâm askeri ile dîn-i mübînin sancaklarını açmak, üzerime yapılması gereken bir emirdir. Hemen mutlu sonuçlu islâm askerine acele isteği ile uyarı ve te'kidle ilk baharde şeref merkezi huzurumda bulunsunlar. Diğer zafer sonuçlu sefer için gerekli malzeme ve hazırlıklar ne ise teminle huma (kuşu) huylu yaratılışını Arabistan burclarına çıkma niyyetine kanat açtı. Hümâ kuşu avcısı yüce niyyetimin kararı kalmayıp, o semte kanat çırpıp uçtu. «Alet ve vâsıtaları hazırlayın» diye emrettiler.

Müşkilleri çözen, içi temiz ve Âsaf'a benzeyen paşa hazretlerinin mutluluk kaynağı hâtırı, Cenâb-ı Hakk'ın feyzine mazhar olan başarı arkadaşı parlak gönlü ilhâm-ı İlâhînin konağı idi. Sevinç kaynağı cevablarında demişler ki :

— Yüce makam sâhibi pâdişah hazretlerinin kabul gören gönül ifâdelerinde şekillenen, sonu mutlu her sözü katıksız doğru ve sevab, güzel ve sağlam gerçeğin kendisidir. O tarafa yüksek teveccühü, bir çok yüksek gelir ve faydaları içine almaktadır, sağlam şer'in ve doğru yolun gerektirdiği de budur. Vâkıa o cefâ eden topluluğun işlerini bitirmek, mutluluk alâmetli pâdişâhın görevleri cümlesinden olduğu kesin ve sâbittir. Fakat ilham kabul eden parlak gönlüne açık ve aydın, ola ki Anadolu taraflarından Mısır'a kadar uzun bir mesâfedir. Özellikle orada olan karadan Mısır'a insanların geçişleri son derecede sıkıntı ve şikâyeti gerektirmektedir.

O ülkelerin nehirleri ve pınarları nâdir ve az olduğundan askerlerin hayvanlarına ızdırab ve acı, belki yok olmayı gerektirir. Pâdişâha has buyruk çıkarsa, cihan alan sultan hareketi tekrar doğu ülkelerine kararlaştırılmış olup, o zafer özellikle şöhretle o semte zafer mertebeli hareket olunsun. Acem şâhı ile Mısır sultanı aralarında güçlenmiş olan samîmî anlaşma üzere âlem sığınağı pâdişah hazretlerinin doğuya yöneldiklerini işittiği gibi, Mısır sultanı beri tarafa hareket eder. Zafer sıfatlı asker çölden geçmeye muntac olmaz. Zafer sığınağı pâdişah hazretleri sırf dîn-i mübîn gayretinden dolayı parlak kazaya yöneldiler. Mısır sultanı beriye gelmesi gerekmezken, İblis arkadaşı ve kovulan şeytan yoldaşı ve başarısız yol kesen eşkiya olur. Kendi irâdesi ile şehrin çevrelerine ulaştıkları sırada hâkâna âit zafer dostu hareket dizginini ona dönsün. Yüce ve büyük olan Allah'tan umulur ki çeşitli zafer ve başarılar fetih yayan pâdişâha yoldaş ola.» dediklerinde, bu değerli sağlam görüş,

zafer anlamlı yaratılış arzu ve emellerine uygun görünüp, son derece makbul olup, takdir ve kabul ettiler. Hemen o saat cihanın uyduğu ferman çıktı ki :

— Dîvân-ı hümây'ndan hâkana âit ülkeler semtlerinden bütün Rum ili vilâyetine ve Anadolu'ya, Karaman ve Rum vilâyetlerine, Türkmenli bölgelerinden ve Dulkadirli ülkelerine, Kemah, Erzincan ve Diyarbakır vilayetlerine tekidli ve şiddetli, şerefli hükümler yazıldı ki, Acem şâhı ile arada meydana gelen soğukluk ve yabancılık pekişmiş ve yayılmış olup, zafer işaretli ve başarılı hareket dizgini tekrar doğu ülkelerine kesin kararlaştırılmıştır. İlk baharda zafer elçileri askerlerin hepsi hazır olalar, diye her tarafa sabâ (rüzgarı) yürüyüşlü ve nesîm (rüzgarı) geçişli ulaklar gönderildi. Pâdişahın yüce yönelişi fitne dolu doğu taraflarına kesinleşip, kararlaşmış olduğu herkesin malumu oldu. Pâdişaha has ülkeler şehirlerinin hepsine genel vergi (nüzül akçesi) konuldu. Zafer yüzlü askerin techîzâtı ve zaferin gereği hazırlandı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Savaşçılar hücûma başlasın diye, haber kuşunu Osmanlı ülkelerine uçurdular.

Savaş âletleri erkek arslanlar görüp, mehâbet kaynağı hüner sâhipleri harp vâsıtaları ok, yay, kılıç ve harbe ile eksiksiz (mükemmel) olalar.

Savaş atları hazırlayıp, düşman ordusu eksiklik ve kalplık bulsun.

Zırhlar gözünü tamâmen cenge dikip, yiğitler pars ve kaplana dönsünler.

Şöhret ve nâmı tâ göğe çıkarmak için askerler firengi elbîseleri giyeler.

Tolga başta demir tac olup, beden baştan ayağa tüm zırhlı ola.

Düşman atan top safları tutup, sûfî ordusu vecd hâlini bula.

Hep kale topları gürültü koparıp, korkak ve kadınlar, erkekliği bile.

Göğüs siperlerini demir zırha bürüyüp, kılıç ve baltalar tesir etmeye.»

Yüce büyük yaratıcı .Allah-u teâlâ) hazretlerinin yardımıyla havaya ılıklık gelip, bitki ölülerine hayat girme zamanı yakın anber kokulu nesîmin esmesiyle her şey bereket hissesiyle nasîb dolu oldu. Yânî zaman ve yer sahîfesi bahar mevsiminin gelmesiyle güzel nakışlarla dolu

olup, neşe âdetli şâh, günlerini sevinç sığınağı askerlerini başarı ve kurtuluş silahıyla donatıp, zafer alâmetli sancakları kaldırmaya kabiliyyet geldiği anlar erişti.

Kostantiniyye (İstanbul) (Hastalık ve belâlardan korunsun) şehri çevresi cennete benzeyen bir cennet sıfatlı yerdir. Havası neşe artıran, sevinçle karışık ve ılık, yaratılışı sevinç gösteren, neşe koparan çeşitli rahatlıkları içine almaktadır. Bahar mevsimi parlak güneşin doğuşu gibi, açık ve âşikâr oldu. Çemenler gözüküp, kıyıları yeşil, çiçekler güzel ve kokulu, bülbüller işâretle söyleşir idi.

Mutluluk âdetli yıllarda 922/1516 yılının Cemâziyü'l-ûlâsı'nın dördü Perşembe gününde Cennet mekan pâdişâh (Allah kabrini nurlandırsın) hazratları mutluluk ve ikballe çıkmaları kesin olup, pâdişâha lâyık mutluluk kuşağı sultanın çadırı Üsküdar civârında kurulması kararlaştırıldı. Sefer çığlıklarından dünyaya inkılâb, pâdişâha has niyyet ve kasıttan âleme ızdırab düştü. Asker savaşçılar harekât ve kaynaşmada sataşmalar tam bir kargaşa içinde idi. Pâdişâha has buyruk çıkıp, gerekti ki, yüce askerlerin karargâhı denizden geçmeye başlayıp, Üsküdar yakalarına geldiler. İskelede gemiler hazırlanıp, peşpeşe gündüz ve gecelerde falı uğurlu asker geçmeye devam etti. Adı geçen günde hemen sabah dîvan yeri kalabalık savaşcılar ve deryâ keyfiyyeetli değerli askerle dopdolu olup, sınıf sınıf yiğitler, çeşit çeşit düşman tutanlar, renk renk ülkeler alanlar, gurup gurup arslanlar, yeni yeni zafer nişanlılar, güruh güruh ejder-benzerler, bölük bölük tüfek atanlar, oklular, alaylar, saflar bağlayıp, saray kapısından iskeleye varıncaya kadar sağ, sol emre hazır oldular. Bir safta bilginler gurubu ve üstün kimseler topluluğu ve mutlu şeyhler, temiz ve saf sûfîler, duası kabul olanlar, rica ve umud yollarına gidenler, çarşılarda pâdişahın geçeceği yerlerin etrafında yer aldılar. Yer yüzü pâdişâhına duâya hazır beklemede idiler. Nur kaynağı güneşin doğuşu sırasında zamanın sâhib-kıranı güven yaygısını yayan, yardım istenen Tanrı'nın gölgesi, milletin düzeni, ümmetin lideri mutlu Sultan Selim (Rahmet ve hoşnutluk ona olsun) hazretleri rüzgar geçişli ve nesim yürüyüşlü güzel ve hayır alınlı, ayaktan başa kadar dört ayağı üzere gösterişli, sanki göz ve kulağına rağbet edilen bir sevgili, naz ve salınarak yürüyen güzel biçimli, nazlı bir ata binip, saray kapısından dışarı güzellik sunup, ileri gelenlere selam verince, melek menkıbeli çavuşların büyük tekbirleri ve «Ey Allâh'ın harekete geçirdiği» duasıyla yer yüzünü doldurup, dua mırıltısını göklere eriştirdiler. Âlemi tutan sancaklar ve zafer etkili bayrakları olan Osmanlı sancaklarını açtılar, çözdüler, tuğlar yürüttüler. Başarı alâmetli sancaklar altında pâdişâha has davullar, şâhâne kösler, hidivlere lâyık danc (bir çeşit çalgı)lar, borazanlar yeniden çalmaya başladılar. Cihan kubbesinin çığlık ve gürültü

ile kâinât arsasının da tumturakla dolmasından kıyametten bir örnek olmuştu. Toplantı yerinde saf-çeken tüfek atıcılar kendi fitillerine ateş verince, gök yüzü kubbesi altında yer yüzü duman dolu, şimşek çıkaran düşman çıkışıyla bizzat doğu ve batı arasında uzun bir gürültü vukû buldu.

Cennet mekan pâdişalı hazretleri iskeleye varınca, sağ ve solda bulunan müslümanlara selam verdiklerinde, müslümanların niyaz ve alkışları fethin tamamlanacağına alâmet ve delil oldu.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Duâ bir ordu idi. Semaya çıktı ya, âmîn ve niyaz yücelere erdi.
Kabul oldu ki, zaferler bulup, fetihler ve eserler çıktı.
Duâ pâdişaha ilk asker ve ordu olup, onunla şâhlar muzaffer oldu.
Göğün umudu duâlar olup, semanın kalkmasına sebeb olur.
Duâ samîmiyyeti ile fetihleri açıp, onunla ruhu kabz ederler.»

Zafer dostu şâhın cülûsu (tahta oturması) için iskelede hümâ tâlihli, şans arkadaşı, güzel görünüşlü, mutlu demirli bir kadırga hazır olmuştu. Mutluluk nişanlı devlet adamları saltanat intisablı üzengilerini tutup, saltanat ve ikballe kadırgaya bindiler. rüzgar gibi götüren saltanat kayığı küreklerini yayıp, hareket etti. Hızlı yürüyen kuş gibi deniz yüzüne çıktı. Gök yüzü genişliği limanda ve Galata ile Beşiktaş'a varıncaya kadar Tophâne-i âmire önünde İstanbul boğazında ne kadar gemi varsa, hepsinden toplar, darbzenler atıp, şenlik ve neşe için yer yüzünü gürültü ve velvele ile doldurdular. Denizin yüzü bizzat şerefli sultan askeri geçiren berme ve sandallarla dopdolu olup, o mutlu gün mahşerden bir nişâne idi. Bahtlı saltanatı neşe tutuşturan ikbal ile Üsküdar iskelesine ulaşıp, kalabalık savaşçılar topluluğu, tüm cihan merkezi saray hizmetlileri hazırlardı. Devlet adamları ve saltanat ileri gelenleri fetih üzengili ve zafer eğerli, nesîm yürüyüşlü ve saba sür'atli atı çekmişlerdi. Mutluluk alâmeti bir saatte kadırgadan çıkıp, ata bindiler. Melek işli çavuşlar alkışlayıp, zafer getiren bir gurup askerle yönelip, harekt-i hümâyûn edip, pâdişâha layık mutluluk kemeri otağa şerefle indiler. Dağlar, ovalar, vâdîler ve tepeler çadır başları ve nizâmı ile süslenmişti. Mutlu ordu güzel yüz gösterip, büyük bir şehir ortaya çıktı. Günden güne göçülüp, yüce gayretle yola çıktılar.

Rumeli'nin zafer prensipli askerinin de zafer işâretli emirleri ile Gelibolu'dan Anadolu'ya geçmesi emrolunmuştu. Çok mutlu büyük topluluk da o iskeleden geçip, beyler beyleri ile saltanat ordusuna ulaşmaları emredildi. Konak konak yüksek göçleri oldu. Daha önceleri Acem

şâhı ile Mısır sultanının anlaşıp, birleşmeleri duyulduğunda, o husûsun doğruluğu ile Mısır sultanının diğer durumlarını öğrenmek için adalet yeri huzurunda (sarayda) kazasker olan o devrin hür mîzâcından incelik ve anlayışı ile şöhret bulan Zeyrek-Zâde ile emirler dizisinden, huy sâhibi adamların başta geleni, seçkin yaratılışlı adam, güzel huylu kişi, mutluluk dostu ilim sâhibi Karaca Paşa Mısır'a elçiliğe tayin edilip, ellerine şu tarzda arapça cihanın itaat ettiği mektup verilmişti :

«Kalblerin yatışmasını, halkın işlerini düzeltme sebebi kılan ve dostlarla iyi geçinme anahtarı ile açan, önemli işlerin güçlüklerini kapatan, dostların gönüllerini ruhlar âleminde sıralı askerler ve benzer savaşcılarının gözükmesi sırasında yardımcılar kılan, tâ ki, bu sevgi, bu anlaşma ile din düşmanlarının kahrı ve tevhid ve yakîn havzasından şirk tuzağını uzaklaştırmanın elde edilmesi için, kardeşlik derecesine yükselip, peygamberlik ve babalık zirvesine tırmansın, peygamberler göndermeyi ve doğru yollara hidâyet etmeyi, işlerin düzene girmesi için güzel bir örnek ve halkın hayrına dua için güzel âdetler «Allâh'ın yasasında bir değişme bulamazsın» ([106]) ve «Allâh'tan daha doğru sözlü kim vardır.» ([107]) kılan Allâh'a hamd olsun. Salat ve selam, güvercinler gizleyip, bulutlar örttüğü, serap parlayıp, hilal doğduğu müddetçe ümmetin şefâatcısı, üzüntüyü dağıtan, parlak şerîat sâhibi, eğri bid'atı engelleyen, eshâbı arasında kardeşlik âdetini bırakan ve onlara sevgiyi emreden asîl Muhammed'e ve onun hayırlı, iyi âline ve eshabına olsun.

Bundan sonra gerçekten biz bu şerefli anlaşma, iyi münâsebetler sağlayan hoş davranışı iyi niyyet müjdesinde çıkardık. Bunun muhtevâsının çıkışından, temiz, yüce, kerîm yardımcı, günahtan sakınmaya vesîle olan hazretlerine iyi niyyetli, mazlumların barınağı, üzgünlerin sığınağı meydana geldi ki, o kimsenin huzurunda yücelikler göçlerini indirip, iyilikler onun yanında deyneklerini ve iplerini bırakıp, halkı günlerinde emniyet gölgesinde uyuttu. İhsan ve gözetme otlağında halkı otlatıp, ülkesi toprağına sevinç ve neşe yaygısını yayıp, sevinç ve sürur göllerine zamanı kaftanlarını giydirdi. Onun olgun günleri ile mutluluk târihlerine, geceleri cömert dostlara gebe oldular. O Beytu'llâhi'l-Harâm'ın ve Ravza-i Mutahhara'nın ve makamın koruyucusu, İslâm ve müslümanların yardımcısı, mü'minlerin emîrinin müzâhirleridir. Saltanatının sütunları ayakta durmakta dâim olup, felâketlerin gözü onda uykuda olsun. O'nun şân ve şeref bostanları ebediyyet yağmurlarıyla yeşermekte ve onun saltanat reyhanları (fesleğen çiçeği) ebedîlik ve ölümsüzlük lezzeti onun için olmakta dâim olsun. Nehirlerin sarsmasıyla ağaçların

---

(106) 33 (Ahzâb)/62

(107) 3 (Nisâ)/122

boyları eğildikçe, dalların ucu kuşların ötüşüyle sallanıp, nesimle oynaşmakla erguvanın yanakları kızardıkça, bülbüllerin şefkatleriyle papatyanın ön dişleri dizilmiş inci gibi parladıkça ona, yumuşak balla yoğrulan parlak misk zerrelerinden daha temiz selam ve bostanın yanaklarında ki, reyhan topluluklarından daha güzel övgüler hediyye ederiz. Gerçekten bu bölge (benzer) âlemde bir araya gelmeyi gerektiren ruhlar arasında bulunan ezelî tanışma, O'nun kerîm olan ilmini gösterir. Çok kere bu tanışma ile ihlâsın en üst derecelerine çıkar veya rutbeleri karşılıklı sevginin tam bir birliğe dönüşmesine yükseltir. Evin uzak ve merkezin bir yanda olmasına rağmen sırlar konuşulup, sonuçları elde edilir. Yer gidilir. vatanlar gizlenir. Zarûrî manevî yakınlık, bu şeklî uzaklıkla değişmez, belki bu sevginin yapıları hazırlanıp, birlik bağları, sırların habercisi posta aracı vasıtası ve gönül samîmiyyetinden yolculuk yaptıranın yolculuk elçiliği ile kuvvetlenir. Ahid ve anlaşmaların yenilenmesi için elçi ve delegeler kararsız oldular. Aramızdaki sevginin sağlam ve yüksek olmasında hiç şüphe yoktur. Sevgi kuralları hîle ve iftira elleriyle de olsa, değişiklik kabul etmiyecek şekilde yerleşip, kesinleşmiştir. Birlik bağları zaman ve devirlerin geçmesiyle bitmeyecek ve düğümlere üfleyenlerin üfürükleri de olsa, çözülmeyecek şekilde sağlamlaşmıştır.

Kalb havuzlarımız şüphe bulanıklıklarından içecekleri berraktır. Gönül bahçelerimiz, iyi niyyet çiçekleriyle kuşatılmıştır. Fakat bazen bu havuzlar dalgalanıp, haber rüzgarı eser. Yazışma satırlarının reyhanlarıyla bu bahçenin güzelliği artar. Eski sevginin tahrîkinden ve samîmî sevgi yapısının sağlamlığından, büyük efendi, değerli bilgin, büyük deniz ve büyüklerin başı, yüksek dağ, iyiliklerin kaynağı eski ve yeni bilgi fenlerine sâhib, kadılar kadısı el-Mevlâ Kadı Rukü'd-Dîn Anadolu'da muzaffer askerine emretti. Onun elçiliği güzel oldu. Geri döndürmesi de hayırla son buldu. O, yüce huzurda, saydıklarımızdan biridir ve şerefli makamımıza yönelerek, üstün mevkiimiz için yüce huzurda kalan biri ve beraberinde, şan, şeref, saygı ve güç sahibi büyük emir ve çok şerefli emir Şemseddin Ahmet (Kurtuluşla rızıklansın) tir. O da bizim değerli emirlerimizden ve büyük seçkinlerimiz topluluğundandır. Biz ona sabah ve akşam cebinin yaydığı misk sonuçlu kurtuluşu ve güney ve kuzey (rüzgarı) ipeklilerinin yapıştığı güzel kokuları, yükledik. Sizin yüce şânınızdan ve derin keremimizden umulurki, elçiler sizin yüce ve güçlü huzurunuza ulaşma şerefi ile mutlu olup, taşıdıkları mektupları tebliğe ve kendilerine emanet edilen şeyleri teslime başladığında, onu, söylediklerine hüsn-i iltifatla, anlattıklarına karşı üstün bir dinleyişle ve samimiyyet ve kardeşlik haberleri ile, uğurlu dönüş mükâfatı ile, şereflendirmeleridir. Sonra sizin yüce bilginizde şu hususlar kapalı olmasın : Saygı değer yüce atalarımız (Allah delillerini aydınlatıp, cennetle nimetlerini

yüceltsin) hakkında haberleri ve gece sohbetlerinde anlatanların tevâtürle bildirdikleri şeylerdir ki, onların âdeti gaza ve savaş işlerinde paçayı sıvamak, kâfir ülkelerini fetihte îmâra yönelmek, esâretle ülkelerini onlardan almak, din sancaklarını yükseltmeye gayret sarf etmek ve savaşlardan geri kalana kadar, âsî kâfirlerin başlarını aşağı getirmektir. Bunların hesablarına halkın defterleri dar gelip, şehir ve ahâlinin kitapları onların hikâyeleri ile doludur. Biz de aynı şekilde onların âdetini âyet-i kerîme ve Peygamber'in şerefli hadis metinleriyle teyid edildiğini bulduk. Onlara tâbî olmayı, onların derecesine ermeyi, onların izinden gitmeyi ve hatıralarını yenilemeyi tercih ettik. Fakat biz cihad için sapık fırkalar arasında ülkede bozgunculuk yapıp, isyan çıkaran mülhidler gurubunu tercih ettik. Onlarla doğu bölgelerinde toplanan azgınlar ve taşkınlar topluluğunu kasdediyorum. Bunlara bütün sapık nefis sâhipleri, azgın ve dünya hayatını tercih edenler, o ülkelerde nerde ise, islâmın halkaları kırılacak derecede ve kötü itikad zelzelesi ile kesin inanç yapısı sarsılacak kadar isyan ettiler. Onlardan, insanlar işkence çekti, memleketler harap olup, suçsuz kan akıtılıp, korunmuş iffetler mübah sayıldı. Hepsi de diğer kâfirlerden daha çirkin duruma ve sapıklık ve kayıpta malca daha kötülüğe döndüler. Çünkü diğer kâfirler çoğu kez inanıp, islâmın prensiplerini kabul etmişlerdir. Geri kalanlar da inkarlar üzerinde dinlerinde kalma kanaatında olup, bu mülhidlerin aksine, islâmı ibtal ve zayıflatma hırsında olmazlar. Onları parça parça kesseler, gurup gurup yok etseler, sapıklık yolundan, taşkınlık ve küfürlerinden dönmezler. Gayretlerinin çoğu, dinin prensiplerini bozmaya ve bozgunculaların benzerlerini yaltaklamaya sarf edilmiştir. Şüphesiz onlarla cihad ve savaşta ecirler kat kat olup, onların taşkınlık ve kovulmasında sevab bol oldu. Akıl ve nakil uyuşup, çözüm ve akid sâhiplerinin görüşleri birleşerek, fetva sâhiplerinin kalemleri sünnete ittifak etti. Sultanların gayreti, güç ve kudret sâhiplerinin taraftarlığından fazla olarak onlarla savaş ve cihadın vücûbu husûsunda, onların kökünü kazıyıp, yok etmenin lüzûmunda zühd ve takvâ sâhiplerinin sözleri birleşti. Geçen sene basit bir kuş gibi olan reislerinin başına inmiştik. O da çıkarıldı, sonra kaçındı ve kazâ-yı mübrem gibi kalabalık orduyu büyük buldu. Onun önünde, benzerini halkın gözlerinin görmediği ve eşini akdoğan kulaklarının duymadığı bir savaş yapmıştık. Onu vasfetmekte diller âciz oldu. Ve onu rahimlerdeki çocuklar hissetti. Allâh'ın yardımıyla bizden onun güçlerinin emrettiği ve onun ikbâlinden dolayı gücünü zayıflatan silinmesinden dolayı onu huzur uykusundan uyandıran bir tokat attı. Fakat o, sığınak umarak savaş alanından başını kurtarıp, kurtuluş eteğine kaçış eliyle sarılınca, ülkede onların kötülüğünden bir şey kalmayıp, insanlar hîlelerinin şerrinden güvende olmaz. Aksine onların akrepleri müslü-

manlara zaman zaman yürüyüp, onların kötülük yılanları vakit vakit mü'minleri (nefislerini) ısırdı. Ayakları kutup yıldızları zirvesine ve Sürius yıldızları başına basan gayretimiz için ayakların basışını sâbitleştirmemiz ve melik, aziz ve celil olan Allah'tan ayrılmadan, kırılan ipe sarılanlara intikam işinde gayret etmemiz gerekir. Bu önemli iş için büyük bir ordu, yiğit muhafız ve sert kimselerden süvâri birliği, onların rûhu (canı) için sellerle yarışan saf atlar üzerinde parlak zırhlar giyen zırhlılar hazırladık. Askerler ve kuzey rüzgarı peşine düşüp, karşılaşma ve saldırıda düşmanlara, serçe sürüsüne şâhinin atıldığı gibi atılıp, onlara yiğit kurdun koyun sürüsüne saldırdığı gibi saldırır. Zırhlı yiğit adamlar ecellere hizmet eden oklarıyla vururlar. At yarışı devam edip, boylara yağarlar ve tüfeklerin atıldığında yıldırımlar yağar. Biz onlara peşpeşe ve galebe yoluyla ve bir kısmının izleri üzerinde ve bir kısmının tozları üzerine vâdedilen ecelin onlara erişmesi gibi erişmeleri için sancak ve bayraklarını açarak, yürümelerini emrettik. Onlar onları şiddetli savaşla karşılayıp, boyunlarla ilgili hükümlerde kılıçlar hükmeder. Onlar baş noktalarını mızrakların çizgilerine hedef yaparlar. Yahutta ardından sonuçlar bildirilir. «Yer yüzünde kâfirlerden yurt tutan hiç bir kimse bırakmazlar.» ([108]) «Çünkü onları bırakırlarsa, kulları yoldan çıkarıp, kötüden ve öz kâfirden başka da evlad doğurmazlar.» ([109]) Sizin yüce hazretinizden isteğimizin amacı iyi zamanlarınızda samimî dualarınızla bize yardım etmeniz ve sorulan hususta saygı değer, şerefli Haremeyn halkına her gurup ziyaretci, mukîm ve mücâvirden mutlak cömerd olan Hak taâlâ hazretlerinden şerefli kelâmını yüceltmek, parlak şerîatın hükümlerini yerine getirmek ve bid'at ve hevâ ehlinin islâmın eteğinden ellerini kırmak ve halkın başından kıyamete kadar zülum karanlığını kaldırmak için niyaz ve yalvarışla haber göndermektir. Adı geçen gelenin elinde sevgi fidanının gelişmesi ve muhabbet çiçeğinin öncüsü olmak için biraz hediyeler hazırladık. Yüce katınızda kabûle şâyân olması umulur. Allah ülkenizin salâhını ve halkın selâmetini dâim kılsın. Sayılar derecesinde uzun ömürlerle sizi rızıklandırsın. İnşâallâh kıyâmette iyilik ve ihsânı ile nihâyetlendirsin. Tek olan Allâh'a hamd olsun. Salat ve selam, kendisinden sonra hiç bir peygamber olmayan zâta ve onun şerefli âline ve yüce eshâbına olsun. Allah bize kâfîdir. O ne güzel vekil, ne güzel efendi ve ne güzel yardımcıdır.»

Sultanın bu arapça mektubundan başka ellerine birde türkçe cihanın itâat ettiği mektupta verildi. Bu mektûbun sûreti şudur :

---

(108) Burada «lâ tezeru» kelimesinde değişiklik yapılarak 7 (Nuh)/26 âyetten iktibas yapılmıştır.

(109) 7 (Nuh)/27 den iktibas var

«Saltanat sığınağı, şeref ve saltanat mensûbu, mutluluk kaynağı, melik şahıslı, melek sıfatlı sayın kardeşim Mısır sultanı (saltanatı ve devleti dâim kılınsın) uğurlu selam haberini tebliğden sonra bilinsin ki, her ne zaman ki seçkin şerîatın sağlam ipinde (Kur'ân-ı Kerim'de) kâfirlerin saldırı ve dinsiz kötü huylulardan bir çeşit düğüm vakî olduğundan, namlı sultanlar, değeri yüce hâkanlar, özellikle din ve resuller efendisinin sünnetlerinin koruyucularıdırlar, rahmet parmağı ve mızrak uçlarıyla o düğümü çözmek ve her ne zaman ki islâmın geniş arsası dâiresinde bid'at ve dalâlet sâhiplerinin çirkin işlerinden birazcık değişiklik noktası gözükse, keskin uçlu kılıç ve kan akıtan hançerle, onoktayı kazıp, gidermek kudretli kumandan ve emir sâhipleri pâdişah olanlara gerekli ve lâzımdır. Öyle olsa, uzun zamandır ki, doğu ülkeleri halkı, zındık ve riyâkar (iki yüzlü) bir sûfî çocuk elinde âciz ve zayıf kalmışlardır. Sapık ve yoldan çıkan mezheplerle ki, «İnsanlar arasında, Allâh'ı bırakıp, ona koştukları eşleri Tanrı olarak benimseyenler ve onları Allâh'ı severcesine sevenler vardır.» ([110]) âyeti onların durumlarına göredir. O ülkeleri istilâ edip, «İş başına geçince yer yüzünde bozgunculuk yapmaya, ekin ve nesli yok etmeye çabalayan insanlar vardır. Allah bozgunculuğu sevmez.» ([111]) sözünün dehşetinden sakınmayıp, ehl-i sünnet ve'l-cemâata yaptığı zulüm ve tecâvüzü, Firavunlar İsrâil oğullarına ve Buht-ı Nasr Beyt-i Makdis (Kudüs) halkına yapmamıştır. Şimdilik «Ey insanlar, Allâh'ın dîninin yardımcıları olunuz.»([112]) emrine cân-u gönülden uyup, sırf parlak şerîatın hükümlerini yaşatma ve Allâh'ın yüce kelamını yükseltmek için zafer prensipli sancaklar ve muzaffer büyük ordu ile onun zabt edilip ve sökülüp atılması için doğu ülkeleri, ordu-yı hümâyûnumun karargâhı olmak takdirde varsa, kesinleşip, kararlaştırılmıştır. Yakında hidâyet sonuçlu hareket ve mutlu sonlu yönelişe niyyet edilmiştir. Sağlam bir ümiddir ki; «Ve sana uyanları kıyamet gününe kadar, inkar edenlerin üstünde tutacağım.» ([113]) mutlu sonlu ümidine uygunluk üzere, «Amma bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette yolumuza eriştireceğiz.» ([114]) müjde dolu işâreti gereği ve «Sizinle savaşa koyulanlarsa, geri dönüp, kaçarlar.» ([115]) âyetinin yüksek sırrı ortaya çıkıp, eksiksiz ve yüce Allâh, o zâlimin şerrini müslümanların âciz ve fakirlerinden giderip, küçük ve büyüğü kılıca yem ve cesetleri kurt ve arslanlara yiyecek olmaya ben kulunu açık sebep kılmış ola. Yüce Allah dilerse, öyle ise, temeli

(110) 2 (Bakara)/165
(111) 2 (Bakara)/205
(112) 6 (Sâff)/14
(113) 3 (Al-i İmrân)/55
(114) 29 (Ankebut)/69
(115) 3 (Âl-i İmrân)/III

sağlam yapılı peygamberin şerîatının (Onu vaz edene en üstün salatlar olsun) yıkılmasına kasdedenlerin yüz üstü düşüp, mağlup ve o yenilmiş gurubun (Allâh'ın hoşnutluğunu istemek için) ortadan kaldırıp, atılmasına teşebbüs edenlerin muzaffer ve gâlib olmaları için askerler hayır duâ ile dîne yardım ve islâmı koruma gayreti her müslümana genellikle farzdır. Özellikle Hazret-i Ali'ye irsen ve iktisab yoluyla bağlanılan sevgi, babalık ve peygamberlik derecesine çıkmıştır. Güzel duâların kabûlü umulan iyi zamanlarda samîmi yalvarışla anılmaktan boş ve gaflet edilmeye. Şerefli ve mukaddes yerlerde inzivâde olan sâlih kimselere ve fakirlere uyarma yapıla. İslâm dîninin gücünün artması için «Sabah ve akşam» ([116]) hayır duâ ile uğraşalar. Adı geçen elçiler Mısır'a vardıklarında Mısır sultanı çok iltifat ve itibar etmeyip, belki bir zaman hapis şeklinde alıkoyup, işin sonunda izin verip, geri bu tarafa gönderdi. Cennet mekan pâdişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri de gece gündüz bir çok konaklardan geçip, giderek, uğurlu Cemâziyü'l-evvel ayının 25. günü Karaman vilâyetinde Akşehir konağına konulduğunda, Diyarbakır'da meydana gelen büyük savaşın müjdeli haberi erişip, Karahan'ın emirleri ve kumandanlarının savaş sırasında kesilen başlarını cihan merkezinin huzuruna göndermişler. Adı geçen yerde gelip, ulaştı Cennet mekan pâdişah hazretleri Cenâb-ı Hakk'a çeşitli şükürler ve övgülerle, pek çok hamdler ettiler. Saltanat ordusunda sevinç ve şenlikler yapıp, Karahan'ın başını o yerden Mısır sultanına gönderdiler.

Diyarbakır beylerbeyi Mehmet Paşa'ya Karaman emîri'l-ümerâlığı, Hüsrev Paşa'ya ve zafer mîzaclı savaşta olan emirler ve büyüklere değerli hil'atler, yoldaşlık eden yiğit adamlara çeşitli dereceler ve güzel iltifatlar, zafer yüzlü askere rutbeler verilip, hepsi arzularına erdiler. Adı geçen ayın son günlerinde zafer uyumlu konak Konya şehri ovasında vukuu bulup, bir kaç gün oturdular. Konya şehri şeref kuşunun tecellîyeri, değerli insanların sadâret yeri, mutluluk isteyenlerin kıblesi, sevgi ve vefaya rağbet edenlerin konağı olup,Celâleddin-i Rûmî (Allâh'ın rahmeti ona olsun)'nin rahmet alâmetli mezârı ile şereflenip, Osmanlı memleketinin yüz suyudur.

O uğurlu yerin ziyâreti ile gâye sâhipleri emellerinin sonuna ve yalvaranlar da arzu ve isteklerine erişmişlerdir. Cennet mekan pâdişah hazretleri de o kurtuluş dostu yeri ziyaretle baş açıp, istekleri veren yüce Allah'tan çeşitli zafer ve başarılar, ihtiyaçları kabul eden, ihsanı genel olan (Allah) tarafından bir çok fetihler ve yardım istediler.

---

(116) 4 (A'râf)/205, 13 (Ra'd)/15, 24 (Nûr)/36

NAZMIN AÇIKLAMASI

«Celâleddin Mesnevî sâhibi o ve mevlevînin gayret tepesi semâsı olup, tam kurtuluş ve zafer nasîb olması için O'nun rûhundan yardım ve şefkat dilediler.

Pâdişâhın sancağı fetihlerin zirvesine erip, yolunu sapıtanların ordusu dâimâ hezîmet bula.

Zikir yapan mevlevîler şevkle dönüp, ihtiyaca göre Mesnevî okundu.

Duâ ve niyazlar edip, baş açarak senâlar eylediler.

Tarîkat ehline sadakalar verip, meliklere ne güzel devlet oldular.

Fakîri gümüş ve altunla sevindirip, bütün etek ve cepler külçe ile doldu.

Yıkılmış gönülleri onarıp, o şekilde fakirlere ihsan etti ki, bütün etek ve cepler külçe gümüş doldu.

Yetimler para ile sevindirilip, gönülden üzüntü ve kederi giderdi.

Eskiden beri Konya velîler burcu olup, temiz insanların yeridir.

Fetih ve huzurun elde edilmesi için bütün kabirleri ziyâret ettiler.

Cennet mekan pâdişâh (Allâh delîlini nurlandırsın) hazretleri zaferle biten hareketini yapıp, her gün bir konağa konmakla etraf ve çevreden büyük asker gurupları zafer huylu orduya girip, dağ ve tepelerden ne kadar ova ve çöl varsa, süslü çadırlarla dolmuştu.

Mübârek Cemâziye'l-âhir'in 24. günü Elbistan'a bağlı Söğütlü adındaki yere konulduğunda Karahan'ın uğursuz başı ile Mısır'a gönderilen kimse gelip, Mısır sultânının isyan ve taşkınlığının Mısır ülkelerinde eli altında bulunan uğursuz askerlerin peşinden toplayıp, cennet mekan pâdişah hazretleriyle harp ve savaş husûsunda, hezîmet sıfatlı harp vâsıtalarını hazırladıklarını haber verdi. Mısır sultanının bu şekilde hareketi olup, cennet mekan pâdişah hazretleri sırf dîn-i mübînin esaslarının yaşatılması için doğu ülkelerine hareket etmişlerken, Mısır sultanı yerinden kalkıp, gelerek yol kestiği tamamen ortaya çıkmıştı. Fakat Arabistan pâdişahı olup, zâhire göre müslümanlardır. Onlarla savaş ve çarpışma peygamberin şerefli şerîatı gereğince câiz midir? diye, İstanbul şehrine adam gönderip, müslümanların müftüsü olan din bilginlerin reîsinden fetvâ istenmişti. Cevap gelip, «Zikredilen şekilde onlar üzerine varmak şer'î olup, yol kesenlerdir. Onlarla savaşıp, çarpışmak cihad ve gazâdır. Öldüren gâzî ve murâbıt, ölen de şehit ve mücâhid olur» demişler.

Cennet mekan pâdişah (Allah delilini nurlandırsın) hazretleri de fitne dolu doğu yolundan dönüp, «Kaybın anahtarları onun katındadır. Onları ancak O bilir.» ([117]) âyetince bütün kapıları açan Cenâb-ı Hakk'a tevekkül ve peygamberlik göğünün güneşi, cömertlik burcunun yıldızı, paygamberler topluluğunun lideri, temiz kimseler mezhebinin önderi Hazret-i Peygamber'in (En güzel selamlar ve üstün salatlar ona olsun) çok uğurlu mu'cizelerine yapışıp, güvenerek, tam bir güç ve kuvvetle Arap sınırlarından Malatya semtine yöneldiler. Güneş parıltılı asker, zafer yüzlü yiğitler aralarında savaş arzû ve isteği yerleşmiş olup, her biri timsah, savaş niyyetli arslan coşup, taştı.

Değerli Receb ayının onuncu günü Tûcak Dere diye meşhur olan yerde bir gün oturulmuştu. Tesâdüf o yurtta önceleri Mısır sultanına gönderilen Zeyrek-zâde ile Karaca Paşa ordûy-ı hümâyûna eriştiler. Çerkesler topluluğu, Cennet mekan pâdişah hazretleriyle mücâdele ve savaşları kesin olup, Mısır'dan uğursuz çıkış ve hareketleri kararlaştırılmıştır dediler. Adı geçen ayın 19. günü Merzübân Çayı diye bilinen yere konulduğunda Mısır sultanına bağlı olan askerlerden Antep vilayeti emîri olan Yunus adlı kimse akıllılardan ayağına çabuk imiş, tarafı etfâfıyla gelip, cihan sığınağı huzuruna itaatla emrine uydu. Mısır sultanının da hızlı askeriyle Haleb'e ulaştığı duyulup, savaş ve cenk yakın oldu. Adı geçen kahrolası, Halep'ten dışarı çıkıp, Muzaffer ordu da her gün alaylar bağlayıp ve saflar dizip, savaş erbâbı savaş âletleriyle hazır ve mücehhez oldular. Tûcak Dere dağı diye bilinen bir büyük dağın gerdan gibi eteğine ayak bastılar ki, yükseklikte tıpkı en yüksek tepeye eş idi, yüksek bir dağdır ki, Zuhal, sarayının kemeri ile beraber, belki kutup yıldızı, yüksekliğinden ve gök kubbesi zirvesinden daha yüksekti, geçtiler.

Recep ayının 24. günü Telli Habeş adlı yere konulduğunda «Yarın cenk ve uğraştır» diye orduda haberler yayıldı. O gece başarılı asker, kendilerine uykuyu haram edip, yiğitler, zafer parıltılılar at üzerinde geçirip, dinlendiler. Göklerin sultanı (güneş) cihan fetheden kılıcını kınından çıkarıp, hava zerreleri gibi, sınırsız ve sayısız dönen gök sahasında toplanan yıldız askerlerini mağlup kılıp, yânî sabah erişip, güneş doğduğu gibi, sabah olur olmaz dîn-i mübîn meclisinin parlak çıra ve kandili olan cennet mekan pâdişah hazretleri ata binip, sağ ve sol bütün yanlar fetih başlayışlı savaşcılar olup, Recep ayının 25. Pazar günü olan o gün Hazret-i Dâvûd Peygamberin (Peygamberimize ve O'na en güzel selam olsun) mağfiretli mezarı olmakla tanınan ovada Mısır sultanı Kansu Gavrî bütün askerleri ve kumandanları hezîmet nişanlı tüm as-

(117) 6 (En'âm)/59

kerleri ile saflar bağlayıp, askerlerinin hepsini tepeden tırnağa demire boğup, peşpeşe uğursuz ordu hareket ve cünbüşte oldu. Vakit kuşluktu. İki deniz gibi asker iki can alan asker, iki ejder yüzlü arslanlar, iki cenk seven arslanlar, iki deniz kadar kalabalık topluluk, iki fil niyyetli derya, iki Nil renkli sel karşılaştılar. Kın hapsanesinde tutuklu olan, rüzgar işli ve ateş yaratılışlı, su renkli, toprak mîzaclı ve «Biz kendisinde çok güç olan demiri indirdik.» ([118]) (âyetine uyan) kılıçlar bağdan kurtulup, düşman kıran mücâhidlerin elinde dönmeye başlayıp, eriştiği azap alâmetli Çerkesler'in cesetlerini ölüm denizine batırıp, kendisi kan içmekten sarhoş, her okluk ve pusu gibi bileklerinde taşıdıkları düşmanı emir altına alan can alıcı, ölüm etkili yiğit oklar, yay ve kemanın kabzasından fırlayıp, hava boşluğu ile Çerkesler'in bozguncu yaratılışlı cesetlerine yuva edinerek dar gönül okuyla ruhlarını yaralayıp, vücutlarına saplanırlardı. Gök gürültülü ve karışık üslupta topların akisleri gök kubbeye gulgule, yer yüzüne velvele verip, taşları, asker başlarını havaya uçuran, sonu azab cesetlerini parça parça yere döken, haykırış gösteren, gürültü artıran darb-zen yuvalıkları (çukurları) Çerkes'lere (yokluk azaplar verdiler. Can tüfeği demirden mermileri bizzat ebâbil kuşları gibi gagalarından ayrılan sert taş gibi Çerkesler'in bedenlerine girerek onları çiğnenmiş ekin eylediler. Cengin tantanası öyle bir duruma geldi ve Osmanlı savaş alanı öyle bir netice verdi ki, ateş dilli hançerin ucundan düşmanın kalbi yanık, keskin kılıç suyundan düşman gözü yaşlı ve şahsiyyetsiz Çerkesle'rin başları cirit oyunu gibi savaş alanında yuvarlanan, zavallı Kansu sersem, şaşkın ve muzdarip olup, «Ya Rabbî! kazayı sav» duâsı ile meşgul, derdli ve kederli Gavrî cenk çukuru ile boş yer dolup, hemen gerisine kaçmayı gözetir oldu. Ne kaçış. Bir çok belaya girip, Mısır sultanı iken gözüne dolan toz ve kara toprak oldu. Zavallı Çerkesler bu ateşli iş ve yük, bu korkunç savaş Sultan Beyazıt zamanında onların ordu kumandanı olan paşalara kıyas edip, katı askerler, akılsızlar, gurur şarabı ile sarhoşlar idi. Meydan kenarında Arap atları üzerlerinde askerlerdi. Oyunlar gösterip, zavallılar atlar koşturdular. Sağ ve soldan, ön ve arkadan oklar attılar. Sağ ve soldan başları üzerinden çevirip, kılıç oynattılar. At sağrısına düşüp, üzengiler üzerinden oklar attılar. Yazık kendilerini, câhiller zamana göre adam sandılar. Bu anda yiğitler, arslan gibiler, düşman tutanlar, düşmanı emir altına alanlar, ejder cenkliler, timsah kastlılar, saldırı ve savaşlarını görmekle eğlenceden usandılar. Hemen vücutları ilk saatte sabahları savaş ve cenge başlamada göründü. Muhammed dîninin mücâhidleri ve Ahmed'in şerîatı gâzîleri savaşa başlamalarından az zaman geçmeden meydanda Çerkeslerden iz, zafer yeri harp alanında askerden ad, san ve haber kalmadı. Hakk'ın son-

(118) 57 (Hadid)/25

suz yardımı ve şânı yüce Allah'ın övgüye değer lutufları cennet mekan pâdişah hazretlerinin nasibleri imiş. Mutluluk fısıldayan «Ve Allah sana yardım eder.» ([119]) âyetini, hilafet sığınağı hazretlerinin akıl kulağına okuyup ve Rızık veren (Allah)'in yardım eli fetih ve zafer fidanını saltanat bahçesinde dikip, zafer perçemini ateş vücutlu mızrağının başına bağlayıp, düşman ordusu o anda kayıp ve belirsiz, gelişi olmayan varlığı serâbın sonu oldu. Sonu sıkıntı olan bedenlerin çoğu toprak üstünde ceset olup, meydan dolmuştu. Kesilmiş başlar bir miktar zafer başlangıçlı savaşcıların ellerinde bağlı ve tutuklu oldu.

Sultan Gavrî kıyameti andıran karışıklığı bizzat görmekle, boş yere ve nefesi kesilmiş (susmuş), bazı rivayette can kasıtlı tüfek yaralarıyla yaralı ve hasta düşüp, sözün kısası (cömert, bir şeye sâhip olmaz» gereğince, can malını cennet mekan pâdışâhın atının ayağının toprağına hibe etti. Hilafet sığınağı (pâdişah) hazratlarının zafer görüntülü askerleri gâlip ve muzaffer, Kansu Gavrî'nin fitne kılavuzu ordusu yenilip, sıkıntı ocağının yangını olup, bela denizinde boğulup, isteneni görme umudu gözünden mahrum ve mahrumiyyet yazısı emeller (sicil) defterine yazılı saltanat yüzüğü devlet parmağından çıkarılmış ve ömür tomarı kahır eliyle dürlüp, aşırı elem teni ölüm darbesiyle yaralandı Hizmet alâmetleri mağlûbiyet sancakları ters dönmüş, hezîmet şanlı bayrakları yüz üstü düşüp, ağırlık ve çadırları, hazîneleri, harp âlet ve vâsıtaları hep yağma ve talan olup, aydın saltanat askeri hazret-i Dâvûd'un zafer etkili uğurlu mezarı civarında muzaffer ve başarılı oldu İslam sancaklarının değeri gök kubbeye erişti. Askerinin çoğu yüce Allâh'ın yardımıyla ayak altına alınmış ve geri kalan, kendisiyle ilgili olan Anka avcısı yiğitlerin iyi kılıçlarının uçları yardımcıları ve beyinsiz başları, kan dökücü adamların terkine bağlanmış, korkusuz savaşçıların tekmeleri vâkî olup, kimini zincire bağlı ve kölelik zilletinde esir ve tutsak ettiler.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Mübârek yüzlü, uğurlu ve tâlihli ve mutlu şöhretli şâh zafer buldu.

Ne zaman bir yüksekliğe yönelse, fetih ve zaferler karşılardı.

Hareket etseler, Yüce Hakk zaferle müyesser kılıp, mübârek olur.

Saâdet kaynağı Allâh'ın (yer yüzünde) gölgesi Şâh'ın yaratılışında kerâmet vardı.

---

(119) 48 (Fetih)/3

Çerkez Mısır'dan Anadolu'ya hareket ederdi. Selim'e «git Çerkes'i kes.» dedilir.

Şah Bayezıd'ın zamanı sandılar. Hakk yeni sultanın kandilini yaktı.

Âlemin durumu bir kararda olmayıp, mutluluk gecesinde yıldız doğar.

Bazan meydan arslan ve timsâha değer, bazan da tilki kaplan yerine geçer.

Şimdi dünyanın baştan başa cihan zabteden sâhib-kırânı var.

Ne Tatar, ne Sûfî ve ne de Çerkes hiç kimse süvârîlerinle karşılaşmaya.

Her iş ve durum Tanrı'nın olup, kimine felâket, kimine mutluluk vermiş. Araplar'ın mülkünü Selîm'e nasîb edip, bir çok Çerkes'i getirip, kurban etti.

Savaş ve cenge tuhaf bir gururları vardı. Gelip, top ve tüfeğe can verdiler.

Mısır tahtına kanâat etmeyip, asrın şâhına düşmanlık ettiler. Özellikle Haleb şehrinden çıkıp, edep sınırını aştılar.

Bu olay şaşırtıcı ibret verip, oldukça mutluluk bulmaya sebeptir

Tanrı'nın verdiğine kanâat et. Başkasına yaramaz sanmak kötülüktür.

Akıllıya bu kıssa örnek olarak yeter. Yerde oturup, ayağını uzatmayıp, çek.

Aç gözlünün gözü toprağa doyar. Aç gözlülük serâba benzer demişler.

Çerkes Anadolu'ya gözdikmeseydi, onlardan kimse can çekmezdi.»

Kılıç artığı olan yenik Çerkes sınıfları çevre ve yanlardan kaçıp, gizlendiler. Onlar kaçıp, pek az Çerkes kurtuldu. Harp alanında diri tutulan askerlerin de Bâb-ı Muallâ'ya götürülmesi emredildiğinden savaş olduğu günün ertesi günü zafer sığınağı sipâhînin ellerinde ne kadar Çerkes ve asker varsa, hepsini bağlı ve hapsedilmiş olarak getirdiler. Cennet mekan pâdışah —Allah delîlini güçlendirsin— hazratları zafer dostu Sultan otağının kapısında, mutluluk ve ikballe oturup, temâşâ ederlerdi. Sayıları iki binden fazla idi. Önce bunları meydanda kılıçtan geçirip, zafer etkili kılıca yem eylediler. O yerden göçülüp, Halep civarında Ceylan'a konulup, o yer zaman şehinşâhının mutlu felek aşındıran çadırının gölgesiyle şereflendi.

Halep ileri gelenleri yorulmaksızın ve diğer o ülkelerde olan kavimlerin ileri gelenleri, kabîlelerin saygı değer büyükleri gelerek karşılayıp, eşiklerini öpmekle şereflenip, kalenin anahtarını teslim ettiler.

Arap ülkelerinin yüz suyu Halep şehri zorluk merkezi büyük kalesi ile bütün çevresi, bağlı yerleri ile fethedilip, emir altına alınıp, subay ve muhâfızlar konulup, kalesine güvenilir dizdâr ile koruyucu ihtiyat askerler tâyin edildi. Halep eyâleti de, adı geçen akıllı adam, zâtı ârif, olgun, seçkin yaratılışlı ve nazlı bir zihinle ma'mûr, bütün iyi huyları kendinde toplayan bir lider olan Karaca Paşa'ya verildi. Kadılar da marifet sahibi, olgun, öğülmeye değer huylu, bilgili kimse olan Çömlekci-Zâde'ye verilip, büyük hisarında, sultanlıkla ilgili sayısız mal ve hazineler, sonsuz ve sınırsız hazîne ve sevinç tutuşturan eşyalar ele geçip, hazine-i âmire için kaydedildi. Büyük fetih nasîb olup, Çerkesler zamanında Halep emirlerinin melîki olan Hayr Beğ ki, Kansu yenilince o da kaçıp, Mısır tarafına yönelmişti. Mîzâcı hayır üzerine yaratılmış olduğundan şerre eğilmeyip, hayır hangi tarafta idiğini araştırıp, doğru hangi tarafta olduğunu düşünüp, işin netice ve sonucunu tefekkür ettiğinden, saltanat huzuruna çağırıldı. Pâdışâhın emrine uymayı bütün önemli işlerin en önemlisi ve her maksadın en eksiksizi bilip, durmadan gelip, itâat ve bağlılık gösterip, deniz gibi coşkun saygılı ellerini öpmekle mutluluk bulup, kulluk tasmasını doğruluk ve samimiyyetle boynuna takarak, hizmet kemerini bin can ve gönülle beline bağlayıp, bedenine sidreye benzer hil'atlar giyip, ihtisas ve imtiyaz şerefi bularak, pâdışâhlara has çeşitli ihsan ve iltifatlarla nasiblendiler.

Haleb'in bilginleri ve şeyhleri, ileri gelenleri, tüccarları ve meşhurları cihan sığınağı mutluluk tezgahı pâdışâhın eşiğine yüz sürüp, Haleb'e bağlı bütün ülkeleri Osmanlı ülkeleri topluluğundan sayılıp, bu güzel fetih için genç tâlihli şehzâde (Sultan Süleyma)'nın —Allah ömrünü uzatsın— sarayına (huzuruna), İstanbul, Bursa, Edirne ve diğer büyük şehirler kadılarına, hıristiyan topluluklarından yüce saraya bağlı olan hakir kâfirlerin kırallarına ve Avrupalı devlet reislerine fetih-nâmalerle müjdeciler gönderildi.

Halep şehrinin durumları düzenli ve mükemmel olup, mübârek şerefli Şaban ayının ..... gününde zafer nişanlı askerlerle, mutlu sonlu Şam bölgelerine zafer sonuçlu hareket eylediler Konak ve mahalleler alınıp, adı geçen ayın 24 günü Haleb'in ma'mûr şehirlerinden Humus şehri civarında konuldu ki, adı geçen şehirde Hazret-i Muhammed'in seçkin sahabelerinden Amr ile Hâlid bin Velid —Allah ikisinden de râzı olsun— hazratları ve bazı büyük sahâbelerin de mübârek kabirleri bulunmaktadır. Hepsini ziyaretle sevap elde ederek, mutluluk övüncü yaptılar. Şerefli Şaban'ın sonunda Cumartesi günü Dârusselâm (kurtuluş yeri) Şam'dan şehir civârına konulup, cennet mekan pâdışâh —Allah kabrini nurlandırsın— şânıyla, zafer nişanlı askerlerinin halleri temiz, mukaddes yerleri görme mutluluğu ile saâdet bulup, bahtıyar oldular.

İstanbul'un kıskandığı Şam şehri her tarafı baştan başa reyhanlar ve gelincikler, bahçelerinin gölgesinde berrak ırmak gibi sevgilinin değerli yaratılışına uygun hava tatlı akar sular gibi yumuşaklığı Selîm'in hilmine imrenen ve ruh bahşeden gönül ve can havası nergis kokulu nesim (rüzgarı) gayretli olup, hayat bağışlayan gezinti yeri, gönül açan makam ve güzel cennet yeri ve cennet yeri gibi ikâmet çadırı kurulup, pâdışâh'ın uğurlu ayağıyla şereflendi. Pâdişah mutluluk ve ikballe on bir gün taşrada olup, on ikinci gün Perşembe idi. Cennet yeri Şam'da olan cennet gibi saraya göçüp, içeri girdiler. Şam şehri ve civârı yerler tamâmen uğurlu sancaklarla fethedilip, emre âmâde kılınıp, taraf u etrâfı ile ele geçirildi.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Gelmesi Şam'a şeref verip, Cem ihtişamlı şâha kul oldular.
Mübârek adına hutba okunup, hatip o değerle rutbe buldu.
Mübârek adını yazarak, altın ve gümüşe şeref bahş eylediler.
Arap ülkelerine güven salıp, zamanı baştan başa adalete sarfetti.
Fitnenin gözü uykuya dalıp, imamı yükseltmeye mihraba vardı.
Nazım mumunun ışığı parlayıp, dünyayı aydınlattı.
Âhir zaman Mehdîsi devri iki dost, güvenle buluştu.»

Osmanlı ülkeleri sınırlarından tâ Gazze'ye kadar ne kadar kaleler, yerler, memleket ve şehirler, bölgeler varsa, bağlı çevreleri ile zabt ve teslim alınıp, yüce yaratılışlı (pâdışahı)nın huzuruna varıp, her birinin halkı ve diğer civar şehirler ahâlisi gibi adâletleri gölgesinde huzur ve rahatta oldular. Bu durumda ağızlardan şöyle işitildi: «Halep savaşında canını kurtaran askerler ve Çerkesler kaçtıktan sonra Mısır'a erişip, orada kalan Çerkeslerle buluşup, can karışan savaş alanında meydana gelen olayları tesbit edip, hepsinin ittifakıyla Tomanbay adlı Çerkesi sultan edip, yirmi beş bin kadar asker olup, tekrar cennet mekan pâdişah taraflarına isyan ve baş kaldırmak üzere anlaşıp birleşmişler. Adı geçen Tomanbay'a mutluluk yuvası saraydan şu tarzda cihanın itaat ettiği emir gönderildi: «Sayın emirlik sığınağı, eyalete bağlı, devlete mensup Tomanbay, cihanın uyduğu ve yerine getirilmesi gerekli yüce ferman vardığında biline ki, yaratılış şehrinin mühendisi, hilkat sarayının ustası «(Ben yer yüzünde bir halife var edeceğim) (120)» fermanı ile insan yapısının temelini güçlendirip, «Ben, âdem su ve balçık arasında iken, peygamber oldum» nebîlik kurallarını yayıp, Muhammed'in şerîatı binasını yerleştirip, Ahmed'e bağlı milletin temel direkleri kurulup, kuvvetlendirilmiştir ki, gü-

(120) 2 (Bakara)/30

nün olayları, gece ve gündüzün getirdiği felâket zelzelelerinin çarpması ile sağlam temelleri sarsılıp, civar ve etrafı bozulmaya, belki aylar ve yılların bir birini izlemesi ve günler ve devirlerin peş peşe gelişiyle hükümlerinin sağlamlığı artıp, çok yaygın islam dini döşekleri tâ diriliş gününe, yaratıkların efendisinin şerîat sancağı, tâ sur üfleninceye kadar muzaffer olsun. «Puta tapanlar hoşlanmasa da, dînini bütün dinlerden üstün kılmak üzere peygamberini doğru yol ve hak dinle gönderen Allahtır (121).» Peygamberlerin efendisinin —En temiz salat ve yüce selam ona olsun— şu hadîs-i şerîfi bu manaya uygun ve bunu doğrulamaktadır : «Ümmetimden bir topluluk kıyamete kadar hakka yardımcı olmaya devam edecektir.» Öyle ise dîvân hâkimi «dilediğini yapar (122)», «İstediği ile hükmeder (123)», «Ve sana nimetini tamamlar (124)» baş huzurunda «Rabb'in seni böylece ruyanda ki gibi seçecek (125).» fermanı üzere, «Allah katından bir yardım ve yakın bir zafer vardır (126)» tuğrasını çekip, kapıları açan fettâh (olan Allah) «Gaybın anahtarları onun katındadır, onları ancak O bilir (127).» tezgahında saltanatı şereflendirme armasını cihangirlik kapcığı (elbisesi) üzerine dikip, parlak milletin temel direkleri ve nurlu şerîatın kuralları şerefli varlığımızla güçlenip, islam nimetini ve iman milletini gayret ve çalışmamızla onarıp, bütün halk adâlet ve iyilik denizlerimizde mamur olmuştur. Şimdi yüce makamımıza gerekmiştir ki, tüm müslümanların şehirleri ve müminlerin ülkeleri hükûmetimiz çevreleri himâyemiz gölgesi ile gölgeleneler. Tâ ki Ahmed'in şerîatlarının ferahlığı ve Muhammed'in emirlerinin yerine getirilmesi ile peygamberin şerîatlarının yapılması ve İlâhî kanunların açıklanması, bütün ülkelerde sâbit ve devamlı ola. Özellikle temiz yerleri içine alan, insanın kıblesi ve dünya halkının secde yeri, mukaddes, şerefli Haremeyni (Mekke ve Medîne'yi) ihtivâ eden Arap ülkeleri, şimdi kararımız bunun üzerindedir. «Oraya yol bulabilen insana, Allah için Kâbe'yi haccetmesi gereklidir (128)» âyeti ile amel edip, yüce Allah dilerse, bizzat Haremeyn-i şerîfeyni —Allah onları şereflendirsin— ziyaret edip, «Kim oraya girerse, güvenlik içerisinde olur (129).» zümresinden olmamız umulur. O halde sana da Farz-ı ayındır ki, kullar arasında fitne ve fesadı yok etmeye sebep olup, «Allâh'a itâat edin ve O'nun Rasûl'üne ve sizden buyruk sâhibi

(121) 9 (Tevbe)/33
(122) 22 (Hacc)/14
(123) 5 (Mâide)/2
(124) 12 (Yûsuf)/5
(125) 12 (Yûsuf)/6
(126) 61 (Saff)/13
(127) 6 (En'âm)/59
(128) 3 (Âl-i İmran)/97,
(129) 3 (Âl-i İmrân)/97

olanlara itâat edin (130).» delili ile amel edenlerden olup, uyulması gereken şerefli hükmüm varınca gerekir ki, sen ve sana tâbi olan ister emirlerden, ister kendine has kullarından ve kölelerinden ve diğer faydalı kimselerden, Arap beylerinden ve senin istediğin kimslerden, hiç bir şekilde aklınıza korku ve ürperti getirmeyip, iyi niyyet ve temiz kalp ve güzel inançla devlet ve ikballe durmadan mutluluk yuvası huzuruna yönelesiniz. Ulaşınca, ikbal çadırımız saltanatımızın yardım direklerine dayanmakla yükselip, her yönüyle pâdişahlığımın yardım nazarı ile düşünülüp, şahlığım gözetimi hissesiyle nasibli olasın ki, benzer ve yaşıtlarınca kıskanılan ve ileri gelen büyüklerince imrenilen olasın. Seninle her kim gelip, itâat ve bağlılık gösterirse, her biri rutbeli rutbesinde de kat be katıyla gözetilip, şükredici ve zikredici olalar. Şayet hükm-i hümâyûnuma uymayıp, «Bâtılın dolaşması bir saat, hakkın dolaşması (devâmı) kıyamete kadardır.» haberinden gaflet edip, taşkınlık caddesini yol tutarsan, senin ve tâbîlerin zulmünüz kendi boynunuza. Sultan olarak kararım şunda samîmîdir ki, gerek denizden bir çok gemiler ve büyük yelkenliler, gerek karadan çok sayıda piyade birlikler ve sıralı askerler hazır olup, aziz ve kerim olan Allâh'ın dilemesiyle, ister Mısır'da, ister Hicaz ve Yemen'de olan din ve devleti isteyenlerden her kes, erkeğinizi oklara ve kılıçlara yem, kadın ve oğlunuzu zincire bağlı hapsederler. Bu güzel emrin çıkışına sebep sırf sultanın şefkat ve merhameti ve Kur'ân-ı Kerîm'in emrine uymaktır. «Biz peygamber göndermedikçe kimseye azab etmeyiz (131).» (âyetince) vâkî olmuştur başka değil. Aynı zamanda Mısır Kahiresine yakın Gazze vilayetinde Canberdî adlı Çerkes olup, çevresinde bir çok bozgunculuğa alışık kimseler varmış, diye duyulduğundan vezîr-i âzam Sinan Paşayla bir miktar zafer işli askerler düzenlenip, hareket etmeleri emredildi. Adı geçen Canberdî'ye de yüce saraydan şu şekilde şanı yüce emir gönderildi :

— Değerli emirlerin övünç kaynağı, ileri gelen büyüklerin sığınağı, kıymetli ve saygı değer, yüce, haşmetli meliklerin bir çok ihsanları kendisine has kılınan Canberdî Gazâlî Bey Mutluluğu dâim olsun— yüce saltanat fermanı ulaşınca, biline ki, bundan önce emirlerin ve büyüklerin övüncü, büyüklerin ve ileri gelenlerin seçkini, engin saltanat ve açık izzet sâhibi kardeşiniz Hayri Bey —Hükmü hayırdan hayra devam etsin— anlatıp, bildirmesiyle Hama'nın ulu beyi Korkmas-Oğlu Mehmed Ağa'nın sunmasıyla sizin samîmî inanç ve temiz niyyetiniz ve tam bağlılık ve dindarlığınız, doğruluk ve emânette ki olgunluğunuza, aşırı ihlas ve sevginize, meyl ve mahabbetinizin çokluğuna şerefli bilgim dâhilinde olup, her yönüyle yardımlarıma ve gözetmelerime hak kazanmış ve lâ-

(130) 4 (Nisâ) 7/59
(131) 17 (İsrâ)/15

yık olup, tekrar tekrar mutluluk bahşeden sarayıma dâvetiniz için, uyulması gerekli şerefli emirlerimle, değerli vezirlerim taraflarından mektuplar yazılıp, gönderilmişti. O vakitten beri bir çok zamandır faydalı ve güzel bir haberiniz gözüküp, gelmedi, Şimdi bu defa cihanın kendisine itâat ettiği şerefli emrim ulaştığında gerektir ki, duyulan olgun ihlas ve tam olgunluğunuz gereğince hemen gelip, cihanın merkezi olan tahtımın ayağına yüz sürüp, değerli parmak uçlarımı (ellerimi) öpme şerefiyle şereflenmeye, güzel ve aşırı gayret gösteresiniz. Kerem sâhibi Allah dilerse, gelip, kavuştuğunuzda umduğunuzdan fazla bir çok güzel şâhâne yardımlarımız ve çeşitli pâdişâha has yüce riâyetlerimizle gözetilir ve kabul görürsünüz. Çok faydalı ve iş bilir ve tedbirli yiğit, gözetilmeye lâyık ve yardıma değer kimse olduğunuz için, sırf meliklere lâyık yüce ihsanlarıma ve pâdişahlara has güzel merhametlerimden bu çeşit iltifat olunup, dâvetinizden dolayı defalarca şerefli emirler gönderilmiştir. Öyle olsa size de gerekir ki, izzetinizi ve yükselmenizi gerektiren işlere bakıp, saltanat ve saâdetinizi yere tepmeyip, «Dâvet edildiğinizde, kabul ediniz» sözü gereğince «İyilik işlemekte önde olanlar, karşılıklarını almakta da önde olanlardır. Onlar Allâh'a ençok yaklaştırılmış olanlardır ([132]).» taleb ve umudunca özel gayret kaftanını samîmiyyetiniz döşüne salıp, bağlılık kemerimi itaatınız beline bağlayıp, herkesten önce acele gelip, iktidar merkezi ve mutluluk kaynağı eşiğime yüz süresiniz. Öyle ise emredildiği üzere değerli, büyük emrime uyup, geliniz. Siz ve diğer hasekilerden, kalan ağalardan ve sizinle bu konuda karşılıklı anlaşıp, böyle gelenler, şerefli atalarım ve büyük dedelerim —Allah delillerini nurlandırsın— ruhları için bütün zararlar ve belalar ve tüm yıkıntı ve felâketlerden Hakk teâlâ'nın ve mümtaz Rasûl'ün ve benim şerefli güvenim ile güven ve selamette olduğunuzdan başka, her birinize çeşitli iyilik ve ihsanlar edeyim ki, büyükler ve ileri gelenlerce imrenilen ve benzer ve yaşıtlarınca kıskanılan olasınız. İnadlığı huy, batılı düşünce edipte, fitne kıvılcımını ve savaş alevini tutuşturup, düşmanlık ve taşkınlık belirtirseniz, zulmünüz kendi boynunuza, son pişmanlık fayda vermeyip, Allâh'ın yardımı ve Allâh'ın Rasûlü'nün mu'cizeleri kahredici kuvvetimle Mısır ülkesini fethedişimden sonra bir tarz cezâ ve îdâmımla yok olursunuz ki, çevre ve civar emirlerine ibreti gerektiren kimseler olursunuz bilmiş olunuz. Ona göre hazırlık yapıp, uyulması gerekli emrime tâbî olma saltanat ve bahtıyarlık sebebi ve iki cihan mutluluğuna vesileyi düşünüp, her ne şekilde mümkin ve düşünülürse çabucak gelip, kavuşmak husûsunda tam bir ilerleme ve gayret gösterip, çalışma ve gayrette dakîka kaybetmeyiniz.»

Mübarek ilkâde ayının 21. günü saltanat ve ikballe ve deniz gibi askerlerle Mısır'a hareket edildi. Zikredilen ayın 25'de Yakub Peygamberin

(132) 56 (Vâkıa)/10-II

kabri yurduna konulup, O mevsim baharın ilk günleri olup, sahralar gelinciklerle dolup, baştan başa lâlelik idi. Yusuf çiçekleri ki kışın şiddetli soğuk rüzgarı kurdundan zarar gelmesinden korkup ve sakınarak, kendilerini yerin altında gizlemişlerdi. Zaman sultanının o tarafa mutlu yönelişleri kokusunu koklayınca, her biri korkusuz ve neşeli yerin altından zıplayıp, sıçrayarak çıkıp, nergisler altun taçlarını başlarına koyup, sultanın gelmesini bekleyip, yollar gözedip ve çemenler saâdetli cins atının ayağına zümrütten yaygılar döşeyip ve lâleler, hediye için lâ'l tabaklar hazırlayıp, yâsemen ve ağustos çiçeği, gümüş ve altun vazo, kırmızı ve beyaz akçelerle doldurup, saltanat üzengisine saçmak için hazır olarak karşılamaya gelip, menekşeler bu duruma şaşarak, baş eğip, sonsuzluk bağı devlete duâ ile meşgûl olup, bu neş'eden güllerin yüzü gülüp ve goncaların yakalarını yırtarak servi ve çınar istemeden raksa girip, aşırı sevincinden yasemin külahını göğe atıp, saltanatı üzengisine yüz sürmek niyetinde olup, seherler rüzgarı çiçeklerin saflarını ağaç binitleri üzerinde uçarak ve nilüfer siperin yapıp, susamlar keskin kılıcını çıkarıp, çeşit çeşit parlak çiçekler de sağ ve sol pâdişaha zafer prensipli ordu olmuşlardı. Ertesi gün Safed şehrinde Şuayb Peygamberin mezarı şerifi nin bulunduğu yere kondular. Hakk'ın —Zikri yüce oldu— takdiri ile o yerde bir miktar yer sarsıntısı (zelzele) oldu. 28. günü Leccûna Hanı'na konulup, o ülkeler çöl gibi olup, yağmura muhtac idi. Zafer neşeli asker güneşin sıcaklığı ile hava sıkıntılı idi.

Allâh'ın genel ihsanı ve sonsuz tam koruması zafer anlamlı askerin halini sevip, o anda yola gidilirken ve konaklara inildikten sonra Allâh'ın takdîri ile bolca yağmurlar yağıp, her şey suya kanıp, susuzlar gök suyunun varlığı ile neşe ve sevinçli oldular. Adı geçen Sinan Paşayla düzenlenen düşman avcısı kalabalık askerler ile Gazze şehri civarına ulaştıklarında, meğer o vilayette adı geçen Tomanbay Şam emirliğini zikredilen Canberdî Gazâlî'ye vermişmiş. Bahsedilen taşkınlık ve bozgunculuk yurduna vâli olup, emrinde bir çok Çerkesi ve günahkar çok inatçı askeri olup, yaratılışlarında sâbit olan, yenilgi tutuşturan inad gereğince Sinan Paşa'nın ileri gittiğini duymakla, sapıklık aşığı askerini toplayıp, Gazze yakınında Şerîa adlı bir yerde Sinan Paşay'la karşılaştılar. Sinan Paşa'yla olan savaşcılar, mücâhidler, erkek arslanlar, ejder hünerliler, düşman alanlar, Kağan arslanlar, arslan yiğitler ve mertler, başarılı eller ve Çerkes kıranlar, asker alanlar, gök gürültülü olup, düşman üzerlerine at salıp, iki safın kavuştuğu gibi, demir mizaclı ve kanla karışan kılıçlar dolaşmaya başlayıp, yıkık tenler, delik bedenler, yılan şekil ve ejder görünüşlü mızraklar, gönderler gözüküp, oklar düşman tutanlar, can alanlar olup, yağmur gibi üzerlerine yağıp, sağır eden tüfek sesi, gök gürültüsüne benzer topun aşırı gürültüsü, bizzat harp alanını onlara makam

yeri edip, döne döne çok çarpışmalar, geri çekilip, tekrar saldırışlar ve sayısız savaşlar yaptılar. Tekrar zafer rüzgarı, mutlu ikbal yeli ve fetih anlamlı bir tarzda esip, aziz ve yüce Allâh'ın yardım ve koruma ve himâyesi erişerek, Sinan Paşa onlara gâlip, Mısır askerleri mağlup, Canberdî'nin ihtişam sancağı yüz üstü düşüp, o kötü mîzaclı ordunun çoğu zafer sıfatlı kılıçlara yem olup, pek azı kurtulmuş, sancakları düşüp, davul dümbelek ve kösleri alınıp, başkanlarından bir çok namlı Çerkesler'in başı kesilip, kimi haps ve esir olmuş. Zilhicce ayının ikinci günü Cülcûliye (adlı) yere konulduğunda Sinan Paşa tarafından büyük zafer nidâsı ile müjdeciler gelip, sultanın ordusunda şenlikler ve eğlenceler ettiler. Oradan uğur ve ikballe saygılı bir şekilde Remle'ye kondular. Orada beş gün kalıp, itâat ayağını doğru yoldan çıkararak, kulağı bükülmeye lâyık olan halkına hak ettikleri cezâları ve lâyık oldukları verilip, yağma edilerek zarar verildi.

O taraflar Kudüs-i şerîfin karşısı olup, cennet mekan pâdişah —Allâh delilini nurlandırsın— hazratları Cenâb-ı Hakk'ın yüce bağışı ve İlâhî ihsânına mazhar olup, bu çeşit güzel zaferlerle yararlandılar. Şânı yüce mukaddes arâzî ve nurlu yerler elde etmekle mutlu olduklarına tekrar Cenab-ı Hakk'a şükür ve senâlar ettiler. Kudüs-i şerîfin mübarek ziyareti ile şereflenmeye niyet edip, o tarafa yöneldiler. İlâhî yüce mutluluk ve sayısız üstün ihsan nasibleri imiş. Mutluluk ve ikballe Cenab-ı Hakk'ın nazargâhı olan Kudüs-i şerîfe varıp, özellikle peygamberlerin efendisi ve temiz insanların dayanağının (Hz. Muhammed'in) —En güzel salat ona olsun— ayak bastığı Kubbetü's-sahrâ ve Mescid-i Aksâ ve diğer peygamberlerin makamları, cennetler kapısı ve mîzan yeri ve diğer şerefli ve yüksek yerleri sırasıyla ziyaret edip, mübarek yüzlerini mukaddes yerlerin toprağına koyup, Allâh'a hamdler ettiler. O yerden göçüp, mübrek Zilhicce ayının dokuzuncu günü Gazze şehrine konulup, Sinan Paşa'yla olan bütün kumandanlar ve asker gelip, sultan ordusuna kavuştular. Büyük fetih için el öptüler. Ertesi gün Kurban bayramı idi. Geleneğe göre bayram töreni görülüp, kurbanlar kestiler. O taraflar çöl yanları olduğundan askerde susuzluk hâkim olup, hayvanlar son derece sıkıntıda idiler. Arzuları ihsan eden (adı şerefli) Allâh'ın takdiri ile Gazze ülkelerinde o sıralarda tâzelik artıran ve damla akıtan yağmur bulutu sızıntı ve hayat koparıp, haddinden fazla yağmurlar yağdı. Mutlu şanslı askerin övgü ve hamd tac ve külahları göğe ağdı. Hava o kadar iyi durumda ve zamanda o kadar rahat ve huzurlu ki, halk çölün o şekilde güzel nefeslerini şimdiyedek görmemişlerdi. Tam geniş bir gönül hoşluğu ile geçip, gittiler. Eskiden beri susuz ve çorak olan yerler ve vadiler tatlı yağmur suyuyla gölcükler, her köşede işmeler, çeşmeler gözüktü. O rahmet artıran yer Hazret-i Halîlü'r-Rahmân'ın mukaddes kabrine yakın ol-

duğundan cennet mekan pâdışah —Allâh kabrini nurlandırsın— özel yakınlığı olanlardan bazı kimselerle gece yarısında o tarafa uğurlu, yüksek bir gayretle hareket ettiler. Sabah olunca şânı yüce Halîlü'r-Rahman'ın makamına erişip, o saygı değer kutsal yer ve çok değerli ve kerim bahçeyi ziyâret edip, mis kokan ayağı toprağına yüz sürüp, o ikbal ve saadetle mutluluk buldular. Ravza-i Halil fakirlerine pek çok pâdışaha lâyık sadakalar dağıttılar. O konakta adı geçen Sinan Paşa'yı bir miktar arslan saldırışlı askerle ileriye gönderip, zikr edilen ayın 16. günü Yunus Hanı adlı yere inmişlerdi. Cihan süsleyenin (Sultanın) Hüseyin Paşa'ya kızıp, ömür kervanının huzur ve uyku zamanları gelmiş imiş. Yatsı vaktinde öldürüldü. Zilhicce ayının 18. günü başarılı askerin konak yeri karışıklıkla dolu oldu. Ariş denilen yerde suyun varlığı yok olup, neşe kaynağı ay doğmadığından susuzluktan ciğerler kebab oldu. Bir kaç konak fazla uzak olduğundan askerin huzur ve rahatları kaçtı. Bazı konaklarda akşamdan seher vaktine, seherlerden yatsıya değin devamlı gitmekte idiler. Kabr-i sâî diye bilinen konaktan kalkıp, akşam namazı sırasında konuldu. Zafer kaynağı askerin etrafını isyan ve taşkınlık üzere olan çöl Arapları çevirmişti. O gece Arap hırsızlar aç ve muhtac idiler Fırsat bulup, bir çok koyun yağma ettiler.

O konakta cennet mekan pâdışah —Allah kabrini nurlandırsın— hazratlarının iyilik ve bağış zülâli (berrak su) sızıp, bütün zafer işli askerlere biner akçe ihsan ettiler. Çölün sıkıştırması biraz azalıp, adı geçen ayın 21. günü Katya adlı kasabaya gelindi. Suları bol ve çoktu. Asker biraz gönül rahatlığı ile avundular. Devamlı göçülüp, Sâlihiyye denilen kasabaya gelindi. Oradan göçülüp, zikredilen ayın 25 de Bulbîs adlı şehre ulaşılarak, Arap emirlerinden Bakar-Oğlu diye tanınan bir makam sahibi emir, cihan sığınağı (pâdışah) huzuruna gelip, bağlanıp, itaat ederek, şâhâne hil'atla şereflendi. O taraf Arap bozguncuların karargahı imiş. Hemen sapık Arap topluluğu ile savaş ve çarpışma olup, çok kimseye zarar oldu.

Adı geçen ayın 27. günü Hankî adlı kasabaya konulup, Arap haydutlarının aşırı zulümleri gözüküp, zafer yüzlü askeri sıkıştırdılar. Çerkes ileri gelenlerinden o topluluğun itaat edilen büyüğü Hayri Beydiye bilinen namlı bir vakarlı emir de cihan sığınağı (pâdışahı)nın saltanatına itaat etmişti. Orada Arap bozguncuların aşırı bozgunculuğu görüldüğünden Sinan Paşa ile zikredilen Hayri Bey ve Dulkadirli-Oğlu Ali Bey ve Ramazan-Oğlu Mahmud Bey bir miktar askerle bir köşede pusuya girip, gizlendiler. Akşam erişip, Araplar her taraftan orduya saldırmaya geldiklerinde pek çok kötüleri tutup, kılıçtan geçirdiler. Bir miktar şerîr Araplardan kurtulmak mümkün oldu. Adı geçen ayın 28. günü Mısır'a yakın Hacılar Birkesi (Gölcüğü) diye bilinen yere konuldu. O ta-

raflarda adı geçen gölcükten başka su olmayıp, Mısır sultanına tâbî olan çöl kumlarından çok Araplar, Şeytan Çerkesler topluluğunun ittifakları ile, muzaffer ordunun su azlığından sıkışıp, gevşeyerek huzursuz olmaları için Arap askerler o gölcüğün etrafını kuşattılar. Her yandan asker sudan mahrum kalacak şekilde saldırdılar. Sinan Paşa bu durumu görüp, hemen zafer dostu top arabalarından bir miktar yıldırım seseli ve gök gürültülü top arabalarını çektirip, Arap orduları üzerine varıp, uzaktan onları topa hedef edip, sayısız taşı üzerlerine uçurdu. Gürültü meydana gelip, Arap topluluğu «Kıyamet günü oldu.» diye hemen parçalanıp, dağıldılar. Gölcük boş kalıp, parlak sultan ordusu onunla faydalanıp, suya kandılar. Ertesi mübârek Zilhıcce ayının 29. günü Cebel-i Mısır görülen yere yakın, Sultan Kayıt Bay'ın türbesinin bulunduğu Ridâniye denilen, büyük meydan olan sahraya vardılar. Meğer Mısır sultanı o meydanı baştan başa yağma ve talan edilen ateşli toplarla donatıp, kendileri büyük ordu ve bir kısım askerle mücehhez ve mükemmel bir şekilde toplar ardında durup, hazır ve tamam olmuşlar. Muzaffer askerin o meydandan geçmeleri gerektiğini düşünüp, hazırlık ve tedbir almışlarki asker tamamen top menziline geldiklerinde bir uçtan toplara ateş verip, zafer kılavuzu askere ziyan ve noksan eriştireler. Bozuk düşünceli tedbir, ne bilgisizce ve ahmakca beyinsiz karar, Düşmanın bu şekildeki hazırlığı cennet mekan pâdişah hazratlarınca öğrenilmişti. Alaylar bağlanıp, saflar dizilip, kaza ve kader arkadaşı, zafer ve fetih yoldaşı sultanın hareket dizgini şehir tarafına yönelip, zafer yüzlü askerin bayrak ve sancağı ve alemi en yüksek noktaya çıkıp, vilayet ve ülke ordunun korkusundan mahşer yeri, gök yüzü kılınç ve hançer yankısından kızıl deniz ve geri çekilip, saldırmadan yüzler muzaffer ay ve mağlup düşman şaşkın ve zor durumda olup, başarılı mücâhitlerin tamamı ve yıldızlar sayısınca savaşcılar tam bir ihtişam, söz söylenmiyecek yiğitlikle düşmana karşı hücum edip, varılırken, henüz top alanına gelmeden hâkânın buyruğu çıktı.

Muzaffer asker sol kola yönelip, hızlıca bütün zafer mensubu gâzîler bir uğurdan o semte dönüp, dağ gibi yüksek bir tepeciğin üzerinden saldırdılar. Büyük deniz dalgalandı. Çerkesler'in topları işe yaramaz ve etkisiz kaldı. Zafer katkılı asker, kalabalık bir asker seli gibi o tepecikten aşağı dökülüp, sapıkların topları askerin gerilerinde kaldı. O yerde çör çöp yığını Çerkes orduları başarılı ve zatı uğurlu askerle geri o meydanda yüz yüze gelip, karşılaştılar. Kılıçlar düşmanların kanıyla yüz suları elde edip, yanlarında ki, kana susamış hançerler, kamalar da kan içmeye diş bilerlerdi. Kılıçlar bizzat Çerkesler ve askerlerle kaynaşmış kardeşler, yoldaşlar ve eşler olmuşlardı. O kötü düşünceliler geri gelip, telaş verdiler. Hepsi baş kaldırıp, meydana girdiler. Geri düşmanlarla buluştular, görüştüler, alıştılar, veriştiler.

Mısır askerinin kimi yılan görünüşlü, ateş saçan, kimi keskin arzu okları ve şimşek-ateş kılıcı ve diğer öc alma vasıtaları ile saldırdılar. Ok ve tüfekler üzerlerine yağmur ve dolu gibi yağıp, geri harp alanı av sahasına dönüp, askerlerin telaş ve gürültüsünden kuşların ve yabânî hayvanların aklı gidip, davul gümbürtüsünden ..... telaşlanırdı. İki namaz arasına kadar o sahrada büyük bir savaş, elem veren cenk, ağır bir harp, kısır bir çarpışma oldu ki, eski zamandan şu ana kadar iki şanı yüce asker bu şekilde savaşıp, çarpıştıkları duyulmamıştır. İnsan kanı nehir ve ırmak olup, sanki akan ikinci bir Nil, ceset ve ölülerle her köşe dolu, yaralı ve maktul bütün yollarda darmadağınık, ciğeri kan ve hasta, harp sahasının her yanı cansız olmuş yatan hakir bir Çerkes ve cezalandırılması gerekli bir askerdi. Askerler, ayaktakımının evleri üstünde üstün savaşanlar başları kaygısına düşüp, büyük harpler yaptılar. Muzaffer Anadolu askerinden de sayısız savaşçılar toprağa düşüp, şehid, çok yiğitler, hünerliler varlık arsasından el yuyup, kayboldular. Özellikle yüce saray ileri gelenerinden vezîr-i âzam Sina Paşa yaralanıp, yokluk eli ömrünün geri kalanını sona erdirme kazası ile bitirip, aldanmış dünyadan, neşe ve sevinç sarayına (âhirete) göçtü. Ondan başka Adana vilâyetinin vâlisi Ramazan-Oğlu Mahmud Bey ve önceden Çerkesler'den kaçıp gelen Antep beyi Yunus Bey ömürleri zamanı son bulup, yaşama devirleri sona ermişmiş. O felâket gününde şehitlik elbisesi giyip, pâdışahları yoluna kurban oldular. Yüce Allah'ın rahmetine kadar, uğursuz, kötü Çerkesler'in isyankar askerleri bizzat katıksız yokluğa erişip, tamamîle yok olup, her birinin yokluğa bulaşan varlığı kahr ateşi ile yanıp, mum oldular. O yok olma günü ve geçen ömür sahrası ve çölü insan oğlunun kasabhânesi imiş. Cana o şekilde zarar ve askere o derecede âfet ve eksiklik erişti ki, hesapsız ve oransızdı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

«Çok kimsenin ömür güneşi tutulup, kumru ecel hepsinde tutuklu oldu.

Kadılar ve haşmetlilerin yüzü toprakta, süvâriler ve saray mensûbu yakınlar ağlayıp, sızlamadadırlar.

Beyler kara toprakla başbaşa olup, damarlar yara içinde kanı döverdi.

Dilenci ve emir bir olup, kılıç ve (altı dilli) topuzlar durmaz can alırdı.

Kılıcın yüzü kanlı su olup, bulutun şekli kan havası ile gözükmektedir.

Kılıçların parıltısı ateşe ve kılıçların her biri yılana benzer.

Yay gücenmiş, ok atıp, cisimlerin yüzünü kevgir (delik deşik) ederdi.

Oklar tende yaralar açıp, ciğerler kanla çeşme oldu.

Düşmanların başı buz dağına dokunsa, dili fîgâna başlardı.

Tüfeğin dânesi (mermisi) cana âşık olup, zavallı kavuşmaya erse, nola, layıktır.

Ciğer sevgilisini öpüp, kucaklamaya, şaşkınlık avı da tuzağa düşer.

Tüfekler pek çok can avlayıp, Çerkesler aşırı kötek yediler.

Bu Çerkesler savaşı beğenip, «Çok güzel» diyerek yere baş koydular.»

İşin sonunda Hak sübhânehû teâlâ cennet mekan pâdışah hazratlarına geçen büyük fetih ve zafer ihsan edip, yüce Osmanlı sancağı muzaffer, başarılı ve haberlerle dolu oldular. İsyankar ve inadcı olan Çerkesler alayı darma dağınık, değersiz (çör çöp)ler topluluğu büyük ayı yıldızına dönüp, çoğu parlak kılıca yem ve Çerkes'e saldıran kılıcın lokması olup, kurtulanları Mısır sokaklarına düşüp, baş ve yok olma belasına düştüler. Sultanları olan Tomanbay yokluk nasîbi ile mağlup ve yok olup, ne olduğu bilinmedi. Tekrar pâdışâha ait asker, o harap kavim üzerlerine gâlip olup, Mısır sokaklarına, çarşılarına varınca, Çerkesleri kılıca yem edip, kırdılar. Büyük dağ gibi kalabalık topluluk Mısır'a girdiler. Şehir içinde kıyametler koptu, çeşitli değişiklikler ve gevşeme yüz gösterdi. Bir yanda Çerkeslerin ev ve saraylarının çığlık ve yasaları bir yandanda Mısırlılar ve çarşılarının ve şehir halkının can korkusu ve bela kargaşalığı ile yanıp, ağladıkları bir kıyamet, bir azap, hesap ve zelzele günü idiki, yazılıp, anlatılamaz. Her elde kılıç ve bıçak, her kolda bozdoğan ve nâcak alan alanın, kıran kıranın «Kişinin kardeşinden kaçtığı gün ([132])» alâmetleri açık ve zâhirdi.

Cennet mekan pâdişah -Allah kabrini nurlandırsın- hazratları, önceleri Mısır sultanı olan Kayıtbay'ın türbesi civarında konup, tüm gece ve gündüz boyunca Mısır şehri içinde büyük savaş ve cenk oldu. Tumanbay'ın büyük bir emri varmış. Tesâdüfen savaş sırasında ele geçip, cihan sığınağı (pâdişahı)nın huzuruna getirdiler. Haram ayı Muharrem'in üçüncü günü o yerden göçülüp, Nil kenarında Mısır şehrinin civarında Bulak diye tanınan kasabaya konuldu. Hemen peşinden şehir içinde muharebe ve çarpışma oldu. Zikredilen Muharrem'in dördüncü gecesi aşırı derece de zarar gören Tomanbay felakete uğrayan bir çok Çerkes-

(133) 80 (Abese)/34

ler ile dışardan gelip, şehir içine girdi ki, Mısır evlerine inen osmanlıları kırıp, öldüreler. Askerden ise şehri alındı ve emir altına girdi, diye sayısız nüfus Mısır şehrine dağılmışlardı. Kılıç artığı olan dinsizler, fırsattır, diye evlerine gelip, koyuldular. Kat kat üzere kurulu, her biri sahte bir kale ve hisar derecesinde gösterişli Mısır evleri içinde olan Osmanlılarla gecede karışıklık ve savaş ve yorgunluk oldu ki, yazılacak gibi değildir. Dışarda olan asker de gâfiller ve huzurla, uyku ve dinlenme ile meşğuller iken, Temür Boğa adlı asker bazı arkadaşlarıyla müslüman olduklarından cennet mekan pâdişah hazratlarının yakınlarına gelip, samîmiyyetle itaat edip, haber verdiler. Geceleyin ordu-yı humâyun da düşman geldi diye büyük çığlıklar olup, toplar ve tüfekler atılarak sabaha kadar ızdırap üzere oldular.

Zikredilen gecede şehir içinde sayısız bozgunculuklar olup, saray hizmetlilerinden ağaların Çakırcı başı Mahmud Ağa'yla bir çok namlı yiğitler yok oldu. Sabahtan parlak parlak zaferli asker atlanıp, şehir sokaklarına girilip, tâ akşama kadar kargaş ve cenk oldu. O gecede böylece sabah oluncaya kadar ölçüsüzce idi Ertesi haram Muharrem'in altıncı günü de yine savaş olup, o gün yüce saray vezirlerinden Yunus Paşa yaralı olup, askerden pek çok kimseler varlık dâiresinden atıldılar. Hatta o gün ikindi vakti cennet mekan pâdişah -Allah kabrini nurlandırsınhazratları bizzat kendileri ata binip, belki zırh giymişlerdi. Zafer prensipli ve düşman avlayan askerle varıp, adı geçen merkezde olan ve nokta tutan ülkeyi kuşatıp, sağlam ney inleyişi ve sultan merasim kösünün yankısı zaman, yer ve yedinci göğün beyni tantana ve uğultu dolu olup, yeniçeri, kapı halkı ve diğer kimi yaya, kimi atlı her taraftan sayısız ve sınırsız bir şekilde yürüyerek kimi hisar edindikleri evlerin damı üzerine çıkıp, ok ve tüfek yollayıp, diğer savaş ve düşmanlık vasıta ve âletleri ile saldırarak, yağmur gibi ok ve kalır ve intikam ateşleri onlara «Doğrusu azab tepelerinden, ayaklarının altından kendilerini içine aldığı gün» (134) muhtevasını mana bakımından gösterip, inleyiş ve feryadları Ülker yıldızı kubbesine ve yüksek göğe erişip hazırladıkları hendekleri, giriş yerleri tutulup, sığındıkları evlerin bir kısını yıldız kıvılcımı ateşle yakılıp, iki taraftan bile hayli savaş ve çatışma çıktı. Uğursuz Çerkeslere tekrar zarar ve mağlubiyyet erişip, sultanları olan adı geçen Tomanbay şehirden çıkıp, dışarı kaçtı. Pek çok Çerkesler ve askerler tutulup, can alan kılıçla hepsini kırdılar, büyük bir yenilgiye düşürdüler.

Adı geçen ayın onuncu günü de şiddetli harp olup, hatta bir taraftan bin beş yüz Çerkes askeri getirdiler. Hepsini kesip, öldürdüler. Mısır şehri tamamen fetih edilip, Çerkeslerin ellerinden kurtarıldı. Haram

(134) 29 (Ankebût)/55

ayı Muharrem'in on birinci günü Sinan Paşa yerine Yunus Paşa vezir-i â'zam, onun yerine Rumeli beylerbeyi Sinan Paşa vezir oldu. Hüseyin Paşa yerine Hâcezâde Nişancı Mehmed Bey vezir oldu. Anadolu beylerbeyi Mustafa Paşa, Rumeli beylerbeyi, sancak beyi Ferhad Ağa da Anadolu beylerbeyi oldu. Dîvân-ı hümâyun olup, Mısır ülkesinin işlerini düzeltmek için hazırlık yapıp, tedbir aldılar. Tomanbay tarafından da adam gelip, aman dilemiş, ihsan olunup, cihan sığınağı (pâdişahı)na gelmesi emredildi. Adı geçen Canberdî Gazâlî de itaat eyleyip, cihan sığınağının huzuruna gelip, el öptü. Değerli hil'at verilip, kulluğu kabul edildi.

Muharrem'in 22 günü cennet mekan pâdişah hazratleri şan ve şerefle binlerce ululuk ve yücelikle ata binip, büyük bir gösterişle Kâhire şehrine girip, asrın beğenilen bu şehri, akıl ve anlayış kuşu en ve boyuna uçsa, sonunu bulması imkansız ve içi aşırı nüfusla dopdolu, evleri ki, her biri hisar tarzında ve gök gibi dayanıklı semâ tavanına, yapısı yerin derinliğine erişip, yedi kat gökler gibi kat kat bütün döşemeleri mermer, kapı ve duvarları mina renkli (cam mâvisi) ve kalesinin ki, «Geçmiş yıllardan şu âna kadar gök ucuna çıkmasına kimse muvaffak olamayıp, yücelik sığınağı kapılarına fetih anahtarı erişmemişti. Her tarafı yüksek yapılı mescidler ve hidâyet câmileri, ikinci toplantı yerleri, özellikle Ezher Câmii ki, her taraftan duyulan «Allâhü ekber» sesidir. Gece gündüz bilginler ve sâlih kimseler, âbidler ve velî yaratılışlı şeyhler Kur'ân okur ve Allah teâlâ hazretlerini zikrederler. Minareler göğe erişip, sanki kulak verip, semada ki meleklerin tehlîl (tevhid getirme), temcîd(ululama) ve tekbirlerini dinlerler. Çevreleri cennet bahçeleri gibi hoş nağmeli ve söz toplayan papağanlar ve eşsiz bülbüller, her köşesinde ağıt fîğanla dolu, sözün kısacası yüksek cennet gibi imrenilen, her tarafı servi boylu hurmalık, her biri gönül alan güzeller görünüşlü diğer şaşılacak bitkiler, özellikle tadı sevgilinin dudağından haber veren şeker kamışları ve her kevser suyuna benzer bereket havuzu eserleri ve uğurlu Nil'i, benzeri dünya kıtalarında bulunmayan tatlılığında şüphe olmayıp, Yunus Peygamber'in tahtı ve kerem sâhibi halîfeler ve büyük sultanların makamıdır. Çarşılar ve ufuklar «Allah yardım eder» sesleriyle dopdolu, saltanat merkezi olan yüce tahtı saray-ı âmire, mutluluk tahtı pâdişah hazretlarıyla ikbal ve devlet girip, orada yerleşti. Bu sırada tekrar husranda olan Tomanbay itaata pişman olup, isyan ettiği belli ve âşikar oldu. Başarılı Safer ayının on sekizinci mübarek nevruz günü Mısır ülkeleri kollarından Saîd halkının reîsi, Arap meliklerinin büyüğü, büyük reîslerin en önde olanı Ömer-oğlu diye bilinen kumandanı cihan sığınağı ve mutluluk tezgahı pâdişah hazratlarına kulluk sunup, saltanat merkezine gelip, itaat etti.

Tomanbay önce itaat ettiğinde, «gelsin» diye cihanın boyun eğdiği hünkârın emri ile gönderilen kimseyi öldürdüğü haberini getirdiği günün ertesi cennet mekan pâdişah hazratları hilafet merkezinden kalkıp, Tomanbay üzerine hareket ettiler. Birketü'l-Habeş adlı konağa indiler. Bir kaç gün orda oturup, sultanın emriyle Rumeli beğlerbeği Nil'i öte geçip, henüz kapı halkı geçmeden Tomanbay Çerkes askerlerle o taraflarda hazır imiş. Rumeli askeri üzerine saldırdı. Büyük savaş olup, iki taraftan sayısız ölülerle tepeler ortaya çıktı. Sonunda tekrar Çerkesler yenilip, kaçtılar. Bir seher ki, âlemi aydınlatan şerefli yüce güneş, yani altın kanatlı kuş ve kırmızı pençeli kartal, gümüş sulu gök yuvası uçulacak yeri günde yaldızlı kanat açıp, yânî sabah oldu. Güneş doğduğu gibi cennet mekan pâdişah mutluluk ve ikballe ve bütün deniz gibi askerle Nil'i geçip, Cize diye tanınan vilayete konup, sultan buyruğu çıkıp, tüm Rumeli askeriyle Mustafa Paşa yenik Tomanbay'ın üzerine düşüp, ele geçirmeye atılıp, gayret eyleye.

Yüce Emir gereği Rumeli askeri birbiri peşine adı geçen mağlûbun üzerine düştüler. Sonunda yetişip, zikredilen lânetli dönüp, Rumili yiğitleriyle büyük savaş yaptı. İşin sonunda İlâhî lutufla yenilip, Tomanbay diri olarak tutulup, haps edildiler. Adı geçen ayın yedinci günü Ümmüddînâr adlı konakta adı geçen dinsizi bağlayarak getirip teslim ettiler. Zikredilen yerden göçülüp, Bulak'ın karşısındaki Cize'ye geldiler. Tekrar il'den Mısır tarafına geçildi. Tamamen Mısır ülkelerine hâkim ve sahip olup, muhalif elçilerinden kimse olmayıp, bütün halk ve milletin topu ve ademoğlunun tamamı yüce eşiklerine (huzurlarına) itaatkar hizmetci ve memur oldular. Cennet mekan pâdişah hazratları Allâh'ın yardımıyla Tomanbay yenilip, geldiğinde, sevgi kaynağı hoş gönüllerine yücelik ve şefkat gelip, onu serbest bırakmayı düşünmüştür. Fakat bazı Arapların Tomanbay'ın tutulduğuna itimadları olmadığı yüce huzurlarına hatırlatılınca ve bizzat Mısır şehri halkına da şüphe olduğundan yüksek emir o yolda çıkıp, gözüktü ki: «Zikredilen Tomanbay Kahire şehri içinde, şehrin ortasında, insanların geçtiği yerde bulunan Bâbüzzüveyle denen o kapıda asılarak cezâlandırılsın» yüce emri üzere açıkça o yerde asıverdiler. İleri gelenler ve halk takımı onu görüp, bütün insanların inancı ber taraf olup, Arap kabîlelerinin tüm reisleri ve başkanları, bütün Arapların liderleri gurup gurup, gün begün, gelip, samîmî kulluklarını açıkladılar. Ülke tam emir altına alındı.

NAZMIN AÇIKLAMASI

«Cihanı süsleyen şâh muzaffer olup, Mısır ülkesi baştan başa emrine girdi.

Arap sultanları, bütün reisleri, bu maharet ve sağlam bilgiyi aziz ve şerefli görüp, tüm Mısır Arapları ve Arap emirleri, isyanı bırakarak, itaatkar oldular.

Uğurlu mertebe, Yusuf-tahtı o pâdişâha nasîb oldu.

Berber, Tekrur ve **Sîn** ülkeleri, Nüvbe[135] sınırı ve Mağrib zemîne, uzak ufuklara, Habeş eteklerine, Saîd ülkesine emri erişti.

Yemen'de kimse korkusundan uyuyamayıp, Aden'de de düşmanı korku içinde idi.

Cins atını yer yüzüne sürüp, Nil, Ceyhun ve Fırat'tan içirdi.

Kabe'de, Medîne şehri ve saygı değer Kudüs'te adına hutba okundu.

Dünyaya sâhib-kıranlık, devre pâdişahlık ve ülke zabtetme budur.

Cismi rahmet nuruna boğulup, Selim olan ismi selâmette olsun».

Daha önce Arap ülkelerini fatha mübârek kararları, yüce buyrukları çıkıp, deniz yüzüne büyük donanma hazırlanması emredilmişti. Şeref ve zafer ülkesi Kostantıniyye (İstanbul) şehrinden ve Gelibolu ilinden, pek çok gemiler edinilip, büyük ordu ile denize çıkmışlardı. Denizden gönderilen saltanat donanması gemileri de Mısır ülkeleri çevreleri olan İskenderiyye, Reşid ve Dimyat şehri kıyılarına ulaşılıp, hoş, güzel, büyük ve hayret veren mezkur İskenderiyye kalesi ki, Kâhire önünden geçen Nil nehri orada kollara ayrılıp, bir kolu adı geçen İskenderiyye kalesinde, bir kolu Reşid'de ve bir kolu da Dimyat'ta son bulur ki, hepside koyulup, zikredilen hisarlar denizin birleştiği yerde islam ülkelerine uğurlu bir engel olmuşlardı. Bu sırada adı geçen donanmalar İskenderiyye hisarına vardıkları haberi mutluluk yuvası saraya vardığında, cennet mekan pâdişah hazratlarının İskenderiyye kalesini görmek isteği, hoş ve berrak görünüşlü aklına gelip ve hem saltanat donanmasının seyrine de şerefli dâveti olduğundan mübarek Cemâzi'l-evvel ayının yedinci günü diğer büyük vezirlerle iyi bahtlı askeri Kahire'de koyup, vezir Mehmet Paşa ile uğurlu saltanat hizmetlilerinden zafer kılavuzu bir miktar askerle, yakın saray çevresi ile İskenderiyye taraflarına yöneldiler. Mutluluk ve ikballe erişip, İskenderiyye'nin büyük hisarını seyrederek, saltanat donanması gemilerini de görüp, o çevrelerde adâlet ve mutluluk gölgeleriyle gölgelenip, ol taraflarda bulunan bütün saltanat mevkileriyle ilgili özel durumları görüp, zikredilen ayın yirmi üçüncü günü uğur ve mutlulukla geri gelip, Kahire karşısında Ümmü'l-Kıyas denilen yerde kaldılar. Orada bulunan gönül açan saray üzerine safa veren yüksek bir köşk yaptılar. Neşeli bir vakit ile nice zaman yiyip, içtiler.

---

(134) Berker, Teknur, Sin ve Nûbe Afrika'da Mısır ve Mağrib'de yer isimleridir.

Mübarek Cemâzi'l-âhir'in ilk günlerinde, âlemin koruyucusunun huzur hizmetleri ile Rum ilinin ve Anadolu'nun zafer sonuçlu askerlerini yoklayıp, gördüler. Cemâzi'l-âhir'in 16. günü iki yüce yer olan şerefli Haremeyn (Mekke ve Medîne) -Allâh onları şereflendirsin- taraflarından Mekke-i Muazzama şâhının oğlu gelip, yüce huzurlarına hediyeler sundular. Samîmî duygularını arz edip, uğurlu saltanatlarını tebrik eylemişler. Çeşitli ikram ve izzetle yüce soylu Mekke şâhının oğluna türlü izzet ve itinalar gösterip, el öptükten sonra, değişik ihsanlarla yüksek ziyafetler edip, hünkarlara lâyık hil'atlarla yükselttiler, padışahlara has yüce ihsanlarından mübârek Mekke şahlığını kararlaştırıp, yüksek huzurlarından bu şekilde başarılı, sevinç gerektiren haberlerle dolu Arabça bir mektup verip, şâhâne güzel atıyye ve merhametlerle geri Mekke-i Muazzama taraflarına gönderdiler :

«Bundan sonra, iyi niyyete bağlı hoş latîfe ve samîmî, saf inançla feyizli anlaşma zorluğu bizim yüce saltanat kapılarımıza geldi. Şerefli, asil, soylu, yüce, kötülükten sakınan, çok âdil, en olgun, yardımcı ve savaşta desteklenip, ebedîleştirilen kılıçla süsülenen, büyüklerin büyüklük menkıbelerini hâvî, yüksek derecelere varan makamdan sevilen zâtın, soylu risâlet ağacının kökünden çıkan peygamberlik gerçeği bahçesinin büyük mutluluk fidanı sıfatına lâyık olmakla, bizim yüce hâkanlık tehdîdi erişir. Peygamberlik işaretiyle civarlardaki ileri gelenlerin efendisi, çevrelerdeki emirler arasında gerçek emirlik koltuklarında oturan Es-Seyyidi'ş-Şerîf Muhammed Oğlu Es-Seyyidi'ş-Şerîf Zeynüddîn Berekât Cenâb-ı Hakk'ın gizli lutufları, İlâhî yardımlarına mazhar olmakta dâim olup, seçkin kimsenin arkadaşlık, şerefli, lutufkâr, soylu, asâletli, değerli nesle mensûb, büyük, sebatlı, mutlu, doğru, ulu emirliğe bağlı, müslümanların işlerinin düzenini sağlayan, müslümanların genişletme sürgülerini açan, Allah teâlânın kelâmındaki» (Buna karşılık sizden ücret olarak) yakınlara sevgiden başka (bir şey istemem) ([135]) istisnâsı ile istisnâ edilen özel kişi, şerefli müttefik Muhammed Ebû Nümây güç ve cılız önemli işlerde geçmişlerinin yoluna gitmekte devam etti. Bizim şerefli iyilik mutluluğumuzla mutlu ve hoş iyiliklerimizin uğuru ile uğurlu olundu. Bizim kerim ilmimizi kuşatan şey, ihlas hedefinin boşluğundaki şeyleri ve bizim yüce huzurumuza has sözleri kuşattı. Orada çeşitli iyiliklerle ilgili inançlar ayrıldı. Ve hepsi hüsn-i kabul ipliklerine dizilip, kökler ve dallar yardımı işâretleriyle bilindi. Ve «Allâh'a ve Râsûlu'ne itâat ediniz ([137])». âyetine atfedilen emre uymaya meyliniz anlaşıldı. İşte bu, sizin hoşlanılan güzel ahlak aynalarınıza hedef olan ve sizin râzı olunan uygun güzel meziyetlerinizden nakledilen emirdir -Yüce

(136) 42 (Şûrâ)/23
(137) 5 (Mâide)/92

Allah günler ve geceler bir birini takib ettikçe peş peşe bu güzel huylar üzerine devam ettirsin- Adı geçen şerefli oğulunuz hazratları -Allah başarısını devam ettirsin- bizim yüksek anlaşmalarımıza ulaşan şeyden dolayı hakkı yerine getirdi. Ve bizim yüksek huzurumuza kabul edildi. Bizden tam bir iltifat elde etmekle karşılaşıp, bizim iyilik sofralarımıza ve bol ihsanlarımıza dönüş hedefine erişmeyi ve âdetlerin iyileri ve iyilerin âdetlerinde olduğu gibi saygı ve iltifatta, iyilik ve hürmette âzamî karşılık vermeyi emrettik. Biz onu çok çeşitli, olgun gözetmeyle gördükten sonra, açık ınâyetimiz denizlerinin dalgaları onun hakkında dalgalandı. Ve bol ihsanlarımızın en iyileri toplulukları onun işine koştu. Biz onu hilâfetin parlak hilatlarıyla şereflendirdik. Ve onu gerçekleri kabul eden ahâlî için hakîkat özellikleriyle, özelleştirdik. Bu, üstün iyiliklere erişen izen verildi. Biz ona değerli, bol ihsanları bildiren mükâfât verdik. Ona eski güven makamımızda oturmayı ve eyâlet makâmımızda geçmişte şerefli makamı kendisine verdiği gibi, güzel bir tarzda kalmayı emrettik. -Allah hemen hoş rızasıyla onu ebedîleştirsin- Ona şerefli, temiz ve parlak Mekke ve çevresi ile bağlı yerler ve mülhakâtının hepsine, geçmiş sultanların âdetleriyle orada muhâfız ve hâkim olarak, emir almasını emrettik. Onu bizim yüce makamımızdan ve yüksek durağımızdan muzaffer, şerefli ve etkili fermanla çıkardık.

NAZMIN AÇIKLAMASI

«Sultan Selim Hicaz'ı fethedince, pâdışâha lâyık azm ve hücûm edip, gâibten bir ses târihini dedi «Zemîn-ü zaman şâhı sultân-ı Rûm» (923-1517).

Elbette zafer yeri Mısır seferinde bulunan zafer yüzlü askerin hepsine genel tarzda derece ve ihsan edip, ahkâm-ı şerîfe inâyet ettiler. Kapı halkının atlılarına ikişer akçe ve yayasına birer akçe derece verildi. Mübarek Cemâzi'l-âhir'in 25. günü denizden gelen askere güzel hâkân izni verildi. Uğurlu Şaban'ın II. günü Mısır vilâyetinin genel tarzda eyâlet ve hilâfetini yazmış olan Çerkesler arasında iyi güvenirliği, müslümanlığı, dînî olgunluğu, sözsüz üstünlüğü ile tanınmış şahsî kabiliyyet ve zekâsıyla bilinen Hayri bey gelip, yüce huzura şerefle itaattan sonra bir çok iyi hizmetlerde, teşekküre değer gayretleri gözükmüştü. Ona iyilik ve ihsan olunup, güzel berat nişanları verildi.

Uzun zaman devlet «Seni hoşlanacağın bir kıbleye döndüreceğiz» ([138]) âyetine uygun olarak, müslümanların hâline yakın ve işlerine rehin olup, hac farîzasını yerine getirip, «Oraya kim girerse güvende olur ([139])»

(138) 2 (Bakara)/144
(139) 3 (Âl-i İmrân)/97

mutluluğuna nâil olmak tam arzu ve istekleri olup, ama kötü Çerkesler'in zulüm ve tecâvüzlerinden ve güven yolunda olmadığından, o edâsı vâcib olan görevin yerine getirilmesi zor olmuştu. Şimdi kendisinden yardım istenen melikin (Allâh'ın) yardımıyla, o başarı arkadaşı yolunun açılışı, hilâfet koruyucusu (pâdişâh) hazratlarının güçlendirilen eliyle müyesser olup, şerefli Kâbe'-Allâhü teâlâ onu şereflendirsin- ye sevinç alâmeti örtüleri büyüklük kaynağı hazratları tarafından örtülmek için hac emîri tayin olunup, gönderildi. Bu sırada Kâhire şehrinde çok zaman kalmasından dolayı bütün önemli işler bahtıyar pâdişâhın arzu ve isteklerine uygun oldu.

Tekrar neşeli, berrak yaratılışlı, etkili, Anadolu arzusu gâlip göründü. Şerefli Şâban'ın 22. günü Mısır'dan çıkılıp, güzel Şam taraflarına hareket edildi. Konaklar yürüdü. Hoş ve garib bir olaydır ki, adı geçen ayın altıncı günü hünkârın konak yeri olarak Hitâre denen köy kararlaştırılmıştı. Muzaffer askerle konağa yaklaşıldığında cennet mekan pâdişâh -Allah delilini güçlendirsin- hazratları gayretli mizaclarında padişâha has öfke ve hiddet gözüküp, o durumda vezîr-i âzam olan Yûnus Paşa'yı yol üzerinde asıp, öldürdüler. Meğer Mısır vilâyeti Allâh'ın yardımıyla fethedilip, mutlaka yüce huzur kullarından birine eyâlet verilmesi gerekti. Belirtilen vezîr-i âzam Yûnus Paşa, cennet mekan pâdişâh -Allah delilini güçlendirsin- hazratlarının yüce tahtlarının ayağına yüz sürüp, Mısır eyâletini istemişmiş. O durumda bahtıyar mîzaclı huylarında bu çeşit yüksek mevkîlere o topluluğun liyâkat ve istihkakları olmadığı sâbit ve gerçek olup, alçak yaratılışları ve dinden dönmeye varır diye sultanın inançlarında kesin kabullenilmiş imiş. Fakat adı geçeni (paşayı) denemek için o sırada tam hoşnutluk gösterip, anlaşır gibi olmuşlar. Zikredilense, temellerinde mutluluk olan samîmî sıfatlı zatların soyundan gelmeyip, aşağılık ve cimrilik maddesi idiği açık seçik olup, cennet mekan pâdişâh hazratlarının bir miktar iznine aldanıp, işlerin sonunda itaatsızlık ve isyan gerektiren bazı vazıyetlere bağlı olup, cennet mekan pâdişâh hazratları ise o işlere uyanık göz ve gönülleri ile bakıyorlardı. Gerçek durum malumları olup, belki hikmet yeri hoş hatırlarında bu iş gerçek olmuş ki, adı geçen Mısır tahtına oturup, saâdet mevkiine çekilirse, alçaklık nişanı işinin gereğidir ki, kendileri de Anadolu'ya varmadan arka dönüp, âsî olur. Mısır'a tekrar gelmek gerekir, diye buyurmuşlar. O sebepten Mısır vilâyetini zikredilen Hayri Bey'e vermişler. Adı geçen Yûnus Paşa, bu duruma üzülüp, elbette hîle karıştıran kalbi dönektir, hayır gelmez, diye maddî hayatını eksiltip, vücûdunu yokluk zincirine bağladılar. Kapalı bir takdir-i hikmettir ki, önce Mısır şehrine gidilirken o köy civarında adı geçen Yûnus Paşa bir suçsuz derdlinin hiç yoktan o yerde başını kesip, öldürmüşmüş. Allâh taâlâ'nın yüce irâdesi ile suçsuza ettiği kendi başına gelip, yaptığının karşılığını gördü.

Konaklar geçilip, Ramazan-ı şerîfin 21. günü Şam şehrine gelinıp, yerleşildi. Dîvân-ı hümâyûn olup, Şam'da kışlama işi görüşüldü. Zikr olunan başarılı Mısır seferinde Pîrî Paşa bile olmayıp, Mutlu Osmanlı şehirlerinin bazı gözetilmesi gerekli önemli işleri onların sağlam görüşlerine güvenildiğinden Anadolu'da kalıp, böyle gelmemişler. Adı geçen cihanın boyun eğdiği fermanla başlı başına adam gönderip, pâdışâhın (âlemin koruyucusunun) huzuruna çağrıldılar. Şerefli hac zamanı olup, müslüman hacılar Haremeyn-i şerîfeyn (Mekke ve Medîne) taraflarına yönelme zamanı geldiğinden mübarek Ramazan'ın sonlarında cennet mekan pâdışâh -Allah delîlini nurlandırsın- hazratları Benî-Ümeyye Câmiin'de Cuma namazını kılıp, ileri gelen emirlerden Mehmed Bey hac emîri tayin olunmuştu. Adı geçen emire, bütün hacılarla namazdan sonra toplanıp, hayırlı hac yoluna hareket etmeleri emredildi. Zikri geçen emîre zafer prensipli bir sancak verilmişti. Müslüman hacıların umumu toplanıp, namazdan sonra mutlulukla şerefli hac yönüne gönderildiler. Müslümanların samîmî duaları göklerin en üst yerlerine erişti. Çeşitli yalvarış ve inleyişle duâ ve senâlar eylediler. -Allah kabul etsin-.

Bu sırada mutlu bayram erişip, cennet mekan pâdışâh -Allah delilini nurlandırsın- hazratları mübârek bayram hazırlıklarını hünkar otağında görüp, sonra ata binip, bayram namazını Şam şehrinde Benî Ümeyye Câmi'inde kılıp saadet ve mutlulukla başarı prensipli otaka geri geldi. Eski Osmanlı geleneğine göre bütün hoş düzenli asker toplanmışlardı. İleri gelen devlet adamları, büyük kumandanlar el öpüp, tebrik ettiler. Saltanat davulu çalınıp, cihan bânîsi mehter merâsimi bilindiği üzere edâ edildi. Büyük Şevval ayının altıncı günü mutluluk ve ikballe içeri şehre girip, Dârüsselam Şam'ın sevinç artıran sarayında yerleştiler. O tarafta olan Arap emirler peş peşe yüce huzura yüz sürüp, gelip, itaatla emre uydular. Mübarek Şevvall'in yirminci günü Kemah sancağı beyi Karaycin-Zâdenin, bir oğlu ile Gürcistan emirlerinin itâat ve bağlılıklarını arz edip, Gürci beylerinden birisini göndermişler, gelip, yüce tahtın (pâdışâh'ın) ayağına yüz sürüp, emri yerine getirip, kendilerine bir ordu kumandanı lutfetmelerini istemişler. Mübârek Zilkâde ayının 23. gününü şanslı şehzâde Sultan Süleyman Han -Ömrü uzun olsun- hazratları taraflarından ulak gelip, Rumeli'nde Engürüs kıralının bozgunculuk ve isyânı olup, Osmanlı toprakları üzerine bir miktar perîşan küffâr askerleri gelip, uç beyleriyle kargaşalık ve çatışma olup, Azvernik sancağı beyi Hacı Mustafa Bey'in savaşta şehid olduğunu bildirmişler. Adı geçen ayın 29. günü Diyarbakır beyler beyi tarafından haberler gelip, Acem şâhı hareket üzere olup, kızılbaş askeri ile Karabağ'a gelip, emirlerinden Çayan Bey diye bilinen namlı zafer yüzlü askerle buluşmak üzere olduklarını bildirdi.

Zilhicce ayının 16. günü tekrar adı geçen şahıs tarafından neşe artıran haberi gelip, Acem askeri ile, adı geçen zarara uğrayan inkarcı saldırıp, Diyarbakır askeriyle karşılaştıklarında büyüksavaş olup, Büyük ve yüce Hakk'ın yardımıyla islam askeri, o sapık topluluğa gâlip ve muzaffer olup, düşman ordusu yıkılıp, yenildiklerini bildirmiş. Cihan yapan (sultan)ın güzel hatırında tekrar Acem tarafı, başarılı askerin ayakları altında çiğnenmesi sebebiyle gâlip olup, muzaffer askerin geçmesi için Fırat üzerine büyük bir köprü kurulmasına yüksek emir çıktı.

Haram muharrem ayının 12. günü cihan sığınağının huzuruna çağırılan Pîri Paşa Osmanlı ülkesinden Şam şehrine gelip, ulaştılar. Üçüncü günü onlar hakkında pâdışâhın yüksek ihsanları olup, vezîr-i âzamlık verildi.

Cennet mekan pâdışâh -Allah delîlini nurlandırsın- hazratları daha önce cennet düzenli Şâm, pâdışâha yakışan ezici bir güçle feth edildiğinde, hayır kurallarını yayıp, islam sancakları yükseltmeyi gerektiren, sonu mutlu günlerin devamına vesile olan hayır işleri binasını yükseltmekle hakîkat denizi dalgıcının velîlik dâiresi merkezi, yüksek makam ve yüce kerâmet sâhibi, âriflerin kutlu, erenlerin öncüsü Şeyh Muhiddîn Ârâbî -Allah ruhunu dinlendirsin-'nin nurlu mezarının üstüne türbe ve yakınında hidâyet alâmeti bir imâret yatırıp, pek çok sofra ve deniz gibi nîmetlerinden genç ve ihtiyar, güçlü ve güçsüzler, dertli ve kederlilerin faydalanmalarını emretmişlerdi. O binâ tamam olup, Muharrem ayının 24. günü mutluluk ve ikballe varıp, Yeni câmi'de Cuma namazı kıldılar. Yüce (kişi)lerin övüncü Canberdî Gazâlî konusunda pâdışâha has denizi ve sonsuz iyilik ve ihsan okyanusu dalgalanıp, Gazze, Remle, Safed ve şerefli Kudüs, Nablus ve Gürg vilâyetlerinin ve Dârusselam Şâm'ın eyâletini ona verdiler. Arap emirlerinden Hameş-Oğlu ki, önceleri hilafet sığınağı hazratlarının mutlu huzurlarına gelip, sonsuz saygı ile gözüküp, önceden yetkisinde olan ikta' bazı ek ve ilâvelerle elinde bırakılmıştı. İtaat yolundan çıkıp, kötülük caddesine girerek, bozgunculuk ipinin ucuna yapışıp, inad ve taşkınlık zinciri gevşemişti. Elinden eyâleti alınıp, bütün hazırlığıyla hilafet barınağı (pâdişâhın) huzuruna gelip, hüsn-i ihlas ve kulluk, samîmiyyet ve şefkat gösteren Korkmaz-Oğlu Muhammed Beğ'e verilip, Hameş-Oğlu ise ülkeden kovulup, atıldı.

Cennet mekan pâdişâh hazretleri Şam şehrinde dört ay kadar kalıp, cennet görünüşlü bahar dünyayı lâle ve gül ile sevgilinin yüzü ve gül yanağı gibi süsleyip, bahar mevsimiyle cihan güzel bir şekil alıp, başarılı sefere çıkmanın zamanı göründü. Asker toplanıp, göç buyuruldu. Şam Mastaba'sı yüksek dereceli çadırlarla kamp yeri oldu.

Acem şâhı tarafından pâdişâhın huzuruna bir elçi gelip, çokca yalvarıp, özürler dilemiş. Fakat yüce huzura kabul edilmeyip, içten fitne ve

fesad yoluna gittiğinden güvenilmeyip, elçi haps edildi. Zafer nişanlı sancaklar ve şanı yüce bayraklarla Halep tarafına yönelindi. Konaklar yürünüp, başarılı Safer ayının 22. günü, sonu uğurlu bir vakit ve sonu mutlu bir saatte, uğur ve ikballe, şeref ve azametle Haleb'e ulaşılıp, Mastaba'ya indiler. Bu sırada adı geçen Hameş-Oğlu asker toplayıp, reddedildiği vilâyete yakın çevreye gelerek adı geçen Canberdi Gazâlî bir miktar adamla üzerine varıp, karşılaşarak cenk olmuş. İşin sonunda Hakk'ın yardımıyla Canberdî gâlip gelip, Haneş-Oğlu mağlup olmuş. Kendinin ve sapık yardımcılarının başları kesilip, gök gibi (yüksek) huzura gönderilmişler.

Cennet mekan pâdişah hazretleri iki ay kadar Halep'te durup, Rebîu'l-âhir ayının 25. günü mutluluk ve ikbal ve muzaffer askerlerle Acem ülkelerine hareket maksadıyla Halep şehrinden uğurlu çıkış yaptılar. Kansu Gavrî ile savaşılan Mercidabık adlı yere gelindiğinde Acem şâhı, bu hareketi öğrenip, başarılı askerlerin korkusundan bela gören gözlerine dünya dar olup, kendi ev ve ülkelerinde de duramayıp, başka yerlere hareket haberleri açık ve belli olunca, kapı halkından ve yeniçeri askerinin çoğu ile bütün Rumeli, Anadolu, Karaman ve Arabistan ordularından sonsuz ve sınırsız parlak zaferli asker çıkarıp, adı geçen vezîr-i âzam Pîrî Paşa'ya koşup, cihanın boyun eğdiği ferman çıktı ki, böyle görevlendirilen zafer nişanlı savaşcılar topluluğu ile Fırat suyu üzerine varıp, oturup, etraf ve çevreleri koruyorlar. Oradan, adı geçen paşa emredilen yere hareket ettiler.

Yirminci Bölüm : Mutluluk ve ikballe kendileri Anadolu ülkelerine hareket ettiklerinin beyanı hakkındadır.

Cennet mekan pâdişah hazretleri geri kalan muzaffer askerlerle fetih ve zaferle berâber, arzu ve saltanata arkadaş olup, şeref ve saltanat merkezi ve asıl ülkenin karargâhı pay-ı taht ve saltanat yeri olan Kostantıniyye (İstanbul) -Belâlardankorunsun- şehri taraflarına gittiler. Yol ve konaklar kat edilip, 924/1518 yılı Receb'in 17. günü mutluluk ve ikballe İstanbul şehrine ulaşıp, saltanat sarayına mutlulukla inildi. Birkaç gün kalınıp, Receb ayının 21. günü Edirne şehri taraflarına yöneldiler. Değerli Şaban'ın altıncı günü büyük şehzâde mutluluk saçan Süleyman Şah hazretleri Edirne'de idiler. Gelip pâdişâhın uğurlu elini öpmekle şerefli ve mutlu olup, hasları üzerine beş yüz bin akçe daha yükseltilip, inayet olundu. Mutluluk evleri olan Sarûhan vilayetine yüce gayretle hareket ettiler. Şaban'ın 21. günü yüce saltanat merkezi Edirne şehrine ulaşıp, saltanat sarayına girdiler. O sırada vezir olan Mehmed Paşa ölüp, Zeynel Paşa yerine Küçük Sinan Paşa vezir olmuştu.

Mübarek Zilhicce ayının 23. günü adı geçen Sinan Paşa attan düşüp, öldü. Cihan sığınağı sarayda vezirlik kimseye verilmeyip, bu taraftan adı geçen Pîri Paşa pâdişâha âit muzaffer askerlerle Diyarbakır'a bağlı olan Birecik Kalesi'nin karşısındaki Fırat ırmağının kıyısında havası güzel, her köşesi yeşillik geniş, uzun bir sahayı dinlenme yeri ve ikâmetgâh edindi. Kendileri sağlam bir yerde kapı halkı ile zafer heybetli yeniçeri topluluğu ile başlıbaşına zafer huylu orduyu kurup, etraf ve çevrede de Rumeli ve Anadolu ve Karaman beğler beğleri, genel olarak zafer yüzlü askerlerle yer yer ülker düzenli çadırlarla oturup, rahat ve huzur üzere zaman geçirdiler. Yeni fethedilen Arabistan ülkelerinin halk ve tebeası, vakıfları ve malları, diğer olayların hepsini yazmak için eminler ve kâtipler gönderilmişti. Varıp, bütün vilâyetleri, gelirleri ve giderleri, asker ve sipâhîlerin çeşitleri ve diğer ihrâcâtı tafsîlatlı yazmışlardı. Her gün sadrazam paşa dîvan yapıp, ülke ve müslümanların durumlarını büyük sultanların erkan ve merasimleri üzere, görüp, kayırıp, Osmanlı kanunları düzeninde Arabistan'ın defterlerini düzeltip, yazdılar. Arap ve diğerleri tamamen bu güzel düzenle rahata kavuştular. Âleme geniş adâletleri yayılıp, o târihte Acem halkı, Osmanlı halkı ile savaşlarından dolayı gönülleri karışıp, çeşitli üzüntülerle gamlı idiler.

Azerbeycan memleketlerinin çoğu ellerinden gidip, her an mutlu Osmanlı askerlerinin ellerinde mağlup, saltanat kazanma nasîbinden de

mahrum oldular. Özellikle Diyarbakır'da köşesinde oturan yıldız gösterişli topluluğun düşman kıran elleri doğunun eteğine sağlam yapışıp, cep ve yaka arzûsunda oldukları açık seçik olduğundan Acem şâhı son derece üzülmüşlerdi. Meğer Diyarbakır vilayetine bağlı olan bölge beylerinden birinin şâhın ordusunda bir câsûsu varmış. Efendisine mektup gönderip :

«Acem şâhı kırk günlük mühimmat düzenleyip, hücum hazırlığı yapmıştır. Horasan'a gitmesi de Irak-ı Araptan Bağdat vilâyetine yönelmesi de muhtemeldir. Büyük ihtimal Anadolu üzerinedir.» diye bildirmiştir. Bu metkup emrine varınca o da Diyarbakır beyler beylerine gönderip, iddia edilen hususa vâkıf olunca, beyler beyi de o mektubu aynen vezîr-i âzam paşa taraflarına yollamış. Gelip, ulaştığında Pîrî Paşa Rumeli beyler beyi Mustafa Paşa ile Anadolu emirler emîri Ferhad Paşa'yı çağırıp, iddiâ edilen hususları bildirip; «Acem ülkelerinden bu tarzda mektup geldi. Ne yapalım?» diye istişâre ettiler.

O tarihte doğruluk ülkesi Bağdad'ın gönül ehli, bilgili kethüdası gelmişti. Yolların durumunu bildiği için O'nu getirtip «Acem şâhı bizim üzerimize yönelirse, ne zamanda erişir?» diye açıklama ve bilgi istediler. O da «Bu haber doğruysa bir haftada üzerinize erişir. Ara ıssız ve boş ülkedir. Gelmesi önceden belli olmaz.» dediğinde paşalara üzüntü ve korku gelip, «Bütün başarılı askerlerimiz hazır ve müretteptir. Derya nişanlı ordu ile harp ve cenk vasıtaları hazırdır. Üzerimize gelirse, karşı çıkıp, savaşırız.» dediler. Baş sadrazam paşa beğenip, fakat her biriniz kendinize bağlı olan bütün emir ve liderlerle ve diğer ülkeler süsleyen askerlerle varıp, istişare edin. Askerin birleşip, anlaşması ne yönde kararlaşırsa, gelin ona göre hareket edilsin.» dediler.

Beyler beyleri zafer kılavuzu askerle istişare ettiklerinde çoğunluğun ittifakiyle savaşa gitmeye karar vermişler. İkindi vakti beyler beyleri gelip, bütün cenkçi savaş erlerinin birleşip, anlaşmaları buluşmak üzere olduğunu haber verdiler. Sadrazam paşa buluşma işini uygun bulmayıp, «O hususta bir çeşit gecikme ve tereddtü üzere olmak dahâ iyidir.» dediler.

Yaratılışında korkusuz, namlı, ön sezide eşsiz, cesâret kaynağı olan Anadolu beylerbeyi Ferhat Paşa, sözlerinde dikkatli ve gayretli olup, «Elbette karşı çıkarız. Parlak şanslı askerde eksiğimiz yoktur. İlâhî başarı ve kurtuluş bahşetmek Allâh'ındır.» diye söz açınca, vezîr-i âzam paşa onlar tarafına yönelip, «Hilâfet sığınağı (pâdişâh) hazretlerinin emirlerini ne güzel unutmuşsunuz. Oysaki, çok zaman olmadı.» dediler. Ferhat Paşa uyanıp, «Hatırdan gitmiş, ne emirdir?» dediklerinde, vezîr-i âzam paşa dediler ki :

«— Mutluluk tezgâhı pâdişâh hazratları, bu kullarını hizmete emredip, hepimiz yüce huzurlarına girip, şerefli elleri öpülüp, siz çıkıp, gittiniz. Ben neşe veren huzurlarında kalıp, sonradan sizin arkanızca kalkıp, sonradan sizin arkanızca adam varıp, seni geri çevirerek, yüce huzurlarına geldiğinde ne dediler?» deyince, o zamanda çıkan emr-i hümâyunları Ferhat Paşa'nın hatırına gelip, hemen kalkıp, Pîrî Paşa'nın ellerini öpüp, özürler dilediler. Meğer o zamanda ki, bütün beylerbeylerle el öpüp, büyük paşa şerefli huzurlarında kaldıklarında, Pîrî Paşa'ya güzel hitapta bulunup, demişler ki :

«— Bu defa seni asker-i hümâyûnumla hudûd boyuna gönderip, bu seferden maksad ve isteğim nedir? bilirmisin?» demişler. Rahmetli paşa da :

»— Ferman âlem sığınağı pâdişâhındır,» dediklerinde inci yüklü ağızlarından çıkmış ki :

— Acem şâhına aziz ve celil olan Hakk'ın takdîri ile bu defa iyi bir tokat vurup, yüz suyu toprağını ayak altına alıp, zafer etkili kılıcımla vakar kanını gereğince yere döktüm. Bundan sonra onun benimle dostluk ve arkadaşlık üzere olması ihtimali yoktur. Bir daha benimle gelip, buluşması imkansızdır. Onunla düşmanlığım sürekli ve ebedîdir. Çaldıran'da benim can alan askerimin kılıcının şimşek nişanlı çarpmasını gördüğünde içinde bulunan gök gürültülü top ve tüfek, savaş ve cengin yankısı da akıl kulağından kaybolmuş değildir. Korku belirtili hatırında işâretle anlatılmıştır. Ondan doğruluk ve vefâ umudu imkansızı istemek, bundan sonra onunla dostluk ümid etmek sâdece sıkıntı ve yorgunluktur. Pâdişâhlara hepsinden önemli ve gerekli olan düşmanın kötülüklerini giderip, bozgunculuğunu ülkenin eteğinden kaldırmaktır. Ülkeler zabt edenlere bütün arzu ve isteklerden önce gelen ve daha doğru olan, düşmanın durumlarından gaflet etmeyip, vaziyete göre güç ve takatını harcamaktır. Benim ondan büyük düşmanım himâyemde olan ülkelerim halkının huzur ve rahatları vâsıtalarını yağma ve harap edecekten başka yol kesenim yoktur. Şüphesiz onu tuzağa düşürme hususunda hile ve düzen eteğine yapışmak şanı büyük hakanların takip ettikleri kâideler ola gelmişlerdir. Bu konuda zafer etkili derin düşüncelere müracaat ettim. Onu ele geçirme hususunda bir umud ve arzu şekli bulundu. Seni onun izin zafer yüzlü askerimle gönderip, kendim Anadolu ülkelerine uğurlu tahtım tarafına yöneldim. Şu ümidle ki; şayet senin üzerine varma arzusu hatırına gelip, bu tarafa yönele. Şöyle ki, Hakk'ın yardımı yoldaş olup, saltanat ve saadetimin cezbedici kuvveti onu bu yönlere çekip, üzerine gelmek mümkin ve takdir edilmiş olursa, asla ve asla varıp, karşı koyma ve savaşma sevdasına kapılma. Hemen zafer yüzlü askerle

önüne düşüp, kaçar gibi görünüp, bir yerde kalma. Beriye çek. Çok hızlı bir şekilde, rüzgar ve sel gibi yürüyen ulaklarla bana haber gönder. Bir kaç gün içinde hızla sana varıp, erişirim. Zafer yüzlü askerine kavuştuktan sonra nasib olursa, umuddur, bu şekilde onu ele geçirip, yer yüzünü onun kötülük ve bozgunculuğundan kurtarayım.» diye tenbih ettiklerinde rahmetli paşa da şerefli buyruklarına uymayı doğru görüp, «Fakat bu zafer etkili durum olursa, zafer kılavuzu ordu kumandanları olan kullarınız bu kulunuza güvenmezler. Ferhat Paşa kullarınızı getirip şerefli buyruğunuzun bu yönde olduğunu ona bildirin» dediğinde, o anda beyler beylerin ardından kapıcı varıp, Ferhat Paşa'yı geri çevirip, şerefli huzurlarına gelince ona uğurlu hitap buyurmuşlar ki, paşaya düşman işiyle ilgili şu sözleri söyledim :

«— Düşman saldırıp, üzerimize gelmesi kararlaşmış olursa, asla karşı koyma sevdasına düşmeyin. Paşaya emrim ne şekilde olmuşsa, onu yapın.» demişlermiş.

Ferhat Paşa gerçekten durumu anlayıp, karşı koyma, savaş ve cenk hazırlığından vazgeçerek, düşmanın geliş ve saldırı yolunun araştırılmasıyla uğraştılar. Bir süre sonra durum anlaşıldı ki bu tarafta sadrazam paşanın zafer alâmetli Osmanlı ordusuyla sınır boyuna geldiklerinde Acem şâhı çok üzgün ve huzursuz olup, «Diğer bir ülkemin de elden gitme ihtimali vardır. Bâri bu taraflarda bulunmayıp, ülkeyi bırakmak daha iyidir.» diye Horasan taraflarına yönelmiş, doğru prensipli haberler geldi. Ülke ve saltanatın çevresi tam bir güvende olup, ülkeler ve yollar kötülük ve bozgunculuktan güvende ve korunmuş olunca, işlerin gerçeklerini zafer prensipli pâdişahın mutluluk sığınağı huzuruna sunup, bildirdiler. Hâkânın buyruğu şerefle çıkıp, «Muzaffer askere izin verip, cihan sığınağı huzurları tarafına dönüle.» diye, şanlı yüce ferman geldi. Orduda sevinç ve şenlikler olup, Rumeli, Anadolu ve Karaman beylerbeyler ve mutluluk kaynağı kapı kulu askerlerine ve yeniçerilere güzel izin verilip, adı geçen paşa da Hâkânın yüce huzurlarına gittiler. Gece ve gündüz, yollar ve konaklar geçip, 924/1518 yılı Muharrem'in 26. Perşembe günü, yüce saltanat merkezi Edirne (Felâketlerden korunsun) şehrine ulaşıp, cihan merkezi pâdişah Gümülcine taraflarında avla meşgullerdi. Muharrem'in 27. sinde mutluluk ve ikballe gelip, ertesi gün rahmetli Pîrî Paşa mutlu, uğurlu dîvânda yüce tahtı ayaklarına yüz sürüp, mutlu oldular. O tarihte yüce huzurda vezir olmayıp, ülkenin önemli işleri son derece durmuş imiş. Bahtiyar Paşanın gelişiyle bütün işler görülüp, Osmanlı tahtı tam bir düzene erip, şâhâne şöhreti ve kudreti yer yüzüne yayılıp, ülkeler alan kanunları güçlenip, yayılarak Avrupa kıralları ve Rus, Engirus, diğer Avrupa kıralları ve hıristiyan ülkeleri korku ve dehşet kaplamasından, devamlı mutluluk yuvası huzura elçiler, sultan-

lar, melikler ve yer yüzü hâkânlarından kulluk ve samîmiyyet sunmak için elçiler gelip, gittiler.

NAZMIN AÇIKLAMASI

Saltanatın değer ve kıymeti artıp, her ülkenin pâdişâhı kul oldu.

Ülkelerde geçenler kükremiş aslan olup, kalplere korku ve ürperti vermişti.

Kudret ve şeref sancağı yükselip, makam ve şevket tahtı şeref buldu.

Düzen ve âhenge süs ve parlaklık gelip, adâlet mutlak yerini buldu.

Paraya benzeyen şerîatın sürümü gelip, mutluluk ve şeref başı tâcını buldu.

Dünya halkı adâletle rahat olup, câhillere makam ve mevkî yoktur.

Doğu, batı, güney ve kuzey, kara, deniz ve bütün çöl ve dağların halkı itâat edip, emrini tuttular.

Eğer saltanatı zamanı uzarsa, Kâf (dağı) ülkesine sınır olurdu.

Edirne şehri cihanı süsleyen gölgeleriyle gölgelenip, âlem rahatta oldu.

Yüksek huzurlarında vezirlik hizmetinde Pîrî Paşa müstekil olup, uzun ömürlü önemli saltanat işleri son derece çok olup, çok sevinçli yüce huzurlarına sunarak, kendilerine her konuda şefkatli bir yardımcı vezir arkadaş istedi. İstekleri kabul edilip, 925/1519 Rebîu'l-evvel'inin üçüncü günü Rumeli Beylerbeyi Mustafa Paşa'ya vezirlik verilip, Anadolu beylerbeyi Ferhad Paşa Rumeli beylerbeyi oldu.

İstanbul şehrinde bulunan Yedikule muhafızı, hak etme ve liyakat yolunda kemalde olan Kemal'e, pâdişâhın yüksek bağışlarına erişip, yeniçeri ağalığı verildi.

Yirmibirinci Bölüm : Anadolu ülkelerinde serkeş ve azgın Celâlî diye bilinen âsînin baş kaldırması, onun bozgunculuğunu ortadan kaldırmak için başarılı askerlerle Ferhat Paşa'nın gönderildiğini beyan hakkındadır. Türkmen vilâyeti ki, önceleri Alâüddevle'nin idâresinde olup, sonra Şehsüvâr-Oğlu Ali Bey'e verilmişti. O taraflar dağınık guruplar olup, eskiden tesbit edilen kanunlar üzere elde tutulmuş olmayıp, sürekli içlerinde bozgunculuk ve kötülük çıka gelip, aslında o vilâyet eşkiyâ ve bozguncular kaynağı idi. Şu anda adı geçen Ali Bey o ülkelere hâkim ve vâli olmakla eski düşmanlığı olanlara bir çeşit kulak bükme kasdetmiş ki, o sebepten Türkmen gurubu içinden Celâlî diye bilinen sapık işli ve bozuk düşünceli bir topluluk tâat çemberinden çıkıp, fitne ve bozgunculuk yoluna gittiler. Dalgınlık üzerine baş kaldırıp, ayak takımından binlerce bozguncular, kâtiller isyan ve taşkınlık ettiler. O vilâyette hâkim ve kadı olan şerîat ehlini öldürüp, idamla, halkın çocuklarını ve karılarını esir edip, elde ettiler. İstedikleri adamları öldürüp, idam ederek, mallarını ve elindekilerini yağma edip, ülkede fitne ve karışıklık ortaya çıktı. Her taraf altüst olmakla adâletin değeri kaybolup, harcandı. Adı geçen yıl Rebîu'l-evveli'nin beşinci günü yüksek huzura o taraftan ulaklar gelip, ülkede kargaşa ve bozgunculuk olduğunu haber verdiler. Cennet mekan pâdişah (Allah delilini nurlandırsın) hazratlarının güzel gönülleri üzüntülü olup, Rumeli beylerbeyi Ferhat Paşa'ya vezirlik verilip, Sidre'ye benzeyen huzurdan sipâhî oğlanları bölüğüyle, yeniçeri gurubundan üç bin tüfekli cenkçi yiğitlerle sekbanlar başının gitmesi emredildi. Diğer değişik guruplardan bir miktar savaşanı ve zafer kadem yiğitleri de koşulup, hepsi Anadolu ve Karaman askerlerine de beylerbeylerine de cihanın itaat ettiği pâdişâhın emirleri gönderildi.

Üçüncü günü adı geçen paşa Edirne şehrinden çıkıp, yüce saltanat merkezi İstanbul (Belâlardan korunsun) boğazından geçmek için muzaffer ordu ile zaferle sonuçlanan hareketi ettiler. Yerler ve konaklar geçilip, bulunan zafer elçileri askerler, mutlu gelişli tüfekcilerle, mutluluk dolu İstanbul boğazından gece gündüz geçildi. Cennet mekân pâdişâh (Allah delilini nurlandırsın) hazratları zafer alâmetli askerin techîzâtına önem vermeleri, düşmanların zararlarını yok etmede ki gayret ve çalışmaları insanların takdirinin üstünde bir derecede idi. Bundan, gayretlerinin ne derecede olduğu bilinir. Rahmetli Ferhat Paşa akşam yemeğinde iken, kapıcı başıları gelip, «Yüce huzurda olan sipâhî oğlanları ağası Mahmut Ağa geldi.» diye haber vermek için içeri girmeye izin ver-

diler. Adı geçen ağa girip, paşa ile karşılaştığında, «Niye geldiniz?» diye sordular. Adı geçen ağa mendilini boynuna takıp, «Benim kanımı bağışlayıp, beni beladan kurtarırsanız, niye geldiğimi haber vereyim.» diye yalvarıp, yakarmaya başladı. Rahmetli Paşa da «Kanını afvetmek benim elimde ise afvettim.» dediler. Zikredilen ağa cevap verdi ki: «Ben bu gün hemen sabah Edirne şehrinden gidip, Gelibolu geçidinden geçip, İznik'e zorla ulaştım. Yolda on beş defa at değiştirdim. Sabahleyin âlemin sığınağı pâdişâh hazratları, ben kullarını çağırmışlar», «Paşa ile sefere emrettiğim hizmetliler topluluğu gidip, Paşaya varmışlar mıdır? yoksa gevşeklik ve uysallık gösterip, henüz gitmemişler midir?» diye sordular. Bu kulları cevap verip, «Bütün kullarınız paşaya erişip, yanlarında bulunmaktadır.» dedim. «Sakın yalan söyleme adam gönderip, görürüm.» diye buyurdular. Şimdi size çavuş gelir. Sultanın emrini getirir. «Henüz tüm gelmemişlerdir» diye cevap verirseniz, kullarınızın durumu tamam olur.» diye haber verdi. Rahmetli paşa adı geçen ağaya teklif edip, «Çavuş seni burada görmesin.» diye ağayı kirevid altına sokup, çavuşa huzura girmesi için izin verdiler. Gelip, cihanın boyun eğdiği pâdişâhın emrini açıkladı. İçinde sana koşulan (katılan) kullarımın hepsi tertipli ve tam düşman yarağıyla (hazırlığı ile) yanında hazırlar mı?, yoksa bir kısmı varıp, gerisi erişmemiş midir? mevcûdu ne kadardır? cihanın itaat ettiği hükmüm (emrim) vardığında bildiresin.» diye emredilmiş. Konuşma paşaya malum olup, çavuşa «Bu gece burda ol. Ne kadar adam var? yakalanıp, görülsün» dediklerinde, çavuk bağırıp :

«— Bana sultanın emri şu anda cevap almaktır.» deyince, rahmetli paşa çavuşa güçle :

«— Var kapıcı başı çadırında otur. Mektup yazalım» diye bin bela ile döndürdüler. Çavuş gidince, ağaya,

— Çık, dediler.

Zavallı tam bir şaşkınlıkla kalkıp, şerefli fermanın muhtevâsını öğrenince vücûduna titreme gelip, paşanın ayağına kapanıp,

«— Benim kanıma girme» diye yalvardı. Rahmetli paşa da saraya cevap yazıp :

— Mutlu huzurdan (saraydan) kullarına koşuşan uğurlu taht huzuru (saray) hizmetlileri tüm yanımda olup, eksiği yoktur, dediler.

Adı geçen ağa tekrar el öpüp, paşa da,

«— Çabuk Edirne'ye eriş, buraya geldiğin bilinmesin» diye pekiştirdiler. Ağa yolda onbeş kadar at değiştirip dururum. Allah dilerse, bu gece sabaha kadar Edirne'ye erişirim» diye o tarafa gitti. Gece ile adı geçen çavuş da cevap mektubunu alıp, Edir-

ne'ye gitti. Saltanatın önemli işlerinde o türlü gayret gösterip, önem verirlerdi. Paşa zafer kılavuzu askerle sürekli yürüyüp, Karaman sınırına ulaştıklarında Şehsüvar-Oğlu Ali Bey'den mektupla adamları gelip, Dulkadırlı askeri ile, sapıkların âsîleri üzerine varıp, zorlu bir savaş yapıp, tarafından bir çok asker ve yiğitler, insan yakalayan kılıç ve oka yem olup, sonunda başarı ve zafer Ali Bey tarafına nasib ve müyesser olup, âsîleri hep kılıçtan geçirerek, kumandanı olan mülhidlerin hepsini tutarak, başlarını kesip, yüce huzura göndermişler. Askerin hepsi zafer ve fetih olmasından dolayı baştan başa neşe ve sevinçli olup, başarı haberlerini cennet mekan pâdişâh hazratlarının mutlu huzurları toprağına sundular. Zafer ve başarı haberi sevinçle bilinip, düşmanın hilesinin yok edilmesi anlaşıldığında baharın uygun günleri idi. «Ansızın fitne dolu doğu tarafından bir olay olur» diye ilerisini düşünerek, askere izin verilmeyip, «Karaman vilayetinde kalmaya uygun bir yerde çok mutlu (sevinçli) asker ile kış günleri gelinceye kadar durasın.» diye emredilip, sultanın fermanı geldi. O tarafta askerin azık ve yiyeceklerine katlanacak Anacık diye bilinen güzel yayla bulunup, zafer yayan bütün askerle orada varılıp, kalındı. Çevre ve yanlar güven, her yönüyle şehir bölgeleri rahatlık ve sükun üzere oldu. Fakat azameti yüce olan Allah'ın takdîrinde mukadder olan işler şüphesiz zuhur elbîsesi ile şereflenip, takdir edilmiştir. Hakk'ın dileme otağında gizli ne ise mutlaka vakti gelince ortaya çıkıp, bilinir. Kâinâtın bütün halleri sebeplerle ilgili ve rüzgar durumlarının gayreti ona bağlı olduğunda şüphe yoktur.

O Celâlî gurubunun isyânı itâat çenberinden çıkıp, sapıklık merkezinde ki, taşkınlıkları, gelecekte şaşırtıcı olaylara sebep olsa gerek. Bu kapalı önerilerin ortaya çıkması şu şekilde oldu: Adı geçen paşa yaylada zafer prensipli askerle otururken Anadolu vilayeti halkından bozuk işli bir bozguncu, sapık düşünceli bir münâfık, Ferhat Paşa'ya gelip, bozgunculuk zincirini tahrikle anlattı ki, geçen fasıllarda anlatıldığı üzere, önce sultan Ahmed bazı bozuk düşünceler mülâhazası ile oğlu sultan Murad'ı kasden kızılbaş etmişlerdi. Durumları etraflıca anlatılmıştır. Adı geçen sultan Murad o zaman Acem şâhı huzuruna vardığında zikredilen hayat sayfasına ölüm çizgisini çekip, adı geçeni öldürdüğü gerçek ve kesin olmuştu. Adı geçen bozguncu gelip, zikredilen sultan Murad için o tarihte öldürülmeyip, sağlık ve hayat çenberinde hapsedilmişmiş. Şimdi kurtulup, Acem'den gelerek Anadolu vilâyetinde olan ülke ileri gelenleri ve vilâyet büyükleri ile buluşup, sağlam anlaşma ve birleşme yaptılar. Anadolu halkı tamâmen sultan Ahmed taraftarlarıdır. O tarafa sevgileri vardır. Yakında açığa çıkıp, isyan etmek üzeredirler. «Memlekette büyük bozgunculuklar olur. Hazırlığını yapın» diye düzme sözleri sıraladı. Fakat Paşa bu durumları duyunca, cehâlet belirten kal-

bi, telaş (ızdırap) ve kötülükler yeri, zarar nişanlı kalp merkezi kötülükler ve aldanış karargâhı olmuştu. Bu fitne alâmetli haber doğrumu ve olmuş mudur? görüp, öğrenmeyi beklemeden körü körüne (hemen yüce saraya mektupla bu husûsu sunup, bildirdi. Cennet mekan pâdişah (Allah kabrini nurlandırsın) hazretleri bu şaşırtıcı haberleri işittiği gibi Anadolu vilâyetinde sultan Ahmed tarafından çıkarılan bozgunculuk ve ihtilalden dolayı güzel günleri son derecede değişip, nefret üzere oldu. Tekrar fitne ve karışıklık ihtimali ile fazlasıyla huzursuz olup, Ferhat Paşa'ya kendileri mektup yazıp :

«— Ferhat! bu fitne belirtili haber tam tedbiri ve korkuyu gerektirdiği, söze ihtiyaç olmayan bir şeydir. Şöyleki; Sultan Murad ülke içine gelip, girmişse, bozgunculuğu büyük olur. Önceden tedbirini al, Ülke ileri gelenlerinden her kimle buluşup, anlaşıp, birleşmiş ise fırsat vermeyip, hepsini kılıca yem eyle.» diye tehdid edip, şiddet göstermişler.

Bu şekilde pâdişâh emri gelince, o târihte Amasya vilayetinde Sirancık diye bilinen bir yalancı ve bozguncu emir vardı. Ferhat Paşa adam ve mektup gönderip, Sultan Murad bu tarafa gelip, bazı ileri gelen devlet adamlarıyla buluşup, ayaklanmak üzere imişler. Sultanın (şöyle) emri geldi :

«— Sancağında her kiminle gelip, buluşmuşsa, imkan vermeyip, tutup, bir bahâne ile öldüresin.» diye tehdidler yaptı.

Adı geçen, fitne prensipli, mal ve mülke düşkün, zamanın hilekarı idi. Bu bahâne ile o ülkelerde olan mal ve mülk sâhibi zengin ve güçlü müslümanların her birine bir türlü iftira edip, tutup, mal ve mülklerini alarak, kendilerini öldürüp, suçsuz çok kimseleri yoketti. Ülke ve vilayet halkı ah u vâhla yanıp, belâya dûçâr oldular. Bu durumu kimse bilmeyip, zulüm ve sapıklıkla vilayet dolup, taştı. Ferhat Paşa'nın cehâletiyle memlekette çok olaylar ortaya çıktı. Kış da yakın olup, askere izin verilip, Ferhat Paşa yüce saraya gelip, kavuştu. Bu hususu diğer vezirler bilmeyip, yalnız Ferhat Paşa ile konuşmak için Edirne taraflarına yönelip, vezirlere önce gitmeye izin verilip, Ferhat Paşa'nın cennet mekan pâdişâh hazretleri ile gitmesi emredildi. Ancak Anadolu vilayeti Amasya'da eğleşen tarîkat şeyhlerinden Gümüşlü-Oğlu diye tanınan duâsı makbul değerli bir kimse vardı. Bazı bozguncular adı geçen sultan Murad için «Ona dahî buluşup, ittifak etti.» diye aleyhinde laf taşımalarından dolayı adı geçen şeyhi hapis ile yüce huzura getirmek için bir kapıcı göndermişlerdi. Zikredilen kapıcı varıp, o değerli (kişi) ye aman vermeyerek bağlayıp, İstanbul şehrine getirdiler. O sırada Edirne'ye göç hazırlığında idiler. Adı geçen değerli (kişi) hal ehli, tam iyilikle sı-

fatlı, velîlikle tanınmıştı. Bağlı ve tutuklu getirilince, bazı hal ehline yaraşır söz söyledi :

«— Bir dinsiz kapıcı gelip, benden bir suç ve cinayet ve hata çıkmadan elime bilekcek (kelepçe) vurup, bağladı. Cenab-ı Hakk'a yalvarıp, yakardım. Gayb tarafından bana bir şekil gösterdiler. Dünyadan zulüm ve zalam maddesi kalkıp, cihandan fitne ve bozgunculuk izleri yok oldu.» diye haber verdi.

Bu sırada o ülkelerde aşırı derecede zulüm ve korkunç hâdiseler ortaya çıkıp, son derecede müslümanlar Hakk'a bedduâ ve duâ eylediler. Sebebi câhil vezîrin liyâkatsiz durumları, câhil emir ve bilgisiz mahrum kimsenin suç işlemesi ve kötü işleri idi. Sonra kendisi de Cenab-ı Hakk'ın kahrına erdi. Şaban ayının 22. günü İstanbul'dan göçülüp, Edirne'ye yönelip, hareket edildi.

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Başarılı vezir pâdişâhın şansı olup, akıllı vezir Hakk yardımıdır.
Adâletli vezir yüz suyu olup, anber gibi misk yüzdür.

Vezir hayır sever ve iyi huylu olsa, pâdişâhın ülkesinde kaygu görünmez.

Kara, deniz ve ada adâletle vezirin emrine âmâdedir.

Vezir şefkatli ve akıllı olursa, pâdişâhın bütün düşmanları şaşkın olur.

Vezir var ülkenin tac ve tahtı, vezir var pâdişâhın iyi bahtıdır.

Pâdişâhın veziri akıllı olursa, ülke onarıma yönelir. Fakat zulme eğilirse, Hakk'ın kazâsına hiç bir şey engel olamaz.

Eğer vezir bilgisiz ve kötü huylu olursa, ülke asık yüzlü olur.

Vezir öç almaya meylederse, her yere uğursuzluk gelir.

Vezir zulüm işlerse, pâdişâha saygısızlık (hakaret) sunmuş olur.

Vezirin işi mal düşkünlüğü olsa, yahutta zühd ve vera'da eksikliği olursa, ülkenin durumu çok zor olup, sonunda diğer işleri bozulur.

Vezirin ruhu şerîat olmazsa, tarîkata gitme kesilir.

Ferhad'ın işi bilgisizlik olup, cehaletle bunca kan etti. O zulüm, mevkili âlem sığınağı pâdişâha bulaştı. Yer yüzünü emri altına almışken temiz şahsı duâya mazhar oldu.»

Yirmiikinci Bölüm : Âlemlerin Rabbı şânı yüce Allâh'ın takdîri ile o melek huylu pâdişâhın bu fânî dünyadan, neşe yuvası âhiret sarayına geçip, göçmeleri hakkındadır. Câhil vezirin teşebbüsüyle Rum ilinde meydana gelen pek çok kanlar dökülüp, bozgunculuk olan büyük zulümler ve acı veren olaylar, diğer vezirlerce bilinmeyip, o işleri yalnızca Ferhat Paşa ile görmek için Edirne'ye göçülüp, devlet adamları önce gittiler. 926/1519 yılında şerefli Şaban'ın 22. günü İstanbul şehrinden çıkılıp, Harâmî deresine konulmuştu. Büyük ve yüce Allâh'ın kudreti ile o gece şerefli mîzaclarına tam bir değişiklik gelip, seherle beraber göç sırasında Ferhat Paşa özel hizmetlilerle selama hazır olmuşlardı. Paşa'ya postacı gelip, «İleri konağa varsınlar» diye, emredildiği haberini getirip, paşa da selamlayıp, ileriye yöneldiler. Bu şekilde bir kaç konak gidilip, Çorlu çevresinde daha önce Sultan Bayezıt Han'la gelip, yukarda zikredilen tarzda savaş olan yerlere yakın Sırt köyü adlı köy yakınına konulup, o yerde latif yapılarına ârız olan hastalığın fazlaca ağırlaşıp, doktorların tedâvîsinde ve hekimlerin tedbirlerinde fayda görülmeyip, günden güne hastalık süresi artıp, uzayınca, dünyada yaşamaktan umud kesip, Edirne'den vezirlerin gelmesini emredip, cihanın itâat ettiği emirle çavuş gönderildi. Acele olacak şekilde vezîr-i âzam Pîrî Paşa ve vezir Mustafa Paşa ve Rumeli beylerbeyi Ahmed Paşa yüce huzura gelip, kavuştular. Dîvân-ı hümâyûn olup, paşalar içeri girip, ümidsiz hallerini bilmekle dışarı çıktıklarında, çeşitli neşe ve sevinç gösterip, hâkimlere ihsanlar edip, hil'atler giydirip, açıkca halka sağlık ve kurtuluş haberlerini verip, adı geçen Rumeli beylerbeyini Edirne muhafazasına atayıp, o tarafa gönderdiler.

Cihan sığınağı pâdişah tekrar İstanbul'a göçme hazırlığı görülüp, pâdişaha has hareket dizgini İstanbul tarafına kararlaştırılmış olduğunu haber vermek için yeniçeri ağasına cihanın boyun eğdiği emir gönderilip, fitne ve bozgunculuk önlendi. Zîrâ saltanat değişimi sırasında eskiden Osmanlı ülkelerinde hoşnudsuzluk kâidesi geçerli olup, Allah'ın gölgesinin (pâdişâhın) tatlı zamanında halk tarafından buğz edilen Yahûdî ve hıristiyanların mal ve mülkleri yağma edile gelmişlerdi. O sebepten halkın gönüllerinin sükun bulması gözetildi. Şevval ayının dokuzuncu gecesi sabaha doğru paşalar yüce huzurlarına çağırılıp, rahmet dostu canları son bulmaya yaklaşıp, dünya hayatından umutları kesilince, rahmetli Pîrî Paşa'ya (şu) hoş hitapta bulunup, âhiret haklarından helallık istemişler.

«— Meliklere has tüm saltanat ve hilafeti hususlarında ömrümün sonunda bazı haksızlıklara sebeb oldum. Arzu ve isteğim müslümanların rahat, son dileğim mü'minlerin huzuru idi. Yüce Tanrı o hususa şâhittir. Atalarımız zamanından beri elimizde olan mirasımızda ki ülkeler, düşman elinden korunmuştur. Bütün saltanatın durumlarına senin bilgin kemal derecesindedir. Oğlumun (Allah ömrünü uzatsın) parlak kalbini haberdar eyle.» diye güzel gönüllerinde bulunan durumları açıklayıp, memleket işlerinde ve adalette çeşitli vasıyyetler ettikten sonra fetihler bağışlayan ruhu yüce ululuk zirvesine çıkıp, şerefli canlarını rahmet yuvası yüce âleme teslim etmişler. «Biz Allah'ınız ve eblbette O'na döneceğiz»([140]), «Hüküm Yüce Allah'ındır».

Paşalar bu dehşet veren durumla şaşırıp, rahmetli Pîrî Paşa bu gizli işi ve büyük olayı, tam olarak gizlemek güçlüğü ile saklı tutma konusunda çeşitli tedbirler ortaya çıkardıktan sonra uygun zamanda makamlı makamlarına gelip, cihan sığınağı şehzâde hazretlerinin mutluluk yuvası huzurlarına mektup yazılıp, «Hakkın takdiri ile Sultan Selim öbür dünyaya gittiler. Âlem sığınağı pâdişâh hazretlerinin uzun ömürlü ve bâkî olması umulur Aslâ techîzât ve hazırlıkları beklemeyip, hızlıca ulak tavrında hükûmet merkezine erişmeye gayret edile.» dediler. Lalalarına da bir saltanat buyruğu yazılıp, acele olarak «Oğlumu İstanbul şehrine getiresin.» diye emrettiler. Bu mektupla o târihte silahtarlar ketdühâsı olan Süleyman'ı ulakla gönderip, «Sabahleyin dîvandır» diye bütün dîvân erkânı, hâne-i hümâyûna varıp, âdet üzere Seylan çayı içirip, içeri girdiklerinde çeşitli üst makamlar değiştirilip, bir çok sancaklar verilip, bütün önemli işler hazırlanıp, hekim ve doktorlara değerli hilatlar verilip, geri İstanbul'a postacı ile sultanın emri gönderilip, Kostantiniyye şehrine hareket edildi. Sultan sarayı süpürülüp, gerekli hazırlıkların görülmesi emredildi. O hafta tüm orduda sevinç ve şenlikler gözüktü. Gerçek durumu halk bilmedi. Sekizinci gün ikindi vakti genç bahtlı şehzâde (Ömrü uzun olsun) taraflarından çavuşlar gelip, İstanbul şehrine hareketle, yöneldiklerinde haber verip, bildirmişler; «O saat orduda dîvandır» diye paşalar dîvânı hümâyûna vardılar. Rahmetli Pîrî Paşa yüce sarayda olan solaklar kethüdâlarına ve bütün solaklara (sarayda bulunan bir sınıf asker) adam gönderip, dâvet ettiler. Geldiklerinde :

— «Arkadaşlar emir ve buyruk âlemlerin Rabbı hazratlarınındır, Sultan Selim Han hazratları âhirete göçtüler. Âlem sığınağı pâdişâh hazratları mutluluk ve ikballe İstanbul şehrinde tahta geçtiler. Varın orda bulunun» dedikleri gibi, bütün solaklar börklerini yere çalıp, inleyip, sız-

(140) 2 (Bakara)/156

landılar. Bu durum ortaya çıkınca, bütün orduyı hümâyûnda olan çadırların iplerini kesip, yere düşürdüler. Dünya kavga, vâveylâ sesleriyle dolup, askerlerin çoğu âh u vâh ve yaslar ettiler. Pîrî Paşa hazîne-i âmire üzerine varıp, hassa-i hümâyûn (pâdişâha has hazîney'la ilgili olan arabaları mühürleyip, Mustafa Paşa'yı hazîne üzerine koyup, Ferhat Paşa'yı Selîm'in nâşı ile görevlendirip, kendileri güneş batma zamanı ulak tavrında İstanbul şehrine yöneldiler. Sabaha kadar Kostantıniyye'ye erişip, o gün cihan sığınağı pâdişâh -Allah ikbâlini ebedîleştirsin- hazratları erişip, saltanat tahtına oturup, Hümâ bahtlı tahtlarını şereflendirdiler. Halkın hepsi fitne ve fesattan korundular. İkindi vakti Pîrî Paşa yüce meclislerinde hazır olup, bütün bilginler ve fazîletlilere zafer nişanlı tüm askerlere şöyle tenbih edildi:

— «Sabah erken dîvân-ı hümâyûndur. El öpmeye hazır olsunlar.» dediler.

Sabah namazının kılınmasından sonra cihan sığınağı pâdişâh hazratları mutluluk ve saygı ile çıkıp, taşrada olan yüce tahta oturup, eski geleneğe göre tüm bilginler, öğretim elemanları ve fezîlet sahipleri, dindar şeyhler ve değerli hizmetliler ve yüksek mevkîlerde bulunan ileri gelenler yollu yolunca gelip, saltanatı tebrik için el öptüler. Öğle vakti rahmetli cennet mekan ve firdevs yuvalı (pâdışâhı)nın rahmetli süslü nâşları da gelip, cihan alan pâdişâh hazratları ata binip, Edirne kapısı karşısında bulunan tepecik üzerinde karşıladılar. Orada şerefli cesedleri arabadan çıkarılıp, tâbut tahtına konulup, tevhid ve temcid ehli, mutluluk habercisi müezzinler rahmet saçan seslerini ayyuka çıkardılar. Bütün müminler ve tevhid ehli hayır duâ ile hoş kokulu Fâtiha okurlardı. Cennet mekan mutluluk nişânı Sultan Mehmet Han hazratları Fatih câmiinde namaz-ı şerifleri kılınıp, Kostantıniyye içinde olan rahmet dolu dağlardan Mirzâ Sarayı diye bilinen, her yerden üstün ve yüksek, müslümanların tüm evlerinden yüksek bulunan yüce ve üstün bir yer ve mevki, o uğurlu ve mutlu makamlının yüce türbeleri için hazırlanıp, rahmetli zatları oraya gömülüp, üzerlerine rahmet çadırı ev kurulup, Kur'ân-ı azîm okumak için hâfızlar ve nöbetciler tayîn edilip, yüce cennet makamı ortaya çıktı. Sonradan saadet düzenli pâdışâh hazratları üzerlerine yüksek kubbe ve cennet yeri câmii ve hayır sonuçlu seçkin imâret yaptılar. -Devir ve günlerin sonuna kadar mamur ve devamlı olsun.-

NAZMIN AÇIKLANMASI

«Allâh'tan başka hiç bir şeye ebedîlik olmayıp, her varlığın sonu yokluktur.

Âlemin hayatının sonu yok olup, sürekli olmayan geçici bir dosttur.

Önünde hayata güvenme, çünkü gerçekte sonu ölüme varır.

Dünyanın varlığı bir an olup, insan ona niçin aldanır? demişler.

Bu ne varlıktır ki, sonu sırf yokluk olup, baştan başa belâ, kazancı pişmanlıktır.

Ömrün kalışı sürekli olmayıp, hemen baharı güze erişir.

Ömür gülünün ömrü sürekli olmayıp, servi gibi beli bükülse ayakta olmaz.

Dikenin güle bitişmesi tuhaf olup, ayrılmaması uğursuzluktur.

Akıllı «cihânı gölgelik (gibi görüp), sağlam olmayıp, yapışık helik (çakıltaş) doludur» demiş.

Cihan yok olma ateşyile yanmıştır. Gözünü aç, gaflet etme ve uyanık ol.

Zaman yüzüne gülse de sevinme. Çünkü sonunda ömür nakdine zarar verir. Rahatlığı kalıcı olmayıp, çabuk geçer. O sıkıntı veren, cefâ ile içli dışlı ve sevgi saçandır.

Neşesinin sonu elbette gam olup, baştan başa sevinci acıdır.

Varlık ve saltanat asla sürekli olmayıp, akıllı kimsenin ona gönül vermesi layık mıdır?

Vefâsız dosta tanışıklık gösterme, çünkü karanlık gecede aydınlık olmaz.

Ömür elbîsesini arkadan düşer ve ğurûrun hayırsız olup, onu da şer bil.

Ecelin varlığını ve kabir halini unutmayıp, mazlûma zulümden sakın.

Elin erdikçe gönül yapıp, ma'mûr ederek, zayıflara özünü bir karınca farzet.

Bu devlet güneşi elinden çabuk geçer. Onun şan ve şerefi emânet elbisedir.

Su gibi alçak (gönüllü) olup, büyüklenmeyip, iki yüzlü bir adam gibi gözetme.

Hakk'ın cemâlini, görenden haber alıp, öfke ve sinirlenmeyle elini çolak etme.

Tam bir sevgi ve şefkatle düşünerek ölümü unutma.

İyiliklerle yeni hayır müesseseleri kur ki, kabrinde cennetten müjde olsun.

Şânın için adâlet et. Zulüm elbisesini arkana kaftan olarak alma.

Pâdışâhın hayatı adâletiyle hakkâniyete uygun olup, ırmağın suyu berrak olmasa, içilmez.

Adâletli vezîre adâlet vakfedilmiş olup, fakîre yardımcı olur.
Temiz vezîr pâdışâhın hayatı olup, onunla kurtuluş bulur.
Şâhın şânı vezîrle bilinip, onun adli pâdışâha askerdir.
İşini câhil vezîre inanma ve hakir kişiye ağır yük yükleme.
Cılız sırt ağır yük götürmez, Küçük küp çok şarap alırmı.
Mum ışığıyla ev aydınlanıp, tâze bahçe gülle güzelleşir.
Dünyanın kandili pâdışâh olup, adâletli olursa, onunla aydınlanır.
Mum (pâdışâh) vezirle düzelip, elbette sabahı güneş aydınlatır.
Vezîr işinde becerikli olursa, pâdışahın devletinde eksiklik olmaz.
Şâh şâh iken Sultan Selîm'i gör ki, vezîrin durumlarını bilmedi.

Her ne kadar sakınmaktan geri durmasıysa da, vezirle çok zarardan kaçardı.

Bu durumlar her an kalbinde olup, «İnsan korktuğuna uğrar» ata sözüdür.

Savap ve karışıklığa vezir sebep olup, nakil hükümlerine bağımlı olmadı.

Haksız yere öyle kan akıttılar ki, her can çokta ucuzdu.

Şahsını günâha mazhar edip, mübârek cismini âha hedef yaptı»

İNDEKS*

— A —

Abdülbaki 379
Aden 249
Ahmet Paşa 451
Ahyolu 256, 313
Akkirman 255, 258, 293, 294, 295, 297
Akkoyunlu 264, 271, 283
Akşehir 414
Aktepe 370
Alâü'd-Devle 259, 373, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 446
Ali Bey 389
Ali Paşa 253, 258, 302, 303, 304, 305, 306, 308, 309, 317
Alman 249
Amasya 259, 260, 297, 317, 384, 390, 449
Anacık, 448
Antep 416, 429
Arap 263, 318
Aras Nehri 388
Ariş 427
Ayasofya 277, 351
Azerbaycan 259, 263, 271, 364, 367, 368, 369, 373, 387, 392, 393, 441
Azvernik 438

— B —

Bab-ı Mualla 419
Babüzzüveyle 433
Bağdat 249, 257, 379, 442
Bahtiyar Paşa 444
Bakaroğlu 427
Balkan 265
Basra 249
Bayburt 372, 384
Bayazıd Kalesi 373
Bayındır 264, 283, 356, 363, 387, 388
Bediü'z-Zaman Mirzâ 383
Belgrad 249
Beni Ümeyye Camii 438
Berker 434
Beşiktaş 333, 361, 408
Bi'yan kuyusu 344
Birecik Kalesi 441
Birketü'l-Habeş 433
Bitlis 355, 398
Bıyıklı Mehmet Paşa 399, 400, 401
Bosna 365, 382
Bozdağ 336
Bozok 389
Budin 249
Buğdan 382
Bulak 430
Bulbis 427
Bursa 259, 327, 335, 382, 420

— C —

Ca'fer 337
Canberdi Gazali 423, 425, 426, 432, 439, 440
Cebel-i Mısır 428
Celâli 260, 446, 448
Celal Zâde Mustafa 248
Ceyhun 434
Ceylan 419
Cize 433
Cülcüliye 426

— Ç —

Çakırcıbaşı (Mustafa Ağa) 431
Çaldıran Ovası 378, 390, 395
Çayan Bey 438
Çek 382
Çoban Köprüsü 388
Çorlu 253, 311, 451
Çömlekci zade 420

(*) Konular aynı olduğundan, sadece II. Kısmın indeksi verilmiştir.

— D —

Depebaşı 370
Despine 360
Dicle 399
Dimetoka 324, 325
Dimyat 260, 434
Diyarbakır (Âmid) 529, 392, 393, 398, 399, 400, 401, 406, 414, 438, 439, 441, 442
Dukagin oğlu Ahmet (Paşa) 367, 368, 382, 384, 385
Dulkadirli 260, 375, 390, 406, 448
Dulbadirli oğlu Ali Bey 427

— E —

Edâyi 261
Edirne 255, 295, 303, 310, 311, 353, 356, 359, 382, 420, 441, 444, 445, 446, 447, 449, 450, 451
Eflak 382
Elbistan 415
Emin «İsfahanlı Molla Hoca» 264
Emir İsmail 386
Emir Şemseddin Ahmet 410
Engürüs 249, 382, 444
Erdebil 356
Erdebil oğlu 272, 273, 393
Ergani 400
Erzincan 273, 274, 370, 372, 406
Eskidere 372
Eyyub 277

— F —

Fars 259, 263, 272
Ferhad 450
Ferhad Paşa 250, 432, 442, 443, 444, 445, 446, 448, 449, 451, 453
Ferruh Şad 372
Fırat 260, 403, 434, 439, 440
Filçayırı 360
Frengistan 249

— G —

Galata 277, 333, 345, 361, 408
Gazze 421, 422, 425, 426, 439
Gelibolu 303, 358, 360, 408, 434, 447
Gilan 263, 271, 272, 373
Gümülcine 444
Gümüşlü oğlu 449
Gürcistan 249, 271, 284, 285, 356, 373, 383, 438
Gürz 439

— H —

Habeş 403, 434
Hacılar Birkesi 427, 433
Hacı Mustafa Bey 438
Hacı Rüstem 398
Haleb 259, 403, 416, 419, 420, 421, 440
Halimi (Çelebi) 355, 385, 386
Hama 423
Haneş-Oğlu 439, 440
Hanki 427
Harami Deresi 451
Harzem 265
Hasan Paşa 380
Hayr Bey 420, 423, 427, 436, 437
Hemdem 372
Hemedan 379
Herat 379
Hersek 382
Hersek Zâde 384
Hitâre 437
Horasan 263, 264, 265, 272, 373, 379, 379, 383, 442, 444
Hülefâ Bey 379
Humus 420
Hüsrev Paşa 382, 401, 427

— I, İ —

Isfahan 263, 264, 272, 273
İskender Paşa 368
İskenderiyye 260, 434
İstanbul (Kostantıniyye) 266, 268, 276, 296, 311, 314, 316, 317, 318, 320, 321, 325, 332, 333, 337, 340, 342, 358, 359, 360, 361, 372, 382, 397, 407, 408, 415, 420, 421, 434, 441, 445, 446, 449, 450, 451, 452, 453
İznik 333, 447

— K —

Kabr-i Sâî 427
Kadı Rükne'd-Din 410
Kahire 356, 423, 432, 434, 437
Kansu Gavri 259, 397, 403, 416, 417, 418, 420, 440

Karabağ 438
Karaca Paşa 368 409, 410, 416
Karagöz Paşa 258, 297, 299, 300, 309
Kara Han 259, 401, 402, 414, 415
Karaman 280, 283, 284, 297, 310, 318, 319. 367, 372, 382, 384, 389, 397, 401, 406, 414, 440, 441, 444, 446, 448
Karayçin Oğlu 392, 438
Karuşduran Süleyman 352
Kasım Paşa 336
Kastamonu 386
Kaşgar 263
Katya 427
Kayseri 369, 371, 389, 397
Kefe 256, 268, 259, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 313, 320, 330
Kemah 259, 370, 390, 392, 406, 438
Kemal 445
Kemal Paşa Zâde 260
Kerkit Çayırı 384
Kerkük 400
Keyfi 384
Kıbçak 288, 289
Kırım 290
Konya 367, 415
Korkmaz Oğlu Mehmed Ağa 423, 439
Kostantıniyye 259
Köse Hamza 379
Kubbetü's-Sahra 426
Kudüs 249, 259, 267, 343, 359, 403, 425, 434, 439
Kufe 249, 332
Küçük Sinan Paşa 441
Kütahya 299, 300

— L —

Leccüna Hanı 425
Leh 332

— M —

Maçin 263
Mağrib Zemîn 434
Mahmud Ağa 446
Malatya 416
Malkoçoğlu Ali Bey 380
Maltepe 259, 314, 318
Manisa 297
Mardin 400
Mastaba 440
Medine 249, 260, 267. 268, 404, 422, 434, 435, 438
Mehmed Bey 372, 438
Mehmed Paşa (Vezir) 434, 441
Mekke 249, 260, 268, 404, 422, 436, 438
Mengli Giray 258, 290
Mercidabık 440
Merend 277
Meşhed-i Ali 379
Merzüban Çayı 416
Mescid-i Aksa 426
Mesih Paşa 281
Mevlâna Ca'fer 381
Mevlânâ Celaleddin Rûmî 367, 415
Mevlânâ İdris 355, 399
Mevlânâ Nihanî 324
Midilli 319
Mir Ahmed 372
Mirzâ Çâbuk 373
Mirzâ Sarayı 453
Mora 380, 382
Muhamed Ebu Numây 435
Muhammed Giray 292, 293
Muhammed Kemâne 379
Muhiddin Arâbî 439
Mustafa Bey 372
Mustafa Paşa (Vezir) 383, 384, 432, 433, 442, 445, 451, 453
Musul 400

— N —

Nablus 439
Nahcevan 383
Nehâvend 277
Nevbe 259
Nil 430, 432, 434
Nube (Nuvbe) 403, 439

— Ö —

Ömer Oğlu 432
Öngi Suyu 384
Özü 293

— P —

Palu 400
Peztâiler 344

Pir Hüseyin 393
Piri Paşa 249, 252, 260, 267, 280, 327, 328, 336, 337, 362, 374, 375, 382, 384, 385, 403, 404, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 451, 452, 453
Ramazan Oğlu Mahmud Bey 427, 429
Remle 426, 439
Reşid 260, 434
Revan 383
Revha 400
Rodos 249

— S —

Saadet Giray 258, 293
Safed 439
Said 259, 432
Salankaman 249
Salihiyye 427
Sakız 382
Sarıgürz 258, 295
Sarı Pirî 379
Saruhan 259, 297, 310, 319, 336, 441
Semendere 310, 382
Semerkand 263
Seydi Bey 249, 327
Seydi Bey 249, 327
Seyid Gazi 366
Sınur 364
Sırt Köyü 451
Sin 434
Sinan Paşa 291, 365, 378, 382, 394, 395, 396, 397, 423, 425, 426, 427, 428, 429, 432
Sinop 368
Sirancık 449
Sivas 367, 368, 369, 371
Söğütlü 415
Söğütlüdere 325
Söken 372
Sultan Ahmed 255, 258, 259, 288, 293, 297, 300, 302, 303, 305, 308, 309, 310, 311, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 323, 327, 328, 329, 333, 334, 337, 385, 394, 448, 449
Sultan Ali 279
Sultan Alemşah 335
Sultan Bayezid 252, 254, 255, 258, 271, 274, 278, 280, 282, 286, 287, 290, 291, 294, 295, 297, 302, 310, 311, 314, 316, 318, 319, 321, 322, 323, 324, 325, 337, 355, 385, 393, 404, 417, 419, 451
Sultan Kayıtbay 428, 430
Sultan Korkud 259, 272, 297, 310, 319, 327, 335
Sultan Mehmed 271, 276, 286, 291, 292, 302, 318, 335, 337, 338, 372, 453
Sultan Murad 428, 448, 449
Sultan Musa 335
Sultan Orhan 335
Sultan Osman 251, 335
Sultan Selim 248, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 264, 266, 268, 271, 272, 285, 291, 292, 293, 304, 310, 311, 315, 318, 319, 325, 328, 330, 337, 355, 361, 363, 403, 407, 419, 421, 434, 437, 452, 453, 455
Surhab 382
Süleyman (Silahdarlar Kethüdası) 452
Süleyman Bey 389
Süleyman Şah 249, 258, 287, 291, 336, 360, 420, 438, 441

— Ş —

Şah İsmail 259, 328, 354, 356, 368, 371, 375, 385, 398, 400
Şam 259, 260, 267, 354, 403, 420, 421, 425, 437, 438, 439
Şaykalar 344
Şebhane Karahisarı 287, 291
Şeyh Haydar 271
Şehsuvar Oğlu Ali Bey 375, 376, 380, 389, 397, 446, 448
Şems-i Tebrizi 367
Şeref Beğ 398
Şeri'a 425
Şeyh Sâfî 272
Şeytan Kulu 258, 297, 298, 310
Şirvan 263, 373

— T —

Tacî zade (Nişancı) (Ca'fer) 337, 362, 381, 385, 432
Taclı Hanım (Hatun) 381

Talin 383
Tana Sazı 373
Tauk 400
Tebriz 259, 354, 379, 382, 285, 402
Teke 297, 310
Tekelü Yegan Bey 379
Tekrur 434
Telli Habeş 416
Temür Boğa 431
Tercan 372
Tomambay 421, 425. 430, 431, 432, 433
Tophane-i Âmire 408
Trabzon 257, 268, 271, 272, 283, 284, 287, 288, 291, 315, 355, 356, 372, 383. 393
Tucak Dere 416
Tuna 255
Tur Ali Bey 380
Türk 266
Türkmen 259, 298 373, 389, 394, 395, 397

— U —

Urfa 400
Ustaçlu Oğlu 377, 378
Uzun Hasan 372

— Ü —

Ümmüddînar 433
Ümmü'l-Kıyas 434
Ürfet Özü 366
Üsküdar 277, 331, 333, 361, 407, 408
Üsküpçe Hanı 368

— V —

Venedik 382

— Y —

Yanya 372
Yassı Çemen 370
Yedikule 445
Yemen 249
Yenibahçe 321, 322, 323
Yenişehir (Ovasa) 327, 333, 365
Yunan 249
Yunus 416, 429
Yunus Ağa 324
Yunus Hanı 427
Yunus Paşa 431, 432, 437

— Z —

Zeynel Paşa 372, 382, 441
Zeynü'd-Din Berekât 435
Zeyrek Zâde 409, 416

90.06.Y.0001

№ 0615

Osmanlı Tarihçiliğinde XVI. yüzyılın çok büyük önemi vardır. Kemal-Paşazâde, Âlî v.b. İşte **Tabakâtul-Memâlik** ve **Derecâtül-Mesâlik** adlı değerli eserin sahibi Koca Nişancı Mustafa da bu dönem tarihçilerimizdendir.

Bu eserini, devrine damgasını vuran, büyük devlet adamımız Yavuz Sultan Selim'e hasretmiştir. Tarihimizin önemli bir bölümüne ve pek çok problemine ışık tutmaktadır. Osmanlının iç problemleri, Osmanlı-İran ve Osmanlı-Mısır ve Hicaz ilişkileri v.s. Hele esere bir ilâve olarak konan Tâcî-zâde, Cafer Çelebi (Teğârâî)nin İstanbul **Fetih-nâmesi** çok değerli kısımlardır. Temennimiz, aynı yazarın yukarda bahsettiğimiz, **Tabâkâtul-Memâlik...** adlı eserinin de milletimizin hizmetine sunulmasıdır.

ISBN 975 - 17 - 0645 - 9
10.100,— TL.